Olje- og energidepartementet
Vedlegg til St. prp. nr. 1, 1979—80.
Vassdrags- og elektrisitetsvesenet

MEDDELTE VASSDRAGSKONSESJONER

(ERVERVS-, REGULERINGS- OG KRAFTLEIEKONSESJONER)

TILLATELSER MEDDELT I 1978

A/S O. Fredr. Arnesen Bok- og Akcidenstrykkeri Oslo 1979

Innholdsfortegnelse.

Side

1. Oppland fylkes elektrisitetsverk. Tillatelse til erverv og ekspropriasjon m. v. for utbygging av Faslefallene i Bægna. Kongelig resolusjon 6. januar 1978 5
2. A/S Salten Kraftsamband. Tillatelse til erverv av bruksrett til statens vannfall i Balmivassdraget. Kongelig resolusjon 13. januar 1978 35
3. Tinfos Jernverk A/S. Tillatelse til å leie inntil 55,4 MW/250 GWh/år fastkraft m. v. Kongelig resolusjon 27. januar 1978 46
4. L/L Tussa kraft. Regulering av Åmelavassdraget m. v. (Kongelig resolusjon 16. juni 1972.) Planendring. Olje- og energidepartementets samtykke 27. januar 1978 50
5. A/S Eidefoss. Vilkår om konsesjon på ubegrenset tid. Kongelig resolusjon 23. februar 1978 50
6. Trondheim Elektrisitetsverk. Tillatelse til bygging og drift av gassturbinaggregat i Ila Varmekraftverk. Kongelig resolusjon 17. mars 1978 66
7. A/S Union (Union Co.). Søknad om konsesjon på erverv av aksjer i Sande Tresliperi A/S. Olje- og energidepartementets samtykke 29. mars 1978 78
8. Sør-Trøndelag Kraftselskap. Tillatelse til utbygging og erverv av fallet i Sama elv i Lundesoknavassdraget mellom Samsjøen og Håen. Kongelig resolusjon 31. mars 1978 78
9. Den norske stats oljeselskap A.S og Saga Petrokjemi A/S & Co. Tillatelse til å leie hver inntil 13,3 GWh/år eller i alt inntil 26,6 MW/160 GWh/år fra Norsk Hydro Produksjon A.S og Statskraftverkene. Kongelig resolusjon 7. april 1978 99
10. Sør-Trøndelag Kraftverskap. Tillatelse til erverv av fallrettigheter i Lundesokna, Svartelva og Søa og overføring av reguleringstillatelser. Kongelig resolusjon av 19. mai 1978 106
11. Mesna Kraftselskap. Tillatelse til regulering av Sør-Mesna. Endring av manøvreringsreglement. Kongelig resolusjon 19. mai 1978 114
12. Arendals Vassdrags Brukseierforening. Endring av reglement for manøvrering av dammene i Arendalsvassdraget. Kongelig resolusjon 19. mai 1978 123
13. Kraftverkene i Orkla. Tillatelse til erverv og regulering av Orkla og Grana. Kongelig resolusjon 16. juni 1978 194
14. Sira-Kvina. Igangsetting og finansiering av annen del av 5. byggetrinn i utbygging av Sira-Kvina samt tillatelse til regulering og erverv for utbygging av Kvinen. Kongelig resolusjon 16. juni 1978 202
15. Direktoratet for Statskraftverkene. Valg av damsted i Suldalsvatn. Kongelig resolusjon 23. juni 1978 207
16. Sogn og Fjordane fylke. Reguleringer og overføringer i Åskåravassdraget m. fl. Tillatelse til regulering av Z-vatn i Øksendalsvassdraget. Kongelig resolusjon 14. juli 1978 239
17. Vest-Agder Elektrisitetsverk. Bjelland Kraftverk. Fløtningsvann. Endring av vilkår. Kongelig resolusjon 28. juli 1978 249
18. Åmelavassdraget. Regulering. (Kongelig resolusjon 16. juni 1978.) Planendring. Kongelig resolusjon 3. november 1978 258
19. A/S Nordkraft. Tillatelse til erverv og regulering m. v. for utbygging av Sildvik Kraftanlegg i Narvik. Kongelig resolusjon 8. desember 1978 258
20. Årdal og Sunndal Verk A/S. Konsesjon på kraftleie av inntil 85 MW/625 GWh pr. år fastkraft og inntil 40 MW/275 GWh ikke-garantert kraft fra Statskraftverkene til selskapets anlegg i Årdal. Kongelig resolusjon 8. desember 1978 265
21. Falconbridge Nikkelverk A/S gis
    1) Konsesjon på leie av ytterligere inntil 7 MW fra Kristiansand Elektrisitetsverk fra 1. juli 1981 268
    2) Fornyet konsesjon på leie av inntil 3,5 MW fra Kristiansand Elektrisitetsverk. Kongelig resolusjon 8. desember 1978.

1. Oppland fylkes elektrisitetsverk.

(Tillatelse til erverv og ekspropriasjon m. v. for utbygging av Faslefallene i Bægna.)

Kongelig resolusjon av 6. januar 1977.

1. *Innledning.*

Oppland fylkes elektrisitetsverk har i brev av 18. mars 1976 søkt om tillatelse til å bygge ut Faslefallene i Bægna.

Faslefallene ligger nedenfor Strandafjorden i Nord-Aurdal kommune i Valdres. Fallene som skal utnyttes i Faslefoss kraftverk er tidligere delvis bygget ut i 2 gamle kraftverk som nå er nedslitt og vil bli nedlagt. Disse har tilsammen en produksjon på 26 GWh.

Det nye kraftverket skal utnytte fallet mellom Strandafjorden og Fløafjord, som er på ca. 38 m og utgjør ca. 16 000 nat.-hk. Installasjonen i kraftverket blir på 16 MW med maksimalt vannforbruk på 50 m^3 pr. sek. Produksjonen i det planlagte kraftverket er i et medianår beregnet til 74 GWh, hvorav ca. 45 GWh er vinterkraft.

Faslefallene har til nå vært eiet av staten og leid ut til Nord-Aurdal kraftlag som har de kraftstasjonene som skal nedlegges. Fallene skal overdras til Oppland fylkes elektrisitetsverk.

Søknaden gjelder tillatelse til utbygging etter vassdragslovens §§ 104 og 105 og ekspropriasjonstillatelse etter samme lovs § 62.

Videre gjelder søknaden tillatelse til erverv av fall etter ervervslovens § 4.

Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har i brev av 23. mai 1977 avgitt følgende uttalelse:

Med Departementets ekspedisjon 25. mars 1976 har Hovedstyret fått oversendt til uttalelse følgende søknad av 18. s. m. fra Oppland fylkes elektrisitetsverk (O.F.E.):

«Oppland fylkes elektrisitetsverk søker med dette om tillatelse til utbygging av Faslefoss kraftverk etter de planer som her fremlegges.

Det søkes generelt om de nødvendige tillatelser etter lovens §§ 104 og 105.

Videre søkes ekspropriasjonstillatelse etter § 62 til erverv av nødvendig grunn og rettigheter til gjennomføring av utbyggingen. Hvilke rettigheter det gjelder, hvordan de enkelte grunneiere og rettighetshavere berøres, samt en samlet oppstilling over disse med adresser er angitt i bilag 10. Vi mener å ha funnet frem til alle som har rettigheter som berøres, men for det tilfelle at vi skulle ha oversett noen eller det skulle bli mindre vesentlige endringer i utbvggingsplanene, ber vi om at ekspropriasjonstillatelsen gis til alt som er nødvendig for utbygging i det vesentlige overensstemmende med de fremlagte planer.

Utbyggingen vil innebære nedleggelse av de eksisterende Faslefoss kraftverker, og hvis det er nødvendig med særskilt godkjennelse herav, jfr. Vassdragsloven § 116, bes også dette gitt.

Det er staten som i dag er eier av de fallrettigheter utbyggingsplanen omfatter, og nærværende søknad bygger på den forutsetning at vi vil få overtatt disse fallrettigheter m. m. Søknad om overtagelse av statens fallrettigheter samt om ervervskonsesjon til fallene er fremmet som egne saker, jfr. bilag 11 og 12. Vi har imidlertid tillatt oss å fremme utbyggingssøknaden før fallkjøpet er avgjort, idet vi går ut fra at det i noen grad er aktuelt å se de to forhold under ett og at dette således vil være den raskeste og mest hensiktsmessige saksbehandling.»

Fra søkerens utredning gjengis:

«1. SAMMENDRAG

Ifølge vedtak i Oppland fylkesting av juni 1975 søker Oppland fylkes elektrisitetsverk (OFE) konsesjon for ny utbygging av Faslefallene i Nord-Aurdal kommune.

De bestående kraftverk ved Faslefoss, øvre og nedre anlegg er begge gamle anlegg som er nedslitt og som ikke kan nytte den midlere vannføring i vassdraget som i dag er ca. 38 m^3/sek. Det er staten som eier fallet mellom Strandefjord og Fløafjord og OFE søker i denne sammenheng staten om overdragelse av fallrettighetene.

Konsesjonssøknaden for ny utbygging gjelder utbygging etter planalternativ II som omfatter fallet mellom Strandefjord og Fløafjord med en kraftstasjon nedsprengt i fjell like ved Fløafjorden. Det forutsettes installert aggregat på 16 MW for maksimal vannføring 50 m^3/sek. og netto fallhøyde 36 m. Midlere årsproduksjon for det omsøkte anlegg vil bli på ca. 80 GWh avhengig av den minstevannføring som blir pålagt. Denne produk-

sjon vil tilsvare forbruket i Nord-Aurdal Kraftlag's forsyningsområde omkring år 1980.

Omkostningsoverslag basert på dagens prisnivå gir en utbyggingskostnad på 54 mill. kroner.

I søknaden redegjøres samtidig for to andre løsninger for ny utbygging ;alternativ I, — som omfatter hele fallet mellom Strandefjord og Aurdalsfjord og alternativ III, — som innebærer en ny utbygging av de to bestående kraftanlegg. Alternativ I og III blir ifølge kostnadsoverslagene dyrere enn alternativ II og løsningene innebærer større naturinngrep.

Konsekvensene av en ny kraftutbygging er undersøkt ved en rekke spesielle fagundersøkelser for andre brukerinteresser i området. Det er først og fremst det gode sportsfisket på elvestrekningen som påvirkes av en utbygging, mens resipientforhold, vannforsyningsmuligheter, isforhold etc, ikke påvirkes i nevneverdig grad.

Ved tiltak som en rimelig minstevannføring, eventuelle terskelarbeider og utsetting av yngel etter behov, synes sportsfisket å kunne opprettholdes ut ifra den fremlagte fiskerisakkyndige rapport.»

«3. NÅVÆRENDE BRUK AV VASSDRAGET

3.1. *Kraftproduksjon.*

Fallene mellom Strandefjord og Fløafjord utnyttes i dag delvis i Faslefoss kraftverk i en øvre kraftstasjon med fall på ca. 19,5 m og en nedre med fall ca. 9,5 m. Den maksimale utnyttbare vannføring i øvre Faslefoss er 32 m^3/s, mens nedre verk er utbygget bare for ca. 15 m^3/s.

Ved siden av for liten kapasitet i forhold til dagens vannføring, er maskineriet i de to små kraftstasjoner helt nedslitt. Tilsammen gir de 4 aggregater i dag en maksimal disponibel effekt på 4,3 MW og produksjon i bestemmende år på 28 GWh. Nord-Aurdal Kraftlag (NAK) har både 11 og 22 kV uttak i stasjonen, og produksjonen i Faslefoss går overveiende til NAK. Faslefoss er også knyttet til samkjøringsnettet i Åbjøra kraftverk med en 7 km lang 22 kV ledning.

3.2. *Sportsfiske.*

Det foregår et utstrakt sportsfiske på elvestrekningene mellom Strandefjorden og Aurdalsfjorden. Særlig gjelder dette området fra og med Fjøshølen og nedover. Grunneierlaget har overtatt organiseringen av fiske, salg av fiskekort m. m., til Nord-Aurdal Jæger og Fiskerforening. I forbindelse med planer om bedre utnyttelse av kraftressursene i Faslefossen, har grunneierne i distriktet dannet en forening til ivaretagelse av grunneiernes og rettighetshavernes interesser i Fasle.

3.3. *Friluftsliv — rekreasjon.*

Området langs vassdraget er i dag mye benyttet som fritids- og rekreasjonsområde. Dette har naturlig nær sammenheng med det sportsfiske som foregår. Det er oppført en rekke fiske- og campingshytter av private grunneiere. Det gjelder et område på vestsida av Fjøshølen (7—8 hytter) og videre et areal ved Strandefjorden ca. 400 m sydvest for utløpet.

4. PLANER FOR FREMTIDIG BRUK AV VASSDRAGET

4.1. *Kommunens generalplanarbeid.*

Nord-Aurdal kommune ved generalplannemnda har utarbeidet soneplan for Leira. Planen skal inngå som del av generalplan for Nord-Aurdal kommune for perioden fram til 1990. Soneplanen er vedtatt i generalplannemnda i desember 1975 og senere lagt ut for offentlig ettersyn for videre behandling.

Planen viser forslag til arealdisponering for områdene omkring Fasleelva ned til Nedre Faslefoss kraftstasjon. Som vedlagte planutsnitt viser, bilag nr. 2, er et areal på ca. 30 da syd for utløpet av Strandefjord mellom RV 49 og fjorden foreslått lagt ut til industriformål. Det samme gjelder et område mellom dammen og øvre kraftanlegg. Øvrige arealer som grenser til vassdraget mellom Strandefjord og Fløafjorde er avmerket for landbruk (jord/skogbruk).

4.2. *Alternative utbygger for kraftproduksjon.*

Fallene på strekningen Strandefjord—Aurdalsfjord kan utnyttes til kraftproduksjon etter flere utbyggingsmønster. Etter oppdrag fra OFE utarbeidet rådgivende ingeniør Berdal en utbyggingsplan for 2 alternativer, plan av 5. mars 1975:

Alt. I, utbygging av hele fallet Strandefjord—Aurdalsfjord, ca. 48 m.
Alt. II, utbygging av det nåværende fall Strandefjord—Fløafjord, ca. 38 m.

Senere har grunneierlag og fiskeinteresserte kommet med ønske om utredning av et alternativ som stort sett går ut på å beholde det system man har i dag, men med ombygging av de to eksisterende kraftstasjoner.

Denne utbyggingsplan er kalt alternativ III og ingeniør Berdal har i en senere utredning produksjons- og kostnadsberegnet dette alternativ. Overslagene for alle tre utbyggingsalternativ er basert på samme prisnivå, februar 1975. Oversikt over de nevnte utbyggingsalternativ er vist på bilag nr. 3.

Alternativ I:

Inntak i Strandefjord ca. 250 m sydvest for utløp. Tilløpstunnelen blir 2 200 m lang med tverrsnitt f = 34 m^2 for maks vannføring 50 m^3/s. Kraftstasjonen blir liggende i fjell rett vest for utløpet av Fløafjorden. Fra kraftstasjonen en 1 300 m lang avløpstunnel som munner ut ved Skamåni's utløp i Aurdalsfjorden. Brutto fall blir 48 m.

Steinmasser fra tunneler og kraftstasjon kommer i sin helhet ut gjennom adkomsttunnelen og kan plasseres i en bukt av Fløafjorden like utenfor adkomsttunnelen, eller de kan plasseres i Kislingdalen vest for Fløafjorden og utformes slik at de følger best mulig det naturlige landskap. Som anleggsveg og senere adkomst til kraftstasjonen forutsettes bygget en ny veg som tar av fra riksveg 49 syd for Sørre Håe. Denne kan følge traséen for den prosjekterte nye fylkesveg Haadem—Vestringsbygda.

Nedenstående tabell viser kraftproduksjon og kostnad for alternativ I:

Minstevannføringer utenom kraftverket	Midlere årsprod. Vinter 7 mndr.	Sommer 5 mndr.	Sum mill. kWh	Utbyggingskostnad, mill. kroner (febr. 1975)
0 m³/s.	59,5	45,7	105,2	55,9
1,0 m³/s. 16.9—15.5	57,8	42,0	99,8	55,9
5,0 m³/s. 16.5—15.9				

Det er forutsatt installasjon for maks. vannføring 50 m³/s. I kostnadene er ikke inkludert utgifter til kjøp av fallrettigheter, erstatninger og inntreden i eksisterende reguleringer.
Av produksjonsberegningene fremgår at tapping av 1 m³/s. jevnt over hele året tilsvarer 2,3 mill. kWh i tapt årlig produksjon.

Alternativ II:
Dette alternativ er beskrevet under pkt. 7.1 (side Z). For sammenligning med de andre utbyggingsalternativ, tar vi her med nedenstående tabelloversikt:

Minstevannføringer utenom kraftverket	Midlere årsprod. Vinter 7 mndr.	Sommer 5 mndr.	Sum mill. kWh	Utbyggingskostnad, mill. kroner (febr. 1975)
0 m³/s.	46,9	36,1	83,0	41,7
1,0 m³/s. 16.9—15.5	45,6	33,2	78,8	41,7
5,0 m³/s. 16.5—15.9				

Forutsatt installasjon for maks. vannføring 50 m³/s. Kostnadene er ekskl. fallrettigheter, erstatninger og inntreden i eksisterende reguleringer.
Tapping av 1 m³/s. jevnt over hele året tilsvarer årlig produksjonstap på omlag 1,8 mill. kWh.

Alternativ III:
Alternativ III forutsetter at det eksisterende inntak til tappetunnelen fra Strandefjord benyttes og at tappetunnelen forlenges ved å sprenge ny tunnel som knyttes til den gamle. Den gamle tunnel (f = 20 m²) må utvides til tverrsnitt 34 m² og inntaket må forsynes med ny varegrind og luke. Eksisterende kanal foran inntaket må utdypes. En ca. 80 m lang rørledning som for en stor del blir liggende i dagen føres ned til en ny kraftstasjon som må legges på samme sted som den gamle og får avløp i Fjøshølen. Aggregater og apparatanlegg må fornyes. Det nye aggregat krever helt andre dybdeforhold og høyere bygning samt større maskinsalkran. Den eksisterende kraftstasjonsbygning kan derfor ikke brukes.
Løsningen med å bruke det gamle inntak og den eksisterende tappetunnel er teknisk dårlig. Det vil ikke bli vesentlig dyrere å legge inntaket på samme sted som for alternativ I og II og sprenge helt ny tilløpstunnel selv om denne da vil bli ca. 100 m lengre.
Det øvre anlegg, fallet Strandefjord—Fjøshølen, får brutto fall 27 m. Det forutsettes installasjon for maks. vannføring 50 m³/s. og ingen minstevannføring på strekningen Strandefjord—Fjøshølen.
Det nedre anlegg, fallet Fjøshølen og Fløafjorden, får brutto fall 10 m og installasjon for maks. vannføring 40 m³/s.
Tilløpskanal til nåværende kraftverk må utvides og repareres. Rørledning og kraftstasjon må fornyes. Det eksisterende aggregat bygget 1942 (satt i drift 1949) forutsettes byttet ut med nytt og større aggregat. Den gamle kraftstasjonsbygning kan ikke brukes. For å utnytte hele fallet må det graves kanal fra utløpet ned til Fløafjorden.
Alternativ III er kostnadsberegnet ut fra disse forutsetninger og med tanke på teknisk standard kan det sammenlignes med de to andre alternativ. Produksjonsberegningen for alt. III forutsetter minstevannføring utenom nedre kraftverk slik det fremgår av etterfølgende tabell:

Minstevannføringer utenom kraftverket	Midlere årsprod. Vinter 7 mndr.	Sommer 5 mndr.	Sum mill. kWh	Utbyggingskostnad, mill. kroner (febr. 1975)
Øvre kraftverk				
0 m³/s.	33,7	25,9	59,6	34,5
Nedre kraftverk				
2 m³/s. 16.9.—15.5	11,8	7,2	19,0	19,0
10 m³/s. 16.3—15.9	45,5	33,1	78,6	53,5

4.3. *Alternativene vurdert mot andre interesser i området.*
Dett er først og fremst sportsfiske som er den største brukerinteresse i vassdraget ved siden av kraftverksdriften. De forskjellige utbyggingsalternativ vil ha ulik innvirkning på fisket og de aktiviteter som knytter seg til dette.
I rapport nr. 26-1976 fra Laboratorium for ferskvannsøkologi og innlandsfiske er ut-

byggingsalternativene forsøkt vurdert mot hverandre med tanke på fiskeinteressene i vassdraget.

Forutsettes minstevannføringer forbi kraftverkene like for alternativ I og II blir virkningene på fisket de samme for begge alternativ på strekningen Strandefjord—Fløafjorden. For alternativ I vil en i lange perioder av året kun få minstevannføring også på strekningen Fløafjord—Aurdalsfjord. Dette vil spesielt ha uheldig virkning i Skamåne der produksjonsarealet ved liten vannføring vil bli sterkt redusert fordi elva da renner i et samlet, storsteinet løp. Rekrutteringen av ørret til Fløafjorden og Aurdalsfjorden vil kunne bli sterkt redusert. Med hensyn til fisket må derfor alternativ II velges framfor alternativ I.

Alternativ III skiller seg fra I og II bl. a. ved at det på strekningen Strandefjord—Fjøshølen (Fasleelva) ikke forutsettes sluppet minstevannføring. En minstevannføring vil kunne tillate fisk fra Strandefjorden å slippe seg ut i Fasleelva. Utvandringen av fisk fra Strandefjord betyr i dag mye for avkastningen i elva. Selv om utvandring bare skulle finne sted på store vannføringer, vil minstevannføringen ved alternativ II (og I) gjøre strekningen fra Strandefjord til Fjøshølen fiskbar også utenom perioder med store overløp. Minstevannføringen vil dessuten medføre at strekningen vil kunne få en egenproduksjon av fisk i motsetning til i dag og ved alternativ III.

For sportsfisket er det strekningen fra og med Fjøshølen og nedover som har størst verdi. Ved alternativ III får Fjøshølen (areal ca. 35 da) alltid gjennomstrømning av driftsvannet fra øvre kraftverk, og elvestrekningen Fjøshølen—Fløafjorden (ca. 400 m lang) skal etter forutsetningene alltid være sikret minstevannføring 2 m^3/s. og 10 m^3/s. henholdsvis vinter/sommer. For dette avsnitt vil alternativ III for det gunstigste med tanke på fiskeinteressene. Fra og med Fløafjorden og nedover vil mulighetene for å opprettholde et godt fiske være de samme for alternativ II og III.

Norsk institutt for vannforskning (NIVA) presenterer i rapport av 29. januar 1976 sine hydrobiologiske undersøkelser i vassdraget i forbindelse med nytt kraftverk ved Faslefoss. Etter at de forskjellige utbyggingsalternativ er vurdert, heter det i konklusjonen at kraftutbyggingen i Faslefoss ikke i særlig grad vil virke uheldig på resipientforholdene. Dette under forutsetning av at det bygges effektive kloakkrenseanlegg for utslipp fra tettsteder, samt at utslippet fra Leira føres til kraftstasjonsinntaket. Vannforsyninger vil ikke i nevneverdig grad bli influert av kraftutbyggingen. Ut fra resipienthensyn vil alternativ II være den utbygging som gir vassdraget mest fordelaktig løsning.

De tre utbyggingsalternativ gjør på forskjellige måter terrenginngrep som vil virke forstyrrende inn i landskap. Ved inntaket og området rundt dette vil inngrepene stort sett bli de samme for alle alternativ. Alternativ I vil imidlertid få tunnellengder bortimot det tredobbelte av alternativ II med derav tilsvarende øket omfang tippmasser. Det er forutsatt at anleggsveger og senere permanente adkomstveger til kraftverket når det gjelder alternativ I og II i stor grad kan følge planlagt trasé for ny fylkesveg i området. Inngrepene på dette felt blir derfor ubetydelige i forhold til alternativ III der eksisterende veger langs hele vassdragsavsnittet mellom Strandefjord og Fløafjorden må utvides og gi skjemmende sår i landskapet. Omfanget av tippmasser reduseres ved alternativ III, men permanente anlegg i dagen vil bli vesentlig mer dominerende for alternativ III enn II.

4.4. *Valg av utbyggingsalternativ.*

De utredninger det er referert til under punktene 4.2 og 4.3 har ligget til grunn for det standpunkt OFE har tatt når det søkes om tillatelse til utbygging av Faslefallene etter alternativ II. Alternativ I er forlatt vesentlig på grunn av planens sterke inngripen i de bestående forhold. Planen vil berøre hele strekningen Strandefjord—Aurdalsfjord og særlig fiskeinteressene som er knyttet til vassdraget blir skadelidende. Rent teknisk-økonomisk kan alternativene I og II stort sett likestilles, dog ligger marginalprisene pr. kWh for alternativ I ca. 27 pst. over utbyggingsprisen for alternativ II.

Alternativ III forutsetter at fallet som er benyttet for alternativ II igjen deles opp i 2 trinn med utbygging av 2 separate kraftverk. De totale utbyggingskostnader for alternativ III er beregnet til å bli ca. 12 mill. kroner høyere enn for alternativ II, dvs. en økning på ca. 28 pst. I tillegg må man regne med større driftsutgifter. Det er trolig alternativ III som er det mest skånsomme utbyggingsmønster med hensyn til fisket i Fjøshølen og elvestrekningen herfra og ned til Fløafjorden.

Vi mener imidlertid at eventuelle bedre forhold for sportsfiske på denne begrensede strekning av vassdraget ikke på noen måte rettferdiggjør de merkostnader og andre ulemper utbyggingsalternativet medfører.

De utbyggingsalternativ det her er redegjort for ble behandlet av Oppland fylkesting under samling i juni 1975. Fylkestinget vedtok enstemmig at det burde søkes om utbygging av Faslefossen etter alternativ II.»

Av den tekniske beskrivelsen av utbyggingsplanen går det fram at tilløps- og avløpstunnel til sammen blir ca. 1 200 m lang med et tverrsnitt på 34 m^2. Tippmassene er tenkt plassert i Kislingdalen, 2—300 m nordvest for kraftstasjonsområdet. Som anleggsveg (og senere adkomstveg til stasjonen) vil bli bygget en ca. 550 m lang veg som avgrening fra planlagt ny fylkesveg.

Byggetiden er anslått til knapt 2 år.

Om utbyggingens innvirkning på andre interesser er anført:

«8.1. *Anleggssteder — eiendomsinngrep.*

De nødvendige eiendomsinngrep ved alternativ II vil fordele seg på inntaket og ved kraftstasjonsområdet.

Som vist på tegning 803-003 vil inngrepene ved inntaket bli beskjedne over normal sommervannstand. Fra riksveien må anlegges

adkomstvei til et lukehus i dagen over inntaket. Disse anlegg vil bli liggende innenfor areal utlagt til industriformål iflg. kommunens forslag til arealdisponeringsplan.

Som vist på tegning 803-002 og -004 vil hovedtyngden av permanente terrenginngrep utgjøres av adkomstvei og forskjæring i fjell for adkomst til kraftstasjonen foruten massetippen, utendørs 20 kV mastestativ og lukehus. Massetippen søkes arrondert best mulig inn i bestående terreng med avrunding, evt. humustilførsel og tilsåing. Omgivende terreng med skog gir gode muligheter for avskjerming av tippmassene og anleggsveien. Den endelige størrelse på tippen vil bli søkt redusert ved at det undersøkes mulig bruk av massene til vegformål, tomteutfylling etc. Da 20 kV kraftledning fra anlegget vil følge i bestående ledningstrasé til koplingsanlegget ved Åbjøra vil ikke dette innebære nye terrenginngrep.

I forbindelse med søknad om tillatelse til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å gjennomføre utbyggingen, vises til bilag nr. 10, grunneierliste med areal og bonitet for de berørte eiendommer.

8.2. *Fornminner.*

Universitetets Oldsakssamling har vært engasjert for å registrere de fornminner som kunne tenkes å bli berørt av alternativene. I oversendelsesbrev av 6. november 1975 har Oldsakssamlingen gitt en innberetning om befaring i området fra juli 1975.

Plassering av de registrerte fornminner er vist på bilag nr. 9. Fornminnene er betegnet som dyregraver og/eller kullgroper.

Planene for utbyggingen av alternativ II vurderes ikke å berøre de registrerte funn. Når eventuell konsesjon blir gitt vil Oldsakssamlingen bli underrettet om de aktuelle planer for sluttbefaring og eventuelle nærmere undersøkelser.

8.3. *Forhold vedr. vannstand og vannføring.*

Strandefjorden har i dag tilsammen 7,0 m regulering, hvorav 1,5 m oppdemming og 5,5 m senkning. Da konsesjonstiden for nåværende regulering utløper i 1976 er det søkt om fortsatt konsesjon fra Foreningen til Bægnavassdragets Regulering, og konsesjonssaken er ennå ikke avgjort.

Någjeldende tappereglement har som hovedregel at vannstanden i Strandefjord om sommeren ikke skal være lavere enn 1,3 m under høyeste regulerte vannstand (HRV) før 20. august og ikke lavere enn 1,9 m under HRV før 14. oktober. Imidlertid har en bestemmelse om at det i sommertiden skal tappes minst 15 m³/s. medvirket til at vannstandene i enkelte tørre år har vært lavere enn det hovedreglene tilsier. Den etter forholdene store sommertapping skyldes ønsket om produksjon ved kraftverkene i Faslefoss.

Forslag fra Hovedstyret i NVE til nytt tappereglement går ut på at «Etter lavvassperioden om vinteren skal magasinene søkes fylt så raskt som mulig, og de må senere ikke tappes lavere enn til 1,0 m under HRV før 1. september. Det skal likevel med manøvreringen has for øye at magasinenes flomvannstander og vassdragets flomvassføringer så vidt mulig ikke forøkes og at naturlige lavvassføringer ikke forminskes.»

Et nytt tappereglement for Strandefjord som antydet, vil bedre vannstandsforholdene om sommeren.

Ved vannstander i Strandefjorden 1,8 m under HRV og ned til LRV (laveste regulerte vannstand) er elveleiet i Fasleelva ned til Fjøshølen nærmest tørrlagt. For vannstander i fjorden over dette nivå går det en viss vannføring i elveleiet ovenfor Fjøshølen, mens det først for vannstander over HRV går betydelige vannmengder i det naturlige elveløp når tilsiget er stort (overløp). Dette forekommer årlig på forsommeren i perioden mai—juni.

Det årlige flomtap regnet som gjennomsnitt over en 30-års periode vil bli noe mer enn halvert dersom man sammenholder nytt kraftverk og forslag til tappereglement med bestående forhold. I forhold til bestående tappereglement vil flomdempningsmagasinet bli redusert ,slik at flomoverløp kan forekomme hyppigere i sommerperioden enn tidligere. Overløp fra Strandefjord har stor betydning for fiskens utvandring til Fasleelva, se etterfølgende kapittel.

Øvre og nedre anlegg i Faslefoss kjøres i dag med henholdsvis ca. 32 og 15 m³/s. som normal vinterproduksjon (full belastning). Når øvre anlegg går med full belastning blir det således en betydelig vannføring i elva forbi nedre anlegg. Anleggene holdes normalt i drift hele året igjennom da anleggene har store tilpasningsmuligheter m. t. p. en redusert produksjon (flere aggregater).

Ved en ny utbygging av Faslefoss planlegges det for en største produksjonsvannføring på 50 m³/s. og det er ikke økonomisk å installere flere aggregater. Dette anlegg vil derfor innebære en avbrutt drift om våren og i sommerhalvåret når magasinet i Strandefjord ikke har vann nok for kontinuerlig produksjon. Vannføringen mellom Strandefjord og Aurdalsfjord vil i en slik situasjon kun bli den pålagte minstevannføring. Minstevannføringen vil være en jevn vannføring hvis størrelse og eventuelle årstidsvariasjoner fastsettes i konsesjonsbetingelsene.

Alternativ II vil derfor gi vannføringsforhold som likner situasjonen under alminnelig lavvannsføring før regulering ble satt i verk i vassdraget (1916). Før 1916 var alminnelig lavvannsføring på ca. 4,5 m³/s.

Ved en avbrutt drift ved kraftverket vil vannføringen i Fløafjorden og Skamåni kunne variere mellom minstevannføring og produksjonsvannføring (20—50 m³/s.) fra ett døgn til et annet. Konsekvensene av en slik variasjon vil bli ubetydelig i Fløafjord ved terskeljustering. I Skamåni synes det verre å motvirke generende vannstandsendringer ved terskeltiltak.

8.4. *Virkning av endret vannføring.*

I etterfølgende underkapitler er behandlet de forskjellige allmenne interesser som etter søkerens oppfatning vurderes å ble berørt i større eller mindre grad på grunn av endrede vannføringsforhold. Virkningen av utbyggingen overfor fisket synes å være av særskilt betydning.

8.4.1. F i s k e t.

Innledning.

Etter oppdrag fra OFE har Laboratorium for ferskvannsøkologi og innlandsfiske v/Zoo-

logisk Museum foretatt en undersøkelse av utbyggingsplanenes virkning på fiskeforhold.

Resultater fra undersøkelsene i vassdraget er satt opp i Laboratoriets rapport nr. 26-1976 hvor det også er gitt en sammenfattende diskusjon for valg mellom utbygginsalternativer. For vurderinger omkring de forskjellige alternativers virkning på fiskeforhold vises til omtale under pkt. 4.3. I det etterfølgende søkes omtalt, spesielt forholdet mellom dagens situasjon og utbygging etter alternativ II, som et sammendrag slik rapport nr. 26-1976 redegjør for saken.

Laboratoriet har hatt kontakt med grunneierlaget for Fasleelva m. fl. for bistand under feltarbeidet, for opplysninger om oppfisket kvantum og for innsamling av skjellprøver fra fisk.

Bestående forhold.

I vassdraget finnes ørret, sik, abbor og ørekyt. Abbor og ørekyt finnes i Strandefjorden og det ser ut til at artene herfra går ned i Fasleelva.

Vassdraget mellom Strandefjord og Aurdalsfjord er i første rekke kjent for et godt sportsfiske etter ørret. Det er en betydelig algebegroing både i Fasleelva og i Skamåne.

Fasleelva og Skamåne har i dag en vintervannføring større enn under naturlige forhold. En stor del av bunndyrproduksjonen i elver skjer i perioder om høsten og våren. Med de vannføringer som har vært i Fasleelva/Skamåne under regulerte forhold, vil dette antakelig ha øket bunndyrproduksjonen. Bunndyrene er det viktigste næringsgrunnlag for fisken. Sommervannføringen er blitt mere utjevnet i forhold til uregulerte forhold, noe som også kan ha virket positivt inn på produksjonen. Øket vannføring i Skamåne og deler av Fasleelva kan derfor ha øket produksjonen av ørret. Forurensningssituasjonen kan dessuten ha medvirket til en større primærproduksjon i elva, noe som ytterligere kan ha øket bunndyrproduksjonen.

Laboratoriets prøvefiske.

Fangstresultatene under laboratoriets prøvefiske (elektrofiske) antyder at bestanden av fisk under 20 cm lengde er meget stor både i Fasleelva og Skamåne. Egenrekrutteringen er meget stor og det er relativt god vekst på fisken. Fasleelva/Skamåne er begge storsteinete, noe som sammen med en sterk algebevoksning gir gode skjulesteder og næringsforhold for ørreten.

På begge elvestrekninger er det i ørretens mageinnhold en overveiende dominans av dyr produsert i vann. Ovenfor Skamåne domineres ørretens mageinnhold av ørekyt for fisk over ca. 20 cm.

Fangstresultatene (med garn) i Fløafjorden ga et magert resultat og av dette kan en slutte noe om bestandssammensetning og størrelse. Fløafjorden er grunn og en må derfor regne med at produksjonen av fisk pr. arealenhet blir høy. Samlet for abbor, sik og ørret kan avkastningen ligge mellom 10 og 20 kg/ha. Sik og abbor må karakteriseres som næringskonkurrenter til ørret og kan være en grunn til at ørretavkastningen i fjorden ikke er særlig høy.

Ved studier av alder- og lengdefordeling hos ørret finner en fisk med forskjellig vekstforløp. Det kan tenkes at den mere hurtigvoksende fisken ikke er vokset opp i Fasleelva, men kommer fra Strandefjorden der en finner fisk med tilsvarende hurtig vekst. Siden mindre ørret ser ut til å vandre ut av Strandefjorden er det ikke usannsynlig at større fisk gjør det samme.

Sportsfisket.

Sportsfisket ser i særlig grad ut til å være konsentrert til Fjøshølen og Fasleelva. Det foreligger endel oppgaver over antall og lengdefordeling av ørret tatt av sportsfiskere som har levert inn fangstrapporter til gårdbruker T. H. Haadem. Ifølge de innrapporterte fangstene er det tatt ørret opp til 50—60 cm, og samlet blir vekten ca. 600 kg pr. år. Hovedtyngden av fiskens lengde ligger mellom 22 og 27 cm, med en markert topp av fisk mellom 24 og 25 cm.

I tillegg til disse innrapporterte fangstene er det tatt langt større kvanta av andre, hvilket tyder på at det tas betydelige mengder ørret i elva. Arealavkastningen vil trolig ligge på flere hundre kg/ha. Noe ørret som tas på elvestrekningene vil nok være produsert i Fløafjorden, men selv om dette arealet tas med i beregningen, vil arealavkastningen bli så stor at konklusjonen må bli at vassdraget tilføres fisk fra Strandefjorden. I Skamåne vil trolig noe fisk fra Aurdalsfjorden inngå i fangstene.

Dersom fangstoppgavene er representative for totalfangsten i elva, skulle det hovedsakelig være fisk med alder 3 og 4 vintre som blir tatt ved sportsfisket.

Virkninger av utbyggingen.

I beregningene for kraftproduksjonen etter alternativ II har OFE skjønnsmessig benyttet to alternative minstevannføringer i elva utenom kraftverket: 1,0 m^3/s. i tiden 16. september—15. mai og 5,0 m^3/s. i tiden 16. mai—15. september, henholdsvis 0,5 m^3/s. og 2,5 m^3/s. i de samme tidsrom. Disse minstevannføringene vil få ulik virkning i Fasleelva og Skamåne. Det forutsettes at vannstanden i Fjøshølen skal opprettholdes og arealet her vil utgjøre nærmere halve elvearealet i Fasleelva. Fra inntaket til nedre nåværende kraftstasjon og ned til utløpet fra denne er det mange høler i elva, og en reduksjon til noen m^3/s. vil derfor ikke redusere elvearealet i betydelig grad. Fra utløpet av nåværende nedre stasjon og ned til Fløafjorden vil derimot elvearealet bli sterkt redusert ved liten vannføring. En må dessuten regne med at is ytterligere vil redusere produksjonsarealet på hele strekningen. Selv om arealet i Fjøshølen opprettholdes, må en derfor forvente en vesentlig produksjonsnedgang, både av bunndyr og fisk, som følge av liten vintervannføring.

En vannføring om sommeren på rundt 5 m^3/s. skulle på den annen side gi brukbare forhold for utøvelsen av sportsfisket i Fasleelva.

Utbyggingsalternativ II forutsetter slipping av minstevannføring fra utløpet av Strandefjorden. En minstevannføring vil som nevnt under pkt. 4.3 kunne tillate fisk fra Strandefjorden å slippe seg ut i Fasleelva. Selv om utvandring bare skulle finne sted på store vannføringer, vil minstevannføringen ved alternativ II gjøre strekningen fra Strandefjorden til Fjøshølen fiskbar også utenom perioder med store overløp. Minstevannførin-

gen vil dessuten medføre at strekningen vil få en egenproduksjon av fisk, i motsetning til situasjonen i dag.

8.4.2. Isforhold — ferdsel.

NVE's Iskontor har etter anmodning fra OFE innsamlet måledata og opplysninger om is- og temperaturforhold i vassdraget. Det er utarbeidet en rapport datert desember 1975, som vurderer virkningene av utbyggingen av Øystre Slidre-vassdraget og av en ny utbygging av Faslefoss.

Rapporten (75 sider) er først og fremst en presentasjon av målinger, observasjoner og innhentede opplysninger. Videre beskriver rapporten generelt om isdannelse i vassdraget.

> «Fløafjord har ikke hatt trafikksikker is siden den første reguleringen ble satt i verk i vassdraget omkring 1920. Det har i de senere år vært skogsbilveg på østsiden av fjorden, slik at en i dag ikke i noe fall har behov for å trafikkere isen der.
>
> Aurdalsfjord har ikke hatt noen trafikk på isen av betydning på lang tid, og i de siste årene har fast trafikk vært minimal. Grunnen til at isen har vært brukt så lite er åpenbart manglende behov. Fra de befaringer som er gjort fra Iskontoret i 50- og 60-årene var det tydelig at isen kunne trafikkeres på det brede partiet ovenfor sundet.»

Iskontoret regner med «at virkninger fra en ny utbygging av Faslefoss, uansett alternativ, bare får betydning for strekningen fra Fjøshølen til og med Aurdalsfjord».

Alternativ II vil gi mere stabile isforhold ned til Fløafjorden på grunn av mindre vintervannføring. Det kan bli tale om mulighet for bunnfrysing i spesielt grunne viker. I Fløafjorden kan isforholdene bli noe forverret da det kanskje blir noe høyere temperatur på utløpsvannet fra kraftstasjonen, noe som også vil gi lengre åpen innløpsos i Aurdalsfjord. Det nye inntak i Strandefjord vil bli ubetydelig dypere enn nåværende.

Iskontoret avslutter sin rapport med en vurdering om frostrøyk:

> «Muligheten for frostrøyk regnes ikke å bli særlig stor i de deler av Bægnavassdraget det her er tale om. Der det er åpne partier ved utløp av kraftstasjoner eller i trange sund, kan en kanskje få dannelse av noe frostrøyk, når de meteorologiske forhold ligger til rette for dette, men eventuelle ulemper regnes å bli uvesentlige.»

8.4.3. Vannforsyning.

Norsk institutt for vannforskning har utført prøvetaking og observasjoner for å belyse vannkvalitet, forurensningssituasjonen og begroingsforhold på den aktuelle elvestrekning.

Instituttet har presentert resultater og vurderinger i rapport av 29. januar 1976, se nærmere om dette under pkt. 8.4.4.

Vannforsyningsforhold er ikke undersøkt spesielt fra NIVA's side, men Instituttet omtaler denne vassdragsinteresse i et punkt i rapportens sammenfatning og tilrådning:

> «4. . . . . Vannforsyninger vil ikke i nevneverdig grad bli influert av kraftutbyggingen. . . . . .»

OFE er av den oppfatning at vannforsyningsforhold ikke vil bli skadelidende som en følge av en ny utbygging av Faslefoss. Endring av vannføringsforhold vil ikke kvantitativt vanskeliggjøre fremtidig vannforsyningsbehov som måtte oppstå på elvestrekningen. Vannstander og grunnvannsnivå vurderes bare å bli endret noe i selve elveløpet og i dets umiddelbare nærhet.

Vannkvaliteten synes å kunne bedres i betydelig grad for elveavsnittet når de markerte utslipp av kloakkutslipp, f. eks. fra Leira blir ført via renseanlegg. Under dagens forhold i elveavsnittet synes det ikke å ligge til rette for vannforsyning til husholdningsbruk uten særskilte rensetiltak.

8.4.4. Resipientforhold.

Norsk institutt for vannforsyning (NIVA) har vært engasjert av OFE for vassdragsundersøkelse i forbindelse med utbyggingsplanene for nytt Faslefoss kraftverk.

Instituttet har utført prøvetaking og observasjoner for å belyse vannkvalitet, forurensningssituasjon og begroingsforhold på den aktuelle elvestrekning. Observasjonsperioden var april—oktober 1975. I rapport av 29. januar 1976 blir resultatene av undersøkelsene framlagt og drøftet.

Det er nær sammenheng mellom dette arbeidet og undersøkelsen som instituttet har utført i forbindelse med den planlagte utbygging i Øystre Slidre-vassdraget (NIVA o-140/73, Vannkvalitet og hydrologiske forhold i Øystre Slidre-vassdraget, Blindern 12. desember 1975). De to rapporter bør delvis sees i sammenheng.

Bægnavassdraget er tidligere beskrevet i forbindelse med Østlandskomitéens utredning om vannforsyning og avløpsforhold i østlandsfylkene (NIVA, Beskrivelse og undersøkelse av vannforekomster, del 2, Bægnavassdra-Blinderen desember 1975).

NIVA uttaler at det er få og små utslipp av kloakkvann til den del av Bægnavassdraget som utbyggingen omfatter. Kraftutbyggingen vil ikke direkte påvirke forurensningskonsentrasjonene i vassdraget.

I 1975 gjorde primære forurensninger fra Leira-utslippet seg gjeldende ned til området for kraftverksutslippet i Fjøshølen og Fløafjorden.

> «Vassdragsstrekningen gjennom Fjøshølen, Fløafjorden og Skamåne har en betydelig selvrensningskapasitet. Dette medfører at forurensningen som i dag tilføres fra vannmassene i Strondafjord effektivt mineraliseres og føres inn i biologiske stoffkretsløp. Begroingsutviklingen på de aktuelle vassdragsavsnittene er bl. a. et synlig uttrykk for dette. Ved en utbygging av Faslefoss vil disse forhold kunne endres. Avhengig av alternativene er konsekvensene ulike. For å verne vassdraget og opprettholde mest mulig gode resipientforhold kan noen viktige hensyn nevnes:
> — Vannmassenes oppholdstid i Fjøshølen og Fløafjorden bør være så kort som mulig.
> — Vannmassenes hastighet bør være så stor som mulig på vassdragsstrekningen.
> — Reduksjon i vannareal bør være så liten som mulig.
> — Næringssaltkonsentrasjonene i vannmassene bør holdes så lav som mulig.»

Vassdragsavsnittet som blir direkte berørt av en utbygging etter alternativ II utgjør omlag 57 dekar. Mellom Strandefjorden og Fløafjorden vil en regulert minstevannføring gi øket oppholdstid for vannmassene, redusert strømhastighet og noe redusert overflateareal.

Instituttets sammenfatning og tilrådinger refereres her i sin helhet.

«1. Det er utført en innledende undersøkelse i 1975 av vannkvalitet, resipientforhold og begroingssituasjon på strekningen Strandefjord—Aurdalsfjord i Bægnavassdraget. Hensikten med undersøkelsen har vært å gi et kunnskapsgrunnlag til å bedømme konsekvenser for vassdraget av en ny utbygging av Faslefossen.
2. Den aktuelle vassdragsstrekning hadde en vannkvalitet preget av lavt innhold av løste forbindelser, svak surhet, lite humusstoffer og uorganiske partikler. En eutrofierende påvirkning fra forurensning med gjødselstoffer gjorde seg gjeldende. Dette ga seg utslag i en betydelig stimulering av algebegroingen særlig i strykpartiene på elvestrekningen. En lokal forurensningsvirkning fra kloakkvannutslipp og andre utslipp fra tettstedet Leira ble påvist.
3. Vassdragsstrekningen som eventuelt blir berørt av ny utbygging av Faslefoss har et variert organismeliv med anseelig biologisk produksjon. Det biologiske system som er til stede utgjør et artsrikt samfunn som i regional sammenheng representerer stor naturmessig verdi.
4. Kraftutbyggingen i Faslefoss vil ikke i særlig grad uheldig påvirke resipientforholdene. Dette forutsetter imidlertid at det bygges effektive kloakkrenseanlegg for utslipp fra tettsteder, samt at utslippet fra Leira føres til kraftstasjonsinntaket. Vannforsyninger vil ikke i nevneverdig grad bli influert av kraftutbyggingen. Ut fra resipienthensyn vil alternativ II være den utbygging som gir vassdraget mest fordelaktig løsning.
5. Generalplanen for Nord-Aurdal kommune som er under utarbeidelse reserverer området ved Faslefoss og vassdraget ned til Aurdalsfjord som et natur- og fritidsområde. Utbygging etter alternativ I er meget vanskelig forenlig med dette, da vesentlig naturskade vil oppstå. Utbygging etter alternativ II gir betydelig mindre ulempe. Om alternativ III kan det hovedsakelig sies det samme som for alternativ II. Men alternativ III innebærer noen flere uheldige inngrep vurdert i denne sammenheng.
6. Forslag om alternative minstevannsføringer og vannføringsreglement foreslås utredet på grunnlag av en videreføring av faglige undersøkelser. Det bør gjennomføres fortsatte studier av utløpseffekt og begroingsutvikling i det aktuelle område. Hensikten er å gi et grunnlag for utslipp og vannføringsreglement som best mulig bevarer de verdifulle biologiske produksjonssystem I Bægna på vassdragsstrekningen ned til Aurdalsfjord. Disse undersøkelser er nødvendig uansett valg av alternativ. De utføres uavhengig av konsesjonsbehandling og bør ikke være til hinder i avgjørelse om konsesjon.
7. En oppfølgingsundersøkelse av vassdragsforholdene på den aktuelle strekning av Bægna bør gjennomføres. En viss kontinuitet i undersøkelsene bør sikres.»

Det gjøres oppmerksom på at punkt 5 drøfter utbyggingsalternativene forutsatt at om rådet langs vassdraget mellom Strandefjord og Aurdalsfjord disponeres som et natur- og fritidsområde. I den nylig fremlagte arealdisponeringsplan, se pkt. 4.1, er dette ikke tilfelle.

OEF tillater seg å presisere at NIVA's forslag til fortsatte undersøkelser i pkt. 6 gjelder begroingsforhold da dette er et særskilt fenomen. Det er vår oppfatning at hverken forhold omkring vannkvalitet eller forurensning er uklar for vassdragsavsnittet i sammenheng med valg av utbyggingsalternativ.

8.4.5. Fløting.

Idet det vises til overenskomst gjeldende fra 1. januar 1971 mellom Bægna Elvs Fellesfløtning og Valdres Fellesfløtning på den ene side og Foreningen til Bægnavassdragets Regulering på den andre side, skal det inntil videre ikke foregå fellesfløtning fra undervann Faslefoss til Valdreshengslet. Overenskomsten gir allikevel skogeierne rett til nødvendig fløtningsvann om våren ned til Aurdalsfjord ved behov. Etter avtale mellom A/S Follum Fabrikker (som kjøper) og skogeierne foretas fløtning fra Fløafjorden ca. hvert 5. år.

8.4.6. Jordbruk — skogbruk.

De arealer som er foreslått til anleggssteder, inntak og utløp med anleggsveier vil ikke berøre dyrket eller dyrkbar mark. Skogen i de berørte områder er i økonomisk kartverk betegnet med middels og lav bonitet.

Utbyggingsplanen vil ikke innebære regulering av vannføringer som gir betydelige endringer av vannstand og grunnvann i forhold til nåværende situasjon.

Det forventes ingen endring i klima og vekstforhold.

Det skal opplyses at gårdene Fløatn og Kjørratn på vestsiden av Fløafjorden er fraflyttet.

8.5. *Natur — miljø.*

Vassdraget er et vesentlig element i naturområdet mellom Strandefjorden og Aurdalsfjorden. Når vi ser bort ifra bestående kraftstasjoner, campinghytter og tilhørende veianlegg, virker områdene inntil vassdraget lite berørt av naturinngrep.

Kulturlandskapet omkring gårdene ved Fløafjorden virker harmonisk sett i et større landskapsbilde. Sårene i terrenget omkring skogsbilvegen på Fløafjordens østside må forventes gro til etterhvert.

Fra riksveg 49 mellom Leira og Gol har man et vidt utsyn over hele området.

Tatt i betraktning det gode fisket i vassdragsavsnittet og dets sentrale beliggenhet, byr området på betydelige muligheter for natur- og friluftsformål.

For vurdering av vassdragets organiske liv vises til NIVA's rapport, hvor det i sammenfatningens pkt. 3 bl. a. konstateres: «Det biologiske system som er til stede utgjør et artsrikt samfunn som i regional sammenheng representerer stor naturmessig verdi.»

OFE er av den oppfatning at utbygging av nytt Faslefoss kraftverk etter alternativ II kan skje med meget beskjedne naturinngrep. Som nevnt under søknadens pkt. 4.3 og 4.4 synes alternativ II å gi liten konflikt stillet opp mot de interesser som måtte foreligge i området i dag og i framtida for natur og friluftsformål. Her forutsettes da at bestående anlegg helt eller delvis kan fjernes og sår i terrenget utbedres dersom rivingen ikke strider mot kommunens endelige disponeringsplan for området.

I denne sammenheng skal påpekes de terrenginngrep som planlagt ny riksveg vil innebære, kfr. bilag 2.

9. VURDERING AV UTBYGGINGEN, TILTAK ETC.

Den utbyggingsplan for Faslefallene det her søkes tillatelse til å gjennomføre medfører etter søkerens mening meget beskjedne skader og ulemper i forhold til den samfunnsmessige nytte man får igjen. Planen forutsetter ingen nye reguleringer og den berørte elvestrekning er kort. De nødvendige eiendoms- og terrenginngrep blir beskjedne.

Vi har i kapitlene foran forsøkt å kartlegge de skader utbyggingen kan føre med seg. Den reduserte vannføring på elvestrekningen mellom Strandefjord og Fløafjord er etter vår mening det betydeligste inngrep i det bestående, og dette kan få en negativ virkning på sportsfisket. På øvrige forhold antas utbyggingen å få ubetydelige praktiske konsekvenser. Det er derfor først og fremst viktig å vurdere om evt. tiltak kan redusere uheldige virkninger på fisket.

Det blir uten tvil størrelsen på minstevannføringen utenom kraftverket som får størst betydning for å opprettholde et brukbart fiske i fremtiden. Strekningen fra Fjøshølen og nedover har i dag en kunstig stor vintervannføring, i gjennomsnitt 30—32 m^3/s. Den alminnelige lav-vannføring før reguleringene i vassdraget var 4,5 m^3/s. Av produksjonsberegningene i pkt. 7.2 fremgår det at slipping av minstevannføring på 1 m^3/s. jevnt over hele året representerer et produksjonstap på ca. 1,8 mill. kWh tilsvarende kr. 180 000 forutsatt energipris 10 øre/kWh. Forutsettes minstevannføring 1 m^3/s. i tidsrommet 16. september—15. mai og 5 m^3/s. fra 16. mai—15. september mister man i gjennomsnitt 4,2 mill. kWh pr. år i produksjon.

Det er vanskelig å vurdere hva som er den riktige størrelse på minstevannføringen. Dette spørsmål må også sees i sammenheng med andre tiltak, f. eks. utsetting av fisk og bygging av terskler. De nevnte tiltak for å avbøte ulemper på grunn av utbyggingen for fiske og friluftsformål må avveies mot de tilhørende kostnader for tiltakene og tapt produksjon.

En minstevannføring i størrelsesorden som nevnt ovenfor vil utfra fagrapporten kunne gi brukbare forhold for utøvelsen av sportsfiske i Fasleelva også etter en utbygging. For at produksjonsarealet på strekningen dvs. næringsgrunnlaget for fisk, ikke skal bli for mye redusert er det bl. a. viktig at vannstanden i Fjøshølen opprettholdes, f. eks. ved terskeltiltak.

Elveløpet mellom Strandefjord og Fjøshølen er lett synlig fra Rv 49. Det er under dagens forhold stort sett tørrlagt, og elveløpet består vesentlig av glattskurt fjell. For å bøte på de estetiske ulemper kan antydes minstevannføring sammen med mulige terskeltiltak gi elveleiet et bedre utseende.

En opprydding i og langs elveleiet og fjerning av fremmedelementer etter tidligere kraftutbygging vil kunne virke positivt på helhetsinntrykket i vassdraget.

Kommunen har under planlegging nytt sentralt renseanlegg for avløp fra Fagernes og Leira. Avløpsledningen fra renseanlegget bør forlenges mot det nye kraftverksinntak. Derved risikerer man ikke at mer eller mindre renset kloakk går ut sammen med minstevannføringen ned gjennom vassdraget.

Alt i alt vurderer OFE utbyggingsforslaget som en gunstig løsning, teknisk og økonomisk for å erstatte nedslitte bestående anlegg. De andre brukerinteresser i vassdraget vurderes ikke å bli negativt berørt i avgjørende grad.»

Søknaden er på vanlig måte kunngjort i Norsk lysingsblad (12. april 1976) og i lokalaviser. Det er forelagt distriktet og Miljøverndepartementet, og søknadsdokumentene har vært lagt ut til gjennomsyn på Nord-Aurdal kommunekontor.

OFE har med brev av 26 .oktober 1976 innsendt bl. a. supplerende rapporter fra laboratorium for ferskvannsøkologi og innlandsfiske og fra NIVA, der det også er trukket inn sammenlignende vurderinger mellom alternativene II og III.

Søkeren har i mellomtiden endret sitt opprinnelige forslag om minstevannføringer for alt. II fra 1 m^3/sek til 2 m^3/sek om vinteren og fra 5 m^3/sek til 10 m^3/sek i sommermånedene. Tilsvarende er det såkalte alt. III beregnet med tapping 5 m^3/sek forbi øvre kraftverk om sommeren, og med øket tapping fra 2 m^3/sek til 5 m^3/sek forbi nedre om vinteren, — for øvrig uendret. For begge alternativene medfører endringene en produksjonsnedgang fra ca. 79 GWh til ca. 74 GWh.

N I V A's uttalelse, datert 1. oktober 1976, konkluderer:

«1. Det er relativt små forskjeller mellom de to utbyggingsalternativer med hensyn til hva som oppnås i vassdraget vurdert i resipientmessig sammenheng. For begge utbyggingsalternativer gjelder det at tilfredsstillende kjemisk og biologisk vannkvalitet vil bli oppnådd.
2. Vassdragsstrekningen mellom Strandafjord og Fjøshølen vil bli best ivaretatt ved utbyggingsalternativ II. Det er i hydrobiologisk sammenheng uønsket periodevis å tørrlegge denne elvestrekning.
3. Vassdragsstrekningen fra Fjøshølen til Fløafjord vil gjennomgående få større vannføring ved valg av utbyggingsalternativ III sammenliknet med utbyggings-

alternativ II. Dette er gunstig i resipientmessig sammenheng. Imidlertid vil vannføringen i forbindelse med utbyggingsalternativ III bli ujevn og innebærer variasjoner i vannstandsvekslinger som kan være uheldig for de biologiske produksjonssystemer på vassdragsstrekningen.

4. Utbyggingsalternativ III representerer et mer komplisert inngrep i vassdraget sammenliknet med utbyggingsalternativ II.
5. Uavhengig av hvilket utbyggingsalternativ det kan gis konsesjon for er det viktig å arbeide fram et hydrobiologisk grunnlag for utforming av vassdragsavsnittet som berøres og oppnå en styring av vannføring som i størst mulig grad gir gode resipientforhold og livsbetingelser for stedegen vegetasjon og fauna.»

Laboratorium for ferskvannsøkologi og innlandsfiske, konklusjon i rapport av oktober 1976:

«Fasleelva er en eksepsjonelt god fiskeelv, og det vil bety mye om denne status tilnærmelsesvis kan opprettholdes etter en ny utbygging. Med de foreslåtte vannføringer for begge alternativer kan det slås fast at i reguleringssammenheng er det langt på vei tatt hensyn til fisket i Fasleelva. Ved begge alternativer vil elva fortsatt være en god sportsfiskestrekning.

For den øvre del av Fasleelva vil alternativ II klart være å foretrekke fremfor alternativ III, fordi det vil gå vann her om vinteren samtidig som sommervannføringen blir større.

På årsbasis vil alt. III gi en langt større vannføring gjennom Fjøshølen men vannføringen vil variere mye avhengig av produksjonen i kraftverket. I middel vil det ikke være produksjon i 9,5 uker hvert år. Periodevis vil derfor deler av elveleiet tørrlegges. Vannføringsvariasjonene vil dessuten bli større enn i dag.

Alt. II vil medføre at vannføringen gjennom Fjøshølen permanent blir redusert, men det vil til gjengjeld bli en stabil vintervannføring og en stabil sommervannføring. På den måten unngås brå tørrlegginger av elvearealet, og skadevirkningene på bunndyr og fisk kan derfor bli mindre ved alt. II enn ved III.

For hele strekningen fra Strandefjorden til Fløafjorden sett under ett vil produksjonsarealet ved alt. II ikke reduseres i forhold til i dag, forutsatt forannevnte terskeltiltak, og det vil være større enn ved alt. III.

Enkelte partier vil trolig gi bedre forhold for utøvelsen av fisket om alt. II blir valgt, men hensynet til bunndyr- og fiskeproduksjon for hele strekningen skulle likevel medføre at alt. II er å foretrekke.

Sannsynligvis vil alt. II gi et større tilskudd av fisk fra Strandefjorden. Nedvandringen av ørret herfra har i dag et meget stort omfang og dette bidraget utgjør en stor andel av totalavkastningen i Fasleelva.

Under forutsetning av at omtalte terskeltiltak lar seg gjennomføre bør minstevannføringer for alt. II kunne anbefales til ca. 2 m^3/s om vinteren og ca. 10 m^3/s om sommeren.

Under forsøk med tapping av små vannføringer så det ut til at det var lite å vinne inn i gytearealer og vannoverflate ved eksempelvis en fordobling av den omtalte minstevannføring for vinterperioden.»

Fylkesarkitekten i Oppland har i oktober 1976 foretatt en landskapsmessig vurdering med følgende konklusjon og anbefaling:

«Utbyggingsalternativ II vil være det forslag som på beste måte opprettholder landskapets opprinnelige karakter. Det inngrep som kommer mest fram for alminnelig synsinntrykk og naturfølelse vil i så fall bli den reduserte gjennomstrømning ved minstevannføring for vinterperioden før man får snø og islegging.

Massetippens dimensjoner bør kunne reduseres betydelig ved å finne anvendelse for massene i nærheten av anleggsområdet.

De omdiskuterte minstevannføringer på ca. 10 $m^3/sek.$ om sommeren for begge alternativer vil muligens gi inntrykk av en naturlig vannføring.

For alternativ III vil inntakskanalen og veianlegg for nedre anlegg bli et uakseptabelt terrenginngrep. Derimot er det vanskeligere å vurdere de nye stasjonsoverbygg på grunn av manglende oppgaver over størrelse og form, samtidig som bestående daganlegg blant mange vil oppfattes som aksepterte elementer i vassdragets nære omgivelser. Med tanke på fjerninnsyn til området vil alternativ III gi et betydelig større inngrep enn alternativ II.

Massetippen for alternativ III kan aksepteres der hvor den er forutsatt for alternativ II.

Adgang til «fri ferdsel» bør være en naturlig forutsetning for begge sider av vassdraget og utøvelsen av friluftsliv bør ikke bli hindres i vesentlig grad uansett hvilket utbyggingsalternativ som gjennomføres. Ved alternativ II vil man enklest kunne oppfylle en slik målsetting samtidig som alternativ II bedre kan ivareta områdets rekreasjonsverdi. Forutsetningen for denne uttalelse er at de eksisterende bygninger blir sanert.

Utbyggingens mulige virkninger på sportsfisket er ikke tatt inn i vurderingsgrunnlaget da dette er behandlet i egen rapport.

En vil ut ifra en landskapsmessig vurdering, og med utgangspunkt i ovenstående, foreslå at alternativ II legges til grunn for utbygging av nytt Faslefoss kraftverk.

Når alternativ er valgt foreslås det å engasjere landskapsarkitekt/arkitekt for å ivareta dette fagområde ved utbyggingen, og en vil anse det som en fordel om samme faginstans kunne bistå Nord-Aurdal kommune, Statens vegkontor, Oppland fylkes elektrisitetsverk og deres øvrige engasjerte eksperter under detaljplanleggingen.»

Også dette tilleggsmateriale har vært forelagt distriktet og Miljøverndepartementet.

Nord-Aurdal kommunestyre gjorde i møte 9. februar 1977 mot 1 stemme følgende vedtak:

«Kommunestyret tilrår at utbyggingen av Faslefoss kraftverk skjer etter alt. II på følgende forutsetninger og vilkår:

Forutsetninger:
Minstevannføringer
2 m³/s i tiden 16. september—15. mai
10 m³/s i tiden 16. mai—15. september.

Vilkår:
1. Valdreskommunene får en andel på minimum 25 pst. av den fremtidige kraftutbygging i regionen.
2. Utkast til avtale mellom OFE og VK samt oversendelsesbrev av 20. januar 1977 godkjennes.
3. For å avhjelpe evt. skadevirkninger av utbyggingen, skal Oppland fylkes elektrisitetsverk dersom vedkommende departement eller den dette bemyndiger finner det nødvendig:
   a) Sette ut yngel eller settefisk av det antall som måtte fastsettes.
   b) Bekoste fiskeriundersøkelser.
   c) Bygge ut terskler i den utstrekning som en måtte bli pålagt.
4. Disponering av tunnelmasse:
   a) Fylkesveganlegget Hådem—Vestringsbygda.
   Nord-Aurdal kommune søker fylkeskommunen om å få forskuttere sin andel av fylkesveganlegget Hådem—Vestringsbygda.
   Oppland fylkes el.verk forskutterer fylkeskommunens andel. Det vil medgå anslagsvis 20—25 000 m³ tunnelmasse.
   b) Resten av tunnelmassen, anslagsvis 75—80 000 m³, stilles gratis til disposisjon fritt opplastet. Massen forutsettes benyttet til oppfyllingsarbeider for industri- og utbyggingsformål i Fagernes—Leiraområdet. Det er en forutsetning at massen kjøres ut så vidt kontinuerlig at fylkesverket derved unngår noen vesentlig midlertidig lagringsplass. Plan for utkjøringen må tilpasses anleggsdriften etter nærmere avtale.
5. Når konsesjon er gitt, plikter fylkesverket å innbetale til Nord-Aurdal kommune kr. 500 000 som forutsettes brukt til arbeider nevnt under pkt. 4 b).
6. Kloakkavløp:
   Fylkesverket bygger og bekoster forlenget avløpsledning fra det forutsatte kloakkrenseanlegget på Leira til tunnelinntaket.
7. Opprydding etter tidligere utbygginger:
   Fylkesverket foretar opprydding i og langs vassdraget etter tidligere kraftutbygginger.
8. Fiskerettigheter:
   Såfremt staten utfra tidligere grunn- og rettighetserverv anses for å være eier av fiskerettighetene, overlates disse Nord-Aurdal kommune vederlagsfritt.

Kommunestyret vil presisere at det tilligger konsesjonsmyndighetene å ivareta almenhetens interesse ved, etter en totalvurdering, å avgjøre hva som skal opprettes av fonds, størrelse og fordeling av konsesjonsavgifter, manøvreringsreglement, pålegg og tiltak for opprettholdelse av fisket, terskelutbygging osv.»

Mindretallet gikk «i prinsippet — — inn for utbyggingsalternativ III ut fra miljø- og fiskeriinteressehensyn».

Fra de nevnte utkast til avtale mellom OFE og VK (Valdreskommunene Vang, Vestre Slidre, Øystre Slidre, Nord-Aurdal og Sør-Aurdal) tas her med de tre første postene:

«1. VK oppretter et samarbeidsorgan (Valdres El-forsyning — nedenfor betegnet VE) som mellomledd mellom OFE og de enkelte kommuner innen VK. De nærmere regler for stiftelse, formål og virksomhet for VE utformes av VK i samråd med Elektrisitetsdirektoratet NVE og OFE.
2. OFE bygger ut Faslefallene i et nytt kraftverk så snart konsesjon blir gitt og finansieringen er ordnet.
3. VE får stedsevarig rett og plikt til uttak av 25 pst. av den kraft som til enhver tid produseres i Faslefoss kraftverk. Hvis partene blir enige om det kan denne produksjonsandel, etter særskilt avtale, leveres i form av en fastkraftrettighet fordelt med
   ..... GWh i tiden 1.10—30.04.
   ..... GWh i tiden 1.05—30.09.
   med effekt inntil ..... kW.
   Kraften stilles til disposisjon i kraftverket med 22 kV spenning.

Mulig overskuddskraft leveres inn til fylket etter de vilkår som gjelder etter normalkontrakten og til de priser som på vedkommende tidspunkt er oppnåelige gjennom samkjøringen.»

De øvrige postene omhandler i det vesentlige avregningsforholdene som i korthet går ut på at VE skal betale 25 pst. av OFE's totale årlige utgifter i forbindelse med Faslefossutbyggingen, heri også inkludert andel i fellesadministrasjon.

Nord-Aurdal skogråd, vedtak i møte 19. mai 1976:

«Skogrådet har med grunnlag i de foreliggende utredninger for Faslefossutbyggingen forsøkt å sammenholde de aktuelle utbyggingsalternativer.

Skogrådet mener at alternativ III muligens vil by på de minste ulempene for distriktet, men det synes å være visse sider ved utbyggingen der alternativ II er å foretrekke foran alternativ III. Ut fra dette finner ikke Nord-Aurdal Skogråd å ville imøtegå OFS's konsesjonssøknad.

Det må imidlertid settes som en betingelse at det blir tatt tilbørlig hensyn til fiskeinteressene ved bl. a. å holde en skikkelig minstevannføring, foreta utbedringer av elveløpet, bygge terskler m. v.

Nord-Aurdal Skogråd vil videre understreke betydningen av at fløtningsmulighetene undervann Fasle til Aurdalsfjorden opprettholdes. Det er en del skogområder på denne strekningen der det er umulig å drive uten at tømmeret fløtes.

Ellers vil Skogrådet be om at det ikke beslaglegges unødige skogområder til tipp o. l.»

Nord-Aurdal, vedtak i møte 18. juni 1976:

«Jordstyret tilrår at alternativ III blir valgt, fordi dette etter jordstyrets mening vil virke minst skadelig på fiske, samtidig som naturinngrepene blir minst etter dette alternativ. Tunnelmasser og andre avfallsmasser må, uansett hvilke alternativ som blir valgt, ikke tippes i terrenget men nyttes på annet sted der det er behov for fyllmasser.»

Nord-Aurdal friluftsnemnd, uttalelse 16. september 1976:

«Alternativ 1 kan ikke godkjennes.
Alternativ 3 ser ut til å være det som er mest fordelaktig da det er denne utbygginga som kanskje gjør det minste inngrepet i naturen, og som blir påstått gjør minst skade på fisket. Vi vil likevel ikke gå imot konsesjonssøknaden som er på alternativ 2, men sette disse vilkår:
Etter alternativ 2 kan en få samme kraftproduksjon ved 2 m^3 vintervassføring og 10 m^3 sommervassføring i elven, og dertil en rimeligere pris. Vi må derfor kunne forlange så stor vassføring at fiske blir like bra som det er i dag.
Vinter- og sommervassføring får vi da heile elvestrekningen. Dersom det da blir bygd terskler i elva oppover fra Fjøshølen, kan også dette bli en brukbar elvestrekning, sjøl med så liten vassføring.
Vegen og området etter elva blir da å bevare som det er nå, men fjerne de gamle anleggene. Det nye anlegget med tilførselstunnel blir lagt i fjell. Mest mulig av sprengningsmassene kjøres bort og nyttes til fyllmasse. Etter at anlegget er ferdig kjøres det på jord, såes og plantes til. Dette skulle ikke være noe uoverkommelig krav.»

Nord-Aurdal innlandsfiskenemnd, vedtak 23. september 1976:

«Under henvisning til vannbiolog Skulbergs uttalelse på side 16 i hans rapport, kan vi slå fast at det spesielt er 4 punkter som må oppfylles for å opprettholde resipientforholdene og dermed fiskebestanden i Fasleelva.

«— Vannmassenes oppholdstid i Fjøshølen bør være så kort som mulig.
— Vannmassenes hastighet bør være så stor som mulig på vassdragsstrekningen.
— Reduksjon i vannareal bør være så liten som mulig.
— Næringssaltkonsentrasjonene i vannmassene bør holdes så lav som mulig.»

Det eneste alternativ som kan oppfylle disse punkter er alternativ III. Dette gjelder særlig den roligflytende Fjøshølen. Elva videre nedover, spesielt elveavsnittet fra Fasle 2 til Fløafjorden, beholder full vannføring. Dermed beholder en ved alt. III gyteelva for Fløafjorden, og de gode oppvekst- og fiskeplassene på nevnte strekning.
Alt. II kan ikke under noen omstendighet oppfylle nevnte krav. Det er derfor et krav fra Nord-Aurdal Innlandsfiskenemnd at alt. III må velges ved utbygging av Faslefoss Kraftverk.»

Oppland fylkeslandbruksstyre, vedtak i møte 25. januar 1977:

«Etter en samlet vurdering finner fylkeslandbruksstyret ikke å ville reise innvendinger mot at utbyggingen av Faslefoss kraftverk skjer etter alternativ II som omfattes av konsesjonssøknaden. Styret forutsetter da at utbyggingen ikke får særlig virkning for landbruket og at nødvendige terrenginngrep og massedeponeringer gjøres minst mulig sjenerende for naturbildet.
Videre forutsetter fylkeslandbruksstyret at det foretas nødvendige tiltak for å bevare fiskebestanden.»

Oppland fylkesskogkontor har 14. februar 1977 sluttet seg til fylkeslandbruksstyrets vedtak.

Fylkesmannen i Oppland har 25. februar 1977 oversendt ovenstående distriktsuttalelser og har bemerket:

«Fylkesmannen vil rå til at Oppland fylkes elektrisitetsverk får tillatelse til utbygging av Faslefoss kraftverk. En er enig i at utbyggingen bør skje etter alternativ II.»

Fylkesfriluftsnemnda i Oppland fattet 28. februar 1977 følgende vedtak:

«Fylkesfriluftsnemnda vil anbefale at alternativ II legges til grunn for utbyggingen av Faslefoss Kraftverk.
Nemnda vil imidlertid anbefale at det i forbindelse med utbyggingen, engasjeres landskapsarkitekt som i samarbeid med kommunen og byggherren kan gi selve anlegget og landskapet omkring, en utforming som ivaretar friluftsinteressene. En forutsetter ellers at eksisterende kraftanlegg fjernes og at det i samråd med fiskerisakkyndig blir gitt pålegg om tiltak i selve vassdraget, så som terskelbygging, minstevassføring m. v., slik at sportsfisket så langt det er mulig kan opprettholdes.»

Laksekomitéen for Bægna elv har i brev av 29. september 1976 uttalt:

«I forbindelse med Oppland fylkes elektrisitetsverks søknad om utbygging av Faslefoss kraftverk i Bægnavassdraget, tillater en seg hermed å gjøre NVE kjent med at det i lengre tid har pågått arbeide for om mulig å gjøre Bægna lakseførende. Hensett til dette forhold tillater vi oss å fremsette enkelte krav som vi mener bør tas med i konsesjonsbetingelsene for denne utbygging i vassdraget.
Vi ber om at utbyggeren må bli pålagt å bygge nødvendige fiskertapper og å avgi vann til drift av disse.
Som bekjent er Bægnavassdraget meget sterkt regulert for kraftproduksjon. Dette har medført betydelige skader på fisket i hele vassdraget. Fisket i Bægnavassdraget har gjennom tidene vært av stor betydning for rettighetshaverne, ytterligere skader på fisket vil derfor nå slå sterkt ut. I vår tid har ferskvannsfisket — sportsfisket stor betydning hensett til ferie- og friluftsliv. Bægna-

vassdraget som må ansees for å være et av øst-Norges mest attraktive turiststrøk må søkes skånet for ytterligere ødeleggelse av det her resterende ferskvannsfiske (elvefiske). En går ut fra at vanlige vilkår om plikt til utsetting av settefisk og eller yngel blir gitt og at det for øvrig settes som vilkår at man følger utviklingen i vassdraget med fiskeribiologiske undersøkelser.

Turismen har i lang tid hatt stor betydning innen Bægnavassdraget. Dette kan for en vesentlig del tilskrives de gode fritidssysler dette område har hatt å fremby, spesielt hva angår sportsfiske. En må anta at turismen og i fremtiden vil kunne bli en betydelig næring i dette distrikt dersom de naturgitte muligheter i størst mulig grad vernes og pleies.

En finner det rimelig at det ved denne utbygging i Bægnavassdraget blir pålagt konsesjonæren å betale et passende beløp til fond for fremme av fisket i vassdraget — anslagsvis kr. 250 000. En antar at man her har en meget rimelig utbygging som uten vansker bør kunne tåle en fondsavsetning til fremme av fiske av denne størrelsesorden.

Statens Forurensningstilsyn har i brev av 25. juni 1976 uttalt bl. a.:

«Bægnavassdraget har ved utløpet av Strandafjorden et nedbørfelt på 1 817 km^2 og et midlere årlig avløp på 1 170 mill. m^3 som gir en midlere vannføring på ca. 37 m^3/sek. Strandafjorden som vil tjene som inntaksmagasin for Fasle kraftverk er regulert 7,0 m. Når Strandafjorden er nedtappet vil kraftverket avbryte driften da turbinen ikke kan kjøres med lavere belastning enn ca. 60 pst. av full-last. Turbinen egner seg derfor lite til døgnregulering. Driftsstans på grunn av liten vannføring vil normalt skje om våren. Vannføringen mellom Strandafjorden og Aurdalsfjorden vil derfor i tørre perioder bli den samme som eventuell pålagt minstevannføring.

Selv om det blir lite døgnregulering kan vannføringsvariasjoner mellom 20 og 50 m^3/sek. føre til erosjonsskader ved utløpet av kraftstasjonen. Dette forholdet er det ikke nærmere redegjort for i søknaden, men en antar at ved liten lastvariasjon i verket, vil eventuelle skader kunne reduseres. En er noe usikker på hvilken lastvariasjon i verket som vil gi minst skadevirkninger, og en tør be NVE vurdere dette.

Norsk institutt for vannforskning (NIVA) har foretatt en undersøkelse for å belyse vannkvalitet, forurensningssituasjon og begroingsforhold på strekningen Strandafjorden—Aurdalsfjorden. Til tross for at Bægnavassdraget gjennomgående er fattig på plantenæringsstoffer er algebegroingen på strekningen Strandafjorden—Aurdalsfjorden meget frodig. Undersøkelsene viste at dette forholdet skyldes en kombinasjon av kloakkutslipp og den såkalte utløpseffekten som en har over fossenakker og strykpartier. Utløpseffekten skyldes at en har høyere temperatur, bedre lystilgang og kontinuerlig næringstilførsel i strykpartier. Tettstedene Fagernes og Leira ligger ved Strandafjord like oppstrøms Faslefoss. Avløpene går i dag urenset ut i Strandafjorden. Det er utarbeidet en avløpsplan for Fagernes—Leira området, og fylkesmannen i Oppland har gitt utslippstillatelse. Tillatelsen innebærer at det skal bygges et mekanisk-kjemisk renseanlegg som er felles for Fagernes og Leira og med utløp i Strandafjorden like ut for inntaket til nåværende Fasle-kraftverk. Ved eventuell konsesjon for ny utbygging av Faslefoss bør utløpet fra renseanlegget forlenges til ut for inntaket til det omsøkte kraftverket. Renseanlegget for Fagernes—Leira vil redusere i stor grad forurensningspåvirkning (eutrofiering, saprobiering) i Fasleelven ved eventuell ny utbygging av Faslefoss.

Den foreslåtte minstevannføring på 1 m^3/sek. om vinteren og 5 m^3/sek. om sommeren (alternativ I og II) antas å være tilstrekkelig til at det ikke oppstår vesentlige uheldige forurensningsvirkninger dersom avløpsvannet fra Fagernes—Leira renses. Alternativ II synes å være bedre enn alternativ 1, da alternativ I er et større naturinngrep enn alternativ II, og skadevirkningene på Fløafjords og Skamånas produksjonssystemer vil bli størst ved alternativ I. Ved alternativ III vil elvestrekningen Strandafjord—Fjøshølen bli tørrlagt bortsett fra perioder med overløp fra dammen. Uten pålagt slipp av vann vil dette alternativet være noe dårligere enn alternativ II da slik tilfeldig vannføring vil virke uheldig på de organismene som lever på den elvestrekningen.

På strekningen Strandafjord—Aurdalsfjord er det bare ubetydelige utslipp. Ved mer omfattende avkloakkering på Leira kan disse forurensningskildene i vesentlig grad fjernes.

Vannforsyningsforholdene vil ikke bli vesentlig berørt av en utbygging, uansett alternativ, men en finner det likevel riktig å ta med et generelt vilkår om dette. Både av fiske- og resipientinteresser bør det slippes vann over dammen i Strandafjord. Slippingen bør ikke være mindre enn den som OFE har foreslått i sin konsesjonssøknad, 1 m^3/sek. i perioden 16. september—15. mai og 5 m^3/sek. i perioden 16. mai—15. september. En vil likevel foreslå at slippingen ikke gjøres så brå som omsøkt, men at det i perioden 7. mai—16. mai og 16. september—23. september slippes 2,5 m^3 over dammen.

Ved en vurdering av de forskjellige utbyggingsalternativer anser SFT alternativ II som det beste og alternativ I det dårligste ut fra resipienthensyn.

Under henvisning til det ovennevnte og lov om vern mot vannforurensning (§§ 4 og 10) vil en foreslå at følgende vilkår medtas i en eventuell konsesjon for utbygging etter alternativ II:

1. Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelser å betale merkostnader forbundet med at det kan stilles skjerpede rensekrav til kloakkavløpet fra tettsteder og øvrig bebyggelse som følge av reguleringen og/eller fastsettes kortere gjennomføringsfrist og/eller mer omfattende kloakktilknytting for de berørte tettsteder og annen bebyggelse enn det som ville ha blitt fastsatt uten at vedkommende regulering blir gjennomført.
2. Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelser å bekoste forlengelse av avløpsledningen fra renseanlegget på Leira fram mot inntaket for nye Fasle Kraftverk.
3. Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelser å la utføre eller bekoste andre tiltak

som skyldes forurensningsvirkninger som står i forbindelse med utbyggingen.
4. Konsesjonæren tilpliktes helt eller delvis å bekoste hydrologiske, kjemiske og biologiske overvåkingsundersøkelser i det berørte vassdragsavsnitt. Vedkommende departement fastsetter størrelsen av kostnadene som skal belastes konsesjonæren.
5. Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelser å betale kostnader forbundet med å utbedre de vannforsyningsforholdene som blir dårligere som følge av reguleringen.

Disse vilkårene gjelder også for eventuell utbygging etter alternativene I og III.

En vil videre foreslå at det i manøvreringsreglementet (alternativ II) medtas følgende (også etter lov om vern mot vannforurensning, §§ 4 og 10):

Det skal i tidsrommet 23. september—7. mai slippes en vannføring ikke mindre enn 1 m³/sek., i tidsrommet 16. mai—15. september 5 m³/sek. og i tidsrommene 7. mai—15. mai og 16. september—22. september 2,5 m³/sek. over dammen i Strandafjorden.

Ved eventuell utbygging etter alternativ I bør vannføringen være større av hensyn til fisket i Skamåna. En forutsetter at Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk vil vurdere minstevannføringen ved dette utbyggingsalternativet. Det samme gjelder minstevannføringer dersom en eventuell utbygging skjer etter alternativ III.»

Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk har 26. oktober 1976 avgitt en lengre uttalelse, der det bl. a. heter:

«Pr. ca. 15. august 1976 var det i alt fisket 4 875 ørret, 512 sik og 112 abbor på strekningen fra Stradefjorden og ned til Aurdalsfjorden. Ørreten hadde en gjennomsnittsvekt på 250 g. Senere er det kommet inn flere fangstrapporter, og ifølge OFE må fisket karakteriseres som meget bra også for perioden 15. august—15. september, som representerer siste lovlige fiskedag. I den siste perioden er det også kommet inn fangstrapporter som omfatter fisk før 15. august. En endelig sammenstilling av hvorledes fisket fordeler seg gjennom sesongen og på de enkelte strekninger er derfor umulig før alt materiale er ferdig bearbeidet. Det foreliggende materialet gir imidlertid en viss pekepinn. En oversikt over antall fangede ørret, sik og abbor på strekningen fra Strandefjord til Aurdalsfjord, basert på innkomne oppgaver pr. 15. august 1976, er gitt i den følgende tabell:

	Ørret	Sik	Abbor
Strandefjord—Fjøshølen	911	—	1
Fjøshølen	632	—	9
Fjøshølen—Fløafjorden	1 033	—	7
Fløafjorden	377	78	92
Skamåne	1 922	434	3

De foreløpige resultater viser at det i Fasleelven er fisket 2 576 ørret. Fangsttallet for ørret i Fløafjorden er trolig for lavt sett i forhold til det intensive garnfisket der. En må videre gå ut fra at det er en del fiskere som unnlater å levere fangstoppgaver for de andre strekningene.

De foreløpige fangstresultater viser et meget omfattende og rikt fiske etter ørret i 1976. Hvorvidt dette året må antas å være representativt eller ikke vil en komme tilbake til senere, under diskusjon av forholdet mellom vannføring og fisket.

Grunnlaget for det rike fiske mellom Strandefjorden og Aurdalsfjord beror dels på fisk som er produsert i dette vassdragsavsnittet, dels på fisk som tilføres fra Strandefjorden.

De undersøkelser som er gjennomført i vassdraget, viser tildels usedvanlig store bunndyrmengder. I juni ligger vekten av bunndyrene i Fasleelva på mellom 30—50 g/m², som er meget høye tall. I Skamåne var de registrerte bunndyrmengdene vesentlig mindre, 2,5 g/m², men dette må trolig skyldes metodiske problemer. I tillegg til bunndyr lever fisken i Fasleelva m. v. også av plankton krepsdyr som tilføres fra Strandefjorden. Samtidig er også bunndyrsamfunnet i Fasleelva i stor grad bygget opp på grunnlag av den mikronæring som tilføres fra Strandefjorden. Bunndyrene danner et typisk utløpssamfunn. Den rike bunndyrfaunaen og den tilførte næring fra Strandefjorden, kombinert med en variert struktur av elvebunnen, gir samlet meget gode oppvekstmuligheter for ørret i vassdraget.

En del av den fisk som fanges i vassdraget mellom Strandefjorden og Aurlandsfjorden må tilføres utenfra. Fisk kan komme ned fra Strandefjorden, enten gjennom den eksisterende tappetunnel, eller via overløp på dammen. Etter det materiale som foreligger, må en regne med en reduksjon i antall dager med overløp over dammen. Dette forholdet vil være likt for alle tre utbyggingsalternativer. Basert på observasjoner for årene 1970—75 vil antall overløp i sommerperioden bli redusert fra i gjennomsnitt 71 til ca. 38. Dette er observasjoner som er framkommet på grunnlag av det nåværende tappereglement. På grunnlag av det nye tappereglement som er foreslått for Strandefjorden, og som innebærer en innskrenkning i manøvreringsmulighetene om sommeren antar imidlertid OFE at en vil få vesentlig flere dager med flomtap enn tidligere.

Ettersom de nye Faslefossverkene har større slukeevne, går imidlertid direktoratet ut fra at i hvert fall størrelsen av overløpet blir redusert. En antar at det er nær sammenheng mellom utvandringene av fisk fra Strandefjorden og størrelsen av overløpet. Eventuelle endringer i dette forhold kan medføre store negative konsekvenser for fisket i vassdraget nedenfor.

OFE angir et gjennomsnittlig flomtap for perioden 1930—60 på 307 mill. m³ pr. år. Etter 1960 har imidlertid flere nye magasiner kommet til, slik at det gjennomsnittlige årlige flomtap nå er mindre. De beregnede flomtap med alt. II og alt. III etter utbyggingen er henholdsvis 102 og 118 mill. m³ pr. år. De siste tallene inkluderer de minstevannføringer som nå synes aktuelle.

Omfanget av fiskekortsalget på strekningen fra Strandefjord til Aurdalsfjord er meget betydelig. Sportsfiskemuligheten mellom Strandefjord og Aurdalsfjord må betraktes som et vesentlig aktivum både som inntektskilde og som rekreasjonsmulighet for folk fra distriktet.

Vilt.

De viltmessige ulemper vil måtte skrive seg fra veger, tipper, redusert vannføring, eller kraftledninger.

Av viltområdekartet for Nord-Aurdal kommune er strekningen Fløafjorden—Aurdalsfjorden med omliggende områder betegnet som godt elgbiotop. En kjenner ikke til at spesielt gode fuglebiotoper blir berørt, eller at sjeldne arter opptrer i området.

Når det gjelder anleggsveger så vil det kun dreie seg om noen få km, delvis etter en allerede planlagt fylkesveg. Tunnelmassen vil så langt som mulig bli benyttet til fyllmasse ved veg og anlegg, og det opplyses at 22 kV-ledninger fra det ferdige anlegg vil bli søkt parallellført med nåværende ledning til Åbjøra transformatorstasjon.

Viltmessig antar en ikke de tre alternativene skiller seg stort fra hverandre.

Diskusjon av de ulike utbyggingsalternativer.

Alternativ I forutsetter inntak ca. 250 m sydvest for utløpet av Strandefjorden. Tilløpstunnelen blir 2 200 m lang, og den 1 300 m lange avløpstunnelen munner ut i Aurdalsfjorden ved Skamånes utløp. Produksjonsvannføringen vil i sin helhet gå utenom Fasleelv, Fløafjorden og Skamåne. Det vil derfor hovedsakelig gå minstevannføring på disse strekningene.

Etter NIVA's oppfatning vil et slikt inngrep føre til entrofiering av vassdragsstrekningene. Dette er lite ønskelig.

Når det gjelder fisket, vil en utbygging etter alternativ I føre til store skadevirkninger. Selve utøvelsen av fisket vil bli hindret ved at gjennomstrømningen blir vesentlig redusert, Nedvandringen av fisk fra Strandefjorden vil bli redusert, samtidig som de særpregede og høyproduktive organismesamfunn som er registrert på denne vassdragsstrekningen, vil bli skadet i særlig grad.

Dette vil berøre områdets egenproduksjon av fisk, som i dag er meget betydelig.

Av hensyn til fisken og det verdifulle fisket i Fasleelv, Fløafjorden og Skamåne, vil direktoratet fraråde en utbygging etter alternativ I. Dersom dette alternativ likevel blir valgt, må en av hensyn til fisket i Skamåne anbefale at minstevannføringen om sommeren, dvs. i tiden 15. mai—15. september settes til 10 m³/s.

Minstevannføringene om vinteren, dvs. i tidsrommet 16. september—14. mai foreslås fastsatt til 2 m³/s.

Alternativ II har samme inntak i Strandefjorden som alt. I. Tilløpstunnelen blir ca. 1 150 m lang. Avløpstunnelen blir kort, og den munner ut i Fløafjorden. Produksjonsvannføringen vil i sin helhet gå utenom Fasleelven.

På samme måte som for alt. I, vil fisket i Fasleelven bli sterkt skadet. Dette skyldes både en generell nedgang i produksjonsmulighetene for fisk, samtidig som tilførslene av fisk fra Strandefjorden vil bli redusert. Det forslag til minstevannføringer som nå er aktuelle, betyr en reduksjon i vannføringen i forhold til den eksisterende situasjon, og vil derfor vanskeliggjøre utøvelsen av fisket.

I perioder hvor bare minstevannføringen går ut av Strandefjorden, vil gjennomstrømmingen i Fløafjorden og Skamåne være den samme som for alt. I. Ved kjøring av kraftverket vil en imidlertid i tillegg til mindre vannføringer også få produksjonsvann på disse strekninger. For fisket betyr dette en bedring.

I utredning nr. 0-42/75 konkluderer NIVA med at alt. II må foretrekkes for å opprettholde de best mulige resipientforhold og vannkvalitet på strekningen fra Strandefjord til Aurdalsfjord. NIVA's konklusjon synes imidlertid å stå i strid med de forutsetninger NIVA selv opererer med i samme rapport når det gjelder å sikre de best mulige resipientforhold.

Med hensyn til selve lokaliseringen av kraftstasjonen og munningen for avløpet ved alt II, vil en ut fra hensynet til fisket anbefale at en vurderer å plassere denne på samme sted som nedre kraftstasjon i alt III.

I falltap betyr dette 1,06 m, mens det for fiskets vedkommende betyr ca. 300 m lengre elvestrekning.

Dersom alt. II velges, vil direktoratet foreslå at de samme minstevannføringer som foreslått for alt. I, blir gjort gjeldende.

Alt. III innebærer en to-delt utbygging av Fasleelven på samme måte som den eksisterende situasjon. OFE har i dette alternativet ikke kalkulert med noen minstevannføring om vinteren fra Strandefjorden og ned til utløp øvre kraftverk, mens det om sommeren er regnet med 5 m³/s. Nedenfor dette utløpet er det om sommeren antydet en minstevannføring på 10 m³/s, om vinteren 5 m³/s. Ved en eventuell utbygging etter alt. III vil direktoratet anbefale at de ovennevnte forslag til minstevannføringer blir opprettholdt, bortsett fra at en i sommerperioder går inn for en minstevannføring på 10 m³/s. også for strekningen Strandefjorden og ned til Fjøshølen.

Ut fra hensynet til fisket, det gjelder her både utøvelsen av fisket, produksjonsforholdene for bunndyr, samt tilførslene av fisk og organisk materiale fra Strandefjord, må alt. III betegnes som det mest gunstige. Den større minstevannføringen om vinteren nedenfor Fjøshølen ved dette alternativet, vil også i større grad enn alt. II sikre de viktige gyte- og oppvekstområdene for ørret som finnes like nedenfor Fjøshølen og mellom inntak og utløp for nåværende nedre kraftstasjon.

For alle alternativer gjelder det at endringer i kjøringen av kraftverkene må skje med myke overganger. Plutselige endringer i vannføringen kan føre til store skadevirkninger for fisket. Dersom øvre kraftstasjon må stoppe, må det anordnes forbislippingsmuligheter for minstevannføring fra Strandefjorden.

For alle alternativer gjelder det at elva om vinteren blir tørrlagt fra Strandefjorden og ned til utløpet av tappetunnel for øvre kraftverk i Fasleelven. Ved alt. III, hvor det ikke er forutsatt minstevannføring ovenfor Fjøshølen om vinteren, fører dette i tillegg til at to releativt store kulper like ovenfor Fjøshølen mister gjennomstrømmingen av vann. Produksjonsmessig betyr dette lite.

Når det gjelder bygging av eventuelle terskler i vassdraget, er det direktoratets oppfatning at disse må planlegges i samråd med fiskesakkyndige.

Årsaken til dette er muligheten for en økning i bestandene av abbor og ørekyte i terskelbassengene.

Det er gjennom fiskeribiologiske undersøkelser dokumentert et meget betydelig fiske og usedvanlig gode produksjonsmuligheter

for fisk i vassdraget mellom Strandefjorden og Aurdalsfjorden. Dette fiske gir stort økonomisk utbytte for fiskerettseierne gjennom fiskekortsalg, samtidig som det er et fisketilbud av uvanlig god kvalitet både for lokalbefolkningen og for tilreisende. Ved en eventuell utbygging av Faslefoss må en i størst mulig grad ta hensyn til fisket i vassdraget, og etter direktoratets oppfatning skjer dette best ved en utbygging etter alternativ III.

Laksekomitéen i Bægna elv har henledet direktoratets oppmerksomhet på det arbeidet som er i gang for å gjøre Bægna elv lakseførende. Direktoratet vil bemerke at disse planer ennå er på det rent forberedende stadium, men det er mulig at det en gang blir spørsmål om å få laksen opp Fasleelven. Direktoratet har tatt hensyn til at lakseoppgang også skal være mulig i framtiden, og en har derfor tatt med dette i forslaget til konsesjonsbetingelser.

Forslag til konsesjonsvilkår.

I.

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre, tar de nødvendige hensyn for å forebygge skader på vilt- og fiskebestandene som berøres av utbyggingene, reguleringene, og den øvrige drift av anleggene. Herunder skal konsesjonæren søke å forebygge forurensning og tilslamming av vassdraget.

II.

Mellom Strandefjorden og utløp avløpstunnel for øvre kraftverk, skal det i tiden 16. mai —15. september slippes en minstevannføring på minst 10 m³/s. Forbi nedre kraftverk skal det i tiden 16. september—15. mai slippes minst 5 m³/s. og i tiden 16. mai—15. september minst 10 m³/s.

III.

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelser av vedkommende departement eller den dette bemyndiger:

a. å sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også fleråring fisk), av det antall, de arter og stammer, den størrelse og kvalitet, og på den tid, sted og måte som måtte fastsettes, og dekke alle utgifter forbundet med fangst av stamfisk, klekking, fôring og transport av den fisk som skal settes ut.
b. å bekoste fiskeri- og viltbiologiske undersøkelser, herunder langtidsundersøkelser og å delta i fellesfinansiering av større biologiske undersøkelser som omfatter de populasjoner som berøres av utbyggingen.
c. å dekke utgifter med utvidet jakt- og fiskeoppsyn.
d. å bygge terskler.
c. å dekke utgifter til uttynning av fiskebestander.
f. å bygge fisketrapp i Faslefossen, samt å avgi nødvendig vann for drift av disse.
g. å bygge sperregitter for fisk ved inntakene til og avløpene fra kraftstasjonene.

IV.

Dersom det som følge av kraftutbyggingen oppstår skader som berører vilt- og fiskebestandene i området, tilpliktes konsesjonæren utover det som er nevnt ovenfor å bekoste ytterligere tiltak som DVF bestemmer, såfremt omkostningene står i rimelig forhold til det som derved vinnes.

V.

Alle utgifter forbundet med nødvendig kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovennevnte vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår dekkes av konsesjonæren.»

Søkeren, som har fått seg forelagt de innkomne uttalelsene, har 8. mars 1977 gitt-følgende kommentarer:

«Laksekomitéen for Bægna elv, 29. september 1976.

OEF ser det unødvendig å kommentere hvorvidt laksestamme bør søkes opprettet i Bægnavassdraget.

Vilkår om utsetting av fisk og øvrige tiltak for å sikre og opprettholde fisket på elvestrekningen vil vi kommentere nærmere overfor uttalelsen fra DFV i Trondheim.

Statens forurensingstilsyn, 25. juni 1976.

SFT tar opp spørsmål om erosjonsskader i Fløafjorden som en følge av lastvariasjoner mellom 20 og 50 m³/s. over døgnet.

Ved en riktig utforming av avløpstunnelens munning har vi liten tro på at skader vil oppstå. Imidlertid har vi intet imot om NVE vurderer forholdet for eventuell konkretisering av betingelser på dette punkt.

Under konsesjonssøknadens behandling i N. Aurdal kommune har Oppland fylke og kommunen inngått avtale om slipping av minstevannføringen på 2 og 10 m³/s. for henholdsvis vinter og sommer. Denne avtale følger vedlagt og kommenteres særskilt.

Sommeren 1976 ble det i samarbeide med fiskesakkyndige gjort forsøk med variasjoner av små vannføringer. Forsøket viste at det kan være riktig å la overgangen mellom 10 og 2 m³/s. foregå over ca. 24 timer. Det synes imidlertid å være unødvendig å fortsette 4 døgn til med f. eks. å slippe 3 m³/s. ekstra i. h. t. SFT's forslag. Dette vil i så fall utgjøre ca. 60 000 kWh i tapt produksjon.

Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, 26. oktober 1976.

I OFE's beregning av antall døgn med overløp forbi nytt kraftverk er kommet inn en summeringsfeil. Middel på 34 døgn skal være 38 døgn og vi beklager dette.

Som DVF påpeker er beregningsresultatet usikkert da observasjonsperioden er meget begrenset. Imidlertid blir ikke nødvendigvis en lengre periode mere representativ p. g. a. endringer i magasinforhold (senest Ylja — 1973) og nytt forslag til manøvreringsreglement fra Strandefjord, Volbufjord og Øyangen.

Endelige oppgaver for fangst og fiskekortsalg er presentert i SMO's uttalelse av oktober 1976.

DVF har ønsket en vurdering av å plassere avløpet ved alt. II i Hådemhølen, dvs. på samme sted som ved nåværende nedre kraftstasjonsutløp.

Dette kan gi en større årlig vannføring for en 300 m lang elvestrekning ovenfor Fløafjord. Elproduksjon vil med dette bli ca. 3 GWh mindre pr. år.

Et utløp på dette punkt vil gi omfattende terrenginngrep for å etablere kjørbar adkomst

til kraftstasjon og tunnelutløp. Dette gjelder uansett om adkomst planlegges med utgangspunkt i bestående vei til nedre kraftstasjon eller om vei føres fram fra syd som en forlengelse i forhold til planlagt adkomst for alt. II. Det påpekes at det uansett veitrasé, blir betydelige terrenginngrep langsetter og delvis i elveleiet for lengre strekninger.

Hensikten med et utslipp i Hådemshølen må være å høyne grunnlaget for egenproduksjon av fisk og bunndyr på strekningen ned til Fløfjorden. OFE er av den oppfatning at perioden med minstevannføring på 2 m³/s., dvs. under mangel på produksjonsvann om våren (i gjennomsnitt 2,9 uker), i overveiende grad vil være bestemmende for egenproduksjonen. Dessuten kan variasjoner i produksjonsvannføringen gi negative virkninger for elvestrekningen.

En sommervannføring på 10 m³/s. synes å kunne gi brukbare forhold for utøvelse av sportfiske, dog — noe redusert i forhold til dagens situasjon.

Vårt syn på DFV's forslag er at det er usikkert om man samlet vinner fordeler og dette må holdes opp mot tapt andel av elproduksjon.

I forslaget til konsesjonsvilkår vil vi peke på pkt. III c hvor utgifter til utvidet jakt- og fiskeoppsyn bare bør gjelde for utbyggingsperioden. For pkt. III f om fisketrapp vil vi bemerke at fisken fra naturens side er avskåret fra å gå opp fossen ovenfor Fjøshølen i Fasleelva.

I eventuelt spørsmål om fisketrapp vil vi hevde at vannføring til denne sammen med minstevannføringen må ligge innenfor ramme for minstevannføring jfr. avtale med N. Aurdal kommune.

Uttalelser fra N. Aurdal kommune, 17. februar 1977.

N. Aurdal kommune har ikke i sin uttalelse vedlagt saken den forhandlingsprotokoll som kommunens uttalelse bygger på. For ordens skyld vedlegges kopi av denne protokoll datert 20. januar 1977.

Fylkestinget vil behandle avtalen i løpet av våren 77.

Til avtaleforslaget overfor N. Aurdal pkt. 6 vil vi bemerke at det vil være naturlig at kommunen forestår planlegging og bygging av forlenget avløpsledning. Imidlertid må OFE betinge seg å få planene og kostnadsoverslag til vurdering og godkjenning før arbeidene utføres.

OFE har ingen øvrige kommentarer til uttalelsene fra distriktet.»

Den nevnte protokollen gjelder avtale mellom OFE og kommunen og er i alt vesentlig identisk med kommunestyrets vedtak. Fylkestinget har senere godkjent avtalen.

Foreningen til ivaretagelse av grunneiernes og rettighetshavernes interesser i Fasle (4 underskrifter), støttet av Nord-Aurdal Natur og Miljø, Nord-Aurdal Jæger- og Fiskerforening og innlandsfiskenemnda i Nord-Aurdal, har i brev av 22. april 1977 uttalt:

«Vi vil innledningsvis peke på at det foreligger sterke interessemotsetninger mellom de interesser en utbygger representerer og de interesser vi representerer. Utbyggerens interesser er sterkt preget av rene økonomiske betraktninger, mens våre interesser spenner over et meget vidt spekter av både økonomisk og ikke økonomisk art.

Det må i hvert enkelt tilfelle finne sted en interesseavveining.

Som vi senere skal vise, foreligger det tungtveiende argumenter til fordel for de interesser vi representerer i vassdraget. At disse interessene er verneverdige, kan det ikke herske noen tvil om.

Vårt ønskemål ville være at dette korte vassdrag, på ca. 2 km, kunne bli spart for en ytterligere utbygging. I realiteten burde samfunnet ha råd til det.

Imidlertid argumenteres det sterkt med at det i dag foreligger et udekket kraftbehov som antas å ville øke i fremtiden. Videre er det bragt på bane dyrt kraftkjøp fra utlandet. Man hører om alle ulemper med varmekraftverk etc.

Etter vår vurdering burde slike argumenter sett i en større sammenheng ikke ha særlig gjennomslagskraft hensett til spørsmålet om eventuell utbygging av Fasle.

Når vi kan godta at Fasle utbygges etter alternativ III, mener vi at det er tatt rimelig hensyn i alle retninger.

Vår anmodning overfor de bestemmende myndigheter går derfor ut på at søknaden kun innvilges for utbygging av Fasle etter alternativ III, dog med reservasjon av 0,3 m³/s. vann til Haadems fiskedammer.

Vi vil ellers bemerke:

1. *Utsettelse av saken.*

Vi reiser spørsmål om denne sak egentlig er moden for behandling. Det er Staten som står som eier av fallrettighetene i det alt vesentlige, mens grunneierne har fiskerettighetene.

Det naturlige ville ha vært at spørsmålet om overdragelse av fallrettighetene fra Staten til fylket burde vært ordnet før man søker om utbygging.

Videre peker vi på at foreningen til Bægnavassdragets Regulering har søkt om ny reguleringskonsesjon vedrørende bl. a. Strandefjorden. Som kjent tjener Strandefjorden som magasin for Fasle. Hvorledes reguleringen av Strandefjorden og dens manøvreringsreglement i fremtiden vil bli, er ennå ikke avgjort. Dette spørsmål skal bl. a. sees i sammenheng med ny utbygging av Øystre Slidre vassdraget.

For oss fortoner det seg slik at de spørsmål som er knyttet til Strandefjorden og «Lomenprosjektet» må ha en viss interesse og sammenheng med Fasleutbyggingen. Hvis dette er riktig, vil det være rimelig at søknaden om utbygging av Fasle utsettes inntil det er avgjort hvorledes den fremtidige regulering og manøvrering av Strandefjorden vil bli.

2. *Valg av alternativ ved ny utbygging av Fasle.*

På dette punkt dukker det opp en rekke forhold og interesser. Vi vil nevne en del sentrale punkter:

a) Fritids-, rekreasjons-, turistmessige-, fiskeri-, miljømessige interesser, våtmarksområde.

Det er en kjensgjerning at angjeldende vassdrag ligger sentralt til. Det ligger i nærheten av to riksveier. Det ligger i umiddelbar nærhet av de mest sentrale tettsteder i Valdres — nemlig Leira, Fagernes og Aurdal. Av innretninger som er etablert med direkte tilknytning til fisket i Fasle, kan nevnes at Tidemand Haadem har oppført en hel rekke fiskehytter ved Fasle. Behovet for slike hytter har vært stort, men «truselen» om utbygging har dempet Haadems ekspansjonsplaner.

Videre har Elida Loberg flere hytter og driver campingplass. Gjestene her utøver fiske. Man har campingplasser på Leira som har et meget betydelig belegg. Fiskekortsalget fra denne campingplass viser at fisket i Fasle er ettertraktet langt utover Valdres grenser.

Som kjent er det engasjert to fiskerisakkyndige som begge har avgitt utredninger. Begge fiskerisakkyndige uttaler utvetydig hvilket eventyrlig godt fiske som etter dagens forhold finner sted i angjeldende vassdrag. Dette gjelder både kvantum og antall fiskere. Vi mener å ha full dekning for å kunne uttale at her har vi for oss en naturrikdom det neppe finnes maken til i Norge. Vi stiller spørsmålet:

Fisket som rekreasjonsmulighet — behovet?

Hva Valdres angår er det gjennom tidene foretatt en rekke vassdragsreguleringer og utbygginger. Dette har hatt negativ virkning på fisket. Generelt er det riktig å si at fisket ellers i Valdres må betegnes som dårlig. Fasle er en perle.

Går man utenfor Valdres vil man raskt kunne trekke den konklusjon at mulighetene er lite attraktive. I flere vassdrag snakkes det bl. a. om fiskedød.

Hva behovet for å kunne ha et tilbud til almenheten på dette felt angår, trenges ingen kommentar.

Betydningen fisket har for nærmiljøet, den lokale befolknings behov og muligheter til fiske kan ikke måles i penger.

Nord-Aurdal kommune satser på turisme. Det er en kjensgjerning at fisket i Fasle trekker turister hit. Det er en stor gruppe fiskere som årlig vender tilbake. Disse legger igjen adskillige kroner i bygda på forskjellig vis.

I den tid vi lever i er det mer enn noen gang nødvendig å kunne ta vare på de få mulighetene som ennå eksisterer for å kunne utøve fiske av noe betydning og som virkelig er attraktivt. Hva dette betyr rekreasjonsmessig, lar seg heller ikke måle i penger. At Fasle er en betydelig faktor på dette punkt, er et faktum.

Det er ikke bare fisket som er attraktivt ved Fasle, men området er interessant i våtmarksammenheng. Det er et rikt fugleliv der. Dette bidrar til å skape trivsel. I lokalisering av våtmarksområder vil herredsskogmesteren foreslå at Fløafjorden blir utpekt som sådan. Det spørsmål som melder seg er om en utbygging av Fasle vil gripe forstyrrende inn?

Vi vet hva vi har. Hva eventuelle forandringer kan bety, hersker det delte meninger om, og det er neppe noen som med 100 pst. sikekrhet kan «spå» det endelige resultat.

Vi mener at når fiskerisakkyndig Jenssen konkluderer med at alternativ III vil være det beste, har han rett.

Ut fra vår erfaring om vassdragsutbygging her i Valdres og ellers, er det hevet over enhver tvil at disse har hatt tildels katastrofale virkninger på fisket. Ut fra vårt legmannsskjønn mener vi det må være en riktig konklusjon som trekkes når man legger seg på det utbyggingsalternativ som vil ligge nærmest opp til dagens forhold. Det gjør nemlig alternativ III. I så henseende vises til Jenssens utredning.

Når det gjelder styringen av kraftproduksjonen i Fasle, vises til Jenssens utredning s. 21 og 22.

Her foreligger det muligheter å legge alternativ III enda nærmere opp til dagens forhold. Vi ber om at dette has for øyet og så langt det er mulig gis vilkår på dette punkt.

Minstevassføring.

Vi mener at også spørsmålet om minstevassføring trekker til fordel for alternativ III. Etter alternativ II er det forutsatt at minstevassføringen skal være 10 m^3/s. i fiskesesongen. Kraftverket kan bare kjøres med et minimum av 15 m^3/s. Dette betyr at avløpet totalt sett må være minst 25 m^3/s. for i det hele tatt at verket kan kjøres i fiskesesongen. Dette er ikke realiserbart, jfr. Jenssens rapport s. 6. I disse periodene vil man etter alternativ II måtte slippe 10 m^3/s. uten å kunne produsere strøm.

Tar man for seg alternativ III vil minstevassføringen fra Strandefjorden til Fjøshølen være 0,3 m^3/s (Haadems fiskedammer). Vil man produsere strøm, trengs det bare 15 m^3/s. i tillegg. Her kan man altså få nyttet vassføringen bedre.

Når det gjelder Skamåne og for øvrig hele vassdraget vil spranget mellom en vassføring på 10 m^3/s. og 15 m^3/s. være helt avgjørende for fisket og fiskbarheten. Dette bygger vi på vår erfaring gjennom mange år og som lokalkjente.

Hvorvidt det foreligger avtaler med nedenforliggende verk og anlegg som betinger en viss minstevassføring, kjenner vi ikke til. Vi går ut fra at dette spørsmål vil bli klarlagt.

Imidlertid er det et faktum at de nedenforliggende verk og anlegg og vassdraget for øvrig, har hatt et utslipp fra Strandefjorden på godt over 15 m^3/s. i alle år. Det foreligger her et festnet forhold — noe det vel bør tas hensyn til.

Utbyggingskostnadene.

Disse forutsettes kjent gjennom sakens øvrige dokumenter. Til supplement vedlegges en beregning av 9. november 1976 foretatt av Arne A. Månum. Kraftmengden etter alternativ II utgjør 74,3 GWh og etter alternativ III øvre verk 57,2 GWh og nedre verk 16,9 GWh. Utbyggeren har hevdet at nedre verk er uten interesse å bygge. Uansett hvorledes man snur og vender på disse tall må de likevel bedømmes som bagateller sett i noe større sammenheng. Hensett til det behov som

måtte foreligge på kraftsektoren, vil de differanser i kraftmengde som vil fremkomme mellom alternativ II og alternativ III være av uvesentlig interesse.

I denne sammenheng vil det være naturlig å peke på allerede eksisterende reguleringer og utbyggingen med tilknytning til Valdres:

Vinstra I	ytelse	1 000	GWh
Tyinreguleringen	»	1 100	»
Åbjøra kraftverk	»	470	»
Bagn kraftverk	»	320	»
Kalvedalen kraftverk	»	80	»
Ylja kraftverk	»	150	»
Faslefoss i dag	»	28	»
Skoltefoss — Storefoss, Kvitvella, Fossheim, Eidsfoss	»	32	»
Tilsammen ca.		3 180	GWh

eller sagt med andre ord ca. 1/20 av hele landets kraftproduksjon.

På denne bakgrunn burde man kunne se noe lempligere på Faslefoss. Det er videre planer om ny utbygging, nemlig Øystre Slidre vassdraget — «Lomen-prosjektet».

Som konklusjon mener vi at vassdraget fra Strandefjorden til Aurdalsfjorden i høyeste grad er verneverdige slik de ligger i dag. De interesser som er knyttet til vassdraget etter dagens situasjon må ha krav på betydelig vekt når denne sak skal avgjøres. Det er naturherligheter samfunnet ikke har råd til å ødelegge, selv om de ikke kan måles i penger.

Imidlertid foreligger det motstridende interesser.

I den interesseavveining som nå foretas, foreligger det muligheter for en brukbar utbygging med et brukbart kraftproduksjonsresultat samtidig som fisket og de interesser som vi representerer kan komme brukbart ut.

Denne mulighet foreligger gjennom det kompromiss en utbygging etter alternativ III vil gi.

Alternativ II vil gi forhold som er helt vesensforskjellige fra dagens situasjon og ivaretar utelukkende utbyggerens interesser.

Til slutt vil vi knytte noen bemerkninger til Nord-Aurdal kommunes vedtak i sak 1 av 9. februar 1977. Vi regner med at dette vedtak følger sakens dokumenter.

Når kommunen har gått inn for utbygging etter alternativ II er det hevet over enhver tvil at det er de direkte målbare økonomiske synspunkter som har vært utslagsgivende.

Kommunen har forhandlet seg frem til en samarbeidsavtale med utbyggeren, og kommunens vedtak må sees på denne bakgrunn. Kommunen vil også gjennom denne avtale få bygget fylkesvegen Hådem—Vestringsbygda. Kommunen må sees som direkte part og følgelig må vedtaket vurderes på den bakgrunn.»

Hovedstyret vil bemerke:

Den foreliggende søknaden gjelder utbygging av Faslefossen i Bægna etter det såkalte alt. II, som omfatter utbygging i ett trinn av det ca. 38 m høye fallet mellom Strondafjorden og Fløafjorden.

I vassdraget ovenfor er det fra 1916 av gjennomført en rekke reguleringer. Foruten Strondafjorden gjelder dette i østre del av vassdraget Olevatn, Fleinsendin, Sendebotntjern, Øyangen og Volbufjord, i vestre Steinbusjøen/Øyangen, Utrovatn, Rysntjern, Vangsmjøsa og Slidrefjord. Ved disse reguleringene er det innvunnet i alt ca. 560 mill. m³ magasin, som innebærer at det ved Faslefoss kan holdes en regulert vassføring på 31,4 m³/sek i et medianår. Dersom man ser bort fra avgivelse av minstevassføring, tilsvarer dette ca. 16 000 nat.-hk, og etter OFE's beregninger ville midlere kraftproduksjon i så fall utgjøre 83 GWh.

Imidlertid har OFE i forbindelse med utbyggingen senere sluttet avtale med Nord-Aurdal kommune der det inngår en forutsetning at det skal avgis minstevassføring forbi kraftverket med 10 m³/sek i tiden 16. mai—15. september og 2 m³/sek i den øvrige del av året. Etter dette vil nat.-hk-tallet reduseres til 15 000, og produksjonen i et medianår går ned til vel 74 GWh.

Ut fra vanlige nytteverdibetraktninger vil kraftverket ha en bruttoverdi på ca. 89 mill. kroner. Kostnadsoverslaget som fulgte søknaden, skriver seg fra februar 1975 og lyder på 47,7 mill. kroner. Med justering for prisstigning fram til 1. januar 1977 antar Hovedstyret at overslaget må forhøyes med ca. 35 pst. til 56 mill. kroner. Netto nytteverdi vil følgelig bli 33 mill. kroner.

Skader og ulemper.

Utbyggingen vil etter Hovedstyrets syn føre med seg meget små synlige skadevirkninger dersom forskjellige tiltak så som terskelbygging og hensiktsmessig utforming av tippene blir gjennomført.

Hele elvestrekningen mellom Strondafjorden og Aurdalsfjorden er en usedvanlig godfiskeelv. Av innleverte fangstrapporter for 1976 går det fram at det på denne strekningen ble tatt ca. 7 300 ørret med anslått gjennomsnittsvekt på 250 gram, ca. 600 sik og ca. 200 abbor. Omtrent halvdelen av fisken ble tatt på det partiet som berøres av utbyggingen. Rapportene omfatter imidlertid bare 244 av i alt 840 solgte fiskekort, og det må derfor regnes med at samlet fangst har vært en god del større enn angitt ovenfor.

I dag er vassføringsforholdene mellom Strandafjorden og Fløafjorden påvirket ikke bare av reguleringene, men også av to eldre utbygginger, en øvre med fallhøyde 19,5 m og turbinkapasitet 32 m³/sek., og en nedre med fall 9,5 m og kapasitet 15 m³/sek. Begge stasjoner har imidlertid helt nedslitt maskineri og er kondemnable.

Sammenlignet med tilstanden i vassdraget i dag vil den planlagte utbyggingen kunne påvirke forholdene for fisket, både i negativ og positiv retning. Negativt fordi gjennomstrømmingen av vatn gjennom Fjøshølen og partiet nedenfor nedre kraftstasjon blir redusert til foreslått minstevassføring i den vesentligste tid av året, — positivt fordi de to strekningene som i dag er utbygget er totalt tørrlagte i de perioder da stasjonenes kapasitet er tilstrekkelig til å nytte alt avløp fra Strandafjorden.

Det foreligger sakkyndige utredninger om fiske bl. a. fra Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk (DVF) og fra Laboratorium for ferskvannsøkologi og innlandsfiske, Zoologisk museum ved universitetet i Oslo (ZMO). Begge utredninger behandler foruten det omsøkte alt. II også et ikke omsøkt alt. III, som nærmest må betegnes som en ny utvidet utbygging av de to tidligere utnyttede fallstrekningene. De to utredningenes utgangspunkt og konklusjon er imidlertid forskjellig.

ZMO legger til grunn søkerens tekniske plan vedrørende alt. III, som forutsetter en minstevassføring forbi øvre anlegg på 5 m^3/sek. om sommeren, men ingen påbudt slipping om vinteren. Forbi nedre anlegg regnes med slipping av 10 m^3/sek. om sommeren, 5 m^3/sek. om vinteren. På dette grunnlag konkluderer ZMO med at både ved alt. II og alt. III vil elva fortsatt være en god sportsfiskestrekning, men at alt. II totalt sett vil være å foretrekke, fordi dette alternativ vil gi stabile forhold for hele strekningen både sommer og vinter. Ved alt. III vil det derimot bli svært variable gjennomstrømmingsforhold i Fjøshølen i de gjennomsnittlig 9—10 ukene hvert år når kraftverket periodevis må kobles ut fordi det ikke er tilstrekkelig vatn til kontinuerlig drift.

DVF går i sin konklusjon inn for alt. III, likevel med den endring at det også ved dette alternativ skal være en minstevassføring forbi øvre stasjon på 10 m^3/sek. om sommeren. Direktoratet mener at viktige gyte- og oppvekstområder for ørret nedenfor Fjøshølen vil bli bedre sikret ved dette alternativs større minstevassføring om vinteren.

Hovedstyret vil på ny påpeke at nevnte alt. III ikke foreligger som aktuell søknad, men at det er lagt fram av søkeren nærmest som sammenligingsgrunnlag. Med de minstevassføringene søkeren har antydet, kunne dette alternativet produksjonsmessig måle seg med det omsøkte, men prismessig ligger det langt høyere. Dette forhold blir ytterligere forsterket med den ekstra sommervassføring DVF har foreslått.

Midlere produksjon ved et slikt alternativ ville etter dette bli ca. 70 GWh, brutto nytteverdi ca. 84 mill. kroner, mens kostnadene må antas å øke fra 53,5 mill. kroner (februar 1975) til ca. 72 mill. kroner pr. 1. januar 1977. Netto nytteverdi ville således bli bare 12 mill. kroner, hvilket er hele 21 mill. kroner lavere enn ved alt. II.

I tillegg må det regnes med at det ved alt. III blir nødvendig å avbryte nåværende produksjon i de to eksisterende kraftstasjonene i minst ett år. Ut over det rent økonomiske tap som derved vil oppstå (min. 30 GWh), vil en slik stans få svært uheldige følger for Nord-Aurdal kommune som har et dårlig utbygd lokalnett og er avhengig av innmating fra Faslefoss.

Hovedstyret er for sin del tilbøyelig til å anta at forskjellen mellom de to alternativene når det gjelder fisket alt i alt er relativt liten og at også de totale skadevirkningene vil være små både for så vidt angår fiskeproduksjonen og utøvelsen av sportfisket, forutsatt slipping av nevnte minstevassføringer og bygging av enkelte terkler for å sikre mot skadelig tørrlegging.

For øvrig vil Hovedstyret understreke at alt. II på flere andre områder — i første rekke når det gjelder landskapsvern — har så klare fordeler at det avgjort peker seg ut som den beste løsning for utbyggingen.

Vassdragsdirektøren og to tjenestemenn i Vassdragsdirektoratet har 4. mai 1977 foretatt synfaring av utbyggingsstrekningen og herunder hatt samtale med ordføreren i Nord-Aurdal.

Hovedstyret finner at vilkårene i vassdragslovens § 106 er oppfylt og vil tilrå at søknaden om tillatelse etter lovens §§ 104 og 105 blir imøtekommet.

Videre vil man anbefale søknaden etter samme lovs § 62 om ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter. Det dreide seg her opprinnelig om innpå 60 dekar barskoggrunn av middels og lav bonitet, hvorav 20 dekar til midlertidig rigg og 30 dekar til tippområde. Etter at avtale er inngått med kommunen om disponering av tippmassene, vil det imidlertid etter alt å dømme bare bli tale om et vesentlig mindre areal som tippområde og da bare for bruk under mellomlagring. I tillegg til de nevnte 60 dekar kommer ca. 1,5 km veger, også dette i samme type skog.

Endelig vil Hovedstyret tilrå søknaden om ervervskonsesjon på vilkår som oppstilt i vedlagte utkast. Ervervet gjelder staten fall, og Hovedstyret vil komme tilbake til salget i egen eksperisjon senere, jfr. for øvrig brev av 8. mars 1977.

Post 2 i utkastet gjelder avgifter til stat og kommuner. Nord-Aurdal kommune har ikke tatt opp spørsmålet, men Hovedstyret finner at utbyggingen er relativt billig og vil anbefale avgiftssatser på henholdsvis kr. 2 og kr. 8 pr. nat.-hk. Samme satser har man tidligere foreslått vedrørende Lomenutbyggingen.

De øvrige postene i forbindelse med ervervskonsesjonen trenger formentlig ingen kommentarer.

Man vedlegger også utkast til vilkår for de nevnte tilaltelser i henhold til vassdragsloven. Til de forskjellige postene i utkastet vil man bemerke:

Fiske, post 1.

I DVF's forslag har man foretatt de endringer som direkte følger av at Hovedstyret tilrår alt. II. Videre har man som vanlig foreslått at pålegget om å dekke utgifter til utvidet jakt- og fiskeoppsyn blir innskrenket til bare å gjelde i anleggstiden. På tilsvarende måte foreslår man vedrørende kravet om bygging av fisketrapp at pålegget innskrenkes til å dekke de merkostnadene som må tilskrives kraftutbyggingen. Når det gjelder vatn til fisketrapper, mener Hovedstyret at dette må regnes å være innbefattet i de minstevassføringene som er foreslått.

Bygging av terskler inngår i post 3, idet Hovedstyret mener at slike tiltak ikke utelukkende av hensyn til fisket, men at de må ses i en videre sammenheng.

DVF har anbefalt at dersom alt. II velges, bør utbyggingen avsluttes ved nåværende nedre kraftstasjon ca. 300 m ovenfor Fløafjord. Etter Hovedstyrets syn vil ikke dette totalt sett innebære nevneverdige fordeler for fisket. Man er i og for seg ikke uenig i at en slik planendring ville kunne medføre en viss forbedring for utøvelsen av sportsfiskekt på denne strekningen, selv om man finner grunn til å peke på de ustabile temperaturforholdene som vil oppstå i perioder med diskontinuerlig drift. Så lenge kraftstasjonen står om sommeren, vil 10 m³/sek. relativt varmt overflatevatn tappes i vassdraget. Med en gang turbinen settes i gang, vil størstedelen av vassføringen bestå av betydelig kaldere bunnvatn.

Det er likevel av hensyn til forholdene om vinteren at Hovedstyret går inn for utbygging helt til Fløafjord, idet man mener at jevn vassføring på 2 m³/sek. sikrer klekking og oppvekst av yngel langt bedre enn en tidvis sterkt variabel kjøring.

Vassforsynings- og resipientforhold, post 2.

Når det gjelder tapping av pålagte minstevassføringer, synes SFT å gå ut fra at dette skal skje over dammen i Strondafjorden. Hovedstyret vil imidlertid for ordens skyld peke på at hele 5,5 m av den totale reguleringshøyden på 7,0 m i Strondafjorden er senking, og at tapping over dammen derfor bare vil være mulig så lenge vasstanden er høyere enn ca. 1,5 m under HRV. I en god del av vintersesongen må det således regnes med at tappingen vil foregå gjennom den gamle senkingstunnelen.

Øvrige bemerkninger.

Forslaget om minstevassføringer av hensyn til fisket får virkning for manøvreringsreglementet for Strondafjorden (tidligere skrivemåte bes korrigert), som Hovedstyret har angitt uttalelse om både 14. mars 1974 om ny reguleringstillatelse og 4. oktober 1976 om Lomenutbyggingen.

Hovedstyrets tidligere forslag tar sikte på at magasinet skal fylles så raskt som mulig om våren og senere ikke tappes lavere enn til 1,0 m under HRV før 1. oktober. I ekstreme tørkeperioder om sommeren kan det ikke utelukkes at denne bestemmelse kan komme i konflikt med minstevassføringspåbudet.

Gjeldende bestemmelser for ovenforliggende magasiner i vestre del av vassdraget, Vangsmjøsa og Slidrefjord, går ut på at det derfra skal slippes alminnelig lavvassføring (ca. 2 m³/sek.) mens magasinene fylles og at vasstanden senere skal søkes holdt noenlunde konstant, hvilket innebærer at alt tilløp blir sluppet. Fra Vollbufjorden i østre del av vassdraget har Hovedstyret under Lomenbehandlingen foreslått 2 m³/sek. som minstevassføring. Selv om «alminnelig lavvassføring» i Begna normalt opptrer vinterstid og tilløpet følgelig må antas å være noe høyere selv under tørre perioder om sommeren, vil det kunne inntreffe at tilløpet til Strondafjorden kommer ned mot og til dels under 10 m³/sek. For å eliminere mulig uklarhet, finner Hovedstyret det derfor riktig å endre reglementet, slik at det tydelig framgår at man i en tørkesituasjon vil prioritere lavvassføringen framfor oppfyllingen. Etter dette foreslår man følgende utforming av post 2 i manøvreringsreglementet for Strondafjord, Øyangen og Volbufjord:

«Etter lavvassperioden om vinteren skal magasinene søkes fylt så raskt som mulig, og de må senere ikke tappes lavere enn til 1,0 m under HRV før 1. september. Det skal likevel ved manøvreringen has for høye at magasinenes flomvasstander og vassdragets flomvassføringer så vidt mulig ikke forøkes. Fra Øyangen skal det i tiden 1. mai—1. oktober tappes minst 1,0 m³/sek. i Øystre Slidrevassdraget

og i den øvrige tid minst 0,5 m³/sek. Fra Volbufjord skal det i tiden 1. mai—1. oktober tappes minst 2,0 m³/sek. og i den øvrige tid minst 1,0 m³/sek. Fra Strondafjord skal avløpet, uavhengig av ovenstående fyllingsbestemmelser, i tiden 15. mai—15. september ikke underskride 10 m³/sek. og i den øvrige tid ikke underskride 2 m³/sek.»

Statens Forurensningstilsyn har reist spørsmålet om vassføringsvariasjoner gjennom kraftstasjonen kan medføre erosjonsskader ved utløpet av stasjonen. Hovedstyret finner dette lite sannsynlig etter at terskelbygget ved utløpet av Fløafjorden er gjennomført. Fløafjorden er så vidt stor at vasstandsendringer som følge av kortvarige lastvariasjoner (døgnregulering) vil bli relativt beskjedne. Det er likevel helt på det rene at dersom erosjonsfare skulle oppstå, vil utbyggeren under henvisning til post 3 i utkastet til vilkår for tillatelsen etter vassdragsloven kunne pålegges å utføre nødvendige sikringsarbeider, — i dette tilfelle plastring e. l. av de strekningene som måtte vise seg å bli truet.

Når det gjelder grunneierforeningens uttalelse har Hovedstyret inntrykk av at denne ensidig tar hensyn til sportsfiskeinteressene nedenfor Fjøshølen, i og med at elva ovenfor ifølge foreningens forslag bare synes å skulle tilgodeses med en vassføring på 0,3 m³/sek. året rundt. For øvrig vil man i tilknytning til foreningens påstand om grunneiernes fiskerett opplyse at det ut fra de hjemmelsdokumenter som foreligger i NVE ikke er noe som tyder på at ikke staten har alle rettigheter på den aktuelle strekningen.

Hovedstyret kjenner ikke til at Fløafjorden skulle være spesielt interessant som våtmarksområde, slik foreningen hevder. Det er ikke påberopt noe slikt fra DVF's side, og heller ikke herredsskogmesteren — som er nevnt i denne forbindelse — har etter det Hovedstyret kjenner til tatt saken opp i de aktuelle organer i kommunen. Fløafjorden er imidlertid ett av de objektene som naturlig peker seg ut i terskelsammenheng, og Hovedstyret regner med at eventuell skadelig innflytelse på mulig våtmarksområde enkelt kan rettes opp ved hensiktsmessig utforming av terskelen.

Behandlet i Hovedstyrets møte 9. mai 1977.»

Hovedstyrets utkast til vilkår for tillatelse for Oppland fylkes elektrisitetsverk til å erverve fallrettigheter i Bægna ved Faslefoss:

«1.

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 50 år fra konsesjonens datum. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjonen innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jfr. konsesjonslovens § 4, 3. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras uten Kongens samtykke.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til statens konsesjonsavgiftsfond av kr. 2,00 pr. nat.-hk, beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som vassfallene etter den foretatte utbygging og regulering kan frambringe med den påregnelige vassføring år om annet og en årlig avgift til konsesjonsavgiftsfondene i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer av kr. 8,00 pr. nat.-hk, beregnet på samme måte.

Etter 10 år kan fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny prøvelse.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter inntrer etter hvert som vasskraften tas i bruk.

Avgiftene har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente.

3.

Nærmere bestemmelse om betalingen av avgifter etter post 2 og kontroll med vassforbruket, samt angående avgivelse av kraft, jfr. post 13, skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av vedkommende departement.

4.

Arbeidet må påbegynnes innen en frist av 2 år og fullføres innen en ytterligere frist av 5 år. Driften må ikke i så lang tid som 3 år kontinuerlig stanses eller kontinuerlig innskrenkes til mindre enn en tredjepart av det i den forløpne tid innsatte, på regelmessig drift beregnede maskineris energi, heri ikke iberegnet hva som måtte være avgitt til bruk for stat, kommune eller fylkeskommune etter post 13, og slike stansninger eller innskrenkninger må ikke noensinne i løpet av 10 år samlet finne sted i så meget som 5 år.

Ved tidsberegningene medregnes ikke den tid, som på grunn av overordentlige tildragelser (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra vedkommende departement, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen av kr. 200.

5.

Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anleggene fortrinnsvis anvende norske varer for så vidt disse kan fås like gode, tilstrekkelig hurtig — herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen — samt til en pris som ikke med mer enn 10 pst. overstiger den pris (med tillagt toll), som de kan fås for fra utlandet. Er det adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innenlandske arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere når bare ovennevnte prisforskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges. Toll og pristillegg tilsammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske vares pris (eksklusive toll). I tilfelle tvist om dette avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknad om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

For overtredelse av bestemmelsene i denne post betaler konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulkt av inntil 15 pst. av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

6.

Forsikring tegnes fortrinnsvis i norske selskaper, hvis disse byr like fordelaktige betingelser som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse.

7.

Konsesjonæren er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer, i anleggstiden helt eller delvis å dekke utgiftene til legehjelp for arbeiderne og funksjonærene ved anlegget og deres familier og til oppførelse eller utbygging av sykehus eller sykestue.

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

8.

Konsesjonæren er i nødvendig utstrekning forpliktet til på rimelige vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene og deres familier sunt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av departementet.

9.

Konsesjonæren plikter før arbeidet påbegynnes å sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige befolkning som er knyttet til anleggene, eller, hvis departementet måtte finne det mer hensiktsmessig, og ikke vesentlig dyrere, å delta i oppføring eller nedbetaling av permanent forsamlingslokale, f. eks. samfunnshus.

10.

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelsen og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt departementet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for departementet detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for vassdragets utbygging. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Innen en rimelig økonomisk ramme plikter konsesjonæren å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det landskapsarkitektoniske resultatet blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift.

Midlertidig hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget. Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten departementets samtykke.

11.

Konsesjonæren er forpliktet til å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvor disse utgifter blir særlig økt ved anleggsarbeidene. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne

benyttes av allmennheten medmindre departementet treffer annen bestemmelse.

12.

Anleggenes eier skal etter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske observasjoner, som i det offentliges interesse finnes påkrevet, og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Norges Geografiske Oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført.

13.

Konsesjonæren er forpliktet til å avgi inntil 10 pst. av den gjennomsnittlige kraftmengde, som vassfallene etter den foretatte utbygging og regulering kan frambringe med den påregnelige vassføring år om annet, til den kommune hvor kraftanleggene er beliggende, eller andre kommuner, derunder også fylkeskommuner, idet fordelingen bestemmes av vedkommende regjeringsdepartement. Staten forbeholdes rett til å erholde inntil 5 pst. av kraften.

Pålegget om avgivelse av kraft kan etter begjæring av en interessert tas opp til ny avgjørelse etter 30 år.

Kraften kan kreves avgitt med en brukstid ned til 5 000 brukstimer årlig. Kraften avgis i den form hvori den produseres.

Elektrisk kraft uttas etter departementets bestemmelse i kraftstasjonene eller fra fjernledningene eller fra ledningsnettet, hva enten ledningene tilhører anleggenes eier eller andre. Forårsaker kraftens uttakelse av ledningene økede utgifter, bæres disse av den som uttar kraften, enten denne er staten eller en kommune. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- eller samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vassfallene kan gi er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris.

Uenighet om prisen avgjøres av vedkommende departement.

Eieren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og dennes fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av departementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Eventuell avgivelse av overskytende kraftmengder i henhold til endret pålegg etter 2. ledd kan bare kreves etter hvert som kraft blir ledig.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft, som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter departementets bestemmelse å betale en mulkt til statskassen av kr. 2,00 pr. dag for hver kW som urettelig ikke er levert. Det offentlige skal være berettiget til etter departementets bestemmelse å overta driften av anleggene for eierens regning og risiko så vidt nødvendig til levering av den betingede kraft.

14.

Konsesjonæren plikter i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper og utgifter å unngå ødeleggelser av naturforekomster og områder, når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Såfremt slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal Statens naturvernråd underrettes i god tid på forhånd.

Konsesjonæren skal videre i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i medhold av lov av 29. juni 1951 nr. 3 eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding om dette til vedkommende museum. Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på fortidsminne som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.

Om disse bestemmelser gis vedkommende ingeniører eller arbeidsledere nødvendig underretning.

15.

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av vedkommende departement til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av vedkommende departement.

For overtredelse av de i konsesjonen inntatte bestemmelser påløper en tvangsmulkt på kr. 1 000 pr. dag eller kr. 5 000 for hver overtredelse såfremt det ikke er fastsatt annen straff for overtredelse av vilkåret. Mulkten kan inndrives ved utpanting.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av post 2, 4, 13 eller 15, første eller annet ledd,

kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med ervervslovens § 26, annet ledd.

16.

Konsesjonen skal tinglyses i de tinglag hvor anleggene er beliggende, jfr. ervervslovens § 2.»

Hovedstyrets utkast til vilkår for tillatelse til Oppland fylkes elektrisitetsverk etter vassdragsreguleringslovens §§ 62, 104 og 105 til ekspropriasjon av rettigheter og til utbygging av Faslefoss kraftverk i Bægna:

«1.

a. Utbyggeren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverksdriften å gjøre tar de nødvendige hensyn for å forebygge skader på vilt- og fiskebestandene som berøres av utbyggingen og driften av anleggene. Herunder skal konsesjonæren søke å forebygge forurensing og tilslamming av vassdraget.
b. Forbi Fasle kraftverk skal det i den 15. mai—15. september slippes minst 10 m³/sek. og i den øvrige tid minst 2 m³/sek.
c. Utbyggeren plikter etter nærmere bestemmelser av vedkommende departement eller den dette bemyndiger
   1. å sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også flerårig fisk), av det antall, de arter og stammer, den størrelse og kvalitet, og på den tid, sted og måte som måtte fastsettes, og dekke alle utgifter forbundet med fangst av stamfisk, klekking, fôring og transport av den fisk som skal settes ut.
   2. å bekoste fiskeri- og viltbiologiske undersøkelser, herunder langtidsundersøkelser og å delta i fellesfinansiering av større biologiske undersøkelser som omfatter de populasjoner som berøres av utbyggingen.
   3. å dekke utgifter med utvidet jakt- og fiskeoppsyn i anleggstiden.
   4. å dekke utgifter til uttynning av fiskebestanden.
   5. å dekke de merkostnader som utbyggingen vil medføre ved eventuell bygging av fisketrapp i Faslefossen.
   6. å bygge sperregitter for fisk ved inntaket til og avløpet fra kraftstasjonen.
d. Dersom det som følge av kraftutbyggingen oppstår skader som berører vilt- og fiskebestandene i området, tilpliktes utbyggeren utover det som er nevnt ovenfor å bekoste ytterligere tiltak som DVF bestemmer, såfremt omkostningene står i rimelig forhold til det som derved vinnes.
e. Alle utgifter forbundet med nødvendig kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovennevnte vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår dekkes av utbyggeren.

2.

a. Utbyggeren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelser å betale merkostnader forbundet med at det kan stilles skjerpede rensekrav til kloakkavløpet fra tettsteder og øvrig bebyggelse som følge av utbyggingen og/eller fastsettes kortere gjennomføringsfrist og/eller mer omfattende kloakktilknytting for de berørte tettsteder og annen bebyggelse enn det som ville ha blitt fastsatt uten vedkommende utbygging.
b. Utbyggeren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelser å bekoste forlengelse av avløpsledningen fra renseanlegget på Leira fram mot inntaket for nye Fasle kraftverk.
c. Utbyggeren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelser å la utføre eller bekoste andre tiltak som skyldes forurensingsvirkninger som står i forbindelse med utbyggingen.
d. Utbyggeren tilpliktes helt eller delvis å bekoste hydrologiske, kjemiske og biologiske overvåkingsundersøkelser i det berørte vassdragsavsnitt. Vedkommende departement fastsetter størrelsen av kostnadene som skal belastes utbyggeren.
e. Utbyggeren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelser å betale kostnader forbundet med å utbedre de vassforsyningsforholdene som blir dårligere som følge av utbyggingen.

3.

Utbyggeren kan av departementet pålegges å bygge terskler (grunndammer), foreta elvekorreksjoner, opprenskinger m. v. for å redusere skadevirkninger. Tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av utbyggeren.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan departementet pålegge utbyggeren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.»

Innkomne uttalelser til Hovedstyrets innstilling:

Industridepartementet har mottatt følgende uttalelse av 1. juli 1977 fra Oppland fylkeskommune:

«Innstilling fra Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen av 23. mai 1977 vedrørende ovennevnte utbygging er forelagt styret i Oppland fylkes elektrisitetsverk som har avgitt følgende uttalelse:

«Styret har ikke noe vesentlig å bemerke til Hovedstyrets innstilling, bortsett fra de bestemmelser som er inntatt under avsnitt 1. c. pkt. 1—6 i utkast til vilkår for ekspropriasjon av rettigheter og til utbygging av Faslefoss kraftverk i Bægna. Disse kan medføre vidtrekkende økonomiske konsekvenser. Styret ser det derfor nødvendig at det med hjemmel i de endelige vilkår ikke skal kunne gis pålegg som ikke måtte ha full og naturlig relevans til den konkrete utbygging.»

Fylkesrådmannen ber om at de endelige vilkår blir utformet under hensyntagen til styrets uttalelse. For øvrig har en fra fylkeskommunens side ingen vesentlige merknader til Hovedstyrets innstilling.»

Kommunaldepartementet har i brev av 26. juli 1977 uttalt følgende:

«Kommunaldepartementet har ingen merknader til saka og vil tilrå at konsesjon blir gitt etter alternativ II.»

Landbruksdepartementet har i brev av 19. september 1977 uttalt følgende:

«Etter anmodning bekreftes med dette tidligere underretning om at Landbruksdepartementet ikke har ytterligere bemerkninger til utbygging av Faslefoss kraftverk.»

Nord-Aurdal kommune har i møte 21. september 1977 fattet følgende vedtak:

«V e d t a k, enstemmig:
Kommunestyret viser til sitt vedtak i sak nr. 1/77 i møte den 9. februar 1977.
Når det gjelder konsesjonsavgiften, mener kommunestyret at avgiften må settes til kr. 9 pr. naturhestekraft, dvs. samme avgift som kommunestyret går inn for i forbindelse med utbyggingen av Lomen kraftverk.
Kommunestyret har ellers ingen merknader til innstillingen fra Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen datert 23. mai 1977.»

Miljøverndepartementet har i brev av 10. oktober 1977 avgitt følgende uttalelse:

«Det vises til Industridepartementets brev av 27. mai 1977. Vedlagt oversendes Statens Forurensningstilsyn's uttalelser av 12. januar 1977 og 13. juli 1977 og Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk's uttalelse av 10. august 1977.
Det er presentert tre alternativer for utbygging av fallet mellom Strandefjorden og Aurdalsfjorden. Oppland Fylkes Elektrisitetsverk har søkt om tillatelse til utbygging etter det såkalte alternativ II, med en minstevassføring fra Strandefjorden på 2 m³/sek. om vinteren og 10 m³/sek. om sommeren.

1. *Tillatelse etter lov om vern mot vannforurensning.*
Det vises til den uttalelse Statens forurensningstilsyn har avgitt i saken av 25. juni 1976.
I uttalelsen uttrykte Statens forurensningstilsyn usikkerhet om hvorvidt lastvariasjoner i verket mellom 20 og 50 m³/sek. over døgnet kunne føre til erosjonsskader nedenfor kraftverkutløpet. Norges Vassdrags- og elektrisitetsvesen har vurdert dette og mener at eventuelle skadevirkninger kan reduseres ved enkle tiltak. På denne bakgrunn finner Miljøverndepartementet det unødvendig å ta med eget vilkår om dette.
Statens forurensningstilsyn gikk i sin uttalelse til søknaden inn for at overgangen mellom stor og liten vannføring (2 til 10 m³/sek.) skjedde over så pass lang tid at det ikke oppsto skadevirkninger for fisken i elva. Forsøk har imidlertid vist at en overgang mellom 2 og 10 m³/sek. kan foregå over 24 timer uten vesentlige skadevirkninger for fisken. Statens forurensningstilsyn har på bakgrunn av forsøkene foreslått at forslag til slipp av vann forbi Fasle kraftverk får den utforming som Hovedstyret har gitt i sin innstilling etter vassdragsloven. Miljøverndepartementet er enig i dette.
Tillatelse etter lov om vern mot vannforurensning §§ 4 og 10 kan etter dette gis dersom vilkår 2 pkt. a—e i Hovedstyrets innstilling opprettholdes.

2. *Fiskerimessige forhold.*
Elvestrekningen mellom Strandefjorden og Aurdalsfjorden er en særlig god fiskeelv, med stor avkastning pr. km. Elvestrekningen har stor betydning som rekreasjonsområde, ikke minst på grunn av sitt gode fiske og beliggenheten tett ved Leira.
Den fiskerifaglige rapporten konkluderer med at alternativ II er minst skadelig. Fra annet fiskerifaglig hold, bl. a. Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk, er det imidlertid gitt uttrykk for ønske om at en eventuell utbygging blir foretatt etter alternativ III. Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk har også foreslått en noe høyere minstevassføring enn konsesjonssøker. Dersom det blir utbygging etter alternativ II, ber Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk om at utløpet fra kraftverket flyttes ca. 300 m oppover elva.
Alternativ III vil gi like mye kraft som alternativ II, ca. 74 GWh, men falle dyrere. Hovedstyret har bl. a. anført forskjellen mellom de to alternativene er relativt liten når det gjelder fisket, og at alternativ II på flere andre områder, bl. a. landskapsvern, har så klare fordeler at det peker seg ut som den beste løsningen for utbyggingen. Hovedstyret har videre anført at den foreslåtte flytting av utløpet fra kraftstasjonen ved alternativ II neppe vil ha den positive effekt for fisket som antatt. Departementet er enig i disse vurderingene.

3. *Konklusjon.*
Statens Forurensningstilsyn og Hovedstyret i Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen går

inn for alternativ II. Hovedstyrets forslag til vilkår er tilstrekkelige for at tillatelse etter lov om vern mot vannforurensning kan gis. En forutsetning for dette er at manøvreringsreglementet for Øyangen, Volbufjorden og Strandefjorden endres noe. Departementet tar dette opp i sin uttalelse til søknaden om utbygging av Lomen kraftverk.

Departementet vil ikke gå imot at konsesjon gis etter alternativ II med de vilkår Hovedstyret i Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har foreslått.

En forutsetter at Industridepartementet sørger for at det blir foretatt opprydding etter de to kraftverk som blir satt ut av drift.»

Brev av 10. august 1977 fra Direktoratet for Vilt og ferskvannsfisk:

«En viser til departementets oversendelse av Hovedstyrets innstilling i ovennevnte sak, ref. 2601/77 N TWA/GL.

En viser til direktoratets tidligere uttalelse av 26. oktober 1976. Etter at DVF's uttalelse var avgitt har en på anmodning fått oversendt den fiskerisakkyndige John W. Jensens uttalelse av 19. november 1976.

I Jensens uttalelse framlegges en del nye data over registrert fangst samt omfanget av fiskekortsalget i området Fasleelven—Skamåne året 1976. De innsendte oppgaver gir en samlet fangst på ca. 7 300 ørret, hvorav ca. 4 150 ble fisket i Fasleelv. I tillegg kommer en registrert fangst på ca. 600 sik og 200 abbor totalt for Fasleelv/Skamåne. De innsendte oppgaver utgjør imidlertid bare en del av de fiskekort som er solgt. De samlede inntekter av fiskekortsalget pluss leieinntekter for strekningen Fasleelv—Skamåne var kr. 22 260, hvorav kr. 20 260 på elvestrekningene alene. Dette gir kr. 10 000 pr. km elvestrekning som er et meget høyt tall. Tallene både for fanget fisk og utleieverdi, gir uttrykk for hvor enestående verdifullt og attraktivt innlandsfisket er, i det området som berøres av den planlagte utbygging.

Med bakgrunn i de resultater og opplysninger som foreligger, er direktoratet av den oppfatning at en vesentlig del av ørreten som fiskes i Fasleelv/Skamåne blir tilført vassdraget fra Strandefjoren. En har ingen merkeforsøk som dokumenterer dette, men uttalelser fra lokalt hold om det rike fisket i 1969, hvor også vannføringen var stor, støtter opp under denne antagelsen. Videre hevdes det fra lokalt hold at en tydelig kan se forskjell på fisk fra Strandefjorden og den stedegne elvefisken, uten at en kan se at det er gjort forsøk på å kvantifisere dette forholdet. Ut fra gyteforhold og de registrerte mengder av næringsdyr for fisk, må imidlertid elvestrekningenes egenproduksjon av fisk karakteriseres som meget betydelig. Uansett, vil en regulering av vassdraget som medfører en reduksjon av vannføringen på hele strekningen eller deler av den, samt mulighetene for færre og reduserte flommer, virke negativt på fiskeproduksjonen og fisket i vassdraget. Etter direktoratets oppfatning er en utbygging som i størst grad ligner dagens forhold den løsning som gir den beste garanti for at det enestående fisket i Fasleelven i hvert fall til en viss grad skal kunne opprettholdes.

Direktoratet antar at en stor del av ørreten som fiskes i Fasleelv/Skamåne blir tilført ovenfra. Utvandringen finner sted under flom, og en antar at utvandringen av fisk fra Strandefjorden er proposjonal med flomoverløpet. Etter utbyggingen blir flomtoppene mindre samtidig som de vil bli av kortere varighet. Dette vil sannsynligvis redusere utvandringen av fiske fra Strandefjorden. En har imidlertid ingen oversikt over utvandringen av fisk i det naturlige elveleiet under den foreslåtte minstevannføringen, 10 m³/sek. i tidsrommet 15. mai—15. september, eller eventuell utvandring gjennom kraftstasjonen. I sistnevnte tilfelle vil bare en liten del av den fisken som føres ut gjennom kraftstasjonen ved alt. II komme fisket i Fasleelven til gode.

Med den minstevannføring som tidligere er foreslått av DVF ved en eventuell utbygging etter alt. III, ville det bli liten forskjell i forhold til alt. II på strekningen Strandefjorden —Fjøshølen. På strekningen fra og med Fjøshølen og ned til Fløafjorden, vil imidlertid alt. III, på en langt bedre måte legge forholdene til rette for gyting og oppvekst av ørret, samt for utøvelsen av fisket sammenlignet med alt. II. En vil i samme sammenheng presisere betydningen av myke overganger ved stopp, eller igangsetting av kraftstasjonen.

Det materiale som er framlagt ved Hovedstyrets uttalelse inneholder ikke momenter som gir grunnlag for å endre direktoratets tidligere standpunkt om å foreslå en utbygging etter alt. III, med de endringer i minstevannføringer som samtidig ble foreslått.

Hovedstyrets anførsel at dekning av utvidet jakt/fiske-oppsyn skal knyttes til anleggstiden, samt at vann til eventuelle fisketrapper er innbefattet i minstevannføringene aksepteres av DVF. Når det gjelder Hovedstyrets kommentar til direktoratets forslag om å vurdere en flytting av kraftstasjonen ca. 300 m lengre oppe i elven ved eventuelt valg av alt. II, kan ikke direktoratet være enig i denne. Dette skyldes at i et såvidt stort vann som Strandefjorden er temperaturforholdene om sommeren stort sett like de øverste 10 m, unntatt på de varmeste dager. Såvidt en kan se i vedleggene til søknaden er fjordområdet ved inntaket meget grunt, og det må mudring til for at bunnen av inntaket som er 5 m høyt skal komme med på kote 341,5. HRV= 355,270 m. Inntaket er således ikke sammenlignbart med typiske bunnuttak i sjøer. Temperaturen på vannet gjennom kraftstasjonen vil derfor sannsynligvis ikke bestå av «betydelig kaldere bunnvann» slik Hovedstyret anfører. Ustabile temperaturforhold på vannet nedstrøms kraftverket kan derfor ikke aksepteres som begrunnelse for å gå imot en flytting av kraftverket, og demed en bedring av gyte- og oppvekstforholdene og utøvelsen av fisket.»

Brev av 13. juli 1977 fra Statens Forurensingstilsyn:

«Vi viser til Deres ekspedisjon av 21. juni 1977 av Hovedstyret i Norges vassdrags- og elektrisitetsvesens innstilling vedrørende ovennevnte.

I vår uttalelse av 25 juni 1976 til søknaden uttrykte vi usikkerhet om hvorvidt lastvariasjoner i verket mellom 20 og 50 m³/sek.

over døgnet kunne føre til erosjonsskader nedenfor kraftverksutløpet. Både søker og NVE har vurdert dette og mener at riktig utforming av avløpstunnelens munning, sikring av elvebreddene (plastring) samt en terskel ved utløpet av Fløafjorden vil redusere mulighetene for erosjonsskader til et minimum. På grunnlag av denne vurderingen antar SFT det er unødvendig å ta med noe eget vilkår om dette.

Forsøk som er utført i Fasleelva har vist at overgangen i vannføring mellom 2 og 10 m³/sek. kan foregå over 24 timer uten vesentlige skadevirkninger for fisken i elven.

I vårt forslag til slipp av vann (vår uttalelse av 25. juni 1976) gikk vi inn for at overgangen mellom stor og liten vannføring skjedde over lengre tid. Etter at forsøkene har vist at dette er unødvendig, foreslår vi overfor departementet av forslag til slipp av vann forbi Fasle kraftverk får den utforming som Hovedstyret har gitt i sin innstilling etter vassdragsloven (post 1 b).

Vi er enige med den ordlyden for manøvrering av Strondafjorden som Hovedstyret har utarbeidet (post 2). Når det gjelder slipp av vann fra Øyangen og Volbufjorden vises til vår uttalelse av 26. oktober 1976 vedrørende Lomenreguleringen.

Vårt forslag til slipp av vann fra Øyangen og Volbufjorden lyder:

— Fra Øyangen skal det i tiden 1. mai—1. oktober tappes minst 1,5 m³/sek. i Øystre Slidrevassdraget, og i den øvrige tid minst 0,5 m³/sek. Fra Volbufjorden skal det i tiden 1. mai—1. oktober tappes minst 3,0 m³/sek. og den øvrige tid minst 1,0 m³/sek.

Vi foreslår etter lov om vern mot vannforurensning (§§ 4 og 10) at ovenstående tas med i et eventuelt manøvreringsreglement for Øyangen, Volbufjorden og Strondafjorden.

Våre øvrige vilkår eller lov om vern mot vannforurensning er alle tatt med i Hovedstyrets innstilling. Vi har ingen ytterligere kommentarer til Hovedstyrets innstilling.»

Statens Forurensingstilsyns brev av 12. januar 1977:

«Det vises til Deres ekspedisjon av 23. november 1976 og vår uttalelse av 25. juni 1976 vedrørende ovennevnte.

Oppland Fylkes Elektrisitetsverk (OFE) har utarbeidet nytt forslag til vannslipping fra Strandafjorden. For utbyggingsalternativ II (Strandafjorden—Fløafjorden) har OFE foreslått sluppet i Bægna 10 m³/s. i perioden 16. mai—15. september og 2 m³/s. resten av året. Minstevannføring for utbyggingsalternativ III (utbygging av de bestående verk): 5 m³/s. utenom øvre kraftverk i perioden 16. mai—15. september og ingenting resten av året og 10 m³/s. utenom nedre kraftverk i perioden 16. mai—15. september og 5 m³/s. resten av året.

NIVA har utarbeidet et tillegg til instituttets første rapport (NIVA 0-42/75) der utbyggingsalternativ II og III nærmere sammenlignes med hensyn til vannkvalitet, forurensningssituasjon og begroingsforhold.

Forskjellen mellom alternativ II og III ligger hovedsakelig i ulike vannføringsforhold på de enkelte strekninger av Fasleelven. Alternativ III vil medføre at det i perioden 16. september til vårflommens begynnelse ikke vil være noen vanngjennomstrømning av betydning på strekningen Strandafjorden—Fjøshølen. Alternativ II er derfor klart det beste med hensyn til både resipient- og fiskeriforhold. Derimot anses alternativ III bedre enn alternativ II når det gjelder resipientforholdene i Fjøshølen. Resipientforholdene på strekningen Fjøshølen—Fløafjorden vil muligens bli noe bedre ved alternativ III enn II på grunn av den større vanngjennomstrømningen om vinteren.

I vår uttalelse av 25. juni 1976 anså vi utbyggingsalternativ II som det gunstigste ut fra resipienthensyn dersom avløpet fra renseanlegget på Leira ledes til inntaket til Fasle Kraftverk og at avkloakkeringen på Leira blir noe mer omfattende. Alternativ II har dessuten den fordel framfor alternativ III at det rensede avløpsvannet vil bli ført utenom Fjøshølen.

Elvestrekningen Fjøshølen—Fløafjord vil derfor bli mindre påvirket av avløpsvann ved alternativ II enn III.

SFT anser utbyggingsalternativ II som bedre enn alternativ III.

Under henvisning til det ovennevnte vil SFT tilrå overfor departementet at våre vilkår i vår uttalelse av 25. juni 1976 eller lov om vern mot vannforurensning beholdes, med unntak av punktet under manøvreringsreglementet. SFT vil i stedet gå inn for OFE's siste forslag til slipping av minstevannføring: 10 m³/s. i perioden 16. mai—15. september og 2 m³/s. resten av året, dog slik at slippingen skjer med myke overganger.»

Departementets bemerkninger:

Oppland fylkes elektrisitetsverk har i brev av 18. mars 1976 søkt om tillatelse etter vassdragslovens §§ 104 og 105 til å bygge ut Faslefallene i Bægna og om tillatelse etter samme lovs § 62 til ekspropriasjon av nødvendig grunn og rettigheter for å gjennomføre utbyggingen. Videre omfatter søknaden tillatelse til erverv av fallene på utbyggingsstrekningen.

Søkeren har utredet 3 alternativer for utbygging av Faslefoss kraftverk. Søknaden gjelder planalternativ II, som omfatter fallet mellom Strondafjord og Fløafjord. Det ca. 38 m høye fallet er planlagt utbygget i et trinn. Kraftstasjonen vil bli nedsprengt i fjell like ved Fløafjord. Installasjonen i kraftverket blir på 16 MW med masimal vannføring 50 m³ pr. sek.

Det er foretatt en rekke reguleringer i vassdraget ovenfor, som vil bli utnyttet i Faslefoss kraftverk. Utenom Strondafjorden er Olevatn, Fleinsendin, Sendebotntjern, Øyangen og Volbufjord regulert i østre del av vassdraget. Reguleringene i vestre del av vassdraget omfatter Steinbusjøen, Øyangen, Utrovatn, Rysntjern, Vangsmjøsa og Slidrefjord. Regulert vannføring i Faslefoss vil kunne bli på

41,4 m³ pr. sek. i et medianår. Vannføringen tilsvarer ca. 16 000 nat.-hk i fallet.

I avtale med Nord-Aurdal kommune har søkeren forpliktet seg til å slippe minstevannføringer på utbyggingsstrekningen som reduserer nat.-hk-tallet til 15 000. Produksjonen i et medianår er beregnet til 74 GWh fratrukket minstevannføringene som tilsvarer ca. 9 GWh.

Kraftverket er beregnet å koste ca. 56 mill. kroner etter prisnivået i januar 1977. Utbyggingsprisen tilsvarer ca. 76 øre pr. GWh.

Fallene på utbyggingsstrekningen har til nå vært eiet av staten og utleiet til Nord-Aurdal kraftlag, som har 2 kraftstasjoner i fallene. Disse er nå utslitt og vil bli nedlagt. Stortinget har i forbindelse med statsbudsjettet for 1978 forutsatt at øvre og nedre Faslefoss i Bægna selges til Oppland fylkes elektrisitetsverk. (St. prp. nr. 1 for 1977—78, kap. 5454 post 30.)

Skader og ulemper:

Den vesentligste ulempen ved utbyggingen er innvirkningen på fisket. På strekningen mellom Strandafjorden og Aurdalsfjorden nedenfor Fløafjorden er Bægna en usedvanlig god fiskeelv. Vannføringsforholdene er i dag påvirket av de ovenforliggende reguleringene og av de to gamle utbyggingene i Faslefallene. Den omsøkte utbyggingen antas å påvirke fisket i både positiv og negativ retning. Vannføringen nedenfor den nåværende nederste kraftstasjonen som omfatter den fiskerike Fjøshølen vil bli redusert til den fastsatte minstevannføringen den vesentligste delen av året. På de to fallstrekningene som i dag er utbygget og totalt tørrlagt i perioder av året vil forholdene derimot bli forbedret ved at det nå vil bli sluppet minstevannføringer hele året. Minstevannføringene som er avtalt med Nord-Aurdal kommune er fastsatt til 10 m³ pr. sek. i tiden 15. mai—15. september og 2 m³ pr. sek. resten av året. Alle faginstanser som har uttalt seg har sagt seg enig i disse minstevannføringene.

Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk har i sin uttalelse sammenlignet det omsøkte utbyggingsalternativ II med utbyggingsalternativ III. Alternativ III går ut på ny og utvidet utbygging av de to fallstrekningene som har vært utnyttet til nå. Kraftproduksjonen ved eventuell utbygging etter dette alternativet er beregnet til 70 GWh i et midlere år. Utbyggingsprisen vil bli ca. 26 øre dyrere pr. kWh enn ved alternativ II.

Direktoratet har anført at egenproduksjonen av fisk på utbyggingsstrekningen må karakteriseres som meget betydelig. Det antas likevel at en stor del av ørreten i vassdraget utvandrer fra Strondafjorden ved flom. Med den avtalte minstevannføringen vil det bli liten forskjell i fiskeforholdene på strekningen Strondafjorden/Fjøshølen ved utbygging etter alt. II og alt. III. Fra Fjøshølen til Fløafjorden vil imidlertid alt. III etter direktoratets oppfatning gi langt bedre forhold for gyting og oppvekst av ørret og for utøvelse av fiske sammenlignet med alt. II.

Laboratorium for ferskvannsøkologi og innlandsfiske, Zoologisk museum v/universitetet i Oslo (ZMO) har uttalt at elvestykket fortsatt vil være en god sportsfiskestrekning uansett utbyggingsalternativ, men foretrekker det omsøkte alt. II fordi dette vil gi stabile forhold for hele strekningen både sommer og vinter.

Hovedstyret har antatt at forskjellen mellom de 2 alternativene II og III er relativt liten og at de totale skadevirkningene for fisken vil bli små forutsatt slipping av minstevannføringer og bygging av enkelte terskler for å sikre mot skadelig tørrlegging.

Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk har anbefalt at utbygging etter alt. II bør avsluttes ved nåværende nedre kraftstasjon ca. 300 m ovenfor Fløafjord. Hovedstyret er enig i at dette ville kunne forbedre mulighetene for utøvelse av sportsfiske på denne strekningen. Imidlertid vil relativt varmt overflatevann tappes i vassdraget om sommeren når kraftstasjonen står. Når kraftverket settes i gang vil størstedelen av vannføringen bestå av betydelig kaldere bunnvann. Til dette har direktoratet påpekt at fjordområdet ved inntaket for kraftverket er meget grunt, slik at vannet gjennom kraftstasjonen sannsynligvis ikke vil bestå av kaldere bunnvann. Ustabile temperaturforhold kan derfor ikke aksepteres som begrunnelse for å gå imot flytting av kraftverket. Hovedstyret har imidlertid anført videre at hensyn til forholdene om vinteren tilsier utbygging helt til Fløafjord. Jevn minstevannføring om vinteren sikrer klekking og oppvekst av yngel langt bedre enn den til tider sterkt variable vannføringen nedenfor kraftverket ville gjort, dersom utløpet ble flyttet som foreslått av direktoratet.

Miljøverndepartementet har sagt seg enig med Hovedstyret i at flytting av utløpet fra kraftstasjonen ved utbygging neppe vil ha den positive effekt for fisket som antatt av direktoratet.

Når det gjelder landskapsvern har Hovedstyret understreket at alt. II gir den beste løsningen. Utbyggingen vil medføre meget små synlige skadevirkninger dersom forskjellige tiltak, bl. a. terskelbygging og hensiktsmessig utforming av tippene blir gjennomført.

Hovedstyret finner det lite sannsynlig at vannføringsvariasjoner gjennom kraftstasjonen skal medføre erosjonsskader ved utløpet av stasjonen etter at terskelbygging ved Fløafjorden er gjennomført. Dersom erosjonsfare likevel skulle oppstå vil utbyggeren kunne pålegges å utføre nødvendige sikringstiltak, jfr. post 3 i vilkårene.

Eventuell skadelig innvirkning på våtmarksområde i Fløafjorden har Hovedstyret regnet med kan rettes opp ved hensiktsmessig utforming av en terskel i Fløafjorden. Imidlertid har ingen andre instanser enn foreningen til ivaretagelse av grunneiernes og rettighetshavernes interesser i Fasle påpekt at det finnes et våtmarksområde i Fløafjorden.

Det er inngått avtale mellom Nord-Aurdal kommune og søkeren om disponering av tippmassene. Et areal vil bli benyttet til mellomlagring av masse. Ca. 20 dekar vil videre bli benyttet til midlertidig rigg. I tillegg vil det gå med en del barskoggrunn av middels og lav bonitet til anlegg av ca. 1,5 km veier.

Innkomne uttalelser:

Hovedstyret har funnet at vilkårene i § 106 er oppfylt for den omsøkte utbyggingen og tiltrår at søknaden om tilaltelse til erverv, ekspropriasjon og utbygging blir imøtekommet.

Landbruksdepartementet og Kommunaldepartementet har ingen bemerkninger til saken og tilrår at konsesjon blir gitt.

Miljøverndepartementet vil ikke gå imot at konsesjon gis etter alt. II med de vilkår Hovedstyret for NVE har foreslått. Statens Forurensingstilsyn's vilkår for å gi tillatelse etter lov om vern mot vannforurensing er tatt med i Hovedstyrets vilkårsforslag.

Oppland fylkeskommune har uttalt at en ikke har vesentlige merknader til Hovedstyrets innstilling.

Nord-Aurdal kommune har ingen merknader til Hovedstyrets innstilling, bortsett fra størrelsen av konsesjonsavgiften som vil bli omtalt nedenfor.

Industridepartementet finner at inngrepet utbyggingen medfører etter det omsøkte alt. II som Hovedstyret har anbefalt, er av mindre betydning enn fordelen ved den innvunne kraften utbyggingen vil gi.

Departementet tilrår at det gis tillatelse etter ervervslovens § 4 til erverv av fallrettighetene på utbyggingsstrekningen. Videre tilrås at det gis ekspropriasjonstillatelse etter vassdragslovens § 62 og tillatelse etter samme lovs §§ 104 og 105 for utbygging av Faslefoss kraftverk.

Hovedstyret har påpekt at forslaget om minstevannføringer av hensyn til fisket for Strondafjorden, som skal fastsettes på nytt i forbindelse med at det gis ny konsesjon for regulering av Strondafjord, Øyangen og Volbufjord. Tidligere har Hovedstyret avgitt uttalelse om manøvreringsreglementet i innstilling av 14. mars 1974 om ny reguleringstillatelse og i innstilling av 4. oktober 1976 om Lomen-utbyggingen.

Forslaget i de to foregående uttalelsene går ut på at Strondafjorden skal fylles så raskt som mulig om våren og senere ikke tappes lavere enn 1 m under HRV før 1. oktober. I ekstreme tørkeperioder om sommeren utelukker ikke Hovedstyret at denne bestemmelsen kan komme i konflikt med minstevannsføringspålegget i Faslefoss. For å eliminere mulig ulklarhet finner Hovedstyret det riktig å endre det tidligere foreslåtte reglementet slik at det tydelig fremgår at man vil prioritere lavvannføringen fremfor oppfyllingen i en tørkeperiode.

Statens Forurensingstilsyn har sagt seg enig i den ordlyden for manøvrering av Strondafjorden som Hovedstyret har utarbeidet. Miljøverndepartementet har ikke protestert mot endringen.

Industridepartementet vil påpeke at manøvreringsreglementet for Strondafjorden ikke skal fastsettes i forbindelse med Faslefossutbyggingen, men minstevannslippingspålegget i Faslefoss vil få innflytelse på utformingen av dette manøvreringsreglementet. En går ut fra at spørsmålet om ny tilatelse for regulering av Strondafjord, Øyangen og Volbufjord er avgjort når utbyggingen av Faslefoss er ferdig.

Utbyggings- og ervervstillatelsen foreslås gitt på de vilkår som er foreslått av Hovedstyret.

Angående ervervsvilkårenes post 2 om konsesjonsavgifter har Nord-Aurdal kommune satt fram krav om at avgiften settes til kr. 9 pr. nat.-hk. Hovedstyret har på bakgrunn av at utbyggingen er relativt billig anbefalt en konsesjonsavgift på kr. 8 pr. nat.-hk til kommuner og kr. 2 pr. nat.-hk til staten. Departementet slutter seg til Hovedstyrets avgiftsforslag.

I vilkårene etter vassdragsloven har Hovedstyret foretatt en del endringer i forslaget fra Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisks forslag til vilkår om fiske (post 1) som følge av at Hovedstyret tilrår utbyggingsalt. II. Pålegget om å dekke utgiftene til utvidet jakt- og fiskeoppsyn er innskrenket til å gjelde i anleggstiden. Pålegget om bygging av fisketrapp er redusert til å dekke merkostnadene som følge av kraftutbyggingen. Vann til fisketrapper regnes å være innbefattet i de minstevannføringene som er foreslått. Miljø-

verndepartementet har ikke gått imot de foreslåtte innskrenkningene i vilkåret om fisket.

Hjemmel for å pålegge bygging av terskler er tatt med i post 3 fordi slike tiltak utføres også av andre årsaker enn hensynet til fisket.

Industridepartementet

tilrår:

1) I medhold av ervervsloven av 14. desember 1917 gis Oppland fylkes elektrisitetsverk tillatelse til erverv av Faslefallene i Bægna elv på de vilkår og under de forutsetninger som er nevnt i Industridepartementets foredrag av 6. januar 1977.
2) I medhold av vassdragsloven av 15. mars 1940 §§ 62, 104 og 105, og lov om vern mot vannforurensing av 26. juni 1970 §§ 4 og 10, gis Oppland fylkes elektrisitetsverk tillatelse til å ekspropriere nødvendig grunn og rettigheter og til utbygging av Faslefoss Kraftverk i samsvar med søknad av 18. mars 1976 og på de vilkår som er inntatt i ovennevnte foredrag.

2. A/S Salten Kraftsamband.

(Tillatelse til erverv av bruksrett til statens vannfall i Balmivassdraget, Nordland fylke.)

Kongelig resolusjon av 13. januar 1978.

I brev av 28. mai 1971 søkte interimstyret for det stiftede selskap I/S Sulitjelmakraft om tillatelse til erverv av bruksrett til fallet Daja-Langvatn i Balmivassdraget, for utbygging av Fagerli Kraftverk.

Stortinget har i forbindelse med statsbudsjettet for 1978 forutsatt at bruksrettkonsesjon til Fagerli Kraftverk kan gis uten at saken forelegges Stortinget, jfr. St. prp. nr. 1 (1977—78), kap. 5454, post 30.

Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen avga i brev av 20. februar 1973 følgende uttalelse i anledning søknaden:

«Fra interimstyret for det stiftende selskap I/S Sulitjelmakraft har Hovedstyret mottatt følgende søknad, datert 28. mai 1971:

«*Sulitjelmavassdraget.*

Sulitjelmavassdragets nedbørfelt ligger delvis i Fauske og delvis i Saltdal herred i Nordland fylke.

Mot øst faller vannskillet delvis på svensk side av riksgrensen og en vesentlig del av den nyttbare fallhøyden er konsentrert i området fra grensefjellene og ned til det 11 km lange Langvann. Omkring Langvann har A/S Sulitjelma Gruber det meste av sine anlegg, og fra Langvann renner Sjønståelva ned til Øvrevann ved sjøen.

A/S Balmi Kraftlag har bygget ut Daja kraftstasjon som utnytter fallet Kjelvann—Daja.

Kraftstasjonen kom i drift i 1958 og har en middelårsproduksjon på 130 mill. kWh.

Vi har fått opplyst at det i forbindelse med A/S Sulitjelma Grubers konsesjonsavtale er anbefalt av myndighetene en forlengelse av Balmi Kraftlags rettigheter til år 2016 for Daja kraftstasjon, — fallet Kjelvann—Daja.

Den ikke utbygde del av fallet Kjelvann—Langvann forutsettes iflg. forannevnte anbefaling å hjemfalle til staten med øyeblikkelig virkning.

Reguleringskonsesjonen gitt av staten til Kraftlaget 13. april 1956 gir A/S Balmi Kraftlag tillatelse til å regulere Balvann, Kjelvann og Dorovannene. Løpetiden for reguleringskonsesjonen er 60 år (2016).

For utbygging av et kraftanlegg som utnytter fallet Daja—Langvann, vil det bli dannet et interessentskap kalt I/S Sulitjelmakraft der A/S Balmi Kraftlag og A/S Salten Kraftsamband hver inngår med 50 pst.

Kraftanlegget foreslås kalt Fagerli.

Interessentskapsavtaler er under utarbeidelse av et Interimstyre.

Vi har pr. i dag sendt søknad til Direktoratet for Statens Skoger om leie eller erverv av fallet Daja—Langvann i Sulitjelmavassdraget.

Under forutsetning av at en leie- eller ervervsavtale kommer i stand, søker vi om bruksrett til nevnte fall.»

Av tidligere mottatte dokumenter i forbindelse med søknad om elektrisk konsesjon går det fram at utbyggingen

«vil gi en årsproduksjon på 230 mill. kWh i et middelår, og er et utbyggingstrinn av den størrelse som ønskes for dekning av det alminnelige kraftbehov i distriktet.»

Et kostnadsoverslag av april 1971 basert på daværende priser angir de totale byggeomkostninger til 57 mill. kroner. Overslaget omfatter installasjon av 2 aggregater à 30 MW, men med plass for ytterligere 1 aggregat av samme størrelse. Om dimensjoneringen har søkerens tekniske rådgiver, ingeniør A. B. Berdal, uttalt følgende i en utredning av 2. april 1971:

«Dimensjoneringen av Fagerli Kraftverk blir i hovedsak bestemt ut fra den vannføring som kan utnyttes i det ovenforliggende Daja (Balmi) Kraftverk. Imidlertid vil det for Fagerli Kraftverk bli etablert et inntaksmagasin i Daja som vil kunne nyttes til døgn- og helgeregulering. Fagerli Kraftverk behøver derfor ikke å kjøre helt i takt med Daja Kraftverk.

I Daja Kraftverk er i dag installert 2 aggregater som tilsammen kan utnytte en vannføring på 19—20 m^3/sek. Dette tilsvarer en brukstid på omlag 6 000 t, altså relativ lang brukstid i forhold til det som i dag anses for ønskelig. I kraftstasjonen i Daja er avsatt plass for ytterligere ett aggregat som kan velges litt større enn de to eksisterende. Når dette blir installert kan det utnyttes

en vannføring på noe over 30 m³/sek. hvorved brukstiden vil komme ned i underkant av 4 000 t. Imidlertid er det av Vassdragsvesenet skissert en plan for overføring til Balmivassdraget av endel småelver som i dag renner til Dunkerdalen. Hvorvidt en slik overføring vil bli tillatt er helt på det uvisse. Dersom overføringen blir tillatt, vil dette øke den nyttbare vannmengde for Daja Kraftverk så meget at brukstiden vil komme opp i ca. 6 000 t selv med alle tre aggregatene installert. Daja Kraftverk vil altså ut fra denne forutsetning fortsatt være snaut dimensjonert. Det fremgår av dette at man bør tilsikte en romsligere dimensjonering av Fagerli Kraftverk slik at man kan utnytte den mulighet til døgn- og helgeregulering som kan oppnås v. h. a. inntaksmagasinet i Daja.

Brutto-volumet av det planlagte inntaksmagasin i Daja er 300 000 m³. Herfra må imidlertid fratrekkes for is som vinters dag dekker magasinet, og dessuten kan en vanligvis ikke i praksis regne med å nytte magasinet helt til yttergrensene for reguleringen. For store og hyppige svingninger i vannstanden i Daja kan for øvrig vinters dag skape problemer på grunn av overvann på isen. Vi tror derfor en neppe bør regne med det nyttbare volum av inntaksmagasinet til stort mer enn anslagsvis 200 000 m³. Spørsmålet blir da hvor stor overkapasitet Fagerli Kraftverk bør ha i forhold til Daja Kraftverk og med denne størrelse av inntaksmagasinet. Ut fra skjønnsmessige overlegninger er vi blitt stående ved å anbefale at Fagerli Kraftverk blir dimensjonert for totalt 36 m³/sek., dvs. henimot 20 pst. eller 5—6 m³/sek. mer enn det som kan utnyttes i Daja Kraftverk med alle 3 aggregatene installert. Derved skulle såvel størrelsen av inntaksmagasinet som maskininstallasjonen i Fagerli Kraftverk være tilstrekkelig til å ta vare på normale variasjoner i belastningen over døgnet.»

Med de tidligere dokumentene fulgte uttalelse fra Sulitjelma Jeger- og Fiskerforening 15 .april 1971 og fra Sulitjelma Turistforening 16. s. m. Begge foreninger anbefaler utbyggingen ,men turistforeningen ber om at «alle gamle og provisoriske anlegg i Balmielven blir fjernet når det nye anlegg settes i drift».

Fallkommunen, Fauske, er deltaker såvel i A/S Salten Kraftsamband som i A/S Balmi Kraftlag. I møte 30. oktober 1972 har Fauske kommunestyre enstemmig fattet et vedtak vedrørende kommunens deltakelse i I/S Sulitjelmakrafts utbygging der det bl. a. heter:

«Fauske kommune godkjenner stiftelsen av I/S Sulitjelmakraft med den foreslåtte interessentskapsavtale.

Fauske kommune godkjenner at I/S Sulitjelmakraft bygger ut Fagerli Kraftverk i Balmivassdraget som foreslått i utredningen til dekning av den alminnelige forsynings kraftbehov.»

Kommunaldepartementet har i brev av 1. november 1971 pekt på ing. Berdals ovenfor gjengitte utredning og fortsetter:

«En skal i denne forbindelse understreke at Junkerdalen med vassdrag fra et naturvernsynspunkt anses som særlig verdifull. En vil derfor fraråd at det blir tatt hensyn til mulige overføringer fra Junkerdalsvassdraget ved dimensjoneringen av kraftverket.

For øvrig har en ikke merknader til søknaden. En forutsetter imidlertid at det tas rimelige hensyn til landskapet, herunder fjerning av de gamle provisoriske anleggene i Balmielva, jfr. uttalelse fra Sulitjelma Turistforening av 16. april d. å.»

Nordland fylkes friluftsnemnd og Nordland Naturvernforening har i uttalelser av henholdsvis 2. og 10. september 1971 anbefalt utbyggingen.

Hovedstyret vil bemerke:

I og med Stortingets vedtak i møte 14. desember 1971 i forbindelse med St. prp. nr. 139 for 1970—71 er rettighetene til de ikke utbygde fall i Balmivassdraget ført tilbake til staten. For den del av vassdraget som allerede er bygget ut, nemlig strekningen Kjelvatn—Daja, har Hovedstyret avgitt uttalelse i møte 15. januar 1973 om A/S Balmi Kraftlags søknad om konsesjon på erverv av bruksrett.

Den foreliggende søknaden omhandler den gjenværende del av fallstrekningen ovenfor Langvatn, ca. 220 m.

Utbyggingen planlegges av interessentskapet I/S Sulitjelmakraft som er under stiftelse, og der A/S Balmi Kraftlag og A/S Salten Kraftsamband hver deltar med 50 pst. I A/S Balmi Kraftlag eies 60 pst. av aksjene av A/S Sulitjelma Gruber og i A/S Salten Kraftsamband ca. 80 pst. av aksjene av A/S Dragefossen, som forestår kraftforsyningen i Saltdal kommune. De øvrige aksjene i de to selskapene eies av kommuner i distriktet, Fauske, Sørfold, Saltdal, Skjerstad og Bodø.

I et medianår vil det i det planlagte Fagerli kraftverk med de bestående reguleringene oppnås en regulert vassføring på ca. 14 m³/sek, tilsvarende ca. 41 000 nat.-hk. Ut fra indifferensbetraktninger vil utbyggingen ha en verdi på ca. 100 mill. kroner, mens kostnadene som tidligere anført er kalkulert til 57 mill. kroner i 1971. Kraftverket er således klart lønnsomt. Da utbyggingen ikke kan ses å ville føre med seg nevneverdige skadevirkninger, og da søknaden samtidig er anbefalt fra alle hold innen distriktet, finner Hovedstyret at det her foreligger så vidt særlige omstendigheter, jfr. ervervslovens § 5, 1. ledd, at man vil tilrå at søknaden imøtekommes på de vilkår som er stillet opp i vedlagte utkast. Hovedstyret har i annen sak i dag behandlet søknad om leie av de fallrettigheter som planen omfatter.

Fra utkastet til vilkår nevnes at man har foreslått konsesjonsavgifter til staten og til kommuner med henholdsvis kr. 1,00 og kr. 4,00 pr. nat.-hk pr. år. Dette er de samme satser som man foreslo for A/S Balmi Kraftlags bruksrettskonsesjon for Daja kraftverk.

I utkastet til kontrakt vedrørende fallrettighetene er leietiden satt til 60 år med rett til forlengelse, idet det er tatt forbehold for så vidt angår den andel som A/S Sulitjelma Gruber eier via A/S Balmi Kraftlag. For denne del gjelder kontrakten for den tid selskapet har konsesjon på bergverksdrift, dog ikke ut over 6. juli 2033. De øvrige eierinteressene i I/S Sulitjelmakraft fyller vilkårene for å kunne få bruksrettskonsesjon på ubegrenset tid. Hovedstyret foreslår derfor at konsesjonen gis for den tid leieforholdet består.

For øvrig er vilkårene utformet på vanlig måte og trenger formentlig ingen kommentarer.

Hovedstyret finner ikke grunn til i den foreliggende saken å komme inn på spørsmålet om eventuell overføring av vann fra Junkerdalsvassdraget, idet man viser til Departementets bemerkninger til Saltfjellområdet s. 117 i St. prp. nr. 4 for 1972—73 om verneplanen. Selv om man ser helt bort fra en slik overføring, finner man det rimelig at utbyggeren legger forholdene til rette for en utvidelse av kraftstasjonens kapasitet slik at denne kan følge Daja-utbyggingen.

Sulitjelma Turistforening har som foran anført bedt om at de gamle anleggene i vassdraget må fjernes. Til dette kan bemerkes at disse forhold i og for seg ligger utenfor I/S Sulitjelmakrafts ansvar og bare berører A/S Sulitjelma Gruber. Ved Departementets avgjørelse 24. oktober 1968 ble bestemt at de gamle kraftstasjonene Balmi og Fagerli, som allerede tidligere var ute av ordinær drift, ikke lenger ville bli pålagt holdt i driftsmessig stand. Fra Departementets side var stilt som forutsetning at de bygningsmessige innretningene skulle fjernes i nødvendig utstrekning og for øvrig at nedleggelsen ble underlagt offentlig tilsyn. Hovedstyret vil se til at det oppryddingsarbeid som fremdeles måtte gjenstå blir utført så snart dette er praktisk mulig.

Sakens dokumenter følger vedlagt.»

Utkast til vilkår for tillatelse til A/S Salten Kraftsamband til erverv av bruksrett til fall for utbygging av Fagerli kraftverk:

1.

Selskapets styre skal ha sitt sete her i riket og skal til enhver tid utelukkende bestå av norske statsborgere.

Selskapets aksjer eller parter skal lyde på navn. De kan ikke med rettsvirkning tegnes, erverves eller eies av eller pantsettes til andre enn staten, norske kommuner, norske statsborgere, Norges Bank eller med vedkommende departements godkjennelse andre norske banker eller selskaper. Bestemmelse herom skal påføres aksje- eller partsbrevene. Dog skal selskapets kapital for den overveiende del eies av kommuner.

Selskapets vedtekter så vel som senere forandringer i disse blir å forelegge vedkommende departement til godkjennelse.

2.

Konsesjonen gjelder for den tid leieforholdet mellom A/S Salten Kraftsamband og staten står ved makt.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 50 år fra konsesjonens datum. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjonen innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jfr. konsesjonslovens § 4, 3. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras uten Kongens samtykke.

Anlegget må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

3.

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til statens konsesjonsavgiftsfond av kr. 1,00 pr. nat. hk, beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som det konsederte vassfall etter den foretatte utbygging og regulering kan frambringe med den påregnelige vassføring år om annet og en årlig avgift til konsesjonsavgiftsfondene i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer av kr. 4,00 pr. nat. hk, beregnet på samme måte.

Etter 10 år, regnet fra konsesjonens datum, kan fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny prøvelse.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter inntrer etter hvert som vasskraften tas i bruk.

Avgiftene har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente.

4.

Nærmere bestemmelse om betalingen av avgifter etter post 2 og kontroll med vassforbruket, samt angående avgivelse av kraft, jfr. post 12, skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av vedkommende departement.

5.

Utbygging av vassfallet må påbegynnes innen 2 — to — år fra konsesjonens datum, og vassbyggingsarbeidene må fullføres og anleggets drift påbegynnes innen en ytterligere frist av 5 — fem — år.

Driften må ikke uten Kongens samtykke i så lang tid som 3 år kontinuerlig stanses eller kontinuerlig innskrenkes til mindre enn en tredjepart av det i den forløpne tid innsatte, på regelmessig drift beregnede maskineri's energi, heri ikke iberegnet hva der måtte være avgitt til bruk for stat eller kommune etter post 12 og sådanne stansninger eller innskrenkninger må ikke noen sinne i løpet av 10 år samlet finne sted i så meget som 5 år.

Ved tidsberegningene medregnes ikke den tid som på grunn av overordentlige tildragelser (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For overtredelse av de i nærværende post omhandlede bestemmelser erlegger selskapet en løpende mulkt stor kr. 200 — to hundre kroner — pr. dag hvori vedkommende frister oversittes.

6.

Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anleggene fortrinnsvis anvende norske varer, for så vidt disse kan fås like gode, tilstrekkelig hurtig, herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillinger — samt til en pris som ikke med mer enn 10 pst. overstiger den pris med tillagt toll, som de kan fås for fra utlandet. Er det adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innenlandske arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere, når bare ovennevnte prisforskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges. Toll og pristillegg tilsammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske vares pris (eksklusive toll). I tilfelle av tvist om dette, avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknad om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

For overtredelse av bestemmelsene i denne post betaler konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulkt av inntil 15 pst. av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

7.

Forsikring tegnes fortrinnsvis i norske selskaper, hvis disse byr like fordelaktige betingelser som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse.

8.

Konsesjonæren er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer i anleggstiden helt eller delvis å dekke utgiftene til legehjelp for arbeiderne og funksjonærene ved anlegget og deres familier og til oppførelse eller utbygging av sykehus eller sykestue.

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

9.

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for Vassdragsdirektoratet detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for vassdragets utbygging. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Innen en rimelig økonomisk ramme plikter konsesjonæren å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det landskapsarkitektoniske resultatet blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg som forutsettes å bli permanente skal planlegges med dette for øye. Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten departementets samtykke.

10.

Konsesjonæren plikter å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsetting av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir

særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmennheten med mindre departementet treffer annen bestemmelse.

11.

Konsesjonæren plikter i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper eller utgifter å unngå ødeleggelser av naturforekomster og områder, når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner, eller på grunn av områdets naturskjønnhet eller egenart. Så fremt slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal Statens naturvernråd underrettes i god tid på forhånd.

Konsesjonæren skal videre i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i henhold til lov av 29. juni 1951 nr. 3, eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding om dette til vedkommende museum. Viser det seg først mens arbeidet er igang at det kan virke inn på fortidsminne som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.

Om bestemmelsene i denne post gis vedkommende ingeniører eller arbeidsledere nødvendig underretning.

12.

Konsesjonæren er forpliktet til å avgi inntil 10 pst. av den gjennomsnittlige kraftmengde som vassfallet etter den foretatte utbygging, regulering og overføring kan frembringe med den påregnelige vassføring år om annet, til den kommune hvor kraftanlegget er beliggende, eller andre kommuner, derunder også fylkeskommuner, idet fordelingen bestemmes av vedkommende regjeringsdepartement. Staten forbeholdes rett til å erholde inntil 5 pst. av kraften.

Pålegget om avgivelse av kraft kan etter begjæring av en interessert tas opp til ny avgjørelse etter 30 år, regnet fra konsesjonens datum.

Kraften kan kreves avgitt med en brukstid ned til 5 000 brukstimer årlig. Kraften avgis i den form hvori den produseres.

Elektrisk kraft uttas etter departementets bestemmelse i kraftstasjonen eller fra fjernledningene eller fra ledningsnettet, hva enten ledningene tilhører anleggets eier eller andre. Forårsaker kraftens uttak av ledningene økede utgifter, bæres disse av den som tar ut kraften, enten denne er staten eller en kommune. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- eller samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vassfallene kan gi er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris.

Uenighet om prisen avgjøres av vedkommende departement.

Eieren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og dennes fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av departementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Eventuell avgivelse av overskytende kraftmengder i henhold til endret pålegg etter 2. ledd kan bare kreves etter hvert som kraft blir ledig.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter departementets bestemmelse å betale en mulkt til statskassen av kr. 2 pr. dag for hver kW som urettelig ikke er levert. Det offentlige skal være berettiget til etter departementets bestemmelse å overta driften av anlegget for eierens regning og risiko så vidt nødvendig til levering av den betingede kraft.

13.

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av vedkommende departement til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av vedkommende departement.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av post 3, 5, 12 eller 13, første eller annet ledd, kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med ervervslovens § 26, annet ledd.

14.

Konsesjonen skal tinglyses i de tinglag hvor anlegget er beliggende, jfr. ervervslovens § 2.

I brev av 23. februar 1973 har NVE avgitt følgende uttalelse om leie av statens fallrettigheter:

«Den 7. juni 1971 mottok NVE en søknad fra Interimstyret for det stiftede selskap I/S Sulitjelmakraft om leie eller erverv av sta-

tens fallrettigheter i Balmielv fra Nedre Daja til Langvann i Fauske kommune.

Søknaden ble 13. oktober 1971 av NVE sendt Direktoratet for statens skoger, som i brev av 12. november 1971 anmodet NVE om forslag til leiekontrakt, herunder forslag til leiesum for fallrettighetene.

De fallrettigheter som det søkes om forutsettes utnyttet i det planlagte Fagerli Kraftverk. Det er søkt om nødvendig konsesjon. Konsesjonssaken er oversendt departementet ved annen ekspedisjon.

Når det gjelder utbyggingsplan m. v. viser en til konsesjonssaken.

Hovedstyret vil tilrå at søkeren får leie statens fallrettigheter i Balmielv fra Nedre Daja til Langvann, og oversender vedlagt forslag til kontrakt. Det bemerkes at en i samsvar med tidligere praksis bare har utarbeidet forslag til leiekontrakt vedrørende fallrettighetene, selv om søknaden alternativt omfatter kjøp av rettighetene.

I tilknytning til enkelte av kontraktens punkter bemerkes:

Til pkt. 1.

Omhandlede fallrettigheter ble gjenervervet av staten ved avtale datert 13. januar/14. juni 1972 mellom NVE og Direktoratet for statens skoger på den ene side og A/S Balmi Kraftlag og A/S Sulitjelma Gruber på den annen side.

Til pkt. 3 og pkt. 4.

Disse punkter gjelder rettigheter A/S Sulitjelma Gruber har forbeholdt seg i henhold til ovennevnte avtale av 13. januar/14. juni 1972.

Til pkt. 5.

I søknaden er det opplyst at prognosene Fagerli kraftverk bør være driftsklart høsten 1974.

En anser det imidlertid rimelig at kraftlaget får frist til utgangen av 1975 med hensyn til å gjøre kraftverket driftsklart.

Til pkt. 6.

Etter en samlet vurdering av vassdragets beliggenhet, størrelse, utbyggingsforhold m. v. antas at en pris på kr. 45 pr. nat.-hk må anses for passende.

Det kan nevnes at den beregnede utbyggingspris er anslått til 24,8 øre/kWh.

Til pkt. 11.

Det antas å være riktig at det hefter «hjemfallsrett» til staten på den del av kraftverket m. v. som er A/S Sulitjelma Grubers (A/S Balmi Kraftlags) andel. Da de øvrige andeler i I/S Sulitjelmakraft (70 pst.) hovedsakelig eies av kommuner og sammenslutninger av kommuner, antas det ikke å være grunn til bestemmelser om hjemfall for disse.

Behandlet i hovedstyremøte 19. februar 1973.»

«Kontrakt mellom Staten v/Direktoratet for statens skoger (staten) og I/S Sulitjelmakraft (kraftlaget) om leie av statens fallrettigheter i Balmielv fra Nedre Daja (Balmi I) til Langvann i Fauske kommune.

1. Staten v/Direktoratet for statens skoger bortleier til I/S Sulitjelmakraft sine fallrettigheter i Balmielv fra Nedre Daja til Langvann for utbygging av Fagerli Kraftverk.

   Rettighetene tilligger statens eiendom gnr. 119, bnr. 1 i Fauske kommune.

   Fallstrekningen er ca. 223 m.

   Rettighetene etter denne kontrakt kan ikke overdras.
2. Det er en forutsetning at kraftlaget til enhver tid har de nødvendige offentlige tillatelser og konsesjoner.

   Kontrakten for så vidt angår A/S Sulitjelma Grubers del (rettigheter) i A/S Balmi Kraftlag gjelder for den tid selskapet har konsesjon på bergverksdrift, jfr. kgl. res. av 12. mai 1972, dog ikke ut over 6. juli 2033.

   For interessentene for øvrig er leietiden 60 år med rett til forlengelse av leien.
3. Så lenge A/S Sulitjelma Gruber (selskapet) opprettholder konsesjon på drift av bergverket har selskapet rett til fra de i vassdragene utbygde vannverk å ta ut de vannmengder det trenger til sin virksomhet og alminnelige vannforsyning i Sulitjelma. Vannuttaket skal dog ikke overstige 8 mill. m^3 pr. år, tilsvarende middeluttak på ca. 260 l/sek.

   Fra det tidspunkt de vassdrag hvorfra vannforsyning foregår er utbygget for kraftforsyning, betaler selskapet en årlig avgift til staten. Den årlige avgift skal fastsettes under hensyntaken til det årlige vannuttak og skal ikke overstige kr. 10 000 pr. år. Beløpet justeres i samsvar med bestemmelsene i oreigningslovens § 23.
4. Dersom A/S Sulitjelma Gruber trenger ytterligere kraft til gruvedriften og/eller treforedling av malmen og kraftlaget finner at det har ledig kraft for storindustri i distriktet, skal selskapet tilbys levering inntil det samlede forbruk utgjør 150 GWh pr. år. Kraftpris og betingelser skal fastsettes overensstemmende med den pris og de vilkår som gjelder på kontraheringstidspunktet for nye kontrakter med stor-industrielle kraftforbrukere. Kraftlagets plikt til å tilby kraft etter nærværende bestemmelse bortfaller 13. april 2016.
5. Fagerli Kraftverk skal være ferdig utbygd innen utløpet av 1975. Kraftlaget forpliktes til, under utbyggingen — å rådføre seg med A/S Sulitjelma Gruber og A/S Balmi Kraftlag. Staten forbeholder seg å kunne gripe inn med pålegg om utvidelse av kraftverket, derunder nye reguleringer og overføringer. I tilfelle utvi-

delsene ikke blir foretatt innen den av staten satte tidsfrist, har staten rett til å overlate til andre enn kraftlaget å foreta utvidelsen.

6. For de rettigheter som er nevnt i pkt. 1 betaler kraftlaget til staten ukrevet og etterskuddsvis for hvert kalenderår en årlig leie stor kr. 89 550 som svarer til 5 pst. av en enhetsverdi på kr. 45 pr. nat.-hk fra kraftverket settes i drift.
7. Ved for sen betaling av leiebeløpet svares en morarente som for tiden skal være 6 pst. og som senere reguleres i takt med Norges Banks diskonto.
8. Leiebeløpet kan kreves justert hvert 20. år i samsvar med de justeringsregler som måtte bli fastsatt etter oreigningslovens § 23.
9. Kraftlaget overtar i leietiden alle rettigheter og forpliktelser som staten har som eier av de i pkt. 1 nevnte vassfall.
10. For øvrig gjelder som vilkår for denne kontrakt de betingelser som er knyttet til konsesjon gitt ved kgl. res.

    Dersom leieren ikke oppfyller sine forpliktelser etter denne kontrakt, har staten rett til å heve kontrakten med 3 måneders varsel.
11. A/S Sulitjelma Grubers rettigheter i A/S Balmi Kraftlag som utgjør en andel på 30 pst. i Fagerli Kraftverk med tilhørende innretninger, eiendommer og rettigheter tilfalle staten med full eiedomsrett uten vederlag og uten heftelser av noen art ved leietidens utløp, senest 6. juli 2033, jfr. lov av 14. desember 1917 nr. 16 § 2, punkt 17, jfr. § 41, 3. og 4. ledd ledd.
12. De bortleide vassfall kan av staten kreves særskilt skyldsatt. Omkostningene dekkes av kraftlaget.
13. Denne kontrakt kan tinglyses på Fagerli Kraftverks eiendommer og rettigheter.

    Omkostningene dekkes av kraftlaget.
14. Denne kontrakt er utferdiget i 3 — tre eksemularer — gitt til hver av partene og ett til A/S Sulitjelma Gruber.

Oslo,

Fauske,

Direktoratet for statens skoger. I/S Sulitjelmakraft.»

Advokat Ivar A. Myhrvold har i brev av 29. august 1973 på vegne av styrene i de to deltagende selskaper, A/S Salten Kraftsamband og A/S Balmi Kraftlag, avgitt følgende uttalelse:

«Det vises til departementets brev av 13. juli 1973 hvor bl. a. Vassdrags- og Elektrisitetsvesenets Hovedstyres forslag til leieavtale vedrørende fallrettigheter og tilsvarende bruksrettskonsesjon for I/S Sulitjelmakraft ble oversendt til eventuell uttalelse.

De nevnte utkast har vært forelagt for styrene i de to deltagende selskaper, A/S Salten Kraftsamband og A/S Balmi Kraftlag. Mens A/S Salten Kraftsamband på sin side ikke har merknader til den leieavtale og de konsesjonsvilkår som er foreslått, har A/S Balmi Kraftlag påpekt det uheldige i de reservasjoner som er foreslått på grunnlag av at A/S Sulitjelma Gruber er aksjonær i Balmi Kraftlag. Saken har endelig vært behandlet i styret for I/S Sulitjelmakraft som enstemmig vedtok å ta opp den nevnte innvending til de foreliggende utkast.

Det siktes her til bestemmelsen i pkt. 2 og 11 i utkastet til leiekontrakt der det bl. a. er foreslått at «kontrakten for så vidt angår A/S Sulitjelma Grubers del (rettigheter) i A/S Balmi Kraftlag gjelder for den tid selskapet har konsesjon på bergverksdrift, jfr. kgl. res. av 12. mai 1972, dog ikke utover 6. juli 2033». «For interessentene for øvrig» er leietiden foreslått til 60 år med rett til forlengelse. Når dette ikke kan aksepteres av interessentskapet, er dette av flere grunner.

Rent formelt er ikke Sulitjelma Gruber interessent i I/S Sulitjelmakraft eller har rettigheter i interessentskapet. De to interessentene er her A/S Balmi Kraftlag og A/S Salten Kraftsamband. At A/S Sulitjelma Gruber er aksjonær i A/S Balmi Kraftlag er i og for seg en «tilfeldighet» og kan ikke være avgjørende for I/S Sulitjelmakrafts rettighetsforhold. Det er f. eks. ikke noe i veien for at A/S Sulitjelma Gruber vil kunne overdra sine aksjer i A/S Balmi Kraftlag til andre. Om dette skulle skje, ville de spesielle rettigheter som man nå har foreslått for I/S Sulitjelmakraft fordi A/S Sulitjelma Gruber i dag er aksjonær i A/S Balmi Kraftlag, likevel bestå uendret.

Ennå mer uklart og etter vår mening uheldig blir det når man også trekker inn Sulitjelma Grubers bergverkskonsesjon i etableringen av de rettighetsforhold som er nevnt ovenfor. Dette må være uheldig om man f. eks. tenker seg en overdragelse av Sulitjelma Grubers Balmi-aksjer. Men selv om dette ikke skjer, synes løsningen å være uheldig. Ved utløpet av selskapets bergverkskonsesjon i 2033 opphører riktignok selskapets rett til å drive bergverkskonsesjon på de betingelser som nå gjelder i kraft av leieavtale og konsesjon. Men slik avtale og konsesjon kan fornyes. Og frem for alt vil Sulitjelma Gruber høyst sannsynlig fortsatt bestå som selskap også ut over 2033, og det er like sannsynlig at selskapet vil drive annen virksomhet enn den som dekkes av selskapets bergverkskonsesjon. Slik annen virksomhet vil kunne være annen industriell virksomhet uavhengig av bergverksdriften. På denne bakgrunn synes det ikke riktig å knytte begrensningene i rettighetene for I/S Sulitjelmakraft til A/S Sulitjelma Grubers bergverkskonsesjon.

Det synes også noe problematisk å tidsbegrense deler av rettighetene for I/S Sulitjelmakraft for så vidt angår et selskap som ikke er deltager i interessentskapet, men bare aksjonær i et av de selskaper som deltar som interessent. For interessentskapet blir dette en uklar leierett — i alle fall etter 2033. Ytterligere uklart blir dette når det også er foreslått hjemfall av Sulitjelma Grubers andel i Fagerli Kraftverk til staten i utkastet til leiekontrakt pkt. 11. Som nevnt ovenfor, har Sulitjelma Gruber ingen andel i Fagerli Kraftverk. Rettslig og økonomisk synes det særdeles problematisk å skulle operere med en slik oppdeling og delvis tidsbegrensning av I/S Sulitjelmakrafts rettigheter slik forholdet vil kunne bli ved de foreslåtte bestemmelser.

Det må videre antas å kunne være uheldig for det samarbeid som nå er etablert for kraftutbygging i Sulitjelma-vassdraget om Sulitjelma Grubers deltagelse som ordinær aksjonær i A/S Balmi Kraftlag skulle resultere i slike uklarheter omkring I/S Sulitjelmakrafts rettighetsforhold. Spesielt vil det kunne virke uheldig å presentere disse forhold nå etter at NVE i flere år har kjent til og har akseptert de samarbeidsforhold som nå er institusjonert. Således heter det i brev av 20. oktober 1970 fra NVE, Elektrisitetsdirektoratet til driftsbestyrer Mellerud i Balmi Kraftlag:

> «Det ble meddelt at utbyggingen tenkes overdradd til et interessentskap bestående av A/S Balmi Kraftlag og Salten Kraftsamband A/S. Elektrisitetsdirektoratet vil støtte en slik løsning og en fordeling for 1. byggetrinn som foreslått på 50/50 pst., basert på en produksjon på 230/250 GWh. I henhold til andelsfordelingen i A/S Balmi Kraftlag betyr det en andel på Sulitjelma Gruber på 30 pst. eller ca. 80 GWh.»

Det har aldri tidligere vært antydet at Sulitjelma Grubers deltagelse i Balmi Kraftlag måtte lede til slike reservasjoner overfor I/S Sulitjelmakraft som nå foreslått.

I pkt. 7 i utkastet til konsesjonsvilkår er det foreslått å la konsesjonen gjelde for den tid leieforholdet mellom I/S Sulitjelmakraft og staten står ved makt. Det innebærer at man også her vil kunne få forskjellige regler for Sulitjelma Gruber og de kommunale interesser. Fra Hovedstyrets side er det vist til konsesjonslovens § 5, 1. ledd når man anbefaler at konsesjon blir gitt. Som påpekt ovenfor, synes en slik sondering mellom Sulitjelma Gruber og «interessentene for øvrig» uriktig. I relasjon til konsesjonsspørsmålet må konklusjonen for så vidt gjelder hjemmelsspørsmålet og henvisningen til konsesjonslovens § 5, 1. ledd være uriktig. I/S Sulitjelmakraft må tvertom vurderes som en selvstendig sammenslutning der ulike interesser er direkte og indirekte representert. Ser man disse interesser under ett, er det på det rene at kommuner og kommunale selskaper utgjør 70 pst. av disse interessene mens de resterende 30 pst. blir å tilbakeføre til Sulitjelma Gruber som aksjonær i Balmi Kraftlag. Det må derfor være riktig å betegne I/S Sulitjelmakraft som en «sammenslutning hvor kapitalen for den overveiende del eies av en eller flere kommuner». Det er også på det rene at hovedmengden av den produserte kraft vil gå til dekning av den alminnelige kraftforsyning i distriktet. Det må derfor være grunnlag for å behandle konsesjonssaken etter konsesjonslovens § 4. Etter denne bestemmelse er det adgang til å gi konsesjon på ubegrenset tid, og jeg tør be om at det blir gjort for I/S Sulitjelmakraft.

Disse spørsmål ble også behandlet under revisjonen av konsesjonsloven i 1969. Det vises til Ot. prp. nr. 69 for 1966—67 der det siteres følgende uttalelse fra NVE, Hovedstyret, av 21. november 1961:

> «Man vil samtidig benytte anledningen til å presisere at hvis den kommunale andels størrelse skal kunne tillegges avgjørende vekt, bør den være nærmere 100 pst. enn 50 pst., jfr. i den forbindelse innstilling fra komitéen til revisjon av vassdragsreguleringsloven, side 21 og 22, og odelstingets prp. nr. 39 for 1959 side 11. Hvert enkelt tilfelle må forsåvidt angår dette punkt vurderes for seg. Herunder bør det etter Hovedstyrets mening tillegges vekt om de private aksjene tilhører abonnenter i distriktet eller ikke.»

I proposisjonen sier departementet seg enig i Hovedstyrets vurdering slik denne er sitert ovenfor.

Under møtet med underdirektør Landmark Poulsen i Industridepartementet 5. juli 1973 ble det opplyst at siktemålet med de begrensende bestemmelser som er foreslått, er å hindre at Sulitjelma Gruber ved utløpet av selskapets bergverkskonsesjon skal kunne gjøre seg næring av å omsette kraft til andre. Dette siktemål aksepteres. Men jeg vil foreslå at man reserverer seg overfor denne mulighet direkte gjennom klare forbehold i konsesjonsvilkårene i stedet for å begrense «deler» av I/S Sulitjelmakrafts leierett til vannfallene slik som foreslått av NVE.

Jeg vil derfor be om at annet ledd i leieavtalens pkt. 2 utgår, likedan pkt. 11. Det foreslås i stedet at de nødvendige forbehold blir inntatt i konsesjonsvilkårenes pkt. 7. For nærmere å illustrere hva man kunne tenke seg, foreslås følgende tillegg til dette pkt. 7:

> «Dersom den kraft som disponeres av A/S Sulitjelma Gruber som aksjonær i A/S Balmi Kraftlag ved utløpet av den tid selskapet har konsesjon på bergverksdrift, jfr. kgl. res. av 12. mai 1972 og senest 6. juli 2033, ikke lenger blir anvendt i selskapets eller tilsluttede selskapers egen virksomhet — herunder andre selskaper innen Elkem-Spigerverket-konsernet, vil denne kraft bli å stille til disposisjon for de øvrige aksjonærer i A/S Balmi Kraftlag uten ytterligere fortjeneste for A/S Sulitjelma Gruber.
>
> Dersom A/S Sulitjelma Gruber avhender sine aksjer i A/S Balmi Kraftlag før utløpet av bergverkskonsesjonen eller det på annen måte inntrer endringer i forutsetningene for denne bestemmelse, har vedkommende departement rett til å treffe slike nye bestemmelser som slike endringer måtte gjøre nødvendig.»

I utkast til konsesjonsvilkår er det for øvrig i pkt. 1, 2. ledd foreslått at «selskapets vedtekter såvel som senere forandringer i disse blir å forelegge vedkommende departement til godtkjennelse». For I/S Sulitjelmakraft foreligger det imidlertid ikke ordinære vedtekter. I stedet er det utarbeidet en omfattende interessentskapsavtale som også inneholder bestemmelser av den art man normalt finner i et selskaps vedtekter. Det riktige ville vel derfor være at «selskapets vedtekter» ble byttet ut med «selskapsavtalen for I/S Sulitjelmakraft».

I NVE's brev av 26. februar 1973 til departementet er videre kommentert det utkast til festekontrakt for I/S Sulitjelmakraft som vi oversendte departementet til uttalelse 10. januar 1973. Festekontrakten gjelder den faste eiendom som skal disponeres av I/S Sulitjelmakraft til selve kraftstasjonsanlegget, adkomst, utendørsanlegg og tipper. De innvendinger som er kommet til uttrykk ovenfor forsåvidt gjelder utkast til leiekontrakt

til fallrettighetene, gjelder også for NVE's forslag til ny formulering av festekontraktens pkt. 2. Vi vil i stedet foreslå at leietiden også for denne grunneiendom fastsettes til 60 år med rett til fornyelse på samme måte som for leieretten til fallrettighetene. Dersom behandlingen av hele denne saken vil kunne ta noen tid, tillater jeg meg å be om at dette mindre spørsmål om festekontraktens utforming blir behandlet for seg og så raskt som mulig. Bakgrunnen for denne anmodningen er at det nå er påkrevet å få brakt orden i interessentskapets hjemmelsforhold av hensyn til hittil utinglyste pantobligasjoner for større utbyggingslån.

NVE's utkast til ny bruksrettskonsesjon for A/S Balmi Kraftlag vil bli kommentert i egen ekspedisjon.

Gjenpart av dette brev er sendt til orientering for ledelsen i interessentskapet og i de to deltagende selskaper.»

NVE har i brev av 22. oktober 1973 gitt advokat I. A. Myhrvolds brev følgende kommentar:

«Det vises til departementets brev av 6. september 1973 med bilag hvor advokat Ivar A. Myhrvold, Elkem-Spikerverkets brev av 29. august d. å. ble oversendt til uttalelse.

En vil bemerke:

Det kan ikke sees at det er tilstrekkelig grunn til å følge opp advokat Myhrvolds forslag om endringer i NVE's utkast til leieavtale for fallrettighetene i Balmi-elv og festekontrakt vedrørende grunn til bl. a. anlegg av Fagerli Kraftverk, eller i det til departementet oversendte utkast til vilkår for tillatelse for I/S Sulitjelmakraft til å erverve bruksrett til vannfall i Sulitjelmavassdraget.

Begrunnelsen for NVE's forslag når det gjelder varigheten av I/S Sulitjelma Grubers rettigheter er i korthet følgende: En har først og fremst tatt sikte på å søke og forhindre at A/S Sulitjelma Gruber etter at dets bergverkskonsesjon er utløpt, skal kunne gjøre seg næring av å omsette kraft. Dette syn utspringer av den offentlige interesse i å ha hånd om og å kunne kontrollere landets kraftressurser, slik at utnytting av disse ressurser i størst mulig utstrekning ivaretar disse hensyn. NVE's forslag innebærer derfor bare at staten, når tiden for bergverkskonsesjonen er utløpt (senest i 2033) vil måtte ta spørsmålet om selskapets rettigheter i I/S Sulitjelmakraft opp til ny vurdering. Heri ligger jo også muligheten for å få leie -og festeavtalen forlenget, og til å få ny konsesjon. Dersom det derimot benyttes den fremgangsmåte som foreslås av advokat Myhrvold (brevets side 4 øverst) betyr dette at staten ikke har adgang til å foreta noen ny vurdering av saken så lenge Elkem-Spikerverket driver virksomhet som trenger elektrisk kraft.

Når det gjelder subsumsjonsspørsmålet (advokat Myhrvolds brev side 3 øverst) vil en ytterligere bemerke:

For at I/S Sulitjelmakraft skal kunne gis konsesjon med hjemmel i konsesjonslovens § 4 (og ikke som foreslått § 5) er det to kriterier som må oppfylles. For det første må kapitalen i sammenslutningen for den overveiende del eies av en eller flere kommuner eller fylkeskommuner. Dessuten er det et krav at den kraft som innvinnes ved vedkommende utbygging hovedsakelig skal nyttes til alminnelig kraftforsyning i distriktet. Den første betingelse antas å være oppfylt for I/S Sulitjelmakrafts vedkommende, derimot ikke den siste. Så vidt en forstår skal 30 pst. av den kraft som innvinnes ved I/S Sulitjelmakrafts utbygging nyttes av A/S Sulitjelma Gruber. Det er således neppe adgang til å gi konsesjon etter § 4 i lov om erverv av vannfall m. v. av 14. desember 1917 nr. 16.»

NVE, Elektrisitetsdirektoratet, har i brev av 22. oktober 1975 avgitt følgende uttalelse om sakens organisasjonsmessige utvikling:

«I/S Sulitjelmakraft ble på NVE's foranledning etablert i 1972 med det formål å bygge ut fallet mellom Daja og Langvann i Balmivassdragene i Sulitjelma. I første rekke gjaldt det utbygging av kraftverket Fagerli hvis plan var godkjent av NVE 23. november 1971.

Bakgrunnen for NVE's initiativ var den vanskelige kraftsituasjon i dette distrikt som på det tidspunkt var elektrisk isolert fra landet for øvrig. Når man anbefalte en midlertidig selskapsdannelse mellom A/S Salten Kraftsamband og A/S Balmi Kraftlag (med et deltakerforhold 50/50) var det fordi disse representerte de dominerende engros-selskaper i dette området hvor det på det tidspunkt var en innviklet og lite rasjonell eiergruppering innen produksjons- og engrossektoren. NVE hadde av den grunn i 1970 tatt initiativ til å få nedsatt en lokal komité for å fremme forslag om en mer hensiktsmessig organisasjonsform, i første rekke på engrossiden.

Dette komitéarbeidet førte til at det fra 1. januar 1975 ble etablert ett engros-selskap for Nord-Helgeland og Saltens 8 fordelingsverk og med basis i det eksisterende A/S Salten Kraftsamband. A/S Balmi Kraftlag ble medeier i det nye selskap med 25 pst.

I/S Sulitjelmakraft ble dermed oppløst og dette selskaps virksomhet overtatt av det nye A/S Salten Kraftsamband.»

I brev av 16. desember 1975 har NVE avgitt følgende tilleggsuttalelse:

«Man viser til departementets brev av 10. desember 1975 m/bilag.

De organisasjonsmessige endringer som følge av at I/S Sulitjelmakraft er oppløst og utbyggingen overtatt av det utvidede A/S Salten Kraftsamband foranlediger ingen ytterligere bemerkninger fra Hovedstyrets side ut over den redegjørelse som Elektrisitetsdirektoratet har gitt 22. oktober 1975.

Når det derimot gjelder Hovedstyrets tidligere utkast til vilkår, vil man foreslå enkelte endringer, dels med utgangspunkt i omorganiseringen, dels av mer generell karakter for å gi enkelte poster den form som nå er vanlig.

Revidert utkast til vilkår følger vedlagt.»

I brev av 17. februar 1976 anmodet A/S Salten Kraftsamband om at bruksrettskonsesjon måtte gis på ubegrenset tid. Saken ble forelagt NVE, som i sitt utkast til vilkår i

post 2 hadde foreslått at konsesjonen skulle gjelde for den tid leieforholdet mellom A/S Salten Kraftsamband og staten står ved makt. NVE's uttalelse av 13. mai 1976 i sakens anledning, hadde følgende ordlyd:

«Departementets ekspedisjon 30. mars 1976 (Id 1274/76 V).

Etter de sist foretatte fusjoner eies A/S Salten Kraftsamband nå av det offentlige med ca. 85 pst. og av A/S Sulitjelma Gruber med ca. 15 pst.

I kontrakten mellom Direktoratet for statens skoger og I/S Sulitjelmakraft om leie av fallrettigheter i Balmi elv fra Nedre Daja til Langvatn er i pkt. 2 inntatt bestemmelse om at avtalen «for så vidt angår A/S Sulitjelma Grubers del (rettigheter) i A/S Balmi Kraftlag (etter fusjonene A/S Kraftsamband) gjelder for den tid selskapet har konsesjon på bergverksdrift, jfr. kgl. res. 12. mai 1972, dog ikke ut over 6. juli 2033».

I pkt. 11 i samme avtale er inntatt vilkår om at «A/S Sulitjelma Grubers rettigheter i A/S Balmi Kraftlag som utgjør en andel på 30 pst. (etter fusjonene 15 pst.) i Fagerli kraftverk med tilhørende innretninger, eiendommer og rettigheter tilfaller staten med full eiendomsrett uten vederlag og uten heftelser av noen art ved leietidens utløp, senest 6. juli 2033».

Anmodningen fra A/S Salten Kraftsamband om å få bruksrettskonsesjon på ubegrenset tid må sees i sammenheng med ovennevnte kontraktsvilkår. En bruksrettskonsesjon på ubegrenset tid vil i dette tilfelle ha som logisk konsekvens at de ovennevnte kontraktsvilkår i virkeligheten ikke vil ha noen reel betydning.

Etter NVE's oppfatning er det ikke tilstrekkelig grunn til å frafalle vilkåret om at grubeselskapet skal ha sine rettigheter til bruk av vassfallet bare så lenge det har konsesjon på bergverksdrift. Heller ikke vilkåret om hjemfall synes det være grunn til å frafalle, jfr. ervervskonsesjonslovens §§ 1 og 2, punkt 17.

Ifølge det opplyste er ca. 30 pst. av Fagerli kraftverks produksjon avtalerettslig prioritert for utnytting i samband med gruvedriften, jfr. pkt. 4, litra b, i fusjonsavtalen av 9. juli 1975.

Etter det som således foreligger kan NVE for sitt vedkommende ikke se det er grunnlag for å imøtekomme anmodningen fra A/S Salten Kraftsamband.

For ordens skyld nevnes at ovenstående meddeles i forståelse med Vassdragsdirektoratet.

A/S Salten Kraftsamband og Direktoratet for statens skoger blir underrettet ved tilsendt gjenpart av dette brev herfra.»

Departementet skal bemerke:

Når saken har tatt så lang tid skyldes dette to forhold: Omorganisering av elforsyningen i området — og ønsket om å legge frem leiekontrakten samtidig.

Sulitjelma Aktiebolag fikk med hjemmel i bergverksloven, i 1892 rett til å disponere et stort område av statens eiendom rundt Sulitjelma til grubedrift. Ervervet, som selskapet antok også omfattet vannkraften i området, skjedde på ubegrenset tid og uten noen form for konsesjonsvilkår.

I forbindelse med reguleringskonsesjonen for Balvatn, Kjelvatn og Dorrovannene i 1914, ble det imidlertid tatt med vilkår om at selskapet ikke skulle bygge ut større fallhøyde i vassdraget enn staten til enhver tid samtykket i. Rettighetene etter eldre reguleringer, falt ved samme anledning bort.

Etter forhandling ble Sulitjelma Aktiebolag overdratt til et nytt norsk selskap, — A/S Sulitjelma Gruber. Det nye selskapet fikk disponere aktiebolagets rettigheter for 50 år regnet fra 1933, men nå med konsesjon etter reglene i ervervslovens kap. II «Bergverk» og kap. III «Annen fast eiendom». Hjemfall til staten ville dermed finne sted i 1983.

En tilsvarende ordning ble lagt til grunn for det nye selskapets overtagelse av vassdragsrettighetene på leievilkår. Dette leieforholdet ble knyttet til vanlige konsesjonsvilkår, hvor det bl. a. ble bestemt at utbygging ikke kan skje uten statens godkjennelse. Leieavgiften ble satt til kr. 1 pr. installert el.hk, jfr. St. prp. nr. 82 (1933) og Innst. S. nr. 144 (1933).

Allerede før 1933 hadde selskapet bygget to kraftstasjoner i Balmielva. Etter krigen ønsket A/S Sulitjelma Gruber mer kraft, og gikk sammen med kommunene Fauske, Saltdal, Sørfold og Bodin om å danne A/S Balmi Kraftlag. I Balmi Kraftlag hadde A/S Sulitjelma Gruber 60 pst. av aksjekapitalen.

Balmi Kraftlag overtok gruveselskapets rettigheter for den gjenværende leietiden. — dvs. fram til 6. juli 1983. Overdragelsen av fallrettighetene og reguleringen ble godkjent ved kgl. res. av 1. april 1955 og av 13. april 1956.

Dermed hadde A/S Sulitjelma Gruber formelt sett ikke lenger rettigheter i selve Balmivassdraget, utover å drive de to gamle kraftverkene inntil nedre fallstrekning ble utbygget.

A/S Balmi Kraftlag har i 1958 bygget ut den øverste del av fallet mellom Kjelvatn og Langvatn i Daja Kraftverk. Dette har en årsproduksjon på ca. 130 GWh. Etter at Daja Kraftverk kom i drift, har de gamle kraftstasjonene bare tjent som reserve.

Den 13. januar/14. juli 1972 ble det inngått en avtale mellom staten på den ene siden og A/S Balmi Kraftlag og A/S Sulitjelma Gruber på den andre. Avtalen ble behandlet i St. prp. nr. 139 (1970—71) og Innst. S. nr. 95 (1971—72). Avtalen går i korthet ut på at Sulitjelma Gruber og Balmi Kraftlag gir avkall på vassfalls- og kraftutbyggingsrettigheter som selskapene disponerte i henhold til konsesjon og

leieavtale av 6. juli 1953 og i henhold til kgl. res. av 13. april 1956. Som vederlag for dette ble leietiden for de utbygde rettigheter (Daja kraftstasjon) forlenget til 13. april 2016.

På bakgrunn av avtalen av 1972 fikk A/S Balmi Kraftlag ved kgl. res. av 7. desember 1973 bruksrett til de vannfall i Balmivassdraget selskapet allerede har bygget ut i Daja kraftstasjon. Bruksrettskonsesjon er gitt for den tid leieforholdet mellom A/S Balmi Kraftlag og staten står ved makt, dog begrenset til 13. april 2016.

I brev av 20. februar 1973 søkte I/S Sulitjelmakraft om tillatelse til erverv av bruksrett til fallet Daja—Langvatn i Balmivassdraget. Søknaden omfattet utbyggingsplaner for den gjenværende del av fallstrekningen ovenfor Langvatn i et Fagerli Kraftverk.

I/S Sulitjelmakraft var et interessentskap hvor A/S Balmi Kraftlag og A/S Salten Kraftsamband hver deltok med 50 pst. Som nevnt eide A/S Sulitjelma Gruber 60 pst. av aksjene i A/S Balmi Kraftlag. De øvrige aksjene i de to selskapene eides av kommuner i distriktet. A/S Sulitjelma Gruber er en del av Elkem-Spigerverket. Konsernet sto da som eier av 30 pst. av I/S Sulitjelmakraft.

NVE og departementet arbeidet imidlertid med en omorganisering av kraftforsyningene i Saltenområdet. Søknaden fra I/S Sulitjelmakraft ble derfor av departementet stillet i bero ,inntil det var oppnådd en tilfredsstillende ordning av organisasjonsspørsmålet.

1. januar 1975 ble det etablert et engrosselskap for Nord-Helgeland og Saltens 8 fordelingsverk med basis i det eksisterende A/S Salten Kraftsamband. A/S Balmi Kraftlag ble medeier i det nye selskapet med 25 pst. I/S Sulitjelmakraft ble dermed oppløst, og dette selskaps virksomhet ble overtatt av det nye A/S Salten Kraftsamband.

A/S Sulitjelma Grubers andel i A/S Salten Kraftsamband utgjør i dag ca. 15 pst. Det er nå A/S Salten Kraftsamband som søker om bruksrettstillatelse for fallet Daja—Langvatn.

Fagerli Kraftverk, som ligger i Fauske kommune, utnytter fallet Daja—Langvatn på ca. 220 m. I medianår oppnås en kraftinnvinning beregnet til ca. 41 000 nat.-hk. Produksjonen ved kraftverket er av konsesjonssøkeren oppgitt til 230 GWh i et middelår. Utbyggingen er allerede gjennomført, og Fagerli Kraftverk ble satt i drift i juli 1975. Hovedstyret antar at utbyggingen ikke medfører nevneverdige skadevirkninger. Det har for øvrig ikke innkommet innvendinger imot den omsøkte konsesjonen. Således har Sulitjelma Jeger- og Fiskerforening, Sulitjelma Turistforening, Nordland fylkes friluftsnemnd og Nordland Naturvernforening i 1971 anbefalt utbyggingen. Fauske kommune har godkjent utbyggingen. Kommunaldepartementet, administrasjonen for friluftsliv og naturvern hadde ingen merknader til utbyggingsplanene, men forutsatte at det ble tatt rimelig hensyn til landskapet. Konsesjonen er anbefalt av Hovedstyret.

Stortinget har i forbindelse med statsbudsjettet for 1978 forutsatt at konsesjonen kan gis til Salten Kraftsamband av Regjeringen uten at saken forelegges Stortinget, jfr. St. prp. nr. 1 for 1977—78, kap. 5454 post 30.

Departementet tilrår at A/S Salten Kraftsamband gis bruksrettskonsesjon etter ervervslovens § 5, 1. ledd på de vilkår som fremgår av departementets tilråding. Når det gjelder den fullførte utbyggingen, vil eventuelle skader og ulemper for almene interesser kunne tas opp senere i medhold av vassdragsloven for fastsetting av tiltak.

Departementet har liksom Hovedstyret foreslått at de årlige konsesjonsavgifter settes til kr. 1 pr. nat.-hk til staten og kr. 4 pr. nat.-hk til kommuner. Dette er de samme satser som ble fastsatt i vilkårene for A/S Balmi Kraftlags bruksrettskonsesjon fra Daja Kraftverk ved kgl. res. av 7. desember 1973.

A/S Salten Kraftsamband har anmodet om at bruksrettskonsesjonen må gis på ubegrenset tid. Hovedstyret, NVE, har imidlertid her foreslått at konsesjonen skal gjelde for den tid leieforholdet mellom A/S Salten Kraftsamband og staten står ved makt, jfr. vilkårenes post 2.

Hovedstyrets forslag har sin bakgrunn i at det i kontrakten mellom Direktoratet for statens skoger og I/S Sulitjelmakraft om leie av angjeldende fallrettigheter er bestemt at A/S Sulitjelma Grubers del i A/S Salten Kraftsamband (tidligere i A/S Balmi Kraftlag) gjelder for den tid selskapet har konsesjon på bergverksdrift. (Kgl. res. 12. mai 1972) dog ikke ut over 6. juli 2033.

NVE er av den oppfatning at denne begrensning i konsesjonsforholdet bør beholdes, og finner ikke grunn til å gi konsesjon på ubegrenset tid — eller til å frafalle statens hjemfallsrett.

Det opplyses i denne forbindelse at ca. 30 pst. av Fagerli Kraftverks produksjon avtalemessig er prioritert for utnytting i samband med gruvedriften.

Den ordning som er foreslått av NVE innebærer at myndighetene må vurdere konsesjonsspørsmålet på nytt når leieavtalen utløper. Dermed tilsikres at den del av kraften fra Fagerli Kraftverk som skal utnyttes til gruvedriften, ved en eventuell nedleggelse av

denne ikke kan bli disponert i strid med konsesjonsmyndighetenes ønsker.

For øvrig er foreslått vanlige vilkår.

Spørsmålet om en eventuell fremtidig overføring av vann fra Junkerdalsvassdraget berøres ikke av nærværende konsesjon. Saltfjellområdet er for tiden under utredning såvel av Statskraftverkene som av Svartisutvalget, og det er i dag ikke mulig å ha noen sikker oppfatning av omfanget ved en eventuell kraftutbygging i dette området.

For øvrig er departementet enig med Hovedstyret i at Fagerli Kraftstasjon bør gis en tilstrekkelig kapasitet til å følge Dajautbyggingen.

Sulitjelma Turistforening har anmodet om at de gamle anleggene i vassdraget må fjernes. Som anført av Hovedstyret, er det A/S Sulitjelma Gruber som har ansvaret for disse anleggene. Departementet stillet i 1968 som betingelse for å frafalle pålegg om å holde disse anleggene i driftsmessig stand, at de bygningsmessige innretningene skulle fjernes i nødvendig utstrekning og for øvrig at nedleggelsen ble underlagt offentlig tilsyn.

Befaring av området ble foretatt 29. august 1973 av NVE sammen med representanter for A/S Sulitjelma Gruber og Fauske kommune. På bakgrunn av denne utarbeidet NVE en rapport med forslag til nedleggingsarbeider for såvel kraftstasjoner, rørgater og damanlegg. Rapportens forslag er senere tiltrådt av Fauske bygningsråd.

Departementet viser her til NVE's forslag, og finner ikke grunn til å gi nærmere pålegg.

Saken har vært utsatt i påvente av inngåelse av kontrakt om leie av statens fallrettigheter i Balmielv fra Nedre Daja til Langvatn.

Slik kontrakt ble først inngått 4. januar 1977 mellom Direktoratet for statens skoger og A/S Salten Kraftsamband. Kontrakten som er inntatt som særskilt trykt vedlegg til departementets tilråding er i det vesentlige i overensstemmelse med NVE's utkast av 23. februar 1973.

Stortinget har i forbindelse med statsbudsjettet for 1978 samtykket i inngåelsen av leieavtalen på de vilkår som er inntatt i kontrakten av 4. januar 1977, jfr. St. prp. nr. 1 for 1977—78, kap. 5454, post 30.

Industridepartementet

tilrår:

I medhold av lov om erverv av vannfall, bergverk og annen fast eiendom m. v. § 5, 1. ledd gis A/S Salten Kraftsamband konsesjon til erverv av bruksrett til statens fall i Balmivassdraget i samsvar med Industridepartementets tilråding av 13. januar 1978.

3. Tinfos Jernverk A/S.

(Tillatelse til å leie inntil 55,4 MW/250 GWh/år fastkraft, 12,5 MW/100 GWh/år fastkraft med avbruddsklausul samt 12,5 MW/100 GWh/år ikke-garantert kraft fra Statskraftverkene.)

Kongelig resolusjon av 27. januar 1978.

Tinfos Jernverk A/S har i brev av 23. mars 1977 søkt om tillatelse til å leie inntil:

150 GWh/år fastkraft 1
100 GWh/år fastkraft 2
12,5 MW/100 GWh/år fastkraft 3 med avbruddsklausul
12,5 MW/100 GWh/år ikke-garantert kraft.

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har i brev av 20. oktober 1977 avgitt følgende uttalelse:

«1. *Innledning.*

I brev av 23. 3. 1977 til departementet har Tinfos Jernverk A/S søkt om konsesjon på leie av kraft fra Statskraftverkene, jfr. St. prp. nr. 97 for 1976—77.

Søknaden ble sendt NVE til uttalelse med departementets brev av 28. mars 1977.

Den nye konsesjon er forutsatt å avlese tidligere konsesjon gitt ved kgl. res. 11. januar 1952 på leie av inntil 7 MW fra Statskraftverkene med tidsbegrensning til 1. januar 1972. Konsesjonen var gitt til Tinfos Papirfabrik men kraften ble nyttet av Tinfos Jernverk.

2. *Søknaden.*

Søknaden av 23. mars 1977 fra Tinfos Jernverk A/S lyder slik:

«Ved St. prp. nr. 97 for 1976—77, er behandlet våre kraftleieavtaler med Statskraftverkene. Vi har nå etter mange års arbeide endelig fått ordnet våre kontraktsforhold.

Vi tillater oss derfor å søke det ærede Departement om tillatelse til å leie fra Statskraftverkene:

150 GWh industrikraft i tiden 15. oktober 1962 til 15. oktober 2002
100 GWh industrikraft i tiden 1. juli 1976 til 1. juli 1996
100 GWh industrikraft med avbruddsklausul i tiden 1. juli 1976 til 1. juli 1996
100 GWh ugarantert kraft i tiden 1. juli 1976 til 1. juli 1996.

Energien skal brukes i bedriftens ferrolegeringsverk i Notodden.

Aksjekapitalen i selskapet er på kr. 1 000 000. Samtlige aksjer eies av nordmenn som alle er bosatt i landet, med unntak av to personer med en aksje hver å kr. 500.

Styret består av:
Direktør H. B. Holta, Notodden — formann
Siv.ing. Ole Holta Notodden
Overing. Bjørn Holta Gløersen, Bærum
Siv.ing. Børre Giertsen, Bærum
Verst.arb. Johannes Berg
Driftsing. Olav Stavdal, Hjuksebø, Sauherad.»

3. *Kraftleiekontrakten.*

Ifølge den foreliggende kontrakt av 26. april/6. mai 1977 har Statskraftverkene forpliktet seg til pr. driftsår å stille til disposisjon for Tinfos Jernverk følgende kraftkvanta:

150 GWh fastkraft 1 i tiden 15. oktober 1962—15. oktober 2002

100 GWh fastkraft 2 i tiden 1. juli 1976—1. januar 1996

100 GWh/12,5 MW fastkraft 3 med avbruddsklausul i tiden 1. juli 1976—1. januar 1996

100 GWh/12,5 MW ikke-garantert kraft i tiden 1. juli 1976—1. januar 1996.

Angående effekten for fastkraft 1 og 2 er i kontrakten vist til § 13 (særbestemmelser) hvor tredje ledd lyder:

«Da denne industrikontrakt er tilpasset kjøperens gjeldsbrevkraft fra Tokke (193 GWh) og 8 000 brukstimer, fastsettes effekten knyttet til Tokkekraft og fastkraft 1 og 2 i § 1.1:

$$\frac{193+250}{8000}\cdot 10^3 = 55{,}4 \text{ MW timemiddel.}»$$

Kraften skal leveres og måles i Rød transformatorstasjon ved 132 kV nominell spenning, hvor Statskraftverkene setter opp kWh-måler(e) med apparater for registrering av midlere effekt over 1 time.

For kraften skal betales 6 øre/kWh (basispris pr. 1. januar 1976) + overføringstillegg. For det ikke-garanterte kraftkvantum skal betales 75 pst. av nevnte basispris. Basisprisen skal være gjenstand for regulering på nærmere måte som er bestemt i kontrakten, jfr. § 4. For fastkraft 1, tilsvarende 150 GWh/år, skal dog betales 1,8 øre/kWh (basispris) + overføringstillegg med 25 pst. Prisen skal være gjenstand for nærmere regulering, jfr. § 13.

For fastkraft 1 skal kontrakten som angitt gjelde til 15. oktober 2002. For de øvrige kraftkategorier skal kontrakten gjelde til 31. desember 1995. Den skal dog ikke gjelde ut over konsesjonstiden og kan etter 10 år sies opp av Tinfos Jernverk på nærmere vilkår.

4. *Avgitte uttalelser.*

4.1. Notodden bystyre har i møte 29. september 1977 etter innstilling fra formannskapet enstemmig vedtatt å anbefale søknaden.

4.2. Telemark fylkeskommune har i brev av 29. april 1977 til fylkesmannen meddelt:

«Tinfos Jernverk A/S vil som følge av pålagte miljøinvesteringer få økt kraftbehov. Søknaden om konsesjon på kraftleie fra Statskraftverkene anbefales.»

4.3. Fylkesmannen i Telemark har i påtegning til NVE av 5. oktober 1977 meddelt at fylkesmannen for sitt vedkommende ikke har noe å bemerke til søknaden.

4.4. Direktoratet for statskraftverkene har i brev 15. april 1977 til Elektrisitetsdirektoratet meddelt at Statskraftverkene ikke har noen merknader til søknaden.

4.5. Industridepartementet har i nevnte brev av 3. juni 1977 — 2270/77 V meddelt at departementet ikke har noe å bemerke til søknaden.

5. *NVE's uttalelse.*

Under henvisning til St. prp. nr. 97 for 1976—77 om leie av statskraft og den inngåtte kraftleiekontrakt av 26. april/6. mai 1977 vil NVE anbefale at Tinfos Jernverk A/S gis konsesjon på leie av følgende kraftkvanta, inntil:

150 GWh/år fastkraft 1 tidsbegrenset til 15. oktober 2002

100 GWh/år fastkraft 2 tidsbegrenset til 1. januar 1996

12,5 MW/100 GWh/år fastkraft 3 med avbruddsklausul, tidsbegrenset til 1. januar 1996.

12,5 MW/100 GWh/år ikke-garantert kraft tidsbegrenset til 1. januar 1996.

Da kraftleiekontrakten er tilpasset Tinfos Jernverks gjeldsbrevkraft fra Tokke (193 GWh) og 8 000 brukstimer er effekten knyttet til Tokke-kraften og fastkraft 1 og 2 i kontrakten fastsettes slik:

$$\frac{193 \text{ GWh} + 250 \text{ GWh}}{8\,000 \text{ timer}} = 55{,}4 \text{ MW timemiddel.}$$

NVE vil foreslå at effekten for fastkraft 1 og 2 i konsesjonen blir fastsatt i samsvar med dette.

Videre foreslås konsesjonen gitt for den tid kraftleiekontrakten måtte bestå, dog ikke utover de angitte tidsbegrensninger.

For øvrig foreslås konsesjonen gitt på vanlige vilkår, herunder vilkår om helt norsk styre og om en årlig avgift til staten på kr. 1,50 pr. kW av den kraft som gjennomsnittlig nyttes og beregnet etter formelen: kWh/8 760 = kW. Det foreslås tatt forbehold om at fastsettelsen av avgiften kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år. Vilkår om kraftavståelse til kommuner forutsettes sløyfet i samsvar med praksis.

Konsesjonen til Tinfos Papirfabrikk av 11. januar 1952 på leie av 7 000 kW utløp 1. januar 1972. Avgift er betalt til og med for driftsåret 1972/73. For 1972/73 var avgiften:

$$\frac{7\,000 \text{ kW} \times 6\,000 \text{ timer}}{8\,760 \text{ timer}} = 4\,795 \text{ kW à kr. } 1 = \text{kr. } 4\,795.$$

Dette tilsvarer det beløp bedriften har betalt fra og med 1964/65. Det forutsettes angitt hvorvidt bedriften skal betale avgift av kraftuttak utover 7 000 kW i tiden 1972/73 og til den nye konsesjonen blir gitt.

Det vises ellers til vedlagte fullstendige forslag til konsesjonsvilkår, som i det vesentlige er i samsvar med de vilkår som gjelder for konsesjon av 16. februar 1973 til Tinfos Jernverk A/S på leie av kraft fra Vest-Agder Elektrisitetsverk til smelteverket i Kvinesdal kommune.

Sakens dokumenter vedlegges.»

Når det gjelder avgiftsspørsmålet som er nevnt ovenfor fant departementet å måtte innhente forslag fra NVE. NVE skrev i brev av 13. desember 1977 således:

«Departementets brev av 6. desember 1977.

11. januar 1952 fikk Tinfos Papirfabrik konsesjon på leie av 7 000 kW fra Statskraftverkene med tidsbegrensning til 1. januar 1972.

I tiden etter 1. januar 1972 og også en rekke år før 1972, jfr. vedlagte kopi av NVE's brev av 15. april 1966 til Tinfos Papirfabrik, har bedriften utenom Tokke-kraft imidlertid tatt ut betypdelig større statskraftmengder hvert år. For 1970 dreide det seg om i alt 323 912 700 kWh utenom Tokke-kraften. I NVE's brev av 26. august 1971 til bedriften ble innbetalingen for 1970 som for tidligere år derfor betraktet som foreløpig inntil avgiftsspørsmålet ved en eventuell ny konsesjon ble avgjort. Kopi av NVE's brev vedligger.

Fra og med 1972 til og med uke 38 i 1977 har bedriften utenom Tokke-kraften tatt ut i alt 2 077 968 900 kWh. Med en avgiftssats på kr. 1,50 pr. kW tilsvarer dette i alt ca. kr. 349 000, jfr. vedlagte kopi. I tillegg kommer avgift for kraft tatt ut i tiden før 1972.

NVE antar at det neppe kan være aktuelt å kreve etterbetalt avgift for alle disse årene, selv om innbetalingene i forståelse med bedriften ble ansett som foreløpige.

Ifølge kontrakt har bedriften vært sikret 150 GWh pr. år fra 15. oktober 1962. Fra 1. juli 1976 skal bedriften ifølge kontrakten av 24. april/6. mai 1977 ha rett til ytterligere kraft, jfr. NVE's brev av 20. oktober 1977.

Ut fra dette vil NVE etter forholdene foreslå at Tinfos Jernverk A/S betaler konsesjonsavgift for 150 GWh pr. år fra 1. januar 1972 da konsesjonen av 11. januar 1952 utløp og til 1. juli 1976. Dette vil i tilfelle utgjøre pr. år kr. 25 685 eller i alt kr. 115 582,50 i 4½ år ÷ betalt avgift for 1972 med kr. 4 795 og for første halvpart av 1973 med kr. 1 998. Fra 1. juli 1976 foreslås avgift betalt for all kraft som uttas.

Det foreslås at avgiften forfaller til betaling ved hvert års utgang, jfr. de tilsendte konsesjonsvilkår post 7.

Departementet skal bemerke:

Som det fremgår av ovenstående gjelder søknaden energi som skal brukes i bedriftens ferrolegeringsverk i Notodden.

Stortinget har samtykket i kraftleveringen, jfr. herom Stortingets vedtak av 17. mars 1977, jfr. Innst. S. nr. 217 for 1976—77 og St. prp. nr. 97 s. å. om leie av kraft fra Statskraftverkene til Tinfos Jernverk A/S.

For så vidt angår avgiftsspørsmålet har departementet ikke noe å bemerke til NVE's forslag.

NVE tilrår at effekten blir fastsatt til 55,4 MW timemiddel. Dette er i samsvar med kontraktens § 13, og departementet har ikke noe å bemerke til det.

Olje- og energidepartementet vil i likhet med NVE anbefale at Tinfos Jernverk A/S gis konsesjon på omhandlede kraftleie fra Statskraftverkene på følgende vilkår:

1. *Leietid.*

Konsesjonen gjelder så lenge kraftleieforholdet med Statskraftverkene måtte bestå, dog ikke lenger enn til 15. oktober 2002 for 150 GWh/år fastkraft 1 og for øvrig til 1. januar 1996.

2. *Styre.*

Selskapet skal ha sitt sete her i riket og dets styre skal til enhver tid bare bestå av norske statsborgere.

3. *Overdragelse av energi.*

Den kjøpte energi kan ikke overdras videre uten samtykke av Olje- og energidepartementet.

Handler selskapet mot denne bestemmelse, skal det for hver gang svare en løpende mulkt på opptil kr. 1 — en krone — pr. kW pr. døgn etter nærmere bestemmelse av Industridepartementet.

4. *Konsesjon etter lov om rettshøve mellom grannar.*

Dersom selskapet bruker energien til å drive slik virksomhet som omfattes av grannelovens § 19, må det foreligge tillatelse fra Miljøvernmyndighetene. Ny tillatelse er nødvendig dersom kraftleiekonsesjonen medfører at et tidligere utslipp økes vesentlig, at ulempene for omgivelsene av andre grunner blir vesentlig større enn tidligere, eller søknadsplikt følger av forurensningslovgivningen til enhver tid. Søknad om slik tillatelse skal sendes Statens forurensningstilsyn/Røykskaderådet.

5. *Norsk arbeid og materiell.*

For så vidt angår anskaffelse av det til kraftens utnyttelse nødvendige elektriske materiell, maskiner m. v. skal norsk vare fortrinnsvis brukes såfremt den er likeså god som den utenlandske, kan skaffes tidsnok (en forutsetter da at den blir tinget i tide) og prisen på den ikke ligger mer enn 10 pst. over prisen

på den utenlandske vare inklusive toll. Forutsetningen er dog at toll og prisforskjell tilsammen ikke skal overstige 25 pst. av prisen på den utenlandske vare (eksklusive toll). Når det gjelder valg mellom innenlandske tilbud, skal det tilbud velges som representerer mest norsk arbeid og den største innenlandske produksjon av råvarer og halvfabrikata, selv om dette tilbud er dyrere, når det bare ikke ligger over den prisgrense som gjelder i forhold til utenlandsk vare.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknaden om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

Ved overtredelse av bestemmelsene om bruk av norske varer kan Industridepartementet for hver gang ilegge konsesjonæren en bot til statskassen på inntil 15 — femten — pst. av den verdi som varen har.

Departementet går ut fra at konsesjonæren på alle måter søker å lette innkjøp av innenlandsk materiell f. eks. ved å dele opp ordrene når det er høve til det og ved lempninger med omsyn til leveringstid og andre vilkår.

Når det gjelder innkjøp for over kr. 5 000 av en vare som også blir laget her i landet, må anbudsinnbydelse sendes ut dersom det skal innhentes tilbud fra utlandet. I anbudsvilkårene skal det kreves at det i tilbud om norske varer må opplyses om det er brukt utenlandske råvarer eller halvfabrikata til fremstillingen av varene og eventuelt i hvor stor monn dette er gjort. Alle tilbud skal åpnes samtidig og det må settes opp protokoll over forretningen. Blir det tinget for over kr. 5 000 av en vare som er laget i utlandet, skal det straks sendes melding til vedkommende departement om det med alle de opplysninger som en må ha for å kunne avgjøre om konsesjonsvilkårene er fulgt. Når departementet finner grunn til det, kan det kreve opplyst på forhånd om konsesjonæren akter å kjøpe varer fra utlandet.

6. *Trygd.*

Trygd skal fortrinnsvis tas i norske selskaper, hvis disse byr like så gode vilkår som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse når særlige hensyn foreligger.

7. *Avgift.*

Av den kraft som gjennomsnittlig nyttes, erlegges til staten en årlig avgift av kr. 1,50 pr. kW, beregnet etter formelen: kWh/8 760 = kW.

Avgiften forfaller til betaling ved hvert års utgang. Erlegges den ikke til forfallstid, svares deretter 6 pst. årlig rente.

De nærmere bestemmelser om avgiftens beregning og erleggelse fastsettes av vedkommende departement.

Fastsettelsen av avgiften kan tas opp til ny prøvelse etter 20 år fra konsesjonsdatum.

8. *Kontroll.*

Selskapet plikter å rette seg etter de bestemmelser som Olje- og energidepartementet måtte treffe til kontroll med at konsesjonsvilkårene blir holdt.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av selskapet etter nærmere bestemmelser av Industridepartementet.

9. *Overtredelse av konsesjonsvilkårene.*

For overtredelse av vilkårene fastsettes en løpende mulkt på kr. 2 000 — kroner totusen — pr. dag.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av de vilkår som er fastsatt i postene 2 og 8 eller overskridelse av den maksimale effekt konsesjonen lyder på kan medføre at konsesjonen bortfaller, jfr. § 26, 2. ledd i lov nr. 16 av 14. desember 1917.

Lovens §§ 31 og 32 kommer i så fall til anvendelse.

Det vises til vilkårenes post 4 om konsesjon etter lov om rettshøve mellom grannar av 16. juni 1961.

Kraftuttaket vil være undergitt de til enhver tid gjeldende rasjoneringsregler.

Den årlige avgift til staten som er fastsatt i vilkårenes post 7, bes innbetalt til hovedkassen for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Selskapet plikter innen 1. april hvert år å sende Olje- og energidepartementet oppgave pr. 31. desember året før vedrørende selskapets styre, aksjekapital m. v.

I forbindelse med eventuell omsetning av selskapets aksjer henleder man særlig oppmerksomheten på de bestemmelser om meldeplikt m. v. som ved endringslov av 19. juni 1969 er tatt inn i § 30 i konsesjonsloven av 14. desember 1917 — jfr. lovens § 34 første ledd — samt på bestemmelsen i første ledd § 37 a, hvoretter erverv av aksjer eller parter som medfører konsesjonsplikt etter § 35 eller § 37 i intet tilfelle er gyldig uten samtykke av selskapets styre.

Olje- og energidepartementet forbeholder seg for øvrig å treffe enhver bestemmelse som måtte anses påkrevd i anledning av konsesjonsvilkårenes post 8.

Kraftuttakene er undergitt de til enhver tid gjeldende rasjoneringsregler.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r :

I medhold av lov nr. 16 av 14. desember 1917 kap. IV gis Tinfos Jernverk A/S konsesjon på leie av inntil:

150 GWh/år fastkraft 1 tidsbegrenset til 15. oktober 2002

100 GWh/år fastkraft 2 tidsbegrenset til 1. januar 1996

12,5 MW/100 GWh/år fastkraft 3 med avbruddsklausul, tidsbegrenset til 1. januar 1996

12,5 MW/100 GWh/år ikke-garantert kraft, tidsbegrenset til 1. januar 1996

Effekten for fastkraft 1 og 2 fastsettes til 55,4 MW timemiddel.

Konsesjonen gis i det vesentlige på de vilkår som er foreslått i Olje- og energidepartementets foredrag av 27. januar 1978.

4. L/L Tussa Kraft.

(Regulering av Åmelavassdraget m. v. Kongelig resolusjon 16. juni 1972. Planendring.)

Gitt av Olje- og energidepartementet 21. januar 1978.

Det vises til brev av 18. desember 1975 og 5. august 1976.

Departementet samtykker med dette i følgende to planendringer i forbindelse med konsesjon gitt ved kgl. res. 16. juni 1972 og regulering av Åmelavassdraget m. v. Dette er i samsvar med innstilling fra Hovedstyret i Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen av 6. oktober 1977.

Den første planendringen medfører at Løysingevatn S senkes 2,0 m (kote 676,5) istedenfor å heves 2,0 m. Løysingevatn N blir uregulert istedenfor å senkes 2,0 m. Istedenfor å overføre vannet i tunnel fra Løysingevatn N til Storlivatn blir vannet nå overført i tunnel fra Løysingevatn S til Brøtsvatn. Derfra renner vannet via Svartevatn, Jolegrøvatn og Tryttavatn til Storlivatn.

Vassdragsdirektoratet gis myndighet til å treffe avgjørelse angående valg av alternativ for tunnel Løysingevatn S—Brøtavatn.

Planendringen skyldes at det nå er foretatt triangulering og kartlegging med utgangspunkt i NGO's høydesystem. Dette har resultert i endel endringer av kotehøyden på reguleringsmagasinenes naturlige vannstander, som får konsekvenser for reguleringsgrensene for Løysingevatn N og Løysingevatn S.

Den andre planendringen gjelder en heving av Kvandalsvatn S med ca. 2,0 m (kote 556) istedenfor en senking på 2,0 m (kote 552) som forutsatt i kgl. res. 16. juni 1972.

Planendringen skyldes et ønske om å kunne passere det innsnevrede parti i vannet med båt. Endringen er en naturvernmessig vinning.

Det foreligger ingen innvendinger mot planendringene.

Vilkårene forutsettes uendret i forhold til de tidligere vilkår gitt ved kgl. res. 16. juni 1972.

Vedlagt følger nytt manøvreringsreglement for reguleringer og overføringer i Åmelavassdraget m. v.

Dette vedtak kan påklages til Kongen. Fristen for å klage er 3 uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet fram. Klagen ,som skal begrunnes, sendes til Olje- og energidepartementet som vil kunne gi nærmere opplysninger om klageadgangen, jfr. forvaltningsloven kap. VI.

5. A/S Eidefoss.

(Vilkår om konsesjon på ubegrenset tid.)

Kongelig resolusjon av 23. februar 1978.

A/S Eidefoss som driver produksjon og omsetning av elektrisk kraft til alminnelig forsyning i kommunene Lom, Vågå, Sel, Dovre og Lesja, fikk ved kgl. res. av 29. september 1916 konsesjon på erverv av Eidefossen i Vågå kommune. På grunn av eierforholdene ble konsesjonen gitt med vilkår om begrenset konsesjonstid og hjemfall til staten ved konsesjonstidens utløp. Utløpstiden er 60 år fra konsesjonens dato, dvs. 29. september 1976.

Aksjonærer i A/S Eidefoss var opprinnelig Vågå kommune og A/S Østlandske Steneksport med 50 pst. av aksjene hver. NVE ønsket en omorganisering av selskapet slik at forsyningskommunene ble deltagere i selskapet. For å nå dette mål var det nødvendig at A/S Østlandske Steneksport var villig til å selge sin eierandel, 50 pst. av aksjene.

Vågå kommune hadde etter en avtale av 1919 innløsningsrett til A/S Østlandske Steneksports aksjer. Den løsning NVE tok sikte på var derfor at Vågå kommune skulle kjøpe aksjene som tilhørte A/S Østlandske Steneksport og senere stille disse til disposisjon for de øvrige kommunene på nærmere avtalte vilkår.

Fra NVE ble det fremholdt at dersom aksjene i sin helhet kom på kommunale hender, ville NVE gå inn for at de konsesjoner selskapet hadde ble stedsevarige. På denne bakgrunn tok Vågå kommune opp forhandlinger med A/S Østlandske Steneksport om overtagelse av selskapets aksjer. Dette førte til at A/S Østlandske Steneksport solgte sine aksjer til Vågå kommune med virkning fra 1. januar 1974. Vågå kommune søkte så ved brev av 8. desember 1975 om konsesjon etter ervervslovens § 36 på erverv av aksjene fra A/S Østlandske Steneksport.

Da samtlige aksjer i A/S Eidefoss nå befant seg på kommunale hender, sendte dessuten A/S Eidefoss inn nødvendig søknad om stedsevarig konsesjon. Denne søknaden ble sendt NVE 19. desember 1974, ca. to år før utløpet av konsesjonstiden for A/S Eidefoss. Søknaden fra A/S Eidefoss er sålydende:

«Den 6. desember 1974 ble den hittil privateide del av aksjene i A/S Eidefoss overdratt til Vågå kommune. Vågå kommune som tidligere eide 50 pst. av aksjene er dermed nå eier av samtlige aksjer. Kommunen forutsettes senere med bistand fra Elektrisitetsdirektoratet og fylkesmannen i Oppland å videreselge en del av sine aksjer til de øvrige kommuner i forsyningsområdet og/eller fylket.

A/S Eidefoss' konsesjoner har hittil vært gitt på vilkår som for private verk med begrenset konsesjonstid og hjemfall til staten ved konsesjonstidens utløp. Med det eierskifte som nå er skjedd, oppfyller selskapet Ervervslovene og Vassdragsreguleringslovens vilkår for konsesjon på ubegrenset tid til aksjeselskaper som for en overveiende del eies av en eller flere kommuner. På dette grunnlag tillater vi oss å søke om endring i vilkårene for A/S Eidefoss slik at disse blir likeverdige med de som ellers er vanlige for andre kommunale elverk med samme organisasjonsform.

Vi tilføyer at under de forhandlinger som har ført frem til det foretatte eierskifte er det fra Elektrisitetsdirektoratets side stilt i utsikt slik endring til ubegrenset konsesjonstid. Med den store langsiktige betydning dette har for distriktets kraftforsyning, har dette vært et vesentlig motiv for det foretatte aksjekjøp.

Søknaden gjelder følgende konsesjoner:

1. Ervervskonsesjon på Eidefossen i Vågå, meddelt 29. september 1916 med konsesjonstid 60 år.
2. Ervervskonsesjon på Tessafollene i Vågå, meddelt 7. november 1952 med konsesjonstid 60 år.
3. Tillatelse til regulering av Tessevatn mellom kotene 853,90 og 852,40 m, meddelt 3. februar 1941 og stadfestet 20 august 1948.

For så vidt angår reguleringen av Tessevatn, er her også en større regulering konsedert til Glommens og Laagens Brukseierforening. Også denne konsesjon er tidsbegrenset, men gjelder likevel i ubegrenset tid for vassfall tilhørende norske kommuner som deltar i reguleringen.

Vi forutsetter at A/S Eidefoss nå må anses å tilhøre denne gruppe reguleringsdeltakere. Tilsvarende antas dette å gjelde også for overføringen, konsedert til A/S Eidefoss 22. april 1960, hvor samme bestemmelse gjelder, og for andre reguleringer som A/S Eidefoss måtte bli deltaker i.

Den kraft som produseres med grunnlag i de foran nevnte konsesjoner utnyttes nå i sin helhet til dekning av forbruket i Eidefoss' forsyningsområde. Fra våren 1974 leier Eidefoss dessuten kraft fra Oppland fylkes elektrisitetsverk for å oppfylle sine leveringsforpliktelser.

Vi håper på velvillig behandling av søknaden. Saken har både på kort og lang sikt den største betydning for Eidefoss og for det distrikt selskapet forestår kraftforsyningen i. Vi anmoder og om rask avklaring av spørsmålet. Vi viser her til at konsesjonsutløpet for Eidefossen er nær forestående, og at saken har stor betydning i forbindelse med forestående utbygginger i vassdraget.»

NVE tok opprinnelig sikte på å fremme en felles innstilling som foruten Vågå kommunes søknad om aksjeervervskonsesjon og A/S Eidefoss' søknad om endring av konsesjonsvilkårenes i selskapets tidsbegrensete konsesjoner også omfattet de spørsmål som er knyttet til hjemfallet av Eidefossen. Dette var begrunnelsen som ble gitt for at de innsendte konsesjonssøknader ikke ble ferdigbehandlet av NVE. Senere kom imidlertid

NVE tok opprinnelig sikte på å fremme en spørsmål burde behandles hver for seg.

Søknaden om konsesjon på Vågå kommunes aksjeerverv ble oversendt departementet med Norges vassdrags- og elektrisitetsvesens innstilling i brev av 6. oktober 1977. Brevet fra NVE er sålydende:

«1. *Innledning.*

1.1. A/S Eidefoss har en aksjekapital på kr. 500 000 fordelt på 500 aksjer à kr. 1 000. Inntil 6. desember 1974 var aksjene fordelt med 50 pst. på Vågå kommune og 50 pst. på A/S Østlandske Stenexport. Sistnevnte selskaps andel ble da overtatt av Vågå kommune som derved ble eneeier.

Selskapets hovedvirksomhet er produksjon og fordeling av elektrisk kraft. Det har fire kraftverker, Eidefossen, Nedre, Midtre og Øvre Tessa med en midlere årlig produksjon på ca. 250 mill. kWh. Kraften leveres i detalj til kommunene Lom, Vågå, Dovre (unntatt Hjerkinn), Lesja og Sel (unntatt Sjoa-området). Dessuten leveres kraft til Folldal Verk.

Videre driver selskapet elektrisk installasjonsvirksomhet, salg av elektriske artikler, bilverksteder, mekaniske verksteder og er forhandler av personbiler. En skiferavdeling ble nedlagt ved årsskiftet 1973/74.

1.2. Det var en forutsetning at de aksjene som ble overtatt av Vågå kommune skulle overdras videre til de øvrige kommuner i Nord-Gudbrandsdal som fikk sin kraftforsyning fra A/S Eidefoss, og/eller til fylket. Det har i en årrekke pågått forhandlinger om de spørsmål som videreoverdragelsen av aksjene og omorganiseringen av kraftforsyningen i Nord-Gudbrandsdal har reist under ledelse av Fylkesmannen og direktør Gunnar Vatten i Elektrisitetsdirektoratet. Det har imidlertid vært vanskelig å få kommunene til å komme til enighet særlig med hensyn til styringen av det omorganiserte selskap.

1.3. A/S Eidefoss har følgende konsesjoner:

Kgl. res. av 29. september 1916 — Erverv av Eidefossen

Kgl. res. av 7. november 1952 — Erverv av Tessefallene

Kgl. res. av 20. august 1948 — Regulering av Tesse mellom kote 853,90 og 852,40 (stadfesting av tillatelse gitt 3. februar 1941)

Kgl. res. av 22. april 1960 — Overføring av Veo til Tessevassdraget.

Dessuten deltar kraftselskapet i Glommens og Laagens Brukseierforenings regulering av Tessevatn (mellom kote 852,40 og 841,50) i henhold til tillatelse av 26. juli 1941 stadfestet ved kgl. res. av 20. august 1948.

Begge ervervskonsesjoner er tidsbegrenset. I samsvar med ervervslovens § 2, post 17, er i konsesjonsvilkårene inntatt bestemmelser om ubetinget hjemfall til staten uten vederlag for de utbygde fall m. v. Utløpstiden er for begge konsesjoner 60 år fra konsesjonens datum. Eidefossen er således hjemfalt 29. september 1976 (jfr. vilkårenes post 15), mens Tessefallene hjemfaller 7. november 2012 (jfr. vilkårenes post 16).

A/S Eidefoss' og brukseierforeningens reguleringskonsesjoner gjelder i 50 år fra konsesjonens datum, dvs. til 11. mars 1998, mens konsesjonen vedrørende overføringen av Veo løper i 60 år fra konsesjonens datum, dvs. til 7. november 2012. I samsvar med § 10 c post 3 i reguleringsloven er i disse tre konsesjoner i vilkårenes post 1 inntatt bestemmelse om rett for staten til å kreve avstått uten vederlag reguleringS- og overføringsanlegg m. v. De to tillatelser som gjelder brukseierforeningens regulering av Tesse og Veooverføringen er gjort gjeldende i ubegrenset tid for kommuner som deltar. Tilsvarende reservasjon er ikke tatt inn i A/S Eeidefoss' reguleringstillatelse.

1.4. Etter at Vågå kommune var blitt eier av alle aksjene i A/S Eidefoss, søkte selskapet ved brev av 19. desember 1974 om å få omgjort konsesjonsvilkårene for de to ervervskonsesjoner og sin egen reguleringskonsesjon slik at disse gjelder i ubegrenset tid. For de øvrige to konsesjoner går selskapet ut fra at dette vil gjelde uten videre, idet disse (som nevnt under 1.3) gjelder i ubegrenset tid for deltakende kommuner.

Ved brev av 8. desember 1975 søkte Vågå kommune om konsesjon etter ervervslovens § 36 til erverv av aksjene fra A/S Østlandske Stenexport som fant sted i 1974.

Hovedstyret tok opprinnelig sikte på å fremme en felles innstilling som forute Vågå kommunes søknad om aksjeervervskonsesjon og A/S Eidefoss' søknad om endring av konsesjonsvilkårene i selskapets tidsbegrensede konsesjoner også omfattet de spørsmål som er knyttet til hjemfallet av Eidefossen.

En er imidlertid kommet til at aksjeervervspørsmålet og de øvrige spørsmål bør behandles hver for seg, dels fordi hjemfallssaken og spørsmålet om endring av konsesjonsvilkårene, som henger nøye sammen med denne, ennå ikke er klar til sluttbehandling, og dels fordi det dreier seg om to forskjellige rettssubjekter.

Denne innstilling gjelder således bare spørsmålet om konsesjon ved erverv av aksjer i A/S Eidefoss. Den foreliggende søknad fra Vågå kommune om erverv av A/S Østlandske Stenexports aksjepost blir behandlet under punkt 3. Spørsmålet om konsesjon for de øvrige kommuner i Nord-Gudbrandsdal som etter forutsetningene skal overta hver sin forholdsmessige andel av aksjeposten, vil bli drøftet under punkt 4.

En har funnet det nødvendig å ta med en forholdsvis fyldig redegjørelse om de forhandlinger som har pågått mellom Vågå og de øvrige kommuner i Nord-Gudbrandsdal om videreoverdragelse av den nevnte aksjepost i forbindelse med omorganisering av A/S Eidefoss. Denne redegjørelse blir gitt under punkt 2.

2. *Forhandlinger om videresalg av aksjene — Omorganisering av A/S Eidefoss.*

2.1. I midten av 1960-årene ble fra NVE's side ved Elektrisitetsdirektøren tatt opp spørsmålet om en omorganisering av elektrisitetsforsyningen i Nord-Gudbrandsdal. Hensikten var å få i stand en ordning hvorved alle kommunene ble medeiere i og der igjennom kunne delta i styringen av det selskap som de fikk sin kraftforsyning fra.

Vågå kommune hadde to ganger tidligere, i 1930-årene og i 1950-årene, tilbudt de øvrige kommunene kjøp av aksjer og deltakelse i styringen av selskapet uten at dette førte til noe resultat.

De forhandlinger som ble tatt opp i 1960-årene har med visse avbrudd vært ført fram til til våren 1977 da en kom fram til et resultat som nå synes å være akseptabelt for begge parter.

2.2. Et siktemål med de forhandlingene som har vært ført, har vært å komme fram til et rent interkommunalt selskap, eventuelt med deltakelse av fylket. For å nå dette mål var det en nødvendig forutsetning at A/S Østlandske Stenexport var villig til å selge sin eierandel, 50 pst. av aksjene.

Vågå kommune hadde etter en avtale av 1919 innløsningsrett til A/S Østlandske Stenexports aksjer. Etter langvarige forhandlinger om vilkårene for innløsning som har pågått parallelt med forhandlingene mellom Vågå og de øvrige kommuner, kom partene fram til et forslag til overenskomst 29. mars 1974. Forslaget ble vedtatt av Vågå kommunestyre 2. mai 1974.

Etter denne avtale forpliktet A/S Østlandske Stenexport seg til å overdra sine aksjer i A/S Eidefoss, 250 aksjer pålydende kr. 250 000, til Vågå kommune for en samlet kjøpesum kr. 5 750 000. Prisen var fastsatt etter en veiledende takst som var holdt i 1971. I tillegg skulle kjøperen bære utgiftene i forbindelse med overdragelsen som avtalen var tidfestet til 1. januar 1974. Det var forutsetningen at kjøpesummen skulle forrentes med 7 pst. p. a. fra nevnte dato til betaling fant sted og at det utbytte som falt på aksjene f. o. m. inntektsåret 1974 skulle tilfalle kjøperen.

Til finansiering av kjøpet fikk Vågå kommune lån i Norges Kommunalbank på i alt kr. 6 000 000.

2.3. Parallelt med forhandlingene mellom Vågå kommune og A/S Østlandske Stenexport foregikk forhandlingene mellom Vågå og de øvrige kommuner under ledelse av Elektrisitetsdirektøren og Fylkesmannen med sikte på å få i stand en avtale om videresalg av aksjene i forbindelse med omorganisering av A/S Eidefoss.

Etter tilråding fra formannskapet 31. mai 1975 gjorde kommunestyret i Vågå slikt vedtak:

«Vågå kommune tilbyr kommunene Lesja, Dovre, Sel, Lom, Skjåk og Oppland fylke å overta tilsaman 250 aksjer à pålydende kr. 1 000 i A/S Eidefoss. Aksjene skal fordelast mest mogleg likt mellom kjøparane.»

Til tilbudet ble det knyttet en rekke vilkår, hvorav gjengis punkt 2:

«Ved val av styret i selskapet skal aksjonærane ta sikte på at kvar av dei får ein representant i styret. Så lenge Vågå kommune har 50 pst .av aksjene i selskapet, skal kommunen ha rett til å nevne opp to styremedlemmer med personlege varamenn.

Den først oppnevnte av desse skal vera styrets formann. Når han har forfall, fungerar hans personlege varamann som formann. Formannen skal leie selskapets generalforsamling, jfr. § 7 i vedtektene.»

Tilbudet ble i tiden juli—september 1975 behandlet i de respektive kommunestyrer i Sel, Lesja, Lom og Dovre som fant ikke å kunne godta det vesentlig på grunn av det gjengitte vilkår.

Vågå framsatte deretter tilbud for Oppland fylke om å overta 245 aksjer. Fylkesmannens tilråding til fylkesutvalget av 11. november 1975, (sak 51-1975), gikk ut på å innstille for fylkestinget å vedta Vågå kommunes tilbud. Av forslaget til vedtak gjengis punkt 1:

«Oppland fylkeskommune aksepterer tilbud fra Vågå kommune om å overta 245 aksjer i A/S Eidefoss for samlet kjøpesum kr. 5 580 000 pluss omkostninger på grunnlag av foreliggende utkast til overenskomst og vedtekter inntatt som vedlegg til denne sak.»

Fylkesmannen anbefalte videre fylkesutvalget å vedta saken oversendt til fylkestingets næringsnemnd som 27. november 1975 tilrådde fylkestinget å gjøre slikt vedtak:

«Vågå kommunes tilbud til Oppland fylke om overtakelse av 245 aksjer i A/S Eidefoss kan ikke godtas.»

Et flertall i fylkestinget vedtok deretter i samsvar med næringsnemndas tilråding ikke å akseptere tilbudet.

Etter fylkestingets negative standpunkt ble senere dels under påtrykk fra Industridepartementet forhandlingene mellom Vågå og de øvrige kommuner tatt opp igjen i et møte i NVE 15. oktober 1976 under ledelse av Elektrisitetsdirektøren og fortsatt i møter i Vågå 20. januar 1977 og 23. februar 1977 under ledelse av ordføreren i Vågå og av fylkesmannen i Oppland.

Det viste seg under de fortsatte forhandlinger vanskelig å komme til enighet, idet de øvrige kommuner fant det vanskelig å kunne godta enkelte punkter i de utkast til vedtak og overenskomst som var lagt fram av Vågå. Det gjaldt i første rekke et forslag i vedtektenes § 4 om at 1 styremedlem med personlig varamann skal oppnevnes av Vågå kommune og at dette medlem skal være styrets formann og et forslag i § 7 om at generalforsamlingen skal ledes av styrets formann og at Vågå kommunes representant til generalforsamlingen skal fungere som møteleder dersom formannen har forfall. Vågå ville der-

ved etter de øvrige kommuners mening få en for sterk stilling når det gjaldt styringen av selskapet.

Etter at flere endringsforslag var drøftet i de nevnte møter, ble på grunnlag av disse og senere drøftelser mellom Elektrisitetsdirektøren og fylkesmannen utarbeidet et endelig utkast til vedtekter for det omorganiserte A/S Eidefoss, hvorav gjengis §§ 1—6:

«§ 1.

Aksjeselskapet Eidefoss har til formål å utbygge kraftverker, produsere og selge elektrisk energi, drive installasjonsvirksomhet og annen virksomhet knyttet til produksjon og distribusjon av elektrisk energi, samt ved vanlig handelsvirksomhet eller på annen måte utnytte selskapets eiendommer og forretningsmuligheter. Selskapets forretningskontor og administrasjon av såvel hovedkontor som tilknyttede virksomheter skal ligge i Vågå.

§ 2.

Selskapets aksjekapital er på kr. 12 000 000 fordelt på 12 000 aksjer à kr. 1 000.

Aksjene er inndelt i følgende grupper:

Klasse	A	— 6 000	aksjer.
»	B	— 1 500	»
»	C	— 1 500	»
»	D	— 1 500	»
»	E	— 1 500	»

Aksjene er fullt innbetalte og lyder på navn.

§ 3.

Ved salg av aksjer i en av klassene B, C, D eller E skal aksjeeierne i de øvrige 3 av disse klassene har forkjøpsrett på like linje for ⅓ hver. Ved salg av A-aksjer skal B-, C-, D- og E-aksjeeierne ha forkjøpsrett på like linje for ¼ hver.

Hvis noen av de forkjøpsberettigede ikke ønsker å benytte sin forkjøpsrett helt ut, skal de overskytende aksjer fordeles likt på de øvrige aksjeeiere i klassene A, B, C, D og E, som måtte ønske å erverve dem.

De forkjøpsberettigede skal straks underrettes om overdragelse av aksjer, og skal senest 1 — en — måned etter underretningen melde fra om forkjøpsrett vil bli gjort gjeldende. Tilsvarende gjelder for den subsidiære forkjøpsrett etter 2. ledd.

Overdragelsesprisen fastsettes ved skjønn dersom det ikke oppnås enighet om denne. Fristen for betaling av lønningssummen settes til 1 — en — måned fra det tidspunkt da beløpet ble endelig fastsatt.

§ 4.

Selskapets styre skal bestå av 8 medlemmer. Ett styremedlem med personlig varamann oppnevnes av Vågå kommune. Dette medlem skal være styrets formann.

Ett styremedlem med personlig varamann velges fra hver av aksjegruppene A, B, C, D og E. Valget gjelder for en periode på 4 år.

2 styremedlemmer velges av og blant de ansatte i samsvar med aksjelovens §§ 8—17 og de til enhver tid gjeldende forskrifter til denne.

Styret er beslutningsdyktig når minst 5 medlemmer, inklusiv personlige varamenn for fraværende medlemmer, er til stede.

Oppstår det uenighet i styret ved behandling av vesentlige saker om ny kraftutbygging, opptak av lån på over 5 millioner, vesentlige endringer i bemanningen, selskapets organisasjonsform, samt utdeling av utbytte, skal disse saker avgjøres av generalforsamlingen.

Styret kan oppnevne et arbeidsutvalg, bestående av formann og 2 andre medlemmer av styret, til å føre tilsyn med selskapets daglige ledelse. Arbeidsutvalget kan ikke ta avgjørelse i alminnelighet i saker som etter selskapets forhold er av uvanlig art eller stor betydning, jfr. aksjelovens §§ 7—8, annet ledd. Styret skal snarest mulig sendes melding om arbeidsutvalgets avgjørelse.

§ 5.

Selskapets firma tegnes av styrets formann. Styret kan meddeles prokura.

§ 6.

Generalforsamlingen har den øverste myndighet i selskapets anliggender. Den skal ledes av styrets formann.

I generalforsamlingen gir hver aksje 1 — en — stemme. Ved valg av styremedlemmer holdes det særskilt avstemming innen hver aksjeklasse.

Ved behandling i generalforsamlingen av saker av vesentlig betydning for selskapets økonomi, så som ny kraftutbygging, opptak av lån over 5 millioner, vesentlige endringer i bemanningen og selskapets organisasjon samt utdeling av utbytte, kreves at mer enn 50 pst. av aksjekapitalen og av antall aksjeeiere stemmer for forslaget.»

Deretter utarbeidet fylkesmannen et notat datert 10. mars 1977, der det er foretatt en oppsummering av de senere forhandlinger, en vurdering av de synspunkter som er kommet fram og hvor vedtektsforslaget er kommentert. Det nevnte utkast til vedtekter og tidligere forslag følger som vedlegg til notatet. Notatet med vedlegg ble med brev datert 10. mars 1977 fra fylkesmannen sendt de respektive kommuner. Dette er nærmere behandlet under 3.3.

3. *Vågå kommunes søknad om aksjeervervskonsesjon.*

3.1. Av Vågå kommunes søknad av 8. desember 1975 om konsesjon på erverv av A/S Østlandske Stenexports aksjepost gjengis:

«Etter anmodning av NVE ble spørsmålet om overtagelse av A/S Østlandske Stenexports aksjer i A/S Eidefoss tatt opp og Vågå kommune bedt om å ta kontakt med den annen aksjeeier med sikte på overtagelse av aksjene, slik at den private interesse i selskapet ble borte. Det antas unødvendig å gå gjennom de langvarige forhandlinger som har funnet sted gjennom årene. Det antas tilstrekkelig her å nevne at etter avholdelse av den veiledende takst i 1971 sammenholdt med andre private takster, resulterte forhandlingene i at

A/S Østlandske Stenexport var villig til å overdra sine aksjer til Vågå kommune for en samlet kjøpesum, stor kr. 5 750 000, forutsatt at gevinstbeskatningsspørsmålet kunne løses på en tilfredsstillende måte. Lyskopi av overenskomsten mellom partene vedlegges.

Samtidig med forhandlingene med A/S Østlandske Stenexport ble det holdt flere forhandlinger mellom Vågå kommune, NVE og fylkesmannen i Oppland. Bakgrunnen var at Vågå kommune ikke ønsket å engasjere seg i aksjekjøpet med mindre man kom frem til en tilfredsstillende avtale som sikret Vågå kommunes interesser. I et møte hos fylkesmannen 7. august 1972 var det enighet om at man sto overfor følgende alternativer for så vidt angikk fordelingen av A/S Østlandske Stenexports aksjer som forutsattes kjøpt.

Alternativ 1:
Vågå kommune overtar samtlige disse aksjer.

Alternativ 2:
Oppland fylke kjøper den ene halvpart av aksjene og kommunene i Nord-Gudbrandsdal den annen.

Alternativ 3:
Kommunene i Nord-Gudbrandsdal overtar samtlige disse aksjene.

Alternativ 4:
Oppland fylke kjøper samtlige aksjer.

Partene var enige om at en aksjefordeling av de innkjøpte aksjer etter alternativ 2 syntes å være den mest hensiktsmessige løsning.

Etter at forhandlingene med A/S Østlandske Stenexport var brakt så langt at man var klar over kjøpesum og vilkår ble representanter for NVE, fylkesmannen i Oppland og Vågå kommune enige om forutsetningene for kjøpet og hvorledes saken videre skulle behandles. Dette er konkretisert i brev av 2. april 1974 fra h.r.advokat Bryn på vegne av Vågå kommune til fylkesmannen i Oppland og NVE. Lyskopi av brevet vedlegges.

Som det fremgår av brevets punkt 3 hadde man forutsatt at den innkjøpte aksjeposten skulle overdras videre til fylket og/eller de øvrige forsyningskommuner samtidig som man i andre punkter forsøkte å sikre Vågå kommunes interesser. Vågå kommune gikk deretter til innkjøp av A/S Østlandske Stenexports aksjepost i samsvar med overenskomsten. Kjøpet ble finansiert ved lån i Norges Kommunalbank på tilsammen 6 mill. kroner. Lånevedtaket er godkjent av Kommunal- og arbeidsdepartementet henholdsvis 5. november 1974 og 31. juli 1975.

Den innkjøpte aksjepost ble deretter tilbudt de øvrige forsyningskommuner i samsvar med de forutsetninger som var satt opp i avtalen mellom fylkesmannen, NVE og Vågå kommune. Forsyningskommunene reagerte imidlertid negativt på henvendelsen og ønsket ikke å overta aksjene på de tilbudte vilkår, idet aksjene forlangtes overtatt betingelsesløst og uten de garantier for Vågå kommune som var en forutsetning. Forhandlingene her ble ført i regi av fylkesmannen.

I samsvar med forutsetningene ble deretter aksjeposten tilbudt Oppland fylke og det ble her utarbeidet forslag til overenskomst som var godtatt av Vågå kommune og anbefalt av fylkesmannen. Dessverre førte heller ikke dette frem, idet fylket avslo å kjøpe aksjene. Til belysning av disse forhold vedlegges lyskopi av fylkesmannens brev til Vågå kommune av 2. desember d. å. med bilag samt forelegget i sak 51 fra fylkesmannens side.

Det er i henhold til foranstående på det rene at Vågå kommune etter dette vil bli sittende med den innkjøpte aksjepost som var det ene av de alternativer man opererte med da forhandlingene om utløsning av A/S Østlandske Stenexports interesser startet. Det vises for så vidt til fremstillingen foran. Fylkesmannen konkluderte da også etter behandlingen i fylkestinget med at aksjene etter dette ville bli værende i Vågå kommune og kraftselskapet bli et rent kommunalt kraftselskap.

Selv om det etter foranstående er klart at Vågå kommune må bli sittende med aksjene og at aksjekjøpet er foretatt blant annet også med denne eventualitet for øye, og selv om staten hele tiden har vært med som forhandler og rådgiver i denne saken, antas det nødvendig med formell konsesjon til Vågå kommune på aksjekjøpet i samsvar med konsesjonslovens § 36. Vågå kommune søker derfor med dette om at departementet gir slik konsesjon på aksjekjøpet. På bakgrunn av den grundige behandling saken har hatt i såvel kommuner, fylke som NVE og departementet går kommunen ut fra at konsesjonsmeddelelsen er en ren formalitet og ber om at konsesjon blir meddelt så snart som mulig.

Som departementet vil være oppmerksom på var det en avgjørende forutsetning for Vågå kommunes engasjement i denne saken at kraftselskapet A/S Eidefoss ble et rent kommunalt eller fylkeskommunalt selskap som hadde krav på stedsevarende konsesjoner. Det ble også gitt klart uttrykk for at ved aksjekjøpet ville selskapet få slik stedsevarende konsesjon også på Eidefossen med den følge at hjemfallsretten her i 1976 bortfalt. Søknad om slik stedsevarende konsesjon er sendt NVE og det forutsettes at samtlige konsesjonsspørsmål avgjøres så raskt at man her ikke kommer opp i formelle vanskeligheter. Dette er under ingen omstendighet noen av partene tjent med.

Kommunen nevner til slutt at nærværende sak vil være vel kjent for departementet gjennom en rekke konferanser såvel med statsråd som departementets tjenestemenn og går ut fra at nærværende redegjørelse er tilstrekkelig i tillegg til disse orienteringer.»

Med søknaden fulgte følgende dokumenter:

Veiledende verditakst over A/S Eidefoss avgitt 30. april 1971.
Selskapets regnskap og årsberetning 1974.
Utskrift av møtebok for Vågå kommunestyre datert 13 .mai 1974.
Kopi av brev av 2. april 1974 fra h.r.advokat Erik Bryn til Fylkesmannen i Oppland.
Brev av 2. desember 1975 fra Fylkesmannen i Oppland vedlagt Fylkesmannens tilråding av 11. november 1975 i sak nr. 51-1975 og tilråding av 27. november 1975 fra fylkestingets næringsnemnd i samme sak.

3.2. Kopier av søknaden ble med brev av 15. mars 1976 sendt via fylkesmannen til de 5 berørte kommuner til uttalelse, idet en særlig ba opplyst om det var grunn til å sette spesielle vilkår i en eventuell aksjeervervskonsesjon til Vågå kommune.

Kommunestyret behandlet søknaden i møter i tiden 6.—26. mai 1976. De vedtatte uttalelser ble sendt NVE med brev datert 11. juni 1976 fra fylkesmannen i Oppland. Kommunestyrenes vedtak er praktisk talt identiske. Det er derfor tilstrekkelig å gjengi et av vedtakene som lyder slik:

«Lom kommune kan ikke rå til at Vågå kommune blir gjeve konsesjon før føresetnadene for omorganisering av A/S Eidefoss til eit interkommunalt selskap er ordna.

Kommunen viser elles til brev av 28. april 1976 frå h.r.adv. Kåre Ødegaard til kommunane Skjåk, Lom, Sel, Lesja og Dovre.»

Kommunens negative innstilling til konsesjonsspørsmålet må sees på bakgrunn av at forhandlingene med Vågå kommune om videreoverdragelse av aksjene i forbindelse med omorganisering av selskapet på dette tidspunkt hadde kjørt seg fast. De uttalelser som ble gitt, synes for øvrig også å være inspirert av det brev det er vist til, idet h.r.advokat Ødegaard konkluderer med følgende:

«6.1. Forutsetningene for Vågå kommunes kjøp av aksjene i A/S Eidefoss er ikke oppfylt, og myndighetene har derfor ikke adgang til å meddele konsesjon før forholdet til forsyningskommunene og fylket er endelig avgjort i samsvar med de prinsipper som ble fastlagt under forhandlingene mellom Vågå kommune og NVE/Oppland fylke i mars/april 1974.

6.2. Kommunene må fremsette krav om at konsesjon ikke meddeles før spørsmålene om videresalg av aksjene er endelig avgjort etter nye forhandlinger mellom kommunene og eventuelt Oppland fylke.

6.3. Etter konsesjonslovens § 36, kan det stilles de vilkår som finnes nødvendige av almene hensyn.

Jeg har ikke tatt opp til drøftelse ytterligere vilkår for Vågå kommunes konsesjon. Dette kan først gjøres når spørsmålet om overdragelse av aksjene er endelig avgjort.»

En finner ikke grunn til å gå nærmere inn på h.r.advokat Ødegaards brev i denne sammenheng, idet det i det vesentlige omhandler de forhandlinger som har funnet sted. Herom vises til den redegjørelse som er gitt foran under 2.

I sitt brev av 11. juni 1976 uttalte fylkesmannen blant annet:

«Det går fram av vedtakene i kommunestyrene — både de som er gjort i 1975, jfr. den tidligere innsendte utskrift av fylkestingssaken, og de som gjelder uttalelsen til konsesjonssøknaden — at kommunene er innstilt på videre forhandlinger for å få dannet et interkommunalt selskap. Med det standpunkt Vågå kommune på den ene siden og de øvrige kommunene i norddalen på den annen side inntar, kan jeg ikke se at det på det nåværende tidspunkt er muligheter for å komme fram til et resultat som partene kan godta.

Kommunalbanken har ikke satt som noe vilkår for lånet på 6 mill. kroner til Vågå kommune at aksjene blir overdratt videre og at A/S Eidefoss skal omorganiseres. En er fullt oppmerksom på at dette har vært ønsket og forutsatt fra de øvrige kommunene og NVE under hele saken. Det har også hele tiden vært fylkesmannens mål å få dannet et interkommunalt selskap. A/S Østlandske Stenexport har ikke villet forhandle om salg med andre enn Vågå kommune. Salget til Vågå kommune er nå gjennomført, og det er urealistisk å gjøre dette om igjen. Det er derfor bare Vågå kommune som nå kan tildeles konsesjon på kjøp av aksjene. For øyeblikket seg jeg derfor ingen annen løsning enn at A/S Eidefoss inntil videre fortsetter som et kommunalt aksjeselskap hvor Vågå kommune har alle aksjene. Jeg vil derfor anbefale at Vågå kommune får konsesjon på aksjekjøpet.

Jeg vil på ny presisere at jeg håper at arbeidet med å få dannet et selskap der de øvrige kommunene i norddalen — eventuelt også fylkeskommunen — er med, ikke vil stoppe opp selv om Vågå kommune nå får konsesjon. Det må være i kommunens interesse at en fortsetter bestrebelsene for å komme fram til et samarbeid om kraftforsyningen i Nord-Gudbrandsdal.»

Søknaden om konsesjon på erverv av aksjene ble imidlertid stillet i bero i påvente av at det ved nye forhandlinger mellom kommunene skulle oppnås enighet om videreoverdragelsen av aksjene og eventuelle nye distriktsuttalelser i forbindelse med søknaden om endring av konsesjonsvilkårene.

3.3. Da det etter de nye forhandlinger syntes å være mulig å komme fram til en endelig avtale mellom Vågå og de øvrige kommuner, sendte fylkesmannen forannevnte brev av 10. mars 1977 med notat av samme dato til samtlige kommuner. Av brevet gjengis:

«Jeg ber om at Vågå kommunestyre, i forbindelse med den innsendte søknad av 8. desember 1975 om konsesjon på kjøpet av A/S Østlandske Stenexports aksjer i A/S Eidefoss, tar opp til avgjørelse spørsmålet om kommunen er villig til å overdra aksjene videre — for kjøpesum kr. 5 750 000 med tillegg av påløpne renter og omkostninger etter nærmere avtale — til kommunene, Dovre, Lesja, Lom og Sel til lik fordeling. I tilfelle bes kommunestyret vedta om overdragelsen kan skje på vilkår av at A/S Eidefoss omorganiseres på grunnlag av det utkast til vedtekter for A/S Eidefoss som direktør Gunnar Vatten, NVE, og fylkesmannen i Oppland har latt utarbeide, og som følger som vedlegg 5 til fylkesmannens notat av 10. mars 1977.

Når det gjelder kommunene Dovre, Lesja, Lom og Sel, ber jeg om at kommunestyrene behandler på nytt spørsmålet om konsesjon på Vågå kommunes aksjekjøp. Kommunestyrene bes vurdere om de kan anbefale at konsesjon blir gitt på vilkår av at aksjene overdras videre til lik fordeling på de respektive kommuner, og under forutsetning av at A/S Eidefoss omorganiseres på grunnlag av det utkast til vedtekter som følger som vedlegg 5 til fylkesmannens notat av 10. mars 1977.

Kommunene bes også fatte prinsippvedtak om kjøp av sin fjerdedel av aksjene etter en samlet kjøpesum på kr. 5 750 000 med et tillegg av påløpne renter og omkostninger etter nærmere avtale med Vågå kommune. Det er forutsetningen at kommunestyrene i et senere møte fatter endelig vedtak om kjøpesummen og dekningsmåten for denne.

Skjåk kommunestyre ber jeg også behandle Vågå kommunes konsesjonssøknad på nytt, og herunder vurdere om søknaden kan anbefales på vilkår av at Vågå og kommunene Dovre, Lesja, Lom og Sel blir enige om overføring av aksjene og omorganisering av A/S Eidefoss på grunnlag av forannevnte utkast til vedtekter i vedlegg 5 til fylkeskommunens notat av 10. mars 1977.»

3.4. Etter fylkesmannens anmodning behandlet alle de berørte kommuner saken på ny i mars—april 1977.

I møte i Vågå kommunestyre 22. april 1977 ble truffet følgende vedtak :

«Vågå kommune er viljuge til å overdra til kommunane Lesja, Dovre, Sel og Lom aksjene kommunen har kjøpt av A/S Østlandske Stenexport i A/S Eidefoss.

Det er ein føresetnad at overdraginga skjer på dei vilkår at A/S Eidefoss blir omorganisert på grunnlag av det utkast til vedtekter for A/S Eidefoss som er teke inn i fylkesmannens notat av 10. mars 1977.

Vidare er det ein føresetnad at Vågå kommune får full dekning for utlegga dei har hatt i samband med overdraginga.»

Lesja kommunestyre vedtok i møte 31. mars 1977 følgende uttalelse:

«a) Lesja kommune anbefaler at Vågå kommune blir gitt konsesjon på kjøp av aksjene fra Østlandske Stenexport A/S under forutsetning av at aksjene overdras videre til lik fordeling på kommunene Lesja, Dovre, Lom og Sel.
A/S Eidefoss omorganiseres på grunnlag av det utkast til vedtekter som er lagt fram som vedlegg 5 til fylkesmannens notat av 10. mars 1977.

b) § 4, 2. avsnitt tilføyes:
Første gang velges styremedlemmer (med personlige varamenn) fra aksjegruppene A, B og C for 2 år.

c) Kommunen kjøper sin fjerdedel av aksjene etter en samlet kjøpesum på kr. 5 750 000 + påløpne renter og omkostninger etter nærmere avtale med Vågå kommune.

d) Kjøpesummen dekkes ved lån i Kommunalbanken. Formannskapet får fullmakt til å ordne med finansiering og godkjenning av låneopptak.»

Dovre kommune har i møte 30. mars 1977 gitt praktisk talt likelydende uttalelse.

Sel kommunestyres vedtak truffet i møte 31. mars 1977 mangler bestemmelsen under litra b i den siterte uttalelse fra Lesja. For øvrig er det likelydende. Det framgår dog klart av premissene at en slik endring er forutsatt også av Sel, idet det er uttalt følgende:

«Vedtektsforslaget følger som bilag til møteboken. Vedtektsforslaget har fått denne tilføyelsen i § 4 annet ledd: «Første gang velges styremedlemmer (med personlige varamenn) fra aksjegruppe A, B og C for 2 år.»»

I Lom kommunestyres møte 15. april 1977 ble lagt fram et forslag til vedtak som var identisk med vedtakene i Lesja og Dovre. Det ble vedtatt av kommunestyret med følgende tillegg:

«Kommunestyret tek atterhald om at den konsesjonskrafta kommunen er eller blir tildelt blir utnytta gjennom A/S Eidefoss, og at kommunen får kompensasjon for denne ressursen.»

I Skjåk kommunestyres møte 25. mars 1977 ble gjort slikt vedtak:

«Skjåk kommunestyre ynsker ikkje å koma med uttale om konsesjonssøknaden frå Vågå kommune, da vi nå ser denne saka som uvedkomande for Skjåk kommune.»

De nye uttalelser fra kommunene ble oversendt NVE samlet av fylkesmannen i Oppland med brev datert 5. mai 1977 hvor det blant annet er uttalt:

«Skjåk kommunestyre vedtok i møte 25. mars 1977 i sak nr. 39 at det ikke ønsker å komme med uttalelse om konsesjonssøknaden da saken ansees som uvedkommende for Skjåk kommune.

Vågå kommunestyre har sagt seg villig til å overdra, og kommunene Lesja, Dovre, Lom og Sel har sagt seg interessert i å overta A/S Østlandske Stenexports aksjer i A/S Eidefoss på vilkår av at A/S Eidefoss blir omorganisert på grunnlag av det utkast til vedtekter som er tatt inn i fylkesmannens notat av 10. mars 1977. Særutskrift av kommunestyrenes vedtak følger vedlagt.

Etter dette må Vågå kommunes søknad om konsesjon på kjøp av A/S Østlandske Stenexports aksjer i A/S Eidefoss kunne sluttbehandles. Av hensyn til arbeidet med den forutsatte omorganisering av selskapet, ber fylkesmannen om at saken blir mest mulig påskyndet.»

3.5. Etter bestemmelsene i ervervslovens § 36 første ledd foreligger det konsesjonsplikt ved erverv av aksjer i et selskap som har eiendomsrett eller annen rettighet som etter loven

ikke kan erverves uten konsesjon når erververen derved blir eier av mer enn 10 pst. av samtlige aksjer.

Ved erverv av A/S Østlandske Stenexports aksjer er Vågå kommune blitt eier av samtlige aksjer i A/S Eidefoss som har en rekke fallretter og reguleringsretter som er konsesjonspliktige (se under 1.3). Det er således utvilsomt at kommunens aksjeerverv er konsesjonspliktig.

Konsesjonsplikten må gjelde hva enten kommunen blir sittende som eier av aksjene selv eller de blir overdratt videre til de øvrige kommuner i samsvar med forutsetningene.

Vågå kommune synes ikke å ha vært oppmerksom på at aksjeervervet var konsesjonspliktig, idet aksjene ble overtatt i 1974 med virkning fra 1. januar samme år, mens konsesjonssøknaden ble innsendt 8. desember 1975 etter at kommunen var gjort oppmerksom på forholdet.

Som det framgår av det gjengitte utdrag av høyesterettsadvokat Kåre Ødegaards brev av 28. april 1976 (se punkt 3.2 side 56), gir han uttrykk for den oppfatning at myndighetene ikke har adgang til å meddele konsesjon «før forholdet til forsyningskommunene og fylket er endelig avgjort i samsvar med de prinsipper som ble fastlagt under forhandlingene mellom Vågå kommune og NVE/Oppland fylke i mars/april 1974.»

En kan ikke se at det finnes støtte for et slikt syn i ervervslovens bestemmelser om aksjeerverv. Etter hovedstyrets oppfatning er det ikke noe formelt hinder for at konsesjonsmyndighetene kan avgjøre spørsmålet om konsesjon til Vågå kommune for erverv av A/S Østlandske Stenexports aksjepost uavhengig av de nevnte forhandlinger. En annen sak er at det i dette tilfelle har vært naturlig for myndighetene å avvente en avklaring av forhandlingene.

I sin uttalelse av 11. juni 1976 anbefalte fylkesmannen i Oppland «at Vågå kommune får konsesjon på aksjekjøpet» til tross for at kommunene gikk i mot. I den senere uttalelse av 5. mai 1977 gir fylkesmannen uttrykk for at Vågå kommunes søknad nå må kunne sluttbehandles og ber om at saken blir mest mulig påskyndet.

På dette tidspunkt forelå det nye uttalelser fra de øvrige kommuner hvor disse med unntak av Skjåk anbefalte, om enn noe betinget, at det blir gitt konsesjon til Vågå. Som det framgår av den gjengitte uttalelse fra Skjåk kommune (se punkt 3.4 side 57), har kommunen ikke villet gi noen uttalelse om konsesjonssøknaden fordi saken ikke lenger ansees å vedkomme Skjåk kommune. Etter den opprinnelige forutsetning skulle Skjåk overta ⅕ av de aksjer Vågå har ervervet, men har nå valgt å stille seg utenfor. Dette må sees på bakgrunn av den spesielle stilling Skjåk kommune står i, idet kommunen forsynes med kraft fra eget kraftverk. Det har under forhandlingene vært på tale at Skjåk kraftverk skulle sluttes sammen med A/S Eidefoss i forbindelse med omorganiseringen av kraftforsyningen i Nord-Gudbrandsdal og fordelingen av aksjeposten fra A/S Østlandske Stenexport. Kommunen har imidlertid inntatt det standpunkt at den vil beholde Skjåk kraftverk i sin nåværende organisasjonsform og ikke delta i det omorganiserte A/S Eidefoss.

Hovedstyret er enig med fylkesmannen i at Vågå kommunes søknad av 8. desember 1975 om konsesjon på erverv av A/S Østlandske Stenexports aksjepost nå bør sluttbehandles. En kan ikke se at det er grunn til å avvente det endelige resultat for så vidt angår videreoverdragelsen til de øvrige kommuner. En kan heller ikke se at det er noe som taler i mot at konsesjon blir gitt.

Det anbefales derfor at Vågå kommune i medhold av ervervslovens § 36 første ledd gis konsesjon på erverv av 250 aksjer à kr. 1 000 i A/S Eidefoss fra A/S Østlandske Stenexport hvorved kommunen blir eier av samtlige aksjer i førstnevnte selskap.

Etter § 36 tredje ledd kan det ved meddelelse av slik konsesjon fastsettes «slike betingelser som finnes påkrevet av allmenne hensyn».

Etter hovedstyrets oppfatning tilsier allmenne hensyn at de kommuner i Nord-Gudbrandsdal som får sin kraft fra A/S Eidefoss, blir medeiere av og dermed får delta i styringen av kraftselskapet. Dette synes det nå i hovedsaken å være oppnådd enighet om. For å påskynde det endelige resultat, antar hovedstyret at det bør settes som vilkår for Vågå kommunes konsesjon at videreoverdragelsen av aksjene til de øvrige kommuner og omorganiseringen av A/S Eidefoss i samsvar med Vågå kommunestyres vedtak av 22. april 1977 (gjengitt under 3.4 side 57) er endelig gjennomført innen en frist som foreslås satt til 1 år fra konsesjonens datum.

I A/S Eidefoss' ervervskonsesjoner er inntatt en vanlig bestemmelse om at styret skal ha sitt sete her i riket og bestå av bare norske statsborgere (post 1 i konsesjonsvilkårene). Bestemmelsen synes nå overflødig, idet selskapet nå vil bli et rent interkommunalt foretak med forkjøpsrett for eierkommunene ved eventuell overdragelse av aksjer, jfr. § 3 i det foreliggende utkast til vedtekter (gjengitt under 2.3 ,side 53). Hovedstyret kan for sitt vedkommende ikke se at det er grunn til å fastsette som vilkår for aksjeervervs-

konsesjonen at det blir vedtatt spesielle vedtektsbestemmelser. Den forestående generalforsamling i forbindelse med omorganiseringen bør for så vidt stå fritt innenfor de grenser som er gitt i lov om aksjeselskaper. Det bør dog være en forutsetning at vedtektene blir sendt Industridepartementet til godkjenning.

4. *Konsesjon til kommunene Lom, Sel, Lesja og Dovre for erverv av aksjeandeler fra Vågå.*

Etter det som nå foreligger, må det anses på det rene at kommunene Lom, Sel, Lesja og Dovre hver vil overta ¼ av de aksjer som Vågå kommune ervervet fra A/S Østlandske Stenexport. De fire kommuner blir derved eier av 12½ pst. av den samlede aksjekapital i A/S Eidefoss. Disse kommuners aksjeerverv vil således også være konsesjonspliktig, idet den koknsesjonsfrie grense etter ervervslovens § 36 første ledd som før nevnt er 10 pst.

Det foreligger ingen søknad om konsesjon fra de fire kommuner. Etter de vedtak som nå foreligger, antar hovedstyret at en må kunne gå ut fra at videreoverdragelsen av aksjene vil bli brakt formelt i orden i nær framtid. En kan ikke se at det er noen grunn til å avvente søknader fra disse kommuner eller å innhente ytterligere opplysninger før spørsmålet om konsesjon for deres vedkommende blir avgjort.

Hovedstyret kan heller ikke se at det er noe som taler imot at kommunene får konsesjon til erverv av hver sin forholdsmessige andel av den omtalte aksjepost. En anser det som en fordel at kommunene ved erverv av denne aksjeandel blir medeiere av og derved får delta i styringen av A/S Eidefoss som de får sin kraftforsyning fra.

Etter dette vil hovedstyret anbefale at det samtidig med konsesjonen til Vågå kommune, blir gitt konsesjon til hver av kommunene Lom, Sel, Lesja og Dovre til å erverve 12½ pst. av aksjene i A/S Eidefoss.

Konsesjonen bør gis under den forutsetning at hver kommune overtar sin aksjepost i samsvar med de vedtak som nå foreligger og at kommunene hver for seg bidrar til å få gjennomført omorganiseringen av A/S Eidefoss i samsvar med det foreliggende endelige utkast til vedtekter.

5. *Hovedstyrets innstilling.*

Under henvisning til foranstående vil hovedstyret konkludere med å tilrå at det i medhold av ervervslovens § 36 første ledd blir meddelt konsesjon:

1. Til Vågå kommune til erverv av 50 pst. av aksjekapitalen i A/S Eidefoss ved overdragelse fra A/S Østlandske Stenexport på følgende vilkår:
   Vågå kommune skal sørge for at den videre overdragelse til de øvrige kommuner i Nord-Gudbrandsdal blir endelig gjennomført i samsvar med de foreliggende kommunestyrevedtak innen 1 år fra konsesjonens datum.
2. Til Lom, Sel, Lesja og Dovre kommuner til erverv av 12½ pst. hver av aksjekapitalen i A/S Eidefoss ved overdragelse fra Vågå kommune.

Det foreslås ingen spesielle vilkår knyttet til disse konsesjoner.

Alle konsesjoner foreslås gitt under den uttrykkelige forutsetning at alle aksjeoverdragelser er brakt formelt i orden og at omorganiseringen av A/S Eidefoss er endelig gjennomført i samsvar med det foreliggende utkast til vedtekter innen den frist som er satt under punkt 1.

Sakens dokumenter følger vedlagt.

Behandlet i hovedstyrets møte 4. oktober 1977.»

Departementet ga i brev av 24. oktober 1977 Vågå kommune slik konsesjon på aksjeervervet:

«Industridepartementet har med brev av 6. oktober 1977 fra NVE mottatt Deres søknad av 8. desember 1975 om konsesjon på erverv av aksjer i A/S Eidefoss.

I medhold av lov av 14. desember 1917, nr. 16, § 36 og bemyndigelse gitt Industridepartementet ved kgl. res. av 9. januar 1976 meddeles konsesjon til Vågå kommune på erverv av 50 pst. av aksjekapitalen i A/S Eidefoss ved overdragelse fra A/S Østlandske Stenexport.

Konsesjonen har virkning fra det tidspunkt Vågå kommune ervervet aksjene fra A/S Østlandske Stenexport, nemlig 1. januar 1974. Konsesjon er gitt under den forutsetning at Vågå kommune sørger for at den videre overdragelse til de øvrige kommuner i Nord-Gudbrandsdal blir endelig gjennomført innen utgangen av 1978 i det alt vesentlige i samsvar med brev av 10. mars 1977 fra fylkesmannen i Oppland og vedtak i Vågå kommunestyre den 22. april 1977.

Når det gjelder vedtekter, vil disse i sin tid måtte bli å vedta på generalforsamlingen til A/S Eidefoss i forbindelse med omorganiseringen.

Det forutsettes at vedtektene etter vedtaket i generalforsamlingen blir sendt Industridepartementet til godkjenning.

Gjenpart av dette brev er sendt til kommunene Lom, Sel, Lesja, Dovre, fylkesmannen i Oppland og Oppland fylkeskommune samt Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.»

Da datoen for hjemfall av Eidefossen nærmet seg, ble det klart at søknaden om stedsevarig konsesjon ikke ville bli behandlet før hjemfallstidspunkt. I sakens anledning ble det holdt et møte mellom NVE og Vågå kommune hvor det fra NVE's side ble fremholdt at hjemfall til staten automatisk ville finne sted ved konsesjonstidens utløp.

Vågå kommune, representert ved h.r.advokat Bryn, tok saken opp med departementet som i brev av 24. september 1976 skrev følgende til NVE:

«Departementet har i dag mottatt et brev av 24. ds. fra h.r.advokat Bryn på vegne av Vågå kommune og A/S Eidefoss. Brevet med bilag vedlegges.

Som man vil se søkte kommunen i desember 1974 om endring av hjemfallsvilkårene i de gamle konsesjoner som er gitt A/S Eidefoss. Hjemfallsdatoen for den eldste konsesjon er 29. september 1976.

Denne søknad er fremdeles under behandling i Vassdragsvesenet og avgjørelse, som må tas av Kongen i statsråd, kan derfor ikke treffes før den 29. september 1976.

Departementet er enig i at det formelle grunnlag for en realitetsbehandling av søknaden om å frafalle vilkåret om hjemfallsrett, er til stede. Det vises her til ervervslovens § 27, jfr. § 4.

Departementet er videre enig i at dersom Kongen finner å ville endre nevnte vilkår, vil denne endring gjelde fra tidspunktet for aksjeoverdragelsen til Vågå kommune, nemlig 6. desember 1974.

Departementet finner det riktig å forstå loven slik at hjemfall ikke inntrer så lenge en søknad innsendt i god tid før hjemfallstidspunktet er under behandling.

Departementet vil be Vassdragsvesenet å overveie muligheten av å behandle konsesjonsvilkårsaken før spørsmålet om aksjeerverv, eventuelt videre overdragelse av aksjene er avgjort.»

I brev av 21. oktober 1977 fastholder imidlertid NVE det syn at hjemfall har funnet sted. NVE skriver i nevnte brev således:

«Ved kgl. res. 29. september 1916 ble gitt A/S Eidefos Kraftanlæg tillatelse til å erverve Eidefossen i Otta i Vågå kommune med sikte på utnyttelse for produksjon av elektrisk kraft.

Tillatelsen ble gitt for et tidsrom av 60 år med vilkår om at «når 60 — seksti — aar er forløbet fra koncessionens datum tilfalder vandfald med alle de indretninger, hvorigjennem vandets løb og leie forandres, saasom damanlæg, kanaler, tunneler, bassiner, rørledninger m. v. samt de til utbyggingen og kraftanlægget erhvervede grundstykker og rettigheder, kraftstationen med tilhørende maskineri og andet tilbehør og de av hensyn til kraftstasjonens drift oppførte bygninger og indretninger staten med fuld eiendomsret og uten vederlag», jfr. pkt. 15 i konsesjonsvilkårene.

Konsesjonsdokumentet er i kopi vedlagt som bilag 1.

Eidefoss kraftverk ble bygd i 1916—17 med et aggregat og utvidet med et aggregat i 1920. Kraftverket ligger 17 km nedenfor Ottas utløp fra Vågåvatn og utnytter en fallhøgde på brutto 16,0 meter. I kraftstasjonen er installert 2 horisontale francisturbiner, en på 800 hk og en på 1 200 hk. De tilhørende generatorer er på 700 og 1 050 kVA. Det ble i 1951—52 bygd ny inntaksdam, bl. a. med henblikk på seinere å kunne utvide kraftverket med ytterligere ett aggregat på 5 000 kVA. Inntaksdammen er utført som overløpsdam av betong. Fra inntaket fører en 175 m lang tunnel fram til et fordelingsbasseng like ovenfor selve kraftstasjonen. Dette er utført som et åpent basseng med massive betongvegger. For ytterligere beskrivelse vises til vedlagte kopi (bilag 2) av sidene 98—99 i «Norske Kraftverker».

Kraftverket nytter vann fra seinere etablerte magasin bl. a. i Tessevatn, Breidalsvatn og Raudalsvatn.

Årsproduksjonen fra Eidefoss kraftverk er ca. 12 millioner kWh.

Kraftverket samkjøres med de øvrige etablerte kraftverk i distriktet og er tilknyttet samkjøringen.

Kraftverket med nåværende installasjon utnytter bare en mindre del av vassføringen i Otta.

A/S Eidefos Kraftanlæg har i år tilbake endret sitt navn til A/S Eidefoss. Aksjene i selskapet har inntil i 1974 vært eid av Vågå kommune med 50 pst. og A/S Østlandske Stenexport med 50 pst. Sistnevnte selskap overdro i 1974 sine aksjeinteresser i A/S Eidefoss til Vågå kommune som på sin side ervervet disse under forutsetning av at de skulle overdras videre til nabokommuner. Saken vedkommende disse overdragelser er av hovedstyret behandlet som egen sak og sendt departementet ved ekspedisjon 6. oktober 1977.

Det fremgår av nevnte sak at det i samband med etableringen av de nye eierforhold i A/S Eidefoss har vært en viss meningsforskjell mellom Vågå kommune og de andre kommuner (Lom, Sel, Lesja og Dovre) som skal bli medeiere i selskapet, men at denne etter langvarige forhandlinger nå ikke lenger er til stede, idet endret overenskomst samt nytt forslag til vedtak for omorganisert selskap er godkjent av samtlige kommunestyrer. Etter det opplyste er det derfor grunn til å anta at det nye hopehav i A/S Eidefoss vil bli at

Vågå kommune som tidligere vil ha 50 pst. eierandel og Lom, Sel, Lesja og Dovre kommuner hvert 12½ pst. eierandel i det omorganiserte selskap.

Endringene i eierforholdene gir A/S Eidefoss anledning til etter ervervskonsesjonslovens § 2, post 17, 2. ledd og vassdragsreguleringslovens § 10, post 2, å få meddelte konsesjoner endret til å gjelde for uavgrenset tid. Søknad om dette er mottatt og vil bli sendt departementet som særskilt sak så snart den er ferdigbehandlet av hovedstyret.

Vågå kommune har for så vidt gjelder Eidefoss kraftverk henvist til at kommunen i hele konsesjonstiden har vært eier av 50 pst. av aksjene og har på dette grunnlag gitt uttrykk for ønske om at staten ikke gjør hjemfall gjeldende for Eidefoss kraftverk og at det isteden meddeles A/S Eidefoss — som etter endringene i eierforholdet blir et rent kommunalt eid selskap — ny konsesjon på ubegrenset tid etter ervervskonsesjonslovens § 2, post 17. Vågå kommune tok opp dette spørsmål allerede i 1960-årene, jfr. Ot. prp. nr. 69 (1966—67) side 16—17 og Innst. O. XI (1968—69) side 9.

Om dette spørsmål har under seinere drøftinger fra enkelte hold bl. a. vært anført at hjemfall til staten ikke inntrer når det i god tid før konsesjonstidens utløp er innsendt søknad om ny eller forlenget konsesjon. Hovedstyret vil drøfte dette spørsmål mer utførlig i det forslag til hovedretningslinjer for behandlingen av hjemfallssaker som med det første blir sendt departementet og vil i tilknytning til den foreliggende sak bare vise til forarbeidene og kommentarene til ervervskonsesjonsloven, hvorav framgår at det har vært lovgivernes mening at når konsesjonstiden er utløpet går vassfallet m. v. automatisk over til staten uten vederlag og «loven hjemler ingen adgang til å dispensere herfra», jfr. bl. a. Olaf Amundsens kommentar i ervervskonsesjonsloven (utgave 1918) side 79—80, innstilling fra konsesjonslovkomitéen av 1956 side 36 og Ot. prp. nr. 69 (1966—67) side 39, 1. spalte.

I betraktning av at Vågå kommune i hele konsesjonstiden har vært eier av 50 pst. av aksjene i det selskap konsesjonen har vært knyttet til, kan hovedstyret se det som en rimelig løsning at staten ikke gjør sin hjemfallsrett gjeldende for denne del. For den annen halvpart som har vært eid av private i ca. 58 av 60 år mener hovedstyret det ikke er grunn til å gi avkall på statens hjemfallsrett. Etter det som foran er nevnt av lovgivernes forutsetninger m. v., mener hovedstyret at det heller ikke er anledning til å gi avkall på hjemfallsretten. Med henvisning til stortingskomitéens merknader i Innst. O. XI — 1968—69, side 9, 1. spalte, mener hovedstyret at komitéens intensjoner blir varetatt på tilfredsstillende måte ved at hjemfall som nevnt ikke gjøres gjeldende for den del Vågå kommune har eid gjennom hele konsesjonstiden.

Ved at Eidefossen med fall og kraftverk er beliggende i Vågå kommune kan det ved hjemfall til staten av en ideell halvpart bli spørsmål om Vågå kommune i medhold av ervervskonsesjonslovens § 41 skal tildeles inntil en tredjepart av det hjemfalte eller dets verdi. Hovedstyret har etter omstendighetene og på grunn av de spesielle forhold i denne sak funnet som den rimeligste løsning at det i og med frafall av hjemfall for den første halvpart av Eidefoss kraftverk m. v. ikke tildeles Vågå kommune noe av den halvdel som hjemfaller til staten.

Etter foranledning fra NVE er holdt vegledende takst over Eidefoss kraftverk. Taksten ble foretatt av en nemnd oppnevnt av NVE. Overingeniørene Arve Aurlien og Thor Haugli Nielsen fra NVE, Statskraftverkene og Alf Alfsen, tidligere sjef for Nordland fylkes elektrisitetskontor, påtok seg oppdraget og framla resultatet 20. september 1977. Takstprotokollen er vedlagt som bilag 3. Som det framgår av denne har takstnemnda foreslått at samlet verdi av kraftverket m. v. settes til kr. 2 750 000. Herav kr. 1 250 000 for fallrettene i Eidefossen og kr. 100 000 for grunnarealet.

Etter hjemfallstidspunktet 29. september 1976 er driften av Eidefoss kraftverk foreslått av A/S Eidefoss på vegne av staten og under forutsetning av at mulige leievilkår og økonomiske oppgjør kan drøftes nærmere når hjemfallsspørsmålet er avgjort og det framtidige eierforhold avklaret.

Som nevnt er Eidefossen en del av Otta elv som igjen omfattes av foreliggende planer om regulering og utbygging av de østre vassdrag i Jotunheimen i et større Otta kraftverk. Dette har gjort at Eidefossens videre skjebne er blitt et til dels meget omdiskutert spørsmål i forbindelse med de nevnte planer. Mulige interessenter i en slik utbygging kan tenkes å ville bli utvalgt delvis på grunn av eierforhold til fallretter i de berørte vassdrag. I så fall kan eierforholdet til fallene i Eidefossen i Otta få en viss betydning for deltakerandelen i den store utbyggingen.

Etter hovedstyrets syn kan den hjemfalte halvdel av Eidefoss kraftverk med fallretter m.v. tenkes disponert på flere måter.

Staten har meldt seg som interessent for 30 pst. eierandel i det nevnte utbyggingsprosjekt. I denne sammenheng kan staten være interessert i å beholde den hjemfalte del av Eidefossen.

Oppland fylke er interessert i en betydelig eierandel i det nevnte prosjekt. Det må derfor antas at fylket kan være interessert i å kjøpe den hjemfalte del av Eidefossen.

Kommunene i Nord-Gudbrandsdal er interessert i å delta i Otta-prosjektet med en viss eierandel. Selv om A/S Eidefoss etter hovedstyrets foranstående forslag får beholde den ene halvdel av Eidefossen m. v. som ikke hjemfalt, antas at de nevnte kommuner i tilfelle vil være interessert i å overta den delen som er hjemfalt til staten.

I tilfelle salg vil hovedstyret foreslå at dette skjer til den pris takstnemnda har fastsatt, dvs. kr. 1 375 000 for den halvpart det gjelder.

I betraktning av at den hjemfalte del av Eidefossen i størrelsesorden er relativt beskjeden og under henvisning til de hensyn som taler for at de kommuner i Nord-Gudbrandsdal som får sin kraft fra A/S Eidefoss i mulig grad bør bli medeiere av og få anledning til å delta i styringen av kraftselskapet, har hovedstyret funnet å ville rå til at disse kommuner gis anledning til å kjøpe den hjemfalte del av Eidefoss kraftverk m. v. for den pris takstnemnda har foreslått kr. 1 375 000 for den halvdel det gjelder. En slik måte å ordne denne saken på kan ventes å gi et bedre grunnlag for løsning av de problemer som er oppstått når det gjelder ordning av eierforholdene til kraftproduksjonsenhetene og organisering av kraftforsyningen i dette distrikt.

Under henvisning til ovenstående vil hovedstyret rå til at staten avstår fra å gjøre hjemfallsretten gjeldende for den del (50 pst.) av Eidefoss kraftverk m. v. som Vågå kommune ved sin eierandel i A/S Eidefoss etter søknad ville ha kunnet få konsesjon for på ubegrenset tid. Videre vil hovedstyret rå til at hjemfall gjøres gjeldende for den andre halvpart av Eidefoss kraftverk m. v. med virkning fra 29. september 1976, og at det derved hjemfalte selges til de 4 kommuner Lom, Sel, Lesja og Dovre for kjøpesum kr. 1 375 000 og med vilkår for øvrig slik disse framgår av vedlagte utkast til kjøpekontrakt (vedlagt som bilag 4).

Det bemerkes at ovenstående forslag ikke er forelagt A/S Eidefoss og de nevnte kommuner.

Det er en forutsetning for salget at kjøperne i tilfelle søker om de nødvendige konsesjoner så snart det framtidige eierforhold er klarlagt.

Behandlet i hovedstyrets møte 17. oktober 1977.»

På grunn av den uklarhet og til dels store misnøye som ovennevnte brev vakte hos såvel Vågå kommune som de øvrige berørte kommuner, skrev NVE 24. november 1977 følgende tilleggsbrev til departementet:

«Det vises til hovedstyrets brev til Industridepartementet 21. oktober 1977 og til vedlagte kopi av notat fra et møte i NVE 4. november d. å.

Hovedstyrets forslag om at staten bør frafalle hjemfall i den ene halvdel av Eidefoss kraftverk m. v. har sitt grunnlag i ervervskonsesjonslovens § 4, 1. ledd og vassdragsreguleringslovens § 10, post 2 og det forhold at Vågå kommune som eier av 50 pst. av aksjene i A/S Eidefoss i virkeligheten har oppfylt vilkårene i de nevnte lovbestemmelser om å kunne få konsesjon meddelt på uavgrenset tid. I formen er det A/S Eidefoss som må bli meddelt den nye konsesjon, men det er Vågå kommunes forhold som gjør dette mulig.

Hvis hovedstyrets forslag blir vedtatt av departementet og Stortinget og de 4 andre kommuner får overta (kjøpe) den andre (og hjemfalte) halvdel av Eidefoss kraftverk og stiller denne til disposisjon for A/S Eidefoss som forutsatt, antas konsesjon å kunne bli meddelt A/S Eidefoss på uavgrenset tid for hele Eidefoss kraftverk.

Hovedstyret fant det ikke nødvendig å utdype dette forhold nærmere i hjemfallsaken, idet en anså det naturlig å redegjøre nærmere for dette når eierforholdet er klarlagt og saken vedkommende endringer i konsesjonene til A/S Eidefoss blir tatt opp til behandling.

Skulle distriktet — i første rekke de 4 kommuner — foretrekke at den hjemfalte halvdel av Eidefoss kraftverk i formen blir solgt til A/S Eidefoss, kan NVE ikke se det er noe til hinder for dette. Det er imidlertid en forutsetning for en slik ordning at Vågå kommune ikke stiller særkrav til A&S Eidefoss fordi staten avstår fra å gjøre gjeldende hjemfall av den ene halvpart i Eidefoss kraftverk. Det avgjørende må være at interessene i Eidefoss kraftverk blir de samme som i selskapet for øvrig.

For ordens skyld nevnes at en i brevet til departementet på side 3, 3. avsnitt er kommet i skade for å vise til ervervskonsesjonslovens § 2, post 17, 2. ledd i steden for § 4, noe en herved beklaget.

Distriktets misnøye med forslaget om at den annen halvdel av Eidefoss kraftverk må kjøpes fra staten synes delvis å bero på en misforståelse omkring hjemfallsrettens funksjon, men kan vel også forklares ut fra en viss uenighet i syn og standpunkt når det gjelder spørsmålet om hjemfall. Den halvdel som etter NVE's forslag betraktes som hjemfalt har i konsesjonsrettslig henseende i realiteten i nær 60 år via A/S Eidefoss vært eid av A/S Østlandske Stenexport. Det er således en vesentlig og avgjørende forskjell på de to halvdeler i Eidefoss kraftverk.

Distriktet har også gitt uttrykk for at det synes det er urimelig at kommunene først kjøper aksjene for et større beløp og deretter må betale for de realverdier som står bak de samme aksjer. Også i dette spørsmål synes å ha gjort seg gjeldende misforståelser omkring hjemfallsfunksjonen. De samme kommuner overser for øvrig da at det takstutvalg som i april 1971 avga veiledende takst over A/S Eidefoss' eiendommer la de meddelte konsesjoner til grunn for sin vurdering og forutsatte at staten ville gjøre hjemfallsretten gjeldende ved konsesjonstidens utløp, jfr. side 7 og 8 i vedlagte kopi av takstprotokollen.

Størrelsen av det vederlag staten skal kreve vil ofte være et vurderingsspørsmål. Når det spesielt gjelder kommuner og det i tilfelle kan skje uten å bryte med fastlagte retningslinjer, kan det under gitte omstendigheter bli aktuelt å frafalle krav om vederlag. Hvis Industridepartementet således under sin vurdering av Eidefoss-saken finner at forholdene tilsier annen løsning enn den foreslåtte, kan Hovedstyret ikke se at det skulle være noe til hinder for dette.

Uten å foregripe behandlingen av konsesjonssaken vedkommende A/S Eidefoss kan meddeles at det er Hovedstyrets forutsetning at selskapet etter endringene i eierforholdet i prinsippet kan bli meddelt de nye eller endrede konsesjoner på uavgrenset tid. Med dette er dog intet uttalt om mulige endringer i vilkårene for disse konsesjoner.»

Departementet fant ikke at sistnevnte brev brakte noe vesentlig nytt inn i saken. På grunn av den uenighet som var oppstått mellom NVE og departementet, besluttet departementet å oversende saken til Regjeringsadvokaten med anmodning om en uttalelse. I brev av 26. januar 1978 skrev Regjeringsadvokaten følgende til departementet:

«I.

Jeg viser til departementets brev av 11. januar 1978 og til konferanse i departementet tirsdag 24. januar 1978. Departementet har bedt om uttalelse til de spørsmål som er behandlet i nevnte brev.

II.

Utgangspunktene i saken er klare. Hjemfallsretten har forankring såvel i selve konsesjonen som i ervervsloven. I dette tilfelle er konsesjonen gitt for det antall år som er angitt som lengstetid i loven, nemlig 60 år. Departementet eller Kongen kan bare dispensere fra en slik regel dersom det foreligger lovhjemmel. Slik lovhjemmel foreligger ikke. Hjemfallsretten inntrer automatisk. Dette følger direkte av ordlyden i ervervslovens § 2 post 17 og er også klart forutsatt i forarbeidene, jfr. Ot. prp. nr. 69 1966/67 side 39. Systemet var det samme i de tidligere lover. Jeg kan for så vidt vise til «Innstillingen fra komitéen av 15. september 1906» som på side 72 klart forutsetter at eiendomsovergangen skjer automatisk ved konsesjonstidens utløp. Forskjellen mellom en rett til overtakelse og automatisk eiendomsovergang er også berørt på side 43 første spalte i innstillingen fra konsesjonslovkomitéen oppnevnt 7. desember 1956.

III.

Jeg antar det er hensiktsmessig for den spesifikke lovtolkning å kort peke på enkelte hovedlinjer i regelverket.

I henhold til ervervslovens § 4 kan norske kommuner og fylkeskommuner erverve eiendomsrett eller bruksrett til vannfall. Det er ikke i loven gitt påbud om at konsesjonen skal være tidsbegrenset eller inneholde hjemfallsrett. Det er klart forutsatt i forarbeidene at det ikke skal fastsettes vilkår om hjemfallsrett dersom konsesjon gis på ubegrenset tid. Det er også gitt uttrykk for at varige konsesjoner bør være den normale ordning.

At kommuner og fylkeskommuner er undergitt konsesjonsplikt for ervervelse av vannfall, er en nyordning som kom inn ved lovendringen 1969. Den tidligere konsesjonsfrihet gjaldt også når flere kommuner gikk sammen om å erverve et vannfall. Ble det derimot opprettet et eget kraftselskap, kom ervervsloven til anvendelse. Ved en lovendring i 1959 ble det gitt adgang til å gi varige konsesjoner til sammenslutninger der kapitalen for en overveiende del var på kommunale hender.

Ved endringen i 1969 var det under forberedelsen av loven en viss uenighet med hensyn til om hjemfallsretten skulle gjøres gjeldende for konsesjoner meddelt kommuner og fylkeskommuner. Departementet påpekte at kommunene svarte for all lokal distribusjon av kraft og for omkring halvparten av produksjonen. Innføring av hjemfallsrett ville medføre at en vesentlig del av de kommunale anlegg ville gå over til staten. Dette ville sterkt svekke den kommunale kraftforsyning og derved ikke fremme samordning og rasjonalisering av elektrisitetsforsyningen. Departementet gikk derfor inn for at det under ingen omstendighet burde fastsettes vilkår om hjemfallsrett til staten. Stortinget sluttet seg til dette.

Dersom en kommune eller flere kommuner ville erverve vannfall eller selskap som eier vannfall, kan det som nevnt gis varig konsesjon etter ervervslovens § 4. Spørsmålet er så om det kan gis varig konsesjon når eier-

forholdene oppfyller kravene i § 4. Det følger av § 2 post 22 at Kongen ved videreoverdragelse av vannfall til kommune kan frafalle vilkår som ikke er obligatoriske etter § 4 tredje og fjerde ledd. Det må på denne bakgrunn være klart at det kan gis ny konsesjon etter § 4 til selskap som tidligere har hatt konsesjon etter § 2 forutsatt at vilkårene i § 4 er oppfylt. Isolert sett synes ordlyden i ervervslovens § 27 å forutsette at endringer bare kan gjøres innenfor den enkelte konsesjonstype m. a. o. at det ikke kan gis dispensasjon fra vilkår som følger av § 2 hvis først konsesjonen er gitt etter denne bestemmelse. Det er i saken ikke nødvendig å ta stilling til dette formproblemet. De materielle regler er de samme enten man konstruerer spørsmålet som ny konsesjon eller endring av tidligere vilkår.

IV.

I dette tilfelle står man overfor en søknad fra et selskap som i sin helhet er på kommunale hender, men hvor selskapet er organisert som aksjeselskap. Den ene halvdel av aksjene har vært på kommunens hånd siden konsesjonen ble meddelt. Den andre halvdel er erervet noen år før konsesjonstidens utløp. Konsesjon på selve aksjene etter ervervslovens § 36 er gitt etter utløpet av konsesjonstiden.

I saken er søknad om varig konsesjon innkommet i god tid før den tidsbegrensede konsesjon utløp. Saken er imidlertid ikke ferdigbehandlet på hjemfallstidspunktet. Dersom resultatet er at hjemfall automatisk inntrer ved fristens utløp, har ikke loven regler om overføring av eiendomsrett til kommunen. Grunnlovens § 19 setter her grenser for Kongens myndighet, og spørsmålet om overdragelse til kommunen må avgjøres av Stortinget.

Lovsatte frister skaper ofte rettslige problem. Det rettslige bildet er broget, men enkelte linjer trer fram selv om nyansene er tallrike. Dersom saksbehandlingsregler tar sikte på å gi borgerne rettigheter i forhold til forvaltningen selv, har forvaltningen i vid utstrekning adgang til å dispensere fra disse, jfr. diverse regler i forvaltningsloven. Dette gjelder i noen utstrekning også for regler av mer materiellrettslig karakter. I forhold til lovsatte frister for å reise søksmål, se som eksempler husleielovens § 38, konsesjonslovens nye § 14 tredje ledd og naturvernlovens § 20, er det klart at domstolene ikke kan gi oppreisning eller forlenge fristen. Om forvaltningen når den er part har slik adgang, eller om den eventuelt kan la være å påberope seg fristen, er noe tvilsomt. Antakelig må det i en eventuell drøftelse av disse spørsmål sondres mellom statsorganets interne rett og dets rett utad. Spørsmålene er nær knyttet sammen med om domstolene skal anvende fristene ex-officio. Jeg nevner at det i tvml. § 437 er gitt en særlig regel om oppreisning for frist for søksmål som er satt av forvaltningen selv.

Disse antydninger viser at tolkningsproblemene knyttet til forvaltningsfrister er lite gjennomarbeidet, og at løsningene er usikre. Ingen av de tilfeller som er nevnt kan kaste særlig lys over løsningen av det foreliggende problem. Særlig gjelder dette fordi hjemfallstiden åpenbart har som siktemål å regulere Kongens frihet i konsesjonssaker.

V.

Det er under pkt. I fastslått at Kongen ikke har adgang til å forlenge hjemfallsfristen. Det må videre følge av dette at Kongen heller ikke kan la være å gjøre hjemfallsretten gjeldende. Likevel synes det å være en klart utilsiktet virkning av hjemfallsreglene at søknad som er innkommet i god tid før hjemfall har funnet sted og på et tidspunkt hvor Kongen har full kompetanse, ikke skal kunne tas under behandling fordi fristen i mellomtiden er gått ut. I mange relasjoner er det et prinsipp at hvis et organ først har kompetanse til å behandle en sak som er brakt inn for det, beholder organet kompetansen selv om nye forhold eller endring av tidligere gjør at saken opprinnelig ikke kunne vært avgjort av organet. Det foreligger tungtveiende reelle grunner for at forvaltningen ikke skal være bundet til å sluttføre behandling innen bestemte frister. Et særlig viktig argument er at tidspresset kan føre til en uforsvarlig rask saksbehandling. Særlig gjelder dette når alternativet kan bli et erstatningskrav på privat hånd. Det foreligger også enkelte andre reelle argumenter som burde trekkes inn i en mer nyansert analyse. En analyse som jeg på det nåværende tidspunkt ikke har anledning til å foreta.

Tilsvarende problemer kan melde seg i forhold til tomtefestelovens § 33. Bestemmelsen fastslår at Kongen kan gi samtykke til at festeren under bestemte forutsetninger gis innløsningsrett. Søknad må imidlertid være innkommet 2 år før festetiden er ute. Bakgrunnen er at forvaltningen skulle gis tilstrekkelig tid til å behandle saken. Etter det jeg forstår er det allerede gitt dispensasjon for oversittelse av denne frist. Denne praksis er av en viss interesse i saken. Hvis forvaltningen ikke har behandlet søknaden før festetiden er ute, vil det være nær parallellitet med de rettsspørsmål som reiser seg i foreliggende sak. Tomtefesteloven gjelder som utgangspunkt i forhold mellem private parter. Behovet for klarhet og forutberegnlighet er kanskje derfor enda mer utpreget enn når det gjelder hjemfallsreglene. Likevel må antakelig rettsspørsmålet løses likt i disse relasjoner.

Min konklusjon er at de reelle hensyn slår igjennom overfor lovbestemmelsens ordlyd. Ordlyden teller ikke med full styrke fordi reglene åpenbart ikke har tatt sikte på å regulere en situasjon som den foreliggende. Jeg tror derfor at en søknad innsendt før hjemfallsfristens utløp i et tilfelle hvor forvaltningen har kompetanse til å innvilge den helt eller delvis, kan ferdigbehandles uten at hjemfall finner sted. En forutsetning må være at det fra forvaltningens side ikke vises illojalitet overfor regelverket. Om det også bør stilles opp en forutsetning om at søknaden må være innkommet i god tid før fristens utløp, kan være diskutabelt. I denne saken er søknaden under enhver omstendighet innkommet tidlig nok. At ikke kommunen hadde konsesjon på de nye aksjer på det tidspunkt A&S Eidefoss søkte om varig konsesjon, har ingen selvstendig rettslig betydning for det foreliggende spørsmål.

På bakgrunn av konklusjonen er det unødvendig for meg å ta stilling til virkningene av at hjemfall har funnet sted. Det kan imidlertid være naturlig å knytte noen merknader til NVE's syn på disse spørsmål. NVE har antatt at det ikke er anledning til å gi

avkall på hjemfallsretten. Likevel antydes det at man ikke skal gjøre hjemfallsrett gjeldende for den del kommunen hele tiden har eid. NVE's synspunkt må her antakelig være at Stortinget i Innst. O. XI for 1968—69 side 9 allerede har tatt det standpunkt at hjemfall ikke bør skje for denne del. Stortinget har selvfølgelig adgang til å overføre statseiendom til kommunen. Men hvis man først antar at hjemfall har funnet sted, synes jeg vanskelig departementet kan unnlate å forelegge for Stortinget spørsmålet om overføring til kommunen. Riktignok har Industrikomitéen gitt uttrykk for at det ikke ville være riktig å trekke ut kapitalen av kommunen til fordel for staten, men de har ikke eksplisitt tatt stilling til hva som i den nåværende situasjon ville ha vært den naturlige løsning. Det er imidlertid mulig at NVE bare har gitt uttrykk for hvilke løsninger som er ønskelige, uten å ta standpunkt til selve saksbehandlingen.

VI.

Det kan reises spørsmål om den løsning jeg har kommet fram til kan skape uklarhet i forhold til de klare regler for hjemfall som ervervsloven legger opp til. Når det gjelder konsesjoner til selskaper som ikke går inn under § 4, skulle situasjonen være klar. Hjemfall inntrer etter fastsatte frister uten modifikasjoner. Bare hvis det dreier seg om et subjekt som kan få varig konsesjon etter § 4 og som tidligere ikke har hatt dette, vil ovennevnte spørsmål reise seg. Omgåelsessituasjoner, f. eks. ved at eiendomsrett forsøkes overført til kommuner rett før hjemfallstidens utløp, vil kunne vurderes under selve konsesjonsbehandlingen.»

Departementet skal bemerke:

Etter at Vågå kommune i 1974 var blitt eier av samtlige aksjer i A/S Eidefoss søkte selskapet om å få sløyfet konsesjonsbestemmelsen om tidsbegrenset konsesjon. Søknaden gjaldt tre konsesjoner, nemlig: Konsesjon på erverv av Eidefossen, meddelt 29. september 1916, konsesjon på erverv av Tessefallene, meddelt 7. november 1957 og konsesjon på regulering av Tessevatn, meddelt 3. februar 1941.

Som det fremgår av foranstående har Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen bare behandlet konsesjonen vedrørende Eidefossen. Når det gjelder konsesjonen på erverv av Tessefallene og konsesjon på regulering av Tessevatn, er disse fortsatt til behandling i Vassdragsvesenet. Departementet finner det derfor riktig i denne sak bare å behandle den del av søknaden som gjelder konsesjonen av 29. september 1916 på erverv om Eidefossen.

Som nevnt foran har det vært en viss uenighet mellom Hovedstyret og departementet. Uenigheten gjaldt i realiteten om hvorvidt søknaden fra A/S Eidefoss ikke kunne behandles på grunn av at hjemfallstidspunktet var inntrådt. Uenigheten synes nå avklaret i og med Regjeringsadvokatens foran inntatte brev av 26. januar 1978.

Departementets standpunkt i dette spørsmål fremgår av dets brev av 29. oktober 1977 som er inntatt foran. Hovedstyrets syn fremgår av det brev av 21. oktober 1977 og 24. november 1977. Når det gjelder Hovedstyrets brev ville departementet ha foretrukket at departementets syn på saken hadde kommet tydelig fram. For øvrig synes det å være enighet mellem departementet og Hovedstyret i det vesentlige i denne sak, nemlig at Eidefossen i sin helhet skal være på de aktuelle kommuners hender.

Videre har Hovedstyret uttalt det er forutsetningen at A/S Eidefoss bør ha konsesjon på uavgrenset tid.

Energidepartementet antar bl. a. på bakgrunn av Regjeringsadvokatens brev at det er anledning til å endre A/S Eidefoss' tidsbegrensede konsesjon av 29. september 1916 på erverv av Eidefoss til en varig konsesjon. Da samtlige aksjer nå eies av kommunen og vilkårene for å få en varig konsesjon er til stede, vil departementet rå til at det i medhold av ervervslovens § 27, jfr. 4 at vilkåret om tidsbegrenset konsesjon og hjemfall til staten endres til en konsesjon på ubegrenset tid.

Etter dette foreslår departementet at vilkåret i post 15 i konsesjonen gitt til A/S Eidefoss på erverv av Eidefossen erstattes av følgende:

«Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Departementet kan ta vilkårene for konsesjonen for øvrig opp til revisjon.
Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.»

Når det gjelder adgangen til revisjon av vilkårene har departementet først og fremst tenkt på at det kan bli behov for dette i forbindelse med en ytterligere utbygging av vassdraget. Samtidig kan det være behov for en modernisering av vilkårene. Departementet forutsetter at det har fullmakt til å foreta en slik revisjon.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

I medhold av ervervslovens § 27 jfr. § 4 endres vilkårenes pkt. 15 om begrenset konsesjonstid og hjemfall til staten i konsesjon på erverv av Eidefossen gitt A/S Eidefoss ved kongelig resolusjon av 29. september 1916 til vilkår om konsesjon på ubegrenset tid i samsvar med Olje- og energidepartementets forslag i foredrag av 23. februar 1978.

6. Trondheim Elektrisitetsverk.

(Tillatelse til bygging og drift av gassturbinaggregat i Ila varmekraftverk.)

Kongelig resolusjon av 17. mars 1978.

Trondheim Elektrisitetsverk fikk 11. februar 1937 konsesjon for bygging og drift av et varmekraftverk i Ila i Trondheim. Det er et konvensjonelt damkraftaggregat.

Den foreliggende sak gjelder en søknad fra Trondheim Elektrisitetsverk om konsesjon for istallasjon av et gassturbinaggregat med tilhørende transformerings- og apparatanlegg i det bestående varmekraftverk i Ila i Trondheim.

Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitsvesen har i brev av 18. januar 1978 avgitt følgende innstilling i saken:

«1. *Innledning.*

Trondheim Elektrisitetsverk søkte i brev av 25. mai 1977 om konsesjon for installasjon av et gassturbinaggregat med tilhørende transformerings- og apparatanlegg i det bestående varmekraftverk i Ila i Trondheim (vedlegg 1). Tillatelse for det bestående varmekraftverk ble meddelt 11. februar 1937, og er uten tidsbegrensning.

Denne søknaden erstattet en tidligere søknad datert 18. november 1975 og innebærer visse justeringer av gassturbinens ytelse, brennstoffkvalitet og utslippsforhold. Søknaden medfører at det i tillegg til det nye gassturbinaggregatet og det utstyr som følger med deette, bygges et nytt kjeleanlegg med ny skorstein for den bestående dampturbin. Dette kjeleanlegg fyres, etter de forutsetninger som er gjort i den siste søknaden, bare med de varme avgassene fra gassturbinen. Gassturbinen sammen med det tidligere turboaggregatet utgjør et kombinert oljekraftverk.

2. *Søknader og tilleggsopplysninger.*

2.1. Søknad av 18. novembeer 1975.

Trondheim Elektrisitetsverk sendte den 18. november 1975 NVE følgende søknad, som her refereres for fullstendighets skyld. (Den er senere erstattet av søknad nevnt under pkt. 2.2):

«ILA VARMEKRAFTVERK
SØKNAD OM KONSESJON

Med dette søkes om konsesjon på installasjon av en gassturbin med tilhørende transformerings- og apparatanlegg i vårt eksisterende varmekraftverk i Ila.

Installasjonen omfatter:

1 stk. gassturbin, netto ytelse 16 MVA, 15 MW
1 stk. transformator 16 MVA, maskinsp./ 66kV
1 stk. bryterfelt, 66 kV.

Det er mulig at ytelsen på gassturbinen kan endres noe avhengig av leverandør. Maskinspenningen vil også først kunne fastlegges når leverandør er valgt. Det ventes at den vil ligge under 12 kV.

Eksisterende varmekraftinstallasjon, et konvensjonelt damkraftaggregat som yter 11 MW netto, er bygd etter konsesjon av 11. februar 1937.

Gassturbinen forutsettes drevet i kombinasjon med dette aggregatet ved at avgassen fra gassturbinen leedes gjennom dampkjelen for dampturbinen. Total netto ytelse for anlegget blir ca. 26 MW, virkningsgrad ca. 40 pst.

Nyinstallasjonen krever ikke nye overføringsanlegg i 66 kV nettet.

Nærmere data for anlegget går fram av følgende vedlegg:

1. Grunnlag for søknad om konsesjon.
2. Kart over Ila-området
3. 66 kV nett i Trondheim
4. Forenklet enlinjeskjema for Ila varmekraftverk
5. EFI-rapport. Økonomisk oppførsel av et varmekraftverk i TEV's kraftproduksjonssystem.»

2.2. Søknad av 25. mai 1977.

Trondheim Elektrisitetsverk har den 25. mai 1977 sendt NVE følgende omarbeidede søknad, idet verket har trukket søknaden av 18. november 1975 tilbake:

«ILA VARMEKRAFTVERK.
SØKNAD OM KONSESJON

Med dette søkes om konsesjon på installasjon av en gassturbin med tilhørende transformerings- og apparatanlegg i vårt eksisterende varmekraftverk i Ila.

Installasjonen omfatter:

1 stk. gassturbin, netto ytelse 28 MVA, 23 MW, ved lufttemperatur ute +15° C.
1 stk. transformator 28 MVA, maskininsp./ 66 kV.
1 stk. bryterfelt, 66 kV.

Det er mulig at ytelsen på gassturbinen kan endres noe avhengig av leverandør. Maskinspenningen vil også først kunne fastlegges når leverandør er valgt. Det ventes at den vil ligge under 12 kV.

Eksisterende varmekraftinstallasjon, et konvensjoneelt dampkraftaggregat som yter 11 MW netto, er bygd etter konsesjon av 11. februar 1937.

Gassturbinen forutsettes drevet i kombinasjon med dette aggregatet ved at avgassen fra gassturbinen ledes gjennom dampkjelen for dampturbinen. Total netto ytelse for anlegget blir ca. 34 MW ved utetemperatur +15° C og ca. 37 MW ved utetemperatur 0° C.

Nyinstallasjonen krever ikke nye overføringsanlegg i 66 kV nettet. Installasjonen skjer i eksisterende bygning.

Nærmere data for anlegget går fram av følgende vedlegg:

1. Grunnlag for søknad om konsesjon.
2. Kart over Ila-området.
3. Situasjonsplan. Bygning og oljetanker.
4. 66 kV nett i Trondheim.
5. Forenklet enlinjeskjema for Ila varmekraftverk.

6. EFI-rapport, Tr. nr. 1911 av 4. juli 1975. «Økonomisk oppførsel av et varmekraftverk i TEV's kraftproduksjonssystem.»
7. EFI-rapport, Tr. nr. 2182 av 12. mai 1977. «Et varmekraftverk i TEV's produksjonssystem. Tilleggsberegninger for stadium 1982/83.»
8. Effektprognose for Trondheim Elektrisitetsverk.

Denne søknaden erstatter søknad av 18. november 1975 på konsesjon for 15 MW gassturbinanlegg sendt NVE — og søknad om utslippstillatelse av 4. oktober 1974 sendt Røykskaderådet. Disse søknadene trekkes med dette tilbake.

Endring av installasjonen har sin årsak i følgende:
1. Bedring av de miljømessige forhold.
2. Større ytelse og bedret driftsøkonomi.
3. Bedre ressursutnytting.

For oversiktens skyld gjengis i følgende tabell en sammenlikning mellom utslipp fra det bestående anlegg, anlegg konsesjonssøkt 18. november 1975 og det anlegg som nå konsesjonssøkes:

	Bestående anlegg	Konsesjonssøkt anlegg 18. november 1975	Nytt prosjekt
Ytelse			
Gassturbin MW	0	15	23
Dampkraft			
Turbin MW	11	11	11
Sum		26	34
Brenselsforbruk kg/time			
Lettolje, 1 pst. S	0	4 400	7 164
Tungolje, 2,5 pst. S	3 500	1 600	0
Sum	3 500	6 000	7 164
Svovelutslipp kg S/time			
Fra lettolje		44	71,6
Fra tungolje	88	40	
Sum	88	84	71,6
Sotinnhold målt i Bacharach	Antatt 5—6 noe synlig	Maks 5 knapt synlig	Maks 1,0 ved lavlast 3,8 ved fullast ikke synlig
Støvutslipp, g/time			
Fra lettolje	0	1 160	2 000
Fra tungolje	5 200	2 400	0
Sum	5 200	3 560	2 000

Som tabellen viser vil det nye prosjektet bety vesentlige miljømessige fordeler.

Statens forurensningstilsyn har tidligere ved kunngjøring gjort kjent de planer som omfattes av den tidligere konsesjonssøknad samtidig som saken har vært ute til høring på vanlig måte. Som vist gir installasjonen etter vår nye søknad like eller bedre miljømessige forhold.

Med bakgrunn i dette tør vi spørre om ny høringsprosedyre kan sløyfes for å spare kostbar tid. Saken har fått særdeles stor aktualitet ikke minst ut fra det forhold at konsesjonsbehandling av Orklaverkene som var ventet ferdigbehandlet før sommerferien i år, nå er utsatt på ubestemt tid. Det er således mer enn noen gang viktig for vår leveringssikkerhet at konsesjon på varmekraftverket kan gis så snart som mulig.

Vi står til disposisjon med ytterligere opplysninger om dette skulle vise seg nødvendig.»

2.3. Tilleggsopplysninger.

Trondheim Elektrisitetsverk har i brev av 7. oktober 1977 gitt følgende tilleggsopplysning til Helsedirektoratet:

«1. Antatt driftstid.

Aggregatet skal i alt vesentlig være en tørrårssikring. I praksis vil dette bety at aggregatet vil bli kjørt sammenhengende over lengere perioder i enkelte år. Vi har søkt konsesjon med bakgrunn i en midlere driftstid på 2 000 timer pr. år.

De driftssimuleringer som er foretatt for vurdering av anleggets lønnsomhet, viser en langt kortere brukstid. Dersom vi vurderer dette aggregatet ut fra perioden 1961—1977 ville aggregatet vært i drift bare i vinterperioden 1969/70 og da med driftstid i området 1 500—2 000 timer.

Det vesentlige er at aggregatet kan kalkuleres inn i vårt produksjonsgrunnlag og gi oss rett til fulle kjøpsmuligheter gjennom Samkjøringen ved behov. Så lenge prisen på slik kraft ligger under 15 øre/kWh vil aggregatet ikke bli kjørt.

Selv ved den store import av varmekraft fra Sverige og Danmark det siste år har prisen på samkjøringskraft ligget under denne grense.

2. Lydtekniske forhold.

Ved drift vil lydnivået være absolutt jevnt med konstant frekvens. Støyen genereres fra følgende 4 hovedkilder:

a. Luftinntak
b. Avgass
c. Gassturbinmaskineri
d. Generator.

Vi viser her til vedlagte publikasjon fra General Electric:

«Environmental requirements and acoustical design.»

Tabell II side 6 gir en oversikt over støyforholdene i 100 m avstand, men da fra en installasjon åpent plassert uten noen form for støydemping.

Installasjonene hos oss skal skje inne i en tung betongbygning uten vinduer. Lyd fra gassturbinmaskineriet og generatoren ventes ikke å bli hørbar i 100 m avstand. Når det gjelder avgassen er denne i tabellen forutsatt sluppet direkte ut fra gassturbinen.

Vår konsesjonssøknad forutsetter et kombinasjonsanlegg der avgassen ledes inn i en dampproduserende kjele. Denne vil i stor grad avsvekke støynivået før røykgassen ledes til skorstein.

Når det gjelder luftinntaket vil dette bli plassert slik at det rettes ut mot fjordområdet skjermet bakover over stasjonshallen. Kfr. vedlegg.

Kurvene for konstant lydnivå vil således ikke bli konsentriske om stasjonsområdet, men nærmest «pæreformet» trukket mot fjorden retning nord.

Sør for stasjonsområdet ligger en kirkegård med en rekke meget store trær som ventes å gi god skjerming. De boligblokker som ligger ugunstigst til er 3 blokkhus adressert til Skjæringen. Disse vil delvis skjermes av Ila Smelteverk og dessuten ligge i lydskyggen av stasjonshallen.

Etter at søknaden ble sendt har vi hatt befaring i området sammen med en engelsk lydekspert, direktør M. W. Schneider, Environmental Elements Corporation. Han har lang erfaring med installasjon av slikt maskineri også i lydømfintlige områder. Han karakteriserer forholdet som ideelt for installasjonen. Det kan legges til at lydnivået kan dempes ned nær sagt så langt det måtte være ønskelig, men dette er et økonomisk spørsmål. Slike lyddempende tiltak kan også utføres etter at en har fått erfaring med driften.»

Videre opplyses i brev av 9. desember 1977:

«Til Deres orientering vedlegges en arrangementstegning over anlegget i plan og snitt, K. B. tegn. nr. 198539. Luftinntaket skjer gjennom filterhuset som har inntaksåpninger vendt ut mot fjordbassenget. Dette av lydtekniske grunner. Snitt A—A viser 2 skorsteiner, den ene for direkte utblåsing fra gassturbinen under oppstarting, den andre for avgass ved drift av kjeleanlegget. Videre bearbeiding av anlegget forutsetter bare én skorstein plassert direkte over kjelen. Direkte avgass fra gassturbinen under oppstart skal således også føres over i denne.

Nå har Røykskaderådet uttalt at skorsteinen minst skal ha en høyde på 40 m over bakkenivå. Dette vil bli tatt opp til nærmere drøfting da det synes å være et strengt krav.

Konsentrasjonen av forurensing i avgassen fra en gassturbin er meget liten p. g. a. de store luftmengder som går gjennom anlegget, ca. 440 000 Nm^3/time. De miljømessige konsekvenser ved lavutslipp er derfor små. Dette vil bli tatt opp med miljømyndighetene.

Dersom kravet til 40 m skorstein fastholdes, vil denne måtte bygges opp på eget fundament ved siden av anlegget. Dette er vist med rød sirkel på nevnte tegning.

Til orientering vedlegges også et prinsippskjema, K. B. tegn. P-425/76.

Kjølevannsanlegget blir slik det er for det bestående dampkraftaggregat. Generatorkjøling til den nye maskinen blir tatt fra dette anlegget. Både til kondensator og generatorkjølere brukes saltvann. Total kjølevannsmengde er ca. 2 400 m^3/h.

Iflg. prøveprotokoller for aggregatet er temperaturstigningen på kjølevannet ca. 10° C ved fullast, totaltemperatur 15—25° C. Den varmemengde som tapes gjennom kjølevannet er derfor vanskelig å gjenvinne med forsvarlig økonomi. Det finnes heller ikke industri i nærheten som har mulighet for å utnytte saltvann med de aktuelle temperaturer i noen form for prosess. Tilgang på avløpsvannet vil dessuten bli lite stabilt da kjøring av anlegget ikke vil bli årvisst.»

3. *Avgitte uttalelser.*

Søknaden under pkt. 2.1 ble den 5. desember 1975 sendt ut for høring til en rekke instanser.

Den nye søknad under pkt. 2.2 ble den 21. juni 1977 sendt ut for høring til de samme instanser med unntak av Teledirektoratet, Luftfartsdirektoratet, Kystdirektoratet, Direktoratet for sivilt beredskap og Statens oljedirekorat, da den nye søknaden ikke ville endre de nevnte instansers avgitte uttalelse.

3.1. Tekniske etater.

Teledirektoratet uttaler i brev av 16. januar 1976:

«Teledirektoratet har ingen bemerkninger til søknaden.»

Norges Statsbaner uttaler i brev av 1 .september 1977:

«Man har intet å innvende mot at Trondheim Elektrisitetsverk gis tillatelse til å bygge og drive omhandlede høyspenningsanlegg.

For eventuelle kryss med jernbanen må det søkes om kryssingstillatelse. Kryssingsstedet og mulige særkrav Statsbanene måtte stille, må være godtatt på forhånd.

Statsbanene tar forbehold med hensyn til enhver ulempe for sine anlegg forårsaket av jordslutning i ovennevnte høyspenningsanlegg, og til svakstrømsforstyrrelser av en slik størrelse at den grense for telefonstøy som er foreskrevet av CCITT vil bli overskredet.»

Luftfartsdirektoratet uttaler i brev av 12. desember 1975:

«En kan ikke av det fremlagte materiale se at saken slik den nå foreligger, foranlediger kommentarer fra Luftfartsdirektoratets

side. Nevnte materiale returneres derfor vedlagt.»

Ved telefon med Luftfartsdirektoratet den 6. desember 1977 ville dette ikke ha ytterligere bemerkninger selv om det skulle bli aktuelt med en skorstein på 40 m.

Kystdirektoratet uttaler i brev av 15. januar 1976:

«Saken er blitt forelagt Trondheim havnestyre som har følgende bemerkninger:

1. Det beregnede støynivå fra anlegget er oppgitt til 51 db. ved en radius på 100 m fra Dampsentralens sentrum og 45 db. ved en radius på 200 m.

Avstanden til regulert kailinje er 130 m og støynivået skulle da her anslagsvis ligge på 50 db.

Støyen fra anlegget, samt det beregnede utslipp av svovel, sot, røyk og nitrogenoksyder i røykgassen, skulle ikke gi grunn til innvendinger fra Trondheim havnevesens side.

2. Ved eventuell bunkring fra tankfartøyer utenfor Dampsentralens anlegg, forbeholder havnevesenet seg rett til å regulere denne av hensyn til den øvrige skipstrafikk i området, spesielt ved kai 31 — Ila Pir.

3. Ved framtidig utbygging av kai i henhold til den fastsatte kailinje i reguleringsplan av 27. oktober 1968, må tekniske installasjoner ut mot sjøen i tilknytning til Dampsentralen, som avløpsledninger for kjølevann og oljeinntak på nåværende utstikkkerbro, tilpasses kaikonstruksjonen og den utfylling som vil bli fortatt bak denne.

Alle utgifter i forbindelse med dette må bæres av Trondheim Elektrisitetsverk.

Kystdirektoratet slutter seg til havnestyrets bemernkinger og forslag til vilkår. Utover dette foranlediger framlagte konsesjonssøknad ingen bemerkninger fra Kystdirektoratet.»

Fiskeridirektoratet uttaler i brev av 19. september 1977:

«Fiskeridirektoratet har forelagt saken for Havforskningsinstituttet, og vedlagt følger kopi av brev hertil av 30. juni d. å. fra Havforskningsinstituttet.

Fiskeridirektoratet henholder seg til Havforskningsinstituttets uttalelse. Etter kontakt med fiskerisjefen i Trøndelag kan en bekrefte at det ikke er fiske av betydning i det berørte området av Trondheimsfjorden.»

Havforskningsinstiuttet; gjenpart av 30. juni 1977.

«Vi finner at informasjonene om utslippet i søknaden er utilstrekkelige til faglige vurderinger herfra av de fiskerimessige konsekvenser.

I prinsippet vil både oppvarmet kjølevann og tilførsler fra mulige røykgassvaskeanlegg medføre marine økologiske virkninger. Det er imidlertid ikke, oss bekjent, fiske av betydning i dette området av Trondheimsfjorden slik at det fra Fiskeridirektørens side skulle være grunnlag for å kreve videre data for gjennomføring av en konsekvensanalyse, eventuelt med etterfølgende overvåkning.»

Statens oljedirektorat uttaler i brev av 17. desember 1975:

«Oljedirektoratet har med interesse gjennomgått de tilsendte dokumenter på rent faglig basis. Man finner det imidlertid ikke korrekt å avgi noen uttalelse til nevnte sak, da oljedirektoratets myndighetsområde er begrenset til norsk kontinentalsokkel.

Spørsmål i forbindelse med utbygging av Ila varmekraftverk, synes følgelig klart å ligge utenfor direktoratets normale arbeidsområde.»

Direktoratet for sivilt beredskap i brev av 8. mars 1976:

«Saken har vært forelagt Trondheim sivilforsvarskrets og Trøndelag sivilforsvarsdistrikt til uttalelse. Ingen av foran nevnte instanser har merknader til den foreslåtte utbygging av angjeldende varmekraftverk som fremgår av saksdokumentene.

Konsesjonssøknaden foranlediger heller ingen merknader fra direktoratets side.»

Statens sprengstoffinspeksjon. Statens sprengstoffinspeksjon har ikke hatt anledning til å sluttføre sin behandling av saken, men har ingen vesentlige innvendinger i sin foreløpige uttalelse av 12. januar d. å. (Se vedlegg 6.)

3.2. Natur- og miljøverinteresser.

Norges naturnvernforbund uttaler i brev av 26. januar 1976:

«Saken er blitt forelagt vår kretsforening Sør-Trøndelag Naturvern, som i brev hit av 8. ds. har fremmet et forslag til Norges Naturvernforbunds uttalelse.

Norges Naturvernforbund viser til og støtter foreningens uttalelse — som vedlegges.»

Videre har Naturvernforbundet uttalt i brev av 19. oktober 1977:

«Søknadsdokumentene er blitt forelagt vår kretsforening Sør-Trøndelag Naturvern.

Forbundet viser til og støtter foreningens merknader i brev av 20. september. Kopi av brevet vedlegges.»

Kretsforeningen Sør-Trøndelag Naturvern uttaler i brev av 8. januar 1976:

«Trondheim Elektrisitetsverk har søkt om konsesjon på instalalsjon av en gassturbin i et eldre varmekraftverk i Ila i Trondheim. Ila varmekraftverk har vært relativt lite brukt i de senere år. Varmekraftverket ligger i nærheten av større boligfelter (ca. 300—400 m) som lett vil bli plaget av både støy og luftforurensning ved utvidelse av driften ved varmekraftverket. Når TEV i dag søker om konsesjon for modernisering av varmekraftverket er det derfor nødvendig at miljøulempene ved bruk av verket blir små.

Sot, svovveldioksyd og nitrogenoksyder i røykgassen:
Utslipp av SO_2, sot, støv og nitrogenoksyder er ikke ubetydelige da rensing av avgassene ikke er planlagt. I forhold til tidligere utslipp er forbedringen ved moderniseringen ubetydelige. Da verket i dag dessuten sjelden er i drift, representerer utlippet etter modernisering en betydelig økning i forhold til dagens situasjon.

Støy:
Beboerne i området har vært meget plaget av støy fra varmekraftverket. De har ved flere anledninger klaget til TEV i sakens anledning uten resultat. TEV sier i sin konsesjonssøknad at støyforholdene ikke vil bli vesentlig endret ved moderniseringen.

Konklusjon:
En modernisering av Ila varmekraftverk slik som TEV har planlagt vil øke miljøbelastningene i de tilstøtende boligområder. Uten rensing av avgassene og reduksjon av støynivået kan NNV ikke anbefale søknaden.»

Videre skal vi referere brev av 20. september 1977 fra Kretsforeningen Sør-Trøndelag naturvern:

«Vi viser til fråsegna vår av 8. januar 1976 som gjaldt den opphavelege søknaden, og STNV vil seie seg glad for at TEV har lagt fram ein moderniseringsplan som gir miljømessige forbetringar og betra ressursutnytting i høve til instillasjonen som er i dag. Storleiken på svovelutsleppet blir berre redusert frå 88 kg/time til 72—78 kg/time og vi kan framleis ikkje se at det er planar om røykrensing for å redusere svovelinnhaldet. Det er heller ikkje foreslege tiltak for å fjerne støyplaga som vi peika på i den førre fråsegna vår.»

Miljøverndepartementet uttaler i brev av 23. februar 1976 til NVE:

«Røykskaderådet har nå behandlet saken på ny og viser til sitt vedtak av 9. juli 1975 og fastholder dette. Til orientering følger vedlagt kopi av brev av 12. februar 1976 fra Statens forurensningstilsyn.
Under henvisning til Industridepartementets brev av 8. oktober 1975 til Miljøverndepartementet og brev av 11. november 1975 fra Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen til Trondheim elektrisitetsverk, vil saken bli avgjort ved kongelig resolusjon. — Det forutsettes således at Industridepartementet og Miljøverndepartementet sammen forbereder avgjørelsen i saken når Hovedstyrets innstilling foreligger.»

Miljøverndepartementet uttaler i brev av 19. juli 1977 til Statens forurensningstilsyn:

«Miljøverndepartementet antar at denne saken bør få en tilsvarende behandling som saker vedrørende vannkraftutbygging som blir endelig avgjort ved kongelig resolusjon. Vi ber derfor om at Røykskaderådet avgir innstilling i saken til departementet.»

Statens forurensningstilsyn skriver i brev av 2. desember 1977 til NVE:

«Røykskaderådet behandlet saken på sitt møte 21. november 1977 og rådets flertall fant å kunne innstille overfor Miljøverndepartementet at utslippstillatelse bli gitt på bestemte vilkår.
Rådets mindretall, som besto av Knut Blom kunne ikke anbefale at utslippstillatelse ble gitt.
Kopi av røykskaderådets forslag til utslippstillatelse følger vedlagt.»

Helsedirektoratet uttaler i brev av 18. oktober 1977:

«Det henvises til Deres brev av 21. juni d. å. vedrørende Trondheim Elektrisitetsverks søknad om konsesjon for bygging og drift av en gassturbindrevet generator i Ila varmekraftverk.
Det er i konsesjonssøknaden angitt at anlegget ligger i et typisk industristrøk, men at det innen en radius av 200 meter ligger noen bolighus i Bynesveien og Skjæringen. Ifølge vedlagte kart ligger disse bolighus i ytre del av 100—200 meter-sonen. Det er videre angitt at støynivået ligger i området 45 dB (A) i en avstand av 200 meter fra anlegget og at dette tilsvarer ca. 51 dB (A) i en avstand av 100 meter. Stasjonen vil være skjermet av store bygninger og av store trær. Dessuten vil det i noen grad være mulig å dirigere lydretningen ut mot havneområdet.
Trondheim Elektrisitetsverk har i brev av 7. oktober d. å. gitt mer detaljerte opplysninger om de lydtekniske forhold. Det opplyses at boligene i Skjæringen består av tre boligblokker som vil bli delvis skjermet av Ila Smelteverk og dessuten vil ligge i lydskyggen av stasjonshallen, og at bolighusene i Bynesveien ventelig vil bli skjermet av endel høye trær på Ila kirkegård. Helsedirektoratet har fått opplyst at støysonegrensene er teoretisk beregnet, og at disse på grunn av ovennevnte forhold sannsynligvis viser for høye verdier i boligområdet. På kartet er disse sonegrensene inntegnet som sirkler rundt aggregatet, mens riktigere ville være en pæreformet figur med lengdeaksen mot havnen.
I konsesjonssøknaden angis det at det synes rimelig å legge en midlere brukstid på 2 000 timer pr. år til grunn. Ved Trondheim Elektrisitetsverk har Helsedirektoratet fått opplyst at aggregatet beregnes å være i drift i forholdsvis lange sammenhengende perioder.
I søknaden er det angitt at støyfrekvensen ligger i området 1 000 Hz/s. Elektrisitetsverket har i sitt brev opplyst at lydnivået vil være absolutt jevnt med konstant frekvens.
Man er kjent med at naboene tidligere har fremsatt klage over støy i annen sammenheng i dette strøket, og man vil peke på det uheldige i å anlegge ytterligere sterkt støyende virksomhet i dette området.
Sammenholdt med vedlagte «Retningslinjer for begrensning av støy fra industri m. v.» vedtatt på Røykskaderådets møte 2. juni 1975 finner Helsedirektoratet at støynivået slik det er angitt i konsesjonssøknaden vil bli for høyt om kvelden og natten, samt søn- og helligdager. Det fremgår av Trondheim Elektrisitetsverks brev av 7 .oktober 1977 at «lyd-

nivået kan dempes ned nær sagt så langt det måtte være ønskelig, men dette er et økonomisk spørsmål. Slike lyddempende tiltak kan også utføres etter at en har fått erfaring med driften».

Helsedirektoratet anbefaler derfor at konsesjon blir gitt på de betingelser at installasjonen blir slik innrettet at støynivået blir så lavt som mulig, og under ingen omstendighet høyere enn det som er angitt i «Retningslinjer for begrensning av støy fra industri m. v.».

For øvrig ser man med tilfredshet at utslipp av gasser o. l. vil bli redusert ved installasjon av aggregatet.

Kopi av elektrisitetsverkets brev forelegges.» (Vedlegg nr. 5.)

3.3. Kommunale interesser.

Trondheim kommune har uttalt:

a. Ved Kommunaldirektøren den 4. november 1977:

> «Styret for teknisk avdeling gjorde i møte den 18. oktober 1977 følgende vedtak:
>
> > «Styret for teknisk avdeling anbefaler at Trondheim Elektrisitetsverk blir gitt konsesjon på å drive et kombinert gassturbin- og dampkraftverk i tilknytning til det eksisterende anlegg i Ilsvikveien 18, Trondheim. En går ut fra at bedriften får pålegg om å redusere SO_2-utslipp og støyulemper mest mulig.»
>
> Vedtaket ble sendt Utbyggingsavdelingen i brev av 19. oktkober 1977.
>
> Vi er senere blitt gjort oppmerksom på at vedtaket er blitt oppfattet som om det bare gjelder utslippsforhold og granneforhold og at fylkesmannen skal ha spesielt svar på sin oversendelse av 4. juli 1977 til kommunen. Vi oppfatter imidlertid vedtaket slik at det også gjelder bygging og drift av gassturbinanlegget slik som E-verket har søkt om.
>
> For ordens skyld blir kopi av dette brev sendt styret for teknisk avdeling som referatsak.»

b. Ved formannskapet i møte den 1. desember 1977:

> «Trondheim kommune anbefaler at Trondheim Elektrisitetsverk blir gitt konsesjon på bygging og drift av et kombinert gassturbin- og dampkraftverk i tilknytning til det eksisterende anlegg i Ilsvikveien 18, Trondheim. Vedtaket gjøres med hjemmel i kommunelovens § 22.»

3.4. Fylkesinteresser.

Fra fylkesmannen forelå pr. 19. oktober 1977 følgende uttalelse:

«Plan- og utbyggingsavdelingen ga i brev av 19. desember 1975 til SFT følgende uttalelse til søknaden av 18. november 1975:

> «Trondheim Elektrisitetsverks varmekraftsentral ligger på industriområdet i Ilsvika. Inneklemt i industriområdet, omlag 200 m øst for dampsentralen, ligger et lite boligområde i Mellomila som fra før av er svært utsatt fra støy fra omliggende bedrifter. Også mot sydøst og vest er avstanden til de nærmeste bolighus omlag 200 m. Bebyggelsen her er stort sett åpen. Felles for all bebyggelse i nærheten av dampsentralen er at det vil være en fordel om støyen i størst mulig grad kan dirigeres mot hamneområdet.
>
> Varmekraftsentralen vil i perioder med dårlig tilgang på elektrisk kraft, ha stor betydning for næringsliv og befolkning i Trondheim kommune, og en vil tilrå at utslippskonsesjon blir gitt.»

I den nye søknaden er det anført at utslippet av svovel vil bli redusert fordi en nå forutsetter å nytte lettolje i stedet for tungolje. Trondheim Elektrisitetsverks behov for å kjøpe suppleringskraft fra andre distrikter i toppbelastningsperioder har i de siste årene økt.

En vil derfor tilrå at Trondheim Elektrisitetsverk gis utslippskonsesjon og konsesjon for bygging og drift av en gassturbindrevet generator i Ila varmekraftverk.»

Fylkesmannen uttaler i brev av 16. november 1977:

«Vedlagt oversendes innhentede uttalelser fra Trondheim kommune og fylkeskommunen.

Fylkesmannen viser også til uttalelse fra direktør Skrindo v/Sør-Trøndelag Kraftselskap og rår til at den omsøkte konsesjon innvilges.

Uttalelsen er også sendt Statens Forurensningstilsyn.

Dokumentene i såvel gammel som ny søknad ligger ved.»

Sør-Trøndelag kraftselskap uttaler:

a. I brev av 5. juli 1976:

> «En har utsatt uttalelse i denne sak i påvente av behandling i kommunestyret, da det imidlertid ennå ikke foreligger noe resultat av dette — kfr. Rådmannens brev av 22. januar 1976, vil en gi slik (eventuell foreløpig) uttalelse.
>
> Søknaden omfatter utvidelse av et bestående eldre oljefyrt kraftverk i Ila i Trondheim ved å utbedre dette og samtidig bygge til et gassturbinanlegg. Ved dette tas sikte på å utnytte ettervarme fra gassturbinen i det eksisterende kjeleanlegg, slik at en oppnår en samlet virkningsgrad på ca. 40 pst. som gir en høy utnytting av oljen og gassens brennverdi. Varmekraftytelsen vil ved installasjon av gassturbinen øke fra 11 000 kW til 26 000 kW o: 15 000 kW. Det vil således ved en årlig brukstid på 6 500 h kunne produseres ca. 170 mill. kWh mot tidligere ca. 70 mill. kWh ved kraftverket.

I en vannkraftbasert elektrisitetsforsyning som i vårt land vil svikt i krafttilgangen kunne inntre i ekstreme tørrperioder. Det er derfor sterkt ønskelig å sikre kraftforsyningen i slike perioder med supleringskraft. Dette skjer delvis ved den landsomfattende samkjøring en i dag har innen kraftforsyningen, men dette gir ikke garantert kraft (fastkraft). Statskraftverkene har således opprettet avtaler med Sverige og Danmark om garantert kraft i tørrperioder.

Innføring av varmekraft som reserve for tørrperioder hever leveringssikkerheten for elektrisitetsforsyningen og øker utnyttelsen av vannkraftverkene. Det vil bli bygd ut større varmekraftverk også i vårt land til dekning av det alminnelige forbruk.

Det er imidlertid lite trolig at slike produksjonsanlegg vil bli plassert nordafjells i første omgang, og en må anta at det vil ennå ta flere tiår før varmekraft blir tilgjengelig i større målestokk i vår region (Møre, Romsdal, Trøndelag og Nordland).

Samkjøringsforbindelsene sørover gir gode muligheter for krafttilførsel, men ikke gode nok ved ekstreme tørrår. Det medfører samtidig betydelige tap å sende kraften over lange avstander.

Foruten at den omsøkte utvidelse av Trondheim Elektrisitetsverks varmekraftverk vil gi en bedring av dette verks leveringssikkerhet vil det varmekrafttilskott som kan oppnås gi en ikke ubetydelig høyning av regionens leveringssikkerhet. Jeg vil derfor sterkt anbefale at Trondheim Elektrisitetsverk gis konsesjon på utviding av varmekraftverket i Trondheim.

Det henstilles samtidig til myndighetene å behandle søknaden så raskt som mulig.

Lokaliseringen av varmekraftverket synes bundet. Med de tiltak som søknaden tar sikte på synes ikke den planlagte plassering å føre til ulemper utover det som aksepteres i byer og ved utbygging av varmekraftverk i utlandet.

Tilknytningen til strømforsyningsnettet er et rent tilpasningsspørsmål for et varmekraftverk av denne størrelse, jeg har således ingen merknad til søknaden på dette punkt.»

b. I brev av 24. august 1977:

«Vi viser til Deres brev av 9. august 1977 vedrørende fornyet søknad fra Trondheim Elektrisitetsverk om konsesjon på installasjon av gassturbin med tilhørende elektriske anlegg i eksisterende varmekraftverk i Ila.

De påtenkte endringene som er tatt med i den siste søknaden er positive både miljømessig og driftsøkonomisk, og jeg vil derfor sterkt tilrå at konsesjon for det omsøkte anlegg blir gitt.»

4. *Hovedstyrets bemerkninger.*

4.1. Økonomi.

EFI har etter oppdrag fra Trondheim Elektrisitetsverk beregnet den økonomiske oppførsel av et varmekraftverk i TEV's kraftproduksjonssystem, og kommet til følgende konklusjon:

«Et varmekraftverk med installert effekt på 36 MW i TEV's elproduksjonssystem vil økonomisk sett være en lønnsom investering.»

NVE har utført beregninger av økonomien i relasjon til det nordiske kraftproduksjonssystem, og tildels under andre forutsetninger og etter nye opplysninger fra TEV. (Vedlegg nr. 7.)

De utførte beregninger gir som resultat at den omsøkte installasjon har en spesifikk energinytte i overkant av spesifikk kostnad. I tillegg kommer installasjonens verdi som topplastreserve. Med de forutsetninger som er lagt til grunn, vil den omsøkte installasjon derfor være lønnsom i det system som planlegges for stadium 1985/86.

Sett over prosjektets økonomiske levetid vil lønnsomheten være beheftet med en usikkerhet, som først og fremst er knyttet til oljeprisens utvikling og forbrukets vekstrate. En økning i oljeprisen vil øke verdien av den foreslåtte installasjon. For tiden fortoner det seg realistisk å forvente en økning i oljens realpris.

Samtidig er det visse muligheter for at det i enkelte år fremover kan bli vanskelig å opprettholde en optimal leveringssikkerhet. I slike tilfeller vil en marginal produksjonskapasitet ha en større verdi enn den som gis i en optimal situasjon.

Med de forutsetninger som for tiden fortoner seg mest realistiske, ser prosjektet ut til å være en lønnsom investering.

4.2. Forholdet til den generelle utbygging av produksjonssystemet.

Utbygging av produksjonssystemet vil bli behandlet i den nye stortingsmelding om Norges energiforsyning som skal legges frem i 1979. For tiden kan det derfor ikke sies noe generelt om hvilke energiformer en skal satse på. Det synes imidlertid å være klart at en fortsatt utbygging av gjenværende vannkraft må suppleres med varmekraft. I denne forbindelse er oljebaserte varmekraftverk en av de aktuelle energiformer.

Spørsmålet om størrelsen og lokaliseringen av eventuelle varmekraftverk har heller ikke vært generelt behandlet av Stortinget. Det er grunn til å anta at store kraftverk vil være å foretrekke p. g. a. økonomi og bedre muligheter for å ta hånd om utslipp og selv om det kreves mer kraftoverføringer. Dette forhindrer ikke at mindre varmekraftverk vil ha sin berettigelse under spesielle forhold, f. eks. hvor de kan kombineres med oppvarmingsformål, eller som i dette tilfelle hvor vesentlige grunnlagsinvesteringer foreligger.

4.3. Spesielle forhold for varmekraftverket i Trondheim.

Ila varmekraftverk er et etablert reservekraftverk hvor det er betydelige investeringer til stede i form av tomt, bygninger, bestående maskineri osv. Disse investeringer utnyttes optimalt ved den omsøkte utvidelse.

Kraften fra varmekraftverket leveres via en transformator direkte inn på det bestående 66 kV fordelingsnettet i Trondheim, og krever derfor ingen ekstra overføringsledninger med de tap og miljøulemper slike vanligvis medfører.

Varmekraftverket har en gunstig plassering sett ut fra beredskapshensyn, ved at det ligger innen forsyningsområdet og er direkte tilknyttet hovedfordelingsnettet.

Utvidelsen av varmekraftverket i Ila vil kunne skje meget raskt. Kraften vil derfor være disponibel på et tidspunkt da det etter forhåndenværende prognoser vil være stort behov for den.

4.4. Forholdet til omgivelsene.

Kraftverket vil i tørre år kunne være i kontinuerlig drift over hele vintersesongen, og forholdet til omgivelsene må vurderes ut fra dette.

Kraftverket ligger i et industriområde som allerede er belastet både med støy og industriutslipp til luft og vann. Det er imidlertid også en del boliger i en avstand av ca. 200 m fra kraftverket.

Helsedirektoratet anbefaler at konsesjon blir gitt på de betingelser at installasjonen blir slik innrettet at støynivået blir så lavt som mulig, og under ingen omstendighet høyere enn det som er angitt i «Retningslinjer for begrensning av støy fra industri m. v.».

Røykskaderådet behandlet saken på sitt møte 21. november 1977 og rådets flertall fant å kunne innstille overfor Miljøverndepartementet at utslippstillatelse ble gitt på nærmere angitte vilkår. Rådets mindretall kunne ikke anbefale at utslippstillatelse ble gitt.

På bakgrunn av disse uttalelser og etter nærmere vurdering av lokaliserings-forholdene finner ikke NVE at støy og utslippsforhold er til hindrer for at utvidelsen av varmekraftverket iverksettes. Det forutsettes at kraftverket oppfyller de vilkår som blir stilt i denne forbindelse.

4.5. Utnyttelse til oppvarmingsformål.

Da varmekraftverket ligger i tilknytning til konsentrert bebyggelse, er det nærliggende å vurdere om kraftproduksjonen kan kombineres med oppvarmingsformål.

Hva angår kjølevannet, synes det ikke å være noen mulighet for å gjenvinne den varmemengde som tapes med forsvarlig økonomi.

Avtapning av damp til oppvarmingsformål fra dampturbinens lavtrykksdel er mulig ifølge opplysninger vi har innhentet. Da brukstiden ved kraftverket er liten, vil lønnsomheten ved å gå til en slik anvendelse være tilsvarende liten. Det er ifølge TEV f. t. ingen oppvarmingssystem i det nærmeste området med størrelse av noen betydning som et slikt uttak kan koples til. Et slikt system ville derfor måtte etableres fra bunnen av, noe som vil bli meget kostbart å gjøre i en allerede etablert bebyggelse.

4.6. Kraftverket drives som en enhet.

Gassturbinaggregatet og dampturbinaggregatet forutsettes drevet som en enhet. Konsesjonen må derfor omfatte det samlede kraftverk.

5. *Hovedstyrets konklusjon.*

Hovedstyret vil i henhold til ovenstående anbefale at Trondheim Elektrisitetsverk gis tillatelse i medhold av lov av 19. juni 1969 nr. 65-VII til i Ila varmekraftverk å bygge og drive:

1. a) et gassturbinaggregat, netto ytelse 28 MVA, 23 MW,
   b) en 28 MVA transformator, maskinspenning 66 kV,
   c) nødvendig høyspennings kabler og apparatanlegg

og til å bygge om kjeleanlegget og drive:

2. a) et bestående dampturbinanlegg, ytelse 13,3 MVA, 11 MW,
   b) en 14 MVA regulertransformator 6,6 kV/66 kV og
   c) nødvendige høyspennings kabler og apparatanlegg.

Konsesjonen av 11. februar 1937 for dampturbinaggregatet utgår herved.

Hovedstyret forutsetter herunder at varmekraftverket bygges slik at det oppfyller de krav som blir stilt med hensyn til støy og utslipp fra kraftverket.»

Hovedstyret foreslår at «Standardvilkår for konsesjoner», godkjent av Industridepartementet den 20. august 1975 og endret den 5. juli 1976, gjøres gjeldende for tillatelsen. Disse lyder:

1. *Norsk materiell.*

Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anleggene fortrinnsvis anvende norske varer, for så vidt disse kan fås like gode,

tilstrekkelig hurtig — herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen — samt til en pris som ikke med mer enn 10 pst. overstiger den pris med tillagt toll, som de kan får for fra utlandet. Er det adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innenlandske arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere, når bare ovennevnte prisforskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges. Toll og pristillegg til sammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske varepris (eksklusiv toll). I tilfelle av tvist om dette, avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknad om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

For overtredelse av bestemmelsene i denne post betaler konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulkt av inntil 15 pst. av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

2. *Forsikring.*

Forsikring tegnes i norske selskaper. Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen (NVE) kan dispensere fra denne bestemmelse.

3. *Landskapsmessige forhold.*

Konsesjonæren plikter ved planleggingen og utførelsen av anleggene i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper og utgifter å sørge for at hoved- så vel som hjelpeanlegg blir til minst mulig skade for dyre- og plantelivet og får en best mulig landskapsarkitektonisk utforming og tilpasning til omgivelsene.

Konsesjonæren plikter videre å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdet. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift.

Overholdelsen av dette punkt kan etter NVE's bestemmelse undergis offentlig tilsyn. Utgiftene i denne forbindelse betales av konsesjonæren.

4. *Samarbeid med andre konsesjonærer.*

Konsesjonæren plikter:

a) å la anlegget samarbeide med andre elektriske anlegg,
b) mot vanlig godtgjørelse å stille til disposisjon for andre som forestår elektrisitetsforsyning, anleggets ledige kapasitet og/eller overføringsevne,
c) å montere og bekoste måleutstyr på de steder i anlegget hvor det anses nødvendig for utnyttelsen av kraftforsyningssystemet,
d) å gi NVE de opplysninger av teknisk og økonomisk art som trenges for koordinering av elektrisitetsforsyningen.

Dersom partene ikke blir enige om de regler og vilkår som er nødvendige for samarbeidet nevnt under punktene a—c, treffes avgjørelsen av NVE.

5. *Drift og vedlikehold.*

Konsesjonæren plikter til enhver tid å holde anlegget i driftsmessig stand, herunder sørge for godt vedlikehold og foreta de mindre fornyelser som trenges for en sikker drift og for at anlegget skal kunne drives sammen med andre anlegg, jfr. post 4.

Ut- og innkopling av anleggsdeler i forbindelse med vedlikehold og drift må bare finne sted etter avtale med de berørte parter og koordineres i nødvendig utstrekning av NVE eller den myndighet NVE bestemmer.

6. *Produksjonssamarbeid for vannkraftverk.*

Konsesjonæren er forpliktet til å la kraftverket delta i produksjonssamarbeid med andre kraktverk i vassdraget, distriktet eller på landsbasis med henblikk på en bedre utnyttelse av landets kraftforsyningssystem. Dersom det kan godtgjøres at konsesjonæren herunder påføres vesentlige tap eller utgifter, skal dette kompenseres. Kompensasjonen kan skje i form av penger eller elektrisk kraft. NVE kan treffe nærmere bestemmelse om kraftverkets deltakelse i produksjonssamarbeid. Om uenighet, blir også kompensasjonen å avgjøre av NVE.

Konsesjonæren er forpliktet til å gå inn for et slikt samarbeid i reguleringsforeninger eller samarbeidsorganer som treffer bestemmelser om vassdragets regulering og manøvrering.

7. *Produksjonssamarbeid for varmekraftverk.*

Konsesjonæren er forpliktet til å la varmekraftverket delta i produksjonssamarbeid med andre kraftverk i distriktet eller på landsbasis med henblikk på en bedre utnyttelse av landets kraftforsyningssystem. Dersom det kan godtgjøres at konsesjonæren herunder påføres vesentlige tap eller utgifter, skal dette kompenseres. Kompensasjon kan skje i form av penger eller elektrisk kraft. NVE kan

treffe nærmere bestemmelse om kraftverkets deltakelse i produksjonssamarbeid. Om uenighet, blir også kompensasjonen å avgjøre av NVE.

8. *Overdragelse av konsesjonen.*
Konsesjonen kan ikke overdras.

9. *Fjerning av anlegg. Rydding.*
Ved konsesjonstidens utløp skal anlegget nedlegges om det ikke er gitt ny konsesjon for det. Dersom anlegget nedlegges skal konsesjonæren fjerne det nedlagte anlegg og foreta opprydding i og restaurering av området. NVE kan sette frist for arbeidet og treffe spesielle bestemmelser om restaureringen.

Såfremt konsesjonæren ikke fjerner anlegget og foretar opprydding, kan NVE la arbeidet utføres på eierens bekostning. Det offentliges krav på vederlag for utgifter hermed har samme pantesikkerhet i eierens anlegg som skatter av fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse.

10. *Brudd på konsesjonsvilkår og bortfall av konsesjonen.*
Gjentatte eller fortsatte overtredelser av konsesjonsvilkår kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake. Bestemmelsene i punkt 9 gjelder i så fall tilsvarende.

Konsesjonen faller bort ved selskapsopphør eller ved konsesjonærens død. Ved konsesjonens bortfall gjelder reglene i 1. avsnitt tilsvarende.

11. *Kontroll.*
Konsesjonæren plikter å rette seg etter de bestemmelser som NVE måtte treffe m. h. t. kontrollen med at konsesjonsvilkårene blir overholdt.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av NVE.»

Videre har Hovedstyret foreslått at følgende spesielle vilkår blir fastslått for tillatelsen:

«1. *Konsesjonens varighet.*
Tillatelsen gjelder inntil 1. juli 2005.

2. *Frist for påbegynnelse og fullførelse av anlegget.*
Byggingen av anlegget skal være påbegynt senest 1 — ett — år fra dags dato. Anlegget må være fullmørt og satt i drift innen en ytterligere frist på 2 — to — år.

Olje- og energidepartementet kan ilegge konsesjonæren en bot til statskassen på opptil 1 000 — ett tusen — kroner pr. dag ved overtredelse av disse bestemmelser.

3. *Havneforhold.*
Ved eventuell bunkring fra tankfartøyer utenfor varmekraftverkets anlegg, har havnevesenet rett til å regulere denne av hensyn til den øvrige skipstrafikk i området, spesielt ved kai 31 — Ila Pir.

Ved framtidig utbygging av kai i henhold til den fastsatte kailinje i reguleringsplan av 27. oktober 1968, må tekniske installasjoner ut mot sjøen i tilknytning til varmekraftverket, som avløpsledninger for kjølevann og oljeinntak på nåværende utstikkerbro, tilpasses kaikonstruksjonen og den utfylling som vil bli foretatt bak denne. Alle utgifter i forbindelse med dette må bæres av Trondheim Elektrisitetsverk.

4. *Oppvarmingsformål.*
Trondheim Elektrisitetsverk skal etter nærmere pålegg tillate og tilrettelegge uttak av damp fra kraftverket til oppvarmingsformål dersom det senere viser seg riktig å anvende damp fra kraftverket til slikt formål.»

Røykskaderådets utkast til vilkår for tillatelse for Trondheim Elektrisitetsverk til utslipp til luft for kombinert oljefyrt varmekraftverk i Ila i Trondheim i henhold til lov om rettshøve mellom grannar:

«1. *Utslipp til vann.*
Intet krav stilt.

2. *Utslipp til luft.*
2.1. Utslippsbegrensninger.

Utslippskilde	Forurensning	Maks. tillatt utslipp
Gassturbin	SO_2	75 kg pr. time
	sot + støv	1,5 g pr. kg fyringsolje

Det skal ved gassturbinen kun anvendes lett fyringsolje og det maksimale forbruk skal ikke overstige 7 200 kg pr. time. Oljens svovelinnhold skal ikke overstige 0,5 vektprosent av avgassenes Bacharchtall skal ikke overstige 3.

2.2. Interne tiltak, rensing etc.
Intet krav stilt.

2.3. Skorsteinshøyder.
Avgassene skal slippes til luft via en skorstein med høyde på minst 40 meter over bakken.

2.4. Videre undersøkelser etc.
Intet krav stilt.

2.5. Drift, kontroll og målinger.
Røykskaderådet/STF kan kreve utført må-

linger av mengde og sammensetning av det totale utslipp. Forholdene skal legges til rette for at slike målinger kan utføres.

3. *Støy.*
Det skal gjennomføres støydempende tiltak slik at støynivået ved nærmeste boligbebyggelse ikke overstiger 45 dB (A) i driftstiden målt som ekvivalent støynivå.

4. *Generelle vilkår.*
4.1. Overholdelse av grenseverdier.
Fastsatte grenser for utslipp til vann og luft og for støy skal overholdes i tilfeldig valgte måleperioder under normale driftsforhold, herunder også ved eventuelle utslippstopper under deler av driftssyklusen, ved bruk av mindre gunstig råstoff og ved andre avvikelser innenfor rammen av vanlige driftsvariasjoner. Disse krav skal oppfylles også når den opprinnelige effekt av forurensningsreduserende utstyr er avtatt som følge av slitasje, eller det er skjedd annen påregnelig forringelse av utstyr som har betydning for utslippene.

4.2. Egen kontroll og ansvar.
Trondheim E-verk plikter, gjennom instrukser, kontroll og andre tiltak, å sørge for at driften av anlegget skjer slik at ulemper og skadevirkninger til enhver tid begrenses mest mulig. Heri ligger bl. a. en plikt til så langt som mulig å søke å hindre unormale driftsforhold som forårsaker forhøyede utslipp, og til å redusere eller innstille driften under slike forhold hvis det ellers vil oppstå vesentlige overskridelser av de normale utslipp.

4.3. Arbeidsmiljøet.
Oppfyllelse av denne utslippstillatelse skal skje på en slik måte at arbeidsmiljøet ved verket, sett under ett, ikke blir forverret. Dersom de påbudte tiltak ikke kan gjennomføres på grunn av dette vilkåret, plikter E-verket straks å underrette Statens forurensningstilsyn om dette. Forurensningsmyndighetene kan i så fall gjøre endringer i utslippstillatelsen og gi påbud som er nødvendig.
Dette vilkår er ikke til hinder for at det med hjemmel i annen lovgivning blir stillet ytterligere krav til det indre miljø eller sikkerheten.

4.5. Tvangsmulkt og straffeansvar.
Forurensningsmyndighetene kan fastsette nærmere bestemmelser og tvangsmulkt for overtredelser av vilkårene i utslippstillatelsen.
Overtredelse av vilkårene er i utslippstillatelsen straffbart i henhold til grannelovens § 23 f.

4.6. Ytterligere tiltak.
Det kan kreves at det foretas endringer i det bestående med sikte på å minske forurensningene den utstrekning utviklingen har gjort slike endringer i alminnelig akseptert som teknisk/økonomisk forsvarlig for sammenlignbare tilfelle, hensyn tatt til geografisk beliggenhet, resipientinteresser, nabobebyggelse og andre relevante forhold.»

Industridepartementet har i brev av 26. januar 1978 avgitt følgende uttalelse i anledning Hovedstyrets innstilling:

«Av dokumentene fremgår at Trondheim Elektrisitetsverk ønsker å installere en gassturbin med netto ytelse 23 MW i varmekraftstasjonen i Ilsvika. Det tas videre sikte på å erstatte den gamle dampkjel i anlegget med en ny, slik at avgassene fra gassturbinen kan produsere damp for drift av den eksisterende dampturbin som yter 11 MW netto.
Anlegget skal etter Røykskaderådets forslag til vilkår for røykskadekonsesjon fyres med lettolje med et svovelinnhold på maks. 0,8 pst.
Hovedstyret for NVE er i sin uttalelse inne på forholdet mellom store og små varmekraftverk. Det heter om dette i siste avsnitt på side 16 i uttalelsen:

«Dette forhindrer ikke at mindre varmekraftverk vil ha sin berettigelse under spesielle forhold, f. eks. hvor de kan kombineres med oppvarmningsformål, eller som i dette tilfelle hvor vesentlige grunnlagsinvesteringer foreligger.»

Industridepartementet er enig i dette, og viser i denne forbindelse også til Hovedstyrets uttalelse øverst på side 17 under pkt. 4.3.
Hensikten med utvidelsen av verket er å skaffe bedre toppkraftdekning og tørrårssikring, altså å sikre den alminnelige forsyning. Denne alminnelige forsyning dekker også forsyning til mindre industribedrifter, og Industridepartementet ser dette som et positivt trekk ved planene.
Etter dagens situasjon ville man neppe plassert et varmekraftverk av denne type i Ilsvika. Miljømessige hensyn ville talt for at anlegget var plassert på et noe «friere» sted. De vilkår som er foreslått av Røykskaderådet, tar imidlertid hensyn til disse forhold, og må karakteriseres som strenge. Det er også i de foreslåtte vilkår tatt forbehold om ytterligere pålegg.
Det må i denne forbindelse også pekes på at det dreier seg om et anlegg som bare vil være i drift i relativt korte perioder og ikke hvert år.
Under henvisning til ovenstående vil Industridepartementet anbefale at Trondheim Elektrisitetsverk gis tillatelse til å installere et gassturbinaggregat m. v. i Ila Varmekraftverk i det vesentlige i samsvar med de fremlagte planer.
Industridepartementet forutsetter i denne forbindelse at norske bedrifter kan konkurrere om leveransene til anlegget på vanlig måte.»

I brev av 27. februar 1978 har Kommunaldepartementet uttalt følgende:

«Kommunaldepartementet har ingen merknader til saken og tilrår at konsesjon blir gitt.»

Miljøverndepartementet har i brev av .... 1978 avgitt slik uttalelse i anledning Hovedstyrets innstilling:

«Vi viser til søknad fra Trondheim Elektrisitetsverk datert 25. mai 1977 om konsesjon for Ila varmekraftverk. Søknaden ble oversendt departementet ved NVE's brev av 21. juni 1977.

Søknaden om konsesjon etter granneloven for støy og utslipp til luft, er behandlet av Røykskaderådet i møte den 21. november 1977. Røykskaderådet har avgitt innstilling til Miljøverndepartementet datert 1. desember 1977 hvor rådets flertall tilrår at konsesjon blir gitt på nærmere fastsatte vilkår.

Departementet er kommet til at Trondheim Elektrisitetsverk kan gis konsesjon etter granneloven for utbygging av Ila varmekraftverk under forutsetning av at Røykskaderådets konsesjonsvilkår følges. En forutsetter at vilkårene etter granneloven inntas i den samlede tillatelsen som fastsettes ved kgl. res. på samme måte som vilkår etter vannvernloven i vassdragsreguleringssaker.

Et eksemplar av Røykskaderådets forslag til utslippsvilkår følger vedlagt til Olje- og energidepartementet.

I vilkår pkt. 2.3. Skorsteinshøyder, er det foretatt en endring i det kravet til skorsteinshøyde er redusert med 10 meter. Pkt. 2.3. skal således lyde:

> «Avgassene skal slippes til luft via en skorstein med høyde på minst 30 meter over bakken.»

Departementet viser til brev av 15. august 1975 til Industridepartementet hvor det er pekt på at denne saken bl. a. reiser spørsmål av prinsipiell energipolitisk karakter. I denne forbindelse vil vi understreke at utslippstillatelsen for Ila varmekraftverk er konkret begrunnet med særlig vekt på at det her skal benyttes en gassturbin i kombinasjon med en eksisterende dampturbin slik at tilleggsfyring ikke blir nødvendig.

Departementet antar at med de utslippsvilkår som er foreslått av Røykskaderådet vil det nye verket ikke i nevneverdig grad virke sjenerende for omgivelsene.»

Departementet skal bemerke:

Trondheim Elektrisitetsverk søkte i brev av 25. mai 1977 om konsesjon for installasjon av et gassturbinaggregat med tilhørende transformerings- og apparatanlegg i det bestående varmekraftverk i Ila i Trondheim. Gassturbinen vil gi en ytelse på 23 MW. Konsesjonen av 11. februar 1937 for det bestående dampturbinaggregatet vil utgå. Søknaden omfatter derfor også tillatelse til å bygge om kjøleanlegget og drive et bestående dampturbinaggregat, ytelse 11 MW.

Gassturbinen skal drives i kombinasjon med dampturbinaggregatet. Det skal videre bygges et nytt kjeleanlegg med ny skorstein for den bestående dampturbin. Kjeleanlegget for dampturbin skal bare fyres med de varme avgassene fra gassturbinen.

Planen er at det nye anlegget skal plasseres i eksisterende bygninger, og det kreves ingen nye overføringsanlegg i 66 kV-nettet.

Søknaden omfatter således utvidelse av et bestående eldre oljefyrt kraftverk ved å utbedre dette og samtidig bygge til et gassturbinanlegg. Ved dette tas sikte på å utnytte ettervarme fra gassturbinen i det eksisterende kjeleanlegg, slik at en oppnår en samlet virkningsgrad på ca. 40 pst. som gir en høy utnytting av oljen og gassens brennverdi. Varmekraftutvidelsen vil ved en installasjon av gassturbinen øke fra 11 MW til 34 MW. Det vil ved en årlig brukstid på 6 500 timer kunne produseres ca. 220 GWh mot tidligere 70 GWh.

Totale investeringer for prosjektet er beregnet til 32 mill. kroner. Angående prosjektets økonomi uttaler hovedstyret at med de forutsetninger som fortiden fortoner seg mest realistiske, ser prosjektet ut til å være en lønnsom investering.

Det kan for tiden ikke sies noe generelt om hvilke energiformer en skal satse på i fremtiden. Dette vil bli behandlet i stortingsmeldingen om Norges energiforsyning som skal legges frem i 1979. Oljebaserte varmekraftverk er imidlertid en av de aktuelle energiformer som supplement til vannkraft. Selv om en må anta at store kraftverk vil være å foretrekke p. g. a. økonomi og bedre muligheter for å ta hånd om utslipp, vil mindre varmekraftverk være aktuelle under spesielle forhold. Etter Hovedstyrets oppfatning foreligger slike spesielle forhold i dette tilfellet. Det foreligger her grunnlagsinvesteringer som utnyttes optimalt ved utvidelsen. Varmekraftverket ligger innen forsyningsområdet, og en unngår ekstra overføringsledninger med de tap og miljøulemper slike vanligvis fører med seg. Dessuten vil denne utvidelsen kunne skje meget raskt, slik at kraften vil være disponibel på et tidspunkt da det etter foreliggende prognoser vil være stort behov for den.

Hovedstyret har vurdert om kraftproduksjonen kan kombineres med oppvarmingsformål, men har kommet til at det i dette tilfellet vil bli for kostbart. Brukstiden ved kraftverket er liten, og det finnes ikke oppvarmingssystem i det nærmeste området som et slikt uttak kan komples til. Hovedstyret har imidlertid foreslått satt som vilkår at Trondheim Elektrisitetsverk senere kan pålegges å tillate og tilrettelegge uttak av damp fra kraftverket til oppvarmingsformål. Departementet slutter seg her til Hovedstyrets forslag.

Av skadevirkninger vil varmekraftverket medføre en del støy samt utslipp til luft og vann. En må ved vurdering av disse forholdene ta i betraktning at kraftverket i tørre år vil kunne være i kontinuerlig drift i hele vintersesongen.

Det må videre legges vekt på at kraftverket ligger i et industriområde som allerede er belastet med støy og industriutslipp til luft og vann. Dessuten må det legges vekt på at det ligger en del boliger i en avstand av ca. 200 m fra kraftverket.

Helsedirektoratet anbefaler at konsesjon blir gitt på de betingelser at installasjonen blir slik innrettet at støynivået blir så lavt som mulig, og under ingen omstendighet høyere enn det som er angitt i «Retningslinjer for begrensning av støy fra industri m. v.». Disse retningslinjer er vedtatt av Røykskaderådet.

Trondheim havnestyre har i sine bemerkninger i saken ikke gått imot prosjektet, men har foreslått vilkår for tillatelsen. Kystdirektoratet har sluttet seg til havnestyrets bemerkninger og forslag til vilkår. De foreslåtte vilkår er tatt inn i vilkårene for tillatelsen. Fiskeridirektoratet og Havforskningsinstituttet har ikke hatt innvendinger.

Røykskaderådets flertall har innstilt overfor Miljøverndepartementet at utslippstillatelse etter granneloven kan gis på nærmere angitte vilkår, som bl. a. omfatter utslippsbegrensninger av SO_2, samt sot og støv, bestemmelse av skorsteinshøyde, liksom en øvre støygrense ved nærmeste boligbebyggelse.

Ingen av de berørte departementer som har fått saken til uttalelse går imot at konsesjon blir gitt.

Miljøverndepartementet anbefaler at utslippstillatelse etter lov om rettshøve mellom grannar blir gitt dersom Røykskaderådets forslag til vilkår blir fulgt. I Røykskaderådets forslag til vilkår pkt. 2,3 har imidlertid Miljøverndepartementet foreslått en endring idet kravet til skorsteinshøyde er redusert med 10 meter.

Olje- og energidepartementet finner etter dette i likhet med Hovedstyret og Miljøverndepartementet at støy og utslippsforhold ikke er til hinder for at varmekraftverket i Ila utvides.

Departementet tilrår at det gis tillatelse etter lov av 19. juni 1969 nr. 65—VII til i Ila Varmekraftverk å bygge og drive det omsøkte gassturbinaggregat med tilhørende transformerings- og apparatanlegg, samt bygge om kjeleanlegget og drive det bestående dampturbinaggregat.

I samsvar med uttalelsen fra Miljøverndepartementet foreslås også at utslippstillatelse etter lov om rettshøve mellom grannar blir gitt.

Tillatelsen foreslås gitt på de vilkår som foreslått av Hovedstyret og Røykskaderådet, med den endring i utslippsvilkårene som er foreslått av Miljøverndepartementet.

Den nye konsesjonen avløser den tidligere konsesjonen av 11. februar 1937 for dampturbinaggregatet.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

I medhold av lov om bygging og drift av elektriske anlegg av 19. juni 1969 nr. 65 VII og lov om rettshøve mellom grannar av 16. juni 1961 nr. 15 gis Trondheim Elektrisitetsverk tillatelse til bygging og drift av et gassturbinaggregat med tilhørende transformerings- og apparatanlegg i Ila Varmekraftverk i Trondheim samt til å bygge om kjeleanlegget og drive det bestående damturbinaggregat i samsvar med søknad av 25. mai 1977 og uttalelse av 18. januar 1978 fra Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen samt på de vilkår som er nevnt i Olje- og energidepartementets foredrag av 17. mars 1978.

7. A/S Union (Union Co.).

(Søknad om konsesjon på erverv av aksjer i Sande Tresliperi A/S.)

Olje- og energidepartementets samtykke 29. mars 1978.

Det vises til Deres brev av 8. november 1977 vedrørende ovenstående.

I medhold av lov av 14. desember 1917, nr. 16 § 36 og bemyndigelse gitt ved kgl. res. av 9. januar 1976 meddeles konsesjon til Forenede Papir og Cellulosefabrikker A/S til erverv av ⅓ av aksjene i Sande Tresliperi A/S på følgende vilkår:

1) Selskapet skal ha sitt sete her i riket, og dets styre skal til enhver tid bestå av norske statsborgere.
2) Staten skal til enhver tid være representert i selskapets styre og eventuelt representantskap i forhold til sin aksjeandel.

8. Sør-Trøndelag Kraftselskap.

(Tillatelse til utbygging og erverv av fallet i Sama elv i Lundesoknavassdraget mellom Samsjøen og Håen.)

Kongelig resolusjon av 31. mars 1978.

Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk — senere omdannet til Sør-Trøndelag Kraftselskap — har bygget ut Lundesoknavassdraget i to trinn: Sokna kraftverk, satt i drift i 1964, og Håen kraftverk, som ble satt i drift i 1966. Reguleringene og utbyggingene grunner seg på en rekke tillatelser gitt årene 1962—1974, samt en eldre tillatelse fra 1923 som gjelder regulering av Samsjøen.

Den foreliggende sak gjelder en søknad fra Sør-Trøndelag Kraftselskap om utbygging og erverv av fallet i Sama elv i Lundesoknavassdraget mellom Samsjøen og Håen.

Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har i brev av 15. desember 1977 avgitt følgende innstilling i saken:

«Ved brev av 24. juni 1977 har en mottatt følgende søknad fra Sør-Trøndelag Kraftselskap:

«I henhold til lov om vassdragene av 15. mars 1940 nr. 3, søkes herved om tillatelse til å utnytte fallet i Sama elv i Lundesoknavassdraget mellom Samsjøen kote 486,7—473 og Håen kote 433—423 til kraftproduksjon.

Videre søkes i henhold til lov om vassdragsreguleringer av 14. desember 1917 nr. 16 om ervervskonsesjon til fallene i Sama elv mellom Samsjøen og Håen.

Med hensyn til virkningen av utbyggingen vises til vedlagte utredning.

Det søkes om tillatelse på ubegrenset tid.»

Det fulgte med søknaden en utredning, hvorfra siteres:

«*Sama Kraftverk.*

Beskrivelse av utbyggingen.

En oversikt over Hulta- og Lundesoknavassdragene er gitt i STEV's konsesjonssøknad av 14. april 1961.

Orientering om tidligere reguleringer, overføringer og utbygginger i Lundesokna og Hulta.

Ved kgl. res. av 23. november 1923 ble Sør-Trøndelag Fylke gitt tillatelse til å regulere Samsjøen i Lundesokna mellom kotene 486,7 og 473,0 med magasin 113 mill. m³ til fordel for Nedre Møllefoss Kraftverk.

Ved kgl. res. av 1. juni 1962 ble Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk gitt tillatelse til å foreta følgende reguleringer og overføringer i Lundesokna og Hulta:

a. Overføring av Holtsjøen og Anfinnbekkens nedbørfelter 48 km², til Samsjøen i Lundesokna, samt 1 m regulering av Holtsjøen ved senkning med magasin 7 mill. m³.
b. Demme opp og regulere Håen 10 m fra kote 423 til 433 med magasin 25 mill. m³.
c. Regulere Sokna ved Bjørdalen mellom kotene 210 og 217 med magasin 1 mill. m³ som inntak for Sokna Kraftverk.

Disse reguleringer og overføringer ble utført i 1963—64 i forbindelse med utbygging av Sokna Kraftverk som utnytter fallet i Lundesokna mellom kotene 217 og 34.

Ved kgl. res. av 28. juni 1964 ble Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk gitt tillatelse til å utnytte fallet i Lundesokna mellom Håen kote 433 og inntaksmagasinet for Sokna kote 217. Denne utbygging ble ferdig høsten 1966.

Ved kgl. res. av 10. desember 1965 ble Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk gitt tillatelse til å foreta restsenkning av Samsjøen fra kote 475,5 til kote 473. Senkningen ble foretatt i 1966.

Ved kgl. res. av 9. desember 1966 ble Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk gitt tillatelse til å overføre avløpet fra Store Burusjø til Samsjøen og å overføre Skjeldbreia med sidebekken Bubekken til driftstunnelen for Håen Kraftverk. Disse overføringer ble ferdig henholdsvis i 1969 og 1968.

Ved kgl. res. av 9. mai 1974 ble Sør-Trøndelag Kraftselskap gitt tillatelse til å overføre avløpet fra elvene Hukla og Kusma samt fra 3 km² av Hultas nedbørfelt til Samsjøen. Disse overføringer ble ferdig i 1976.

I forbindelse med reguleringen av Samsjøen mellom kote 486,7 og 473, gitt med kgl. res. av 23. november 1923 ble det sprengt en tappetunnel på ca. 700 m lengde med 4 m² tverrsnitt fra Samsjøen og ut i Sama. Ved inntaket i Samsjøen er tunnelen forsynt med luker. Samsjøen ble fra 1923 til 1961 regulert til fordel for Nedre Møllefoss kraftstasjon som utnyttet et fall på 10 m i Lundesokna. Etter at Sokna og Håen kraftverk ble satt i drift h.h.v. 1964 og 1966 har Samsjøen vært regulert til fordel for disse.

På grunn av at senkningskanalen ut i Samsjøen var for grunn fikk en ikke utnyttet den fulle reguleringshøyden i Samsjøen og på grunn av oversittelse av fristen ble det søkt om tillatelse til å foreta utdypningsarbeider i kanalen for å kunne utnytte restsenkningen fra kote 475,5 til 473. Denne tillatelsen ble gitt med Kgl. res. av 10. desember 1965 og arbeidet ble utført i 1966.

Kort beskrivelse av Sama Kraftverk.

Sama Kraftverk vil utnytte fallet mellom Samsjøen (kote 473—486,7) og Håen (kote 423—433) dvs. et midlere nettofall på ca. 50 m.

Kraftstasjonen er forutsatt utsprengt i fjell med en adkomsttunnel på ca. 150 m. Herfra sprenges en skråsjakt 1 : 6 ned til avløpstunnellen som blir ca. 440 m lang og munner ut i Håen på kote 430. Fra adkomsttunnellen sprenges et tverrslag inn til grindkammeret og herfra sprenges tilløpstunnellen ca. 1 140 m med tverrsnitt 16 m² i jevn stigning 1 : 30 frem til synken for tappetunnellen fra Samsjøen. Herfra forutsettes tappetunnellen strosset ut fra 4 m² til 16 m² i en lengde på ca. 250 m fram til lukesjakten ved Samsjøen. I synken forutsettes plassert en luke for avstenging av tappetunnellen og en overveier også å flytte avstengningsluken for tilløpstunnellen fra lukesjakten ved Samsjøen til synken.

Fra grindkammeret fører en stålutforet 20 m lang trykksjakt ned til kraftstasjonen. Foran trykksjakten monteres finvaregrinden. Grovvaregrind er ikke forutsatt montert.

Kraftverket får ett aggregat 7 300 kW med tilhørende apparatanlegg og transformator. Kraften overføres til Håen Kraftverk med en 66 kV linje som blir ca. 7 km lang.

Det er ikke forutsatt regulering av lasten i Sama Kraftverk og turbinregulator er derfor ikke medtatt. Kraftverket er forutsatt fjernstyrt fra Sokna Kraftverk og vil således bli ubetjent i likhet med Håen kraftverk.

Sama kraftverk vil utnytte avløpet fra:

Samsjøfeltet på	71 km²
Holtsjø + Anfinnbekkfeltet	48 km²
Hukla—Kusma	57 km²
Burusjøen	18 km²
Tilsammen	194 km²

Midlere årlige avløp er beregnet til 185 mill. m³.

Magasin i Samsjøen	113 mill. m³
Magasin i Holtsjøen	7 mill. m³
Tilsammen	120 mill. m³

Midlere produksjon er beregnet til 22 GWh/år hvorav ca. 80 pst. eller 17,6 GWh er vinterproduksjon.

Totalkostnaden er beregnet til 28 mill. kroner, dvs. en utb.pris på 127 øre/kWh.

Hertil kommer 66 kV linje fra Sama Kraftstasjon til Skjeldbreia ca. 7 km med skillebryter ved Skjeldbreia, ca. kostnad 1 mill. kroner.

Skader og ulemper.

Endring av vassføringen.

Ved utbyggingen av Sama Kraftverk vil det ikke bli noen endringer av tidligere konsederte reguleringer i Lundesoknavassdraget med overføringer i fra nabovassdrag.

Den eneste endring er at vassføringen i Sama vil bli endret fra tappetunnellens utløp ned til Håen i en lengde på ca. 1 km. Her har man i dag den vassføring som tappes fra Samsjøen + eventuelle overløp fra Samsjøen samt tilløpet fra Samas eget felt. Det er her ikke pålagt noen minstevassføring slik at Sama i dag bare har tilløp fra eget felt når lukene for tappetunnellen er stengt dvs. fra det tidspunkt om våren når oppfyllingen av Samsjøen tar til og til den er oppfylt. Etter at Sama kraftverk er utbygd får Sama bare tilløp fra eget felt, dette utgjør 7 km² og midlere vassføring over året er beregnet til 240 l/s. Hertil kommer eventuelle overløp fra Samsjøen som på grunn av høy magasineringsprosent for eget og overførte felter (65 pst.) blir svært sjeldne.

Fisket.

Det er i dag en del fisk i Sama som går opp fra Håen når elva har en vassføring som gjør fiskeoppgangen mulig dvs. når det tappes fra Samsjøen eller tilløpet fra eget felt er stort. En må også rekne med at elva har noen gyteplasser for fisk som går opp fra Håen. Elva som gyteelv blir neppe forringet etter utbyggingen da vassføringen blir mere stabil og ikke som i dag med variasjoner fra 16—18 m³ og ned til minstevassføring fra eget felt på 7 km².

Steintipper.

Tunnelsystemet for kraftverket er lagt opp for uttransport av steinen med biler. En står dermed friere med hensyn til plassering av steinmassene. En vesentlig del vil bli benyttet til forsterkning av skogs- og anleggsveien fra Lundamo opp til Samsjøen, en del vil bli knust til veigrus og eventuelle resterende masser vil bli plassert i samråd med kommunen og landskapskontoret i NVE.

Terskler.

Da Sama har et nokså jevnt fall på den tørrlagte strekning uten noen flate partier vil det ikke være hensiktsmessig å bygge terskler, bortsett fra på et par steder hvor en har et kortere parti med fall 1 : 60, her er det mulig å bygge betongterskler da en har fjell i dagen over hele elveleiet.

Fordeler.

Ved utbygging av Sama kraftverk vil en få en middelproduksjon på ca. 22 GWh/år hvor ca. 80 pst. er vinterkraft. Utbyggingsprisen er forholdsvis høy (127 øre/kWh) men må i dag betraktes som akseptabel sammenliknet med varmekraft.

En må også ta i betraktning de beskjedne inngrep som her foretas og de ubetydelige skader som utbyggingen medfører.

Hertil kommer at tappingen fra Samsjøen vil bli forenklet da all tapping vil foregå via Sama kraftverk ved fjernstyring og en behøver ikke sende mannskap opp i fjellet for å regulere tappingen noe som i dag til tider kan ha bydd på problemer i uvær og under vanskelige snøforhold.

Eierforhold.

Fallene i Sama og all grunn som blir berørt med utbyggingen tilhører A/S Lundemo Bruk som er et aksjeselskap og som eies av Sør-Trøndelag Fylke. Styret i Lundemo Bruk er det samme som styret i Sør-Trøndelag Kraftselskap og Brukets eiendommer administreres av S-TK. Av 500 aksjer disponerer fylkeskommunen 495 og styrets 5 medlemmer 1 hver.

På generalforsamlingen for A/S Lundemo Bruk i 1964 ble det gjort vedtak om disponering av Lundemo Bruks eiendommer i Lundesoknavassdraget.

Utskrift av sak 5-1964 er vedlagt. Likeså vedlegges utskrift av Avtale mellom Sør-Trøndelag fylke og Sør-Trøndelag Kraftselskap i forbindelse med overgangen fra STEV til S-TK.

Når det gjelder fiske i Sama er det tidligere ytet erstatning for totalødeleggelse til de rettighetshavere som har fått tilkjent fiskerett på Lundemo Bruks eiendom.»

Søknaden har vært kunngjort i Norsk lysingsblad og i lokalpressen og har vært lagt ut til gjennomsyn ved kommunekontoret i Melhus i tiden fram til 15. september 1977.

Melhus kommunestyre behandlet saken i møte 27. september 1977:

«*Forslag til innstilling:*

Melhus kommune har ingen merknader til de foreliggende planer for utbyggingen og vil tilrå at det blir innvilget konsesjon for utbyggingen, både når det gjelder utnyttelsen av fallet i Sama elv og selve de elektriske anleggene. Som forutsetning for å tilrå konsesjon vil en stille følgende vilkår:

1. Det forutsettes at det blir pålagt konsesjonsavgifter etter elektrisitetsloven eller at konsesjonsavgiftene for den nåværende reguleringen blir revurdert. En forutsetter at kommunen får behandle spørsmålet om konsesjonsavgifter senere som egen sak.
2. Veianlegget Samdal—Odalsbekken utbedres til vegklasse II (ifølge Norges Skogeierforbunds og maskinentreprenørens klassifisering) og ferdigstilles senest på samme

tid som kraftanlegget blir ferdigstillet. Utbedringen bekostes av Sør-Trøndelag Kraftselskap.
3. Kraftselskapet opparbeider en større parkeringsplass ved Ødalen.
4. Tilstrekkelige mengder av overskuddsmassen knuses og lagres slik at den kan nyttes til senere utbedring og vedlikehold av veien.

RÅDMANNEN I MELHUS,
den 20. september 1977.

Ulf Engh.

Formannskapets enst. innstilling:
Rådmannens tilråding tiltredes med følgende endring: Pkt. 3 utgår.
Under pkt. 2 endres «Odalsbekken» til «Samsjøen».

Foranstående sak med formannskapets innstilling ble lagt fram og behandlet under sak nr. 297/77 i vedtaksført møte av Melhus kommunestyre den 27. september 1977.
Sigurd Busklein kom med følgende framlegg:
Nytt pkt 2: Melhus kommune vil be om at det nå blir foretatt en revurdering av konsesjonsbetingelsene for hele vassdraget, ut fra den totale energimengde. Konsesjonsbetingelsene må fastsettes slik at de samlet blir av samme størrelse som for lignende vassdragsreguleringer.
Nytt pkt. 5: Melhus kommune overtar vederlagsfritt kraftselskapets anleggshytte ved Håen. Hytten skal brukes til humanitære og sosiale formål for bygdas befolkning.
Nytt pkt. 6: Kommunens jordbruksfond og næringsfond tilføres midler til styrkelse av næringslivet.
Formannskapets pkt. 2 blir etter dette pkt. 3.
Det ble foretatt votering punktvis slik:
Formannskapets pkt. 1 enst. vedtatt.
Buskleins framlegg til pkt. 2 vedtatt med 31 mot 14 stemmer.
Formannskapets pkt. 2 enst. vedtatt og får betegnelse pkt. 3.
Formannskapets pkt. 4 enst. vedtatt.
Buskleins framlegg til nytt pkt. 5 enst. vedtatt.
Buskleins framlegg til nytt pkt. 6 enst. vedtatt.»

Melhus jordstyre gjorde i møte 24. oktober 1977 følgende vedtak:

«Jordstyret slutter seg til Melhus kommunestyres vedtak i sak 297/77 som lyder slik:
1. Det forutsettes at det blir pålagt konsesjonsavgifter etter elektrisitetsloven eller at konsesjonsavgiftene for den nåværende reguleringen blir revurdert. En forutsetter at kommunen får behandle spørsmålet om konsesjonsavgifter senere som egen sak.
2. Melhus kommune vil be om at det nå blir foretatt en revurdering av konsesjonsbetingelsene for hele vassdraget, ut fra den totale energimengde. Konsesjonsbetingelsene må fastsettes slik at de samlet blir av samme størrelse som for lignende vassdragsutbygginger.
3. Veianlegget Samdal—Samsjøen utbedres til vegklasse II (ifølge Norges Skogeierforbund og manskinentreprenørenes klassifisering) og ferdigstilles senest på samme tid som kraftanlegget blir ferdigstillet. Utbedringen bekostes av Sør-Trøndelag Kraftselskap.
4. Tilstrekkelige mengder overskuddsmasse knuses og lagres slik at den kan nyttes til senere utbedring og vedlikehold av veien.
5. Melhus kommune overtar vederlagsfritt kraftselskapets anleggshytte ved Håen. Hytten skal brukes til humanitære og sosiale formål for bygdas befolkning.
6. Kommunens jordbruksfond og næringsfond tilføres midler til styrkelse av næringslivet.

Punkt 2 og 5 ble vedtatt med 4 mot 1 stemme. De andre punktene var enstemmige.»

Melhus friluftsnemnd gjorde i møte 10. august 1977 følgende enstemmige vedtak:

«Friluftsnemnda har ikke innvendinger mot den utbygging som er planlagt.
Friluftsnemnda vil imidlertid understreke at skogs- og anleggsvegen fra Lundamo opp til Samsjøen må bli vesentlig forsterket og utbedret.»

Sør-Trøndelag fylkeslandbruksstyre har i møte 9. november 1977 uttalt at saken har liten jordbruksmessig betydning og tilrår søknaden innvilget.

Sør-Trøndelag Fylkesskogråd har i møte 20. oktober 1977 uttalt at det ikke har merknader til de foreliggende planene.

Vegsjefen i Sør-Trøndelag har i brev av 9. september 1977 meddelt at han ikke har merknader i forbindelse med konsesjonssøknaden.

Sør-Trøndelag fylkesfriluftsnemnd har i møte 22. september 1977 gjort følgende enstemmige vedtak:

«Sør-Trøndelag fylkes Friluftsnemnd har ikke innvendinger mot bygging av Sama kraftverk. Såfremt det er mulig bør det settes som vilkår for konsesjon at tippmassene fra anlegget nyttes til vei og parkeringsplass for skiutfart.»

Sør-Trøndelag Skogeierlag — Horg østre bygdealmenning — har i brev av 12. september 1977 uttalt:

«Styret i Horg Østre bygdealmenning har vedtatt å komme med følgende uttalelse og forslag til konsesjonsbetingelser. Horg Østre bygdealmenning eier sammen med A/S Lundamo Bruk hver sin halvpart av veien Samdal—Odalsbekken.
Det naturlige hadde vært om eierne av denne veien hadde gått sammen om å utforme forslag til konsesjonsbetingelser. Siden administrasjonen av A/S Lundamo Bruk er lagt til deler av Styret for Sør-Trøndelag Kraftselskap som er konsesjonssøker, finner Bygde-

almenningen å måtte fremme sitt eget forslag:

Pkt. 1. Sør-Trøndelag Kraftselskap overtar og utbedrer veianlegget Samdal—Odalsbekken til veiklasse II (klassifisering utarbeidet av Norges Skogeierforbund og maskinentreprenørenes landsforbund). Veien utbedres innen en senere ansatt tidsfrist.

Pkt. 2. Veien må kunne nyttes vederlagsfritt for arbeid og transport i forbindelse med jord- og skogbruksvirksomhet.

Pkt. 3. På grunn av ustabil vassføring og dermed usikker is kreves følgende bruer eller overganger som støpes permanent i elveleiet. Ved Skogstua, Røsøya, Mossvollen og ved Stordalsøra.

Pkt. 4. Veien skal holdes åpen for kraftselskapets regning hver vinter. Her må det opparbeides en større parkeringsplass ved Odalen.

Pkt. 5. Overskuddsmasse av tunnelmasse ved nåværende og tidligere anlegg kan disponeres gratis for nyanlegg eller utbedringer av veier i skogene som grenser mot Lundesokna.»

Sør-Trøndelag fylkeskommune har i møte 27. oktober 1977 fattet følgende enstemmige vedtak:

«Sør-Trøndelag fylkeskommune tilrår at Sør-Trøndelag Kraftselskap får tillatelse til å utnytte fallet i Sama elv i Lundesoknavassdraget mellom Samsjøen og Håen til kraftproduksjon og at kraftselskapet får konsesjon på bygging og drift av det elektriske anlegget i Sama Kraftverk.

En tilrår at det i konsesjonen settes vilkår om at sprengningsmasser i størst mulig grad blir nyttet til utbedring av eksisterende veier og til anlegg av parkeringsplasser.»

Fylkesmannen i Sør-Trøndelag har i brev av 11. november 1977 uttalt bl. a.:

«Fylkesmannen rår til at Sør-Trøndelag Kraftselskap gis tillatelse til å utnytte fallet i Sama elv i Lundesoknavassdraget mellom Samsjøen og Håen til kraftproduksjon, samt at kraftselskapet får konsesjon for Sama Kraftverk med tilhørende kraftledninger.»

Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, uttalelse av 14. september 1977:

«Saken er forelagt fiskerikonsulenten i Midt-Norge og viltkonsulenten i Midt-Norge til eventuell uttalelse. Kopi av fiskerikonsulentens uttalelse vedlegges.

Direktoratet slutter seg til fiskerikonsulentens uttalelse, men vil få føye til følgende:

Selv om dette er en liten og relativt enkel søknad om utbygging i et vassdrag, bør det etter retningslinjer utarbeidet og vedtatt av Vassdragsdirektoratet være med opplysninger om de naturverdier som berøres.

Lundesoknavassdraget er allerede før gjennomføringen av det inngrep som nå planlegges, et sterkt regulert vassdrag. Dette skulle tilsi at en ved utnyttelse av den siste mulighet for kraftutbygging i vassdraget, la vekt på å dokumentere de andre interesser som er knyttet til vassdraget. For dette direktorats vedkommende betyr dette at forholdene vedrørende fisket burde vært klarlagt og redegjort for i søknaden.

De reguleringer som ble gjennomført i 1963—64 med bl. a. tunnel mellom Holtsjøen og Samsjøen, åpnet mulighetene for spredning av røye i Lundesokna-vassdraget. Dette var tidligere et rent ørretvassdrag. En kjenner her ikke til hvilken utvikling røyebestanden verken i Håen eller Samsjøen har fulgt. Vannene er imidlertid regulert med henholdsvis 10,0 m og 13,7 m. Erfaringer fra andre røyevann med tilsvarende reguleringshøyder har vist at røye under slike forhold lett danner småvokste og tallrike fiskebestander.

Områdene ved Samsjøen og Håen er attraktive rekreasjonsområder. I denne forbindelse drives fiske i den nedre del av Sama, men omfanget av dette fisket er beskjedent. Den øvre del av Sama er tørrlagt store deler av året gjennom tidligere reguleringer av Samsjøen. Ved den omsøkte utbygging vil elven fra utløpet av nåværende tappetunnel og ned til Håen bli tørrlagt. Elveløpet er bredt og storsteinet og det vil kreve relativt stor vannføring å opprettholde fiskeproduksjonen samt fiskemulighetene på denne strekningen. Av hensyn til kostnadene vil en derfor ikke gå inn for slipp av minstevannføring. Tapt reproduksjon må likevel kunne kompenseres gjennom tiltak ifølge vilkår som knyttes til tillatelsen.

En har ingen bemerkninger vedrørende viltet.

Forslag til vilkår for den omsøkte utbygging.

I.

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsvirksomheten og kraftverksdriften å gjøre, tar de nødvendige hensyn for å forebygge skader på vilt- og fiskebestandene som berøres av utbyggingene, reguleringer og overføringer, og den øvrige drift av anleggene. Herunder skal konsesjonæren i rimelig grad forebygge fare for tilslamming og annen forurensning av vassdragene og deres nedslagsfelt.

II.

For å avhjelpe skadevirkninger av utbyggingen plikter konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement eller den dette bemyndiger

a. å sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også flerårig fisk) av det antall, de arter og stammer, den størrelse og kvalitet, og på den tid, sted og måte som måtte fastsettes, og dekke alle utgifter forbundet med fangst av stamfisk, klekking, fôring og transport av den fisk som skal settes ut.

b. å bekoste vilt- og fiskeribiologiske undersøkelser, herunder langtidsundersøkelser, og å delta i fellesfinansiering av større biologiske undersøkelser som omfatter de populasjoner som berøres av utbyggingen.

c. å bekoste forsterket jakt- og fiskeoppsyn i anleggsperioden.

III.

Dersom det som følge av utbyggingen oppstår uforutsette skader som berører vilt- og fiskebestandene i området, tilpliktes konsesjonæren å bekoste tiltak som DVF bestemmer, dersom utgiftene til dette står i rimelig forhold til det som oppnås.

IV.

Alle utgifter forbundet med nødvendig kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovennevnte vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår dekkes av konsesjonæren.»

Den nevnte uttalelse fra fiskerikonsulenten i Midt-Norge er datert 29. august s. å. og lyder:

«Lundesokna som er en sideeelv til Gaula kommer fra Samsjøen og har vært regulert siden 1923. Det ble da gitt tillatelse til senking av Samjsøen med 13,7 m mellom kotene 486,7 og 473. Reguleringen ble nyttet til drift av et mindre kraftverk i Nedre Møllerfoss og utnytter bare en liten del av det samlede fallet i Lundesokna. Reguleringen og senkingen av Samsjøen med 13,7 m som har pågått fra 1924 til 1961 har selv om den ikke ble fullt utnyttet hvert år ført til sterk nedgang i fisket. Samsjøen var opprinnelig et rent ørretvann. Ved de senere overføringer som er foretatt er det i tillegg kommer rør inn i vannet.

Ved utbyggingen av Lundesokna som tok til i begynnelsen av 1960-årene er det skjedd store forandringer i hele vassdraget. Reguleringen er utvidet ved at Hultsjøen og Annfinnbekkens nedbørfelt er ført over til Samsjøen samtidig som det er gitt tillatelse til oppdemming og regulering av Håen med 10,1 m, og til å overføre Skjelbreia med sidebekken Bubekken til driftstunnelen for Håen kraftverk. Videre er det gitt tillatelse til å overføre elvene Hukla og Kusma til Samsjøen. Disse to elvene hadde tidligere sitt naturlige avløp til Gaula i Singsås.

For å gjennomføre en senking av Samsjøen ved reguleringstillatelse som ble gitt i 1923 ble det skutt ut en senkingstunnel under bunnen i Samsjøen som tappingen foregikk gjennom. Når vannstanden i Samsjøen ble senket rant det ikke lenger vann i den vanlige utløpselven som ble tørrlagt i nesten 1 km lengde ned til utløpet av tappingstunnelen. Dette har pågått i alle år. Hvis Sama kraftverk blir bygget i henhold til foreliggende planer vil hele elven i 1,7 km lengde mellom Samsjøen og Håen bli tørrlagt og lagt i tunnel inn i kraftverket som blir plassert ved Håen. Dette vil kunne bøtes på ved begrenset slipp gjennom den gamle tappetunnelen som fremdeles vil være intakt. På denne måten vil en kunne beholde Sama som gyteelv for fiskebestanden i Håen. Et annet alternativ måtte vært å opprettholde fiskebestanden i Håen ved utsetting av settefisk av ørret.

Etter at Håen kraftverk og Sokna kraftverk er bygget er fallstrekningen mellom Samsjøen og Håen det eneste fallet i vassdraget som ikke er utnyttet for kraftproduksjon. Sama har et midlere nettofall på 50 m. Fallet i elven er forholdsvis jevnt og er derfor mindre egnet for bygging av terskler. Kostnaden med å bygge terskler vil i foreliggende tilfelle ikke stå i forhold til den betydning det kan ha for produksjon av fisk. Spørsmål om bygging av terskler må derfor avgjøres ut fra estetiske hensyn.

Byggingen av Sama kraftverk vil ellers i sin helhet foregå innenfor rammen av de allerede bestående reguleringer og vil utover det som er anført om vannføringen i Sama ikke endre vannføringen ellers i vassdraget.»

Statens Forurensningstilsyn, uttalelse av 2. september 1977:

«Sør-Trøndelag Kraftselskap har søkt om tillatelse i henhold til lov om vassdragene å bygge ut fallet i Sama i Lundesoknavassdraget mellom Samsjøen og Håen til kraftproduksjon.

Samsjøen er regulert mellom kotene 486,7 og 473,0 (tillatelse ved kgl. res. av 23. november 1923) og Håen er regulert mellom kotene 423 og 433 (tillatelse ved kgl. res. av 1. juni 1962). Nettofallet er på ca. 50 m. Midlere kraftproduksjon er beregnet til 22 GWh/år.

Utbyggingen vil medføre at vannføringen i Sama vil bli sterkt redusert fra eksisterende tappetunnels utløp i Sama og ned til Håen, en strekning på ca. 1 km. Etter at Sama kraftverk er utbygd får Sama bare tilløp fra eget felt, ca. 7 km^2, og midlere vannføring over året er beregnet til ca. 0,24 m^3/sek.

Kraftselskapet har opplyst at det ikke finns hyttebebyggelse eller annen bebyggelse langs Sama på den strekningen som blir berørt ved utbyggingen. Det er heller ikke avrenning fra tidligere gruvedrift som drenerer til Sama.

SFT finner det imidlertid riktig at det tas med et generelt vilkår om tiltak mot forurensninger. Et slikt generelt vilkår vil omfatte utslipp fra bl. a. anleggsvirksomhet, midlertidige brakkeleire og uforutsett forurensning som måtte oppstå på grunn av utbyggingen.

Under henvisning til det ovennevnte om lov om vern mot vannforurensning (§§ 4 og 10), vil SFT tilrå at følgende vilkår tas med i en eventuell tillatelse:

— Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelse å la utføre eller bekoste tiltak som skyldes forurensningsvirkninger som står i forbindelse med utbyggingen.»

Universitetet i Trondheim — Museet uttaler i brev av 4. oktober 1977:

Museet har fått forståelse av at anlegget innebærer minimale inngrep i terrenget. Muligheten for konflikt med fornminneinteresser er derfor svært små.

Museet har således ingen innvendinger til at nødvendige konsesjoner blir gitt, men går ut fra at en senere får anledning til å besiktige/befare de berørte områder.»

Miljøverndepartementet oversender i brev av 21. september 1977 uttalelsene fra Statens Forurensningstilsyn og Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk. Departementet vil komme tilbake til saken når Hovedstyrets innstilling foreligger.

Sør-Trøndelag Naturvern, uttalelse av 14. september 1977:

«STNV har få innvendinger mot at den konsesjon det her søkes om, gis. Området er fra før helt regulert og det synes også naturlig å utnytte fallet i Sama elv mellom Samsjøen og Håen. Vi går ut i fra at virkningene for fisket i Håen og elva blir nærmere undersøkt og vurdert av fiskerisakkyndige.»

Hytteforeningen ved Håen, brev av 13. september 1977:

«Viser til kunngjøring i dagspressen og utlagt konsesjonssøknad for ovennevnte kraftverk. I denne forbindelse har vi gjort oss visse refleksjoner over tidligere utbygginger i vassdraget samt det nå forestående Sama Kraftverk.

Etter at Sokna og Håen kraftverker var ferdigbygget og satt i drift ble det ved Håen utlagt et hytteområde med en godkjent disposisjonsplan på 58 hytter. I dag er en stor del av disse ferdigbygget. Grunneier i området er A/S Lundemo Bruk. I hytteområdet er i samsvar med kontrakten stiftet egen hytteforening hvor nevnte hytteiere er medlemmer. Utlagte hytteområder i regulerte vassdrag er etter vår mening en gunstig kombinasjon mellom friluftsinteresser og kraftutbygging såfremt begge parter er villige til å vise forståelse for hverandre.

I dette henseende er forholdene ved Håenområdet etter vår mening lite tilfredsstillende, og vi vil påpeke det uheldige i at utbyggeren, Sør-Trøndelag Kraftselskap og grunneieren, A/S Lundemo Bruk har samme styrerepresentasjon. Dette vil naturlig medføre at området blir sett på som et rent utbyggingsprosjekt hvor det ikke tas nok hensyn til friluftsinteresser og almene hensyn til rekreasjon og ferdsel. Den stiftede hytteforening arbeider under meget ugunstige forhold hvor de oppsatte reguleringsbestemmelser praktiseres av grunneier og kraftutbygger uten reelt og praktisk samarbeide med foreningen. Den kompetanse som ligger i en slik hytteforening sammensatt av 58 medlemmer fra forskjellige yrker og samfunnslag blir etter vår mening oversett.

Det er på denne bakgrunn foreningen vil fremsette sine merknader for å få bredest mulig belysning av forholdene ved utnyttelse av et så stort og attraktivt naturområde i kort avstand fro et større bysenter. Disse punkter mener vi bør og må avklares før konsesjon på Sama Kraftverk blir gitt.

1. Det oppnevnes et frittstående organ utenom Sør-Trøndelag Kraftselskap og grunneier for å ivareta områdets verdi som friluft- og rekreasjonsområde. Den stiftede hytteforening må bli representert ved stemmerett i det oppnevnte organ.
2. Den avgiftsbelagte bomvei, åpen for almen ferdsel fra Lundamo til Samsjøen må utbedres og sikres hvor dette er nødvendig. Nåværende ordning med åpen vintervei til Håen kraftverk må opprettholdes.
3. Ved en utbygging av Sama Kraftverk bør, foruten det som er nevnt i konsesjonssøknaden, en del av tunnelmassene kunne plasseres i strandkanten ved Håen nedenfor hytteområdet. Dette vil lette adkomsten til stranden med småbåter og vil være gunstig for den almene ferdsel. I dag vanskeliggjøres dette i stor grad av oppstikkende røtter, stubber, kvist og bløtmyr som er en følge av oppdemningen av Håen-magasinet. Videre bør tunnelmasse kunne plasseres slik at forholdene legges til rette for opplagsplass for småbåter og bygging av naust som forutsatt i planen for hytteområdet. Strandsonen ved Håen, massetak o. l. etter forrige kraftutbygging ryddes og planeres, og gis en behandling for om mulig å dempe reguleringens inngrep.
4. Reguleringens skadevirkning på fiske i Håen må ivaretas av andre enn grunneier.
5. Traseen for en kraftlinje fra Sama Kraftverk er ikke berørt i konsesjonssøknaden. Traseen for linjen og utformingen av denne er av stor interesse for hytteeierne og andre som ferdes i området. I dag går en 22 kV anleggslinje gjennom området og en ny parallell linje vil belaste området sterkt. For om mulig å dempe virkningen av «kraftlinjegater» bør de som ferdes i området gis anledning til uttalelse før kraftlinjen i samråd med grunneier er et faktum.

Vi vil presisere at vi ikke direkte har noe å innvende mot selve kraftutbyggingen, men slik utbygging bør imidlertid skje innenfor et fornuftig samarbeide og ikke en ensidig utnyttelse av vassdraget hvor andre interesser blir satt til side. Ved enhver utbygging av et naturområde er det i alles interesse at det føres en toveis kommunikasjon mellom utbygger og frilufts/naturverninteresser. Vi håper derfor på en seriøs behandling til beste for området i sin helhet og til de som for ettertiden måtte finne veien til området for rekreasjon og friluftsliv.

Dette skriv ble forelagt foreningens ordinære årsmøte den 3. september 1977 og der enstemmig bifalt. Skulle De ønske ytterligere opplysninger står vi gjerne til tjeneste.»

Vegstyret i Samsjøvegen har i møte 5. september 1977 fattet følgende vedtak:

«Vegstyret ber om å få være med når det skal bestemmes hvor vegen skal utbedres, vedlikeholdes og påkjøres steinmasse. Resterende tippmasse må være lettest mulig tilgjengelig.»

Styret for Midtre Horg Grunneierlag har i brev av 13. september 1977 gitt følgende uttalelse:

«Styret for grunneierlaget har drøftet denne saken i møte.

Efter hva vi kjenner til skal det efter konsesjonslovene gjøres noe for næringslivet i bygda.

I forbindelse med denne utbyggingen, finner vi det rimelig at all transport i forbindelse med jord- og skogbruksformål efter skogsbilveien Samdal—Odalsbekken blir vederlagsfritt.

Det kan opplyses at da veien ble anlagt, ble det av våre medlemmer ytet gratis grunn til veianlegget.

Vi ser helst at veianlegget blir overtatt og vedlikeholdt av Sør-Trøndelag Kraftselskap. Dersom dette ikke går, må eventuelle utgifter i forbindelse med bruk av veien til jord- og skogbruksformål i sin helhet dekkes av Sør-Trøndelag kraftselskap.»

Setereigerne ved Håen har i brev av 8. september 1977 uttalt:

«De 16 setereigerne som har fiskerett (gardsfiske) i A/S Lundemo Bruks eiendommer, vil i forbindelse med utbygginga av Sama elv komme med følgende merknad:

1. Sama er den beste gyteelv for Håen. Dette blir redusert til null.
2. Ved tapping av Samsjøen har fisk kommet ned i Håen. Etter utbygginga av Sama blir denne mulighet stoppet.
3. Fisket i Sama har til tider vært meget godt. Dette faller også bort.

Ved behandlingen av konsesjonssøknaden ber vi om at disse tre punkter blir vurdert.»

Oddvar Singsaas, brev av 10. september 1977:

«Kraftlagets utbygging av Lundesoknavassdraget tok til først i 60-årene med overføringer av Hultsjøen, Burusjøen samt Hukla og Kusma. Steinmassene fra disse tunneler ligger fortsatt som stygge sår i landskapet. Ved de forskjellige skjønn som er holdt er Kraftlaget pålagt å legge jord på disse og så til slik at sårene ikke blir så store, men Kraftlaget har kun planert disse massene utover.

Reguleringen av Hultsjøen er på en meter og i konsesjonsbestemmelsene skal sjøen ha sin naturlige vannstand fra 1. juni til 1. oktober, men dette overser Kraftlaget fullstendig. Setereiere og bruksberettigede må hver sommer be Kraftlaget om å stenge luken så de får vann nok under båtkjølen.

Samsjøen som har øvre kote 486,7 der ligger Kraftlaget 58 cm over kotehøyden og som selvsagt gjør stor skade.

Før tillatelse gis for bygging av Sama Kraftverk kreves at:

Sør-Trøndelag Kraftselskap rydder opp etter sine anlegg.

Reguleringen av Samsjøen og Hultsjøen må være i overensstemmelse med de gitte tillatelser.

Når tillatelse for Sama Kraftverk gis må det tas forbehold om at vannstanden i Samsjøen ikke blir tillatt hevet over nevnte kote 486,7. For jeg er redd for at når Vassdragsvesenet har sagt a, så må Dere også si b. Ved Samsjøen har bygdefolket i Singsås sine setrer og hytter og Samsjøområdet er nu så rassert at det er et trist syn.

Hvis det ikke blir gjort noe fra Kraftlagets side til sommeren blir Miljøverndepartementet gitt beskjed og befaring foretas.»

Melhus Røde Kors Hjelpekorps, brev av 24. august 1977:

«Viser til annonse i Gauldalsposten ved månedskiftet juli/august d. å., hvor interesserte gis anledning til å gi uttalelser i forbindelse med Sør-Trøndelag Kraftselskaps søknad om konsesjon for utbygging av Sama til kraftproduksjon.

Når Melhus Røde Kors Hjelpekorps tillater seg å engasjere seg i denne saken, er det ikke for å ha noen som helst formening om konsesjonssaken som sådan. De økonomiske, lokalpolitiske og miljømessige aspekter ved saken tilligger det andre organer å vurdere.

Vi vil imidlertid som Hjelpeorganisasjon, med ulykkesberedskkap som et av våre viktigste gjøremål, henlede kommunens oppmerksomhet mot et problem som er oppstått i Håen—Samsjøområdet og hvis løsning vi mener det kan være relevant å knytte til konsesjonsbetingelsene i denne omgang.

Sør-Trøndelag Kraftselskap har gjennom de senere år bygd ut et betydelig antall hytter innenfor sine områder i disse fjelltraktene og således skapt et stort behov for beredskapstjeneste i området.

I påsken og andre store utfartshelger kan det oppholde seg hundrevis, ja kanskje tusenvis av personer i dette populære fjellterrenget, og vi har et utall eksempler på at beredskapsvakt i området er absolutt nødvendig både av sanitets- og sambandsmessig hensyn.

Inntil forrige sommer har denne beredskapen vært dekket av Hjelpekorpset ved at Kraftselskapet velvilligst har stilt «Damstua» til korpsets disposisjon året rundt.

Høsten -76 ble imidlertid «Damstua» av Kraftselskapet revet, og et nødvendig grunnlag for beredskapstjenesten er dermed falt bort. Vi beklager dette meget sterkt, først som hjelpeorganisasjon, men også som Melhusbygger.

For å rette opp dette forholdet har Hjelpekorpset allerede begynt å tenke på etablering av et nytt vaktsted i området. I den forbindelse har Kraftselskapet vist at man føler et visst ansvar for å opprettholde vakttjeneste ved Håen i og med at styret i selskapet skriftlig har sagt seg villig til å støtte et slikt tiltak økonomisk. Vi er imidlertid redd for at man ikke har oppfattet de tekniske og administrative problemer som knytter seg til en slik vakttjeneste, i og med at man som løsning har foreslått å gå til anskaffelse av en mobil brakke for å plassere ved dammen.

På sikt er dette imidlertid en ubrukbar løsning for oss. For å opprettholde en skikkelig beredskap er vi avhengig av å ha 6—8 personer på vakt samtidig i området, og med vår medlemssammensetning kan vi ikke unngå at begge kjønn blir representert. Derved stilles bestemte krav til lokalene, krav som ikke kan oppfylles i en brakke.

Vi er i Hjelpekorpset etterhvert kommet til at vi ikke makter å løse denne oppgaven alene.

Vi ønsker primært å disponere en vakthytte ved Håen, en hytte som ikke bare kan benyttes i forbindelse med vår egen tjeneste i beredskap, men som vi også tenker oss kan benyttes i humanitær virksomhet blant ungdom, eldre og uføre som et utfartssted, eller som utgangspunkt for friluftsaktivitet i videste forstand. Slik situasjonen er i dag, har Melhus kommune ikke noe relevant tilbud på dette området. Vassfjellhytta er f. eks. ikke noe alternativ. Den er bygd i et slikt ter-

reng, og har en slik beliggenhet at det er bare den sprekeste delen av befolkningen som kan nyttiggjøre seg denne.

Som man vil forstå, ønsker Hjelpekorpset på denne måten å sette fingeren på et forhold som Melhus kommune ikke kan være bekjent av. Foruten det allerede eksisterende problem ved Håen, vil behovet for et friluftssentrum for mange grupper medmennesker melde seg med økende tyngde, etter hvert som det bygges ut helseinstitusjoner i kommunen, og etter hvert som de politiske, styrende organer bestemmer seg for også å legge forholdene bedre til rette for de svakest stilte grupper i samfunnet.

Som nevnt finner Hjelpekorpset at dette vil være et godt tidspunkt for å finne en begynnelse til en løsning på dette spørsmålet. Sør-Trøndelag Kraftselskap har sagt seg villig til å delta, og dette mener vi kan sikres ytterligere ved konsesjonsbetingelsene.

Melhus kommune bør ha stor interesse av å delta i gjennomføringen av et slikt prosjekt, og Melhus Røde Kors Hjelpekorps har gitt uttrykk for sin interesse gjennom denne henvendelsen. Vi tillater oss derfor også å innby Melhus kommune til et samarbeide om dette prosjektet. Hjelpekorpset har medlemmer med faglig kompetanse til å administrere planleggingen og utbygging, og vil gjerne fungere som koordinator inntil prosjektet er realisert.»

De innkomne uttalelsene har vært forelagt Sør-Trøndelag Kraftselskap, som i brev av 25. november d. å. har uttalt:

«Vi viser til Deres oversendelsesbrev av 21. november 1977 vedlagt kopi av de uttalelser som er innkommet i saken.

Til følgende uttalelser har vi ingen særskilte merknader:

Sør-Trøndelag fylkeskommune — Plan og utbyggingsavdelingen.
Sør-Trøndelag Landbruksselskap.
Sør-Trøndelag Fylkesskogkontor.
Sør-Trøndelag fylkes Friluftsnemnd.
Sør-Trøndelag fylkesutvalg.
Styret for Samsjøvegen.
Statens Forurensningstilsyn.
Universitetet i Trondheim.
Sør-Trøndelag Naturvern.

For øvrig tør vi bemerke:

Fiskerikonsulenten i Midt-Norge har pekt på at for å kompensere Sama som gyteelv for fiskebestanden i Håen kan dette skje enten ved slipping av vatn gjennom tappetunnelen, eller utsetting av settefisk av ørret. Slipping av vatn gjennom tappetunnelen for å opprettholde gytingen i Sama vil bli svært kostbar da elva er storsteinet, og vil kreve uforholdsmessig mye vatn.

Vi foreslår derfor at en eventuell kompensasjon skjer ved utsetting av yngel eventuelt settefisk etter Departementets bestemmelser. Generelt tør vi dog bemerke at reguleringen av Samsjøen fra 1923 praktisk talt har tørrlagt Sama til tider i sommerperioden i de fleste år.

Direktoratet for Vilt og Ferskvannsfisk har satt opp forslag til vilkår for utbyggingen i fire punkter.

Punkt I. Ingen merknader.
Punkt II. a) Ingen merknader (vanlige konsesjonsbestemmelser).
b) Forslaget her er svært omfattende på bakgrunn av de beskjedne inngrep utbyggingen medfører, og bør begrenses til delvis dekning av utgifter til fiskeribiologiske undersøkelser.
c) Forsterket jakt- og fiskeoppsyn i anleggsperioden virker noe diskriminerende overfor anleggsarbeiderne og det øvrige personell som er knyttet til anlegget. Det er nå ca. 100 hytter i området, og et visst oppsyn med hensyn til jakt- og fiskekort foregår også i dag. Noe forsterket oppsyn mener vi er overflødig. Vår erfaring fra anlegg gjennom en årrekke viser dessuten at nødvendigheten av et oppsyn er ytterst beskjedent.
Punkt III og IV.
Ingen merknader.

Melhus Røde Kors.

Utbyggingen av Sama Kraftverk medfører ikke øket beredskapstjeneste fra Melhus Røde Kors.

Tidligere regulering har imidlertid åpnet fjellområdet for almenheten og med bedring av levestandarden økende utfart også i dette område.

Kraftselskapet har ikke bygget hytter i området, men grunneierne: Lundemo Bruk A/S, Statens Skoger og private grunneiere har solgt og bygslet bort hyttetomter til privatpersoner etter at vegbyggingen har gjort området tilgjengelig.

Magnar Renaa og Arne Solberg (brev til Melhus formannskap av 8. september 1977 på vegne av 16 setereiere).

1. Rekrutteringen av fiskebestanden i Håen vil bli ivaretatt av Direktoratet for Vilt og Ferskvannsfisk.
2. Vi mener at det er meget beskjeden fiskevandring fra Samsjøen til Håen. Den fisken som under tapping har vært fisket i Sama er fisk som er gått opp fra Håen.
3. Fisket i Sama er ved tidligere reguleringsskjønn totalerstattet, og de bruksberettigede har derfor ingen krav på ytterligere erstatning på grunn av den reduserte vassføringen utbyggingen av Sama medfører.

Midtre Horg Grunneierlag v/ formannen, Arne Solberg Bredlie. Viser her til merknader til Horg Østre Bygdealmenning punkt 1 og 2.

Horg Østre Bygdealmenning.

Pkt. 1. Veganlegget Samdal—Odalsbekken ble bygget i fellesskap av Horg Østre Bygdealmenning og Lundemo Bruk i begynnelsen av 1950-årene for framdrift av skogen i Lundesoknadalen. Vegen

ble bygget som skogsbilveg etter den tids krav med visse tillempninger med hensyn til kurvatur og stigninger på grunn av vanlige terrengforhold. Vegen er senere delvis ombygget og vesentlig utbedret i forbindelse med anleggsarbeidene i Lundesokna fra 1962 til 1976, disse arbeidene er bekostet av Sør-Trøndelag Kraftselskap som også har hatt vedlikeholdet av vegen både sommer og vinter under anleggsperiodene.

Forlengelsen av vegen fra Odalsbekken til Samsjøen og langs Samsjøen er i sin helhet bekostet av Sør-Trøndelag Kraftselskap.

I forbindelse med anleggene har det vært stor transport av anleggsutstyr og maskiner til kraftverkene med transportvekter på over 30 tonn uten at vegen har sviktet på noe sted, og vi mener derfor at tømmerdriften er fullt ut tjent med vegen som det er.

Pkt. 2. Til delvis dekning av vedlikeholdet betales for vanlig kjøring bompenger, og for tømmertransport en avgift pr. m^3.

De bruksberettigede og de private grunneiere betaler halv avgift for vanlig kjøring samt en avgift for tømmertransport som varierer fra kr. 0,50 til kr. 3,00 pr. m^3 avhengig av transportlengden.

Denne avgift ble fastsatt i 1956, og er siden ikke endret. (Det er så vidt vites til dags dato ikke innbetalt noe for tømmertransporten verken fra de private eller de bruksberettigede tross betydelig avvirkning).

Gjeldende ordning for vegvedlikeholdet har fungert bra, og en finner ingen grunn til å gå bort fra den. Avgiften som betales av de private grunneiere og de bruksberettigede for bruk av vegen bør også bibeholdes da det vil gi tilskudd til å bedre vegens standard som i høy grad kommer disse til gode.

Pkt. 3. Den påståtte forverring av kryssing av Lundesokna på grunn av reguleringen er helt uberettiget. På grunn av sterkt redusert vassføring sommer som vinter ,er en kryssing av elva langt enklere nå enn før reguleringen og utbyggingen. Sama Kraftverk endrer ikke reguleringen i vassdraget.

Pkt. 4. Vegen holdes i dag åpen om vinteren til Håen Kraftverk (Skjelbreia) av Sør-Trøndelag Kraftselskap. En videreføring av brøytingen til Odalen vil bli meget kostbar, og vil ikke stå i noe forhold til nytten. Det har vært drøftet å åpne vegen i mars helt opp til Håen-magasinet for å lette adkomsten til utfartsområdet for skiløpere. Dette må da skje med betydelige tilskudd fra det offentlige.

Pkt. 5. Uttak av stein fra tidligere anlegg kan det nok gis adgang til selv om disse tippene er utplanert. Dette betinger dog at steinen tas ut etter anvisning fra Sør-Trøndelag Kraftselskap, og at den som tar ut steinen bekoster en forsvarlig utplanering og isåing av tippen igjen.

Melhus kommunestyre og Melhus jordstyre. (Likelydende uttalelser).

1 og 2. En revurdering av tidligere konsesjonsavgifter på grunn av en ny utbygging er det ikke lovhjemmel for. En minner om at Sør-Trøndelag Kraftselskap på frivillig basis har vedtatt å heve satsene for tidligere reguleringer opp til kr. 4 pr. nat.-hk fra 1978 (for Samsjøen fra kr. 2,50).

3. Viser til merknad til Horg Østre Bygdealmenning, punkt 1.

4. Det er forutsatt i konsesjonssøknaden at en del av steinmassene skal knuses til veggrus og betongtilslag. Da det delvis er dårlig fjellkvalitet kan en ikke angi hvor store mengder som egner seg for knusing.

5. Anleggshytta ved Håen er ca. 45 m^2 med 4—6 sengeplasser. Den ble bygget av en av entreprenørene på Hådammen, og senere overtatt av Sør-Trøndelag Kraftselskap. Den tjener som husvære for folk ved reparasjon, vedlikehold og tilsyn av anleggene i fjellet, og er således et nødvendig ledd i utbyggingen av vassdraget. Under byggingen av Sama Kraftverk og driften av dette vil behovet for hytta bli enda større.

   Det er således ikke noe grunnlag for å overdra hytta til kommunen.

   For øvrig nyttes hytta av personalforeningen v/S-TK.

6. Sama Kraftverk medfører svært beskjedne inngrep i jord- og skogbruksinteressene. Noe grunnlag for jordbruks- og næringsfond synes derfor ikke å være til stede.

Oddvar Singsaas.

Vannstand over HRV 486,7 i Samsjøen har forekommet i forbindelse med store tilsig ved fullt magasin. Skader i den forbindelse er erstattet ved skjønn og minnelige overenskomster. Overtopping over HRV vil etter at Sama Kraftverk er utbygget bli betydelig redusert og sjeldent da overløp vil bety tapt vatn i Sama Kraftverk, og derved tapt produksjon.

De konsesjonsbestemte reguleringshøyder i Holtsjøen har vært holdt siden reguleringen ble tatt i bruk i 1965.

Vedrørende oppryddingen av anleggsplassene i vassdraget, og den landskapsmessige behandling har vi stadig kontakt med NVE's landskapskontor i Trondheim, og det som innen rimelighetens grense blir foreslått vil bli utført.

Hytteforeningen v/Håen.

Denne representerer festere av hyttetomter utlagt av A/S Lundemo Bruk etter godkjente reguleringsvedtekter, disposisjonsplan og festekontrakter.

Til punkt 1 tør vi uttale at dette er et forhold uavhengig av Sama kraftanlegg.

Til punkt 2 viser vi til foranstående uttalelse vedrørende vegen — vegforbindelse til tomtene er imidlertid klart regulert i festekontraktene.

Til punkt 3 tør vi bemerke at også dette er et forhold uavhengig av Sama kraftanlegg.

En kan for øvrig bemerke at det siste høst er foretatt utplanering og etterrydding v/ Håen-magasinet som dekker en stor del av disse spørsmål.

Til punkt 5 vil en kort nevne at nødvendige kraftledninger vil bli ført fram til minst mulig belastning for området. Det er her tale om enkle ledninger på impregnerte trestolper.

Generelt tør vi til slutt bemerke at det er kraftutbyggingen som har muliggjort utnyttelse av det aktuelle område til hyttebygging m. v. Uten den kostbare utbygging av atkomstmuligheten ville her neppe hyttebygging kommet igang.»

Hovedstyret vil bemerke:

Utbygging av Lundesoknavassdraget er foretatt av Sør-Trøndelag Eelektrisitetsverk — senere omdannet til Sør-Trøndelag Kraftselskap — i to trinn: 1) Sokna kraftverk (185 m), satt i drift i 1964, og Håen kraftverk (216 m), som ble satt i drift i 1966. Reguleringene og utbyggingene grunner seg på en rekke tillatelser gitt i årene 1962—1974, samt en eldre tillatelse fra 1923 som gjelder regulering av Samsjøen. Etter dette er det gitt tillatelse til følgende reguleringer og overføringer i vassdraget:

Reguleringer:

Vatn	Reg.grenser Øvre kote	Reg.grenser Nedre kote	Oppd. i m	Senkn. i m	Reg.høyde i m
Håen	433,0	423,0	10,0	—	10,0
Samsjøen	486,7	473,0	3,1	10,6	13,7
Holtsjøen	544,0	543,0	—	1,0	—
Inntaksmagasin Sokna	217,0	210,0	22,0	—	7,0
Inntaksmagasin Hukla	517,5	512,5	5,0	—	5,0

Overføringer:

Anfinnbekken — nedbørfelt oppgitt til 8 km² — overføres til Holtsjøen.

Avløpet fra Holtsjøen, nedbørfelt oppgitt til 40 km² + 8 km² (Anfinnbekken), overføres til Samsjøen.

Avløpet fra Hukla og Kusma samt fra ca. 3,0 km² av Hultas nedbørfelt nedenfor Holtsjøen — tilsammen ca. 57 km² — overføres til Samsjøen.

Avløpet fra Store Burusjø — nedbørfelt oppgitt til 18 km² — overføres til Samsjøen.

Skjelbreia og Bubekken — nedbørfelt oppgitt til i alt 18 km² — overføres til driftstunnelen for Håen kraftverk.

Vassdraget er etter dette meget godt regulert. Både Sokna og Håen kraftverker har en installasjon på 25 MW, og midlere årsproduksjon i disse verker utgjør ca. 245 GWh.

Den nå foreliggende søknad omfatter utbygging og erverv av fallet i Sama elv i Lundesokna-vassdraget mellom Samsjøen (kote 473—486,7) og Håen (kote 423—433), dvs. et midlere nettofall på ca. 50 meter. Det er ikke søkt om endring i reguleringshøydene eller manøvreringen for Samsjøen og Håen i forhold til tidligere gitte tillatelser. Kraftstasjonen er forutsatt utsprengt i fjell, og en vil benytte ca. 250 m av den gamle tappetunnelen fra Samsjøen som del av tilløpstunnelen, ved at denne strosses ut til et samlet tverrsnitt på 16 m².

Kraftverket er planlagt med ett aggregat på 7,3 MW, midlere produksjon er beregnet til ca. 22 GWh/år, hvorav ca. 80 pst. er vinterproduksjon. Utbyggingskostnaden er beregnet til 28 mill. kroner, hvilket gir en utbyggingspris på 127 øre/kWh. I tillegg kommer en 66 kV linje fra Sama kraftstasjon til Skjelbreia — ca. 7 km — med skillebryter, og dette er beregnet å koste ca. 1 mill. kroner. Hovedstyret finner at dette er en noe dyr kraft, men kostnadene ligger fortsatt under det en må betale for alternativ oljebasert kraft.

Skader og ulemper.

Vassføringen i Sama elv vil bli endret på strekningen fra den gamle tappetunnelens utløp og ned til Håen i en lengde på ca. 1 km. Den vassføring som finnes her i dag, består av det vatn som tappes fra Samsjøen i det gamle elveleiet samt tilløpet fra Samas eget felt. Det er ikke pålagt noen minstevassføring i Sama i dag, slik at når Samsjøen er under oppfylling, har Sama bare tilløp fra eget felt. Etter at Sama kraftverk eventuelt er utbygd, får Sama bare tilløp fra eget felt, og dette utgjør 7 km². Midlere vassføring over året er ved Samas utløp i Håen beregnet til 240 l/sek. I tillegg kan det komme overløp fra Samsjøen, men da magasinprosenten her for eget og overførte felter er relativt stor, ca. 65 pst., blir overløp svært sjeldne.

Når det gjelder fisket i Sama, vil dette bli påført noe skade, jfr. merknader til forslaget til vilkår etter vassdragsloven ukt. 2.

Søknaden er anbefalt på distriktsplanet på visse vilkår. Melhus kommune og Melhus jordstyre forutsetter at det blir pålagt konsesjonsavgifter etter elektrisitetsloven eller at konsesjonsavgiftene for den nåværende reguleringen blir revurdert. Det forutsetter at kommunen får behandle spørsmålet om konsesjonsavgifter senere som egen sak.

Hovedstyret vil bemerke at spørsmålet om avgifter etter elektrisitetsloven vil bli avgjort i forbindelse med konsesjon på de elektriske anlegg, uten at kommunen får seg forelagt saken på nytt.

Når det gjelder konsesjonsavgiftene for den nåværende regulering er disse bestemt i tidligere gitte konsesjoner i vassdraget, og plikten til å betale avgiftene inntrer etter hvert som den innvunne vasskraft tas i bruk.

Nærværende sak gjelder en utbygging av fallet mellom to fra før av regulerte sjøer, og vi har ikke noen lovhjemmel til å endre de bestående konsesjonsavgifter på denne bakgrunn. Kommunen vil imidlertid få økede inntekter ved at ny kraft blir innvunnet ved reguleringen, og for denne økingen kan det pålegges nye konsesjonsavgifter i ervervskonsesjonen.

Fallene i Sama og all grunn som blir berørt av utbyggingen tilhører A/S Lundemo Bruk som er et aksjeselskap og som eies av Sør-Trøndelag Fylke. Styret i A/S Lundemo Bruk er det samme som styret i Sør-Trøndelag Kraftselskap, og Brukets eiendommer administreres av Sør-Trøndelag Kraftselskap. Av 500 aksjer disponerer fylkeskommunen 495 og styrets 5 medlemmer 1 hver.

Etter Hovedstyrets oppfatning er det nødvendig med tillatelse til å erverve fallrettighetene i Sama elv for dette prosjektet.

Hverken fylkesmannen, fylkeskommunen, kommunen eller andre som har avgitt uttalelse i saken, har gått imot søknaden, men enkelte har stillet visse vilkår for at konsesjon kan gis, jfr. de anførte merknader til vilkår for tilaltelsen.

Hovedstyret finner etter en samlet vurdering at skadevirkningene og ulempene ved denne utbyggingen er små i forhold til nytten av den kraftmengde som innvinnes, og vil tilrå at de omsøkte ervervs- og utbyggingstillatelser blir gitt på de vilkår som følger i vedlagte utkast.

Om vilkårene bemerkes:

A. *Ervervstillatelsen.*

Konsesjonstid, post 1.

Sør-Trøndelag Kraftverk kan i henhold til ervervslovens § 4 få ubegrenset konsesjonstid, hvilket foreslås. Det er videre foreslått adgang til alminnelig revisjon av vilkårene etter 50 år.

Årlige avgifter, post 2.

Regulert vassføring i Sama er i et medianår beregnet til 5,71 m³/s., tilsvarende 3 797 nat.-hk for hele fallet mellom Samsjøen og Håen.

Hovedstyret har ved fastsettelse av de årlige avgifter sammenlignet med avgiftene for utbyggingen av Strandfossen i Glomma, som også er en forholdsvis dyr utbygging. De årlige avgiftene foreslås av samme størrelse som for denne utbyggingen, nemlig kr. 6,00 pr. nat.-hk til kommuner og kr. 1,50 til staten. Det som betales i reguleringsavgift for samme fallstrekning kommer som fradrag.

Godkjenning av planene etc., post 10.

Både kommunen, jordstyret, fylkeskommunen, fylkesmannen, Horg Østre Bygdeallmenning, Hytteforeningen ved Håen, Styret for Samsjøvegen og Oddvar Singsaas har merknader om disponering av tippmassene. De fleste av merknadene går ut på at massene skal benyttes til vegbygging og forsterkning av vegene i området, samt at de skal brukes til å anlegge parkeringsanlegg for fritidsutfart. Knusing og lagring av overskuddsmasse slik at denne senere kan nyttes til utbedring og vedlikehold av vegen Samdal—Samsjøen er også nevnt.

Hovedstyret viser til at det i konsesjonssøknaden er forutsatt at endel masse skal benyttes til forsterkning av skogs- og anleggsvegen fra Lundamo opp til Samsjøen, at endel vil bli knust til veggrus og at eventuelle resterende masser vil bli plassert i samråd med kommunen og landskapsavdelingen i NVE.

Det har framkommet påstander om at kraftselskapet ikke har ryddet opp etter seg etter tidligere konsesjoner i vassdraget. Hovedstyret forutsetter at kraftselskapet foretar skikkelig opprydding etter de tidligere anlegg slik de har plikt til.

Hovedstyret mener videre at denne utbyggingen ikke medfører slike skader eller ulemper for området at det bør knyttes krav til opprettelse av parkeringsplasser for fritidsutfart. Iimidlertid er det i post 10 foreslått et vilkår om at kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser, slik at kommunen — dersom den ønsker det — kan anlegge slike plasser i samarbeid med kraftselskapet.

Veger, post 11.

Fra flere hold er det foreslått at kraftselskapet skal brøyte vegen noe lengre, til fordel for hyttene og den alminnelige fritidsutfart.

Videre er det fra bl. a. Midtre Horg Grunneierlag og Horg Østre Bygdeallmenning framsatt ønsker om at all transport i forbindelse med jord- og skogbruksformål etter skogsbilvegen Samdal—Odalsbekken blir vederlagsfri.

Hovedstyret anser de ulemper som anlegget fører med seg for disse interesser for helt ubetydelige, og kan ikke anbefale noe slikt vilkår.

B. *Utbyggingstillatelsen.*

Fiske, post 2.

Hovedstyret har mottatt forslag til vilkår fra Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, og tar dette som dekkende for disse interesser.

Det drives fiske i nedre del av Sama, men omfanget av dette fisket er beskjedent. Ved den omsøkte utbygging vil elva fra utløpet av nåværende tappetunnel og ned til Håen bli tørrlagt. Elveløpet er her bredt og storsteinet, og det vil kreve relativt stor vassføring å opprettholde fiskeproduksjonen samt fiskemulighetene på denne strekningen. Direktoratet vil ikke gå inn for minstevassføring, men tapt reproduksjon må kunne kompenseres gjennom tiltak ifølge vilkår.

Kraftselskapet mener at Direktoratets vilkår II, b og c er noe vidtgående, og foreslår reduksjon av b og sløyfing av c. Hovedstyret vil foreslå at Direktoratets forslag følges.

Kloakkering, post 3.

Kraftselskapet har opplyst at det ikke finnes hyttebebyggelse eller annen bebyggelse langs Sama på den strekningen som blir berørt ved utbyggingen. Det er heller ikke avrenning fra tidligere gruvedrift som drenerer til Sama. Statens Forurensningstilsyn har da bare utformet et generelt vilkår for tillatelsen, og Hovedstyret har tatt dette inn i sin helhet under pkt. 3.

Terskler, post 4.

Dette prosjektet er i landskaps- og vassdragssammenheng endel av et større hele bestående av flere kraftverk, reguleringer og overføringer basert på en rekke konsesjoner gitt fra 1923 til 1974. Dersom det i dag skulle gis konsesjon til en samlet utbygging, ville det uten tvil blitt satt som vilkår om bygging av terskler i Lundesokna, foruten at en del andre skadevirkninger i forbindelse med anlegg og reguleringer antas å ville vært bøtet på.

Hovedstyret er klar over at dette eventuelt må ordnes på frivillig basis av kraftselskapet i samarbeid med Natur- og landskapsavdelingen i NVE, og oppmoder kraftselskapet til å ta en slik kontakt.

Hovedstyret har ellers foreslått de vanlige vilkår for landskapspleie og terskelbygging etc.

Naturvern, post 5.

Hovedstyret foreslår det vanlige naturvernvilkår som gir Natur- og landskapsavdelingen den tilstrekkelige hjemmel for å gi pålegg om utførelse av landskapsleietiltak.

Øvrige merknader.

Hovedstyret har ingen ytterligere merknader til søknaden, men viser for så vidt til Sør-Trøndelag Kraftselskaps kommentarer til de innkomne uttalelsene i saken.

Behandlet i Hovedstyrets møte 12. desember 1977.»

Hovedstyrets utkast til vilkår for tillatelse for Sør-Trøndelags Kraftselskap til utbygging av Sama elv i Lundesoknavassdraget i henhold til vassdragslovens §§ 104 og 105 av hensyn til allmenne interesser.

«1.

De tillatte manøvreringsgrenser skal betegnes med faste og tydelige vasstandsmerker som godkjennes av NVE.

Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vasstander, samt observeres og noteres — om det forlanges — regnmengder, temperatur m. v. NVE kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som utbyggeren plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

2.

I.

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsvirksomheten og kraftverksdriften å gjøre, tar de nødvendige hensyn for å forebygge skader på vilt- og fiskebestandene som berøres av utbyggingene, reguleringer og overføringer, og den øvrige drift av anleggene. Herunder skal konsesjonæren i rimelig grad forebygge fare for tilslamming og annen forurensning vassdragene og deres nedbørfelt.

II.

For å avhjelpe skadevirkninger av utbyggingen plikter konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement eller den dette bemyndiger

a. å sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også flerårig fisk) av det antall, de arter og stammer, den størrelse og kvalitet, og på den tid, sted og måte som måtte fastsettes, og dekke alle utgifter forbundet med fangst av stamfisk, klekking, fôring og transport av den fisk som skal settes ut.

b. å bekoste vilt- og fiskeribiologiske undersøkelser, herunder langtidsundersøkelser, og å delta i fellesfinansiering av større biologiske undersøkelser som omfatter de populasjoner som berøres av utbyggingen.
c. å bekoste forsterket jakt- og fiskeoppsyn i anleggsperioden.

III.

Dersom det som følge av utbyggingen oppstår uforutsette skader som berører vilt- og fiskebestandene i området, tilpliktes konsesjonæren å bekoste tiltak som DVF bestemmer, dersom utgiftene til dette står i rimelig forhold til det som oppnås.

IV.

Alle utgifter forbundet med nødvendig kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovennevnte vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår dekkes av konsesjonæren.

3.

Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departementets nærmere bestemmelse å la utføre eller bekoste tiltak som er påkrevd for å avverge eller redusere virkningene av forurensning som står i forbindelse med utbyggingen.

4.

I de deler av vassdraget hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vassføring eller vasstand, kan departementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler (grunndammer), foreta elvekorreksjoner, opprenskinger m. v. for å redusere skadevirkninger. Tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan departementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynne straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

5.

Konsesjonæren plikter i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper og utgifter å unngå ødeleggelser av naturforekomster og områder, når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Såfremt slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal Naturvernrådet underrettes i god tid på forhånd.

Konsesjonæren skal videre i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i medhold av lov av 29. juni 1951 nr. 3 eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding om dette til vedkommende museum. Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på fortidsminne som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.

Konsesjonæren plikter ved planleggingen og utførelsen av anlegget i den utstrekning det kan skje uten urimelig hensyn og utgifter å sørge for at hoved- så vel som hjelpeanlegg virker minst mulig skjemmende. Plassering av stein- og/eller jordmasser skjer i samråd med vedkommende kommuner. Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig rådighet over tipper og andre områder som trengs for gjennomføring av pålegg som blir gitt i samband med denne post. Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdet. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift. Overholdelsen av bestemmelsene i dette ledd undergis offentlig tilsyn. Utgifter i denne forbindelse betales av konsesjonæren.

Midlertidige hjelpeanlegg bør så vidt mulig planlegges slik at de senere kan bli til varig nytte for allmennheten.

Om disse bestemmelser gis vedkommende ingeniører eller arbeidsledere nødvendig underretning.»

Hovedstyrets utkast til vilkår for tillatelse for Sør-Trøndelag Kraftselskap til å erverve fallrettigheter i Sama elv i Lundesoknavassdraget.

«1.

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 50 år fra konsesjonens datum. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjonen innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jfr. konsesjonslovens § 4, 3. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras uten Kongens samtykke.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til statens konsesjonsavgiftsfond av kr. 1,50 pr. nat.-hk, beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som vassfallet etter den foretatte utbygging kan frambringe med den påregnelige vassføring år om annet og en

årlig avgift til konsesjonsavgiftsfondene i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer av kr. 6,00 pr. nat.-hk, beregnet på samme måte.

Etter 10 år kan fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny prøvelse.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter inntrer etter hvert som vasskraften tas i bruk.

Avgiftene har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente.

3.

Nærmere bestemmelse om betalingen av avgifter etter post 2 og kontroll med vassforbruket, samt angående avgivelse av kraft, jfr. post 13, skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av vedkommende departement.

4.

Arbeidet må påbegynnes innen en frist av 2 år og fullføres innen en ytterligere frist av 5 år. Driften må ikke i så lang tid som 3 år kontinuerlig stanses eller kontinuerlig innskrenkes til mindre enn en tredjepart av det i den forløpne tid innsatte, på regelmessig drift beregnede maskineris energi, heri ikke iberegnet hva som måtte være avgitt til bruk for stat, kommune eller fylkeskommune etter post 13, og slike stansninger eller innskrenkninger må ikke noensinne i løpet av 10 år samlet finne sted i så meget som 5 år.

Ved tidsberegningene medregnes ikke den tid, som på grunn av overordentlige tildragelser (vis major), streik eler lockout har vært umulig å utnytte. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra vedkommende departement, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen av kr. 200.

5.

Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anleggene fortrinnsvis anvende norske varer for så vidt disse kan fås like gode, tilstrekkelig hurtig — herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen — samt til en pris som ikke med mer enn 10 pst. overstiger den pris (med tillagt toll), som de kan fås for fra utlandet. Er det adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innenlandske arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere når bare ovennevnte prisforskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges. Toll og pristillegg tilsammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske vares pris (eksklusive toll). I tilfelle tvist om dette avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknad om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

For overtredelse av bestemmelsene i denne post betaler konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulkt av inntil 15 pst. av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

6.

Forsikring tegnes fortrinnsvis i norske selskaper, hvis disse byr like fordelaktige betingelser som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse.

7.

Konsesjonæren er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer, i anleggstiden helt eller delvis å dekke utgiftene til legehjelp for arbeiderne og funksjonærene ved anlegget og deres familier og til oppførelse eller utbygging av sykehus eller sykestue.

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

8.

Konsesjonæren er i nødvendig utstrekning forpliktet til på rimelige vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene og deres familier sunt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av departementet.

9.

Konsesjonæren plikter før arbeidet påbegynnes å sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige befolkning som er knyttet til anleggene, eller, hvis departementet måtte finne det mer hensiktsmessig, og ikke vesentlig dyrere, å delta i oppføring eller nedbetaling av permanent forsamlingslokale, f. eks. samfunnshus.

10.

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelsen og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt departementet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for departementet detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for vassdragets utbygging. Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Innen en rimelig økonomisk ramme plikter konsesjonæren å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det landskapsarkitektoniske resultatet blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift.

Midlertidig hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til nytte for allmennheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget. Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten departementets samtykke.

11.

Konsesjonæren er forpliktet til å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvor disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidene. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmennheten med mindre departementet treffer annen bestemmelse.

12.

Anleggenes eier skal etter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske observasjoner, som i det offentliges interesse finnes påkrevet, og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Norges Geografiske Oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført.

13.

Konsesjonæren er forpliktet til å avgi inntil 10 pst. av den gjennomsnittlige kraftmengde, som vassfallet etter den foretatte utbygging kan frambringe med den påregnelige vassføring år om annet, til den kommune hvor kraftanleggene er beliggende, eller andre kommuner, derunder også fylkeskommuner, idet fordelingen bestemmes av vedkommende regjeringsdepartement. Staten forbeholdes rett til å erholde inntil 5 pst. av kraften.

Pålegget om avgivelse av kraft kan etter begjæring av en interessert tas opp til ny avgjørelse etter 30 år.

Kraften kan kreves avgitt med en brukstid ned til 5 000 brukstimer årlig. Kraften avgis i den form hvori den produseres.

Elektrisk kraft uttas etter departementets bestemmelse i kraftstasjonene eller fra fjernledningene eller fra ledningsnettet, hva enten ledningene tilhører anleggenes eier eller andre. Forårsaker kraftens uttakelse av ledningene økede utgifter, bæres disse av den som uttar kraften, enten denne er staten eller en kommune. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- eller samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vassfallene kan gi er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris.

Uenighet om prisen avgjøres av vedkommende departement.

Eieren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og dennes fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av departementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Eventuell avgivelse av overskytende kraftmengder i henhold til endret pålegg etter 2. ledd kan bare kreves etter hvert som kraft blir ledig.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft, som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller locout hindrer leveransen, plikter han etter departementets bestemmelse å betale en mulkt til statskassen av kr. 1,00 pr. dag for hver kW som urettelig ikke er levert. Det offentlige skal være berettiget til etter departementets bestemmelse å overta driften av anleggene for eierens regning og risiko så vidt nødvendig til levering av den betingede kraft.

14.

Konsesjonæren plikter i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper og utgifter å unngå ødeleggelser av naturforekomster og områder, når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart. Såfremt slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal Statens naturvernråd underrettes i god tid på forhånd.

Konsesjonæren skal videre i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i medhold av lov av 29. juni 1951 nr. 3 eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding om dette til vedkommende museum. Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på fortidsminne som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.

Om disse bestemmelser gis vedkommende ingeniører eller arbeidsledere nødvendig underretning.

15.

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av vedkommende departement til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av vedkommende departement.

For overtredelse av de i konsesjonen inntatte bestemmelser påløper en tvangsmulkt på kr. 1 000 pr. dag eller kr. 5 000 for hver overtredelse såfremt det ikke er fastsatt annen straff for overtredelse av vilkåret. Mulkten kan inndrives ved utpanting.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av post 2, 4, 13 eller 15, første eller annet ledd, kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med ervervslovens § 26, annet ledd.

16.

Konsesjonen skal tinglyses i de tinglag hvor anleggene er beliggende, jfr. ervervslovens § 2.»

Kommunaldepartementet har i brev av 20. januar 1978 avgitt følgende uttalelse i anledning Hovedstyrets innstilling :

«Kommunaldepartementet har ingen merknader til saka og tilrår at konsesjon blir gitt.»

I brev av 6. februar 1978 har Melhus kommune avgitt slik uttalelse i anledning Hovedstyrets innstilling:

«Foran nemnte sak ble lagt fram og behandlet av Melhus formannskap i møte 24. januar 1978 og av Melhus kommunestyre i møte 31. januar 1978 hvor det ble gjort vedtak slik som går fram av vedlagte særutskrift.»

Særutskrift av møtebok for Melhus formannskap i møte den 24. januar 1978.

Av 11 medlemmer var 11 til stede (medregnet møtende varamenn).

Sak 49/78. *Uttalelse fra kommunestyret angående erverv og utnyttelse av Samaelv.*

I møte 27. september 1977 vedtok kommunestyret uttalelse i nevnte sak, sak 297/77, som ble oversendt Hovedstyret i Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Både Sør-Trøndelag Kraftselskap og Hovedstyret i Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har kommentert kommunens betingelser for å anbefale konsesjon ved sakens videre ekspedering til Industridepartementet.

Kommunen har nå fått saken fra Industridepartementet til ytterligere uttalelse.

Kommunestyret hadde i sin forrige uttalelse satt som betingelse at det ble pålagt konsesjonsavgifter etter elektrisitetsloven eller at konsesjonsavgiftene for de nåværende reguleringer i Lundesoknavassdraget blir revurdert. Sør-Trøndelag Kraftselskap har gått mot dette da det ikke er lovhjemmel for en revurdering av tidligere konsesjonsavgifter. Kommunestyret vil her få bemerke at spørsmålet ikke er om at en i henhold til en e v e n t u e l l lovhjemmel skal regulere de tidligere konsesjonsavgifter, men at det som betingelse for erverv av ny konsesjon blir satt som betingelse en høyere konsesjonstavgift for de eksisterende anlegg. En kan ikke se at dette siste ikke skulle være en lovlig konsesjonsbetingelse. Hvis ikke en forhøyelse av de nåværende konsesjonsavgifter skulle bli satt som en betingelse må kommunen opprettholde kravet om avgifter etter elektrisitetsloven. Betingelsen om høyere konsesjonsavgifter på de eksisterende anlegg må sees i sammenheng med de lave avgifter som i dag er på disse anlegg.

Det ble fra kommunen også reist krav om at veianlegget Samdal—Samsjøen utbedres til vegklasse 11 (ifølge Norges Skogeierforbunds og maskinentreprenørens klassifisering). Sør-Trøndelag Kraftselskap argumenterer her med at veien er i god nok stand og at den har tålt transportvekter på over 30 tonn. Således skulle det vel ikke bety så meget for kraftselskapet at veistandarden knyttes til nevnte klassifiseringsskjema. Kommunen ser det i alle fall som en klar fordel at veistandarden blir å knytte til en bestemt norm.

I friluftsplanen for Melhus kommune er det tenkt opparbeidet en parkeringsplass ved Håen med kapasitet på 100 plasser. I skriv fra Sør-Trøndelag fylkeskommune av 3. januar 1978 til Melhus kommune, som følger vedlagt, vil en se at også fylkeskommunen har kastet sine øyne på nevnte område. Jeg vil sitere følgende fra skrivet:

«I Melhus kommunes friluftsplan som nå er oversendt for videre behandling i fylket, er bl. a. behovet for parkeringsplasser i Lundadalen nemnt og anslått til 100 plasser.

Fjellområdene omkring Håen og Samsjøen er svært godt turterreng. Problemet har vært manglende eller dårlig adkomst og parkering. Spesielt for barnefamiliene synes det vesentlig å kunne komme nær opp til fjellområder med lett og familievennlig skiterreng. Det er klart at et slikt tilbud vil trekke publikum fra kommunene utenom Melhus, spesielt fra Trondheim. (Egen understrekning.)

Det er mange praktiske og økonomiske problemer forbundet med drift av en slik plass. Opparbeiding kan i dette tilfelle skje på fylkets grunn, med muligheter for bistand fra kraftselskapet i forbindelse med utbyggingen av Sama Kraftverk og slik at vegen opp Lundadalen samtidig blir forbedret.»

Kommunestyret vil uttale enighet med Sør-Trøndelag fylkeskommune om at opparbeidelsen av nevnte parkeringsplass til 500 plasser må bli å knytte sammen med en aktuell bistand fra kraftselskapet i forbindelse med utbyggingen av Sama Kraftverk. En vil også peke på fylkets uttalelse om at det rent økonomisk ikke er opparbeidingen, men driften av plassen som blir tyngende.

Når det gjelder pkt. 4 i kommunestyrets vedtak så er det imøtekommet under pkt. 5, 3, avsnitt, 2. setning, i Hovedstyrets utkast til vilkår for tillatelse for Sør-Trøndelag Kraftselskap til utbygging av Sama elv i Lundesoknavassdraget i henhold til vassdragslovens §§ 104 og 105 av hensyn til almene interesser, ved at

«plassering av stein og/eller jordmassen skjer i samråd med vedkommende kommuner».

Derimot er intet medtatt om at deler av overskuddsmassen skal knuses. En mener dette kravet bør opprettholdes.

Hovedstyret i Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen sine forslag til betingelser for at Sør-Trøndelag Kraftverk få erverve og utnytte Sama elv følger vedlagt.

Rådmannen vil foreslå følgende innstilling:

Melhus kommune har ingen merknader til de foreliggende planer for utbyggingen og vil tilrå at det blir innvilget konsesjon for utbyggingen, både når det gjelder utnyttelsen av fallet i Sama elv og selve de elektriske anleggene. Som forutsetning for å tilrå konsesjon vil en stille følgende vilkår:

1. Det forutsettes at det blir pålagt konsesjonsavgifter etter elektrisitetsloven eller at konsesjonsavgiftene for den nåværende reguleringen blir revurdert.
2. Veianlegget Samdal—Samsjøen utbedres til vegklasse II (ifølge Norges Skogeierforbunds og maskinentreprenørens klassifisering) og ferdigstilles senest på samme tid som kraftanlegget blir ferdigstilt. Utbedringen bekostes av Sør-Trøndelag Kraftselskap.
3. Kraftselskapet opparbeider en parkeringsplass på 500 plasser ved Håen.
4. Tilstrekkelige mengder av overskuddsmassen knuses slik at den kan nyttes til senere utbedring og vedlikehold av veien.

Rådmannen i Melhus den 9. januar 1978.

Ulf Engh

Ola Esbensen

Formannskapets enst. innstilling: Rådmannens tilråding tiltredes med den endring at det under pkt. 3 skal være 100 plasser i stedet for 500.

Foranstående sak med formannskapets innstilling ble lagt fram og behandlet under sak nr. 32/78 i vedtaksført møte av Melhus kommunestyre den 31. januar 1978 hvor formannskapets innstilling ble enst. vedtatt.

Utskrifta er rett.

Melhus formannskap, den 2. februar 1978.

Petra Leragen

Om opparbeiding av parkeringsplass ved Håen.

Behovet for opparbeidelse av parkeringsplasser inntil attraktive eller mye nytta friluftsområder er fortsatt stort.

I Melhus kommunes friluftsplan som nå er oversendt for videre behandling i fylket, er bl. a. behovet for parkeringsplasser i Lundadalen nemnt og anslått til 100 plasser.

I høst ble det holdt befaring og møte ved Håen om opparbeiding av en større parkeringsplass for almenheten. Referat fra denne befaringen er bl. a. sendt styret for Samsjøveien og Horg Østre Bygdealmenning, og en vil med dette gjøre Melhus kommune kjent med ideen om en slik større plass.

Fjellområdene omkring Håen og Samsjøen er svært godt turterreng. Problemet har vært manglende eller dårlig adkomst og parkering.

Spesielt for barnefamiliene synes det vesentlig å kunne komme nær opp til fjellområder med lett og «familievennlig» skiterreng. Det er klart at et slikt tilbud vil trekke publikum fra kommunene utenom Melhus, spesielt fra Trondheim.

Det er mange praktiske og økonomiske problemer forbundet med drift av en slik plass. Opparbeiding kan i dette tilfelle skje på fylkets grunn, med muligheter for bistand fra kraftselskapet i forbindelse med utbyggingen av Sama kraftverk og slik at vegen opp Lundadalen samtidig blir forbedret.

Rent økonomisk er det ikke opparbeidingen, men driften av plassen som blir tyngende. Dette blir en v i n t e r p a r k e r i n g s p l a s s, og en bør opp i antall på eksempelvis 500 biler for å kunne få dekning for brøyteutgifter et normalt år. En tenker da på vegen fra Håen kraftstasjon og opp til parkeringsplassen samt opptaking av plassen.

Dette tallet ligger 5 ganger høyere enn hva kommunens forslag til friluftsplan går ut på. I og med at denne plassen blir en vinterparkeringsplass (sommers tid vil trafikken være som nå) skulle en ikke ha bruks- eller slitasjeproblemer i nevneverdig grad, og det hele blir et behovs- og hensiktsmessighetsspørsmål. Behovet for avlastning av Hemnekjølen og alternativ til Meråker er uomtvistelig og de økonomiske aspektene tilsier som nevnt at skal en først ta opp veien og plassen, bør kapasiteten på plassen være så vidt stor at en rimelig avgift kan gi vesentlige bidrag til driften i normale år.

I fylkeskommunen tar en sikte på å utarbeide kostnadsoverslag og finansierings- og driftsplan for prosjektet. Det er klart at de regionale interesser er nokså store, noe som må tas hensyn til ved utarbeidelse av finansierings- og driftsplanene. Straks det blir spørsmål om konkret arbeid med planleggingen vil vi ta kontakt med Melhus kommune for å drøfte saken nærmere.

Det er å håpe at vi med tida skal kunne åpne dette enestående skiterrenget for større grupper av befolkningen, og imøteser et behagelig samarbeide om saken med de kommunale myndigheter i Melhus.

Herlaug Dørum

Ola Skauge

I brev av 13. februar 1978 har Landbruksdepartementet avgitt følgende uttalelse:

«Landbruksdepartementet har i likhet med Sør-Trøndelag fylkesskogråd og Sør-Trøndelag fylkeslandbruksstyre ikke merknader til ovennevnte kraftutbygging, jfr. uttalelser av 20. oktober 1977 og 9. november 1977.»

Horg Østre Bygdealmenning har i brev av 16. februar 1978 uttalt følgende:

Det vises til Sør-Trøndelag Kraftselskaps uttalelse i punkt 1 hvor det er uttalt: «Vegen er senere delvis ombygget og vesentlig utbedret fra 1962 til 1967, disse arbeidene er bekostet av Sør-Trøndelag Kraftselskap som også har hatt vedlikeholdet av veien sommer og vinter under anleggsperiodene».

Siden Horg Østre Bygdealmening er medeier i den nevnte vei, må vi be om følgende kommentarer:

Til punkt 1. Veien er på ingen steder omlagt for å høyne veiens standard. De tre omlegginger vi kjenner til har hatt følgende hensikter: 1. Gammel vei ble neddemt ved oppdemming av inntaksdam. 2. For å få tak i mer veigrus. 3. Plassering av tunnelmasse.

Til sammen dreier disse tre omlegginger svært korte veistrekninger.

For veien i sin helhet kan en ikke si at det er skjedd noen omlegging og utbedring som betyr noen hevning av veiens standard.

De siste årene har også Sør-Trøndelag Kraftselskap hatt bominntektene av veien.

Dessuten har styret for veianlegget Samdal—Odalsbekken i alt bevilget til Sør-Trøndelag Kraftselskap kr. 45 000 til veiarbeid i tidsrommet 1964—68. Av dette beløp er minst kr. 25 000 nyttet på veistrekningen Odalsbekken—Samsjøen. Det er derfor ikke riktig som Kraftselskapet hevder at veien «er i sin helhet bekostet av Sør-Trøndelag Kraftselskap».

Efter Kraftselskapets siste anleggsdrift ved Hukla—Kusma-utbyggingen er det konstatert sprekker i brudekket på de fleste bruer, samtidig som det også er svikt ved fyllingene ved noen brukar.

Bygdealmeningens styre mener at disse skader skriver seg fra overbelastninger under anleggsdriftene. Sør-Trøndelag kraftselskap skriver selv at det er foretatt transporter over 30 tonn. Det er sannsynlig at bruene bare er dimensjonert for ⅓ av denne tyngde. Styret i Horg Østre Bygdealmening holder fast på at veien Samdal—Odalsbekken må utbedres til vegklasse II (iflg. Norsk Skogeierforbunds og maskinentreprenørens klassifisering) av Sør-Trøndelag Kraftselskap. Dette må settes som betingelse for konsesjonen. Bygdealmeningen er ikke enig i at ordningen for veivedlikeholdet har fungert bra, og mener det er et svært rimelig krav at veien nå utbedres av Kraftselskapet.»

Miljøverndepartementet har i brev av 24. februar 1978 avgitt slik uttalelse i anledning Hovedstyrets innstilling:

«En viser til Deres brev av 28. desember 1977 vedlagt Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesens innstilling av 15. desember 1977 vedrørende ovenstående.

Omsøkte prosjekt synes å gi så vidt begrensete skadevirkninger at departementet ikke vil fraråd at konsesjon blir gitt.

Vilkår av hensyn til fisk, vilt m. v.

Hovedstyret foreslår at Direktoratet for vilt og ferskvannsfisks forslag til vilkår følges. Departementet er enig i dette.

Vilkår etter lov om vern mot vannforurensing.
Tillatelse etter lov om vern mot vannforurensing kan gis dersom følgende vilkår blir fastsatt:

Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelse å la utføre eller bekoste tiltak som er påkrevet for å avverge eller redusere virkningene av forurensning som står i forbindelse med utbyggingen.»

Departementet skal bemerke:

Sør-Trøndelag Kraftselskap har i brev av 24. juni 1977 søkt om erverv og utbygging av fallet i Sama elv i Lundesoknavassdraget mellom Samsjøen og Håen, et midlere nettofall på ca. 50 meter.

Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk — senere omdannet til Sør-Trøndelag Kraftselskap — har bygget ut Lundesoknavassdraget i to trinn: Sokna kraftverk, satt i drift i 1964, og Håen kraftverk, som ble satt i drift i 1966. Reguleringene og utbyggingene grunner seg på en rekke tillatelser gitt årene 1962—1974, samt en eldre tillatelse fra 1923 som gjelder regulering av Samsjøen.

Reguleringshøyden for Samsjøen er 13,7 m og for Håen 10,0 m.

Midlere årsproduksjon i Sokna og Håen kraftverker utgjør ca. 245 GWh.

Det er ikke søkt om endring av reguleringshøyden eller manøvreringen for Samsjøen og Håen.

Planene er å få kraftstasjonen utsprengt i fjell med en adkomsttunnel på ca. 150 m. Det tas sikte på å benytte ca. 250 m av den gamle tappetunnelen fra Samsjøen som en del av tilløpstunnelen, ved at denne strosses ut til et samlet tverrsnitt på 16 m^2.

Regulert vannføring i Sama i median år er beregnet til 5,71 m^3/s, som tilsvarer 3 797 nat.-hk for hele fallet mellom Samsjøen og Håen.

Årsproduksjonen vil i middel utgjøre ca. 22 GWh, hvorav 17,6 GWh er vinterkraft. Installasjonen i kraftverket blir på 7,3 MW.

De totale utbyggingskostnadene er beregnet til 28 mill. kroner, og utbyggingsprisen til 127 øre pr. kWh. Dertil kommer en 66 kV linje fra Sama kraftstasjon til Skjeldbreia, med en beregnet kostnad på ca. 1 mill. kroner.

Hovedstyret peker i sin innstilling på at dette er en noe dyr kraft, men at kostnadene fortsatt ligger under det en må betale for alternativ oljebasert kraft.

Utbyggingen vil medføre at vannføringen i Sama elv vil bli endret i en lengde på ca. 1 km, fra den gamle tappetunnelens utløp og ned til Håen. I dag består vannføringen her av det vannet som tappes fra Samsjøen via tappetunnelen, eventuelle overløp fra Samsjøen samt tilløpet fra Samas eget felt. Men det er ikke pålagt minstevannføring i Sama, slik at under oppfylling av Samsjøen har Sama bare tilløp fra eget felt. Etter utbyggingen vil Sama alltid bare få tilløp fra eget felt.

Fisket i Sama vil bli påført noe skade, men omfanget av det fisket som foregår er relativt beskjedent.

Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk har på grunn av de store kostnadene det vil medføre ikke gått inn for minstevannføring. Direktoratet mener tapt reproduksjon må kunne kompenseres gjennom tiltak ifølge vilkår, og har lagt frem forslag til vilkår. Sør-Trøndelag kraftselskap mener at vilkårene er for vidtgående og har foreslått en reduksjon. Hovedstyret foreslår at Direktoratets forslag følges, og departementet er enig med Hovedstyret.

Søknaden er anbefalt på distriktsplanet, men enkelte har stillet visse vilkår for at konsesjon kan gis.

Melhus kommune krever at det blir pålagt konsesjonsavgifter etter elektrisitetsloven eller at konsesjonsavgiften for den nåværende reguleringen blir revurdert.

Kraftselskapet viser til at det ikke er lovhjemmel for en revurdering av konsesjonsavgiftene, og viser for øvrig til at avgiften på frivillig basis er oppjustert fra 1978.

Når det gjelder konsesjonsavgiftene for den nåværende regulering, viser Hovedstyret til at den foreliggende sak gjelder en utbygging av fallet mellom to regulerte sjøer, og at det på denne bakgrunn ikke er lovhjemmel til å endre de bestående konsesjonsavgifter. Departementet er enig i dette.

De øvrige vilkår som er stillet fra distriktsinteressene vil man komme tilbake til under omtalen av de enkelte vilkår i tillatelsene.

Saken har vært forelagt Miljøverndepartementet, Landbruksdepartementet og Kommunaldepartementet. Ingen av disse departementer går imot utbygging.

Fallene i Sama og all grunn som blir berørt av utbyggingen tilhører A/S Lundemo Bruk. Det er et aksjeselskap som eies av Sør-Trøndelag fylke og har samme styre som Sør-Trøndelag Kraftselskap. Brukets eiendommer administreres av kraftselskapet, og av de 500 aksjene disponerer fylkeskommunen 495 og styrets 5 medlemmer 1 hver.

Hovedstyret er av den oppfatning at det er nødvendig med tillatelse til å erverve fallrettighetene i Sama elv for dette prosjektet, og departementet er enig i dette.

Hovedstyret uttaler at det etter en samlet vurdering finner at skadevirkningene og ulempene ved denne utbygging må stå i forhold til nytten av den kraftmengde som innvinnes. Det tilrås at de omsøkte ervervs- og utbyg-

gingstillatelser blir gitt.

Olje- og energidepartementet slutter seg til Hovedstyret, og vil tilrå at søknaden imøtekommes.

I samsvar med uttalelsen fra Miljøverndepartementet foreslås også at nødvendig tillatelse etter lov om vern mot vannforurensing blir gitt.

Tillatelsen foreslås gitt på vilkår som foreslått av Hovedstyret, med den endring som er nevnt i bemerkningene til post 3 i vilkårene for tillatelsen etter vassdragsloven.

Departementets bemerkninger til ervervsvilkårene:

Post 2. *Årlige avgifter.*

Hovedstyret har foreslått en avgiftssats på kr 6.,00 pr. nat.-hk til kommuner og kr. 1,50 pr. nat.-hk til staten. Dette tilsvarer avgiftssatsen som ble fastsatt i tillatelsen til erverv av fall i Strandfossen ved kgl. res. 4. november 1977. Departementet slutter seg til Hovedstyrets forslag.

Post 10. *Godkjenning av planene etc.*

Kommunen, fylket og flere distriktsinteresser har merknader om disponering av tippmassene. Kravene går i hovedsak ut på at massene skal benyttes til vegbygging og forsterking av vegene i området, samt bygging av parkeringsplasser for fritidsutfart. Videre kreves det at overskuddsmassen knuses og lagres slik at den senere kan nyttes til utbedring og vedlikehold av vegen Samdal—Samsjøen.

Departementet viser til forutsetningen i konsesjonssøknad med hensyn til disponering av tippmassene. Og finner for øvrig i likhet med Hovedstyret at denne utbyggingen ikke medfører slike skader og ulemper for området at det bør settes vilkår om opprettelse av parkeringsplasser for fritidsutfart. Departementet slutter seg imidlertid til Hovedstyrets forslag om at kommunen skal ha anledning til å uttale seg om plassering av overskuddsmasse. Kommunen vil da eventuelt kunne anlegge slike plasser i samarbeid med kraftselskapet.

Post 11. *Veger* .

Flere distriktsinteresser har krevet at vegen Samdal—Odalsbekken skal holdes åpen for Kraftselskapets regning hver vinter, til fordel for hyttene og den alminnelige fritidsutfart. Videre har bl. a. Midtre Horg Grunneierlag og Horg Østre Bygdealmenning krevet at veien skal utbedres og at all transport etter vegen i forbindelse med jord- og skogbruksformål skal være vederlagsfri.

På bakgrunn av de ubetydelige ulemper anlegget medfører for disse interessene finner departementet ikke å kunne sette slike vilkår. Da Horg Østre Bygdealmenning er medeier i veien, har departementet, etter konferanse med Sør-Trøndelag Kraftselskap funnet det riktig at Kraftselskapet går med på følgende ordning:

«Sør-Trøndelag Kraftselskap betaler pr. år kr. 6 000 til Horg Østre Bygdeallmenning som tilskudd til fordeling til de bruksberettigede som kompensasjon for veiavgift for veien Samdal—Odalsbekken.»

Departementets bemerkninger til vilkårene etter vassdragsloven:

Post 2. *Fiske.*

Vilkåret er i samsvar med forslaget fra Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk.

Sør-Trøndelag Kraftselskap er pålagt plikt til å påse at det ved anleggsarbeidet og driften tas nødvendige hensyn for å forebygge skader for vilt og fisk. For å avhjelpe skadevirkninger skal konsesjonæren sette ut yngel og settefisk, bekoste vilt- og fiskeribiologiske undersøkelser og dekke utgiftene ved forsterket jakt- og fiskeoppsyn i anleggsperioden. Dersom det senere på grunn av utbyggingen oppstår skader som berører vilt- og fiskebestanden i området, skal konsesjonæren kunne tilpliktes å bekoste ytterligere tiltak, så fremt omkostningene står i rimelig forhold til det som oppnås.

Post 3. *Forurensning.*

Hovedstyrets forslag til vilkår er i samsvar med forslaget fra Statens Forurensningstilsyn. Miljøverndepartementet har imidlertid krevet en endring av vilkårene på dette punkt som forutsetning for at det skal kunne gis tillatelse etter lov om vern mot vannforurensning. Olje- og energidepartementet slutter seg til Miljøverndepartementet forslag. Departementets forslag til post 3 får etter dette følgende ordlyd:

«Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelse å la utføre eller bekoste tiltak som er påkrevd for å avverge eller redusere virkningene av forurensning som står i forbindelse med utbyggingen.»

Post 4. *Terskler.*

Hovedstyret har understreket at dette prosjektet i landskaps- og vassdragssammenheng er en del av et større hele, og at det ved en samlet utbygging i dag ville blitt satt vilkår om bygging av terskler i vassdraget, samt vilkår om andre naturverntiltak og da bl. a. opprydding etter eldre utbygginger. Hoved-

styret har oppmodet konsesjonæren til å ta kontakt med Natur- og landskapsavdelingen i Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen med sikte på å oppnå en frivillig ordning.

Sør-Trøndelag Kraftselskap har reagert positivt på Hovedstyrets henstilling, og en arbeidsgruppe er nedsatt for å vurdere eldre inngrep i vassdraget med tanke på tiltak til fordel for landskapet.

Det forutsettes som vanlig at departementet kan samtykke i mindre planendringer.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

1) I medhold av ervervsloven av 14. desember 1917 gis Sør-Trøndelag Kraftselskap tillatelse til erverv av fallrettigheter i Sama elv mellom Samsjøen og Håen på de vilkår og under de forutsetninger som er nevnt i Olje- og energidepartementets foredrag av 31. mars 1978.
2) I medhold av vassdragsloven av 15. mars 1940, §§ 104 og 105 og lov av 26. juni 1970 om vern mot vannforurensning § 4, jfr. § 10 gis Sør-Trøndelag Kraftselskap tillatelse til utbygging av fallet i Sama elv i Lundesoknavassdraget mellom Samsjøen og Håen i samsvar med søknad av 24. juni 1977 og på de vilkår som er inntatt i ovennevnte foredrag.

9. Den Norske Stats Oljeselskap A.S. og Saga Petrokjemi a.s. & co.

(Tillatelse til å leie hver inntil 13,3 MW/80 GWh/år eller i alt inntil 26,6 MW/160 GWh/år fra Norsk Hydro Produksjon a.s. og Statskraftverkene.)

Kongelig resolusjon av 7. april 1977.

Saga Petroleum a.s. & co. har på vegne av I/S Norpolefin ved brev datert den 9. juni 1977 søkt om tillatelse til å leie inntil 40 MW/240 GWh pr. år. Søknaden ble endret ved brev av 4. november 1977 til 26,6 MW/160 GWh pr. år.

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har i brev av 2. desember 1977 avgitt følgende uttalelse:

«1. *Innledning.*

Ved departementets brev av 27. juni 1977 er mottatt til behandling kopi av søknad av 9. juni 1977 med bilag fra Saga Petrokjemi a.s. & co. på vegne av I/S Norpolefin om konsesjon på leie av 40 MW (timemiddel)/240 GWh pr. år for drift av polyolefinanleggene på Rønningen i Bamble kommune. Søknaden er senere endret, jfr. Saga Petroleum a.s. & co.'s brev til NVE av 1. november 1977 referert under pkt. 3.

2. *Søknaden.*

Søknaden av 9. juni 1977 lyder slik:

«På vegne av I.S. Norpolefin fremsendes herved søknad om konsesjon for kraftleie for drift av 3 polyolefinanlegg på Rønningen i Bamble.

Polyolefinanleggene er en del av det petrokjemisge kompleks som for tiden er under oppførelse i Bamble. Utbyggingen er godkjent av Stortinget, jfr. Stortingsproposisjon nr. 79 for 1973/74. Et eksemplar av proposisjonen følger vedlagt.

Polyolfinanleggene består av følgende enheter:

— Polypropylenanlegg — oppstart 1. november 1977.
— 1. linje low-density polyetylen — oppstart 1. februar 1978.
— 2. linje low-density polytylen — oppstart 1. april 1978.
— high-density polyetylen anlegg — oppstart sommeren 1979.

Totale kraftbehov for disse anlegg er beregnet til 240 GWh.

Ved brev av 28. januar 1976 innsendte Norsk Hydro søknad om konsesjon for kraftleie for drift av klorfabrikk, VCM-fabrikk og etylenanlegg (I.S. Noretyl) på Rafnes/Tråk i Bamble. Vi ber om at nærværende søknad blir behandlet på samme måte som for I.S.Noretyl, og at konsesjon blir meddelt de tre eiere Norsk Hydro a.s, Statoil a.s og Saga Petrokjema a.s. & co.

Det totale kraftbehov til Bambleanleggene forutsettes å bli dekket med 500 GWh levert fra Statskraftverkene, og det resterende fra Norsk Hydro Produksjon a.s. Det forutsettes videre at Statskraftverkene etterhvert vil overta en større andel av leveransene. I henhold til Stortingsproposisjon nr. 165 (1975/76) vil de 500 GWh fra Statskraftverkene først bli levert fra ca. 1980 (1. juli 1979), og Norsk Hydro Produksjon a.s vil stå for kraftleveransene i sin helhet frem til dette tidspunkt.

Saga Petrokjemi har på vegne av I.S. Norpolefin og sammen med de øvrige samarbeidende selskaper fremforhandlet et avtaleopplegg som forutsetter inngåelse av en kraftleiekontrakt mellom NVE på den ene side og de brukende selskaper i Bamble, derunder I.S. Norpolefin, på den annen side, om levering av minimum 500 GWh. For denne avtale er Norsk Hydro a.s operatør på vegne av de brukende selskaper. I tillegg er det fremforhandlet en avtale mellom Norsk Hydro Produksjon a.s og hver av de brukende selskaper for den del av kraftbehovet som skal dekkes av Norsk Hydro. Denne avtale omfatter også videreleveranse av statskraften.

I.S. Norpolefin eies av Norsk Hydro a.s, Den norske stats oljeselskap a.s og Saga PePtrokjemi a.s. & co. med en tredjedel på hver. Saga Petrokjemi a.s. & co. er operatør for I.S. Norpolefin.

Vedlagt følger oversikt over styresammensetningen i I.S. Norpolefin samt vedtekter for selskapet.

Dersom ytterligere opplysninger er nødvendige for å behandle nærværende konsesjonssøknad, ber vi om å bli underrettet.»

3. *Tilleggsopplysninger.*

Saga Petrokjemi a.s. & co. har gitt følgende tilleggsopplysninger i brev av 22. august 1977:

«Vi viser til Deres brev av 5. juli 1977, og kan meddele følgende:

Den maksimale effekt for den omsøkte energimengde er 40 MW timemiddel og 50 MW momentanverdi.

På Deres anmodning følger vedlagt kopi av avtale mellom Norsk Hydro Produksjon a.s og I.S. Norpolefin. Avtalen blir undertegnet i disse dager.

Med hensyn til de øvrige opplysninger som er nevnt i Deres brev, vil vi komme tilbake til disse i løpet av kort tid.»

og i brev av 16. september 1977:

«Under henvisning til Deres brev av 5. juli 1977, jfr. vårt brev av 22. august 1977, kan vi gi følgende tilleggsopplysninger:

Etter ca. 1980 (1. juli 1979) er 500 GWh forutsatt levert fra Statskraftverkene. Frem til dette tidspunkt er Norsk Hydro Produksjon a.s forutsatt å ville stå for kraftleveransen alene. Vi forstår De har bedt om å få opplyst hvor stor del av de omsøkte 240 GWh som i tilfelle vil bli levert av Statskraftverkene etter 1. juli 1979 (ikke 1. juli 1980 som antatt feilskrevet i Deres brev), og vi tillater oss til Deres orientering å oversende kopi av brev av 28. juli 1977 med bilag fra Norsk Hydro.

Med hensyn til hvilket selskap som skal meddeles konsesjon kan vi opplyse at I.S. Norpolefin har den samme selskapsform som I/S Noretyl. Vi har forutsatt at den samme fremgangsmåte benyttes for I.S. Norpolefin. Vi ønsker imidlertid å diskutere nærmere de konsesjonsvilkår som måtte bli satt, og tør be om et møte snarest mulig.»

Nevnte brev av 28 .juli 1977 fra Norsk Hydro a.s til Saga Petrokjemi a.s. & co. lyder:

«Vi viser til mottatt kopi av brev fra NVE av 5. ds. til Dem og bemerker følgende:

Konsesjonen bør gis til eierselskapene som nevnt i Deres søknad av 9. juni d. å., i likhet med innvilget konsesjon av 1. juli d. å. til de øvrige anlegg i Bamble. Dette er ønskelig bl. a. på grunn av at Hydro ikke trenger konsesjon for bruk av egen kraft og derfor heller ikke skal erlegge konsesjonsavgift.

Inntil 1. juli 1979 forutsettes Hydro å levere all kraft til Polyolefinanleggene, dvs. ca. 80 GWh/år, 13,3 MW, til hver av partene Saga, Statoil og Hydro.

Etter 1. juli 1979 forutsettes Hydro å levere i alt 500 GWh/år fastkraft og eventuelt 300 GWh/år ugarantert kraft til Bamble-anleggene, mens Hydro leverer resten av de ca. 1 155 GWh/år som forutsettes å medgå. Dette betyr at NVE's f a s t kraftleveranse vil dekke ca. 86 pst. av det samlede behov på 582,5 GWh til Saga, Statoil og Borregaard, mens Hydro dekker de resterende 14 pst, og i tillegg dekker Hydro 100 pst. av sitt eget behov.

I de år NVE har rikelig krafttilgang, vil NVE også dekke noe av Hydros forbruk. (Se vedlagte behovsoppstilling.)

Det er derfor riktig at konsesjon på kraftleie for Polyefinanleggene gis til de tre eierselskapene med 80 GWh/år, 13,3 MW til hver. Beregning av konsesjonsavgift for hvert år vil skje på grunnlag av virkelig forbruk og hvordan dette er dekket fra NVE resp. Hydro.

Vi ser at NVE ber om å få tilsendt kopi av avtale om kraftleveransen fra Hydro til de brukende selskaper. Disse avtaler ligger klar hos oss i påvente av den grunnleggende avtale om kraftleveransen fra NVE. To kopier av det endelige avtaleforslag for kraftleveranser fra Hydro til I/S Norpolefin vedlegges.»

I brev av 1. november 1977 har Saga Petrokjemi a.s. & co. meddelt følgende:

«Under henvisning til konferanse den 20. oktober 1977 mellom Deres konsulent Finn Skagen og undertegnede, kan vi bekrefte følgende:

Norsk Hydro Produksjon a.s (ikke Norsk Hydro a.s) eier ⅓ i polyolefinanleggene. Da Norsk Hydro Produksjon a.s skal levere fra egne anlegg vesentlige deler av den kraft som polyolefinanleggene skal benytte, vil således dette selskapet levere kraft til egne anlegg for så vidt angår denne del og konsesjon til Norsk Hydro Produksjon a.s skulle for så vidt ikke være nødvendig.

Inntil 1. juli 1979 skal Norsk Hydro Produksjon a.s levere den totale kraftmengde som I/S Norpolefin har behov for, dvs. tilsammen 240 GWh. Frem til dette tidspunkt må Statoil og Saga Petrokjemi meddeles konsesjon for 80 GWh til hvert selskap, tilsammen 160 GWh.

For perioden etter 1. juli 1979 skal en del av de 500 GWh fastkraft som leveres fra Statskraftverkene til Norsk Hydro's nett, videreleveres til I/S Norpolefin og I/S Noretyl. Slik det fremgår av Norsk Hydro's brev av 28. juli 1977, hvorav De tidligere har fått kopi, vil 86 pst. av Saga Petrokjemi's og Statoils' kraftbehov, representert ved disse selskapers andeler i henholdsvis I/S Noretyl og I/S Norpolefin på denne måte bli dekket av NVE's fastkraftleveranse. Disse selskaper vil også etter ovennevnte tidspunkt for I/S Norpolefin's vedkommende trenge konsesjon for tilsammen 160 GWh, med 80 GWh på hvert selskap, som blir inndekket med 86 pst. statskraft og 14 pst. kraft fra Norsk Hydro Produksjon a.s. Norsk Hydro Produksjon a.s' andel av kraftbehovet for polyolefinanleggene, dvs. 80 GWh, vil bli dekket av Norsk Hydro Produksjon a.s' egen kraft. Norsk Hydro Produksjon a.s skulle derfor heller ikke trenge konsesjon for tiden etter 1. juli 1979.

Vi ber under henvisning til ovenstående om at konsesjon meddeles Statoil og Saga Petrokjemi for tilsammen 160 GWh, og slik at denne konsesjonen frem til juli 1979 gjelder kraft levert fra Norsk Hydro Produksjon a.s, og for perioden etter 1. juli 1979 kraft både fra Norsk Hydro Produksjon a.s og Statskraftverkene.

Vi tør be om at NVE's forslag til konsesjonsvilkår blir sendt oss til uttalelse før forslaget sendes Industridepartementet.»

4. *Kraftleieavtalen.*

Ifølge avtale av 12. august 1977 har Norsk Hydro Produksjon a.s forpliktet seg til fra 1. januar 1978 for hvert driftsår å stille til disposisjon for I/S Norpolefin 40 MW (timemiddel) og 240 GWh. Kraften skal leveres fra fremmede og egne anlegg fordelt på følgende kraftkategorier:

a. Fast årskraft fra statens anlegg.

I leveringen skal inngå I/S Norpolefins andel av den kraft fra statens anlegg som i henhold til kontrakt av 11. august 1977 er inngått mellom Statskraftverkene og Norsk Hydro a.s, I/S Noretyl, I/S Norpolefin og Borregaard A/S, som innehaver i sameiet ALKALI, om levering av 500 GWh pr. år fra 1. juli 1979.

b. Fast årskraft fra egne anlegg.

I tillegg skal Norsk Hydro Produksjon a.s levere av sin egen produksjon fast årskraft som sammen med statskraften skal dekke I/S Norpolefins behov angitt foran. Heri skal også inngå I/S Norpolefins andel av de 300 GWh pr. år ugarantert kraft som det er partenes forutsetning skal leveres fra Statskraftverkene fra 1. januar 1980.

Kvantiteten av de forskjellige kraftkategorier skal fastlegges pro rata etter det totale kraftbehov for de enkelte kontraktpartnere ved industrianleggene i Bamble.

Kraften skal leveres ved Porsgrunn transformatorstasjon og/eller Knardalstrand koblingsstasjon som trefaset vekselstrøm og med en spenning av ca. 120 kV. Leveringen skal måles i driftssenteret på Rafsnes ved 132 kV og henregnes til leveringsstedene i henhold til overføringsavtale med Skiensfjordens kommunale kraftselskap. I driftssenteret skal Norsk Hydro Produksjon a.s montere effektmålere med summasjonsmålere.

For kraftleveringen fra Statskraftverkene skal I/S Norpolefin betale den samme pris som Stortinget til enhver tid bestemmer for Statskraftverkenes fastkraftleveranse til Norsk Hydro Produksjon a.s, levert ved 132 kV i Porsgrunn transformatorstasjon, for leveranse til industrianleggene i Bamble. Denne pris er ifølge avtalen i 1976 *7,5 øre/kWh* inklusiv el-avgift.

For levering fra Norsk Hydro Produksjon a.s' egne anlegg skal I/S Norpolefin betale 5,0 øre/kWh, gjeldende i 1976, levert opptransformert ved kraftverk eksklusiv el-avgift. I tillegg kommer nødvendig overføringsavgift. Prisen skal reguleres med samme prosentsats som til enhver tid blir gjort gjeldende for statskraftprisen.

Avtalen skal gjelde fra kraftleveringens begynnelse, dog ikke utover leveringskontrakten med Statskraftverkene og/eller konsesjonstiden.

For øvrig kan vises til selve kontrakten.

5. *Innhentede uttalelser.*

5.1. Bamble kommunestyre behandlet saken i møte 30. august 1977. Av møteboken refereres:

«Vedlagt følger kopi av:

1. Skriv fra fylkesmannen, datert 7. juli 1977.
2. Skriv fra NVE, datert 5. juli 1977.
3. Søknad m/bilag fra Saga Petrokjemi a/s & co., datert 9. juni 1977.

Selskapet søker om konsesjon for kraftleie for drift av 3 polyolefinanlegg på Rønningen, med totalt kraftbehov beregnet til 240 GWh/år.

Kommunen har tidligere anbefalt lignende konsesjonssøknad fra Norsk Hydro Produksjon a/s, jfr. vedlagte kopi av F.sak nr. 297/76.

Totalt beregnet kraftforbruk for de petrokjemiske anleggene i Bamble vil innen 1982 være ca. 1 200 GWh/år.

Av dette kvantum forutsettes i første omgang 500 GWh levert fra statskraftverkene og det resterende fra Norsk Hydro Produksjon a/s.

Etterhvert forutsettes statskraftverkene å overta en større andel av leveransen.

En tillater seg å fremme følgende forslag til vedtak:

Søknad fra Saga Petrokjemi a/s & co., på vegne av I.S. Norpolefin, om konsesjon for kraftleie for drift av polyolefinanleggene på Rønningen i Bamble, anbefales.

Totalt kraftbehov for selskapets anlegg er beregnet til 240 GWh/år.

Saken ble behandlet av formannskapet i møte den 16. august 1977, hvor rådmannens forslag ble enst. vedtatt.

Kommunestyret innbys til å fatte vedtak i samsvar med dette.»

Innstillingen ble enstemmig vedtatt av kommunestyret.

5.2. Telemark fylkeskommune har i brev av 29. august 1977 til fylkesmannen meddelt:

«Søknaden har vært forelagt Telemark fylkes utbyggings- og næringsutvalg som i møte 11. august 1977, sak 38/77, har fattet følgende enstemmige vedtak:

«Utbyggings- og næringsutvalet rår til at Saga Petrokjemi A/S & Co. får konsesjon for kraftleige for drift av polyolefinanleggene i Bamble. På bakgrunn av føresetnaden om kraftlevering i St. prp. nr. 79 (1973—74), er det forventa at staten leverer mest mogleg el-kraft til den petrokjemiske industrien i Bamble.»

5.3. Fylkesmannen i Telemark har i påtegning til NVE av 28. september 1977 vist til de innkomne uttalelser fra Bamble kommune og Telemark fylkeskommune og meddelt at han ikke har noe særskilt å bemerke.

5.4. Norsk Hydro a.s har i brev til NVE av 13. juli 1977 meddelt:

«Vi har mottatt Deres ovennevnte brev med søknad av 9. juni 1977 fra Saga Petrokjemi A/S & Co. om konsesjon på kraftleie for drift av polyolefinanleggene på Rønningen i Bamble.
Vi har intet å bemerke til søknaden.»

5.5. Direktoratet for statskraftverkene har i brev av 15. juli 1977 til Elektrisitetsdirektoratet meddelt:

«Vi har følgende kommentarer til konsesjonssøknaden:

1. Det kontraktsutkastet som partene i Norsk Hydro og NVE er blitt enige om, er for tiden til godkjennelse i Industridepartementet.
2. I ovenfor nevnte kontraktsutkast er kraftleveringens omfang som følger:
   Fastkraft fra 1. juli 1979 .. 500 GWh/år
   Ikke-garantert kraft fra 1. juli 1979 ..... 300 GWh/år

Så vidt vi kan se av konsesjonssøknaden, er det ikke-garanterte kvantum på 300 GWh/år ikke nevnt i søknaden. Dersom Industridepartementet godkjenner vårt kontraktsutkast, må vel dette kvantum også inngå i konsesjonssøknaden.
I konsesjonssøknaden står det at det forutsettes at Statskraftverkene etterhvert vil overta en større andel av leveransene til anleggene. I våre balanser har vi bare regnet med de kvanta som er nevnt i kontraktsutkastet. En eventuell økning av disse kvanta må tas opp ved nye kontraktsforhandlinger og behandles på lik linje med eventuelle søknader fra andre selskaper innen kraftkrevende industri.
For øvrig har vi ingen merknader til søknaden.»

6. *NVE's uttalelse.*

Ifølge søknaden fra Saga Petrokjemi a.s & co. er I/S Norpolefins behov for kraft til de tre polyolefinanleggene beregnet til i alt 40 MW (timemiddel) og 240 GWh pr. år.

Polyolefinanleggene er en del av det petrokjemiske kompleks som for tiden er under oppførelse i Bamble. Utbyggingen er godkjent av Stortinget, jfr. St. prp. nr. 79 for 1973/74.

Kraftkvantumet fordeler seg slik på de tre eiere av I/S Norpolefin:

13,3 MW/80 GWh pr. år til Den norske stats oljeselskap a.s.
13,3 MW/80 GWh pr. år til Saga Petrokjemi a.s. & co.
13,3 MW/80 GWh pr. år til Norsk Hydro Produksjon a.s.

Inntil 1. juli 1979 er det forutsatt at all kraften til polyolefinanleggene blir levert av Norsk Hydro Produksjon a.s. Etter 1. juli 1979 er det forutsatt at Statskraftverkene skal levere i alt 500 GWh pr. år ugarantert kraft til Bambleanleggene i tillegg til kraften fra Norsk Hydro Produksjon a.s.

Det fremgår at I/S Norpolefin har samme selskapsform som I/S Noretyl, og at kraftleiekonsesjon ønskes meddelt til Det norske statsoljeselskap a.s og Saga Petrokjemi a.s. & co. Når det gjelder Norsk Hydro Produksjon a.s dreier det seg om kraft fra egne anlegg og leveringen vil derfor ikke være undergitt konsesjonsplikt.

NVE vil etter dette anbefale at Den norske stats aljeselskap a.s og Saga Petrokjemi a.s. & co. gis tillatelse til å leie hver inntil 13,3 MW/80 GWh pr. år eller i alt inntil 26,6 MW/160 GWh pr. år fra Norsk Hydro Produksjon a.s og Statskraftverkene for drift av de tre polyolefinanleggene på Rønningen i Bamble kommune.

Konsesjonen foreslås gitt for den tid de to kraftleieavtaler med Norsk Hydro Produksjon a.s og Statskraftverkene måtte bestå, dog ikke lenger enn til 1. juli 2007. Konsesjonen vil derved få samme utløpstid som konsesjonen av 24. juni 1977 til Borregaard A/S m. fl. på leie av kraft fra Norsk Hydro Produksjon a.s.

For øvrig foreslås konsesjonen i det vesentlige gitt med samme vilkår som konsesjonen av 24. juni 1977 til Borregaard A/S m. fl., herunder vilkår om en årlig avgift til staten av kr. 2 pr. kW av den kraft som gjennomsnittlig nyttes. Vilkår om kraftavståelse til kommuner går NVE ut fra blir å sløyfe i samsvar med praksis.

Det vises ellers til vedlagte forslag til vilkår.

I samsvar med ønske fra Saga Petrokjemi a.s. & co. har utkastet til vilkår vært forelagt selskapet til uttalelse med NVE's brev av 9. november 1977. Selskapets kommentarer er gitt i brev av 29. november 1977 og NVE viser til dette.

Da NVE's forslag er basert på gjeldende standardvilkår og følgelig bør være mest mulig ens for alle, har en ikke funnet tilstrekkelig grunn til å gjøre noen endring, jfr. dog vilkårenes post 15 femte ledd.

I den utstrekning visse bestemmelser i vilkårenes post 11 om husrom m. v. og 12 om veger m. v. allerede måtte være oppfylt, kan dette etter NVE's mening ikke gjøre det nød-

vendig og muligens heller ikke riktig å sløyfe disse.

Innholdet av vilkårenes post 4 om produksjon m. v. går en ut fra blir nærmere vurdert av departementet.

Sakens dokumenter følger vedlagt.»

I samsvar med ønske fra Saga Petrokjemi a.s. & co. har utkastet til vilkår vært forelagt selskapet til uttalelse ved NVE's brev av 9. november 1977. Ved brev av 29. november 1977 har selskapet avgitt følgende uttalelse:

«Søknad om konsesjon på kraftleie for drift av polyolefinanleggene på Rønningen i Bamble.

Vi har mottatt Deres brev av 9. november 1977 med utkast til konsesjonsvilkår for Den norske stats oljeselskap a.s og Saga Petrokjemi a.s. & co.

Utkastet er i det vesentlige lik vilkårene i konsesjon gitt ved kgl. res. 26. april 1977 for kraft levert etylenfabrikken. Disse vilkår ble ikke på forhånd forelagt oss til uttalelse.

Vi mener at konsesjonsvilkårene for kraftleveransene til polyolefinfabrikkene er til dels for standardiserte og ser gjerne at de i større grad blir utformet konkret for dette anlegg. I tillegg har vi følgende kommentarer til vilkårenes enkelte punkter:

1. *Leietid.*
Kraftleiekontrakten med Statskraftverkene er inngått med Norsk Hydro Produksjon a.s, I/S Noretyl, I.S. Norpolefin og Borregaard A/S. Vi foreslår derfor at dette fremkommer i pkt. 1.

2. *Styre m. v.*
Vi ser ikke nødvendigheten av at selskapets vedtekter skal være undergitt departementets godkjennelse. Vilkåret vil skape unødig ekstra-arbeid både for selskapet og departementet.

3. *Kapital.*
Kommentar som for pkt. 2. Styre m. v., idet vi forutsetter at bestemmelsene i konsesjonsloven av 14. desember 1977, jfr. vilkårenes pkt. 15, nest siste avsnitt, er tilstrekkelig betryggende.

7. *Norsk arbeid og materiell.*
Det alt vesentlige av elektrisk materiell til anlegget er allerede innkjøpt. Innkjøpene er i det alt vesentlige foretatt i Norge og alt arbeid er gjort av norske entreprenører. Bestemmelsen virker foreldet i sin form og vi foreslår at den blir strøket.

11. *Husrom, tomter m. v.*
Saga Petrokjemi a.s. & co. har som operatør gått inn for å bistå alle ansatte i Bamble med hensyn til boliganskaffelse. I den forbindelse har selskapet ervervet og utbygget et større tomteområde (over 100) tomter) for utparsellering og salg til de ansatte. Et større antall tomter går også fra kommunens tomteområder via selskapet til de ansatte. Selskapet ønsker ikke å bli sittende med boliger på sikt, og målet er at alle boliger skal overføres for de ansatte. Vi anser det derfor som uheldig og lite rimelig for de ansatte at eiendommen skal påheftes erklæring som foreslått i konsesjonsvilkårene, og vi ber om at pkt. 11, 5. og 6. avsnitt blir strøket.

Reguleringsplan for anleggsområdet er forlengst utarbeidet og godkjent. Pkt. 11, 7. og 8. avsnitt foreslås derfor strøket.

12. *Veger, bruer og kaier.*
De utbyggende selskaper har bygget og er i ferd med å bygge ny riksvei 353 for anslagsvis tilsammen 80 mill. kroner. Pkt. 12, 1. og 2. avsnitt bes derfor strøket.

15. *Overtredelse av konsesjonsvilkårene.*
Saga Petrokjemi a.s. & co. er tidligere ikke underlagt oppgaveplikt i henhold til loven. Passusen «på samme måte som tidligere» i pkt. 15, 5. avsnitt bør derfor strykes.

For ordens skyld opplyses at Den norske stats oljeselskap a.s. ikke har innvendinger mot de foreslåtte konsesjonsvilkår.»

Etter henvendelse fra departementet i brev av 10. januar 1978 avga Saga Petrokjemi a.s. & co. i brev av 17. januar 1978 følgende uttalelse:

«Søknad om konsesjon på kraftleie for drift av polyolefinanleggene på Rønningen i Bamble.

Vi har mottatt Deres brev av 10. januar 1978, bilagt utkast til konsesjonsvilkår for Den norske stats oljeselskap a.s. og Saga Petrokjemi a.s. & co. på leie av kraft til polyolefinanleggene på Rønningen i Bamble kommune.

Utkastet til konsesjonsvilkår er tilnærmelsesvis lik det utkast til konsesjonsvilkår som vi mottok til uttalelse ved brev av 9. november 1977 fra Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen. Ved vårt brev av 29. november 1977 fremkom vi med våre kommentarer til utkastet. Kopi av brevet følger vedlagt.

For nærmere å kunne begrunne våre kommentarer, slik de fremkommer i ovennevnte brev, tør vi be om et møte i anledning saken.»

Departementet skal bemerke:

Som det fremgår av ovenstående gjelder søknaden energi som I/S Norpolefin skal bruke til drift av polyolefinanleggene på Rønningen i Bamble kommune.

I/S Norpolefin eies av Den norske stats oljeselskap a.s., Saga Petrokjemi a.s. & co. og Norsk Hydro Produksjon a.s. med $\frac{1}{3}$ hver.

Det totale kraftbehov for polyolefinanleggene er 40 MW/240 GWh/år.

Når det gjelder Norsk Hydro Produksjon a.s, dreier det seg om kraft fra egne anlegg, og leveringen vil derfor ikke være undergitt konsesjonsplikt.

Departementet vil i likhet med NVE tilrå at Den norske stats oljeselskap a. s. og Saga Petrokjemi a.s. & co. gis tillatelse til å leie hver inntil 13,3 MW/160 GWh/år eller i alt inntil 26,6 MW/160 GWh/år fra Norsk Hydro Produksjon a.s. og Statskraftverkene.

Vilkårene er i det vesentlige i samsvar med NVE's innstilling og er fastsatt etter at Saga Petrokjemi a.s & co. har fått uttale seg.

De fastsatte vilkår er:

«1. *Leietid.*

Tillatelsen gjelder så lenge kraftleiekontraktene med Norsk Hydro Produksjon a.s. og Statskraftverkene måtte gjelde, dog ikke lenger enn til 1. juli 2007.

2. *Styre m. v.*

Den norske stats oljeselskap a.s. og Saga Petrokjemi a.s. & co. skal være selvstendige norske selskaper, med sete i Norge. Styrets flertall, formannen innbefattet, skal til enhver tid bestå av norske statsborgere bosatt i Norge.

3. *Kapital.*

Av selskapets aksjekapital skal minst 51 pst. til enhver tid være på norske hender.

4. *Produksjon m. v.*

Virksomheten ved polyolefinanleggene må ikke uten departementets samtykke være annen enn produksjon og salg av polypropylen, lowdensity polyetylen, high-density polyetylen, samt hva dermed står i forbindelse. Produksjons- og salgsvirksomheten skal skje etter sunne forretningsmessige prinsipper.

Salg av produktene må ikke i noe tilfelle uten samtykke av Industridepartementet finne sted til priser som ligger under de til enhver tid gjeldende og oppnåelige priser på verdensmarkedet.

Selskapet må for øvrig ikke uten samtykke av departementet inngå i noen overenskomst til kunstig forhøyelse av priser her i riket på elektrisk kraft eller på de produkter som frembringes ved hjelp av elektrisk kraft.

5. *Overdragelse av energi.*

Den kjøpte energi kan ikke overdras videre uten samtykke av Industridepartementet eller for noen del avgis til utlandet uten tillatelse av Kongen.

Handler selskapet mot denne bestemmelse, skal det for hver gang svare en konvensjonalbot på opptil kr. 1 — en krone — pr. kW pr. døgn etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

6. *Forholdet til lov om rettshøve mellom grannar.*

Energien må bare brukes til produksjon m. v. i henhold til gyldig konsesjon i medhold av grannelovens §§ 19 f. f.

Omkostninger som miljøvernmyndighetene finner nødvendig i forbindelse med å føre tilsyn med at konsesjonsbetingelsene overholdes skal dekkes av konsesjonæren.

7. *Norsk arbeid og materiell.*

For så vidt angår anskaffelse av det til kraftens utnyttelse nødvendige elektriske materiell, maskiner m. v. skal norsk vare fortrinnsvis brukes såfremt den er likså god som den utenlandske, kan skaffes tidsnok (en forutsetter da at den blir tinget i tide) og prisen på den ikke ligger mer enn 10 pst. over prisen på den utenlandske vare inklusive toll. Forutsetningen er dog at toll og prisforskjell tilsammen ikke skal overstige 25 pst. av prisen på den utenlandske vare (eksklusive toll). Når det gjelder valg mellom innenlandske tilbud, skal det tilbud velges som representerer mest norsk arbeid og den største innenlandske produksjon av råvarer og halvfabrikata, selv om dette tilbud er dyrere, når det bare ikke ligger over den prisgrense som gjelder i forhold til utenlandsk vare.

Industridepartementet kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknaden om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

Ved overtredelse av bestemmelsene om bruk av norske varer kan Industridepartementet for hver gang ilegge konsesjonæren en bot til statskassen på inntil 15 — femten — pst. av den verdi som varen har.

Departementet går ut fra at konsesjonæren på alle måter søker å lette innkjøp av innenlandsk materiell f. eks. ved å dele opp ordrene når det er høve til det og ved lempninger med omsyn til leveringstid og andre vilkår.

Når det gjelder innkjøp for over kr. 5 000 av en vare som også blir laget her i landet, må anbudsinnbydelse sendes ut dersom det skal innhentes tilbud fra utlandet. I anbudsvilkårene skal det kreves at det i tilbud om norske varer må opplyses om det er brukt utenlandske råvarer eller halvfabrikata til fremstillingen av varene og eventuelt i hvor stor monn dette er gjort. Alle tilbud skal åpnes samtidig og det må settes opp protokoll over forretningen. Blir det tinget for over kr. 5 000 av en vare som er laget i utlandet, skal det straks sendes melding til Industridepartementet om det med alle de opplysninger som en må ha for å kunne avgjøre om konsesjonsvilkårene er fulgt. Når departementet finner grunn til det, kan det kreve

opplyst på forhånd om konsesjonæren akter å kjøpe varer fra utlandet.

8. *Trygd.*

Trygd skal fortrinnsvis tas i norske selskaper, hvis disse byr like så gode vilkår som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse når særlige hensyn foreligger.

9. *Avgift.*

Av den kraft som det i henhold til kraftleiekontrakten skal betales leie for erlegges en årlig avgift av kr. 2 til staten pr. kW beregnet etter formelen: kWh/8760 = kW.

Avgiften forfaller til betaling pr. 30. juni hvert år. Erlegges den ikke til forfallstid, svares deretter 6 pst. årlig rente.

De nærmere bestemmelser om avgiftens beregning og erleggelse fastsettes av vedkommende departement.

10. *Legehjelp og sykehus.*

Konsesjonæren er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer, å skaffe de ved fabrikkanlegget beskjeftigede arbeidere den til enhver tid nødvendige legehjelp og å holde et for øyemedet tjenlig sykehus med isolasjonslokale og tidsmessig utstyr.

11. *Husrom, tomter m. v.*

Konsesjonæren er i fornøden utstrekning forpliktet til på rimelig vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe de ved fabrikk-anlegget samt ved driften beskjeftigede arbeidere og funksjonærer sunt og tilstrekkelig husrom og tomter til bygging av egne hjem med veger, vann, kloakk og elektrisk lysanlegg, samt grunn til forsamlingslokale med leseværelse m. v., til lokale for kooperativ eller annen handelsvirksomhet og lignende — alt etter nærmere bestemmelser av vedkommende departement.

Konsesjonæren er ikke uten vedkommende departements samtykke berettiget til i anledning av arbeidstvistigheter å oppsi arbeidere fra bekvemmeligheter eller hus leid hos ham. Uenighet om hvorvidt oppsigelse skyldes arbeidstvist avgjøres med bindende virkning av departementet.

Bestemmelsen i annet ledd får ikke anvendelse på leieforholdet mellom konsesjonær og arbeider når § 38 i lov om husleie av 16. juni 1930 gjelder i kommunen og leieforholdet er beskyttet gjennom oppsigelsesreglene i nevnte paragraf.

Konsesjonæren skal etter nærmere bestemmelse av Kongen avstå til vedkommende kommune etter innkjøpspris med tillegg av renter og øvrige utgifter, konsesjonæren tilhørende ubebygd grunn som han ikke har eller antas å få bruk for til sin bedrift og som anses skikket til bebyggelse eller andre kommunale formål utenfor den som er betinget i foregående ledd. Såfremt det ikke oppnås enighet om overdragelsessummen, skal den fastsettes ved skjønn på grunnlag av foranstående bestemmelse.

Kommunen kan ikke uten tillatelse av Kongen selge noen del av den således ervervede grunn.

Veger, bruer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal stilles til fri avbenyttelse for almenheten, for så vidt departementet finner at dette kan skje uten vesentlige ulemper for anlegget, og de bedrifter som erholder kraft fra dette.

13. *Beskyttelse av naturforekomster m. v.*

Det påhviler konsesjonæren i den utstrekning hvori dette kan skje uten urimelige ulemper og utgifter — å unngå ødeleggelser av plante- og dyrearter, geologiske og mineralogiske dannelser samt i det hele naturforekomster og områder, når dette anses ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner eller på grunn av områdenes naturskjønnhet eller egenart.

Såfremt sådan ødeleggelse som følge av arbeidenes fremme i henhold til foranstående ikke kan unngås, skal Naturvernrådet i betimelig tid på forhånd underrettes om saken.

Konsesjonæren skal i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i medhold av lov av 29. juni 1951 nr. 3 eller andre kulturhistoriske lokaliteter, blir berørt og i tilfelle straks gi melding herom til vedkommende museum.

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på fortidsminner som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd, sendes med en gang og arbeidet stanses.

Om nærværende bestemmelser gis vedkommende ingeniør eller arbeidsleder fornøden meddelelse.

14. *Kontroll.*

Selskapet plikter å rette seg etter de bestemmelser som vedkommende departement måtte treffe til kontroll med at konsesjonsvilkårene blir holdt.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av selskapet etter nærmere bestemmelser av Industridepartementet.

15. *Overtredelse av konsesjonsvilkårene.*

For overtredelse av vilkårene fastsettes en løpende mulkt på kr. 2 000 — kroner totusen — pr. dag.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av vilkårene kan medføre at konsesjonen tilbakekalles, jfr. § 26, 2. ledd, i lov nr. 16 av 14. desember 1917.

Lovens §§ 31 og 32 kommer i så fall til anvendelse.

I forbindelse med vilkårenes post 4 vises til bestemmelsene om røykskadekonsesjon i lov om rettshøve mellom grannar av 16. juni 1961.

Kraftuttaket vil være undergitt de til enhver tid gjeldende rasjoneringsregler.

Den årlige avgift til staten som er fastsatt i vilkårenes post 7, bes innbetalt til hovedkassen for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Selskapet plikter innen 1. april hvert år å sende Industridepartementet oppgave pr. 31. desember året før vedrørende selskapets styre, aksjekapital m. v.

I forbindelse med eventuell omsetning av selskapets aksjer henleder man særlig oppmerksomheten på de bestemmelser om meldeplikt m. v. som ved endringslov av 19. juni 1969 er tatt inn i § 30 i konsesjonsloven av 14. desember 1917 — jfr. lovens § 34 første ledd — samt på bestemmelsen i første ledd § 37 a, hvoretter erverv av aksjer eller parter som medfører konsesjonsplikt etter § 35 eller § 37 i intet tilfelle er gyldig uten samtykke av selskapets styre.

Industridepartementet forbeholder seg for øvrig å treffe enhver bestemmelse som måtte anses påkrevd i anledning av konsesjonsvilkårenes post 15.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

I medhold av lov av 14. desember 1917 nr. 16 kap. IV gis Den norske stats oljeselskap a.s. og Saga Petrokjemi a.s. & co. konsesjon på å leie hver inntil 13,3 MW/80 GWh pr. år eller i alt inntil 26,6 MW/160 GWh pr. år.

Konsesjonen gis på de vilkår som er foreslått i Olje- og energidepartementets foredrag av 7. april 1978.

10. Sør-Trøndelag Kraftselskap.

(Tillatelse til erverv av fallrettigheter i Lundesokna, Svartelva og Søa og overføring av reguleringstillatelser.)

Kongelig resolusjon av 19. mai 1978.

1. januar 1970 ble Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk som fylkeskommunal eiendom omdannet til det interkommunale interessentskap Sør-Trøndelag Kraftselskap.

Omdannelsen fører til at Sør-Trøndelag Kraftselskap må meddeles ervervskonsesjon for de overdratte fall som tidligere var konsesjonsfrie, samtidig som reguleringskonsesjoner gitt før selskapsomdannelsen må overføres til det nye selskapet.

Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har avgitt følgende innstilling i saken i brev av 14. juni 1972:

«Fra Sør-Trøndelag Kraftselskap har Hovedstyret mottatt følgende søknad av 19. mars 1971:

«Fra 1. januar 1970 er i samsvar med Sør-Trøndelag fylkestings vedtak 11. desember 1969 Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk som ren fylkeskommunal eiendom med rettigheter og forpliktelser av enhver art overdratt til Sør-Trøndelag Kraftselskap. Sistnevnte er en interkommunal bedrift med fylkeskommunen og primærkommunene som medlemmer. Vi viser for øvrig til vår avtale med fylket og våre vedtekter som begge vedlegges.

Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk er fra 1950 til 1970 meddelt en rekke konsesjoner for bygging og drift av elektriske anlegg, kfr. bilag 1, og videre tillatelser etter Vassdragsreguleringsloven for reguleringer og overføringer i flere vassdrag, kfr. bilag 2.

Vi tillater oss med dette å søke om at ovennevnte konsesjoner og tillatelser overføres til vårt kraftselskap på samme vilkår som de er meddelt Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk og Sør-Trøndelag fylkeskommune (i ett tilfelle).

Til grunn for omorganiseringen til vårt kraftselskap ligger et uttrykt ønske fra Hovedstyret samtidig som omorganiseringen er skjedd i samråd og forståelse med Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Hensikten med opprettelsen av Sør-Trøndelag Kraftselskap er å gi fylkets elektrisitetsforsyning et bredere og mer slagkraftig grunnlag ved å samle interessene fra produksjon til forbruker samtidig som dette bør innebære bedre utnyttelse av ressursene teknisk og økonomisk. Omorganiseringen er således et ledd i å gjøre landets elektrisitetsforsyning mest mulig rasjonell.

Vi gjør særskilt merksam på fylkeskommunens dominerende stilling når det gjelder eiendomsforholdet i kraftselskapet.

Med omsyn til kraftselskapets eierandel i Driva kraftanlegg viser vi til vårt brev av 23. oktober 1970 til Industridepartementet v/Vassdragsavdelingen.»

De aktuelle regulerings- og overføringstillatelser er:

«a. 1. Konsesjon for Sør-Trøndelag fylkeskommune på regulering av Samsjøen i Lundesokna.
Meddelt ved kgl. res. 23. november 1923.

2. Tillatelse for Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til ytterligere regulering av Samsjøen i Lundesokna.
Meddelt ved kgl. res. 10. desember 1965.

b. Konsesjon for Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk på regulering av Storvatnet i Svartelva i Leksvik og Rissa herreder i Nord- og Sør-Trøndelag fylker.
Meddelt ved Kronprinsregentens res. 29. juni 1956.
c. Tillatelse for Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til å regulere Håen i Lundesokna og til å regulere og overføre Holtsjøen i Hulta m. v.
Meddelt ved kgl. res. av 1. juni 1962.
d. Tillatelse for Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til regulering av Søvatn og Vatslivatn i Søa-vassdraget og reguleringer og overføringer av nedslagsfelt i nabovassdraget.
Meddelt ved kgl. res. av 8. mai 1964.
e. Tillatelse for Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til å overføre avløpet fra Store Burusjø til Samsjøen og å overføre Skjelbreia med sidebekk, Bubekken, til driftstunnelen for Håen Kraftverk. Meddelt ved kgl. res. av 9. desember 1966.»

For så vidt angår konsesjonene for bygging og drift av elektriske anlegg er søknaden besvart i brev av 23. august 1971, som i gjenpart vedligger saksdokumentene.

Videre har Sør-Trøndelag Kraftselskap i brev av 10. januar 1972 anført:

«Vi viser til vårt brev av 19. mars 1971 hvor vi ber om at 6 nærmere spesifiserte konsesjoner meddelt etter Vassdragsreguleringsloven blir overført til vårt selskap i samband med den omorganisering som er gjennomført for elektrisitetsforsyningen i Sør-Trøndelag. I tilfelle av at det for overføring av konsesjonene også er nødvendig med konsesjon på erverv av de utnyttede fall i de regulerte vassdrag, tillater vi oss å be om at også dette spørsmål blir vurdert og at dette brev i så fall behandles som en søknad etter lov om erverv av vassfall m. v. av 1917 med endringer av 19. juni 1969.

Den omorganisering som er foretatt ved etableringen av vårt selskap medfører liten endring i eierforholdet — kraftselskapet er nå interkommunalt mot tidligere fylkeskommunalt, idet nå de forsynte kommuner sammen med fylkeskommunen er blitt medeiere i kraftselskapet. Vårt kraftselskap er et rent kommunalt foretak med samme formål som det tidligere fylkesverk. Det arbeid som tilrettela omorganiseringen ble etter henstilling fra Hovedstyret, Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen, påbegynt i 1962 og var fullført i begynnelsen på 1969. Vi tør således framholde at dersom lovendringen av 19. juni 1969 skulle medføre økning av avgifter m. v. for de framfor nevnte reguleringer, er dette i strid med det grunnlag omorganiseringen er skjedd på. Vi tillater oss derfor særskilt å peke på at vi søker overført konsesjonene uten endring av vilkårene, og må i motsatt fall be om å få søknaden i retur for vurdering av hele sakskomplekset.»

Hovedstyret vil bemerke:

Den foreliggende sak gjelder den konsesjonsmessige side av det forhold som oppstod ved at Sør-Trøndelag fylke pr. 1. januar 1970 har overdratt fylkets eller fylkets elektrisitetsverks eiendommer til det interkommunale interessentskapet Sør-Trøndelag Kraftselskap.

Om sakens forhistorie vises til det som er gjengitt ovenfor og til tidligere korrespondanse, særlig brev til Departementet fra Elektrisitetsdirektoratet 28. mai 1970. Det er således på det rene at omorganiseringen av elektrisitetsforsyningen er skjedd i samråd med Vassdragsvesenet og med det for øye å gjøre forsyningen mer rasjonell. Deltakere i selskapet er fylkeskommunen og for tiden 18 av fylkets 25 primærkommuner. De kommuner som ennå står utenfor, er Klæbu, Malvik, Rennebu, Røros, Selbu, Trondheim og Tydal. Fylket har den altoverveiende del av selskapets kapitalinnskudd, idet de overdragelsene som er nevnt ovenfor, er fastsatt til 45 mill. kroner. Kommunene på sin side plikter i henhold til avtale å bidra med kr. 10 pr. innbygger. Da samlet innbyggertall i Sør-Trøndelag bare er ca. 225 000 (1967), vil dette innebære at fylkeskommunen har over 95 pst. av kapitalen. Dette tall vil riktignok kunne endres ved tegning av ny innskuddskapital — jfr. § 16 i vedtektene — for at denne skal komme bedre i samsvar med det aktuelle kraftuttak. Man finner likevel grunn til å presisere at det uansett andelsprosent, organisasjonsform m. v. fremdeles i realiteten er de samme interessene som hele tiden står bak de forskjellige reguleringene og utbyggingene.

Hovedstyret anser det uten videre klart at det i og med dannelsen av Sør-Trøndelag Kraftselskap har funnet sted en overdragelse av rettigheter som gjør det nødvendig at det meddeles såvel ervervskonsesjoner som reguleringstillatelser til det nye selskapet. I slike tilfelle er det ellers klart at konsesjonsmyndighetene står helt fritt ved fastsettelsen av vilkår for de forskjellige tillatelser. I regelen vil man ta utgangspunkt i de vilkår som det er vanlig å stille på den tid den nye konsesjon blir gitt.

Hva dette ville innebære i økonomisk henseende for Sør-Trøndelags vedkommende vil framgå av en overslagsberegning Hovedstyret har foretatt over samlede avgifter såvel i Sør-Trøndelag fylkes egne utbygginger som i Driva Kraftanlegg, der Sør-Trøndelag deltar med 75 pst. På grunnlag av de nåværende avgiftssatser vil disse avgifter bli henholdsvis ca. kr. 200 000 og ca. kr. 450 000, i alt ca. kr. 650 000. Fastsettes det for Sør-Trøndelag Kraftselskap — for samtlige erverv og reguleringer — samme avgiftssatser som for Driva i 1969, nemlig kr. 1,00 pr. nat.-hk til staten og kr. 4,00 pr.nat.-hk til kommuner, ville ovenstående beløp øke til henholdsvis kr.

400 000 og ca. kr. 580 000, i alt ca. kr. 980 000. Økingen ville følgelig bli ca. kr. 330 000 pr. år.

Hovedstyret har ved flere tidligere anledninger gitt uttrykk for at det ville være ønskelig å kunne justere eldre avgiftssatser og derved bringe dem nærmere opp til dagens nivå. Man vil likevel advare mot at den adgang som i det foreliggende tilfelle bys, blir benyttet. Fra Sør-Trøndelags side må en forhøyelse uten videre fortone seg som en direkte og betydelig tilleggsutgift ved omleggingen. Det er videre rimelig å anta at rasjonaliseringstiltak innen kraftforsyningssektoren også i andre fylker — tiltak som Hovedstyret i høy grad anser ønskelige — vil bli vanskeliggjort dersom fylkene blir kjent med at omleggingen blir møtt av en relativt hardhent oppjustering av avgiftene.

Hovedstyret finner derfor, alle forhold tatt i betraktning, å ville foreslå at det overfor Sør-Trøndelag Kraftselskap oppstilles samme vilkår for de 6 aktuelle reguleringstillatelser som tidligere var oppstilt overfor Sør-Trøndelag fylke, og at det for så vidt angår konsesjonen for erverv av Sør-Trøndelag fylkes fallrettigheter i Lundesokna, Svartelva og Søa bare nyttes de rent obligatoriske grunnvilkår i henhold til ervervsloven, herunder minimumssatser for avgifter, kr. 0,10 pr. nat.-hk såvel til stat som til kommuner, jfr. vedlagte utkast.

Man har ikke funnet grunn til å forelegge saken for distriktet, ettersom samtlige berørte fallkommuner er medlemmer av kraftselskapet.

Behandlet i hovedstyremøte 12. juni 1972.»

Hovedstyrets forslag til vilkår for ervervstillatelsen har følgende ordlyd:

«1.

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 50 år fra 1. januar 1970. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjonen innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jfr. konsesjonslovens § 4, 3. ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras uten Kongens samtykke.

Anlegget må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til statens konsesjonsavgiftsfond av kr. 0,10 pr. nat.-hk, beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som vassfallene etter den foretatte utbygging og regulering kan frambringe med den påregnelige vassføring år om annet og en årlig avgift til konsesjonsavgiftsfondene i de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer av kr. 0,10 pr. nat.-hk, beregnet på samme måte.

Etter 20 år, regnet fra 1. januar 1970, kan fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny prøvelse.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter inntrer etter hvert som vasskraften tas i bruk.

Avgiften har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente.

3.

Nærmere bestemmelse om betalingen av avgifter etter post 2 og kontroll med vassforbruket, samt angående avgivelse av kraft, jfr. post 7, skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av vedkommende departement.

4.

Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anlegget fortrinnsvis anvende norske varer for så vidt disse kan fås like gode, tilstrekkelig hurtig — herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen — samt til en pris som ikke med mer enn 10 pst. overstiger den pris med tillagt toll, som de kan fås for fra utlandet. Er det adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innenlandske arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere, når bare ovennevnte prisforskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges. Toll og pristillegg tilsammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske vares pris (eksklusive toll). I tilfelle tvist om dette avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknad om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

For overtredelse av bestemmelsene i denne post betaler konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulkt av inntil 15 pst. av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

5.

Forsikring tegnes fortrinnsvis i norske selskaper, hvis disse byr like fordelaktige betin-

gelser som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse.

Anlegget skal utføres på en solid måte og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand. Dets utførelse så vel som dets senere vedlikehold og drift undergis offentlig tilsyn. Utgiftene som er forbundet med dette, betales av anleggets eier.

7.

Konsesjonæren er forpliktet til å avgi inntil 10 pst. av den gjennomsnittlige kraftmengde, som vassfallene etter den foretatte utbygging, regulering og overføring kan frambringe med den påregnelige vassføring år om annet, til de kommuner hvor kraftanleggene er beliggende, eller andre kommuner, derunder også fylkeskommuner, idet fordelingen bestemmes av vedkommende regjeringsdepartement. Staten forbeholdes rett til å erholde inntil 5 pst. av kraften.

Pålegget om avgivelse av kraft kan etter begjæring av en interessert tas opp til ny avgjørelse etter 30 år, regnet fra 1. januar 1970.

Kraften kan kreves avgitt med en brukstid ned til 5 000 brukstimer årlig. Kraften avgis i den form hvori den produseres.

Elektrisk kraft uttas etter departementets bestemmelse i kraftstasjonen eller fra fjernledningene eller fra ledningsnettet, hva enten ledningene tilhører anleggets eier eller andre. Forårsaker kraftens utakelse av ledningene økede utgifter, bæres disse av den som uttar kraften, enten denne er staten eller en kommune. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- eller samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vassfallene kan gi er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris.

Uenighet om prisen avgjøres av vedkommende departement.

Eieren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles, kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og dennes fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av departementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Eventuell avgivelse av overskytende kraftmengder i henhold til endret pålegg etter 2. ledd kan bare kreves etter hvert som kraft blir ledig.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter departementets bestemmelse å betale en mulkt til statskassen av kr. 1 pr. dag for hver kW som urettelig ikke er levert. Det offentlige skal være berettiget til etter departementets bestemmelse å overta driften av anlegget for eierens regning og risiko så vidt nødvendig til levering av den betingede kraft.

8.

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av vedkommende departement til kontroll med overholdelsen av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av vedkommende departement.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av post 2, 7 eller 8, første eller annet ledd, kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med ervervslovens § 26, annet ledd.

9.

Konsesjonen skal tinglyses i de tinglag hvor anlegget er beliggende, jfr. ervervslovens § 2.»

I brev av 30. august 1972 ba departementet Sør-Trøndelag Kraftselskap innhente uttalelser fra fylkeskommunen og de berørte kommuner. Kraftselskapet avga i den forbindelse følgende uttalelse i brev av 25. februar 1977:

«Vi viser til Deres brev av 30. august 1972 og vår søknad datert 19. mars 1971.

Etter Deres henstilling er denne sak forelagt berørte kommuner til uttalelse.

Av ulike årsaker har dessverre saken tatt lang tid, ikke minst på grunn av den rent tekniske forståelse av saken.

Søknaden omfatter Svartelva i Rissa, Lundesokna i Melhus og Søa i Hemne.

Reguleringene i disse vassdrag berører følgende kommuner:

1. Svartelva:
   Rissa i Sør-Trøndelag.
   Leksvik i Nord-Trøndelag.
2. Lundesokna:
   Melhus
   Midtre Gauldal
   i Sør-Trøndelag.
3. Søa:
   Hemne
   Orkdal
   i Sør-Trøndelag.
   Rindal i Møre og Romsdal.

Vi legger ved en oversikt over de aktuelle fall med innvunne naturhestekrefter og energiproduksjon i middelår i de respektive kraftverk.

Videre oversendes uttalelser fra følgende kommuner:

Rissa datert 12. juli 1973.
Leksvik datert 16. desember 1976.
Melhus datert 4. juni 1973.
Midtre Gauldal datert 5. august 1975.
Hemne datert 29. november 1976.
Orkdal datert 30. april 1973.
Rindal datert 26. mars 1976 og 26. april 1976.
Sør-Trøndelag fylkeskommune datert 27. januar 1977.

Vi gjør oppmerksom på at Leksvik og Rindal ikke er medlemskommuner i kraftselskapet.

Muligens bør saken forelegges fylkesmannen i Nord-Trøndelag.

Vi tillater oss for øvrig å bemerke at uttalelsen fra Leksvik, Midtre Gauldal og Hemne synes å gå langt videre enn det aktuelle spørsmål.

Vi viser for øvrig til vår søknad av 19. mars 1971 om overføring av reguleringskonsesjonene, og vil for ordens skyld gjenta at den omorganisering som ligger til grunn for søknaden er skjedd etter henstilling og i samråd med Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen samtidig som fylkesmannen overlot alle sine aktiva og passiva i elektrisitetsforsyningen til kraftselskapets eierkommuner.

Vi kan således ikke se at det er grunnlag for høyere avgift enn lovens minstesats som foreslått av Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Til Deres orientering tør vi for øvrig opplyse at vårt styre tar sikte på å tlirå en frivillig justering av konsesjonsavgiftene til kommuner for eldre reguleringer.»

Vedlagt brevet fra Sør-Trøndelag Kraftselskap fulgte følgende oversikt over konsesjonsavgifter, innvunne nat.-hk og midlere produksjon i de respektive kraftverk:

«1. *Svartelva-vassdraget.*
Konsesjon av 29. juni 1956.
Innvunnet 8 180 nat.-hk.
Avgift til komm. kr. 3.
Fordeling av avgifter:
Rissa 40 pst.
Leksvik 60 pst.
Middelproduksjon i Svartelva Kraftverk 50 GWh.

2. *Lundesokna.*
a) Konsesjon av 23. november 1923.
Innvunnet 19 285 natf.-hk.
Avgift til komm. kr. 0,50 + kr. 1,50 ved frivillig avtale.
Fordeling: Melhus 10 pst.
Midtre Gauldal 90 pst.
b) Konsesjoner av 1. juni 1962, 10. desember 1965 og 9. desember 1966.
Innvunnet samlet 12 101 nat.-hk.
Avgift til komm. kr. 3,50.
Fordeling: Melhus 45 og 40 pst.
Midtre Gauldal 55 og 60 pst.
Middelproduksjon i Sokna og Håen kraftverk 121,5 + 100,5 = 222 GWh.

3. *Søa-vassdraget.*
Konsesjon av 8. mai 1964.
Innvunnet 22 287 nat.-hk.
Avgift til komm. kr. 3,50.
Fordeling: Hemne 65 pst.
Orkdal 30 pst.
Rindal 5 pst.
Middelproduksjon i Søa Krafverk 177 GWh.

Vi gjør oppmerksom på at forannevnte data knytter seg til reguleringskonsesjonene, og da på grunnlag av regulert vassføring utover den påregnelige lavvassføring.»

Vedlagt Kraftselskapets brev fulgte følgende utskrift av møteboken for Orkdal formannskap av 30. april 1973:

«Jfr. vedlagt stensilert avskrift av brev av 16. mars 1973 fra Sør-Trøndelag Kraftselskap og brev av 4. april 1973 fra Orkdal Elverk.
Kraftselskapet ber om de berørte kommuners uttalelse til konsesjonsavgiftene.

Vedtak:
Saken har interesse for Orkdal kommune når det gjelder Søa Kraftverk.
Saken betyr imidlertid lite økonomisk for kommunen.
Etter opplysninger fra Sør-Trøndelag Kraftselskap vil de avgifter som i dag gjelder øke med 1 pst. eller kr. 200 til kr. 300 pr. år for Orkdal kommune.
I realiteten er det vel som opplyst i ovennevnte brev at Sør-Trøndelag Kraftselskap er samme bedrift som Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk bare med en mer direkte innflytelse for eierkommunene. Av den grunn synes det kanskje urett å betrakte dette som noe nytt selskap som kommer inn under de nye bestemmelser og at avgiftene således etter formannskapets mening bør holdes uendret.
Vedtaket er enstemmig.»

I brevet fra Sør-Trøndelag Kraftselskap var videre vedlagt følgende utskrift av møteboken for Melhus formannskap:

«Sak 261/73 i formannskapet sitt møte 3. april 1973.
I forbindelse med søknad om overføring av reguleringskonsesjoner som overfor nemnt har Industridepartementet bedt om at spørsmålet om konsesjonsavgiftene legges fram for de berørte kommuner.
Formannskapet gjorde i nemnte møte slikt vedtak:

«Saken oversendes styret for Melhus Elverk til vurdering og uttalelse.»

Styret for Elverket har behandlet saken i møte 7. mai 1975 under sak 36/63 hvor de vedtar å slutte seg til elverksjefens uttalelse i brev av 4. mai 1973.
Nemnte brev fra elverksjefen vedlegges i kopi og hvortil vises.

Kontorsjefens tilråding:
Melhus kommune godtar at avgifter for Sør-Trøndelag Kraftselskap settes til 10 øre pr. naturhestekraft slik som foreslått av Industridepartementet.

Formannskapets enstemmige innstilling:
Kontorsjefens tilråding tiltredes.

Foranstående sak med formannskapets innstilling ble lagt fram og behandlet under sak nr. 398/73 i vedtaksført møte av Melhus kommunestyre den 29. mai 1973 hvor formannskapets innstilling ble enstemmig vedtatt.»

Vedlagt brevet fra Kraftselskapet fulgte følgende utskrift av møteboken for Rissa kommunestyre av 7. juni 1973:

«Endel kommuner i fylket, deriblant Rissa, har i brev av 16. mars 1973 fått til uttalelse spørsmålet om reguleringskonsesjoner for S. T. K. Ved revisjon av 19. juni 1969 av den alminnelige konsesjonslov er begrepet ervervskonsesjon innført med virkeområde parallelt med og i forbindelse med reguleringskonsesjoner for vannfall. For Rissa gjelder dette Svartelva.

Industridepartementet er av den oppfatning at det er oppstått et nytt selskap i og med dannelsen av Sør-Trøndelag Kraftselskap som gjør det nødvendig for selskapet å bli meddelt såvel ervervs- som reguleringskonsesjoner. Sør-Trøndelag E.verk hadde tidligere fått disse retter.

Lovens minsteavgift til stat og kommune er 10 øre pr. naturhestekraft, fratrukket de reguleringsavgifter som allerede hviler på den innvunne kraftmengde. Departementet foreslår at minsteavgiften nyttes.

For Rissa betyr denne avgift svært lite. En har fått opplyst at det kan dreie seg omkring kr. 250 årlig i tillegg til den avgift en forøvrig skal ha.

Kontorsjefen rår til at kommunen avgir slik utalelse i saken:

1. Prinsipielt er Rissa kommune av den oppfatning at Sør-Trøndelag Kraftselskap i realiteten er det samme som tidligere Sør-Trøndelag Eelektrisitetsverk, bare med andre styringsorganer.
2. Hvis ervervskonsesjonsavgiften bevirker høyere strømtariff for selskapet, er Rissa ikke innstilt på at slik avgift skal ilegges. Men hvis lovens bestemmelser om minsteavgift er ufravikelig, vil kommunen henstille til departementet om at minsteavgiften pr. naturhestekraft anvendes.

Formannskapets framlegg:
Kontorsjefens tilråding foreslås vedtatt. Enstemmig.

Kommunestyrets vedtak:
Formannskapets framlegg vedtatt. Enstemmig.»

Vedlagt brevet fra Sør-Trøndelag Kraftselskap fulgte følgende utskrift av møteboken for Midtre Gauldal kommunestyre av 1. august 1975:

«Fra Sør-Trøndelag Kraftselskap foreligger brev av 16. mars 1973 med anmodning om kommunens utalelse angående konsesjonsavgiftene.

Formannskapets tilråding:
1. Midtre Gauldal kommune konstaterer at Sør-Trøndelag Kraftselskap er å betrakte som nytt selskap som gjør det nødvendig for selskapet å bli meddelt såvel ervervs- som reguleringskonsesjon.
2. Midtre Gauldal kommune er sterkt berørt av selskapets kraftutbygginger hvorav størstedelen av kraftmengden eksporteres ut av kommunen.

Kommunestyret henstiller til departementet om at avgiften til kommunene blir forhøyet til minimum kr. 5 pr. nat.-hk.

Vedtak:
Tilrådingen enst. vedtatt.»

I brevet fra Kraftselskapet var videre vedlagt følgende utskrift av møteboken for Rindal formannskap av 1. mars 1976:

«Refr. brev fra Sør-Trøndelag Kraftselskap datert 26. februar 1976.

Enstemmig tilråding:
Rindal kommune har ikke innvendinger i mot den planlagte overføring av konsesjoner for Søa-vassdragene fra Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til Sør-Trøndelag Kraftselskap og går med på at Sør-Trøndelag Kraftselskap meddeles ervervskonsesjon.

Fastsettelsen av avgiftene overlates til konsesjonsmyndigheten. Avgiften bør fordeles etter samme grunnlag som tidligere. Rindal kommune vil be om at fristen for ny prøving av avgiftssatsene ikke forrykkes utover 9. mai 1984 (som bestemt i kgl. res. av 8. mai 1964) p. g. a. denne konsesjonsoverføringen. Videre vil Rindal kommune be om at saken også blir sendt til Møre og Romsdal fylke, da det ser ut til å ha oppstått en misforståelse i Industridepartementets brev av 30. august 1972 (se nest siste avsnitt i brevet).

Behandlet i Rindal kommunestyre 10. mars 1976 som sak 105/1976.

Formannskapets tilråding i sak 39/76 ble enstemmig vedtatt av kommunestyret.»

Vedlagt Sør-Trøndelag Kraftselskaps brev fulgte også følgende utskrift av møteboken for Hemne kommunestyre av 12. november 1976:

«Da Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk er gått over til nytt selskap, nemlig Sør-Trøndelag Kraftselskap betinger dette nye ervervs- og reguleringskonsesjoner.

I skriv av 25. april 1973 har en henstilt til Sør-Trøndelag Kraftselskap å gi en del opplysninger før saken kommer opp i formannskap og kommunestyre.

Tross flere henvendelser er dette ikke besvart før den 26. januar 1976, og da heller ikke noe direkte svar på spørsmål som er stilt.

Formannskapets tilråding:
Satsene for konsesjonsavgifter for regulær vassføring så vel som for lavvassføring bør bli ens for samtlige berørte kommuner. Hemne kommune henstiller til Departementet å påse at dette blir gjennomført, idet man legger til grunn de høgste satser som har vært nyttet hittil.

Spørsmålet vedr. konsesjon for Eidsfossen i Hemne forutsettes behandlet som egen sak.

Vedtak:
Tiltr. enst. vedtatt.»

I brevet fra Kraftselskapet var videre vedlagt følgende utskrift av møteboken for Leksvik formannskap av 16. desember 1976:

«I forbindelse med overføring av konsesjon fra tidligere Sør-Trøndelag E-verk til Sør-Trøndelag Kraftlag oppstår naturlig spørsmålet om på hvilke betingelser dette skal skje.

Nord-Trøndelag fylkesting vedtok nylig justering av konsesjonsavgiftene for eldre vassdragsreguleringer.

Utgangspunktet for dette vedtaket er Stortingets beslutning om heving av de satser som Statskraftverkene er ansvarlig for.

Selv om Stortinget ikke hadde juridisk hjemmel for å pålegge andre kraftutbyggere slik justering er det verdt å merke seg hva Industrikomitéen i S. nr. 304 (1975—76) bl. a. uttalte:

> «Nemnda er kjend med at departementet, overfor andre utbyggjarar enn Statskraftverka, har oppmoda om at nemnda sitt ynskjemål vart fylgt opp, men at reaksjonen til no diverre har vore negativ.
>
> Nemnda vil på prinsipielt grunnlag på ny streka under det som den uttala om dette spørsmålet i 1974 og finn det urimeleg at andre utbyggjarar enn staten, ikkje fylgjer den praksis som nå gjeld for statskraftverka med omsyn til revisjon av eldre reguleringar.»

Det forannevnte vedtak i Nord-Trøndelag lyder slik:

«1. Det gjennomføres en frivillig justering av avgifter til kommuner, fastsatt i reguleringskonsesjoner meddelt før 1968.
2. Ved beregningen av den nye avgift for den enkelte reguleringstillatelse, legges til grunn endringen i engrosprisindeksen fra konsesjonsåret til 1969 på samme måte som forholdt av Statskraftverkene.
3. Den nye avgift blir å legge til grunn fra og med 1970.
4. Justeringen forutsettes ikke å skulle ha noen innflytelse på de justeringer som i henhold til bestemmelser i den enkelte konsesjon skal foretas et visst antall år etter at konsesjonen ble meddelt. Det frivillige justeringstillegg forutsettes da å falle bort.
5. Merutgiftene forutsettes dekket innenfor rammen av NTE's budsjetter for 1976 og 1977.»

En er ikke kjent med hva som er gjort gjeldende i Sør-Trøndelag vedr. dette spørsmål, men anser det rimelig at de betingelser som skal gjelde for Leksviks vedkommende blir i samsvar med det som er vedtatt for Nord-Trøndelag.

Under henvisning til foranstående og sakens dokumenter for øvrig innstiller formannskapet på at kommunestyret fatter slikt

vedtak:

Under forutsetning av at konsesjonsavgiften reguleres i samsvar med det som gjelder for Nord-Trøndelag E-verk og Statskraftverkene, innstilles på at Leksvik kommune for sin del samtykker i den konsesjonsoverføring som omsøkt.

Vedtak:

Innstillingen ble enst. vedtatt.»

Vedlagt Sør-Trøndelag Kraftselskaps uttalelse fulgte følgende brev av 27. januar 1977 fra Fylkesutvalget i Sør-Trøndelag:

«En viser til Deres brev av 16. mars 1973 og 26. januar 1976 om overnevnte sak.

Fylkesutvalget i Sør-Trøndelag behandlet saken i møte 20. d. m., som sak nr. 7/77, og fattet enstemmig følgende vedtak:

> «Omorganiseringen av Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til Sør-Trøndelag Kraftselskap må sees på som et rasjonaliseringstiltak innen fylkets elektrisitetsforsyning.
>
> Fylkesutvalget vil tilrå at Sør-Trøndelag Kraftselskap blir meddelt omsøkte ervervs- og reguleringskonsesjoner og at konsesjonsavgiften blir satt til kr. 0,10 pr. naturhestekraft.»»

Sør-Trøndelag Kraftselskap avga følgende uttalelse i brev av 25. januar 1978:

«Vi refererer til telefonsamtale av 24. januar 1978 med vår utbyggingssjef L. Rathe og kan gi følgende opplysninger.

Rådet for Sør-Trøndelag Kraftselskap behandlet i møte 22. april 1977 under sak nr. R 5/77 — «Konsesjonsavgifter — frivillig justering av avgift til kommuner».

Rådet gjorde følgende vedtak:

> «Konsesjonsavgifter til kommuner reguleres til kr. 4 pr. innvunnet naturhk. for alle kraftselskapets reguleringskonsesjoner med lavere avgift enn kr. 4.
>
> Justeringen av konsesjonsavgiftene gjøres gjeldende fra 1978.»»

Fylkesmannen i Møre og Romsdal avga følgende uttalelse i brev av 9. februar 1978:

«Departementets ekspedisjon av 30. januar 1978.

Jeg har ingen bemerkninger til den planlagte overføring av reguleringskonsesjon av 8. mai 1964 for Søyavassdraget.»

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag avga i brev av 10. mars 1978 følgende uttalelse:

«Olje- og energidepartementets brev av 30. januar d. å.

Fylkesmannen i Nord-Trøndelag har intet å bemerke til de av konsesjonsspørsmålene i ovennevnte sak som berører Nord-Trøndelag.»

Departementet skal bemerke:

Den foreliggende sak gjelder de konsesjonsrettslige spørsmål som oppstod i forbindelse med overdragelsen av rettigheter og plikter fra Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk til Sør-Trøndelag Kraftselskap.

Det tidligere Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk var ren fylkeskommunal eiendom. I Sør-Trøndelag Kraftselskap er imidlertid 20 av fylkets 25 primærkommuner deltakere sammen med fylkeskommunen. Fylkeskommunen har likevel den alt overveiende del av selska-

pets kapitalinnskudd, slik at det i realiteten fremdeles er de samme interesser som står bak de berørte reguleringer og utbygginger.

Departementet anser likevel at omdannelsen må regnes som en overdragelse i ervervslovens forstand, jfr. § 2 pkt. 22, slik at det kreves ervervskonsesjon for fallrettighetene i Lundesokna, Svartelva og Søa. På Sør-Trøndelag Elektrisitetsverks hånd var samtlige av fallene konsesjonsfrie, men etter revisjonen av ervervsloven i 1969 vil det være nødvendig med konsesjon ved overdragelsen til Sør-Trøndelag Kraftselskap.

Ved selskapsomdannelsen ble 6 reguleringsog overføringstillatelser som var meddelt etter vassdragsreguleringsloven overført til Sør-Trøndelag Kraftselskap. I vassdragsreguleringslovens § 14 pkt. 2 er det bestemt at reguleringstillatelser ikke kan overdras. Dette er imidlertid alltid blitt fortolket og praktisert slik at forbudet kun gjelder særskilt overdragelse, og at man står mer fritt når den som søker overdragelse disponerer de fall hvor reguleringen nyttes. Dette er tilfelle for de aktuelle tillatelser, idet fallene her eies av Sør-Trøndelag Kraftselskap.

Ved meddelelse av ervervskonsesjon og overføring av reguleringstillatelser står i utgangspunktet konsesjonsmyndigheten fritt ved fastsettelse av vilkår for de enkelte tillatelser. Som regel vil de vilkår som det er vanlig å stille på den tid konsesjonsspørsmålet avgjøres være retningsgivende — herunder vilkåret om konsesjonsavgifter til kommuner.

Hovedstyret har imidlertid uttalt at omorganiseringen av elektrisitetsforsyningen i Sør-Trøndelag er skjedd i samråd med NVE, med det for øye å gjøre forsyningen i fylket mer rasjonell. En forhøyelse av konsesjonsavgiften vil i den sammenheng innebære en betydelig tilleggsutgift ved omleggingen. Selv om det kunne være ønskelig å justere eldre avgiftssatser til dagens nivå, anser Hovedstyret at rasjonaliseringstiltak innen kraftforsyningen i andre fylker ville bli vanskeliggjort dersom en i dette tilfelle skulle gå til en oppjustering av avgiftene. Hovedstyret har derfor foreslått at de 6 reguleringstillatelsene overføres til Sør-Trøndelag Kraftselskap uten endring av vilkårene, og at det for så vidt angår ervervskonsesjon for fallrettighetene bare benyttes de rent obligatoriske grunnvilkår i henhold til ervervsloven, herunder minimumssats for avgifter, kr. 0,10 pr. nat.-hk til såvel stat som kommuner.

Hovedstyrets innstilling har vært forelagt de berørte fylker og kommuner til uttalelse. Samtlige av de forespurte kommuner i Sør-Trøndelag er for øvrig deltakere i Sør-Trøndelag Kraftselskap. I Møre og Romsdal er Rindal kommune berørt av reguleringen i Søavassdraget. I Nord-Trøndelag er Leksvik kommune berørt gjennom reguleringen av Svartelvvassdraget.

Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag fylker har ingen merknader til forslaget om minimumssatser for konsesjonsavgifter til kommunene for ervervskonsesjonens vedkommende, eller til forslaget om uendrede vilkår for reguleringskonsesjonene.

Av kommunene har Orkdal, Melhus, Rissa og Rindal heller ingen innvendinger mot Hovedstyrets forslag. Av de resterende 3 berørte kommuner krever Leksvik at konsesjonsavgiften på kr. 3 fastsatt i reguleringstillatelsen for Svartelva av 26. september 1956, reguleres i forbindelse med overføringen, og da i samsvar med den sats for forvillig justeringer som er brukt av Nord-Trøndelag Elektrisitetsverk og Statskraftverkene.

Midtre Gauldal krever på sin side at avgiftene fastsatt i reguleringstillatelsene for Lundesokna justeres til kr. 5 pr. nat.-hk.

Hemne kommune krever at satsene for konsesjonsavgifter blir de samme for samtlige berørte kommuner, og at det legges til grunn de høyeste satser som har vært nyttet hittil.

Departementet slutter seg til Hovedstyrets forslag om kun å anvende de obligatoriske grunnvilkår for ervervstillatelsen, og viser til den begrunnelse som der er gitt. Konsesjonsavgiften til kommuner tilrås derfor fastsatt til kr. 0,10 pr. nat.-hk. Ingen av de berørte fylker eller kommuner har da heller gått imot dette. I praksis vil også denne avgift bare komme til anvendelse for den del av kraftmengden som ikke er belagt med reguleringsavgifter.

Når det gjelder reguleringstillatelsene, er det derimot reist krav fra de ovenfornevnte 3 kommuner om en oppjustering i forbindelse med overføringen. Det skal imidlertid bemerkes at Sør-Trøndelag Kraftselskap etter at kommunenes uttalelser ble avgitt, har foretatt en frivillig justering av konsesjonsavgiftene i reguleringstillatelsene. Satsen er fra 1. januar 1978 kr. 4 pr. nat.-hk for samtlige reguleringskonsesjoner med avgifter som ligger under dette beløp. Justeringen må sies å være en delvis imøtekommelse av de krav som er stilt fra de 3 kommunene. For flere av de tidligere fastsatte konsesjonsavgifter vil dette innebære en betydelig oppjustering, samtidig som satsene blir like for alle de berørte reguleringskommuner. Avgiftssatsen på kr. 4 er for øvrig den samme som ble fastsatt i reguleringstillatelsen for utbygging av Driva Kraftverk i 1969, hvor Sør-Trøndelag Kraftselskap har 75 pst. av eierinteressene. Denne reguleringstillatelsen ble for øvrig overført

Sør-Trøndelag Kraftselskap fra Sør-Trøndelag fylke på uendrede vilkår ved kongelig resolusjon 17. november 1972. For øvrig vil også avgiften i 4 av reguleringskonsesjonene kunne tas opp til ny vurdering 20 år etter at de opprinnelig ble gitt. For de øvrige 2 tillatelser går departementet ut fra at Kraftselskapet foretar de frivillige justeringer som i så fall ville være rimelige. Departementet vil på denne bakgrunn i tilslutning til Hovedstyret foreslå at reguleringskonsesjonene overføres Sør-Trøndelag Kraftselskap på uendrede vilkår.

Selv om ervervet representerer en så stor fallmengde at den overskrider den grense som ervervslovens § 2, 2. ledd fastsetter for at Stortingets samtykke til konsesjon bør foreligge, finner ikke departementet det i dette tilfelle nødvendig å forelegge saken for Stortinget. I og med reguleringstillatelsene har Stortinget i realiteten også tatt standpunkt til utbyggingen av fallene. Om Sør-Trøndelag fylke eller det interkommunale Sør-Trøndelag Kraftselskap står som eier, kan i denne sammenheng ikke ha noen betydning.

For ervervstillatelsens vedkommende tilrår departementet at det fastsettes vilkår i samsvar med det inntatte forslag fra Hovedstyret.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

1) I medhold av lov om konsesjon for vannfall, bergverk og annen fast eiendom m. v. av 14. desember 1917, tillates Sør-Trøndelag Kraftselskap å erverve Sør-Trøndelag fylkes fallrettigheter i Lundesokna, Svartelva og Søa på de vilkår som er nevnt i Olje- og energidepartementets foredrag av 19. mai 1978.
2) Regulerings- og overføringstillatelser gitt Sør-Trøndelag fylkeskommune/Sør-Trøndelag Elektrisitetsverk og som er nevnt i Olje- og energidepartementets ovennevnte foredrag overføres Sør-Trøndelag Kraftselskap på uendrede vilkår.

11. Mesna Kraftselskap.

(Regulering av Sør-Mesna. Endring av manøvreringsreglement.)

Kongelig resolusjon av 19. mai 1978.

Mesna Kraftselskap søkte i brev av 16. november 1976 om tillatelse til endring av manøvreringsreglementet for Sør-Mesna.

Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har i brev av 27. februar 1978 avgitt følgende uttalelse i saken:

«Ved brev av 16. november 1976 har Mesna Kraftselskap oversendt Hovedstyret følgende søknad til uttalelse:

«I manøvreringsreglement for Sør-Mesna heter det:

«I tiden fra vårflommen er avløpet og inntil 1. desember skal manøvreringen foregå således at vannstanden ikke senkes lavere enn 0,75 m under øverste reguleringsgrense (overløpet) og ikke lavere enn 3,50 m før etter 1. februar.»

På grunn av nevnte avsnitt i manøvreringsreglementet for Sør-Mesna, er driften av kraftverkene i Mesnavassdraget før 1. desember avhengig av magasinvann fra Nord-Mesna i år med dårlige nedbørsforhold.

For å oppfylle våre forpliktelser med forsyning til Lillehammer Vannverk og driftsvann til Mesna Kartonfabrik A/S må kraftselskapet tappe noe vann også i tørre somrer. For å vise at det også er sterke fiskeinteresser i Mesnaelva, vedlegges kopi av brev fra Lillehammer Sportsfiskerforening av 10. november 1976.

Vi mener at denne situasjonen er uholdbar for en betryggende kraftforsyning framover, da en tvungen tapping av Nord-Mesna i tilsvarende nedbørfattige somrer som 1976, uten mulighet for etterfylling fra Sør-Mesna, vil føre til kritisk lav vannstand og tappesvikt i Nord-Mesna.

På bakgrunn av disse erfaringer søker vi om en generell tillatelse til å senke Sør-Mesna 1,0 m under den grense som i dag gjelder før 1. desember.

Det kan opplyses at i normale år er kraftselskapet ikke interessert i å benytte en slik eventuell tillatelse.

Vi kan opplyse at kraftselskapet 28. september 1976 henvendte seg til grunneierne ved Sør-Mesna og Ringsaker Almenning om tillatelse til tapping, men fikk avslag i brev av 9. oktober 1976 uten begrunnelse fra grunneierne. Ringsaker Almenning svarte derimot positivt.

Kopi av brevene vedlegges.

Liknende tillatelse ble gitt høsten 1955 og 1959.»

Det vedlagte brev fra grunneierne ved Sør-Mesna av 9. oktober 1976 lyder:

«Grunneierne ved Sør-Mesna var samlet til møte på Bjørkhaugen den 8. d. m.

Forespørselen om å få lov til å påbegynne tapping av Sør-Mesna ble drøftet.

Vedtak:

Undertegnede grunneiere er enige om at gjeldende kontrakt overholdes, slik at påbegynning av tapping ikke finner sted.»

Ringsaker Almenning har gitt positivt svar, da de hevder at bakgrunnen for dette reglement var å bevare isveier for tømmertransport.

Lillehammer Sportsfiskerforening, brev av 10. november 1976 som var vedlagt søknaden lyder:

«På vårt siste medlemsmøte, den 8. november d. å. ble det bedt om at vi tok kontakt med Mesna kraftselskap om vannføringen i Mesnaelva. Som kjent har de to siste sommere vært spesielt nedbørsfattige. Forholdene i Mesnaelva mellom Mesnasaga og Kroen har spesielt sist sommer vært ekstra ille. Den minimale vannføringen som har vært i elva har ført til at fløene gror igjen og vannføringen, sammen med det varme været, har gjort vannet uvanlig varmt. Dette førte til at det var nesten umulig å få fisk av brukbar størrelse der inne. Det oppsto også en vond lukt fra elveleiet.

For oss synes det som om vannføringen vinterstid, — ikke minst vinteren 1975—1976 var svært stor, til sine tider nærmest flomlignende. Vi vil gjerne forespørre om årsaken til at magasinene nedtappes så kraftig vinterstid, slik at det, som i år, ikke er vann igjen til å holde en forsvarlig vannføring om sommeren. Kunne det ikke la seg gjøre å «gjemme» på noe av vannreservene til sommeren tar til og folk skal benytte elva og omgivelsene der til fiske og rekreasjon?»

Søknaden har vært kunngjort i Norsk lysingsblad og i lokalpressen, og har vært lagt ut til gjennomsyn ved kommunekontorene i Lillehammer og Ringsaker samt på postkontoret i Moelv i tiden fram til 1. juni 1977.

Ringsaker kommune har i brev av henholdsvis 5. juli og 31. august 1977 uttalt:

«Ringsaker kommune ble i brev av 29. november 1976 bedt om å uttale seg til søknad datert 16. november 1976 fra Mesna Kraftselskap vedr. senkning av Sør-Mesna.

Kommunen har innhentet uttalelse fra følgende lokale foreninger:

Ringsaker skogråd
Frilufts- og naturvernnemnda
Innlandsfiskenemnda
Ringsaker Jakt- og fiskeforening.

Av disse er det bare Frilufts- og naturvernnemnda som frarår at konsesjon gis.

Deres uttalelse datert 27. januar 1977 hitsettes:

«Nemnda vil ut fra frilufts- og naturvernhensyn, herunder hensynet til fisket, fraråt konsesjon gis.»

De øvrige foreninger stiller seg positivt til søknaden om regulering.

Fordi det hastet med uttalelse fra kommunen ble spørsmålet bare forelagt formannskapet — ikke kommunestyret.

Vedlagt følger utskrift av møtebok for Ringsaker formannskap i møte 20. juni 1977, sak nr. 488.

Det er senere kommet anmodning fra et kommunestyremedlem om at saken også må bli behandlett i kommunestyret. Saken vil således bli tatt opp der på neste møte — 25. august 1977.»

«Sak nr. 488. Mesna Kraftselskap — senkning av Sør-Mesna. Teknisk rådmann innstiller:

«Ringsaker kommune anbefaler Mesna Kraftselskaps søknad av 16 .november 1976 innvilget.»

Vedtak:

Formannskapet sluttet seg med 13 mot 2 stemmer til innstillingen.

Ovenstående ble behandlet av kommunestyret i møte den 25 .august 1977, sak nr. 196.

Vedtak:

Kommunestyret sluttet seg med 37 mot 18 stemmer til formannskapets innstilling i sak 488.

Repr. Svendsen fremmet følgende tilleggsforslag som ble vedtatt med 54 mot 1 stemme:

«Hvis konsesjon blir gitt så forbeholder grunneierne langs Sør-Mesna å bli underrettet når Mesna Kraftselskap vil benytte seg av denne tillatelse.»»

Hedmark fylkes friluftsnemnd har i møte 2. februar 1977 gjort slikt enstemmig vedtak:

«Hedmark fylkes friluftsnemnd har behandlet Mesna kraftselskaps søknad av 16. november 1976 om tillatelse til ytterligere 1,0 meters senkning av Sør-Mesna i tida før 1. desember hvert år. Nemnda har merket seg at tillatelse som omsøkt ble gitt etter særskilt søknad i 1955 og 1959.»

Fylkesmannen i Hedmark sier i brev av 13. juli 1977 bl. a. at han i likhet med fylkesfriluftsnemnda og Ringsaker formannskap vil anbefale at søknaden innvilges.

Lillehammer kommune, innstilling fra Teknisk rådmann av 10. mars 1977, sier bl. a.:

«Fylkesmannen har med brev av 13. januar 1977 oversendt saken til Lillehammer kommune og bedt innhentet uttalelser fra de organer som er nevnt i NVE's brev.

Jeg har bedt om uttalelser fra viltnemnda, innlandsfiskenemnda, helserådet, friluftsnemnda, jordstyret, skogrådet og Fåberg østsides jakt- og fiskeforening. Det foreligger nå uttalelse fra samtlige disse organer. Uttalelsene som følger vedlagt, er slik:

Viltnemnda gjorde den 7. mars 1977 slikt vedtak:

«Viltnemnda kan ikke se at ytterligere senkning av Sør-Mesna vil ha noen skadevirkninger for Mesna-vassdraget.»

Innlandsfiskenemnda gjorde den 3. februar slikt vedtak:

«Innlandsfiskenemnda vil bemerke at Sør-Mesna ligger i Ringsaker kommune og Hedmark fylke og ligger således ikke under vårt arbeidsområde. Men vil allikevel uttale at den omsøkte regulering ikke vil få nevneverdig skadevirkning på forholdene i Nord-Mesna.»

Helserådet har den 2. mars 1977 vedtatt å uttale følgende:

«Lillehammer helseråd har ikke noe å bemerke til at Sør-Mesna i somre med sterk tørke senkes ytterligere 1 meter før 1. des., når dette er absolutt nødvendig. Det er helserådets forutsetning at nedtappingen ikke får konsekvenser for Lillehammers vannforsyning.»

Friluftsnemnda sier følgende i brev av 25. februar 1977 til NVE:

«Mesnavannene har alltid betydd overordentlig meget for friluftsliv og rekreasjon for befolkningen i Lillehammer kommune.

Nord-Mesna er overregulert og fortoner seg for friluftslivet som en invalid av et vann. På noe tørre sammere er strendene og vannet overhodet ikke egnet til rekreasjon.

Sør-Mesna er også regulert, men fylles fort opp om våren og står hele sommeren og høsten som et meget vakkert og brukbart vann. Det har i dag og vil ennu mere i fremtiden ha den største betydning for friluftslivet.

Hele Mesnavassdraget er sterkt regulert, med tørrlagte elvestrekninger og samtlige vann regulert.

Skulle Mesna Kraftselskap i dag ha søkt om konsesjon for å regulere dette vassdrag fra naturlig tilstand, ville søknaden med all sannsynlighet blitt avslått. I alle tilfelle ville reguleringen ikke blitt så omfattende.

Årsaken til at det ikke kan skaffes nok vann i Mesna-elven i tørkesommere skyldes at Nord-Mesna er for sterkt nedtappet om våren (overregulert). Saken kan derfor også ordnes ved at manøvreringsreglementet for Nord-Mesna endres slik at det holdes tilbake en viss vannmengde som kan brukes en tørr sommer.

Friluftsnemnda har behandlet saken den 31. januar med denne konklusjon:

Mesnavassdraget er allerede overregulert. Det må advares sterkt mot nye inngrep.»

Jordstyret har den 21. februar 1977 vedtatt å uttale at den ingen merknader har.

Skogrådet har den 5. februar 1977 gjort slikt vedtak:

«Skogrådet kan ikke se at det vil få noen negative konsekvenser for Lillehammer kommune om søknaden innvilges og har følgelig ingen innvendinger.»

Fåberg Østsides jakt- og fiskeforening uttaler følgende i brev av 15. februar 1977:

«Styret i Fåberg Østsides Jakt- og Fiskeforening har gått gjennom søknaden og finner at pumping fra Sør-Mesna vil ha gunstig virkning for fisket i Nord-Mesna og Mesnaelva i nedbørfattige år. En går ut fra at det ved pumping fra Sør-Mesna kan forhindres at Nord-Mesna tappes ned så sterkt som i de siste år.

Vårt styre ser derfor positivt på at den omsøkte tillatelse blir gitt.»

Det synes etter de foreliggende uttalelser ikke å være noen grunn til at en skal motsette seg at tilaltelse i samsvar med søknaden blir gitt.

Jeg tillater meg å foreslå at saken blir forelagt kommunestyret med slik

innstilling:

Kommunestyret har ikke noe å bemerke til søknaden av 16. november 1976 fra Mesna Kraftselskap om en generell tilaltelse til å senke Sør-Mesna 1,0 m under den grense som i dag gjelder før 1. desember.»

Lillehammer kommunestyre gjorde i møte 31. mars 1977 slikt enstemmig vedtak:

«Kommunestyret har ikke noe å bemerke til søknaden av 16. november 1976 fra Mesna Kraftselskap om en generell tillatelse til å senke Sør-Mesna 1,0 m under den grense som i dag gjelder før 1. desember.»

Fylkesfriluftsnemnda i Oppland behandlet ovennevnte sak i møte 28. februar 1977 og fattet følgende vedtak:

«Fylkesfriluftsnemnda i Oppland har ikke noe å bemerke til at Mesna Kraftselskaps søknad blir imøtekommet.»

Fylkesmannen i Oppland sier i brev av 22. april 1977 at han ikke har noe å bemerke, og tilrår at søknaden blir imøtekommet.

Statens forurensningstilsyn, uttalelse av 27. januar 1977:

«Mesna Kraftselskap har søkt om å få tillatelse til å senke Sør-Mesna 1,0 m under den grense som i dag gjelder før 1. desember. Sør-Mesna kan senkes inntil 3,5 m under øverste reguleringsgrense, men ikke før etter 1. februar. Inntil 1. desember og etter at vårflommen har avløpt skal vannstanden ikke senkes lavere enn 0,75 m under øverste reguleringsgrense. Den omsøkte forandringen i manøvreringen i Sør-Mesna vil kunne bedre vanntilførselen i tørre perioder til kraftverkene i Mesnaelven, vannforsyningen til Lillehammer og til Mesna Kartonfabrik A/S. I år med normale avrenningsforhold er kraftselskapet ikke interessert i å benytte en eventuell tillatelse til endring i manøvreringsreglementet.

SFT antar den omsøkte endringen ikke vil føre til vesentlig endrede forurensningsforhold i Sør-Mesna. Forholdene i Mesnaelven antas å bli noe bedre enn i dag, da vannføringen i tørre perioder om sommeren er minimal.

Mesnaelven mellom Nord-Mesna og kraftverksinntaket ved Kroken viser tegn på å være i en eutrofierende utvikling, bl. a. er der stor begroing av høyere planter i en del av hølene i elven. Større vannføring i tørre sommerperioder vil derfor bedre vannutskifting i elven.

SFT har under henvisning til det ovennevnte ingen merknader til den omsøkte senkning av Sør-Mesna.»

Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, uttalelse av 25. mai 1977:

«Saken er forelagt fiskerikonsulenten i Øst-Norge til uttalelse. Kopi av uttalelsen vedlegges.

Fiskebestanden i Sør-Mesna er fullstendig dominert av abbor, men ørret, krøkle, ørekyt og steinulke forekommer også i vassdraget. Aanalyser av vannkvaliteten viser tilfredsstillende forhold for laksefisk.

Etter direktoratets oppfatning vil en endring av manøvreringsreglementet for Sør-Mesna, i samsvar med søknaden fra Mesna Kraftselskap, ikke føre til nevneverdige skader på fisket, utover det som allerede har skjedd i forbindelse med tidligere reguleringer. DVF finner derfor ingen grunn til å motsette seg den omsøkte endring av manøvreringsreglement av hensyn til fisket.

En vil imidlertid gjøre oppmerksom på at det hittil har vært gjort lite fra kraftselskapets side for å bøte på de skadevirkninger selve reguleringen av Sør-Mesna har påført fisket. Ved kgl. res. av 16. mars 1934 fikk Mesnavassdragets Brukseierforening tillatelse til 4 m senkning av Sør-Mesna. I vilkårene for denne tillatelsen ble det inntatt følgende bestemmelse:

> «Konsesjonæren plikter å anlegge, drive og vedlikeholde en fiskeriutklekningsanstalt etter Landbruksdepartementets nærmere bestemmelse, hvis dette finner det nødvendig for derigjennom å avhjelpe den skade som følge av tilleggsreguleringen.»

Ved kgl. res. av 19. des. 1952 ble ovenfor nevnte konsesjon på uforandrete vilkår overtatt av Mesna kraftselskap. En har tidligere ikke gitt kraftselskapet pålegg med hjemmel i dette vilkår, og en anser det heller ikke i dag å være en hensiktsmessig løsning å gi pålegg om bygging av klekkeri utelukkende av hensyn til forholdene i Sør-Mesna.

Etter DVF's oppfatning er det nå ønskelig at det iverksettes tiltak med sikte på å bedre fisket i Sør-Mesna, og at Mesna Kraftselskap bekoster dette. I den foreliggende situasjon ansees det som mest hensiktsmessig at det opprettes en avtale om iverksettelse av tiltak av hensyn til fisket mellom Mesna kraftselskap og de fiskeberettigede i Sør-Mesna. En slik avtale vil etter vurdering i dette direktoratt kunne tre i stedet for et pålegg fra DVF's side.

DVF vil derfor anbefale at Mesna kraftselskap tar kontakt med grunneierne i Sør-Mesna v/Ole Skjeggestad, 2610 Mesnali med sikte på å innlede forhandlinger om en slik avtale. DVF ved fiskerikonsulenten i Øst-Norge vil kunne bistå med råd om aktuelle fiskestelltiltak.

Forslag til vilkår gjeldende for begge Mesnavannene som følge av den omsøkte endring i manøvreringsreglement for Sør-Mesna:

I.

For å avhjelpe skadevirkninger av utbyggingen skal reguleringsanleggets eier dersom vedkommende departement eller den dette bemyndiger finner det nødvendig:

1. Sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også flerårig fisk) av det antall, de arter og stammer, den størrelse og kvalitet, og på den tid, sted og måte som måtte fastsettes, og dekke alle utgifter forbundet med fangst av stamfisk, klekking, fôring, transport og utsetting av den fisk som settes ut.
2. Bekoste fiskeribiologiske undersøkelser som omfatter de populasjoner som berøres av utbyggingen.

II.

Alle utgifter forbundet med nødvendig kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovennevnte vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår dekkes av konsesjonæren.»

Den nevnte uttalelsen fra fiskerikonsulenten i Øst-Norge av 13. januar 1977 lyder:

«De reguleringer som er inne i bildet når det gjelder kraftanleggene i Mesnafallene, er: Regulering av Sjursjøen, Kroksjøen, Melsjøen, Reinsjøen og Mesnavannene, samt overføring av en del av Brumundelvas nedslagsfelt.

Konsesjonene for reguleringene av sjøene er fra 1920 og 1934 hvor det i disse ikke er medtatt spesielle konsesjonsvilkår av hensyn til fisket.

Imidlertid i forbindelse med tillatelse til tilleggsregulering av Sjursjøen og Brumundaloverføringen, ble det her tatt med vilkår av hensyn til fisket. Jeg viser til henholdsvis post 14 i kgl. res. av 5. november 1954 og post 14 i kgl. res. av 20. desember 1957.

Den omsøkte endring av manøvreringsreglementet for Sør-Mesna vil ikke medføre nye reguleringer av denne sjøen, men jeg vil ovenfor direktoratet foreslå at konsesjonsvilkårene som ble gjort gjeldende for tilleggsreguleringen av Sjursjøen også gjøres gjeldende for begge Mesnavannene. Jeg vil foreslå at det i konsesjonsvilkårene fastsettes følgende vilkår av hensyn til fisket:

a. Å bekoste og foreta utsettinger av yngel og settefisk i de områder som berøres av utbyggingen og reguleringene.
b. Med års mellomrom å bekoste fiskeribiologiske undersøkelser i et omfang som til enhver tid blir å bestemme av direktoratet.»

Miljøverndepartementet oversender i brev av 1. juni 1977 uttalelsene fra Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk og Statens forurensningstilsyn, og vil komme tilbake til saken når Hovedstyrets innstilling foreligger.

Den Norske Turistforening oversender i brev av 31. mai 1977 uttalelse fra Lillehammer og Omland Turistforening datert 22. januar 1977. DNT's naturvernkomité behandlet saken i møte 26. mai s. å. og sluttet seg til Lillehammer og Omland Turistforenings uttalelse.

Lillehammer og Omland Turistforenings uttalelse av 22. januar 1977 lyder:

«Lillehammer og Omland Turistforening har i styremøte 5. januar 1977 behandlet Mesna Kraftselskaps søknad av 16. november 1976 om endring av manøvreringsreglementet for Sør-Mesna. Endringen går ut på øking av nedtappingen fra i dag 0,75 m til 1,75 m under øverste reguleringsgrense i tiden før 1. desember. Nedtappingsgrensen før 1. februar på 3,50 m blir uendret.

Området rundt Sør-Mesna er lite brukt som turterreng for Lillehammerdirstriktets befolkning. Som turistforening finner LOT liten grunn til å engasjere i denne endringen av nedtappingen av Sør-Mesna. Nord-Mesna er derimot av større interesse for det friluftsliv vår forening representerer. En nedtapping av Sør-Mesna som det søkes om er neppe til skade for forholdene rundt Nord-Mesna, kanskje heller til fordel ved at den årlige nedtapping av Nord-Mesna kan komme senere og bli mindre.»

Lillehammer Sportsfiskerforening, utalelse av 28. mars 1977:

«Lillehammer Sportsfiskerforening har i hele vinter arbeidet med å innhente opplysninger om vannstands- og fiskeforhold i Mesnavannene. Sør-Mesna hadde, til tross for den intense tørkesommeren 1976, tilfredsstillende vannstand, mens nabovannet Nord-Mesna, p. g. a. sterk nedtapping, var i en nedslående tilstand. Ut fra Nord-Mesna renner Mesnaelva som går gjennom Lillehammers kanskje mest benyttede friluftsområder. Mesnaelva er også en brukbar fiskeelv og blir svært mye benyttet både til fiske og rekreasjon. Situasjonen i Mesnaelva sommeren 1976 var fortvilet dårlig p. g. a. minimal vanntilførsel og hele elva var redusert til en sakteflytende illeluktende elv der det bare var rester igjen av den normale vannstand. Mesnaelva var derfor sommeren 1976 nærmest ubrukbar som fiskeelv.

På bakgrunn av ovenstående har Lillehammer Sportsfiskeforening derfor ingen innvendinger mot at Mesna kraftselskap får innvilget sin søknad om å senke vannstanden i Sør-Mesna 1,0 m under den grense som i dag gjelder før 1. desember. Men, vi vil få stille følgende betingelser til vårt standpunkt:

1. Den økede vannmengden som på denne måte tilføres Nord-Mesna, må ikke ukritisk tappes ut av magasinet, men tas vare på slik at en ikke på nytt får en lignende kritisk lav vannstand i magasinet som sommeren 1976.

Ovenstående under pkt. 1 bør klart pålegges kraftselskapet i den tillatelsen som eventuelt blir gitt.»

Norges Jeger- og Fiskerforbund slutter seg i brev av 21. april 1977 til uttalelsen fra Lillehammer Sportsfiskerforening av 28. mars s. å.

Ringsaker Jakt- og Fiskeområde, uttalelse av 30. mai 1977:

«Ringsaker Jakt- og Fiskeområde administrerer fisket i bl. a. Sør-Mesna. Styret for RJFO har behandlet den foreliggende søknad fra Mesna Kraftselskap i møte 3. februar d. å., hvor styret besluttet å gå imot en ytterligere regulering av Sør-Mesna.

Imidlertid har vi på et senere tidspunkt vært i kontakt med Mesna Kraftselskap, som da opplyste at den omsøkte senkning på 1 m i tillegg før 1. desember ikke i noe år skulle settes i gang før 1. november.

Med denne forutsetning finner ikke RJFO noe reelt grunnlag for innvendinger mot søknaden.»

De innkomne uttalelsene har vært forelagt Mesna Kraftselskap, som i brev av 30. november 1977 har uttalt:

«Vi viser til Deres brev av 19. september 1977 med vedlagte merknader.

1. *Brev fra Norges Jeger- og Fiskerforbund av 21. april 1977 og Lillehammer Sportsfiskerforening av 28. mars 1977.*

Selv om forholdene i Mesnaelva ikke direkte har noe med denne saken å gjøre vil vi bemerke:

De utilfredsstillende forholdene i Nord-Mesna og Mesnaelva sommeren 1976 henger direkte sammen med de (for vanntilførselen) ugunstige forhold under snøsmeltingen og den minimale nedbøren senere på sommeren.

At forholdene var vesentlig bedre i Sør-Mesna kan i stor grad tilskrives den overføringen Mesna Kraftselskap foretar fra Brumundvassdraget (Ljøsaa). Det gjeldende tappereglementet hindret at noe av dette vannet kunne overføres til Nord-Mesna.

Vi vil påpeke at en tillatelse til endring av tappereglementet ikke må inneholde tilleggsbestemmelser som gjør fordelene illusoriske. Dessuten vil vi hevde at «ukritisk tapping» ikke forekommer fra våre magasiner.

Hensikten med den reguleringsendring vi har søkt om, er å bedre kraftforsyningen i vanskelige år. Dersom dette gir bedre forhold i Nord-Mesna og Mesnaelva, er det en fordel som kommer i tillegg.

2. *Brev fra Den Norske Turistforening av 31. mai 1977 og Lillehammer og Omland Turistforening av 22. januar 1977.*

Ingen merknad.

3. *Brev fra Det kongelige Miljøverndepartement av 1. juni 1977.*
   a) *Statens Forurensningstilsyn av 27. januar 1977,*
   b) *Fiskerikonsulenten i Øst-Norge av 13. januar 1977 og*
   c) *Direktoratet for Vilt og Ferskvannsfisk av 25. mai 1977.*

a) I brevets 2. avsnitt er denne setning feil:

> «Sør-Mesna kan senkes inntil 3,5 m under øverste reguleringsgrense, men ikke før etter 1. februar.»

I endret manøvreringsreglement for Sør-Mesna av 1934 står det:

> «Søndre Mesnavatn kan oppdemmes til samme høyde som tidligere og senkes således at man får en samlet reguleringshøyde på 7,50 m.
>
> I tiden fra vårflommen er avløpet og inntil 1. desember skal manøvreringen

foregå således at vannstanden ikke senkes lavere enn 0,75 m under øverste reguleringsgrense (overløpet) og ikke lavere enn 3,50 m før etter 1. februar.»

For øvrig ingen merknad.

b) Dersom Fiskerikonsulentens forslag om tillegg til konsesjonsvilkårene blir tatt til følge, må Mesna Kraftselskap trekke søknaden tilbake. Kostnaden av slike tiltak vil langt overstige fordelene med reguleringsendringen.

Vi synes ikke det er akseptabelt av en instans som Fiskerikonsulenten å benytte en slik mulighet til å få nytt tak på en regulant.

Forslagene kan ikke godtas.

c) Direktoratet uttaler at de ikke anser at en endring av reglementet som det er søkt om, vil føre til nevneverdige skader på fisket utover det som er skjedd ved tidligere reguleringer. Det er derfor påfallende at denne annledningen nyttes til å pålegge nye tiltak.

Mesna Kraftselskap kan og vil naturligvis ikke sette seg imot at de bestemmende myndigheter gjør gjeldende de vilkår som finnes i konsesjonene. Imidlertid kan vi ikke se at det er riktig å gjøre dette i samband med en endring i reglementet som ikke fører til betydelig skade.

4. a) *Brev fra Fylkesmannen i Oppland av 22. april 1977,*
   b) *Oppland fylkeskommune, fylkesrådmannen, av 3. mars 1977,*
   c) *Lillehammer kommune, teknisk rådmann, av 10. mars 1977.*

a) Ingen merknad.

b) Ingen merknad.

c) Til Friluftsnemnda bemerkes:

Det er uklart hva foreningen legger i begrepet «overregulert». Reguleringsgraden i vassdraget er ca. 60 pst.

Når rettighetene utnyttes og manøvreringsreglementet følges, er det ikke mulig å unngå at det noen år blir lav vannstand med tørre strender i Nord-Mesna. Foreningen hevder at årsaken til at det ikke kan skaffes nok vann i Mesnaelva i tørkesomre er at Nord-Mesna er for sterkt nedtappet om våren.

Dette er ikke riktig.

Tappingen under langvarige tørkeperioder er en klomplisert balansegang mellom magasininnhold i Nord-Mesna og vannføring i Mesnaelva. Reglementet sier at vannføringen i elva ikke skal bli mindre enn naturlig minstevannføring. Det faktum at magasininnholdet ble redusert under tørkeperioden i 1976 beviser at dette pålegg ble overholdt så godt det var mulig.

Det ville være uriktig overfor naturverninteressene ved Nord-Mesna og kraftforsyningsinteressene i Mesna Kraftselskaps eierkommuner om en vesentlig del av magasininnholdet i Nord-Mesna skulle benyttes til å holde en betydelig vannføring i elva i tørkeperioder.

Den sterke advarsel mot nye inngrep synes urimelig i samband med den foreliggende søknad.

5. a) *Brev fra Fylkesmannen i Hedmark av 13. juli 1977 og 7. september 1977.*
   b) *Ringsaker kommune av 5. juli 1977.*
   c) *Hedmark Fylkes Friluftsnemnd av 16. februar 1977.*
   d) *Ringsaker Jakt- og Fiskeområde av 30. mai 1977.*

a) Ingen merknad.

b) Mesna Kraftselskap har ingen innvendinger mot at det blir tatt inn i vilkårene for endret manøvreringsreglement at grunneierne varsles før tapping etter denne tillatelse settes i verk.

c) Ingen merknad.

d) Ingen merknad. Her bør det imidlertid opplyses at det fra Mesna Kraftselskaps side var ment slik:

Det er neppe aktuelt å benytte tillatelsen til tapping før 1. desember uten at sjansen til «normalt høstregn» synes å være minimal. I den aktuelle høyde over havet (over 500 m) vil nedbør etter 1. november oftest komme som snø.

Den begrensning som ligger i at senkning først kan settes i gang 1. november, antas å være noe uheldig ettersom tillatelsen bør kunne avhjelpe spesielt vanskelige situasjoner.»

Hovedstyret vil bemerke:

Mesna Kraftselskap har ved kongelig resolusjon av 13. august 1920 og 16. mars 1934 fått tillatelse til å regulere Sør-Mesna totalt 7,5 m ved en heving på ca. 1 m og en senking på ca. 6,5 m.

Søknaden fra Mesna Kraftselskap vedrører endring i det gjeldende manøvreringsreglement for Sør-Mesna. I dette heter det bl. a.:

«I tiden fra vårflommen er avløpet og inntil 1. desember skal manøvreringen foregå således at vannstanden ikke senkes lavere enn 0,75 m under øverste reguleringsgrense (overløpet) og ikke lavere enn 3,50 m før etter 1. februar.»

Bakgrunnen for disse tidsbegrensninger på senkingen var, så vidt vi kan se, behovet for vinterveger og vasskjøring. Dette er forhold som i dag synes lite aktuelle.

I år med dårlige nedbørforhold er driften av kraftverkene i Mesnavassdraget avhengig av magasinvatn fra Nord-Mesna i tiden før 1. desember. Kraftselskapet har også forpliktelser med forsyning til Lillehammer Vannverk og med driftsvatn til Mesna Kartonfabrik A/S, og må av denne grunn også tappe noe vatn i tørre somrer. En tvungen tapping av Nord-Mesna i svært nedbørfattige somrer uten mulighet for etterfylling fra Sør-Mesna vil føre til lav vasstand med stygge strender, og en vil heller ikke ha mulighet til å slippe noe vatn fra Nord-Mesna til Mesnaelva.

Av denne grunn søkes det nå om en generell tillatelse til å senke Sør-Mesna 1,0 m under den grense som i dag gjelder før 1. desember.

Kraftselskapet opplyser at i normale år er de ikke interessert i å benytte en slik even-

tuell tillatelse. Kraftselskapet fikk slik tillatelse høsten 1955 og i 1959.

På lokalt hold er det framkommet få innsigelser mot endringen i manøvreringsreglementet.

I Ringsaker kommune er det bare Friluftsog naturvernnemnda som fraråd at konsesjon blir gitt, mens samtlige andre instanser som har uttalt seg går inn for at tillatelse skal bli gitt. Ringsaker kommune har bedt om at grunneierne langs Sør-Mesna skal underrettes når kraftselskapet vil benytte seg av omsøkte senking. Hovedstyret vil derfor anbefale at et slikt vilkår blir tatt inn i en eventuell tillatelse. Fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Hedmark anbefaler likeledes at søknaden innvilges.

I Lillehammer kommune er det også bare friluftsnemnda som fraråd at søknaden blir innvilget, mens de andre instanser ikke har hatt noen innvendinger mot søknaden. Hverken fylkesfriluftsnemnda eller Fylkesmannen i Oppland har noe å bemerke til at søknaden blir imøtekommet.

Statens forurensningstilsyn antar at forholdene i Mesnaelva vil bli noe bedre enn i dag, da vassføringen i tørre perioder om sommeren nå er minimal. Større vassføring i tørre sommerperioder vil bedre vassutskiftingen i elva.

Fiskerikonsulenten i Øst-Norge og Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk har foreslått nye vilkår for begge Mesnavatna som følge av den omsøkte endring i manøvreringsreglementet. Kraftselskapet har protestert mot at disse nye vilkårene blir tatt med i en eventuell tillatelse, og av denne grunn ble det avholdt et møte i NVE 13. januar 1978 med kraftselskapet og fiskerikonsulenten i Øst-Norge. På møtet bekreftet fiskerikonsulenten at de foreslåtte vilkår fra Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk bare ville bli gjort gjeldende for de to Mesnavatna, Mesnaelva samt nedre deler av tilløpselvene til Mesnavatna. De foreslåtte fiskeribiologiske undersøkelser skulle være enkle undersøkelser som ble begrenset til ovennevnte vatn og elvestrekninger. Etter dette ble det oppnådd enighet om at de vilkårene som var foreslått fra Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk skulle benyttes i en eventuell tillatelse til endring av manøvreringsreglementet for Sør-Mesna.

Av de øvrige merknader framgår at en slik endring av manøvreringsreglementet som omsøkt ikke vil medføre skade av betydning, men heller være en fordel ved at den årlige nedtapping av Nord-Mesna kan komme senere og bli mindre. For selve Mesnaelva er endringen etter Hovedstyrets syn en fordel, fordi vassføringen i svært tørre perioder vil bli bedret.

Ringsaker Jakt- og Fiskeområde har forstått kraftselskapet slik at den omsøkte senking ikke noe år skulle settes i gang før 1. november, og foreningen finner under denne forutsetning ikke noe grunnlag for innvendinger mot søknaden. Kraftselskapet sier i sin kommentar til denne uttalelse at den begrensning som ligger i at senkingen først kan settes i gang 1. november antas å være noe uheldig, ettersom tillatelsen bør kunne avhjelpe spesielt vanskelige situasjoner. Hovedstyret sier seg enig med kraftselskapet i dette, og viser samtidig til selve søknaden, der det opplyses at i normale år er kraftselskapet ikke interessert i å benytte en slik tillatelse som omsøkt.

Hovedstyret finner etter en samlet vurdering at skadevirkningene og ulempene ved den omsøkte endring av manøvreringsreglementet for Sør-Mesna er små i forhold til de fordeler en oppnår. Hovedstyret kan i denne forbindelse heller ikke se annet enn at f. eks. fiskeriinteressene ser seg tjent med endringen, noe som ikke kan være uvesentlig for friluftsinteressene, i det hele. Hovedstyret vil derfor anbefale at tillatelse til omsøkte endring blir gitt.

Når det gjelder vilkårene for fisket i Mesnavatna viser Hovedstyret til at det er oppnådd enighet mellom kraftselskapet og fiskerikonsulenten i Øst-Norge om hvorledes de nye vilkårene foreslått av Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk skal benyttes i en eventuell tillatelse. Disse vilkår vil erstatte det gamle vilkåret om å anlegge, drive og vedlikeholde en fiskeutklekkingsanstalt, som var gitt som første punkt i de ytterligere vilkår for Mesnavatna, gitt ved kongelig resolusjon 16. mars 1934. Disse vilkår anbefales derfor opphevet. Vedlagt følger forslag til nytt manøvreringsreglement og forslag til endring av de ytterligere vilkår for Mesna-vatna.

Sakens dokumenter vedlegges.

Behandlet i Hovedstyrets møte 20. februar 1978.»

Hovedstyrets forslag til manøvreringsreglement for reguleringsdammene i Søndre og Nordre Mesnavatn:

I. Særbestemmelser for Søndre Mesnavatn:

1.

Søndre Mesnavatn kan oppdemmes til samme høyde som tidligere og senkes således at man får en samlet reguleringshøyde på 7,50 m.

2.

I tiden fra vårflommen er avløpet og inntil 1. desember skal manøvreringen foregå således at vasstanden ikke senkes lavere enn

1,75 m under øverste reguleringsgrense (overløpet) og ikke lavere enn 3,50 m før 1. februar. Dersom vasstanden før 1. desember senkes lavere enn 0,75 m under øverste reguleringsgrense, skal grunneierne langs Sør-Mesna straks underrettes.

3.

Overløpet skal alltid være helt åpent og vasstanden må ikke overstige dette uten at alle reguleringsinnretninger er åpnet.

4.

Det avgis det til den alminnelige fløting i elva ned til Nordre Mesnavatn (Bustokelva) nødvendige vatn overensstemmende med de ved overenskomst eller skjønn fastsatte bestemmelser.

II. Særbestemmelser for Nordre Mesnavatn:

1.

Nordre Mesnavatn kan oppdemmes til samme høyde som tidligere og senkes således at man får en samlet reguleringshøyde på 8,3 m. Reguleringsgrensen er betegnet med kotene henholdsvis 108,3 og 100,0 m.

2.

Vasstanden må ikke overstige høyeste reguleringsgrense uten at alle reguleringsinnretninger er åpnet.

3.

I tilfelle av at Mesna gjøres fløtbar, skal der avgis nødvendig fløtingsvatn til drift av en tømmerrenne overensstememnde med de ved overenskomst eller skjønn fastsatte bestemmelser.

III. Felles bestemmelser for begge vatn.

1.

Reguleringsgrensene skal betegnes ved faste og tydelige merker ved de to dammer. Merkene skal godkjennes av det offentlige.

2.

Der skal ved manøvreringen has for øye at vassdragets naturlige flomvassføring såvidt mulig ikke forøkes. Heller ikke må dets naturlige lavvassføring forminskes til skade for andres rettigheter.

For øvrig kan vasslippingen foregå etter de i Mesna utbyggede anleggs behov og etter nærmere bestemmelse av Mesna Brukseierforening.

3.

Til å forestå manøvreringen antas norske statsborgere som godtas av vedkommende regjeringsdepartement.

Damvokterens bolig skal ligge i dammenes umiddelbare nærhet og være forsynt med telefon.

4.

Det skal påses at flomløpene ikke hindres av is eller lignende samt at dammene til enhver tid er i god stand.

Der føres protokoll over dammenes manøvrering, avleste vasstander, samt observeres og noteres om det måtte forlanges regnmengder, temperatur m. v. Av denne protokoll sendes der ved hver måneds utgang avskrift til Vassdragsdirektøren.

5.

Mulig tvist om dette reglements forståelse blir å avgjøre av vedkommende regjeringsdepartement.

6.

Forandringer i dette reglement kan kun foretas av Kongen etter at Brukseierforeningen og de interesserte kommuner har hatt anledning til å uttale seg.

Forslag til endring av de ytterligere vilkår fastsatt ved kongelig resolusjon 16. mars 1934 for reguleringsbetingelser for Mesnavatna:

1.

I.

For å avhjelpe skadevirkninger av utbyggingen skal reguleringsanleggets eier dersom vedkommende departement eller den dette bemyndiger finner det nødvendig:

1. Sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også flerårig fisk) av det antall, de arter og stammer, den størrelse og kvalitet, og på den tid, sted og måte som måtte fastsettes, og dekke alle utgifter forbundet med fangst av stamfisk, klekking, fôring, transport og utsetting av den fisk som settes ut.
2. Bekoste enkle fiskeribiologiske undersøkelser som omfatter de populasjoner som berøres av utbyggingen.

II.

Alle utgifter forbundet med nødvendig kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovennevnte vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår dekkes av konsesjonæren.

2.

Til anlegg og drift av reguleringsanleggene ved Søndre og Nordre Mesnavatn skal utelukkende anvendes funksjonærer og arbeidere som har norsk innfødts- eller statsborgerrett. Vedkommende myndighet kan dog tillate unntakelser fra regelen når behovet for spesiell fagkunnskap eller øvelse eller andre avgjørende hensyn gjør det nødvendig eller særlig ønskelig. Såframt ikke offentlige hensyn taler derimot, kan fremmede arbeidere også tillates benyttet når de har hatt fast bopel her i riket i det siste år.

For hver dag noen i strid med foranstående bestemmelser er i konsesjonærens tjeneste erlegges til statskassen en løpende mulkt stor inntil kr. 50,— femti kroner — for hver person.

3.

Konsesjonæren skal ved bygging og drift av reguleringsanleggene ved Søndre og Nordre Mesnavatn anvende norske varer, for så vidt disse kan fås like gode, tilstrekkelig hurtig — herunder forutsatt at der er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen — samt til en pris som ikke med mere enn 10 pst. overstiger den pris med tillagt toll, hvortil de kan erholdes fra utlandet. Er der adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innen landet fallende arbeide og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere, når bare ovennevnte prisforskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges.

Toll og pristillegg tilsammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske vares pris (eksklusive toll). I tilfelle av tvist om dette avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer når særlige hensyn gjør det påkrevet.

For overtredelse av bestemmelsene i nærværende post erlegger konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulkt av inntil 15 — femten pst. — av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

Miljøverndepartementet uttaler i brev av 20. mars 1978 følgende om saken:

«En viser til Deres brev av 10. mars 1978 vedlagt Hovedstyret for NVE's innstilling av 27. februar 1978 vedrørende ovenstående.

Departementet har ingen merknader til endringen i manøvreringsreglementet.

Hovedstyret foreslår at DVF's forslag til vilkår vedrørende fisk følges. Departementet er enig i dette.

Departementet finner det ikke nødvendig å fastsette spesielle vilkår etter lov om vern mot vannforurensning.»

Departementet skal bemerke:

I brev av 16. november 1976 har Mesna Kraftselskap søkt om generell tillatelse til å senke Sør-Mesna 1,0 m under den grense som i dag gjelder før 1. desember. Bakgrunnen for søknaden er at driften av kraftverkene i Mesnavassdraget før 1. desember er avhengig av magasinvann fra Nord-Mesna i år med dårlige nedbørsforhold. Kraftselskapet har også forpliktelser med forsyning til Lillehammer Vannverk og med driftsvann til Mesna Kartonfabrik A/S, og må av den grunn også tappe noe vann i tørre somre. En tvungen tapping av Nord-Mesna i svært nedbørfattige somre uten mulighet for etterfylling fra Sør-Mesna fører til lav vannstand med stygge strender, og en har heller ikke mulighet til å slippe noe vann fra Nord-Mesna til Mesnaelva. Denne situasjon mener Mesna Kraftselskap er uholdbar for en betryggende kraftforsyning fremover.

Mesna Kraftselskap har ved kongelig resolusjon av 13. august 1920 og 16. mars 1934 fått tillatelse til å regulere Sør-Mesna totalt 7,5 m ved en heving på ca. 1 m og en senking på ca. 6,5 m.

I det gjeldende manøvreringsreglement for Sør-Mesna er blant annet tatt inn følgende bestemmelse:

«I tiden fra vårflommen er avløpet og inntil 1. desember skal manøvreringen foregå således at vannstanden ikke senkes lavere enn 0,75 m under reguleringsgrensen (overløpet) og ikke lavere enn 3,50 m før etter 1. februar.»

Bakgrunnen for disse tidsbegrensninger på senkingen synes å ha vært behovet for vinterveier og vannkjøring. Og dette er forhold som i dag synes lite aktuelle.

Det er fremkommet få innsigelser mot endringen i manøvreringsreglementet.

Frilufts- og naturvernnemnda i Ringsaker og friluftsnemnda i Lillehammer frarår at konsesjon blir gitt.

Men både Ringsaker og Lillehammer kommuner, fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Hedmark samt fylkesfriluftsnemnda og Fylkesmannen i Oppland anbefaler at søknaden imøtekommes. Ringsaker kommune ber dog om at grunneierne langs Sør-Mesna blir underrettet når kraftselskapet vil benytte seg av omsøkte senkning. Departementet vil i likhet med Hovedstyret tilrå at et slik vilkår blir tatt inn i tillatelsen.

Statens forurensningstilsyn har ingen innvendinger mot endringen i manøvreringsreglementet, og antar at forholdene i Mesnaelven vil bli noe bedre enn i dag.

Fiskerikonsulenten i Øst-Norge og Direktoratet for vilt- og feskvannsfisk har foreslått

nye vilkår vedrørende fiske i begge Mesnaelvene som følge av den omsøkte endring i manøvringsreglementet.

Hovedstyret for NVE har tilrådd at søknaden imøtekommes.

Miljøverndepartementet har ingen merknader til endringen i manøvreringsreglementet.

Olje- og energidepartementet finner at den omsøkte endring av manøvreringsreglementet vil ha store fordeler for driften av kraftverkene i Mesnavassdraget i år med dårlige nedbørsforhold. Skadevirkningene ved endringen synes å være ubetydelige, verken forurensningsforholdene eller forholdene for fisket vil bli forverret. Det fremgår dessuten av søknaden at kraftselskapet ikke er interessert i å benytte en eventuell tillatelse i normale år. Behovet for vinterveier og vannkjøring som synes å ha vært bakgrunnen for tidsbegrensningen av senkingen, er forhold som er lite aktuelle i dag. På denne bakgrunn vil Olje- og energidepartementet tilrå at tillatelse til omsøkte endring blir gitt.

Tillatelse foreslås gitt på vilkår som foreslått av Hovedstyret. Og nytt manøvreringsreglement foreslås fastsatt i samsvar med Hovedstyrets forslag.

Når det gjelder de nye vilkårene for fisket i Mesnavatna, viser departementet til at det er oppnådd enighet mellom kraftselskapet og fiskerikonsulenten i Øst-Norge om hvordan vilkårene skal benyttes i en eventuell tillatelse. Disse vilkår vil erstatte det gamle vilkåret om å anlegge, drive og vedlikeholde en fiskeutklekkingsanstalt, gitt ved kongelig resolusjon 16. mars 1934, dette vilkår vil nå bli opphevet.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

Mesna Kraftselskap tillates å senke Sør-Mesna 1,0 m under den grense som i dag gjelder før 1. desember. Nytt manøvreringsreglement fastsettes i overensstemmelse med departementets foredrag av 19. mai 1978.

De ytterligere vilkår vedrørende fisket i Mesnavatna fastsatt ved kongelig resolusjon 16. mars 1934 endres i overensstemmelse med departementets foredrag av 19. mai 1978.

12. Arendals Vassdrags Brukseierforening.

(Endring av reglement for manøvrering av dammene i Arendalsvassdraget.)

Kongelig resolusjon av 19. juni 1978.

I brev av 26. februar 1975 avga Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen innstilling i anledning søknad fra Arendals Vassdrags Brukseierforening om endring av reglement for manøvrering av dammene i Arendalsvassdraget. Hovedstyrets brev hadde følgende ordlyd:

«Med departementets ekspedisjon av 27. september 1972 fikk Hovedstyret oversendt til uttalelse følgende søknad av h.r.advokat Jan Dahl datert 9. s. m. vedr. ovenstående:

«Ovennevnte manøvrereingsreglement for Vråvatn, Nisser, Fyresvatn, Drang og Nelaug er fastsatt senest ved kgl. res. av 17. mars 1950. De fleste av bestemmelsene er imidlertid av eldre opprinnelse, og reglementet antas i dag å ha til dels noe foreldet form og innhold. Blant annet er kraftreguleringsbestemmelser og fløtningsbestemmelser flettet sammen, hvilket som nevnt nedenfor har forårsaket uenighet om forståelsen av reglementet. Dessuten har Nidarå Fellesfløtningsforening nå besluttet at det inntil videre ikke skal drives fløtning i foreningens regi, og fløtningsinnretningene er nedlagt og i det vesentligste fjernet.

Når det gjelder reglementets punkt 4 for Fyresvatn har det vært uenighet om forståelsen av reglementet, og da i første rekke punktets femte ledd som angir at vannslippingen «utenfor flomtiden så vidt mulig ikke må overstige gjennomsnittlig 19 m³/sek. i en 4 ukers periode». Brukseierforeningen har vært av den oppfatning at denne bestemmelse, som står blant fløtningsbestemmelsene, bare angir det maksimum fløtningen kan kreve sluppet. Denne forståelse er imidlertid som kjent ikke delt ved Departementets brev av 25. april d. å., og spørsmålet er innklaget for Kongen, jfr. min klage av 16. mai d. å. Brukseierforeningen fastholder således sin fortolkning, men jeg kommer i dette brev ikke inn på den nærmere begrunnelse for hvorfor brukseierforeningen fortsatt mener at dens fortolkning må være den riktige.

Etter det ærede Departements brev av 25. april d. å. har reglementsfortolkningen og Departementets brev vært gjenstand for en omfattende diskusjon i brukseierforeningen; og man er kommet til at det det ærede Departement uttaler seg om, kun refererer seg til tappeadgangen i fyllingsperioden og sommerhalvåret for øvrig, jfr. siste del av den siterte uttalelse fra N. V. E. Man forstår det således at selv om det ærede Departement ikke har delt brukseierforeningens syn om at angivelsen av 19 m³/sek. i gjennomsnitt over en 4 ukers periode bare er en maksimering av hva fløtningen kan kreve, så er det ikke ment å gi uttrykk for at den angjeldende bestemmelse skulle innebære noen begrensning for tappingen i vinterhalvåret som for Fyresvatns vedkommende er regulert i punkt 4, siste ledd, der det er angitt at «Vannslippingen fra Fyresvatn forøvrig skal foregå således at det fås jevnest mulig driftsvann for de nedenforliggende kraftanlegg».

For skulle noen slik begrensning gjelde for vinterhalvåret (og det tilsvarende også skulle

gjelde for Nisser), ville nærmest de konsederte reguleringer for Nisser og Fyresvatn være illusoriske. Vannføringen på henholdsvis 26 m³/sek. og 19 m³/sek. er som kjent bestemmende års regulerte vannføring før de senere ovenforliggende reguleringer. Med de ovenforliggende reguleringer er imidlertid bestemmende års regulerte vannføring fra Nisser økt til 35,1 m³/sek. og fra Fyresvatn til 24,3 m³/sek. (Hovedstyret har angitt økningen fra Nisser ved Skafsåreguleringene til 4,9 m³/sek., jfr. s. 7 i St .prp. nr. 77 (1951), senere endret til 4,0 m³/sek. og ved Fjonereguleringen til 5,1 m³/sek., jfr. s. 26 i St. prp. nr. 107 (1966—67) og fra Fyresvatn ved regulering av Hovvatn m. fl. til 3,6 m³/sek., jfr. s. 12 i St. prp. nr. 54 (1960—61) og ved de ytterligere reguleringene i Finndalsvassdragene til 2,3 m³/sek., jfr. s. 24 i St. prp. nr. 105 (1969—70) samt ved overføringen av Gjuvå i tilknytning til Fjoneutbyggingen ÷ 0,6 m³/sek., jfr. s. 26 i St. prp. nr. 107 (1966—67). For den ytterligere regulering av Finndalsvassdraget er det så vidt forstås enda ikke beregnet konsesjonsavgifter, men for Skafsåreguleringen, Fjonereguleringen og Hovvatnreguleringen er det beregnet konsesjonsavgifter også for verkene nedenfor Nisser og Fyresvatn, hvilket må bygge på den forutsetning at man i tillegg til vannet fra Nisser- og Fyresvatnmagasinene skal slippe igjennom vannet fra de ovenforliggende reguleringene.) Nye beregninger gir dog noe avvik, spesielt for Nisser som følge av at minstevannføringen der i sin tid ble noe for høyt anslått.

I praksis vil det imidlertid på vinterstid komme vesentlig større vannføringer fra de ovenforliggende reguleringer. Således vil man i tappeperioden få en gjennomsnittlig vannføring ned til Nisser fra Skafså Kraftverk og Fjone Kraftverk på ca. 28 m³/sek. (for Skafsås vedkommende via Vråvatn) og til Fyresvatn en gjennomsnittlig vannføring fra Finndøla Kraftverk på ca. 20 m³/sek. Og i perioder med hard belastning vil det komme vesentlig mer vann fra de nevnte kraftverk. Hertil ommer så det uregulerte tilsig til henholdsvis Nisser og Fyresvatn samt tappingen av disse magasiner.

Brukseierforeningen har videre drøftet realiteten i at det skulle gjelde en 19 m³/sek.-begrensning for Fyresvatn om sommeren og eventuelt en tilsvarende begrensning på 26 m³/sek. for Nisser, samt om ikke reglementet i så fall burde endres. Man har kommet til at en gjennomsnittlig 19 m³/sek.- og 26 m³/sek.-begrensning om sommeren kan være akseptabel under forutsetning av at gjennomsnittsperioden utvides fra 4 til 8 uker samt at det uttrykkelig angis at det i tillegg hertil kan foretas gjennomtapping av vann fra ovenforliggende magasiner så fremt dette ikke sinker fyllingen av henholdsvis Nisser og Fyresvatn, jfr. punkt 3 nedenfor. Brukseierforeningen, dvs. dens flertall bestående av samtlige medlemmer unntatt A/S Arendals Fossekompani, har videre besluttet å be reglementet modernisert som angitt nedenfor. A/S Arendals Fossekompani har ikke gitt beslutningen om å søke fastsatt nytt reglement sin tilslutning, idet selskapet ønsker at det først skal inngås en avtale medlemmene imellom vedrørende produksjonen i vassdraget.

Jeg vedlegger forslag til nytt manøvreringsreglement (bilag 1), idet jeg på vegne av brukseierforeningen søker reglementet endret overensstemmende med forslaget. Avtrykk av det någjeldende reglement vedlegges som bilag 2.

Bortsett fra det som nevnes nedenfor og som er i det vesentligste av mer formell art, skulle det vedlagte forslag til nytt manøvreringsreglement ha samme realitet som det gamle — da ut fra Departementets fortolkning vedrørende tappebegrensningen om sommeren.

I tilknytning til reglementsforslaget bemerkes:

1) Forslaget er formelt modernisert, idet det er satt opp etter mønster av reglementer av nyere dato, således reglementene av 21. juli 1967 vedrørende Fjone-utbyggingen og av 14. august 1970 vedrørende Finndølavassdraget. I pkt. 5 er det tatt inn bestemmelser overensstemmende med det som er angitt i Vassdragsdirektoratets sirkulære av 2. februar 1972 til regulanter i vassdrag. Kotehøydene i forslaget refererer seg til N.G.O., og tilsvarer da høyder som følger av det nåværende reglement.
2) Man har tatt ut alle de gamle fløtningsbestemmelsene, bortsett fra henvisningen i det tidligere reglements punkt 3, annet ledd, og punkt 4, annet ledd, jfr. det nye utkast, punkt 2, første ledd.

   De utelatte fløtningsbestemmelser var noe «foreldede» allerede da det ble fløtet, men forholdet er som nevnt foran at fløtningen de facto er nedlagt. Brukseierforeningen anser det usannsynlig at fløtningen vil bli gjenopptatt, men det må iallfall anses som utelukket at den vil bli gjenopptatt i en slik form at de gamle bestemmelsene vil være adekvate. Man mener derfor at det eneste riktige er at de gamle bestemmelsene utgår, men at fløtningen i reglementet reserveres sine rettigheter, som i tilfelle av at fløtningen skulle bli gjenopptatt må bli å fastsette ved ny avtale eller skjønn.
3) Etter det någjeldende reglements punkt 3, annet ledd, og punkt 4, annet ledd, skal det om våren manøvreres således at «magasinene fylles så hurtig som mulig til en halv meter under høyeste reguleringsgrense — dog under hensyntagen til fløtningens og bruksdriftens rasjonelle og hensiktsmessige fremme».

   I og med henvisningen til fløtningens og bruksdriftens rasjonelle fremme, angir bestemmelsen for så vidt bare at man skal bestrebe seg på en rask fylling uten unødig tapping, hvilket man selvsagt vil gjøre. Man har bibeholdt bestemmelsen, men man har funnet det riktig også her uttrykkelig å angi at tappeadgangen er maksimert til henholdsvis 26 og 19 m³/sek. over en 8 ukers periode. (Om periodens lengde, se nedenfor.)

   Likeledes har man angitt at det er adgang til å foreta gjennomslipping av vann som måtte bli sluppet fra ovenforliggende magasiner før disse er fulle, men at gjennomslippingen i så fall ikke skal sinke fyllingen av henholdsvis Nisser og Fyresvatn. Bestemmelsen tar i første rekke

sikte på at Finndøla Kraftverk blir kjørt om sommeren på grunn av kraftforsyningen i distriktet eller for å gi kompensasjonskraft til nedenforliggende kraftverk, og i en slik situasjon bør dette vannet også nyttes i de nedenforliggende kraftverk hvilket skulle være ubetenkelig i og med at fyllingen av henholdsvis Nisser og Fyresvatn ikke skal forsinkes. Realiteten i det siste er at man må foreta en tilsvarende mindre tapping fra Nisser og Fyresvatn innen vedkommende ovenforliggende magasin ville ha vært fullt.

Man har som nevnt endret periodene, som gjennomsnittet av avløpene fra Kjøruld og fra Hønetjønn skal regnes over, fra 4 til 8 uker. Gjennomførte EDB-beregninger viser nemlig at man uten noen utjevning av tappingen fra Nisser og Fyresvatn vil få meget varierende vannføringer ved kraftstasjonene nedenfor Nelaug. Beregningene viser også at det er nødvendig med en utjevningsperiode på 8 uker for at man skal oppnå en noenlunde tilfredsstillende stabil vannføring for disse stasjonene. For fyllingsforholdene i Nisser og Fyresvatn vil dette ha liten betydning.

Brukseierforeningen har latt Ingeniør A. B. Berdal foreta beregning av hvordan vannstandsforholdene i henholdsvis Nisser og Fyresvatn ville ha vært i årene 1935—1961 dersom de ovenforliggende reguleringer hadde vært satt i verk. Jeg vedlegger brukseierforeningens brev av 6. ds. til meg (bilag 3), samt Ingeniør A. B. Berdals beregning av 4. ds. med kurver over vannstandsforholdene (bilag 4). I brukseierforeningens brev og Ingeniør A. B. Berdals utredning er det nærmere redegjort for de forutsetninger man har lagt til grunn ved beregningene. Det er forutsetninger som etter brukseierforeningens mening vil illustrere forholdene best, men som redegjort for i brukseierforeningens brev, vil vannstandsforholdene i praksis i de fleste år bli bedre enn det beregningene viser.

Tappebegrensningene på gjennomsnittlig henholdsvis 26 og 19 m³/sek. for den tid magasinene ligger mer enn en halv meter under høyeste regulerte vannstand er angitt å gjelde fram til 1. oktober for at man skal ha en fast dato med hensyn til når vintertappingen kan begynne.

4) Man har latt bestemmelsen av lavvassføringen i Nisserelv og Fyreselv referere seg til nedenfor henholdsvis Høgefoss og Dynjanfoss Kraftverk, idet dette er overensstemmende med slik det har vært manøvrert siden disse kraftverk ble bygd.

5) Man har også sløyfet bestemmelsene om manøvrering av og slipping fra henholdsvis Kjøruld og Hønetjønn, da disse bestemmelser utelukkende gjelder fløtningsforholdene. Disse magasiner vil nå være rene inntaksmagasiner for sine respektive kraftverk, og man antar at det ikke er grunn til å ha bestemmelser vedrørende disse inntaksmagasiner i dette reglement som jo gjelder de nærmere angitte reguleringsmagasinene. Reguleringen for disse inntaksmagasinene følger av tillatelsene i tilknytning til de respektive kraftverk, jfr. for Kjøruld Kgl. res. av 20. mars 1925 og for Hønetjønn Kgl. res. av 20. november 1948, samt av de rettigheter som er erververt ved avtale og skjønn i forbindelse med de nevnte tillatelser.

Jeg gjør dog oppmerksom på at det i punkt 4 i den Kgl. res. av 20. mars 1925 er angitt at «dammen blir å manøvrere etter et av Kongen utferdiget reglement», og det eksisterer intet annet reglement enn det som er tatt inn i reglementet for dammene i Arendalsvassdraget, punkt 3. Skulle det ærede Departement av den grunn mene at det er nødvendig med reglementsbestemmelser for Kjøruld, synes man bl. a. for å unngå unødige forsinkelser at dette i tilfelle bør tas opp særskilt med Aust-Agder Kraftverk og uavhengig av denne søknad. Aust-Agder Kraftverk er nemlig alene rettighetshaver til Kjøruld (og for så vidt også til Hønetjønn).

6) I første rekke med henblikk på vinterreguleringssesongen har man sløyfet de forskjellige bestemmelser om at manøvreringen skal foregå således at det fås jevnest mulig driftsvann for de nedenforliggende kraftanlegg, idet man mener at det i dag på vanlig måte må reguleres etter de nedenforliggende verks behov. Bestemmelsene om at det skal slippes slik at det fås jevnest mulig driftsvann for de nedenforliggende kraftverk, er etter brukseierforeningens flertalls mening bare en angivelse av at bortsett fra de i reglementet angitte fløtningsbestemmelser m. m. skal det foretas regulering etter kraftverkenes behov, hvilket ble angitt på den måte som tidligere var den alminnelige.

7) Man har sløyfet angivelsen av at der så vidt mulig skal holdes jevn vannføring ut av Nelaug på minst 52,5 m³/sek., idet det etter reguleringen av Nesvatn til tider kan være vanskelig å holde en fullt så høy vannføring hvis man skal ha de ovennevnte restriksjoner for Nisser og Fyresvatn.

Det bemerkes at det sannsynligvis i forbindelse med Fjoneutbyggingen og Finndølautbyggingen i 1973 av grunneierne vil bli bedt holdt skjønn rundt henholdsvis Nisser og Fyresvatn, noe brukseierforeningen på nærmere angitte vilkår har forpliktet seg til; og brukseierforeningen er selvsagt innforstått med at eventuelle virkninger av reglementsendringen utover det som tidligere er erstattet, blir bedømt ved disse skjønn.

Jeg tillater meg samtidig å gi uttrykk for at brukseierforeningen av hensyn til de bebudede skjønn og forberedelsen til disse, ville være meget takknemlig for en snarlig behandling.»

Forslaget til reglement lyder slik:

«1. Reguleringer.

Magasin	Reguleringsgrenser Øvre kote	Nedre kote	Reg.-høyde m
Vråvatn	247,87	246,30	1,48
Nisser	246,76	243,76	3,00
Fyresvatn ...	279,65	275,15	4,50
Drangsvatn ..	272,86		4,50
Nelaug	140,31	137,31	3,00

Høydene refererer seg til Norges Geografiske Oppmålings Normal Null 1954.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen godkjenner.

2. Ved vårflommens komme skal dammene for Nisser og Fyresvatn manøvreres således at magasinene fylles så hurtig som mulig til en halv meter under høyeste reguleringsgrense, idet det dog for fløtningens og bruksdriftens rasjonelle og hensiktsmessige fremme er adgang til å foreta slik tapping at det kan holdes et avløp — som et gjennomsnitt over en 8 ukers periode — på 26 m^3/sek. fra Kjøruld og på 19 m^3/sek. fra Hønetjønn. Det er også adgang til i tillegg til den nevnte tapping å foreta gjennomslipping av vann som måtte bli sluppet fra ovenforliggende magasiner før disse er fulle. Slik gjennomtapping skal dog ikke sinke fyllingen av Nisser og Fyresvatn.

   Det skal heller ikke senere i sommerhalvåret i den tid henholdsvis Nisser eller Fyresvatn måtte ligge under en halv meter under høyeste reguleringsgrense tappes mer enn det som er nødvendig for å holde de nevnte gjennomsnittlige vannføringer fra Kjøruld og Hønetjønn. Bestemmelsene i dette og første ledd gjelder frem til 1. oktober.

   Den øverste halve meter i Nisser og i Fyresvatn må ikke fylles ved hjelp av dammene før vårflommen antas å være kulminert — unntatt for å hindre forhøyelse av store flommer nedenfor i vassdraget.

   Det skal ved manøvreringen has for øyet at vassdragets flomvassføring ikke forøkes. Heller ikke må lavvassføringen i Nisserelv nedenfor Høgefoss Kraftverk, i Fyreselv nedenfor Dynjanfoss Kraftverk og i Nidelv forminskes til skade for andres rettigheter.

   For øvrig kan vannslippingen skje etter brukseierforeningens bestemmelse, jfr. dog punkt 3 og 4 nedenfor.

3. Regulering av Drangsvatn skal kun skje i forbindelse med fløtning. Dammen må kun benyttes til heving av vannstanden når fløtning pågår fra Fyresdal.

4. Fløtning.
   Dersom den alminnelige fløtning i vassdraget helt eller delvis gjenopptas, skal det avgis det til den alminnelige fløtningen nødvendige vann etter nærmere bestemmelse ved overenskomst eller skjønn.

5. Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende samt at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vasstander samt observeres og noteres om det forlanges, nedbørsmengder, temperatur, snødybder m. v. Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

6. Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som godtas av vedkommende departement.

   Hovedstyret kan bestemme hvor damvokterne skal bo og at de skal ha telefon i sin bolig.

7. Viser det seg at slipping etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

   Forandringer i dette reglement kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.»

A V B har gitt følgende uttalelse datert 6. september 1972:

«I tilknytning til søknaden om endring av reglementet for hovedvassdraget har vi som avtalt latt foreta beregninger av hvorledes vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn vil bli etter at de ovenforliggende reguleringer er gjennomført og med grunnlag i det reglement vi nå søker om. Beregningene er gjennomført av ingeniør A. B. Berdal ved hjelp av EDB-programmet «NIDELV».

Vedlagt følger ing. Berdals utredning av 4. september 1972 der det er beregnet hvordan vannstandsforholdene ville ha blitt i årene 1935—1961. I utredningen er redegjort nærmere for programmet og for de forutsetninger som er lagt til grunn, bl. a. benyttede vannmerker, spesifikke avløp ,arealer, magasiner og tappeprogrammer.

Det har vært vår hensikt å angi tappeprogrammene for beregningene slik at de vannstandsforhold som fremstilles blir så nær opp til det man sannsynligvis vil få i fremtiden som mulig. Men programmeringstekniske hensyn gjør at man ikke får med alt, og kurvene antas å vise noe lavere vannstandsforhold i Nisser og Fyresvatn enn det det i virkeligheten vil bli. Vi vil nedenfor angi endel av de problemer vi har hatt med å sette opp forutsetningene for beregningene og kommentere disse noe nærmere:

1. *Flerårslagring i Nisser og Fyresvatn.*
Når de ovenforliggende utbygginger nå er fullført vil magasinprosenten for Nisser og Fyresvatn beregnet med hensyn på sine respektive partialfelt bli henholdsvis ca. 53 pst. og ca. 58 pst.

Dette er så vidt god regulering at man ikke lenger systematisk vil tilsikte å tappe magasinene tomme i hver tappesesong, men benytte disse som flerårsmagasiner til overføring av vann fra gode til mindre gode år. Vi har søkt å få dette frem i beregningene ved å angi en bestemt vintertapping fra hvert magasin beregnet ut fra det vannkvantum som står til disposisjon etter den normale beregning av regulert vannføring over året fratrukket sommertappingen. Det maksimale overliggende kvantum ved tappesesongens avslutning er dog angitt til 55 mill m^3 i Nisser (foruten 60 mill. m^3 i Fjonemagasinene) og til 90 mill. m^3 i Fyresvatn.

Med de snømålinger og beregninger av tilsiget i smelteperioden som nå foretas og det arbeid som i dag gjøres for å bedre tilsigsprognosene, er det rimelig å anta at man i kommende år vil få så god oversikt at man

vil overlagre mere enn det som er lagt til grunn ved beregningene.

2. *Vårflommens komme.*
Vårflommens begynnelse regnes vanligvis her i vassdraget til omkring 15. april, men den varierer selvsagt fra år til år. Også for det enkelte år og sted kan det av og til være vanskelig å angi en bestemt dato, idet tilsigsøkningen kan være gradvis. I beregningene har vi av hensyn til programmeringen måtte innføre en definisjon av vårflommens begynnelse, nemlig det tidspunkt da tilsiget til Nisserelv og Fyreselv overskrider det gjennomsnittlige tilsig, slik som angitt i ing. Berdals utredning.

3. *Reservebeholdning om våren.*
Utenom den overlagring som er nevnt i pkt. 1 har vi satt opp de beholdninger vi mener vil være den minste reserve vi fremtidig vil tilsikte å ha i magasinene. I beregningene vil det bare være når vårflommen kommer så sent som 1. mai at magasinene er tomme. Vanligvis vil beholdningen være større enn angitt, dels på grunn av overlagringen nevnt i pkt. 1, og dels fordi man ofte vil ha større sikkerhetsmargin enn den minste reserve vi har angitt.

4. *Redusert tapping under vårløsningen.*
Under vårløsningen vil tilsiget til verkene i nedre del av vassdraget sammen med tappingen fra magasinene i lange perioder være større enn tilsvarende den produksjon disse verkene har behov for og ønsker. Overensstemmende med reglementet vil vi da tilstrebe en raskest mulig fylling av magasinene idet overskuddskraften kan utveksles med de verk som ligger høyere oppe og tappingen vil bli redusert. Tappingen fra Nisser og Fyresvatn vil således bli mindre enn det som er nødvendig for å oppnå henholdsvis 26 m^3 og 19 m^3 ved Høgefoss og Dynjanfoss. Vi har imidlertid ikke funnet det praktisk mulig å sette opp en dekkende forutsetning for dette i beregningene, idet andre vassdragsdeler, andre magasiner og de nedenforliggende verks behov og kjøreprogram måtte kobles inn og kompliseres det hele betydelig. Men ut fra de vannføringer som fremkommer ved Høgefoss, Dynjanfoss og nedenfor Nelaug ved beregninger hvor de nevnte forhold ikke er trukket inn, kan man indirekte se at det i praksis i de fleste år vil bli tappet mindre og at man således i mange år vil få bedre vannstandsforhold i magasinene.

5. *Redusert tapping senere på sommeren.*
Beregningene forutsetter tapping slik at vannføringene på 26 m^3/s ved Høgefoss og 19 m^3/s ved Dynjan holdes den resterende del av sommerperioden. I beregningen skjer tappingen helt automatosk uten vurdering av andre forhold i vassdraget. Også utover sommeren og første del av høsten vil det være perioder hvor de nedenforliggende bruk får lokalt tilsig høyere enn det som er ønskelig. I slike perioder vil utvilsomt tappingen fra magasinene bli mindre enn det som er fremkommet i beregningene, selv om den utjevning som vil foregå i og med at de nevnte vannføringer kan beregnes som et gjennomsnitt over en 8 ukers periode, til en viss grad vil motvirke dette. Også andre situasjoner kan føre til redusert tapping.

6. *Tapping fra overforliggende magasiner.*
Av det tappeprogram som er satt opp i ing. Berdals utredning vil det fremgå at Fjone kraftverk og Finndøla kraftverk ikke vil bli kjørt i sommerperioden med mindre de respektive magasiner har 90 pst. fylling eller mere. Det er lite trolig at disse verkene vil vente til fyllingen er så god og mulighetene for flomtap så stor før kjøringen startes.

Av kurvene fremgår det at for Nisser ville halvannen meter under høyeste regulerte vannstand være nådd innen 1. juni i 14 av de 27 årene. Vannet ville blitt helt fullt i løpet av sommerperioden i 4 av årene og ville i 3 av årene vært helt nedtappet i en del av perioden. Fyresvatn ville ha nådd halvannen meter under reguleringsgrensen innen 1. juni i 19 av årene i årsrekken. Vannet ville ha blitt helt fullt i 6 av årene og ville i ett av årene vært helt nedtappet i en kortere periode.

Som det fremgår av ovenstående har forskjellige beregningstekniske forhold gjort at kurvene i flere henseender viser lavere vannstandsforhold i Nisser og Fyresvatn enn det det i virkeligheten vil bli. Vi mener det er grunnlag for å angi at vannstandsforholdene i de to vann vil bli bedre og i enkelte år betydelig bedre enn det kurvene viser.»

Ingenør A. B. Berdal viser bl.a. om tappeforutsetninger m. v. i forbindelse med simuleringen av vannstandene:

«Det er regnet med følgende magasinstørrelser:

Magasin	Magasinstørrelse
Bordsæ/Urdsvatn	116,0 mill. m^3
Skrevatn	20,0 » »
Vråvatn	0,0 » »
Nisservatn	225,0 » »
Fjonereguleringene	226,0 » »
Finndølareguleringene	221,0 » »
Fyresvatn	217,0 » »

2.3. *Magasinbeholdning ved sommerperiodens start.*
Mens vannstandene i Nisservatn og Fyresvatn er beregnet for perioden 15. april—30. september, er tidspunktet da simuleringen starter om våren avhengig av når vårflommen kommer. Under simuleringene er vårflommens komme definert slik: Det tidspunkt etter 15. mars da tilsiget til vannmerkene Haukerhølen i Nisserelv og Haugsjå i Fyreselv overskrider gjennomsnittlig tilsig. Magasinbeholdningen ved simuleringsstart beregnes slik:

Magasinert vannmengde fra høsten før (1. oktober) pluss vintertilsiget minus tilsiktet tapping som for Nissersiden er 585 mill. m^3 og for Fyressiden 470 mill. m^3, gir gjenværende magasin.

For Nissersiden begrenses det gjenværende magasin oppad til 115 mill. m^3 som fordeles med 55 mill. m^3 i Nisservatn og 60 mill. m^3 i Fjonereguleringene. Nedad begrenses det gjenværende magasin til 1 mill. $m^3 \times$ antall dager fram til 1. mai fordelt med alt i Nisservatn og intet i Fjone.

Dersom gjenværende magasin ligger mellom disse grensene fordeles det med minimumsmagasinet nevnt over på Nisservatn og restene i Fjone. For Fjone er maksimalt gjenværende magasinet nevnt over på Nisservatn og resten overskrides flyttes det overskytende ned i Nisser.

For Fyressiden begrenses det gjenværende magasin oppad til 90 mill. m^3 ,og nedad til 1,0 mill. $m^3 \times$ antall dager frem til 1. mai. Hele det gjenværende magasin er her forutsatt å ligge i Fyresvatn.

2.4. *Tappeprogrammene.*

Skafså I: Kjøres med 8,2 m^3/s såsant det er vann.

Skafså II: Kjøres ikke før magasinet er fullt, deretter på tilsiget.

Fjone: Kjøres ikke før megasinet er 90 pst. av fullt, deretter på tilsiget, begrenset av maskinkapasiteten som er 22,5 m^3/s.

Nisservatn: Tappes for å holde 26,0 m^3/s ved Høgefoss.

Finndøla: Som Fjone, med unntak av tappekapasiteten som er 40,0 m^3/s, og at det om nødvendig tappes for å holde minstevannføringen på 1,5 m^3/s ved Finndøla vannmerke ved Dalå.

Fyresvatn: Tappes for å holde 19,0 m^3/s ved Dynjanfoss.»

Søknaden har vært forelagt distriktet m. v. til uttalelse med følgende resultat:

Nissedal kommunestyre har i brev av 18. desember 1972 uttalt seg slik:

«A. I gjeldende reglement er det bestemt i pkt. 3 at tappingen «. . . som utenfor flomtiden ikke må overstige gjennomsnittlig 26 m^3 pr. sek. i en 4 ukers periode . . .».

Brukseierforeningen foreslår nå lempninger i denne absolutte grense for tapningsadgangen. Dette skjer både ved at man foreslår tat gjennomsnittsperioden utvides fra 4 til 8 uker, og ved at det skal tillates gjennomtapning av vann fra ovenforliggende magasiner i tillegg til den ordinære tapning.

B. Nisser ligger sentralt i Nissedal kommune. På lange strekninger vil på grunn av grunne strandsoner et sterkt nedtappet magasin virke meget skjemmende over store deler av Nissedal kommune. Det vil også gjøre det vanskeligere å bruke båt og drive fiske. Tømmerutslag vil, der dette fortsatt er aktuelt, også lide under en sterk nedtrapping av magasinet.

Dette har man fått illustrert i de seneste år, da Brukseierforeningen ,så vidt man forstår, har drevet tapping i strid med det gjeldende reglement.

Nissedal kommune vil her vise til de kurver over faktiske vannstander i årene 1935—1972 som Brukseierforeningen har latt utarbeide. Kurvene vedlegges som *bilag 1.*

Disse kurver viser en langt sterkere nedtrapping i sommerhalvåret i de seneste år i Nisser sammenlignet med tidligere år.

C. Kurvene i bilag 1 må sammenholdes med beregnede kurver fra Ingeniør A. B. Berdal som er fremlagt som bilag 4 til Brukseierforeningens søknad av 9. september 1972. De to kurver er ikke helt sammenlignbare, da de beregnede kurver er basert på pentader og vannstanden målt ved slutten av hver pentade. De faktiske vannstandsforholds kurver bygger på noterte vannstander 1., 10. og 20. i hver måned med kurven trukket rettlinjet mellom punktene.

Likevel kan det ikke være tvil om at kurvene og sammenligningen mellom dem ,gir et godt inntrykk av hva som vil skje dersom det foreslåtte reglement vedtas.

Den tendens man har sett i den faktiske manøvrering de seneste år, vil da bli forsterket i Nisser.

D. I det eksisterende såvel som det foreslåtte reglement heter det:

> «Ved vårflommens komme skal dammen (. . . dammene for Nisser og Fyrisvatn . . .) manøvreres således at magasinene fylles så hurtig som mulig til en halv meter under høyeste reguleringsgrense . . .»

I det eksisterende reglement heter det så:

> «. . . dog under hensyntagen til fløtningens og bruksdriftens rasjonelle og hensiktsmessige fremme.»

I det foreslåtte reglement er også hensynet til flytningen og bruksdriften tatt med som et forbehold, som så er kvalifisert med den før nevnte tappeperiode på 8 uker med 26 m^3 pr. sek. i gjennomsnitt. I tillegg hertil kommer gjennomtappingen fra de ovenforliggende magasiner som «. . . dog ikke skal sinke fyllingen av Nisser . . .».

Etter Nissedal kommunes oppfatning vil forskjellen om sommeren i Nisser bli vesentlig større enn den tilsynelatende uvesentlige endringen av utformingen av reglementet her skulle tilsi.

Det er etter Brukseierforeningens faktiske og A. B. Berdals beregnede kurver klart at man sjeldnere og i langt kortere perioder enn tidligere vil ha Nissers vannstand stående på en halv meter under høyeste reguleringsgrense.

Det reelle forhold er jo her at Nisser vil måtte manøvreres vesentlig hardere enn før av hensyn til de nedenforliggende bruk, fordi Nisser ikke lenger får det tilsig som nå magasineres i de ovenforliggende magasiner.

Dette er også grunnen til at man i de seneste år i realiteten har manøvrert i strid med gjeldende reglement.

E. Som ivaretager av de almene interesser i Nissedal, ser kommunen alvorlig på de vesentlige endringer av manøvreringsreglementet som er foreslått. Innledningsvis har kommunen pekt på de skadevirkninger som her vil forekomme. Kommunen vil her få presisere nærmere hva en del av skadene vil bestå i:

a) Det er Nisser og området umiddelbart ved Nisser som er den store turistattraksjon i Nissedal kommune. I dag er det 8 campingplasser og 4 pensjonat langs Nisser, noe som gjør Nisser og naturen omkring til en meget viktig inntektskilde i en bygd som Nissedal. En manøvrering som foreslått vil sterkt redusere den tiltrekningskraft Nisser har for turister, og følgelig gjøre et sterkt inngrep i næringsgrunnlaget i Nissedal.

b) En vesentlig attraksjon ved Nisser er bademulighetene. Ved en sterkere nedtapning i sommerhalvåret, vil en rekke badeplasser

måtte avskrives, da sandstrendene stort sett er meget smale med marebakke og brådyp like utenfor.

c) Fisket i Nisser har allerede lidd skade ved reguleringene og overføringene av tilløpsvassdragene til Nisser (Fjone Kraftverk).

En sterkere nedtapping av Nisser, slik som foreslått, vil kunne skade sterkt gyteplassene i selve vannet og dermed påføre ytterligere skade på fisket i Nisser.

Kommunen vil her kreve at Industridepartementet lar innhente uttalelse fra fiskerisakkyndig om virkningene av den foreslåtte manøvrering på fisket i Nisser.

d) Da det foreslåtte manøvreringsreglement vil kunne gripe inn i vesentlige naturverninteresser, vil kommunen be om at saken også oversendes Statens Naturvernråd til uttalelse.

e) Foruten de skadevirkninger kommunen allerede har nevnt, vil man spesielt få peke på de skadevirkninger det foreslåtte reglement vil kunne ha for fergedriften over Fjonesundet. Her har man allerede hatt vanskeligheter de siste år på grunn av den reglementsstridige tapning. Forholdene vil bli verre etter det nye forslag til reglement. Dermed vil innvånerne i Fjone være henvist til en omveg på nærmere 40 km istedenfor en fergetur på 5 minutter og noen få kilometer for å komme frem til kirkebygden på den andre side av Nisser.

f) På denne bakgrunn vil Nissedal kommune prinsipalt motsette seg endringer i manøvreringsreglementet for Nisser.

Skal det komme på tale med en endring, vil kommunen subsidiært foreslå at det i reglementet fastsettes en minstevannstand som ikke skal underskrides fra vårflommens kulminasjon til 1. oktober hvert år.

Tilsvarende bestemmelser gjelder for andre regulerte vann som ligger sentralt i andre Telemarksbygder, f. eks. Totakvann og Børtevann.

Nissedal kommune vil på denne bakgrunn subsidiært foreslå at reglementets pkt. 2 — for så vidt angår Nisser — gis følgende utforming:

> «Ved vårflommens komme skal dammen for Nisser manøvreres således at magasinet fylles så hurtig som mulig, til en halv meter under høyeste reguleringsgrense og deretter slik at vannstanden ikke synker under dette nivå, før etter 1. oktober.
>
> Den øverste halvmeter i Nisser må ikke fylles ved hjelp av dammene før etter vårflommens kulminasjon — unntatt for å hindre forhøyelse av store flommer nedenfor i vassdraget.
>
> Det skal ellers ved manøvreringen has for øyet at vassdragets flomvassføring ikke forøkes. Heller ikke må lavvassføringen i Nisserelv nedenfor Høgefoss Kraftverk og i Nidelv forminskes til skade for andres rettigheter.
>
> For øvrig kan vannslippingen skje etter Brukseierforeningens bestemmelse, jfr. dog punkt 3 og 4 nedenfor».

Med en slik bestemmelse vil de krav man har ut fra almene interesser, især naturvernhensyn, med rimelighet kan fremme, være avhjulpet.

Under enhver omstendighet må Nissedal kommune motsette seg at Brukseierforeningen tillates å utvide perioden for tapping 26 m³ pr. sek. til 8 uker. Det vises her til hva man tidligere har sagt om virkningene av en slik utvidelse.

På samme måte må kommunen motsette seg at Brukseierforeningen gis rett til i tillegg å foreta gjennomtapping av vann fra ovenforliggende magasiner. For det første vil kommunen da i realiteten stå hjelpeløs i kontrollen av at reglementet etterleves. For det andre vil en slik økt tapping ha uforutsette konsekvenser for strømforhold og utøvelse av fiske som man ikke kan finne akseptable.

g) Nissedal kommune ber om at det, dersom man skulle endre det eksisterende reglements pkt. 11, til det foreslåtte reglements pkt. 7, føyes til:

> «Forandringer i dette reglement kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte kommuner og andre interesserte har hatt anledning til å uttale seg.»
>
> (Den foreslåtte tilføyelse er understreket.)

h) Nissedal kommune går ut fra som selvsagt at man i den videre behandling av Brukseierforeningens søknad får seg forelagt eventuelle tilleggsuttalelser fra søkeren til uttalelse».

Fyresdal kommune har i møte 14. desember 1972 uttalt:

> «Gjeldende reglement bestemmer i punkt 4 at tappingen «utenfor flomtiden så vidt mulig ikke må overstige gjennomsnittlig 19 m³ pr. sek. i en 4 ukers periode».
>
> Denne absolutte begrensning av tappingsadgangen, har Brukseierforeningen nå søkt lempet, ved å foreslå at gjennomsnittsperioden skal utvides fra 4 til 8 uker, samt at det i tillegg skal kunne foretas gjennomtapping av vann fra ovenforliggende magasiner.
>
> Hovedbegrunnelsen for Brukseierforeningens søknad av 23. mars 1928 om tillatelse til å utvide reguleringen fra daværende 2,5 m til de någjeldende 4,5 m, var ønsket om å sikre en regulert vannføring på opptil 19 m³ pr. sek. fra Fyresvatn. Dette fremgår av St. prp. nr. 41 for 1930, som også viser at Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen ved sin behandling av søknaden regnet med en tapping med dette mål for øyet. En viser bl. a. til Hovedstyrets uttalelse på side 8 i proposisjonen hvor det heter:
>
> «. . . Reguleringen vil ha til følge at strendene vil bli bare om våren i større utstrekning enn før og det vil selvsagt virke skjemmende. Av de oppgjorte beregninger over hvorledes vannstandsforholdene ville ha stillet seg i de siste 14 år om reguleringen har vært gjennomført og som er oppstilt grafisk i de ovenfornevnte kurver, synes det å fremgå at sjøen fylles så pass fort om våren og holdes så pass fylt i sommermånedene at hensynet til utseendet ikke bør tillegges særlig stor betydning . . .»

Reguleringstillatelsen av 19. juli 1930 ble således gitt på de premisser som framgår av Hovedstyrets ovennevnte uttalelse. Tillatelsen ble gitt mot sterk protest fra såvel Fyresdal kommunestyre som lokale lag, institusjoner og grunneierne.

En viser også til den dissens som var til stede såvel i Hovedstyret som i Skog- og Vassdragskomitéen og i Stortinget.

Om en går tilbake til Stortingets behandling av saken, St. forh. nr. 233—34—35, 4. juni 1930, går det klart frem at det er under sterk tvil denne reguleringstillatelse ble gitt, 99 mot 36 stemmer.

Mindretallet fremhevet dengang at bygden ville få varige ulemper som ikke kunne erstattes med penger.

En siterer fra representanten Hunseids innlegg i debatten:

> «Men når Fyresvatn nu skal senkes 2 meter, mer vil dette i høi grad skjemme bygden. Der vil bli brede og stygge strender, der vil virke som sår i et vakkert ansigt.
>
> Vår tid er materialistisk innstillet, vi ofrer alt for å vinne tekniske og økonomiske verdier. Men folk i våre avsidesliggende bygder er noget anderledes innstillet i denne retning. De har mange verdier som ligger utenfor det tekniske og økonomiske. Vi har så lett for å blåse det hele bort med — at de får jo erstatning, de får betaling for skadene — og dermed mener vi at alt er godt.
>
> Men dette at en vakker fjellbygd blir gjort styggere, det kan ikke takseres i penger — iallfall ikke for det folk som er glad i sin bygd og som i fremtiden skal bo og bygge i bygden.»

Det som her er sagt har vel enda større betydning og aktualitet i vår tid.

I brev av 25. april 1972 til Brukseierforeningens advokat har Industridepartementet også uttalt om forståelsen av reglementet at tappebegrensningen ble lagt til grunn under behandlingen av reguleringssaken, og at nettopp fyllingsforholdene for Fyresvatn er vesentlig i forbindelse med de skader som kan oppstå med lav vannstand i vår- og sommertiden.

II.

Dersom det vern reglementet gir mot lave vannstander vår og sommer skulle falle bort, eller reduseres, vil det føre til store skadevirkninger for almene interesser rundt Fyresvatn.

En har allerede sett eksempler på dette de senere år, hvor Brukseierforeningen til dels har tappet i strid med reglementet. Strendene har i lange perioder vært tørrlagte — og det er i de store langgrunne deler av vannet en har den mest konsentrerte bebyggelse. De tørrlagte, til dels gjørmete strender, er skjemmende og utrivelige. Det vanskeliggjør bruk av båt, fisking, badin» og har i det hele en meget uheldig virkning for trivsel og fritidsvirksomhet for en stor del av befolkningen.

For turisttrafikken, og det som har forbindelse med den, vil lav sommervannstand være en vesentlig ulempe — og vanskeliggjøre en næring som blir av større og større betydning for bygden.

Videre må nevnes at selv om fløtingen er nedlagt er det nødvendig å slå ut tømmer enkelte steder. Lav vannstand fører til store ekstraomkostninger.

En må også gå ut fra at lange perioder med lav vannstand i sommertiden i høg grad svekker næringsgrunnlaget for fisken. Samtidig blir også utøvelsen av fisket vanskeliggjort.

Vi vil heller ikke unnlate å nevne at senere tids kraftutbygging har gjort at det nå er bare små deler av kommunen som ikke i en eller annen form er berørt av vassdragsreguleringer og de skadevirkninger dette fører med seg. Ved vurderingen av nytt reglement for Fyresvatn må også dette forhold tillegges vekt — og skulle, etter vår mening, tilsi ett reglement som forutsetter god fylling i sommerhalvåret.

Skulle reglementet bli endret etter Brukseierforeningens ønske, vil forholdene i Fyresvatn utvilsomt bli sterkt forverret, og enda verre enn de har vært selv under den reglementsstridige manøvrering de senere år. Dette vises klart av de beregnede vannstandskurver som er fremlagt med søknaden, sammenholdt med kurver over de faktiske vannstander i årene 1935—1972, som Brukseierforeningen på kommunens anmodning har utarbeidet, og som vil bli sendt Industridepartementet som vedlegg til kommunens uttalelse.

Riktignok bygger de beregnede kurver på 5 dagers periodelengder, hvor vannstanden er beregnet for slutten av hver pentade, mens kurven over de faktiske vannstandsforhold bygger på noterte vannstander 1., 10. og 20. i hver måned ,og slik at kurvene er trukket retningslinjen mellom disse punkter.

Under enhver omstendighet gir de to kurver uttrykk for tendensen i det som vil skje, om reglementet blir endret. Skulle man hatt en virkelig detaljert oversikt over forholdene, måtte kurvene vært knyttet til dagsverdier.

Laveste vannstand i juni måned har hittil vært 2,60 (i 1964, når bortses fra vannstanden på 1,80 i 1970 da det ble tappet i strid med reglementet). Laveste vannstand etter prognosen for det nye reglement ville gitt en vannstand på 1,05 i 1956.

For juli måned er laveste faktiske vannstand 2,35 i 1966 (når bortses fra vannstanden på 1,70 da det ble tappet reglementsstridig i 1970), mens laveste vannstand ifølge prognosen for juli ligger på 0,40 i 1956.

For august er det tilsvarende forhold en vannstand på 1,60 i 1949 (når bortses fra vannstanden på 1,25 da det ble tappet reglementsstridig i 1970), mens laveste vannstand ifølge prognosen er 0,00 i 1940 og 0,30 i 1956.

Det vises til den oppstilling en har satt opp over laveste vannstand i Fyresvatn juni—august 1935 t. o. m. 1972, og hvor tallene er hentet fra Brukseierforeningens to kurver. Sammenstillingen viser ikke helt forskjellen i fyllingsforholdet etter nåværende og Brukseierforeningens forslag til nytt reglement — i det magasinet som tidligere nevnt, er tappet i strid med reglementet. Hadde magasinet vært manøvrert etter reglementet ville kurvene for faktisk vannstand vist en enda høyere fyllingsgrad. Kurvene viser at en vedtagelse av Brukseierforeningens forslag

vil medføre langt dårligere fyllingsforhold enn etter det nåværende reglement.

Med de vesentlige virkninger Brukseierforeningens endringsforslag vil medføre for interessene rundt Fyresvatn, må kommunen bestemt protestere mot at søknaden imøtekommes når det gjelder dette vann.

For de almene interesser kommunen skal ivareta, er det maktpåliggende at vannstanden holdes på et rimelig nivå gjennom våren og sommeren. Også sterke naturvernhensyn tilsier at Fyresvatn — som ligger midt i bygden — ikke blir tappet for sterkt i sommertiden. En slik senkning utover det man regnet med da reguleringstillatelsen av 19. juli 1930 ble gitt, ville være direkte i strid med Stortingets forutsetninger for å bifalle reguleringssøknaden dengang, og bør ikke i noe tilfelle skje gjennom en endring av manøvreringsreglementet som helt vil endre skadebildet.

Den nåværende gjennomsnittsperiode på 4 uker for tapping av 19 m^3 pr. sek. må derfor ikke tillates utvidet. Heller ikke må Brukseilerforeningen gis rett til gjennomtapping av vann fra ovenforliggende magasiner i henhold til søknaden. En slik adgang ville gjøre det helt umulig å føre noen som helst kontroll med at reglementet blir etterlevet. Bare kompliserte og kostbare hydrologiske beregninger ville kunne kaste lys over hvorledes fyllingen ville ha vært, — om vann ikke var tappet gjennom. Dertil kommer at Brukseierforeningens forslag går ut på at gjennomtappingen «ikke skal sinke fyllingen». Like viktig for de almene interesser er det imidlertid at uttappingen av vannet ikke økes, eller skjer raskere enn forutsatt da reguleringstillatelsen ble gitt i 1930.

Slik er det gjort for andre regulerte vann med tilsvarende sentral beliggenhet i Telemarksbygdene. F. eks. i manøvreringsreglementet for Totak i Vinje kommune av 4. juli 1958, hvor det er bestemt at Totak i alle år skal være fylt til ca. kote 686 pr. 1. juli. Likeledes i reglementet for Børtevatn i Tokke kommune av 26. juni 1964, hvoretter så mye av tilløpet til Strandstøldalsvatn og Botnedalsvatn som overføringsorganenes kapasitet gjør mulig, i fyllingsperioden om nødvendig skal nyttes sammen med Børtevatns eget tilløp, til å fylle vannet inntil ca. kote 443,6 pr. 1. juli.

Det kan ikke være andre eller større hindringer for å fastsette en slik reglementsbestemmelse for Fyresvatn enn det har vært for Totak og Børtevatn. Hensynet til en «noenlunde tilfredsstillende stabil vannføring» ved kraftstasjonene nedenfor Nelaug, som er nevnt i søknaden, kan ivaretas ved at en større del av detaljreguleringen henlegges til de ovenforliggende magasiner, slik at det i sommerhalvåret først og fremst skjer den gjennomslipping av vann i Fyresvatn.

Kommunen vil derfor fremsette forslag om at reglementets punkt 2 — for så vidt Fyresvatn angår — f. eks. gis slik utforming:

> «Ved vårflommens komme skal dammen for Fyresvatn manøvreres således at magasinet fylles så hurtig som mulig, til en halv meter under høyeste reguleringsgrense og deretter slik at vannstanden ikke synker under dette nivå, før etter 1. oktober.
>
> Den øverste halve meter i Fyresvatn må ikke fylles ved hjelp av dammene før vårflommen antas å være kulminert — unntatt for å hindre forhøyelse av store flommer nedenfor i vassdraget.
>
> Det skal ellers ved manøvreringen has for øye at vassdragets flomvassføring ikke forøkes. Heller ikke må lavvassføringen i Fyreselv nedenfor Dynjanfoss Kraftverk og i Nidelv forminskes til skade for andres rettigheter.
>
> For øvrig kan vannslippingen skje etter Brukseierforeningens bestemmelse, jfr. dog punkt 3 og 4 nedenfor.»

Blir en bestemmelse som her foreslått tatt inn i reglementet, vil man fortsatt ha det vern mot ødeleggelse av naturen og mot andre ulemper som følger med en lav sommervannstand, slik den någjeldende bestemmelse om tappingsbegrensning i prinsippet forutsetter.

En har ellers bemerket at nåværende punkt 11, hvoretter de interesserte kommuner skal ha anledning til å avgi uttalelse før reglementet blir endret, i det nye punkt 7 er foreslått formulert slik at endringer bare kan skje etter at de «interesserte» har hatt anledning til å avgi uttalelse. Så vidt en forstår ligger det imidlertid ikke noen realitetsendring i det nye forslag, for så vidt kommunen angår, og en har i så fall ikke noe å bemerke til søknaden på dette punkt.»

Kviteseid kommune uttaler følgende i brev av 21. september 1972:

> «Kviteseid kommune sluttar seg til protesten frå Nissedal kommune, datert 2. september 1972, i ovannemnde sak, og tek også med Vråvatn som ligg i Kviteseid kommune og i same vassdrag.
>
> Ein vil også peike på at det ved sterk nedtapping av Nisservatn vil resepientforholda bli monaleg dårlegare for kloakkutslepp, særleg for tettstaden Eidsto i Vrådal.»

Telemark Fylkefriluftsnemnd har i møte 15. desember 1972 fattet dette vedtaket:

> «Fylkesfriluftsnemnda viser til den fyldige uttale frå Fyresdal formannskap, — en uttalelse som nemnda for sin del slutter opp om. Stadig flere turister og dagsbesøkende søker til våre større vann og vassdrag i sin trang til natur og naturopplevelser. Planlegging innen sektoren friluftsliv—naturvern, tar bl. a. sikte på å bevare strandområdene ved våre innsjøer. Men det betinger også at vannstand etc. gjør strandområdene tilgjengelig og brukelige til friluftsaktiviteter i og ved vann. En utvidelse av den nåværende gjennomsnittsperiode for nedtapping (4 uker) vil uten tvil forverre forholdene ved strandområdene vår og sommer, — både visuelt og når det gjelder brukeligheten.
>
> Nemnda må derfor fraråde endringer i det nåværende manøvreringsreglement for Fyresvatn, som ytterligere vil sjenere friluftsinteressene i området.»

H.r.advokat Otto Chr. Hagemann har i brev av 18. desember 1972 uttalt:

«Undertegnede representerer 35 grunneiere ved Fyresvatn, i henhold til vedlagte partsfortegnelse.

Mine parter er kjent med den uttalelse Fyresdal kommune har vedtatt 14. ds., og kan helt ut slutte seg til de anførsler og betraktninger som der er gjort gjeldende. Spesielt vil jeg fremheve betydningen av at der fastlegges en minstevannstand i sommertiden.

En imøtekommelse av søknaden uten en fastleggelse av minstevannstand vil utvilsomt medføre betydelige skader og ulemper for mine parters eiendommer og helt endre forutsetningene for den reguleringstillatelse som er meddelt 19. juli 1930. Det ble dengang lagt avgjørende vekt på at Fyresvatn ville bli fylt såpass fort om våren og holdt såpass fylt i sommermånedene at hensynet til utseendet ikke burde tillegges særlig stor betydning. Rent bortsett fra de estetiske skader som vil få innvirkning bl. a. på turisttrafikken og de inntekter denne fører med seg for bygden, vil en lav sommervannstand føre til store ulemper for båthold og fiske, fare for utrasninger, ulemper for tømmerutslaget, der fløtning fremdeles er nødvendig for å få tømmeret levert, m. v.»

H. r. advokat Helge Jakob Kolrud uttaler følgende i brev av 30. desember 1972:

«Undertegnede representerer i alt 37 grunneiere ved Nisser, i henhold til vedlagte partsfortegnelse.

Mine parter er gjort kjent med den uttalelse som Nissedal kommune har avgitt den 18. desember 1972. De grunneiere jeg representerer, vil fullt ut slutte seg til Nissedal kommunes uttalelse både når det gjelder de krav som der er fremsatt og de begrunnelser som er gitt. Spesielt vil mine parter presisere den store betydning det har at det fastlegges en minstevannstand i sommertiden.

En lav sommervannstand vil uvegerlig bli resultatet, dersom søknaden om et nytt reglement vedtas uten slik bestemmelse.

Dette vil medføre betydelige skader og ulemper for mine parter. Spesielt må det her fremheves de inngrep i naturen som en slik lav sommervannstand vil medføre, med tap i turistinntekter til følge. Videre vil en slik lav sommervannstand medføre store ulemper for fisket, for båthold og for tømmerutslag der dette fortsatt er aktuelt. Videre vil det kunne bli økt fare for utrasninger på utsatte steder.»

I brev av s. d. uttaler h. r. advokat Helge Jakob Kolrud videre:

«Undertegnede representerer 17 grunneiere, jfr. vedlagte partfortegnelse.

Mine parter er gjort kjent med Fyresdal kommunes uttalelse av 14. desember 1972, en uttalelse som mine parter fullt og helt kan slutte seg til. Spesielt vil man få presisere den store betydning det har å få fastlagt en minstevannstand i sommertiden.

En lav sommervannstand vil helt utvilsomt bli resultatet dersom man nå skulle vedta det endrete reglement som det søkes om.

Dette vil gi vesentlige naturinngrep langs Fyresvatn; medføre tap i turistinntekter for bygden. De siste års manøvreringer i strid med gjeldende reglement har gitt så stygge strandsoner langs store deler av Fyresvatns nordlige ende, at hele landskapet ville lide under det, dersom man skulle tillate slik manøvrering for fremtiden.

En lav sommervannstand vil også medføre store ulemper for utøvelsen av fisket, for båthold og for tømmerutslag der dette fortsatt er aktuelt og det vil gi økt utrasningsfare.»

H. r. advokat R. Karlsrud har gitt denne uttalelse av 19. desember 1972 på vegne av A/S Arendals Fossekompani:

«I.

A/S Arendals Fossekompani (nedenfor kalt Fossekompaniet) eier Bøylefoss Kraftstasjon og Flatenfoss Kraftstasjon, begge beliggende nedenfor Nelaug. Disse stasjoner ble i sin tid bygget først og fremst med henblikk på jevn kraftleveranse til de industrielle foretagender som på den tid skulle settes i gang, nemlig Det norske Nitrid Aktieselskap og A/S Arendal Smelteverk. Disse industrier har hatt og har fremdeles behov for jevn krafttilgang såvel sommer som vinter. Foruten disse hovedavtagere av kraften, har Fossekompaniet en leveranse til Arendal Kommune (3 400 kW) samt levering til Samkjøringen av den tilfeldige overskuddskraft som Smelteverket og Nitriden til tider ikke avtar.

Fossekompaniet har for øvrig for en tid tilbake sendt ansøkning om å få tillatelse til ombygging av Bøylefoss for en økning av installasjonen slik at den kan nytte ca. 120 m^3/sek. mot nu ca. 100 m^3/sek.

II.

Fossekompaniet har således gjennom sine kraftleveranser og ved sine installasjoner forlengst innrettet seg på forholdene slik de har vært i vassdraget, herunder det nu gjeldende manøvreringsreglement av 17. mars 1950, som altså de øvrige medlemmer av Brukseierforeningen nu søker om å få endret. Det forslagsstillerne tar sikte på er en betydelig økning av vintervannføringen, og som følge derav en tilsvarende mindre sommervannføring.

III.

Det er foregått visse forskyvninger av vannføringen gjennom de reguleringer som efterhvert er gjennomført lenger oppover i vassdraget.

Her nevnes:

1. Skafsåreguleringen (konsesjon av 1951).

2 a. Finndalsreguleringen (Hovatn m. fl.) (konsesjon av 1961).

2 b. Nye reguleringer i Finndalen som fortrinnsvis skal tappes med henblikk på Finndøla Kraftverk.

3 a. Nesvannsreguleringen (konsesjon av 1962).

3 b. Her er reglementet senere endret slik at Nesvann fortrinnsvis kan tappes til fordel for Jørundland Kraftverk. Fossekompaniet har tidligere tatt forbehold bl. a. om erstatning for tap og ulemper i den forbindelse, ett forbehold som står fremdeles ved makt.

4. Fjonereguleringene (konsesjon av 1967).

Disse reguleringer skal fortrinnsvis tjene produksjonen i Fjone Kraftverk.

Skulle også reglementet av 1950 for Vråvann, Nisser, Fyres m. v. nu bli endret, ville det bli skapt en situasjon som for Fossekompaniet er uholdbar.

IV.

Fossekompaniet mener at det nu foreliggnde forslag vedrørende Vråvann, Nisser, Fyres m. v. i realiteten innebærer nye reguleringer av de magasiner og vassdrag som er omhandlet i reglementet av 1950.

I den forbindelse minner jeg om lov om vassdragsreguleringer § 12 nr. 14 som har følgende ordlyd:

«Eieren skal uten vederlag for det utførte anlæg finde sig i enhver yderligere regulering i vedkommende vasdrag, som ikke forringer den tillatte reguleringsmagasins effekt, og han skal vederlagsfrit avgi fornødent driftsvand til mulige senere kanalanlæg for statens regning.»

Jeg henviser også til Amundsens kommentar til lov om vassdragsreguleringer side 124 og side 125 hvorfra siteres:

«Reglementet indeholder den nærmere begrænsning av den ved koncessionen indvilgede reguleringsret; men det maa ikke stride mot reguleringsforetagendets i koncessionen bestemte plan og dennes forutsætninger. I motsatt fald vilde det nemlig i virkeligheten betegne en omgjørelse av koncessionen. Dette ligger imidlertid utenfor hvad koncessionshaveren forutsættes at være forpliktet til at finde sig i, ialfall uten erstatning efter de almindelige for ekspropriation gjældende regler. Hvis der ved senere forandringer i et damreglement forvoldes skade for andre i vasdraget interesserte, forutsættes disse at kunne kræve erstatning herfor.

Efter omstændighetene vil forøvrig saadanne forandringer kunne bli at anse som en ny regulering, saaledes at nye takster maa bli at avholde. (Reguleringslovkomitéens indst. side 29—30).»

Det fremsatte forslag fratar Fossekompaniet og de øvrige nedenfor liggende bruk de rettigheter de har ervervet og betalt for.

V.

Til selve forslaget er å si at dettes pkt. 2 i realiteten stiller Brukseierforeningen fritt med hensyn til tappingen. I første avsnitt under pkt. 2 tales det om hva der er «adgang» til å foreta, og efter siste setning kan vannslippingen forøvrig skje efter Brukseierforeningens bestemmelse.

Noen bestemmelse om vannføring nedenfor Nelaug er overhodet ikke omtalt, i motsetning til reglementet av 1950 hvorefter det skal påses at det nedenfor Nelaug holdes såvidt mulig jevn vannføring med minst 52,5 m³/sek. I tillegg til den vannføring som er bestemt i reglementet av 1950 har de nedenforliggende bruk fått vann fra de nye reguleringsmagasiner.

Forslaget om at vannslippingen herefter skal skje efter Brukseierforeningens bestemmelse, betyr i realiteten at bestemmelsen vil bli truffet av Aust-Agder Kraftverk som nu er dominerende innen Brukseierforeningen.

Forslaget sier heller intet om sommertapping nedenfor Nelaug. Derav følger at Fossekompaniet ikke vet hvor mye kraft som herefter skulle kunne produseres. Med ensidig tapping av vintervann, ville sommervannføringen nedenfor Nelaug bli meget liten.

De med forslaget vedlagte kopier viser også at man ville få sterke variasjoner.

Det foreslåtte reglement ville — om det ble godkjent — medføre nye skjønn, såvel for magasinene som for hele vassdraget ned til sjøen, med mulighet for protester mot lovligheten av endringen.

Det har vært en fortolkningsdiskusjon omkring de 19 m³/sek. som figurerer i reglementet av 1950. Jeg er her enig i Departementets fortolkning i dettes brev av 25. april 1972.

Fossekompaniet deltar i dag i følgende reguleringer, Skafså, Vråvatn, Nisser, Fyres, Finndalen, Nesvatn og Nelaug, og baserer sine primakraftleveranser på 68 m³/sek. ut av Nelaug, tilsvarende det som er beregnet av NVE's hydrologiske avdeling. Denne vannføring forutsetter at det av Nesvann, tappes med hensyn på Nelaug. Det foreliggende forslag er ikke akseptabelt for Fossekompaniet, med mindre en av de i det efterfølgende punkt VI nevnte løsninger tas til følge.

VI.

Fossekompanets standpunkt er således følgende:

1. For at det foreslåtte reglement skal kunne godkjennes av Fossekompaniet må forslagets pkt. 2 få følgendee tilføyelse:

«Magasinering i og slipping av vann fra Nelaug foregår utenfor flomtidene etter behov for driftsvann for de nedenforliggende kraftverker, idet vannføringen ut av Nelaug holdes på minst 68 m³/sek. i tiden 15. april—15. oktober.

Fra 15. oktober til 15. april skal vannføringen ut av Nelaug holdes jevnest mulig, idet det tas hensyn til magasinbeholdningen i samtlige magasiner, forutsatt restmagasin pr. 15. april og forventet tilsig frem mot 15. april. Såvidt mulig skal vannføringen ikke være lavere enn den beregnede regulerte vintervannføring i et bestemmende år beregnet på grunnlag av en sommervannføring ut av Nelaug på minst 68 m³/sek.»

2. Da ovennevnte tilføyelser til forslaget vil skape driftsforhold som de øvrige kraftverk i vassdraget ikke ønsker, er Fossekompaniet fortsatt villig til å drøfte en avtale om et tappeprogram, hvorved sommervannføringen ut av Nelaug kan reduseres, til fordel for økt vintervannføring. Det skulle også være mulig å komme frem til regler om noe mer elastisk tapping innenfor sommer- og/eller vinterhalvåret. Fossekompaniet må samtidig være sikret nødvendig sommerkraft enten gjennom en utvekslingsavtale om vinterkraft mot sommerkraft, eller en langsiktig kontrakt om kjøp av sommerkraft. Utvekslingsforholdet må være minst to til en, idet vinterkraftens verdi settes lik den dobbelte av sommerkraften. Ved å inngå avtale om et tappeprogram samtidig som Fossekompaniet får sikret tilførsel av sommerkraft, burde alle parters interesser være ivaretatt,

idet de øvrige verk får avsetning for sin sommerkraft, samtidig som disponibel vinterkraft øker, mens Fossekompaniet på sin side — får sikret og tildels økt sitt salg av årskraft til sine kunder i Eydehavn.

Fossekompaniet har innen Brukseierforeningen forlengst tatt opp spørsmålet om et tappeprogram og i den forbindelse kompensasjon i kraft, uten at dette har ført til reelle drøftelser. At Fossekompaniet vil delta i bestrebelser for å oppnå at reguleringsdeltagerne gjensidig kan hente størst mulig økonomisk utbytte er selvsagt, men Fossekompaniet fastholder at slike avtaler må inngås på forhånd — før reglementet eventuelt endres. Dette er gjentatt i brev fra undertegnede til Brukseierforeningen, ved h.r.advokat Dahl av 2. juni 1972.

Fossekompaniet forutsetter videre i denne sammenheng at det blir gitt tillatelse til ombygging av installasjonen i Bøylefoss Kraftstasjon med ny linje til Eydehavn og at ikke ombyggingsplanen — som Aust-Agder Kraftverk har antydet i et brev til Fylkesmannen — utsettes på det uvisse.»

Aust-Agder Kraftverk har gitt disse bemerkninger datert 16. januar 1973 til h.r.advokat Karlsruds brev:

«A/S Arendals Fossekompani har gjennom sin advokat, høyesterettsadvokat R. Karlsrud, ved ovennevnte brev av 19. desember 1972 tilskrevet det ærede departement og fremkommer med en rekke bemerkninger som mer eller mindre står i tilknytning til søknaden av 9. september 1972 fra Arendals Vassdrags Brukseierforening (AVB) om en klarlegging og endring av «Reglement for manøvrering av dammene i Arendalsvassdraget». Kopi av dette brev er her mottatt gjennom AVB.

I brevet nevnes spesielt Aust-Agder Kraftverk (AAK) ved flere anledninger og meget av innholdet i dette er slik formulert at man innen AAK's administrasjon må reagere på en rekke av uttalelsene.

Først vil man gjerne nevne noen ord i tilknytning til de to siste avsnitt (nederst s. 5 og s. 6) i h.r.adv. Karlsruds brev av 19. desember 1972.

Man er godt kjent med at Arendals Fossekompani helt tilbake til utbyggingen av Jørundland kraftverk i Gjøv ved gjentatte anledninger har hevdet at det må oppsettes et tappeprogram eller mer korrekt sagt må innføres en ny bestemmelse om hvilken vannføring som daglig skal kunne tappes ut av Nelaugvatn. Stort sett har det da vært hevdet at Fossekompaniet måtte ha krav på at det kunne tappes 68 m³/sek. jevnt over hele sommerhalvåret og en noe større, men dog helt definert vannføring, jevnt over vinteren. Bak en slik bestemmelse måtte AAK være villig til å stille seg som garantist og kompensere Fossekompaniet med innlevering av kraft, når disse vannføringer sviktet. Det må antas unødvendig å begrunne hvorfor en slik bestemmelse eller avtale ikke kan komme i stand.

En annen side ved saken er at utbyggingen av Jørundland kraftverk førte til at Fossekompaniet og de øvrige verk nedenfor Nelaugvatn ikke lenger ble alene og kunne stå så fritt i manøvreringen av Nesvatn øverst i Gjøv. Det har utvilsomt vært ugunstig for Fossekompaniet at Jørundland ble bygget ut og i dette spørsmål har AAK gått meget langt for å prøve å bøte på følgene nedenfor Nelaugvatn.

Uten at vi mener Nesvannsaken reelt sett har noe å gjøre med den reglementsendring som nå er søkt for hovedvassdraget for øvrig, vil vi likevel her nevne at vi i tilknytning til det økonomiske oppgjør for Jørundland kraftverks inntreden i Nesvannsreguleringen har tilbudt Fossekompaniet og de øvrige verk nedenfor en ordning som skulle sikre disse en sommerkraftproduksjon beregnet etter 68 m³/sek. Et forslag til overenskomst ble fremsatt og er datert 12. mai 1971. I denne overenskomst er det innebygget kraftutveksling. Hittil har AAK ikke mottatt noe svar på forslaget.

Det bør her for ordens skyld nevnes at vårt forslag til overenskomst bygget på en noe annen fortolkning av gjeldende manøvreringsreglement for Nisser og Fyresvatn, enn den Departementet har gitt i sitt brev av 25. april 1972. Departementets fortolkning likesom de restriksjoner på sommertappingen ut fra Nisser og Fyresvatn som også er innebygget i AVB's søknad av 9. september 1972, bevirker nok at en eventuell overenskomst må strammes betydelig inn for sommervannføringen ut fra Nelaugvatn.

Hva angår Fossekompaniets søknad om ombygginger i Bøylefoss og konsesjon på ny linje til Eydehavn, så ligger disse forhold helt utenfor denne sak.

For øvrig, når det gjelder foreliggende brev av 19. desember 1972, vil man generelt peke på at dette også synes å inneholde visse selvmotsigelser. Det pekes da spesielt på at Fossekompaniet sier seg enig i den fortolkning av manøvreringsreglementet som fremgår av Departementets brev av 25. april 1972, konf. nest siste avsnitt i pkt. V, s. 4, samtidig som det hevdes at også sommervannføringen er 68 m³/sek. ut fra Nelaug, konf. siste avsnitt i pkt. V. Videre må man vel oppfatte brevets pkt. III avsn. 3 b, samt hele avsnitt IV derhen at Fossekompaniet mener seg berettiget til erstatning, fordi der skal ha foregått forden retning at der tappes mindre på sommer skyvninger av vannføringen i vassdraget i og mer på vinter. Dette står da unektelig noe i kontrast til Fossekompaniets verdsetting av vinterkraft under pkt. VI, avsn. 2. Vinterkraften er her bedømt dobbelt så god som sommerkraft.

I tilknytning til brevets pkt. I ønsker vi å bemerke at også AAK har kraftleveranser til DNN-Aluminium A/S og A/S Arendals Smelteverk, slik at disse industrier på ingen måte er avhengig av Fossekompaniets evne til å produsere helt jevnt over året. Videre vil vi bemerke at alt kraftsalg og kjøp til/fra Samkjøringen skjer for Aust-Agders vedkommende gjennom oss. Også det økonomiske oppgjør går gjennom AAK.

I tilknytning til pkt. II poengteres at AAK for sin del ikke tillegger søknaden av 9. september 1972 noen realitetsendring. Man ønsker kun en klargjøring av et noe foreldet og uklart reglement.

Pkt. IV stiller man seg her noe uforstående til og man oppfatter ikke meningen bak henvisningen til vassdragsreguleringsloven. Det er i dette tilfelle konsesjonshaveren selv som

står bak søknaden om reglementsendring og man søker ikke om noe som skal forringe reguleringenes effekt. Dette spørsmål kan vel neppe ha aktualitet, dersom ikke helt nye og hittil ukjente restriksjoner skulle bli pålagt noen av magasinene.

AAK går ut fra at AVB gjennom høyesterettsadvokat Jan Dahl også vil kommentere det foreliggende brev av 19. desember 1972 og visse sider ved saken forbigås av den grunn her. Tredje avsnitt i pkt. V mener vi imidlertid også bør medføre en reaksjon fra vår side. AAK har selvsagt ikke annet herredømme over vannføringene i vassdraget enn det man er sikret gjennom medlemskap i AVB, representasjon i AVB's styre og gjennom manøvreringsreglementene.

Når uttrykket «dominerende» er brukt antas at dette mer sikter mot den ulike bakgrunn og de noe ulike interesser Fossekompaniet og vårt kraftverk har. AAK dekker som bekjent den alminnelige kraftforsyning i hele Aust-Agder fylke med unntagelse av Arendal by. Fossekompaniet har hittil dekket det meste av kraftforsyningen til et par industribedrifter i fylket og er for øvrig allerede på førstehånd et rent forretningsforetagende.

Det sier seg vel umiddelbart selv at Fossekompaniets og AAK's interesser på mange områder kan være svært forskjellige og at derfor visse meningsforskjeller nok av og til kan gjøre seg gjeldende innen styret i AVB. Dette er først og fremst i spørsmål om s i k r i n g av kraftforsyningen ved å sikre vann når tilsigene begynner å bli dårlige. Videre forekommer det i spørsmål om inntak av samkjøringskraft, når denne er billig, og heller lagre i egne magasiner osv., osv.

Imidlertid er det vår oppfatning at disponeringene som er truffet innen styret for AVB om vassdragets vannslippinger hittil stort sett har vært tilfredsstillende og ikke vært til særlig ulempe for noen av partene. Av og til har en viss kraftutveksling måttet til.

Som en avslutning her vil vi dog ikke unnlate å poengtere at AAK p.g.a. sin interesse for den s a m l e d e t o t a l e kraftforsyning i fylket ved ganske mange anledninger har, på for oss upassende tider, gått med på å stenge av magasinene og redusert vår egen produksjon, fordi vannføringen og tilsigene i det nedre vassdrag har vært større enn ønsket. Selv har vi for egen regning i slike tilfeller måttet kompensere oss med suppleringskraft utenfra.»

H.r.advokat Haakon Fjalstad uttaler den 12. desember 1972:

«I anledning av høyesterettsadvokat Jan Dahls søknad av 9. september 1972 m/bilag, som Nidarå Fellesfløtningsforening har fått oversendt med anmodning om uttalelse innen 20. desember d. å., tillater jeg meg på vegne av Fellesfløtningsforeningen å meddele at saken har vært behandlet i direksjonsmøte.

Direksjonen har ikke noe å bemerke til den foreliggende søknad, men vil forutsette at pkt. 4 i forslaget til nytt manøvreringsreglement gis følgende tilføyelse:

«Det skal herunder legges til grunn at vann i det vesentlige skal kunne kreves avgitt i det omfang og på den måte som de tidligere manøvreringsregler ga anledning til.»

Videre forutsetter direksjonen at Fellesfløtningsforeningen og Brukseierforeningen kan komme frem til en ordning når det gjelder de reguleringsrettigheter og de reguleringsanlegg som Fellesfløtningsforeningen er delaktig i.»

Etter forlangende av Nissedal kommune har S t a t e n s N a t u r v e r n r å d gitt uttalelse i saken. Uttalelsen er avgitt i møte 5. februar 1973 og lyder slik:

«Arendals Vassdrags Brukseierforening har fått tillatelse til manøvrering av Arendalsvassdraget etter «Reglement for manøvrering av dammene i Arendalsvassdraget» fastsatt ved kongelig resolusjon 17. mars 1950.

Brukseierforeningen søker nå om forandring av det ovennevnte reglement.

Den vesentligste forskjellen mellom det nye og det gamle reglement er at det i det nye reglement er foreslått lempninger i tappingsadgangen både ved at en foreslår at gjennomsnittsperioden for tapping utvides fra 4 til 8 uker og ved at det skal tillates gjennomtapping av vann fra ovenforliggende magasiner i tillegg til den ordinære tapping.

Det er i det nye reglement ikke tatt særlig hensyn til tømmerfløtingen da det for tiden ikke fløtes på stedet. Dersom fløtingen blir gjenopptatt, skal Brukseierforeningen likevel avgi tilstrekkelig vann.

Slik reglementet nå er, vil avløpsvannet ved kjøring av de ovenforliggende kraftverk blir fanget opp i Nisser dersom ikke magasinet allerede er fullt.

Etter det nye reglement kan en ved kjøring av de ovenforliggende kraftverk gjennomtappe vannet i Nisser for bruk i de nedenforliggende kraftverk. Hvis dette inntreffer når en har lav vannstand i Nisser, vil ikke avløpsvannet bidra til å bedre vannstanden i Nisser, og en vil ved særlig lav vannstand få strøm gjennom vannet til sjenanse for bl. a. utøvelse av fiske. Ved en utvidelse av gjennomsnittsperioden for tapping fra 4 til 8 uker kan en manøvrere vannet vesentlig hardere enn i dag.

De nevnte endringer vil føre til at en får større og hyppigere vannstandsvariasjoner med gjennomsnittlig lavere vannstand enn det som er tilfelle i dag.

Nisser ligger sentralt til i Nissedal kommune. Vannet er av stor betydning for bl. a. turismen i dalen hvor en langs vannet finner flere campingplasser og pensjonater. Ved større variasjon i vannstanden med gjennomsnittlig lavere vannstand enn det en nå har, vil det oppstå ulemper i form av tørrlagte strandsoner. I tillegg til at disse tørrlagte strandsonene er skjemmende vil de også skape vanskelige forhold for båtbruk, fiske og bading. En sterkere nedtapping kan skade gyteplassene i Nisser, og dermed fisket i selve vannet, som for øvrig allerede er blitt noe forringet ved tidligere kraftverksutbygging. Likeledes nevnes mulige vansker med fergedriften over Fjonesundet som følge av lavere vannstand.

Statens Naturvernråd viser til at den situasjonen som nå er oppstått, skyldes at en har

foretatt en utbygging av de ovenforliggende vassdrag uten å forandre manøvreringsreglementet videre nedover i vassdraget. Avløpet fra en del av nedbørfeltet til Nisser vil derfor bli magasinert i ovenforliggende magasiner uten å kunne medvirke til en forbedring av vannstanden i Nisser i sommerperioden. En burde derfor ha tatt manøvreringsreglementene for hele vassdraget opp til ny vurdering etter hvert som utbyggingen av vassdraget ble foretatt.

Naturvernrådet gir sin tilslutning til at det i et eventuelt nytt reglement blir fastsatt en minstevannstand i Nisser som ikke må underskrides fra vårflommens kulminasjon til 1. oktober hvert år. Dersom denne minstevannstand ikke settes for lavt, en kan antyde en minstevannstand på ca. 0,5 m under høyeste reguleringsgrense, vil ulempene med gjennomtapping av avløpsvann fra ovenforliggende kraftverk bli minimale. Det skulle da heller ikke ha særlig betydning om gjennomsnittsperioden for tapping utvides fra 4 til 8 uker.

Dersom rådets forslag ikke lar seg gjennomføre, vil det tilrå at det eksisterende reglement for Nisser beholdes slik det er — eventuelt inntil manøvreringsreglementene for hele vassdraget kan tas opp til ny vurdering.»

Fiskerikonsulenten for det Østenfjeldske har avgitt denne uttalelse av 30. januar 1973:

I det gjeldende reglement er det bestemt at dammen for Nisser manøvreres slik at magasinet fylles så hurtig som mulig til en halv meter under høyeste reguleringsgrense, dog under hensyntagen til fløtingen og bruksdriftens rasjonelle og hensiktsmessige fremme. Utenfor flomtiden må vannslippingen ikke overstige gjennomsnittlig 26 m³ pr. sek. i en 4 ukers periode.

Søknaden går ut på tillatelse til å holde et avløp på 26 m/sek. i gjennomsnitt over en 8 ukers periode fra Kjøruld og 19 m³/sek. fra Hønstjønn, og at det i tillegg til nevnte tapping kan foretas gjennomslipping av vann som måtte bli sluttet fra ovenforliggende magasiner.

For Nisser er det for årene 1935/72 (38 år) fremlagt vannstandskurver.

Nisser er regulert mellom kote 258 og kote 255, i alt 3 m.

Ved en noe skjønnsmessig vurdering av vannstandskurvene for Nisser gjennom 38 år er en kommet frem til følgende:

Bruk av vann	ned til ca.	0,5 m	i 17 år	= ca.	44,74 %
—»—	—»—	1,0 »	» 9 »	= »	23,66 %
—»—	—»—	1,5 »	» 8 »	= »	21,00 %
—»—	—»—	2,0 »	» 4 »	= »	10,50 %
—»—	—»—	2,5 »	»		
—»—	—»—	3,0 »	»		
			38 år		99,90 %

Ingeniør A.B. Berdal har utført en undersøkelse over sommervannstandens variasjoner i Nisser og Fyresvatn dersom det nyomsøkte manøvreringsreglement måtte bli innvilget.

Ved vurdering av de fremlagte kurver på samme måte som antydet ovenfor, kommer en frem til dette resultatet for Nisservatn.

Bruk av vann	ned til ca.	0,5 m	i 2 år	ca.	7,40 %
—»—	—»—	1,0 »	» 5 »	»	18,59 %
—»—	—»—	1,5 »	» 1 »	»	3,70 %
—»—	—»—	2,0 »	» 8 »	»	30,00 %
—»—	—»—	2,5 »	» 5 »	»	18,59 %
—»—	—»—	3,0 »	» 6 »	»	22,22 %
			27 år		100,50 %

Ved det nå gjeldende manøvreringsreglement foregår ca. 68 pst. av variasjonene ned til ca. 1 m under høyeste regulerte vannstand og ca. 32 pst. derfra ned til ca. 2 m. Prognosen for den nyomsøkte manøvrering viser ca. 26 pst. ned til 1 m og ca. 74 pst. derfra ned til 3 m.

Fyresvatn, kote 279, reguleres opp til kote 281,13 = 2,13 m og ned til kote 276,63 = 2,37 m, reguleringshøyde 4,5 m. Nedbørsforholdene antas å være de samme som for Nisser. Det foreligger her ikke kurver for de iakttatte vannstandsvariasjoner, men ingeniør A. B. Bredal har utført beregninger over sommervannstanden, variasjoner gjennom 27 år, i forhold til den omsøkte forandring av reglementet. Vannstandsvariasjonene vil bli store. Oppstilt som for Nisser får en følgende oversikt:

Bruk av vann	ned til ca.	1,5 m	10 år	=	37,00 %
—»—	—»—	2,5 »	6 »	=	22,22 %
—»—	—»—	3,5 »	7 »	=	25,93 %
—»—	—»—	4,5 »	4 »	=	14,85 %
			27 år	=	100,00 %

I 16 år = 59,22 pst. av tidsrummet vil sommervannstanden bli brukt ned til 2,5 m fra høyeste vannstand, og derfra ned til 4, 5 m i 11 år = 40,78 pst.

Blir dette omsøkte manøvreringsforslag godtatt, vil Arendalsvassdragets Brukseierforening, alt etter nedbørsforholdene, sommerreguleringer, kunne utnytte hele reguleringssonen både i Nisservatn og i Fyresvatn i løpet av sommertiden, At det samme vil finne sted også om vinteren, behøver det neppe være tvil om.

En sitter ikke inne med nærmere kjennskap til strandområdene i disse fiskevatn. Likevel er det klart at betydelige strandområder vil bli tørrlagt og blokkert som fiskeproduksjonsområder i begge vatn. Behandlingen av dette spørsmål må bli å avgjøre av en skjønnsrett. Ellers må en regne med betydelige skader på fiskeartenes reproduksjonsgrunnlag. I Nisservatn foregår en stor del av gytingen på steinfloene utover til 2—4 m dyp langs strendene, og en går ut fra at dette også kan gjelde Fyresvatn. I stor utstrekning er strandområdene gyteplass også for ørretbestanden, og en må regne med at en gjennomføring av den omsøkte manøvreringsplan vil måtte resultere i betydelige utsettingspålegg når det gjelder settefisk (yngel) av ørret.

Ellers vil gjennomføringen av det omsøkte manøvreringsreglement gripe sterkt inn i utøvelsen av det praktiske fiske.»

I brev av 19. februar 1973 uttaler fiskerikonsulenten videre bl. a.:

«En viser til telefonsamtale med herr Gudal den 8. eller 9. ds. angående ovennevnte sak i forbindelse med uttalelse herfra av 30. januar 1973.

En finner ikke noen grunn til å gå inn for noe annet syn enn det er gitt uttrykk i uttalelse av 30. januar 1973. Det eneste måtte da være på side 3, øverste linje «. . . . . vil måtte resultere i betydelige utsetningspålegg . . . .». Her kan ordet «betydelige» strykes, resten kan bli stående.

Ellers vil det være av betydning om nedenstående utfyllende bemerkninger kom med, samt de antydede konsesjonsbetingelser.

Arendalsvassdragets Brukseierforenings konsesjon av 10. september 1912. Gjeldende manøvringsreglement er fra 12. mars 1950.

I forbindelse med denne sak foreligger det opprinnelig, såvidt en kan se ikke en eneste uttalelse om reguleringen eller manøvreringens innvirkning på fisket. Utnyttingen av konsesjonstillatelsen var i mange år neppe så sterk at fisket ble følsomt berørt.

På grunn av minimale nedbørsforhold i 1947, søkte Brukseierforeningen om tillatelse til å senke Nisser- og Vråvatn 1 m. under den konsesjonsbestemte grense på kote 255 til kote 254. Tillatelse ble innvilget ved kgl. res. av 19. des. 1927. Skadevirkningen bl. a. på fisket ble senere avgjort ved skjønn.

Det ble nå fremholdt at et manøvreringsreglement ikke er en regulering, og det må en forsåvidt være enig i. Men resultatet ovenfor fisken og fisket gjennom manøvreringen søker å utnytte det tilgjengelige tilsig (tilførsel) bedre enn før for å dekke det stadig økende behov som gjør seg gjeldende såvel i sommer- som i vintertiden. Det vil stadig bli mer nødvendig å nytte magasinene til bunns, og oftere enn før kan det være ønskelig å søke tillatelse om en ytterligere senking av magasinene, slik som i 1947.

En tillater seg å foreslå følgende betingelser.

I den utstrekning vedkommende departement finner det nødvendig skal konsesjonæren være forpliktet til å foreta eller la foreta:

1. Utsetting av settefisk (yngel) av de fiskearter og i det antall departementet bestemmer.
2. Fiskeribiologiske undersøkelser i de berørte områder.
3. Oppføring av sperreinnretninger for fisk foran tappeluker og tunneler.

Alle utgifter som er forbundet med tiltakene bæres av konsesjonæren.»

De innkomne uttalelser ble forelagt søkeren, og h. r. advokat Jan Dahl har gitt disse merknader i brev av 9. juli 1973:

«II. *Generelt.*

I flere av de innkomne uttalelser fremkommer det bemerkninger som tyder på at forslaget til nytt manøvreringsreglement — uriktig oppfattes som å innebære en vesentlig realitetsendring i forhold til det någjeldende reglement. Jeg må derfor innledningsvis understreke at dette ikke er tilfelle. Det er i første rekke tale om en klargjøring av reglementet, hvilket også skulle fremgå av søknaden.

Som angitt i søknaden har brukseierforeningen vært av den oppfatning at det någjeldende reglements angivelse av gjennomsnittlig vannføring over en 4 ukers periode(jfr. reglementets punkt 3 og 4, 5. ledd) bare har angitt en maksimering av hva fløtningen kunne kreve. Dette syn ble ikke delt av Industridepartementet i dets brev av 25. april 1972; og man har utarbeidet et forslag til nytt reglement der man bygger på departementets fortolkning.

Det nye forslag tar som nevnt sikte på å klargjøre reglementet. De ikke aktuelle fløtningsbestemmelsene, som i dag er plassert sammen med kraftreguleringsbestemmelsene på en måte som gjør disse uoversiktlige, er tatt ut, og reglementet er gitt en moderne form. Men man kan ikke se at det er gjort realitetsendringer som skulle ha betydning for de berørte; og jeg skal nedenfor behandle de tre fohrold som i de innkomne uttalelsene er hevdet å skulle ha betydning.

1) *Øking av den periode den gjennomsnittlige vannføring skal beregnes over, fra 4 til 8 uker.*

Brukseierforeningen har foreslått denne utvidelsen av utjevningsperioden fordi EDB-beregninger tydet på at en utjevning over en 4 ukers periode ikke ville gi tilstrekkelig stabilitet i sommervannføringen for kraftstasjonene nedenfor Nelaug. Nye beregninger viser imidlertid at utvidelsen til 8 uker har vesentlig mindre betydning enn først antatt.

Man antar i og for seg at en utvidelse til 8 uker ikke vil ha særlig betydning for fyllingsforholdene i Nisser og Fyresvatn, men da flere har protestert mot denne bestemmelsen og den som nevnt ikke har så stor betydning for kraftverkene nedenfor Nelaug

som først antatt, er man villig til å frafalle denne endring. Tallet «8» i reglementsforslagets punkt 2, linje 6 blir da å endre til «4».

2) *Gjennomslipping av vann fra ovenforliggende reguleringer.*

Da det någjeldende reglement av 1950 ble fastsatt, var det ikke aktuelt med bestemmelser på dette punkt, idet det ikke var andre reguleringer ovenfor Nisser og Fyresvatn enn Vråvatn. Den angjeldende bestemmelse må således mer sees som en supplering enn en endring av det någjeldende reglement.

Det er senere gitt konsesjoner på ovenforliggende reguleringer (Hyllebuhylen m. fl. 22. juni 1951, Skrevvatn 7. juni 1954, Hovvatn m. fl. 7. april 1961, Napevatn m. fl. 21. juli 1967 og ytterligere reguleringer i Finndalsvassdraget 14. august 1970), som alle i stor utstrekning har andre eierinteresser. Disse har en ubetinget rett til å regulere de angjeldende magasiner etter eget behov; og det vil (med unntak for Skafsåreguleringene) normalt ikke bli sluppet vann fra de ovenforliggende magasiner før disse er tilnærmet fulle. I en kraftfattig periode kan det imidlertid bli aktuelt å slippe vann særlig fra Finndøla-magasinene og kjøre Finndøla Kraftverk av hensynet til den alminnelige kraftforsyning i distriktet og muligens også av hensyn til kraftutveksling. Hvorvidt dette vil bli gjort, vil imidlertid i høy grad avhenge av at vannet på det angjeldende tidspunkt kan benyttes også i de nedenforliggende kraftverk, slik at man kan få en regningssvarende stor produksjon på det tidspunkt da det er kraftmangel, og at man ikke skal risikere at produksjonen av det nedtappede vann i de nedenforliggende kraftverk kan måtte skje i overskuddsperioder eller endog gå helt tapt. Uten adgang til gjennomtapping vil resultatet derfor lett bli at det ikke er regningssvarende å tappe fra det ovenforliggende magasin før dette nærmer seg fylling, og at en tidligere tapping vil bli unnlatt.

Man kan derfor ikke se at de interesserte rundt Nisser og Fyresvatn skulle ha reelle innvendinger mot bestemmelsen når det settes som vilkår at «slik gjennomtapping skal dog ikke sinke fyllingen av Nisser og Fyresvatn».

Hvis man ikke skulle ha adgang til gjennomtapping før Nisser og Fyresvatn ligger ½ meter under HRV, vil vann kunne gå tapt i de nedenforliggende kraftverk, og man vil også lettere kunne få uønskede flommer.

Man kan ikke, som det har vært anført, se at bestemmelsen om at fyllingen ikke skal sinkes skulle være vanskelig kontrollerbar, men brukseierforeningen er selvsagt villig til å underkaste seg den kontroll som måtte bli bestemt. For øvrig er brukseierforeningen også villig til å diskutere eventuelle ytterligere vilkår for denne gjennomslippingen.

3) *Minstevassføring fra Nelaug på 52,5 m³/sek.*

Det er dessverre noe misvisende når jeg under punkt 7 i søknaden i tilknytning til antagelsen av at det til sider kan være vanskelig å holde en fullt så høy vannføring som 52,5 m³/sek. ut av Nelaug henviser til «etter reguleringen av Nesvatn». Det vil nemlig nedenfor Jørundland Kraftverk fortsatt få minstevannføringen også fra Nesvatnfeltet. Tvilen om hvorvidt man kan holde 52,5 m³/sek. knytter seg mer til det hydrologiske materialet, idet 52,5 m³/sek. forstås å fremkomme ut fra en forutsatt regulert vannføring fra Nisser på 26 m³/sek., fra Fyresvatn på 19 m³/sek. og på 7,5 m³/sek. for det nedenforliggende felt regulert i Nelaug. En eventuell feil i det hydrologiske materiale på dette punkt skulle imidlertid være dekket ved uttrykket «såvidt mulig». Man finner derfor at en slik bestemmelse kan opprettholdes.

Den bør da komme inn i det nye reglement som et nytt fjerde ledd i punkt 2. Det henvises i den forbindelse til V nedenfor.

Gjennomgåelsen av de bestemmelser som i uttalelsene er fremholdt som realitetsendringer, skulle klart vise at det er tale om en klargjøring og modernisering av reglementet — og ikke om realitetsendringer av betydning for de interesserte. Dette gjelder da enn mer når man opprettholder 4 uker som utjevningsperiodens lengde samt angivelsen av den minstevannføring som såvidt mulig skal slippes ut av Nelaug.

Det er imidlertid et klart behov for en klargjøring av reglementet i og med fløtningens nedleggelse. En bibeholdelse av det gamle og svært tungleste reglement med alle de ikke aktuelle fløtningsbestemmelsene innblandet i kraftreguleringsbestemmelsene vil lett føre til unødige diskusjoner og vansker for brukseierforeningen og andre som skal ha med reglementet å gjøre.

Men brukseierforeningen anser selvsagt ikke dette klargjøringsbehov for så stort at man ønsker et nytt reglement hvis dette skulle inneholde nye bestemmelser som innskrenker reguleringens effekt. Brukseierforeningen finner det således ikke akseptabelt med innføring av et forbud mot tapping i fyllingsperioden og en minstevannstand i magasinene om sommeren, slik som det subsidiært foreslås av Fyresdal og Nissedal kommune. Det presiseres derfor at søknaden ikke omfatter slike endringer, og at brukseierforeningen ikke samtykker i en slik innskrenking av de konsederte rettighetene. Det er da ikke rettslig adgang til å innføre slike bestemmelser, jfr. vassdragsreguleringslovens § 12 nr. 14 og Amundsens Kommentarutgave hertil s. 124—125.

III. *Uttalelsene fra kommunene, naturvern- og friluftsorganer og grunneiere.*

Flere av de som uttaler seg, synes som nevnt å forutsette at en endring av reglementet overensstemmende med brukseierforeningens forslag skulle innebære realitetsendringer av betydning for de interesserte. Som redegjort for foran og i søknaden, er dette ikke tilfelle.

Flere av de interesserte synes også til dels å ville seg bort fra at Nisser og Fyresvatn har vært regulert fra slutten av forrige århundre og med de angjeldende reguleringshøyder fra henholdsvis 1914 og 1930. Man har også hele tiden hatt en viss sommerregulering så vel av hensyn til fløtning som av hensyn til kraftproduksjonen.

I flere av uttalelsene tas opp de mindre gode fyllingsforholdene for de to vann. Det foretas i den anledning sammenligning mellom kurvene over de vannstandsforholdene som har vært og de beregnede kurver som er bilagt søknaden. De to sett kurver er imidlertid lite sammenlignbare. Dels vil, som redegjort nær-

mere for i bilag 3 til søknaden, vannstandsforholdene i praksis bli noe bedre enn det de beregnede kurver viser. Men den prinsipielle forskjell ligger i at kurvene over vannstandene slik de har vært, viser forholdene bare med de ovenforliggende reguleringer som til enhver tid er iverksatt, mens de beregnede kurver viser forholdene slik de ville ha vært med samtlige reguleringer iverksatt og den derav følgende senere fylling. Dessuten vil man av kurvene over vannstandene slik de faktisk har vært, se at Nisser- og Fyresvatnreguleringene i den første tid ikke ble benyttet i den utstrekning man hadde adgang til. (Derimot har det ikke registrerbar betydning for sammenligning av kurvene at det benyttes henholdsvis 10 og 5 dagers perioder.)

Av hensyn til den videre saksbehandling finner jeg grunn til å understreke at spørsmålet om virkningene fra de ovenforliggende reguleringer på vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn er en egen sak som ikke bør blandes sammen med spørsmålet om forståelsen av det någjeldende manøvreringsreglement for Nisser og Fyresvatn og søknaden om et nytt reglement for samme.

De ovenforliggende reguleringer som det her er tale om, er de forannevnte Skafsåreguleringene og Fjonereguleringen som omfatter henholdsvis ca. 30 og ca. 18 pst. av det naturlige nedslagsfeltet til Nisser og Finndølareguleringene som til sammen nu omfatter ca. 40 pst. av det naturlige nedslagsfeltet til Fyresvatn. (Tilsigsprosenten er imidlertid noe større.) Konsesjonsforholdene og manøvreringsreglementene for samtlige disse reguleringer, som som nevnt har andre eierinteresser, er ferdigbehandlet og entydig fastlagt. Det som gjenstår, er en eventuell skjønnsbehandling av de nevnte reguleringers virkning i henholdsvis Nisser og Fyresvatn. Disse virkninger må bedømmes i relasjon til det reglement som gjaldt på den tid de nevnte reguleringer ble satt i verk, og man antar at det vil bli avholdt skjønn i 1974.

Man kan ikke se at den omsøkte klargjøring av manøvreringsreglementet for hovedvassdraget vil medføre noen ny innvirkning på vannstandsforholdene i Nisser eller Fyresvatn, og ytterligere kommentarer fra søkerens side skulle for så vidt være unødvendig. Siden imidlertid vannstandsforholdene og ulempepåstander er gitt en så bred plass i uttalelsene, ønsker brukseierforeningen i korthet å kommentere de forhold som er trukket frem:

Når man tar i betraktning de eksisterende strand- og bunnforhold, at det dreier seg om relativt beskjedne reguleringshøyder for store vann, og at reguleringene har vært i virksomhet i en årrekke, kan man vanskelig forstå at en noe lavere sommervannstand kan ha særlige skadelige virkninger.

Bortsett fra noen få steder der enkelte grunner kommer frem, og strandsonen blir noe mer dominerende ved nedtapping på 2,0—2,5 m, vil de langt fleste være enige om at det er av stor verdi for totalinntrykket at disse innsjøers så helt spesielle strandsoner kommer frem og kan benyttes. Den vekt som det fra kommunens side er lagt på å holde en høy vannstand på sommertid, tror man må bero på en feilvurdering. En konstant høy oppfylling av magasinene i det meste av sommersesongen vil utvilsomt berøve såvel bygdefolket som turister adgang til vesentlige og verdifulle strandstrekninger. Hvis myndighetene legger vekt på dette punkt, bør det foretas en befaring på nedtappet fjord, hvis mulig med nedtapping på ca. 2,0—2,5 m.

Uttalelsene om skadevirkningene på fisket synes ikke underbygget. Det foreligger brukseierforeningen bekjent ikke undersøkelser for Nisser eller Fyresvatn som skulle tilsi de påståtte ulemper. Det er for øvrig den økende surhet i vannene som i første rekke er problemet for fisket i distriktet. I tilknytning til at strømforholdene trekkes frem, bemerkes at dr. O. Devik og statsmeteorolog C. A. Boe i en uttalelse av oktober 1969 i tilknytning til isforholdene i Nisser, er kommet til at gradientstrømmen selv ved L.R.V. ikke vil overstige 1 cm/sek., mens vindstrømmen vil kunne bli hele 30 cm/sek.

Rasskader som følge av en noe senere fylling antas det ikke å kunne bli tale om. Brukseierforeningen fikk i 1969 forholdene i Fyresvatn undersøkt av Norges Geotekniske Institutt, idet man ville få vurdert dette spørsmål i tilslutning til muligheten for en ytterligere senkning av vannet. Instituttet konkluderte da bl. a. med at «Den statiske virkning av en ytterligere senkning på 2 m vil ikke medføre at det oppstår rasfare». Noen rasfare i Nisser hvor reguleringen er eldre og reguleringshøyden mindre, kan det heller ikke antas å være.

Man stiller seg også uforstående til at en senere fylling og lavere vannstand skulle ha merkbar betydning for båtdrag og båtbruk. Det er vel først og fremst i magasiner med raske variasjoner i vannstanden at båtdrag og båtbruk blir vanskeliggjort ved så små reguleringshøyder. Det er imidlertid formentlig riktig at lav vannstand medfører vansker for Fjone-fergen, men dette er et forhold som må kunne finne sin særlige løsning, og som for øvrig må sees i sammenheng med den nyanlagte vei fra Treungen.

Tømmerdriften til vannene vil nok kunne bli skadelidende noen steder, men betydningen herav er sterkt redusert i og med fellesfløtningens nedleggelse.

For alle disse forhold gjelder imidlertid at i den utstrekning påstandene opprettholdes, må spørsmålene vurderes ved erstatningsskjønn.

De fleste uttalelsene er imot en endring av manøvreringsreglementet og foreslår subsidiært en bestemmelse om ikke tapping i fyllingsperioden og deretter en sommervannstand ikke under ½ meter under HRV.

Jeg har foran redegjort for at det i første rekke er tale om en klargjøring og modernisering av reglementet, og at dette ikke berører de interesserte i merkbar utstrekning, og jeg henviser til bemerkningene under II.

Når det gjelder forslaget om forbud mot tapping i fyllingsperioden og minstevannstander på ½ meter under HRV, meddeles at dette er helt uholdbart for brukseierforeningen, og at man — hvis dette skulle ha vært aktuelt — heller vil bibeholde det nvgjeldende reglement. De foreslåtte restriksjoner ville nemlig i tilfelle innebære en fullstendig omlegging av de nedenforliggende kraftverks tilvante drift, og skape betydelige vanskeligheter for kraftforsyningen i distriktet. Effek-

ten av disse meget gamle reguleringene ville i tilfelle bli redusert, hvilket det ikke er adgang til uten konsesjonærens samtykke. Det henvises igjen til vassdragsreguleringslovens § 12 nr. 14 med forarbeider, og for øvrig til at også den riktignok nå nedlagte fellesfløtning har rettigheter som ikke er forenlige med de nevnte forslag.

På flere steder i uttalelsene anføres at det har vært manøvrert i strid med det någjeldende reglement. Jeg vil i den forbindelse bare bemerke at brukseierforeningen hele tiden har manøvrert ut fra det man har ment — og fortsatt mener — er den riktige forståelse av reglementet, og da det ble hevdet en annen forståelse fra Fyresdal kommunes side, ble spørsmålet som kjent forelagt for Industridepartementet.

IV. *Uttalelsen fra Nidarå Fællesfløtningsforening.*

Som angitt i søknaden anser brukseierforeningen det for usannsynlig at fellesfløtningen vil bli gjenopptatt. I hvert fall vil de gamle bestemmelsene i tilfelle være lite adekvate. Man synes derfor det er riktigst i det nye reglement ikke å henvise til de gamle aktuelt — heller vil bibeholde den någjeldende bestemmelsene. For øvrig bemerkes at de forskjellige forhold mellom Nidarå Fællesfløtningsforening og Arendals Vassdrags Brukseierforening i tilknytning til fellesfløtningsforeningens opphør nå på det nærmeste er avklart.

V. *Uttalelsen fra A/S Arendals Fossekompani.*

Man hadde ved utarbeidelsen av dette brev forutsatt at A/S Arendals Fossekompani ikke ville motsette seg det foreslåtte nye manøvreringsreglement hvis det også i det nye reglement medtas en bestemmelse om en minstevannføring ut av Nelaug på 52,5 m^3/sek., jfr. II, pkt. 3 foran. Brukseierforeningen har imidlertid nå mottatt et brev av 29. juni d. å. som i henhold til anmodning fra A/S Arendals Fosskompani vedlegges. A/S Arendals Fossekompani kommenterer her et tidligere utkast til formulering av bestemmelse om minstevannføring ut av Nelaug, men denne formulering fremsettes ikke som forslag, idet det ikke har vært brukseierforeningens flertalls mening at man i vinterreguleringssesongen skulle måtte manøvrere de angjeldende magasiner med henblikk på å holde en jevn vannføring ut av Nelaug. A/S Arendals Fossekompanis brev av 29. juni d. å. er ikke behandlet i brukseierforeningens styre, og man vil komme tilbake til dette brev og til formulering av bestemmelse om minstevannføring ut av Nelaug, så snart dette er styrebehandlet og diskutert nærmere mellom medlemmene. Men denne behandling synes det dessverre ikke mulig å få foretatt helt omgående nå i ferietiden.

Da jeg imidlertid av høyesterettsadvokat Hagemann er blitt purret på saken, sender jeg med en gang foreningens uttalelse for øvrig, idet jeg som nevnt vil komme tilbake til formuleringen av bestemmelsen om minstevannføring ut av Nelaug, og til eventuelle kommentarer fra brukseierforeningens flertall til A/S Arendals Fossekompanis brev av 29. juni 1973. Etter sistnevnte brev finner jeg ikke grunn til å kommentere høyesterettsadvokat Karlsruds brev av 19. desember 1972 utover det som fremgår av ovenstående. Brevet er for øvrig kommentert av Aust-Agder Kraftverk ved kraftverkets brev av 19 .januar 1973.

VI. *Søknadens omfang.*

På grunn av forslagene i enkelte av uttalelsene presiseres at det brukseierforeningen søker om, er en klargjøring av reglementet overensstemmende med det utkast som er fremlagt med søknaden, korrigert som angitt foran under II. Brukseierforeningen søker ikke om noen andre endringer og samtykker ikke i nye restriksjoner for de konsederte reguleringer. Hvis myndighetene mot formodning ikke skulle finne å kunne fastsette reglementet i det vesentligste som omsøkt, trekkes søknaden om nytt reglement tilbake, og man får henholde seg til det någjeldende reglement.»

I Arendal Fossekompanis brev av 29. juni 1973 sies bl. a.:

«Da vi som et av medlemmene i Brukseierforeningen har fått oss forelagt h.r.advokat Jan Dahls utkast til brev til Vassdragsvesenet i forbindelse med Vassdragsvesenets brev av 4 .april d. å. vil vi fremkomme med følgende bemerkninger til h.r.advokat Dahls utkast.

1. Av h.r.advokat Dahls utkast kan man få det inntrykk at ansøkningen av 9. september 1972 om endringer av reglementet ikke skulle innebære noen realitetsendring. I så fall kan vi vanskelig forstå at det skulle være grunn til å fremme ansøkning om endringer. Det eksisterende reglement av 1950 har vært praktisert gjennom så mange år at det synes bedre å opprettholde den nuværende ordlyd. Vi er for øvrig i tvil om ikke det nye forslag representerer realitetsendringer og i alle fall vil man med en ny formulering av reglementet kunne komme til å stå overfor fortolkningsproblemer som man i dag ikke kan ha full oversikt over.

Den fortolkningstvil som knyttet seg til det gamle reglement og som ble forelagt Vassdragsvesenet og Industridepartementet er det tatt standpunkt til i Industridepartementets brev av 25. april 1972 til h.r.advokat Dahl.

2. Manøvreringsreglement for Nesvann ble endret for en tid siden slik at Nesvann kan tappes fortrinnsvis til fordel for Jørundland Kraftverk. Denne endring betød, som vi den gang fremholdt, i realiteten en ny regulering og virkningene av endringen er meget kjedelig for oss fordi det ikke har vært mulig å komme frem til noen ordning om utveksling av vinterkraft — sommerkraft.

Vi hevdet den gang at endringen ikke var i overensstemmelse med loven og vi tok forbehold og hevdet at vi i alle fall har krav på en erstatning eller kompensasjon.

Man må jo være klar over at kraftforsyningen i Norge ikke ensidig kan baseres på dekning av det sivile behov. Noen kraftverker — således våre — har vært utbygget og kontrakter er inngått på grunnlag av kraftforsyning til industri.

3. Ansøkningen om endring i reglementet er tidligere kommentert på våre vegne av h.r.advokat Karlsrud i hans brev av 19. desember 1972 til Industridepartementet. Der

peker han bl. a. på at forslaget til endringer ikke inneholder noen bestemmelser om vannføringen ut av Nelaug.

Denne innvending er nu delvis imøtekommet i h.r.advokat Dahls utkast til brev (side 4—5) og hans forslag lyder:

«Det skal såvidt det er mulig ved tapping fra de magasiner som dette reglement gjelder, holdes en jevn vannføring ut av Nelaug på minst 52,5 m³ pr. sek.»

Vi kan ikke finne det riktig eller se noen grunn til at man ikke her skal benytte nøyaktig samme ordlyd som den nuværende under reglementets punkt 6 hvorfra siteres:

«Magasinering i og slipping av vann fra Nelaung foregår utenfor flomtidene etter behovet for driftsvann, idet dog påsees at der såvidt mulig holdes jevn vannføring av minst 52,5 m³ pr. sek.»

Vi ber derfor om at denne gamle ordlyd under enhver omstendighet benyttes.

Under denne forutsetning og om enn under tvil vil vi ikke motsette oss at forslaget til manøvreringsreglement blir fremmet.

Det er imidlertid en ytterligere forutsetning for dette, nemlig at man for så vidt angår vinterperioden tolker ordene «. . . jevn vannføring av minst 52,5 m³ pr. sek.» således at man vurderer magasinbeholdningene og tilsiget og at man ut fra slik prognose planlegger vintertapping med henblikk på jevnest mulig vannføring gjennom vinterhalvåret ut av Nelaug.

Vi er klar over at denne forutsetning til tider kan bety restriksjon på utnyttelse av magasinene og vi er derfor fortsatt beredt til å etablere et internt avtalt bindende program. Vi minner om at vi under generalforsamlingen i Brukseierforeningen den 12. juni 1973 og gjennom advokat Karlsruds nevnte brev til Departementet tok opp spørsmålet om på forhånd å få etablert et slikt tappeprogram, men at vi ikke har fått noen positiv reaksjon fra noen av de berørte medlemmer innen Brukseierforeningen.

Vi finner det riktig i denne forbindelse å gjøre oppmerksom på at det, før Jørundland Kraftverk ble bygget, og før reglementet for Nesvann i denne anledning ble endret, var fullt mulig å opprettholde ca. 68 m³/sek. årsregulert vannføring ut av Nelaug, en vannføring vi har lagt til grunn ved salg av kraft.

Når nu Nesvann — ifølge det endrede reglement for Nesvann — skal tappes med henblikk på Jørundland Kraftverk, og dette verk dessuten skal drives som et vinterkraftverk, finner vi det riktig at vi blir dekket nødvendig energitilgang om sommeren, ved å utveksle vinterkraft mot sommerkraft, og at dette som foreslått skjer i forhold en til to, i det vinterkraften ansees som dobbelt så verdifull som sommerkraften.»

H.h. advokat Otto Chr. Hagemann har på vegne av Fyresdal kommune og berørte grunneiere bl. a. bemerket følgende i brev av 10. august 1973:

«Hva innholdet og rekkevidden av det någjeldende slippingsreglement angår, viser jeg til Industridepartementets brev av 25. april 1972 til h.r.advokat Jan Dahl vedrørende fortolkningen av reglementets punkt 4, 5. ledd. Departementet har der sluttet seg til Fyresdal Kommunes oppfatning av reglementets tappingsbestemmelser, og ansett det nødvendig at Brukseierforeningen fremmer forslag om nytt reglement, dersom den ønsker en friere tapping.

Den uttalelse Departementet her har avgitt, er i realiteten en avgjørelse i henhold til manøvreringsreglementets punkt 10, hvoretter mulige tvistigheter angående forståelsen av reglementet blir å avgjøre av vedkommende regjeringsdepartement. Det er derfor påfallende at Brukseierforeningen fortsatt har tappet som om denne uttalelse ikke forelå, og gjennom h.r.advokat Dahls uttalelse på side 9 gjør gjeldende at man fortsatt mener Foreningens forståelse er den riktige. Brukseierforeningen plikter etter Industridepartementets fortolkning å holde seg denne forståelse etterrettelig, og den senere tapping i strid med Departementets forståelse er således urettmessig og ulovlig.

Når det videre anføres at Brukseierforeningens søknad bare gjelder en klargjøring og modernisering av reglementet — og ikke om realitetsendringer av betydning for de interesserte, må jeg få bemerke at Kongen ifølge punkt 11 i reglementet av 17. mars 1950 har anledning til å foreta endringer i reglementet, og at dersom slike forandringer foretas fordi slippingen etter reglementet medfører skadelige virkninger av omfang for fløtningen eller andre almene interesser, så kan disse foretas uten erstatning til konsesjonæren, og med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.

Den slipping fra Fyresvatn som den foreliggende søknad omfatter, vil utvilsomt medføre slike skadevirkninger for almene interesser, at reglementet kan endres — og de nødvendige restriksjoner pålegges — uten at det foreligger noen søknad fra Brukseierforeningens side, og uten at Foreningen i tilfelle har krav på noen form for erstatning.

Det vesentlige trekk i bildet, er at det gjennom etableringen av de ovenforliggende magasiner er skapt en helt ny situasjon i Fyresvatn, som allerede har medført — og i fremtiden enn ytterligere vil medføre — en sterk nedtapping av vannet i sommertiden. At dette medfører skadevirkninger må være helt på det rene, slik Fyresdal Kommune har pekt på i sin uttalelse av 14. desember 1972. Det dreier seg ikke om en «noe lavere» sommervannstand, slik det anføres på side 7 i høyesterettsadvokat Dahls utredning, men om radikale endringer i forhold til den situasjon som forelå da reglementet av 1950 ble fastsatt. Såvel kommunen som oppsitterne langs Fyresvatn står fullstendig uforstående overfor Brukseierforeningens anførsler om at det skulle være av stor verdi for totalinntrykket at sjøens så helt spesielle strandsone kommer frem og kan benyttes. De tørrlagte strender er tvert imot til stor gene og et ytterst skjemmende trekk i naturen. Det er ikke på noen måte tale om «verdifulle strandstrekninger», men om ubrukbare sandbanker og strandsoner av betydelig utstrekning. Det skulle for så vidt være tilstrekkelig å henvise til de uttalelser fra forarbeidene til reglementet av 19. juli 1930 som er inntatt i kommunens uttalelse på side 1—3. Allerede i 1930-årene var det således klart for de konsederende myndigheter at det selvsagt ville virke skjemmende

om strendene ble bare om våren i større utstrekning enn før, samt at dette i høy grad ville skjemme bygden og virke som sår i et vakkert ansikt.

På vegne av de interesser jeg representerer, må jeg derfor på det sterkeste ta avstand fra Brukseierforeningens forsøk på å bagatellisere de betydelige skadevirkninger som her vil inntre.

Den eneste måte man i realiteten kan hindre en for sterk nedtapping om sommeren på, er ved å innføre bestemmelser om en minstevannstand i sommertiden, slik Fyresdal Kommune har foreslått i sin uttalelse.

Det er ikke noe argument mot en slik fastsettelse av minstevannstanden at Brukseierforeningen foretrekker å beholde det någjeldende reglement, fremfor et reglement som inneholder en tappingsgrense om sommeren. Skulle søknaden av den grunn bli trukket tilbake, kreves det at Kongen i medhold av gjeldende reglements punkt 11 fastsetter en slik tappingsgrense, fordi slippingen ellers vil medføre betydelige skadevirkninger for almene interesser, etter de nye hydrologiske forhold som er etablert ved reguleringene i tilløpsvassdragene.

Rettslig er det intet til hinder for en slik reglementsendring, som det er tatt forbehold om i punkt 11.

Bestemmelsene i vassdragsreguleringslovens § 12, nr. 14 har ingen relevans til spørsmålet om endring av manøvreringsreglementet for Fyresvatn, idet dette skal fastsettes slik at almene interesser ikke påføres skadelige virkninger av omfang.

Reguleringslovens § 12, nr. 14 kommer derfor bare inn i forholdet mellom regulantene innbyrdes, i anledning spørsmålet om hvilken regulering av tilløpsfeltene som kan skje uten innsigelse fra Brukseierforeningens side som regulant i Fyresvatn. Denne bestemmelse beskjærer derfor ikke på noen måte de almene interessers krav på at reglementet beskytter disse, og at reglementet av Kongen endres etter hvert som nye ovenforliggende reguleringer gjør dette påkrevet, for ikke å påføre interessene rundt Fyresvatn større skader og ulemper enn forutsatt da de någjeldende regulering ble vedtatt 19. juli 1930.

Jeg tillater meg med dette å henstille om at de bemerkninger som er fremkommet på vegne av mine parter blir tatt i betraktning ved endringen av reglementet for Fyresvatns vedkommende.»

Etter dette ble det holdt møter den 19. september, 31. oktober og 14. november 1973 mellom AVB, Vassdragsdirektoratet og teknisk konsulent Ingeniør A. B. Berdal der en rekke manøvreringsalternativer for Nisser og Fyresvatn ble diskutert og besluttet gjennomregnet for å få oversikt over virkningen på den samlede el-produksjon og vannstandsforholdene i vatna. De samlede beregningsresultater ligger ved dokumentene.

Etter en nærmere vurdering av beregningene har så h.r. advokat Jan Dahl på brukseierforeningens vegne fremlagt følgende endrede søknad datert 30. mars 1974:

«Jeg viser til min søknad av 9. september 1972 på vegne av Arendals Vassdrags Brukseierforening og senere uttalelse av 9. juli 1973, samt til etterfølgende konferanse i Vassdragsdirektoratet hvorunder brukseierforeningen ble anmodet om å foreta nærmere produksjons- og vannstandsberegninger ut fra forskjellige restriksjoner for tappingen fra Nisser og Fyresvatn.

I.

1. I henhold til anmodning har brukseierforeningen i samarbeid med Vassdragsdirektoratet latt Ingeniør A. B. Berdal foreta databeregninger av produksjonen for 24 alternativ for tapping fra Nisser og Fyresvatn. Deretter har man, fortsatt i samarbeid med Vassdragsdirektoratet, latt foreta en nærmere bearbeidelse med henblikk på vannstander og vannføringer av 4 av de karakteristiske alternativ. Det dreier seg om to forskjellige alternativ for restriksjoner for tappingen fra Nisser og Fyresvatn variert med henblikk på en minstevannføring ut av Nelaug på henholdsvis 52,5 m^3/sek. og 40 m^3/sek. Tilsvarende beregninger er likeledes foretatt for det nåværende omsøkte reglement samt for ytterligere et alternativ som det redegjøres nærmere for nedenfor under II.

De nevnte 6 beregninger vedlegges i en mappe fra Ingeniør A. B. Berdal. I mappen finner man først en beskrivelse av vassdraget, hvilket inngår som forutsetninger for databeregningene (jfr. side 2—7 og 8—9) samt definisjonene for de 6 forskjellige kjøreprogrammer (jfr .side 7—8), hvortil det særlig henvises. Videre finner man, som det fremgår av mappens skilleblad: Produksjonsberegninger (absolutte og omregnet til ekvivalent prima vinterkraft, som nærmere definert på side 10), karakteristiske vannstander (middelvannstandene i Nisser og Fyresvatn for de 6 programmer, samt for det nåværende/omsøkte reglement og det nye alternativ i beste år, øvre kvartil, median, nedre kvartil og dårligste år), vannstander i Fyresvatn og i Nisser (for de 6 programmer i de 27 år modellen omfatter), samt noen vannføringskurver.

Man har datautskrifter, som også viser vannføringene, hvilke kan fremlegges hvis det er ønsket.

2. Brukseierforeningen vil imidlertid på det sterkeste gi uttrykk for at restriksjoner som angitt i kjøreprogrammene 1—4 vil være helt uholdbart for brukseierforeningen. Produksjonsberegningene gir ikke et betegnende bilde av forholdene i praksis, og det understrekes at differensen mellom den beregnede produksjon etter de 4 programmer og etter det nåværende/omsøkte reglement i praksis vil være vesentlig større enn tabellene viser. Det påpekes bl. a.:

a) For kjøreprogram 1—4 gir produksjonsberegningene et misvisende bilde av produksjonen.

I det generelle program forekommer det nemlig en definisjon av prima sommerkraft som hele sommerproduksjonen i det 4. dårligste år. Alt tilgjengelig sommervann lik eller mindre enn maskinenes slukeevne er tatt med som prima-vann. Denne definisjonen er brukbar når man har en tilfredsstillende styring over vannet. Den blir imidlertid ikke brukbar for beregninger

etter definisjonene for kjøreprogram 1—4, idet man med de angjeldende restriksjoner ikke vil ha mulighet for å kontrollere og planlegge produksjonen med henblikk på en så høy levering av primakraft som det beregningene angir. Primakraft må som kjent omsettes etter andre definisjoner.

Sammenlignet med kriterier ut fra kontroll over primaproduksjonen, er produksjonen etter program 1—4 blitt for høy for prima sommerkraft og tilsvarende for lav for tilfeldig sommerkraft. Etter program 4 er produksjonen i Fyreselv således blitt 46,7 GWh for høy for prima sommerkraft og tilsvarende for lav for tilfeldig sommerkraft. Tilsvarende i Nisserelv er forholdet 39,7 GWh. Omregnet til ekvivalent prima vinterkraft betyr forholdet at denne etter program 4 er blitt 18,7 GWh for høy i Fyreselv og 15,9 GWh i Nisserelv, tilsammen 36,6 GWh.

Også nedenfor Nelaug er prima sommerproduksjon blitt betydelig for høyt beregnet, selv om sommervannføringene her normalt ikke kommer til å svinge tilsvarende sterkt fra pentade til pentade. Forholdene blir nødvendigvis noe «tregere» så langt ned i et større vassdrag. Et faktum er det imidlertid at alle vannføringer større enn 40 m³/sek. vil man i liten utstrekning på forhånd kjenne til når man vil komme, idet Nelaug-magasinet ikke gir tilstrekkelige reguleringsmuligheter. Sammenlignet med en beregning ut fra kontroll over primaproduksjonen vil man for kraftstasjonene nedenfor Nelaug komme til at prima sommerkraftproduksjonen etter program 4 er blitt beregnet ca. 50 GWh for høy, og at den tilfeldige sommerkraft er blitt det samme antall GWh for lav. Omregnet til ekvivalent prima vinterkraft vil det si at resultatet nedenfor Nelaug må reduseres med 20 GWh e.v.p.

For hele vassdraget gir programmene 1—4 et betydelig for gunstig bilde av produksjonsresultatet. For program 4 vil produksjonsresultatet være angitt ca. 55 GWh e.v.p. for høyt (18,7+15,9+20,0=54,6).

Forskjellen i forhold til det nåværende/omsøkte reglement vil imidlertid bli enda større. Beregningene over sommerproduksjonen etter dettes program bygger nemlig på helt jevn tapping, og ikke på en økonomisk optimal produksjon ut fra kraftbehovet til enhver tid. I praksis vil resultatene etter det nåværende/omsøkte reglement både produksjonsmessig og økonomisk bli bedre enn det beregningen viser. (Det skytes inn at det tilsvarende forhold gjør seg gjeldende for det nye alternativ som behandles nedenfor under II. Også for dette vil beregningene vise et økonomisk dårligere resultat enn i praksis, idet man av programmeringsmessige hensyn også her har måttet bygge på jevn tapping fra magasinene.)

Forholdet er altså at programmeringen både for det nåværende/omsøkte reglement og for de 4 databehandlede restriksjoner fører til mindre differanser mellom disse enn det vil være i virkeligheten. Differansene vil i virkeligheten være vesentlig større, og det vil være tale om til dels betydelige produksjonstap og ulemper ved de programmerte restriksjonene for magasinene.

b) Man vil i det hele i betydelig grad miste kontrollen over sommerproduksjonen hvis man skulle ha restriksjoner som angitt i program 1—4.

For Aust-Agder Kraftverks kraftstasjoner, Tjønnefoss og Høgefoss i Nisserelv og Dynjanfoss og Berlifoss i Fyreselv, ville situasjonen bli helt uholdbar idet disse kraftverk helt ville miste kontakten med magasinene og kontrollen over produksjonen i lange sommerperioder.

Nedenfor Nelaug ville forholdene også bli ytterst vanskelige. Bortsett fra den tilsiktede vannføring på henholdsvis 40 og 52,5 m³/sek. ville man også her miste kontrollen over store deler av sommerproduksjonen.

Som illustrasjon på de vansker man vil kunne få henvises til vannføringskurvene for henholdsvis 1942 og 1948 for Høgefoss og Dynjanfoss og for kraftstasjonene nedenfor Nelaug (se under siste skilleblad i bilagsmappen). Kurvene gjelder år som er særlig illustrerende for vanskene, men det dreier seg på ingen måte om særtilfeller.

c) Dessuten vil en bestemmelse om at det til tider bare skal gå minstevannføring fra magasinene medføre at man nærmest ikke får utnyttet denne vannføring i de umiddelbart nedenforliggende kraftverk. Det bemerkes at en vannføring på 4 m³/sek. er meget dårlig utnyttbar ved Dynjanfoss (bare ca. 25 pst. belastning på en maskin) og gir ingen produksjon ved Berlifoss. En vannføring på 6 m³/sek. i Nisserelv kan brukes ved Tjønnefoss ved at stasjonen skiftevis kjører og står, men gir da tapt fallhøyde. Ved Høgefoss blir vannføringen meget uøkonomisk, men lar seg bruke på minste aggregat. De nevnte forhold gir direkte produksjonstap som ikke er kommet frem i beregningene.

Brukseierforeningen vil i det hele fremholde at en ukritisk vurdering av de databehandlede produksjonsresultater vil gi et misvisende bilde av det tap de databehandlede restruksjoner vil bety for kraftproduksjonen i vassdraget, og at slike restriksjoner vil medføre en ikke akseptabel situasjon.

II.

Som angitt foran finner Brukseierforeningen det uholdbart med restriksjoner som medfører at man ikke får en rimelig kontroll over sommerproduksjonen. Man har imidlertid som nevnt muntlig overfor Vassdragsdirektoratet sett etter muligheter for å kunne tilfredsstille dette behov samtidig som man sikrer en bedre fylling i magasinene. Man har da festet seg ved at den nåværende bestemmelse om slipping av en bestemt vannføring som gjennomsnitt over en 4 ukers periode er noe stivbent. Denne restriksjon vil lett kunne føre til en jevn tapping av de angjeldende vannføringer, noe som vil være til skade for magasinfyllingen, særlig i den første delen av fyllingsperioden. En slik tapping vil på den annen side ikke være tilfredsstillende for kraftproduksjonen, og behovet for sommerproduksjon og for tapping fra Nisser og Fyresvatn vil kunne variere mer enn det som fremkommer ved beregning av

gjennomsnitt over 4 ukers perioder. Ved en friere disposisjonsrett over tappetiden, vil det samlede kvantum som tappes fra magasinene om sommeren kunne reduseres. Man har således kommet til at hvis tappingen beregnes som et gjennomsnitt for hele den forutgående sommerperiode, kan den reduseres til det som tilsvarer en gjennomsnittlig vannføring ved Høgefoss på 22 m³/sek. og ved Dynjanfoss på 13 m³/sek., hvilket er det man har rett til etter det någjeldende reglement fratrukket et tilsig noenlunde tilsvarende det som magasineres i Fjonemagasinene og de magasiner som nå er etablert i forbindelse med Finndøla Kraftverk. Det vil derved i sommerreguleringssesongen bli tappet ca. 140 mill. m³ vann mindre ut av Nisser og ca. 115 mill. m³ mindre ut av Fyresvatn enn det en jevn tapping av de någjeldende 26 og 19 m³/sek. medfører.

Man har databehandlet produksjonen og vannstanden ved et reglement med slike restriksjoner, og resultatene er som nevnt foran inntegnet i bilagsmappen (angitt som «AVB's alternativ»). Beregningene har måttet bygge på en jevn tapping, og det bemerkes at de vannstander man i praksis vil få det meste av tiden vil bli høyere og aldri lavere enn det de beregnede kurver viser. Dessuten er å bemerke at vannstandene også etter dette alternativ, i likhet med det omsøkte reglement, av grunner som redegjort for i brukseierforeningens brev av 6. september 1972 (bilag 3 til søknaden), vil bli høyere enn det de beregnede kurver viser. Når det gjelder produksjonen vil den økonomiske betydning av denne som nevnt foran bli noe større enn det beregningene ut fra jevn tapping viser.

En slik reduksjon av tappingen fra de to magasiner vil medføre at man må redusere minstevannføringen ut av Nelaug til ca. 40 m³/sek. Rent unntaksvis vil man selv ved manøvrering av Nelaug med henblikk på denne vannføring ikke kunne holde 40 m³/sek., og da kan det i helt spesielle situasjoner i en kortere tid bli nødvendig å tappe mer fra Nisser og Fyresvatn. En slik eventuell mertapping vil imidlertid bare i en helt kort periode få utslag på vannstanden i Nisser og Fyresvatn, idet den foran angitte beregningsmåte for den gjennomsnittlige vannføring vil føre til at den eventuelle mertapping senere må innspares.

Lavere enn en gjennomsnittlig vannføring på tilsammen 35 m³/sek. ut av Nisser og Fyresvatn og en minstevannføring på 40 m³/sek. ut av Nelaug finner brukseierforeningen det ikke forsvarlig å gå. Dette både for at man skal få en tilfredsstillende utnytting av magasinene for kraftproduksjon (med tilfredsstillende spenningsforhold i kraftnettet samt leveringssikkerhet) og av hensyn til de øvrige interesser i tilknytning til elven nedenfor Nelaug. Ved fordelingen av de angjeldende 35 m³/sek. med 22 m³/sek. fra Nisser og 13 m³/sek fra Fyresvatn mener man å ha foretatt en rimelig avveining ut fra både hvordan vannstandsforholdene har vært før de siste utbyggingene og hvordan vannstandsforholdene vil ligge i forhold til HRV. Som det vil fremgå av kurvene over de midlere vannstander, vil det etter dette alternativ være noenlunde balanse mellom sommervannstandenes avstand fra HRV i de to vann. Man mener også at forholdene, som blir svært like slik de har vært før de siste utbyggingene, må være tilfredsstillende for distriktet. Og jeg minner igjen om at vannstandene i praksis vil bli noe høyere enn det de beregnede kurver viser.

Ut fra foranstående har man formulert følgende alternativ til nytt punkt 2 i forslag til manøvreringsreglement (jfr. bilag 1 til søknaden), som vil kunne være akseptabelt for brukseierforeningen.

> «Etter 1. mai skal dammene for Nisser og Fyresvatn manøvreres slik at magasinene fylles så hurtig som mulig til 1 m under høyeste reguleringsgrense, idet det dog fra disse magasiner kan foretas slik tapping at det kan holdes en gjennomsnittlig vannføring ved Høgefoss på 22 m³/sek. og ved Dynjanfoss på 13 m³/sek. De nevnte gjennomsnitt beregnes over den til enhver tid forløpne tid etter 1. mai som vannstanden i vedkommende magasin har ligget lavere enn 1 m under høyeste reguleringsgrense. Tappebegrensningene gjelder fra 1. mai til 1. oktober i den tid vannstanden i vedkommende magasin ligger lavere enn 1 m under høyeste reguleringsgrense.
>
> Vann tappet fra ovenforliggende reguleringer, dog unntatt Skafsåreguleringene (Skrevatn, Bordsjø, Urvatn og Hyllebuhyl), kommer i tillegg til de i første ledd nevnte gjennomsnittlige vannføringer.
>
> Den øverste halve meter i Nisser og i Fyresvatn må ikke fylles ved hjelp av dammene før vårflommen antas å være kulminert unntatt for å hindre forhøyelse av store flommer nedenfor i vassdraget.
>
> Det skal så vidt mulig holdes en vannføring ut av Nelaug på minst 40 m³/sek. I den utstrekning det er nødvendig for å holde denne vannføring kan det tappes fra Nisser og Fyresvatn selv om de tappebegrensninger som er angitt i første ledd måtte bli overskredet.
>
> Det skal ved manøvreringen has for øyet at vassdragets flomvassføring ikke forøkes. Heller ikke må lavvassføringen i Nisserelv nedenfor Høgefoss Kraftverk, i Fyreselv nedenfor Dynjanfoss Kraftverk og i Nidelv forminskes til skade for andres rettigheter.
>
> For øvrig kan vannslippingen skje etter brukseierforeningens bestemmelse, jfr. dog punkt 3 og 4 nedenfor.»

Foruten det som er nevnt ovenfor har man endret «vårflommens komme», til «1. mai», dels for å ha et mer presist tidspunkt å holde seg til og dels på grunn av det produksjonsbehov det kan være i april også ved en tidlig vår.

Grensen for tappebegrensningene er satt til 1 m under HRV av hensyn til flomdemping og kraftproduksjonen i vannrike år. Det er særlig i slike år bestemmelsen vil få betydning.

Videre har man sløyfet «for fløtningens og bruksdriftens rasjonelle og hensiktsmessige fremme», da dette for kraftproduksjonen er selvsagt, og når det gjelder fløtningen, må bestemmelsene formentlig revideres hvis fellesfløtning av noe omfang skal gjenopptas.

Av grunner som angitt i søknaden og særlig i mitt brev av 3. september 1973, jfr. dette brev I, 2, er det nødvendig i tillegg til de nevnte vannføringer å kunne foreta gjennomslipning av vann fra ovenforliggende regu-

leringer, og behovet vil i enkelte situasjoner kunne bli økt ved den angitte reduksjon av tappingen fra Nisser og Fyresvatn. Man har imidlertid angitt at dette ikke gjelder Skafsåmagasinene. På den annen side har man — i og med at man har redusert den gjennomsnittlige tapping med et vannkvantum tilsvarende det som magasineres ved Fjonereguleringene og reguleringene i forbindelse med Finndøla kraftverk — sløyfet søknadens bestemmelse om at gjennomtappingen ikke skal sinke fyllingen i Nisser og Fyresvatn.

III.

Som angitt i søknaden er denne fremmet på vegne av brukseierforeningens flertall, idet et av foreningens medlemmer, A/S Arendals Fossekompani, ikke har gitt søknaden sin tilslutning. Dette gjelder også det alternative forslag som er angitt foran under II.

A/S Arendals Fossekompanis brev av 26. juni 1973 (bilag til mitt brev av 9. juli 1973) er ikke kommentert utover det som er angitt i mitt brev av 9. juli 1973 V, der jeg også angir at jeg senere vil komme tilbake til flertallets eventuelle bemerkninger til Fossekompaniets brev. Jeg finner imidlertid liten grunn til å gjøre dette nå i og med det nye alternativ som nå foreslås fra flertallets side. Fossekompaniet har gitt uttrykk for at det vil kommentere det nye forslag overfor myndighetene, og jeg finner det da naturligst å vente med å kommentere selskapets anførsler til dets nye uttalelse måtte foreligge. Hvis det imidlertid skulle være forhold i Fossekompaniets tidligere uttalelser som Vassdragsvesenet anser det som ønskelig å få flertallets bemerkninger til, ber jeg om å få underretning herom.

IV.

For øvrig henvises til det som redegjort for i søknaden og mitt brev av 9. juli 1973.

Det gjentas at det brukseierforeningen søker om er en klargjøring av reglementet overensstemmende med det utkast som er fremlagt med søknaden, eventuelt endret som angitt under II, men at brukseierforeningen ikke samtykker i nye restriksjoner for de konsederte reguleringer. Det gjentas at det ikke er rettslig adgang, og da heller ikke ut fra det nåværende manøvreringsreglements punkt 11, til uten brukseierforeningens samtykke å foreta en endring av det nåværende reglement som kan sies å innebære en inngripen i konsesjonen, hvilket utvilsomt restriksjoner overensstemmende med det som er antydet av interessene rundt magasinene og det som er innarbeidet i kjøreprogram 1—4 ville innebære.

For øvrig vil jeg i tilknytning til høyesterettsadvokat Hagemanns anførsel i brev av 10. august 1973 om at brukseierforeningen skulle ha tappet som om Departementets fortolkning av 29. april 1972 ikke forelå, bemerke at dette ikke er tilfelle. Høyesterettsadvokat Hagemanns henvisning må referere seg til vinterreguleringsperioden, men som uttrykkelig angitt i søknaden har man ikke oppfattet Departementets fortolkning som å skulle gjelde også vinterreguleringssesongen, noe som i tilfelle vil innebære en fullstendig meningsløs situasjon. Det er da såvidt jeg kan se heller ikke kommet noen bemerkninger hertil tidligere.»

Kjøreprogrammene er angitt slik av ingeniør A. B. Berdal den 6. mars 1974:

«*Sommertappingsprogrammer.*

Det er her regnet 6 forskjellige tappeprogrammer. Disse beskrives nedenfor med de samme betegnelsene som er benyttet på vannstandskurvene og produksjonstabellene.

Nåværende reglement/søknad av 9. september 1972.

Fra Fyres tappes det for å holde 19,0 m^3/s. ved Dynjanfoss.

Fra Nisser tappes det for å holde 26,0 m^3/s. ved Høgefoss.

Kjøreprogram 1.

Fyres og Nisser tappes primært med hensyn på Bøylefoss, det vil si med sikte på jevn vannføring ut av Nelaug på 52,5 m^3/s.

På tappingen ut av Fyres/Nisser gjelder videre følgende restriksjoner:

Det skal holdes en minstevannføring ved Åmot på 10,0 m^3/s. Den er ved beregningen omgjort til en minstevannføring ved Dynjanfoss på 4,0 m^3/s. og ved Høgefoss på 6,0 m^3/s.

Når vannstanden i Fyres/Nisser er over HRV—0,5 m påligger ingen tappebegrensninger, det vil si at da tappes det slik at Dynjanfoss/Høgefoss kjører for full kapasitet.

Når vannstanden i Fyres/Nisser er over HRV—2,0 m og under HRV 0,5 m tappes det 19,0/26,0 m^3/s. ved henholdsvis Dynjanfoss/Høgefoss, dersom da ikke kravet til vannføringen ut av Nelaug fordeles mellom Fyres og Nisser i forholdet 19 til 26.

Kjøreprogram 2.

Som kjøreprogram 1, men med området da det tappes 19/26 m^3/s. fra HRV—1,0 m til HRV—0,5 m.

Kjøreprogram 3.

Som kjøreprogram 1, men med tilsiktet jevn vannføring ut av Nelaug på 40,0 m^3/s.

Kjøreprogram 4.

Som kjøreprogram 2, men med tilsiktet jevn vannføring ut av Nelaug på 40,0 m^3/s.

AVB's alternativ.

Fra «vårflommens komme» og til 1. mai tappes 19/26 m^3/s. ved Dynjanfoss/Høgefoss.

Fra 1. mai til 1. oktober tappes primært 13/22 m^3/s. ved Dynjanfoss/Høefoss. Fra Nelaug tappes 45 m^3/s. så lenge det er mulig ved hjelp av Nelaugmagasinet. Når dette er tappet ned tappes det nødvendige tilskuddsvann for å holde 40,0 m^3/s. ut av Nelaug, fra Fyres/Nisser.

Tilskuddsvannet fordeles, om mulig, likt på Fyres- og Nissersiden. Når vannstanden i Fyres/Nisser er over HRV—0,5 m tappes det slik at Dynjanfoss/Høgefoss kjører for full kapasitet.

Når vannstanden i Fyres/Nisser er mellom HRV—1,0 m og HRV—0,5 m tappes 19/26 m^3s. ved Dynjanfoss/Høgefoss.

Vintertappingen starter 1. oktober.»

Det nye forslag ble sendt distriktet til uttalelse med dette resultat:

Fyresdal kommune har i møte 28. juni 1974 vedtatt denne uttalelse:

«I anledning det forslag som nå foreligger, vil kommunen vise til sitt vedtak av 11. desember 1972 (sak nr. 267/72), samt til brev fra kommunens advokat — h.r.advokat Otto Chr. Hagemann — til Vassdragsvesenet av 10. august 1973.

Kommunen har i sine tidligere uttalelser fremholdt at bare en tilsikret minstevannstand i Fyresvatn om sommeren på en tilfredsstillende måte varetar de betydelige interesser av almenn art som er knyttet til vannet. Da Brukseierforeningen har motsatt seg en slik garantert minstevannstand, har kommunen henvendt seg til sivilingeniør Johan Kinck for å få utredet konsekvensene av et reglement etter de retningslinjer Brukseierforeningen foreslår. Ingeniør Kincks betenkning av 16. mai 1974 vil bli sendt Vassdragsdirektoratet som bilag til nærværende uttalelse. Betenkningen konkluderer med følgende:

«1. Samtlige kjøreprogram som er foreslått vil bety en langt sterkere bruk av Nisser og Fyresmagasinene i sommertiden enn den man hittil har hatt. For 1940 full uttapping av magasinet etter Brukseierforeningens kjøreprogram mot v.st. + 1,99 15. september etter observasjonene.
2. Kommunens forslag om en fast laveste vannstand i sommertiden vil gjøre det lett å kontrollere at tappingsreglene overholdes. Forslaget vil gi en noe høyere vannstand utover ettersommeren enn den hittidige.
3. Det materiale som er fremlagt gir ikke grunnlag for å vurdere mulige tap i kraftproduksjonen for de forskjellige alternativer for vassdraget med kraftverk og magasiner sett under ett og for de nederste kraftverk separat. Det bør anmodes om at slike beregninger fremlegges.»

Idet en viser til foranstående konklusjon, som fullt ut tiltres av kommunen, skal ytterligere bemerkes:

Brukseierforeningens vesentligste innvendinger mot en fast minstevannstand i sommertiden, er hensynet til de nedenforliggende kraftverker. I og med de betydelige reguleringer som er gjennomført de senere år i tilløpsfeltet til Fyresvatn, er imidlertid den faktiske situasjon totalt forandret. Det kan under disse omstendigheter ikke være riktig å betrakte kraftproduksjonen og driften i de nedenforliggende verker separat. En slik betraktningsmåte innebærer at de ovenforliggende verker får betydelige fordeler, på bekostning av interessene rundt Fyresvatn, idet dette magasin vil bli utnyttet langt sterkere sommerstid enn opprinnelig forutsatt da reguleringstillatelsen ble gitt. Man mener derfor at det samlede vassdrag må sees under ett, og at det blir en oppgave for Brukseierforeningens medlemmer innbyrdes å fordele fordeler og ulemper som måtte følge av reguleringene i tilløpsfeltet til Fyresvatn. Ved denne vurdering må man videre veie mot hverandre det tap som måtte oppstå for den samlede kraftproduksjon i vassdraget på den ene side, mot tapet for bygden ved en sterk sommertapping på den annen side. Vurderes kraftproduksjonen under en slik total synsvinkel, kan det neppe være tvilsomt at bygdens interesser i rimelige vannstandsforhold sommeren gjennom bør imøtekommes.

Det må også erindres at den tidligere fløtningsslipping fra Fyresvatn forutsettes å bortfalle, etter at fløtningen er nedlagt. Her ligger også en gevinst i magasin for de nedenforliggende kraftverker som må komme i betraktning.

For å illustrere hva Brukseierforeningens siste forslag til reglement vil innebære, i forhold til de vannstander man hittil har hatt i Fyresvatn, vises til vedlagte kurver utarbeidet av sivilingeniør Kinck, der såvel observerte vannstander som beregnede vannstander etter Brukseierforeningens alternativ er inntegnet for karakteristiske år. Som et eksempel viser en til kurvene for median vannstand (blad 4), hvoretter vannstanden vil ligge fra 0,41 til 0,96 m under observerte vannstander i årene 1935—61. For minimumsvannstander (blad 6) vil differansen være fra 0,09 til 2,18 m.

Som anført i sivilingeniør Kincks betenkning vil et manøvreringsreglement etter Brukseierforeningens forslag i det hele bety en radikal endring i bruken av magasinet fra den man hittil har hatt. For Fyresvatn vil man for 70 pst. av årene få en lavere minste sommervannstand enn den nåværende, hvilket innebærer en langt sterkere bruk av magasinet om sommeren enn den man hittil har hatt.

Med de konsekvenser et reglement etter Brukseierforeningens forslag vil få for Fyresvatn, opprettholder kommunen det syn som er kommet til uttrykk i vedtaket av 11. desember 1972, og som også har fått full tilslutning fra Telemark Fylkesfriluftsnemnd i møte 15. desember 1972.

Selv om kommunen helst ser at det fastlegges en sommervannstand tilsvarende maksimum 0,5 m under høyeste regulerte vannstand, vil det — om nødvendig — kunne godtas at minstevannstanden settes til 1 m under HRV. Ifølge de fremlagte kurver vil en slik minstevannstand ikke innebære noen restriksjoner på bruken av magasinet i år med vannstander tilsvarende maksimum og øvre kvartil, og bare en beskjeden innskrenkning i år med medium vannstand. Disse restriksjoner mener imidlertid Brukseierforeningen må akseptere, sett på bakgrunn av de betydelige kraftmengder som innvinnes gjennom de omfattende reguleringer og utbygginger innen Fyresdal kommune.

Kommunen opprettholder etter dette sitt forslag av 11. desember 1972, med følgende endring:

«Etter 1. mai skal dammen for Fyresvatn manøvreres således at magasinet fylles så hurtig som mulig, til 1 m under høyeste reguleringsgrense og deretter slik at vannstanden ikke synker under dette nivå, før etter 1. oktober.

Den øverste halve meter i Fyresvatn må ikke fylles ved hjelp av dammene før vårflommen antas å være kulminert — unntatt for å hindre forhøyelse av store flommer nedenfor i vassdraget.

Det skal ellers ved manøvreringen has for øye at vassdragets flomvassføring ikke forøkes. Heller ikke må lavvassføringen i Fyreselv nedenfor Dynjanfoss Kraftverk og i Nidelven forminskes til skade for andres rettigheter.

For øvrig kan vannslippingen skje etter Brukseierforeningens bestemmelser, jfr. dog punkt 3 og 4 nedenfor.»

Bare en bestemmelse som her foreslått vil verne mot den ødeleggelse av naturen og mot andre ulemper som vil bli følgen, dersom man ikke garanteres en fastlagt minstevannstand om sommeren.

Ein vil ellers sterkt presisere det som er sagt i vårt vedtak i sak 267/72 av 11. desember 1972.»

Uttalelsen av 16. mai 1974 fra Kincks Vandbygningskontor vedligger saken.

Nissedal og Kviteseid har gitt følgende fellesuttalelse oversendt med h.r.-advokat Helge Jakob Kolruds brev av 8. juli 1974:

«1. I sine tidligere uttalelser har kommunene påpekt at det bare er en garantert minstevannstand om sommeren i Nisser som kan beskytte de store almene interesser som her foreligger.

Dessuten er en slik minstevannstand den eneste kontrollerbare bestemmelse for kommunene, og kontroll har erfaring vist at det er behov for.

2. Brukseierforeningen motsetter seg en slik minstevannstand om sommeren.

Sammen med Fyresdal kommune, har kommunene engasjert siv.ing. Kinck for å få utredet de hydrologiske konsekvenser av Brukseierforeningens forslag.

Siv.ing. Kincks uttalelse av 16. mai 1974 vedlegges denne uttalelse.

Siv.ing. Kincks konklusjon gjør det klart

at de kjøreprogram for kraftverkene som foreslås gir en langt sterkere bruk av Nisser enn hittil.

at kommunenes reglementsforslag er lett å kontrollere.

at det ikke på grunnlag av det fremlagte materiale er mulig å vurdere tap i kraftproduksjonen for de forskjellige alternativer for vassdraget med kraftverk og magasiner sett under ett og for de nederste kraftverk separat.

På denne bakgrunn må kommunene fastholde sitt krav om at reglementet bestemmer en garantert minstevannstand i Nisser om sommeren. Dette er den eneste måte man kan avbøte noen av skadevirkningene ved den sterkere kjøring som foreslås.

Nissedal og Kviteseid kommuner vil videre få tilføye angående Brukseierforeningens hovedargument mot den garanterte minstevannstand; hensynet til de nedenforliggende bruk:

A) Det som har skjedd i Nisser i de senere år, er at man ved bygging av kraftverker har sterkt endret tilløpssituasjonen i Nisser. Dette innebærer en endring av den faktiske situasjon for vassdraget sett som en helhet.

B) Man kan ikke foreta slike endringer, som innebærer en langt sterkere kjøring av magasinet i Nisser enn før, og samtidig kreve at verkene nedenfor Nisser skal få opprettholde mest mulig den samme situasjon som før.

Det innebærer jo at man endrer vassdragets regulering utelukkende til skade for interessene langs Nisser.

C) Ser man hele vassdraget under ett, blir bildet et helt annet. Da er det skjedd en betydelig økning av kraftproduksjonen i vassdraget. Denne økning bør ikke bare skje på bekostning av interessene langs Nisser.

Dersom en garantert minstevannstand skulle skape problemer for de nedenforliggende verker, sett i forhold til den tidligere tilstand i vassdraget, er dette ulemper som sett under ett, klart oppveies av fordelene ved kraftøkningen. Ulempene bør fordeles innbyrdes av Brukseierforeningen som samlet også får vesentlige fordeler etter kommunenes forslag til reglement.

For å illustrere hva Brukseierforeningens forslag innebærer, vedlegges

Kurver utarbeidet av siv.ing. Kinck som viser såvel observerte vannstander som beregnede vannstander i Nisser etter Brukseierforeningens alternativ for karakteristiske år.

I siv.ing. Kincks betenkning av 16. mai 1974, s. 3, innebærer Brukseierforeningens forslag at Nisser i 90 pst. av årene vil ha lavere sommervannstand enn den nåværende.

Det må være åpenbart at dette innebærer en radikal forsterket bruk av Nisser som reguleringsmagasin.

På denne bakgrunn vil kommunene bestemt fastholde sitt krav til reglementsutformingen; at Nisser må ha en garantert minstevannstand om sommeren.

Som siv.ing. Kinck antyder i sin betenkning s. 4, kunne det komme på tale som et kompromiss å senke minstevannstanden til 0,7 m under HRV. Kommunene finner det svært betenkelig å gå så langt. Bare hvis det synes uomgjengelig nødvendig, kan den garanterte minstevannstand strekkes så langt.»

Øyestad kommune har ingen spesielle merknader til endring av reglementet, jfr. vedtak i møte 29. mai 1974.

Hisøy formannskap har i møte 13. mai 1974 uttalt følgende:

«Som elevkommune vil imidlertid Hisøy formannskap uttale at en finner det meget betenkelig at foreliggende forslag til nytt reglement forutsetter at vannføringen ut av Nelaug settes ned fra 52,5 til ca. 40 m^3/sek.»

Grimstad kommune fattet i møte 1. juli 1974 følgende vedtak:

«Grimstad kommune har for sin del ingen bemerkninger til forslag om endring i reglement for manøvrering av dammene i Arendalsvassdraget, fastsatt ved kongelig resolusjon av 17. mars 1950.

Følgende ble vedtatt med 32 mot 11 stemmer:

— men dersom senkingen vil medføre ulempe for kommunens grunneiere langs Rore- og Søndlevann, forbeholder en seg rett til å komme tilbake til saken.»

Froland kommunestyre har behandlet saken slik i møte 6. juni 1974:

«Ved vurdering av nåværende reglement og de vannføringsforhold som har vært i Nidelven de ca. 20 siste år, ser det ut til at det nåværende reglement har vært forstått slik at det skal holdes jevnest mulig vannføring ut av Nelaug — med en nedre grense på 52,5 m^3 pr. sek.

Dette har ført til en gjennomsnittlig vannføring i sommerhalvåret på grovt regnet 70 m^3 pr. sek. gjennom det nevnte tidsrom på 20 år.

AVB's forslag til endring går ut på å manøvrere dammene med henblikk på de ovenforliggende kraftverk. Videre går det ut på å senke den nedre grense på vannføring i sommerhalvåret til 40 m^3 pr. sek. Det endrede manøvreringshensyn vil føre til at elven store deler av sommerhalvåret vil ligge på minste vannføring.

Ved redusert minstevannføring vil dette føre til mellom 15 og 20 m^3 pr. sek. reduksjon av den vannføring i sommerhalvåret vi har hatt i elven de ca. 20 siste år. Dersom AVB's ønske blir imøtekommet vil det resultere i en vannføring som er ytterligere ca. 12 m^3 pr. sek. lavere.

Nidelven er hovedvannkilde og resipient for hovedtyngden av befolkningen i Froland. Det er derfor meget viktig at følgende spørsmål blir klarlagt før kommunen kan ta endelig stilling til de foreslåtte reduksjoner av vannføringen:

1. Hvordan vil en så sterk reduksjon av vannføringen i sommerhalvåret innvirke på elvens kvalitet som drikkevannskilde, når en samtidig tar med at kloakkutslippet ikke vil minke.
2. Elven blir stadig surere, reduserer dette evnen til selvrensing — er det i så fall riktig å redusere vannføringen.
3. Den store forskjellen på vannføringen i vinter- og sommerhalvåret vil resultere i at store områder av elvebunnen blir tørrlagt en del av sommerhalvåret — hvordan vil dette innvirke på vannets renhet.
4. Elven går gjennom sentrale deler av kommunen. Vil det oppstå sjenerende lukt fra den tørrlagte elvebunnen.

Froland generalplanutvalg har i svar på rundskriv av 20. desember 1973 fra fylkesutvalget og brev fra fylkesplanutvalget blant annet bemerket følgende:

«Av prosjekter som er i emning vil en advare mot en regulering av Nidelvvassdraget som kan medføre ujevn vannføring og dårlig rensing av elva. En vil presisere at elva er hovedvannkilde og resipient for hovedtyngden av befolkningen i Froland. Ingen endring av reguleringsbestemmelsene bør aksepteres uten at følgene for vannforsyningen og avløpsmulighetene er fullstendig klarlagt.»

Formannskapets innstilling:

1. Kommunestyret slutter seg til formannskapets og generalplanutvalgets uttalelser.
2. Før kommunestyret kan ta endelig stilling til de foreslåtte endringer i reglement for manøvrering av dammene i Arendalsvassdraget, må de forannevnte spørsmål være fullstendig klarlagt.

Vedtak:

Formannskapets innstilling vedtatt enstemmig med følgende tilføyelse:

Kommunestyret vil også henlede oppmerksomheten på det uheldige at Nelaugvatn forblir tørrlagt hele sommerhalvåret.»

Åmli kommunestyre fattet følgende vedtak i møte 27. juni 1974:

«Framlegget frå AVB til nytt manøvreringsreglement for Arendalsvassdraget vil føre til munaleg mindre vannføring i Nidelva i sumarhalvåret, og ein reknar med at dette vil få uheldige verknader på fleire felt som til dømes:

1. Nidelva er kjelde for drikkevann for hovudtyngda av befolkningen i Åmli kommune samstundes som den er resipient for kloakk/avløpsvann gjennom heile kommunen. Ved mindre vannføring blir sjølvrenseeffekten mykje dårlegare og kvaliteten på vannet som kjelde for drivvevann tilsvarande forringa. I denne samanhang må også nemnast at busetnaden og folketalet langs elva stadig aukar.
2. Inntaksledningar til vannverk (private og kommunale) og avløpsledningar frå kloakkanlegg (private og kommunale) må rimelegvis leggast om og senkast.
3. Rasfaren langs elvekanten vil auke, jfr. dei sikringstiltak med elveforbygging som alt er utført.
4. Ei redusert vannføring vil på dei stadene der elva er langgrunn gi breie, nakne strandbreddar som vil virke svært skjemmande i landskapet, samstundes som all privat fløting av tømmer frå veglause strok på ei sida av elva til den andre vil bli umogleggjort utan store anleggskostnader til nye rulle- og oppkøyringsplassar. Dette vil og i høgste grad gjelde for Nelaug som alt med nåverande vannføring og reglement gjev eit nedslåande bilete med lange, ubrukelege gjørmestrender.

Ut frå ovanstående argument og andre ikkje nemnde negative verknader, finn ikkje Åmli kommunestyre å kunne gå inn for framlegget frå AVB av 9. september 1972 til nytt manøvreringsreglement for Arendalsvassdraget. Samrøystes.»

Fylkesmannen i Aust-Agder har med brev av 5. juli 1974 oversendt de refererte kommunestyrevedtak.

Harald Storenes m. fl. har i brev av 21. august 1974 uttalt:

«Vi er gjennom dagspressen nylig blitt gjort kjent med at det er søkt om nytt tappereglement for Arendalsvassdraget hvorved minstevassføringen fra Nelaug kan reduseres fra 52,5 m^3/sek. til 40 m^3/sek. Endringen er så vidt

vi forestår gjort for å tilgodese et ønske fra Fyresdal og Nissedal om høyere sommervannstand i Nisser og Fyresvatn av hensyn til strendenes utseende.

For Rore og Søndle vil den reduserte vannføring bety ca. 12 cm lavere vannstand.

Søknaden har vært til behandling i Grimstad bystyre som har tatt forbehold om skadeserstatning for oppsitterne som eventuelt blir skadelidende. I egenskap av grunneiere ved Rore og Søndle vil vi gjerne få lov å fremme vårt syn.

Rore og Søndle har hver for seg et flateinnhold på ca. 8 km^2 og har et samlet nedslagsfelt på 198 km^2. Samlet strandlinje er ca. 60 km. De to vann henger sammen via en 100 m lang kanal og har stort sett samme vannstand. Normalt går strømmen i retning Rore, men vil i flomperioder gå i motsatt retning. Søndle er relativt grunt med en masse store og små holmer. Rore er dypere og mer åpent, men har også endel langgrunne partier i viker og kiler. Vi vil anslå at et 100-tall grunneiere har strandlinje til de to vann.

Selv om fellesfløtningen er oppført står det en god del skog ved Rore/Søndle som må drives frem på vannet, enten fløtes eller kjøres frem på isen.

Det foregår også en god del båttrafikk på vannene, og mange grunneiere har vannforsyning fra brønner nær stranden.

Vannstanden har både denne og forrige sommer vært uvanlig lav. Vi vil anslå 5—10 cm lavere enn noen gang tidligere den siste mannsalder, muligens bortsett fra sommeren 1947, og ulempene har vist seg allerede nå. For eksempel kjenner vi til at det på minst 3 steder av den grunn har vært nødvendig å kanalisere av hensyn til båttrafikken.

Grunnen til den lave vannstanden de siste 2 år, går vi ut fra er at tappingen fra Nelaug allerede har vært redusert til 45 m^3/sek. En ytterligere reduksjon til 40 m^3/sek. vil forsterke ulempene.

Uten å kjenne forholdene i detalj i Nisser og Fyresvatn går vi ut fra at ulempene ved lav vannstand vesentlig er skjemmet utseende og ikke medfører ferdselsvansker her. Da begge disse vann fra før er regulert flere meter, vil vi tro at det skal ganske stor variasjon til for at dette kan registreres.

Rore og Søndle med sine mange trange sund og langgrunne partier er derimot svært følsomme for lave vannstander. Det er her ikke bare tale om skjemmet utseende, men reelle ulemper for tømmerfløting, båttrafikk og vannforsyning. Vi vil påstå at 10 cm senking av vannstanden i Rore og Søndle betyr større ulemper her enn kanskje ½ m for Nisser og Fyresvatn.

Vi vil derfor bestemt motsette oss at et nytt tappereglement for Arendalsvassdraget skal bestemmes ut fra hensynet til Nisser og Fyresvatn alene og på bekostning av forholdene i Rore og Søndle. Vi tør derfor be om at det tas hensyn til våre ønsker så vidt mulig.

Forfatterne av dette brev utgjør endel av de grunneiere som eier strandlinje av betydning til Rore og Søndle. Vi har ikke hatt anledning til å kontakte alle, men går ut fra at det store flertall, om ikke samtlige grunneiere, vil være enig i vårt syn.

Omfanget av ulempene vil i stor grad avhenge av hvor ofte den reduserte vannføringen i vassdraget blir praktisert. Om det ikke kan tas hensyn til vårt ønske, tør vi derfor forbeholde oss rett til å komme tilbake med krav om eventuelle skadeserstatninger når en har fått bedre oversikt over virkningene av det nye tappereglement.

Våre betenkeligheter vil også for en stor del bortfalle om det i forbindelsen med utbyggingen av Rygene Kraftverk kan garanteres en minstevannstand svarende til den man i dag har ved 52,5 m^3/sek. vannføring i Nidelva.»

H. r. advokat Jan Dahl har til de nye uttalelser bemerket følgende på brukseierforeningens vegne i brev av 13. september 1974:

«Jeg viser til Deres brev av 17. juli d. å. hvorved jeg på vegne av Arendals Vassdrags Brukseierforening fikk oversendt Fyresdal kommunes uttalelse av 29. juni d. å., fylkesmannen i Aust-Agders brev av 5. juli d. å. med uttalelser fra kommunene i Aust-Agder samt høyesterettsadvokat Kolruds brev av 8. juli d. å. på vegne av Nissedal og Kviteseid kommuner.

I. *Ad Uttalelsene fra Fyresdal, Kviteseid og Nissedal kommuner.*

1. Med disse uttalelser er fremlagt Kincks Vandbygningskontors brev av 16. mai d. å. til høyesterettsadvokat Hagemann og høyesterettsadvokat Kolrud. Med henblikk på brukseierforeningens særskilte bemerkninger til ingeniør Kincks uttalelse henvises til vedlagte kopi av brukseierforeningens brev av 19. f. m. til meg.
2. I kommunenes uttalelser fastholdes kravet om en bestemt minstevannstand i Nisser og Fyresvatn, men kravene er redusert til henholdsvis 0,7 m og 1,0 m under HRV. Brukseierforeningen vil imidlertid på det bestemteste gi uttrykk for at det ikke er grunnlag for å gå til en så drastisk endring av manøvreringsreglementet som en fastsetting av minstevannstander om sommeren vil innebære. Som tidligere fremholdt er det ikke rettslig grunnlag for en slik endring.
3. Det kan heller ikke være reelt grunnlag for en slik endring.

I uttalelsene fremholdes det at etter det nye (alternative) forslag til reglement ville man i Nisser i 90 pst. av årene og i Fyresvatn i 70 pst. av årene ha fått en lavere minste sommervannstand enn den nåværende. Hertil er imidlertid dels å bemerke at reguleringene i den første del av observasjonsperioden var lite benyttet, og det understrekes at reglementet ville ha tillatt en vesentlig sterkere tapping enn det som ble foretatt og også en lavere vannstand enn det de beregnede nye kurver viser. Viktigst er imidlertid å merke seg at det foretas en sammenligning av observerte vannstander (der reguleringen bare delvis er utnyttet) med beregnede kurver som viser den lavest tenkelige vannstand ved det nye reglementsforslag. Det sier seg selv at en slik sammenligning har liten verdi, og den gir intet reelt bilde av hva forslaget til reglementsendring vil innebære.

Det understrekes at brukseierforeningen ved sitt alternative forslag har redusert den tillatte tapping fra Nisser og Fyresvatn like meget som det vann som holdes tilbake ved de sist tilkomne reguleringer (Fjone og de ytterligere reguleringer i Finndølavassdraget), og vannstanden i Nisser og Fyresvatn skulle således ikke bli vesensforskjellig fra slik den i Nisser har vært etter Skafsås regulering og i Fyresvatn etter reguleringen av Hovatn.

Når det reises innvending mot at brukseierforeningen har argumentert ensidig ut fra de nedenfor liggende kraftverks behov, bemerkes at det dreier seg om et reelt tap som ville oppstå hos disse kraftverk. (Foruten til Ingeniør A. B. Berdals produksjonsberegninger henvises særlig til mitt brev av 30. mars d. å., I, 2, sammenholdt med brukseierforeningens vedlagte brev av 19. f. m.). Videre bemerkes at det bare er de nedenforliggende kraftverk som er eiere av de angjeldende magasiner. Det har heller ikke ved behandlingen av konsesjonene for de ovenforliggende reguleringer fra noe hold vært på tale at man skulle få noen innskrenkning av utnyttelsen av Nisser og Fyresvatn. Konsesjonssøknadene ble på vanlig måte forelagt for kommunene, og det var også den gang klart at de nye reguleringer vil kunne medføre en senere fylling og lavere sommervannstand i Nisser og Fyresvatn.

Når Fyresdal kommune trekker frem fløtningsnedleggelsen, er å bemerke at også fløtningen nødvendiggjorde sommertapping. Og det er fløtningens nedleggelse som muliggjør den reduksjon av sommertappingen med derav bedrede vannstandsforhold som foreslås i brukseierforeningens alternative forslag, men det er ikke berettiget å tale om noe magasingevinst som skulle tilsi ytterligere restriksjoner på sommertappingen.

De nedenforliggende kraftverks produksjonsinteresser faller dessuten til dels sammen med kommunene nedenfor Nelaugs interesser i en ikke altfor lav sommervannstand. Som tidligere fremholdt tror man at det heller ikke av hensyn til disse interesser er riktig å ha en vesentlig lavere minstevannføring ut av Nelaug enn 40 m³/sek.; og denne kan ikke oppnås med de av kommunene foreslåtte minstevannstander i Nisser og Fyresvatn.

I tilknytning til at også kontrollmulighetene har vært trukket frem, bemerkes at brukseierforeningens alternative forslag er vesentlig lettere kontrollerbart enn det nåværende reglement. Brukseierforeningen er for øvrig selvsagt villig til å la seg underkaste den kontrollordning/rapporttjeneste som måtte finnes ønskelig.

II. *Uttalelsene fra kommunene i Aust-Agder.*

For kommunene nedenfor Nelaug (Froland, Grimstad, Hisøy og Øyestad) vil virkningen være at minstevannføringen reduseres til 40 m³/sek. Dette er en vesentlig høyere vannføring enn man under uregulerte forhold hadde på vinterstid eller i tørkeperioder om sommeren, og man har også etter reguleringene i tørkeperioder hatt betydelig lavere vannføringer. Uregulert minstevannføring ut av Nelaug har vært ansett å være 18 m³/sek. Man antar at en reduksjon av den regulerte minstevannføring ut av Nelaug til 40 m³/sek. ikke vil ha skadelige virkninger på denne strekning, men at man ikke bør gå vesentlig lavere. Det vises i den forbindelse til uttalelsen fra Øyestad kommune.

Froland kommune ber om ytterligere klargjøring av en del forhold i tilknytning til en redusering av vannføringen, men brukseierforeningen vil ikke anta at det kan være nødvendig med eller at det vil komme noe særlig ut av ytterligere undersøkelser for den angjeldende redusering av minstevannføringen. Man tror ikke det vil bli skadevirkninger av betydning, men skulle det bli fremsatt erstatningskrav må selvsagt disse vurderes. Når det gjelder resipientforholdene, som særlig trekkes frem, minner man om at den samlede vannføring i elven ikke reduseres, og om at man fortsatt har en betydelig minstevannføring og over det dobbelte av den uregulerte. Uttalelsen om vannstanden i Nelaug er formentlig forårsaket av vannstandsforholdene i de siste år. Brukseierforeningen vil imidlertid understreke at dette har vært særlige tørkesomre, og at det ikke vil være noen normalsituasjon at vannstanden i Nelaug det meste av sommeren ligger lavt.

Når det gjelder uttalelsen fra Amli kommune bemerkes at det någjeldende reglement ikke har noen annen bestemmelse om minstevannføring på strekningen mellom Nisser/Fyresvatn og Nelaug enn at det skal slippes den alminnelige lavvannsføring. Det står uttrykkelig i reglementet at dammene skal manøvreres således at magasinene fylles så hurtig som mulig, og det er bare av hensyn til fløtningens og bruksdriftens rasjonelle og hensiktsmessige fremme at man i fyllingstiden kan tappe mer enn den alminnelige lavvannsføring. At man skal tappe den alminnelige lavvannsføring gjelder også ved brukseierforeningens alternative forslag til nytt reglement. Man kan heller ikke se at det faktisk vil skje noen endring av tappingen som kan medføre de skadevirkninger som antydes. Det minnes om at det som foreslås redusert er maksimumsvannføringer, og at det normalt fortsatt vil gå mer enn minstevassføringene idet det vil høre til unntakstilfellene at kraftstasjonene nedenfor både Fyresvatn og Nisser vil stå samtidig. Men også det siste har unntaksvis skjedd tidligere.

III. *Uttalelse av 21. august d. å. fra grunneiere ved Rore og Søndle.*

I tilknytning til denne uttalelse bemerkes at brukseierforeningen har vanskelig for å akseptere at en periodisk reduksjon av vannstanden på 10—12 cm vil innebære ulemper av betydning. Forholdet vil imidlertid bli rettet opp ved den omsøkte Rygene-utbygningen, hvilket vil innebære en heving av vannstanden i Rore og Søndle ved lave vannføringer i hovedelven, jfr. vedlagte brev av 3. ds. fra Aust-Agder Kraftverk.

V.

For øvrig gjentas at det brukseierforeningen søker om er en klargjøring av reglementet overensstemmende med det utkast som er fremlagt med søknaden, eventuelt overensstemmende med det alternative forslag; men at brukseierforeningen ikke samtykker i nye restriksjoner for de konsederte reguleringer, hvilket det ikke er rettslig adgang til.

Av hensyn til de forestående skjønn rundt Nisser og Fyresvatn ville man være takknemlig for en snarlig behandling. Det ville også være meget ønskelig at manøvreringsreglementet for hovedvassdraget kunne være klart før det forestående fordelingsoverskjønn for Fjonereguleringene, hvilket er berammet til 12. november d. å.»

H. r. a d v o k a t O t t o C h r. H a g e m a n n har den 19. november 1974 som tilsvar på disse merknader oversendt følgende brev av 15. november 1974 fra Kincks Vandbygningskontor:

«Komentar til brev av 19. august 1974 fra Arendals Vassdrags Brukseierforening til høyesterettsadvokat Jan Dahl.

Pkt. 1.

Forskjell i definisjon av prima kraft.

Arendals Vassdrags Brukseierforening hevder at minstevannføringen etter kjøreprogrammets restriksjoner ved Dynjafoss og Høgefoss 4 og 6 m³/s., kan betraktes som regulert vannføring i bestemmende år. Denne betraktning kan jeg ikke være enig i. Den regulerte vannføring i bestemmende år vil sannsynligvis ligge betydelig høyere enn minstevannføringen. Dette kan bringes på det rene ved EDB beregning.

For kraftstasjonene nedenfor Nelaug blir forholdet et annet og man kan her regne med at den stipulerte minstevannføring også vil være regulert vannføring i bestemmende år.

Pkt. 2.

Sammenligning mellom observerte vannstander og beregnede vannstander i perioden 1934—61.

EDB-beregningene bygger på kjøreprogrammer som er lagt så nær som mulig opp til de aktuelle manøvreringer av magasinene. Derved vil man få begrensningsmessige vannstander som ligger nær opp til de vannstander som blir aktuelle. Det er her tale om å foreta en «kjøring» som er fastlagt ved et bestemt tappeprogram for vinteren og ved forskjellige bestemte alternative tappeprogram for sommeren. Tappeprogrammene er nøye angitt med bestemte maksimale og minimale grenser for overliggende magasiner. Vintertappingen som er av stor betydning for vannstanden den derpå følgende sommer skjer etter beregnet regulert vannføring i bestemmende år. Man kan derfor vente å få en beregnet vannstand som ligger meget nær opp til den som blir aktuell. Helt anderledes er det når man ved EDB-programmer f. eks. søker den optimale produksjon. Da kommer det moment frem at man ved EDB-beregningene kjenner tilsigsvariasjonene over en tidsperiode, mens man ved den aktuelle kjøring må foreta prognoser.

De fremlagte beregninger gir et godt bilde av hvordan vannstandene ville ha vært ved de angitte kjøreprogrammer. Ved å sammenligne med de observerte vannstander får man et bilde av hvordan bruken av magasinene endres etter hvert som det kommer til nye kraftverk og nye magasiner i vassdraget.

Den store forskjell mellom observert og beregnet vannstand sommeren 1940 skyldes forskjell i bruk av magasinet foregående vinter 1939—40.

Oversikten over beregnete og observerte vannstander i Fyres og Nisservatn er fullt tjenlige til å vise hvordan en endret bruk av magasinene vil gjøre seg gjeldende.

Pkt. 3.

Innskrenket bruk av magasinene etter kommunenes forslag til manøvreringsreglement.

I ingeniør Berdals EDB-beregninger av 6. mars 1974 er det angitt at regulert vannmengde i bestemmende år er for vinterhalvåret 470 mill. m³ for Fyres og 585 mill. m³ for Nisser. I oppgaven over produksjoner er vannmengden prima vinter for Høgefoss ca. 460 til 537 mill. m³ og for Dynjafoss ca. 437 til 474 mill. m³ for de forskjellige alternativer. Differansen skyldes både at den periode som er lagt til grunn 1934 til 1961 er noe vannfattigere enn normalperioden og at sommertappingen er satt noe høyt i forhold til regulert vintervannføring i bestemmende år. Tabellene over produksjon viser også forholdsvis høy privat sommervannmengde i forhold til prima vintervannmengde. Det er trolig at når forbindelse med større samkjøringsnett er etablert og den direkte levering til industri etter hvert faller bort vil det bli lønnsomt å søke å få større vinterproduksjon på bekostning av sommerproduksjonen. Dette skulle tilsi at man i fremtiden antagelig får en større tapning om vinteren og en mindre tapning om sommeren enn det som er angitt i de forskjellige alternativer for tappeprogrammer. Slik som beregningene og tappeprogrammene er lagt opp får man en prioritering av sommerkraft på bekostning av vinterkraft.

Pkt. 4.

Kontrolerbarhet av tappingen.

I forslaget til manøvreringsreglement er det angitt at lavvassføringen i Nisserelv nedenfor Høgefoss Kraftverk og i Fyreselv nedenfor Dynjanfoss kraftverk og i Nidelv ikke skal forminskes. Jeg går ut fra at det med lavvassføring er ment minste vannføring i 350 dager i angjeldende år. Lavvassføringen må da beregnes og det kan ikke skje før etter at den har funnet sted. I almindelighet vil lavvassføringen opptre i mars—april, men det kan også forekomme at den kan opptre i spesielt tørre somre. Fare for at lavvassføringen underskrides vil neppe opptre annet enn i helt spesielt tørre somre. Hvis man isteden i manøvreringsreglementet la til grunn den almindelige lavvassføring ville det bli betydelig enklere å kontrollere tappingen. Jeg går for øvrig ut fra at reguleringsgrensen har prioritet foran bestemmelsen om opprettholdelse av lavvassføringen.

Pkt. 5.

Krafttap ved innskrenkning i adgang til manøvrering. Program 4 vil ligge nærmest opp til det reglement som kommunene har foreslått. Tapet er det vanskelig å angi uten inngående beregninger. Forenklede skjematiske beregninger vil ikke gi et korrekt bilde av tapet. Det vises til det som er anført under pkt. 1 og 3.

I brev av 13. september 1974 fra høyesterettsadvokat Dahl til Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen er angitt at Arendals Vassdrags Brukseierforening ved sitt alternative forslag har redusert tapningen slik at vannstanden i Nisser og Fyresvatn ikke blir ve-

sensforskjellig fra slik den i Nisser var etter Skafsåreguleringen og i Fyres etter Hovatnreguleringen. I EDB-beregningene er angitt avløp i mill. m^3 for prima sommer, tilfeldig sommer og flom. Hvis disse tall legges sammen får man for Dynjanfoss en forskjell mellom nåværende reglement og AVB's alternativ på ca. 38 mill. m^3 og ved Høgefoss ca. 33 mill. m^3. Selv om noe av flomtapet kan skje om vinteren gir disse tall et brukbart mål for den vannmengde som holdes tilbake etter AVB's alternativ.»

Saken har vært forelagt Statens Forurensningstilsyn som uttaler følgende i brev av 13. desember 1974:

«Det vises til Deres brev av 27. september 1974 med bilag vedrørende søknad om endring av «Reglement for manøvrering av dammene i Arendalsvassdraget».

Av brevet fremgår at den omsøkte endring vil føre til en nedsettelse av vassføringen ut av Nelaug fra 52,5 til 40 m^3/sek.

Det pekes også på at bestemmelsen i 1. ledd i forslag til post 2 vil føre til en mere ujevn tapping i sommertiden enn før med virkning ovenfor Nelaug.

SFT vil først bemerke at en anser det både riktig og nødvendig at det i reguleringskonsesjoner stilles krav om minstevassføringen ved bestemte punkter i vassdraget for å tilgodese andre rettigheter og interesser. Slike krav bør fortrinnsvis være basert på utførte vassdragsundersøkelser.

Kraftutbyggingsinteressene sammenfaller normalt ikke med vannforsynings- og resipient-interessene i et vassdrag, og denne side av sakene er derfor ofte lite utredet. Dette gjør det vanskelig for oss å uttale noe mer eksakt om søknader om regulerings-konsesjoner i relasjon til vannforsynings- og resipientinteressene.

I nærværende sak går vi ut fra at det har betydning for kraftverkinteressene, i tillegg til grunneierinteressene ved Fyresvatn og Nissevatn, å få endret manøvreringsreglementet.

Den reduksjon i minstevassføringen som er foreslått vil kunne berøre vannforsynings- og resipientinteressene i kommunene Nissedal, Åmli, Froland, Øyestad og Hisøy.

De betenkeligheter som er kommet til uttrykk fra bl. a. Froland og Åmli kommuner synes forsåvidt relevante. Såvidt en kjenner til er bl. a. vannforsyningen for vesentlige deler av Froland kommune basert på to grunnvannsbrønner ved elvekanten nær Frolands sentrum. Det er opplyst at man alt i dag kan ha problemer ved liten vannføring i elva. Dette har sammenheng med vannstanden på vedkommende sted.

Hvilken vannstand det vil bli i elva på dette området ved 40 m^3/s. i minstevassføring ut av Nelaug er ikke oppgitt, og det er derfor vanskelig å uttale mer eksakt om hva en slik reduksjon som omsøkt kan føre til for dette ene problem. — Det finnes sikkert en rekke vannforsyningsanlegg ved vassdraget.

For vannforsyning fra Rorevatn til Arendalsregionen er det av betydning at vannstanden ved Rykene ikke økes, da vann fra Nidelva i tilfelle vil trenge inn i Rorevatn.

Forurensningsbelastningen på de nedre deler av elva er alt i dag relativt stor. Det er dog tiltak under arbeid for å avlaste elva. For kloakkavløpene vil det først og fremst kunne bli nødvendig å forlenge utløpsledningen.

Som en sammenfatning vil vi bemerke at en reduksjon av minstevassføringen fra 52,5 til 40 m^3/sek. ut av Nelaug sannsynligvis ikke vil være avgjørende for forholdene i vassdraget, og vi finner derfor ikke å ville fraråde at manøvreringsreglementet blir endret.

Forutsetningene er at konsesjonæren må bekoste de tiltak som vil bli nødvendig m. h. t. vannforsyningsforholdene og kloakkeringsforholdene for de berørte kommuner ved vassdraget. Såfremt kommunen krever det bør det avholdes skjønn i disse tilfeller.

Det forutsettes også at det settes krav om garantert minstevassføring, og en vil foreslå at det i manøvreringsreglementet settes følgende punkt:

> «Av hensyn til drikkevannsinteressene i vassdraget og likeledes forurensningsbelastningen skal vassføringen ved Høgefoss til enhver tid være minst 22 m^3/sek. og tilsvarende ved Dynjanfoss 13 m^3/sek. Ut av Nelaug skal vassføringen til enhver tid være minst 40 m^3/sek.
>
> De nevnte minstevassføringer skal registreres kontinuerlig og vassføringsmålingene skal sendes Fylkesmannen i Aust-Agder etter nærmere avtale.»

H. r. advokat Helge Jakob Kolrud slutter seg i brev av 21. november 1974 til Kincks bemerkninger.

H. r. advokat Jan Dahl har så i brev av 16. desember 1974 bemerket følgende:

«Jeg finner det riktig å meddele at man er blitt oppmerksom på at de tall som er angitt sist i annet avsnitt på side 5 i mitt brev av 30. mars d. å. for de vannmengder som tappes mindre fra Nisser og Fyresvatn som følge av den foreslåtte reduksjon av maksimaltappingen (sett i relasjon til någjeldende reglements 26 m^3/sek. og 19 m^3/sek.), dessverre er for store, og at sammenligningen med det som magasineres ved Fjonereguleringen og ved de ytterligere reguleringer i Finndølavassdraget derfor ikke er helt treffende. Feilen skyldes at tallene «hang igjen» fra at man for dette alternativ opprinnelig overveiet en sterkere reduksjon av tappingen, noe man imidlertid ikke fant forsvarlig av hensyn til sommerkraftproduksjonen og særlig ikke av hensyn til minstevannføringen ut av Nelaug. Man beklager denne feil.

Man vil imidlertid gi uttrykk for at det i denne relasjon ikke er betegnende å se på midlere redusert tapping over hele sommerperioden i den databehandlete 27 års-rekken slik som sivilingeniør Johan Kinck gjør i sitt brev av 15. november d. å., idet man i så fall vil få inn som reduksjon av tallene den friere vannslipping i den tid vannstanden ligger over den foreslåtte restriksjonsgrense (en meter under HRV). For øvrig kommenteres ikke sivilingeniør Kincks uttalelse, idet jeg forstår at saken nå ønskes ansett ferdig forberedt. Det presiseres dog, at med unntak for ovennevnte korreksjon, fastholdes det tidligere anførte.

For ordens skyld angis uttrykkelig at de angitte uriktige tall i mitt brev av 30. mars d. å. ikke har noen relasjon til de fremlagte vannstandskurver eller datamaterialet for øvrig, og at feilen således ikke får noen innvirkning på dette materialet.

Gjenpart av dette brev er sendt høyesterettsadvokat Otto Chr. Hagemann og høyesterettsadvokat Helge Jacob Kolrud.»

Hovedstyret vil bemerke:

Den foreliggende sak gjelder en revisjon og klargjøring av gjeldende reglement for manøvrering av dammene i Arendalsvassdraget fastsatt senest ved kongelig resolusjon 17. mars 1950. Dette omfattet lavlandsmagasinene Vråvatn/Nisservatn og Fyresvatn samt Drangsvatn og Nelaug — de to siste er i denne forbindelse av mindre betydning. Før 1950 var det ikke bygget ut andre magasiner i Arendalsvassdraget.

Reguleringsgrenser (i revidert høydesystem) og magasinstørrelser er:

Magasin	HRV kote	LRV kote	Reg.-høyde i m	Mag. mill. m³	Mag. i pst. av midl. årlige tilløp
Vråvatn	247,87	246,39	1,48	30,0	27,5
Nisservatn	246,76	243,76	3,00	240,0	
Fyresvatn	279,65	275,15	4,50	245,0	24,2
Drangsvatn	272,86				
Nelaug	140,31	137,31	3,00	24,0	

Kraftverkene som etter hvert har nyttet disse reguleringene er:

Kraftverk	Eier	Fall m	I drift år	Elv
Dynjanfoss	Aust-Agder Kraftverk	81,0	1951	Fyreselv
Berlifoss	Aust-Agder Kraftverk	29,2	1958	Fyreselv
Tjønnefoss	Aust-Agder Kraftverk	17,7		Nisserelv
Høgefoss	Aust-Agder Kraftverk	64,3	1920	Nisserelv
Flatenfoss	A/S Arendals Fossekompani	10,5	1927	Nidelv
Bøylefoss	A/S Arendals Fossekompani	62,0	1913	Nidelv
Evenstad	Arendal Kommunale E-verk	16,0	1900	Nidelv
Rygene	Rygene-Smith & Tommesen	21,0	1900 1915	Nidelv

Verkene i Nidelv lå nedenfor Nelaugmagasinet.

I årene 1952—1970 ble det bygget ut magasiner på i alt 364 mill. m³ for Skafså I og II og Fjone ovenfor Nisservatn/Vråvatn. Ovenfor Fyresvatn ble det bygget ut 230 mill. m³ magasin i forbindelse med Finndøla kraftverk. Vestfold Kraftselskap er eier av Fjone kraftverk og 50 pst. av Finndøla. Aust-Agder Kraftverk eier de øvrige 50 pst. av Finndøla.

I Gjøv ble Nesvatn regulert med et magasin på 130 mill. m³ for Jørundland kraftverk og tatt i bruk i 1970.

Det er fastsatt egne manøvreringsreglementer for sistnevnte magasiner og kraftverker som stort sett gir dem en fri rett til å regulere for en optimal kraftproduksjon.

Etter at reguleringene i Nisservatns og Fyresvatns nedbørfelt ble gjennomført, har dette bragt magasinprosenten (partialt betraktet) opp til ca. 53, henholdsvis ca. 58 for disse magasiner, noe som har ført til en senere fylling. Dette har på forskjellig vis påført skade i det bebygde området, bl. a. rent utseendemessig, idet vatna ligger sentralt i bygda, og det har igjen ført til sterk pågang fra de berørte kommuner om en endring av reglementet slik at fyllingen kan bedres.

Gjeldende reglement bestemmer i dag bl. a. følgende:

«*1) For Fyresvatn.*

Ved vårflommens komme skal dammen manøvreres således at magasinene fylles så hurtig som mulig til en halv meter under høyeste reguleringsgrense — dog under hensyntagen til fløtningens og bruksdriftens rasjonelle og hensiktsmessige fremme.

Den øverste halve meter må ikke fylles ved hjelp av dammen før vårflommen antas å være kulminert — unntagen for å hindre forhøyelse av store flommer nedenfor i vassdraget.

I vannslippingen fra Hønetjønn, som utenfor flomtiden så vidt mulig ikke må overstige gjennomsnittlig 19 m³/sek i en 4 ukers peri-

ode ,er innbefattet driftsvann for Dynjanfoss Kraftanlegg, samt den for fløtningen i tømmerrennen fra Hønetjønn nødvendige vannmengde, ennvidere mulig tilskudd for fløtning på strekningen mellom Dønjanfoss og tømmerrennens utløp.

2) For Nisservatn:
Ved vårflommens komme skal dammen manøvreres således at magasinet fylles så hurtig som mulig til en halv meter under høyeste reguleringsgrense — dog under hensyntagen til fløtningens og bruksdriftens rasjonelle og hensiktsmessige fremme.
Den øverste halve meter må ikke fylles ved hjelp av dammen, før vårflommen antas å være kulminert unntagen for å hindre forhøyelse av store flommer nedenfor i vassdraget.

I vannslippingen fra Kjøruld, som utenfor flomtiden ikke må overstige gjennomsnittlig 26 m³/sek i en 4 ukers periode er innbefattet driftsvann fra Høgefoss kraftanlegg samt den for fløtningen i tømmerrennene forbi Høgefoss nødvendige vannmengde, ennvidere mulig tilskudd for fløtningen gjennom Midtvatna og Karlselv samt fra Rødelv og på strekningen Sandarhylen—Lille Høgefoss og endelig det tilskudd av vann, som måtte utkreves til nedfløtning av tømmer fra Høgefossrennens utløp til Åmot.»

For så vidt angår Vråvatn er bl. a. bestemt at slipping av vann når magasinet ikke er fullt bare skal finne sted i den utstrekning behovet for jevn driftsvassføring i kraftanleggene i vassdraget tilsier det.

Spørsmålet om bedre fylling av disse magasiner ble første gang tatt opp av Fyresdal kommune og endel grunneiere rundt vatnet i forbindelse med krav om skjønn på grunn av Finndølareguleringen. Tilsvarende var forholdet ved Nisser/Vråvatn på grunn av Fjonereguleringen. I første omgang hevdet kommunen at AVB hadde manøvrert i strid med den siterte bestemmelse i reglementet og foretatt tapping utover det foreskrevne gjennomsnitt på 19 m³/sek i en 4 ukers periode, med derav følgende synkning av vannstanden i magasinet. Brukseierforeningens synspunkt var at de nevnte 19 m³/sek bare var en maksimering av det kvantum fløtningen kunne kreve og ikke en begrensning av tappingen for bruksdriften.

I Departementets fortolkning av 25. april 1972 fikk kommunen for så vidt medhold, og det ble lagt vekt på at fyllingsforholdene hadde vært fremme i diskusjonen og gitt vekt da restriksjonen i sin tid ble innført.

Et tilsvarende forhold består ved Nisservatn/Vråvatn der gjennomsnittstappingen er 26 m³/sek i en 4 ukers periode.

Begrensningen ble imidlertid antatt å være gjeldende bare i sommertiden da det naturligvis ikke er meningen å hindre en effektiv bruk av magasinene ovenfor i Finndøla og Fjone.

Avgjørelsen er med brev av 16. mai 1972 anket til Kongen, men stillet i bero i påvente av avgjørelse på søknaden om endring av manøvreringsreglementet. Som det sees av dokumentene er det flere steder hevdet at det foregår reglementsstridig regulering. Således har h.r.advokat Otto Chr. Hagemann i brev av 10. august 1973 lagt fram oppgave over vassføringer over 19 m³/sek fra Fyresvatn. Til dette vil Hovedstyret bemerke at det gjelder tappinger i vintertiden (fra 1. januar til 19. mars) som Hovedstyret ikke ser som reglementsstridig. Hovedstyret vil peke på at det gjeldende reglement er uoversiktlig og tunglest med detaljerte fløtningsbestemmelser som kompliserer forståelsen. Det er derfor etter Hovedstyrets syn forståelig at AVB ville ha en fortolkning av den siterte bestemmelse. Den ble gitt, og samtidig ble det fastslått at brukseierforeningen måtte søke om endring av reglementet dersom den ønsket en friere tapping. Foreningen aksepterte fortolkningen bortsett fra at den uvidet perioden for beregning av gjennomsnittsvassføringen fra 4 til 8 uker og definerte sommerperioden fra «vårflommens komme» til 1. oktober. For øvrig ville foreningen ha rett til å slippe gjennom magasinvann som måtte ha blitt tappet fra ovenforliggende magasiner før disse er fulle. Dette skal ikke sinke fyllingen av Nisser og Fyresvatn, og det betyr at naturlig tilsig til disse magasiner skal tappes ut fra det tidspunkt de ville vært fulle uten tapping. Brukseierforeningen tok så ut de gamle bestemmelser til fordel for fløtningen, idet denne faktisk er nedlagt i vassdraget, men innførte en generell post om at fløtningsvann igjen kan kreves avgitt etter overenskomst eller skjønn dersom fløtning igjen skulle bli aktuell. Det nye reglement som ble sendt inn til approbasjon var dessuten modernisert etter mønster av de som nå blir fastsatt. Det ble imidlertid sterkt presisert fra foreningens side at den ikke ønsker å gi seg ut på en diskusjon om endringer av reguleringen som vil påføre den tap av rettigheter den mener er uangripelige i henhold til gitte konsesjoner.

Det som siden utviklet seg på distriktsplanet var en diskusjon nettopp om plikt for brukseierforeningen til å gå inn på reelle endringer, idet magasinkommunene forlangte garanti for en oppfylling raskest mulig til en minstevannstand som ble fiksert til 0,5 m under HRV både for Nisservatn og Fyresvatn. Det ble fra kommunenes side hevdet at de endrede forhold har ført til skjemmet utseende ,dårligere bademuligheter og tap for turismen i dette sentrale området. Det ble ellers også påpekt andre skader for ferge- og

båttrafikk, fisket, tømmerutslag m. v. Fylkesfriluftsnemnda har samme oppfatning. Saken har også etter ønske fra Nissedal kommune vært forelagt Statens Naturvernråd som mener at Nisservatns sentrale plass i kommunen burde tilsi en minstevannstand som antydet av kommunen, men mener en får beholde det gamle reglement dersom det ikke er mulig å endre dette nå. Kommunen har foretatt en sammenligning av de laveste månedsvannstander i sommertiden etter observerte vannstander og beregnede i henhold til brukseierforeningens søknad. Det siste er avgjort lavest.

Etter å være blitt gjort kjent med distriktsuttalelsene frafalt brukseierforeningen kravet om utvidelse av perioden for beregning av gjennomsnittstappingene (fra 4 til 8 uker) og kom etter det i overensstemmelse med Departementets fortolkning for så vidt. For øvrig gikk den sterkt imot garanterte minstevannstander og ville trekke søknaden tilbake og henholde seg til gjeldende reglement. Fyresdal kommune forlangte imidlertid at det ble foretatt endringer i reglementet i medhold av pkt. 11 i reglementet som lyder slik:

«Forandringer i dette reglement kan kun foretas av Kongen etterat fellesfløtningsforeningen, vannkraftanleggene og de interesserte kommuner har hatt anledning til å uttale seg. Forandringer som foretas fordi slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for fløtningen eller andre almene interesser kan foretas uten erstatning til konsesjonæren, og med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.»

Etter Hovedstyrets syn må det ved endring av reglementet etter denne bestemmelsen legges vekt på om den vil medføre en beskjæring av konsederte rettigheter i vesentlig grad.

Vassdragsdirektoratet foretok befaring med deltagelse av Naturvernkontoret og de berørte parter den 13. desember 1973. Vannstandene var da usedvanlig lave i magasinene. Etter dette har Vassdragsdirektoratet pekt på at det ved Fyresvatn i nord — og til dels i sydenden — er et relativt slakt strandparti der ganske store områder blir blottlagt ved forholdsvis beskjeden senking av vannstanden. Sett i forhold til den totale strandlinje er det en relativt liten del hvor man får de største problemer ved en lav sommervannstand. Dette gjelder imidlertid sentrale områder. Rent estetisk, og også i noen grad bruksmessig sett, er Vassdragsdirektoratet enig med brukseierforeningen i at en viss blottlagt strandsone kan være en fordel og mener at det bør kunne tåles noe mere enn de 0,5 m som kommunen har gått inn for.

For så vidt angår Nisservatn/Vråvatn har Vassdragsdirektoratet inntrykk av at problemene ikke har samme omfang. Strendene er gjennomgående noe brattere og senkingen hadde også flere steder en positiv effekt og en større senking enn 0,5 m mener direktoratet må kunne være akseptabel.

Vassdragsdirektoratet har på dette grunnlag hatt møter med brukseierforeningen for å drøfte opplegget for en simulering av vannstander og produksjonsforhold ved alternative fyllingsrestriksjoner. I denne forbindelse har Vassdragsdirektoratet lagt vekt på følgende forhold:

Man har respektert de spesielle reglementer som er fastsatt for Finndøla og Fjone kraftverker og ikke forutsatt noen tapping der før disse har 90 pst. fylling. Det er helt klart at denne magasinering har virkning på vannstandene i Nisser- og Fyresvatn. Det er her den samme situasjon som er kjent fra andre hovedvassdrag at en raskere oppfylling må skje ved innskrenket tapping, noe som igjen vil kunne føre til skader nedenfor magasinene. Etter gjeldende reglement skal det så vidt mulig holdes en jevn vassføring ut av Nelaug på 52,5 m^3/sek. Uregulert lavvassføring er antatt å være ca. 18 m^3/sek. på samme sted. Under diskusjonen med brukseierforeningen fant Vassdragsdirektoratet det mulig å legge til grunn at vassføringen ved Nelaug ble senket til 40 m^3/sek. Samtidig ble en stående ved å kreve en absolutt minstevassføring ved Åmot på 10 m^3/sek. fordelt med 4,0 m^3/sek. ved Dynjanfoss (Fyreselv) og 6,0 m^3/sek. ved Høgefoss (Nisserelv). Det ble undersøkt vannstands- og produksjonsforhold ved fem alternativ som hovedsakelig hadde disse restriksjoner:

1) Søknaden fra AVB.
2) Opp til 2,0 m under HRV holdes 52,5 m^3/sek ved Nelaug og minimum 10 m^3/sek ved Åmot. I intervallet 2,0 til 1,0 m under HRV tappes 19 og 26 m^3/sek fra Fyres og Nisser og 52,5 m^3/sek holdes ved Nelaug. Mellom HRV og HRV÷1 m tappes fritt.
3) Som 2, men intervallet da det tappes 19 og 26 m^3/sek faller bort.
4) Som 3, men med 40 m^3/sek ved Nelaug.
5) Som 2, men redusert krav om vassføring ut av Nelaug til 40 m^3/sek.

Beregningene viste liten endring i kraftproduksjonen. Vannstandene ble i forhold til søknaden høynet med 0,6—0,7 m for både Fyresvatn og Nisservatn ved alt. 5 som var det gunstigste.

Brukseierforeningen ble anmodet om å ta standpunkt til resultatene, idet en eventuell

redusering av vassføringen nedenfor i vassdraget også måtte forelegges de kommuner som da ble berørt. Brukseierforeningen fant at man ikke fikk rimelig kontroll over sommerproduksjonen og utarbeidet derfor et nytt alternativ og har lagt det fram som endringsforslag med beregninger for dette som viser vannstandene i Fyres- og Nisservatn. Det nye alternativ regner med en tapping i fyllingstiden på gjennomsnittlig 22 m³/sek ved Høgefoss og 13 m³/sek ved Dynjanfoss. Gjennomsnittet skal beregnes over «den til enhver tid forløpne tid etter 1. mai som vannstanden i vedkommende magasin har ligget lavere enn 1 m under høyeste reguleringsgrense». Begrensningen gjelder fra 1. mai til 1. oktober ved vannstander lavere enn 1 m under HRV. Vann tappet fra ovenforliggende magasiner unntatt Skafsåreguleringene kommer i tillegg. Vannstandene i Fyresvatn blir omtrent som ved alt. 5 foran, noe lavere ved Nisservatn.

Av observasjonsrekken på 27 år fremgår følgende:

For Fyresvatn vil midlere sommervannstand ligge 1,2 til 1,4 m under HRV, i øvre kvartil 0,4—0,7 m under og i nedre kvartil fra 1,6 til 2,0 m under HRV.

For Nisservatn er det omtrent tilsvarende forhold. I forhold til den opprinnelige søknad representerer brukseierforeningens siste alternativ gjennomgående 0,4—0,5 m høyere vannstand i begge magasiner.

Fyresdal kommune protesterer også mot dette alternativ, men godtar nå en laveste vannstand på 1,0 m under HRV. Nissedal og Kviteseid kommune krever også minstevannstand fortsatt, men strekker seg til 0,7 m under HRV.

Av elvekommunene har Øyestad og Grimstad ingen innvendinger, men Hisøy finner endringen meget betenkelig. Froland ville ha klarlagt visse spørsmål vedr. elvas kvalitet som drikkevannskilde og vannets renhet. Åmli kommune går imot endringene og peker bl. a. på elvas funksjon som drikkevannskilde, resipient for kloakkavløp m. v.

Saken ble etter dette forelagt Statens Forurensningstilsyn som ikke har hatt vesentlige innvendinger mot reduksjon av vassføringen nedenfor Nelaug.

Hovedstyret kan for sin del være enig i at kravet om en oppfyllingsgrense er i tråd med hva man i dag ville fastsette ved lavlandsmagasiner av denne type om en stod fritt. Her bør det imidlertid legges vekt på de konsesjoner brukseierforeningen har i Fyres- og Nisser/Vråvatnmagasinene og til de nye konsesjoner som gir rett til magasinering av tilsig ovenfor. En sammenligning av forholdene før disse kom mener Hovedstyret derfor er av mindre interesse. Hovedstyret vil peke på at det oppnås en viss bedring ved at den tvungne tapping settes ned og samtidig vil innføringen av gjennomsnittstapping beregnet for hele den forløpne tid etter at fylling begynte, bringe sommertappingen over på vannvolum som bestemmende. Dette virker slik at ubenyttet volum kommer fyllingen til gode i den tiden det blir liggende i magasinet. En vil også peke på at de fastsatte 19 og 26 m³/sek som kan tappes etter bestemmelsene i reglementet i dag i virkeligheten inneholder en stor grad av manøvreringsfrihet. Ekstremt sett kan det disponeres over nærmere 60 pst. av det totale sommertilløpet (5 måneder) overfor Fyres- og Nissermagasinene. Hovedstyret har ved fastsettelse av reglementer alltid lagt til grunn at en skal søke å få størst mulig vinterkraft. Magasinene foreslås å bli tappet med hensyn på de øverste kraftverk. Dette fører til en viss interessemotsetning mellom elvekraftverk og magasinverk. Imidlertid må det være en sak for brukseierforeningen internt å fordele tap og vinning i så henseende. Det gjøres oppmerksom på at et mindretall i AVB, A/S Arendal Fossekompani, ikke er enig i reglementsendringen.

Hovedstyret mener at det forslag til reglement som brukseierforeningen nå legger fram bør aksepteres i det store og hele. Dog mener en at fyllingen bør søkes bedret noe slik at den midlere vannstand kan komme opp på ca. 1,0 m under HRV. Det skulle en kunne oppnå ved å redusere uttappingen fra Fyresvatn til 10 m³/sek og fra Nisservatn til 20 m³/sek. Dette har ikke vesentlig betydning for virkningsgraden på maskinene nedenfor.

Ellers har man funnet det riktig å presisere at det må manøvreres slik at heller ikke almene interesser skades ved at den alminnelige lavvassføring forminskes. Det er derfor i post 2, 5. avsnitt føyd til: «. . . eller almene interesser».

Hovedstyret anbefaler med denne endring forslaget approbert, jfr. vedliggende korrigerte reglement.

Med hensyn til merknadene fra de berørte kommuner nedenfor magasinene bemerker Hovedstyret at en har lagt vekt på at Statens Forurensningstilsyn ikke har vesentlige innvendinger mot at vassføringen nedenfor Nelaug nedsettes til 40 m³/sek. En tar i betraktning at 40 m³/sek er en stabil regulert vassføring og at den samlede vannmengde som går i vassdraget ikke endres. Når det gjelder Åmlis protest vises til at det någjeldende reglement heller ikke sikrer annen minimumsvassføring enn «den naturlige minimalvassføring», jfr. post 1. Denne er fore-

slått opprettholdt også i det nye forslaget. En kan på dette grunnlaget heller ikke godta Statens Forurensningstilsyns krav om 13 og 22 m³/sek fra Fyres- respektive Nisservatn. Dette ville for øvrig ødelegge bestrebelsene på å oppnå en bedre fylling, og en har bedt tilsynet vurdere saken på ny for så vidt.

De øvrige bestemmelser i reglementet antar en ikke trenger nærmere kommentar. Det må være fullt tilstrekkelig med en generell fløtningsbestemmelse som foreslått av brukseierforeningen.

Sakens dokumenter følger vedlagt.

Behandlet i Hovedstyrets møte 24. februar 1975.»

Utkast til manøvreringsreglement for regulering av Vråvatn, Nisser, Fyresvatn, Dragsvatn og Nelaug i Arendalsvassdraget:

1.

Reguleringer:

Magasin	Reguleringsgrenser Øvre kote	Nedre kote	Reguleringshøyde m
Vråvatn	247,87	246,39	1,48
Nisser	246,76	243,76	3,00
Fyresvatn ..	279,65	275,15	4,50
Drangsvatn .	272,86		
Nelaug	140,31	137,31	3,00

Høydene refererer seg til Norges Geografiske Oppmålings Normal Null 1954.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen godkjenner.

2.

Etter 1. mai skal dammene for Nisser og Fyresvatn manøvreres slik at magasinene fylles så hurtig som mulig til 1 m under høyeste reguleringsgrense, idet det dog fra disse magasiner kan foretas slik tapping at det kan holdes en gjennomsnittlig vassføring ved Høgefoss på 20 m³/sek. og ved Dynjafoss på 10 m³/sek. De nevnte gjennomsnitt beregnes over den til enhver tid forløpne tid etter 1. mai som vannstanden i vedkommende magasin har ligget lavere enn 1 m under høyeste reguleringsgrense. Tappebegrensningene gjelder fra 1. mai til 1. oktober i den tid vannstanden i vedkommende magasin ligger lavere enn 1 m under høyeste reguleringsgrense.

Vann tappet fra ovenforliggende reguleringer, dog unntatt Skafsåreguleringene (Skrevatn, Bordsjø, Urvatn og Hyllebuhyl), kommer i tillegg til de i første ledd nevnte gjennomsnittlige vassføringer.

Den øverste halve meter i Nisser og i Fyresvatn må ikke fylles ved hjelp av dammene før vårflommen antas å være kulminert — unntatt for å hindre forhøyelse av store flommer nedenfor i vassdraget.

Det skal såvidt mulig holdes en vassføring ut av Nelaug på minst 40 m³/sek. I den utstrekning det er nødvendig for å holde denne vassføring kan det tappes fra Nisser og Fyresvatn selv om de tappebegrensninger som er angitt i første ledd måtte bli overskredet.

Det skal ved manøvreringen has for øyet at vassdragets flomvassføring ikke forøkes. Heller ikke må lavvassføringen i Nisserelv nedenfor Høgefoss Kraftverk, i Fyreselv nedenfor Dynjafoss Kraftverk og i Nidelv forminskes til skade for andres rettigheter eller almene interesser.

For øvrig kan vannslippingen skje etter brukseierforeningens bestemmelse, jfr. dog punkt 3 og 4 nedenfor.

3.

Regulering av Drangsvatn skal kun skje i forbindelse med fløting. Dammen må kun benyttes til heving av vannstanden når fløting pågår fra Fyresdal.

4.

Fløting.

Dersom den alminnelige fløting i vassdraget helt eller delvis gjenopptas, skal det avgis det til den alminnelige fløtingen nødvendige vann etter nærmere bestemmelse ved overenskomst eller skjønn.

5.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende samt at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander samt observeres og noteres om det forlanges, nedbørmengder, temperatur, snødybder m. v. Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

6.

Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som godtas av vedkommende departement.

Hovedstyret kan bestemme hvor damvokterne skal bo og at de skal ha telefon i sin bolig.

7.

Viser det seg at slipping etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i dette reglement kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen avga følgende tilleggsuttalelse av 5. mars 1975:

«Under henvisning til Hovedstyrets innstilling av 26. f. m. oversendes ny uttalelse fra Statens Forurensningstilsyn av s. d.

Bedringen av fyllingsforholdene i Fyres- og Nisservatn er bl. a. avhengig av at det tappes så lite fra disse magasiner som mulig. Det forslag som er vedtatt av Hovedstyret går bl. a. ut på å erstatte den nåværende mere eller mindre jevne vassføring ut av de to magasiner — definert i gjeldende reglement som inntil 19, respektive 26 m³/sek. i gjennomsnitt over en 4 ukers periode — med tillatt uttappet vassvolum i tiden 1. mai til 1. oktober.

Beregningen av dette volum baserer seg på en vassføring på 10 m³/sek. fra Fyresvatn og 20 m³/sek. fra Nisservatn regnet som et gjennomsnitt over det tidsrom etter 1. mai som vasstanden har vært under 1 m under HRV. Dog skal altså 40 m³/sek. ved utløpet av Nelaug såvidt mulig holdes (mot tidligere 52,5 m³/sek.) og lavvassføringen i Fyres- og Nisserelv skal ikke forminskes. Disse er i fyllingsberegningene satt til 4, respektive 6 m³/sek.

Den nye bestemmelse betyr at en kan få en ujevn tapping fra Fyres- og Nisservatn, og vassføringen kan gå under de nevnte 10 m³/sek, henholdsvis 20 m³/sek, men altså ikke under 4, respektive 6 m³/sek. Fyllingen av magasinene bedres da for det første ved den generelt mindre uttapping — 10 mot 19 og 20 mot 26 — og temporært ved at en til tider tapper mindre enn 10, henholdsvis 20 m³/sek.

Ser en tilbake f. eks. på de siste 10 års tapping, vil en finne at den samlede tapping fra Fyres- og Nisservatn stort sett har variert mellom 30—45 m³/sek. Kravet om 52,5 m³/sek ved utløpet av Nelaug har vært svært medbestemmende til denne tapping. Det viser seg imidlertid også at vassføringen som ukemiddel over kortere perioder har vært nede i 7—10 m³/sek både i Fyres- og Nisserelv. Det gjeldende reglement hindrer ikke dette, fordi det bare garanterer «naturlige minimalvassføringer» på disse steder i vassdraget.

Oppfyllelsen av kravet om 40 m³/sek ut av Nelaug vil fortsatt kreve betydelige vassføringer fra Fyres- og Nissermagasinene, men en kan ikke binde seg til en jevnt høy vassføring slik forurensningstilsynet er inne på dersom en vil søke å framskynde oppfyllingen av de nevnte magasiner mest mulig.

Hovedstyret viser til den vedtatte formulering av reglementet som fastholdes.

Vassføringene skal protokolleres, jfr. post 5 i utkastet, og de vil via NVE være tilgjengelige for fylkesmannen, hvilket burde være en tilfredsstillende ordning.»

Som vedlegg til NVE's uttalelse fulgte følgende brev fra Statens forurensningstilsyn av 26. februar 1975:

«Det vises til Deres brev av 14. februar 1975 vedrørende ovennevnte.

Vi finner å kunne endre vårt forslag datert 13. desember 1974, til vilkår i manøvreringsreglementet til:

> «Av hensyn til drikkevannsinteressene i vassdraget og likeledes forurensningsbelastningen skal vassføringen ved Høgefoss være minst 22 m³/sek og tilsvarende ved Dynjanfoss 13 m³/sek dersom manøvreringsreglementet for øvrig tillater det.
>
> Den absolutte lavvassføring som ikke skal underskrides kal være 6 m³/sek ved Høgefoss og 4 m³/sek ved Dynjanfoss.
>
> Ut av Nelaug skal vassføringen til enhver tid være minst 40 m³/sek.
>
> De nevnte vassføringer skal registreres kontinuerlig og vassføringsmålingene skal sendes fylkesmannen i Aust-Agder etter nærmere avtale.»

Vedrørende saken for øvrig vises det til vårt brev av 13. desember 1974.»

Høyesterettsadvokat Otto Chr. Hagemann avga følgende uttalelse 12. mai 1975:

«Jeg viser til det ærede Departements brev av 4. f. m., der det er satt frist for ytterligere uttalelser til 15. ds.

På vegne av Fyresdal kommune og de parter jeg representerer ved Fyresvatn og Drang, har jeg forelagt Hovedstyrets innstilling av 26. februar 1975 for sivilingeniør Johan Kinck, som har avgitt uttalelse i vedlagte brev av 19. mars og 24. april 1975. Idet jeg viser til ingeniør Kincks betenkninger, skal jeg få bemerke:

1. *Hovedstyrets reglementsforslag.*

Forslaget reiser en rekke fortolkningsspørsmål:

a) I punkt 2 er tappingen fra Fyres/Nisser på h.h.v. 10/20 m³/sek referert til Dynjanfoss og Høgefoss. Flommer i feltet mellom magasin og vedkommende kraftverk må derfor også regnes med i gjennomsnittet, slik ingeniør Kinck nevner på s. 6 i redegjørelsen av 24. f. m. Da imidlertid Brukseierforeningen i sin EDB-beregning bare har regnet med minste-

vannføringen på 10/20 m³/sek, uten hensyn til om vannføringen tidligere har overskredet dette tall på grunn av lokalt tilsig, må forholdet klarlegges i reglementet.

b) At gjennomtappingen fra Finndalsmagasinet skal medregnes ved opprettholdelsen av 40 m³/sek ved Nelaug, er formodentlig en selvfølge.

Brukseierforeningens EDB-beregninger er imidlertid også basert på at det fra Nelaug tappes 45 m³/sek så lenge det er mulig ved hjelp av Nelaugmagasinet. Denne tappeforutsetning må imidlertid også komme til uttrykk i reglementet.

c) Det nåværende reglement for Nelaug forutsetter at det så vidt mulig holdes en jevn vannføring på minst 52,5 m³/sek. Dette må endres til 40 m³/sek, for å bringe reglementet i overensstemmelse med forslaget for Fyres/Nisser.

d) Hovedstyret forutsetter at det skal tappes tilskuddsvann fra Fyres og Nisser for å holde vannføringen ut av Nelaug på minst 40 m³/sek, selv om tappebegrensningene på h.h.v. 10/20 m³/sek måtte bli overskredet.

Imidlertid angir ikke reglementet hvorledes en slik tilskuddstapping skal fordeles på de to magasiner.

I EDB-beregningene er tapping utover 10/20 m³/sek fordelt likt på de to magasiner. Det må imidlertid være rimelig å fordele tilskuddsvannet på samme måte som den ordinære tapping. Altså i forholdet 20/10 på h.h.v. Høgefoss og Dynjanfoss.

2. *Kravet om en reglementsmessig minstevannstand.*

a) Ifølge innstillingen s. 94 tar Hovedstyret sikte på å bedre fyllingen i Fyresvatn, slik at den midlere vannstand kan komme opp på ca. 1,0 m under HRV. Da tapperestriksjonen er innført ved grensen 1 m under HRV, vil imidlertid den midlere vannstand bli liggende noe lavere. Jeg viser for så vidt til ingeniør Kincks betenkning av 24. april 1975 s. 3, med kurveblad 4, hvoretter midlere vannstand kommer ned i ca. 30 cm under denne grense.

Sivilingeniør Kincks kurveblad 3 viser videre at forskjellene mellom samtidig observert vannstand og beregnet etter Hovedstyrets forslag maksimalt kan variere fra 1,6 til 2,7 m. I middel varierer forskjellen fra snaut 1 m i begynnelsen av sommerperioden til vel 0,5 m i slutten av perioden.

Det er prisverdig at Hovedstyret har forsøkt å mildne de ulemper manøvreringen av Fyresvatn påfører interessene rundt vannet. Imidlertid er det både kommunens og grunneiernes bestemte oppfatning at disse bestrebelser dessverre ikke har ført til de forønskede resultater. Også etter det fremlagte forslag vil man for fremtiden risikere betydelige nedtappinger, og langt under det nivå som var forutsatt da reguleringen av Fyresvatn i sin tid ble vedtatt i Stortinget.

b) NVE's forslag betyr i praksis heller ingen merkbar belastning for regulanten i relasjon til Brukseierforeningens eget forslag. Jeg viser for så vidt til ingeniør Kincks konklusjon på s. 7 i betenkningen av 24. april 1975. Forskjellen omregnet til ekvivalent vinterkraft er der beregnet til bare ca. 0,3 pst. av produksjonen i kraftverkene nedenfor Fyres og Nisser.

c) På vegne av kommunen og grunneierne fastholdes kravet om fastleggelse av en minstevannstand i Fyresvatn gjennom sommertiden.

Bare en slik absolutt tappegrense sikrer interessene rundt vannet. Hovedstyret bekrefter da også på s. 93 at kravet om en oppfyllingsgrense «er i tråd med hva man i dag ville fastsatt ved lavlandsmagasiner av denne type om en sto fritt».

Når Hovedstyret til tross for denne prinsipputtalelse ikke har etterkommet kravet, er begrunnelsen at man har følt seg bundet av de konsesjoner Brukseierforeningen har i Fyresvatn og til de nye konsesjoner som gir rett til magasinering av tilsiget ovenfor.

En slik problemstilling kan imidlertid ikke være relevant. I praksis ville den helt tilsidesette den beskyttelse som er tilsagt de almene interesser i någjeldende reglements post 11. Etter denne bestemmelse kan Kongen reservasjonsløst foreta forandringer i reglementet dersom slippingen medfører skadevirkninger for almene interesser — uten erstatning til konsesjonæren. Denne bestemmelse blir meningsløs, såfremt de konsederende myndigheter viker tilbake fra endringer som ellers anses ønskelige og nødvendige, med den begrunnelse at endringen medfører en beskjæring av konsederte rettigheter, slik det anføres på s. 91 i Hovedstyrets innstilling.

Fyresdal kommune og de berørte grunneiere må med like stor rett kunne påberope seg de forutsetninger som ligger til grunn for den någjeldende regulering. Jeg viser for så vidt til det sitat fra St. prp. nr. 41/1930 som er inntatt i kommunens uttalelse av 14. desember 1972 (referert på s. 20—22 i Hovedstyrets innstilling).

Til belysning av Stortingets syn på rekkevidden av et tilsvarende vilkår viser jeg for øvrig til uttalelsen fra Industrikomitéens flertall i Innst. S. nr. 347 (1973—74) s. 7 vedr. reguleringen av Ulla-Førdevassdragene. I dette manøvreringsreglements post 5 er inntatt en bestemmelse av noenlunde samme innhold som i någjeldende post 11 for Fyresvatn. Om post 5 uttales det i innstillingen:

> «Flertallet slutter seg til departementets forslag vedrørende vannreguleringen i Suldalslågen. Flertallet vil imidlertid peke på at Manøvreringsreglementets post 5 gir Kongen rett til å endre de fastsatte vannføringspålegg hvis det senere viser seg at disse medfører skadelige virkninger for allmenne interesser.
>
> Etter flertallets syn er laksefisket av så stor betydning for distriktet at det antas å gå inn under de «almenne interesser» som omhandles i post 5. Flertallet anser derfor at det fastsatte slippingskvantum kan bli gjenstand for revisjon når man har fått erfaring for hvilke virkninger som reguleringene vil medføre for lakseproduksjon og fiskets utøvelse.»

Tilsvarende betraktninger må utvilsomt kunne anføres også for Fyresvatns vedkommende.

d) Det kan for øvrig heller ikke av den behandling som er gått forut for tillatelsen til reguleringene i Finndalsvassdraget eller overføringen av Gjuvå til Nisser, sees at man har tatt hensyn til — enn si forutsatt — at de

ovenforliggende reguleringer ville påføre interessene rundt Fyresvatn skader og ulemper av betydelig omfang.

Også av den grunn må Stortingets forutsetning fra 1930 om virkningene av Fyresreguleringen for bygden og de omkringboende fortsatt ha gyldighet.

3. *Konklusjon.*

Hovedstyrets reglementsforslag frembyr fortolkningstvil på en rekke punkter.

Selv om tvilsspørsmålene avklares, vil resultatet av det foreslåtte reglement være en sterk forverring av vannstandsforholdene i Fyresvatn. I middel vil vannstanden bli liggende mellom 0,5 og 1 m under det tidligere nivå og maksimalt vil differansen bli av en størrelsesorden på mellom 1,5 og nærmere 3,0 m.

En oppfyllingsgrense til f. eks. 1 m under HRV vil derimot beskytte interessene rundt Fyresvatn, slik at disse ikke stilles vesentlig dårligere enn forutsatt ved Stortingets behandling av den någjeldende regulering i 1930.

Hovedstyrets forslag må derfor gis et tillegg om en fastlagt minstevannstand i tiden 1. mai til 1. oktober, slik at man så vidt mulig sikres det nødvendige vern mot ødeleggelse av naturen og mot de andre ulemper som ellers vil bli følgen av de ovenforliggende reguleringer.»

Som vedlegg til uttalelsen fulgte følgende utredning fra Kincks Vandbygningskontor av 19. mars 1975:

«Jeg takker for Deres brev av 7. mars 1975 og 17. mars 1975. I utkast til manøvreringsreglement har Vassdragsvesenet foreslått at det tappes henholdsvis 10 m^3/s. og 20 m^3/s. fra Fyres og Nisser.

Det normale tilsig til Fyres eksklusiv Finndøla og Gjuva er ca. 363 mill. m^3.

Det normale tilsig til Nisser eksklusiv Fjone er ca. 762 mill. m^3. Forholdet mellom tilsigene er som 10 : 21. Tappingen fra de to vann er da mere i samsvar med tilsiget enn det nå er, nemlig 19 : 26. De nye bestemmelser betyr en betydelig reduksjon i tappingen spesielt for Fyresvatn.

Vassdragsvesenet angir at kravet om 40 m^3/s. ut av Nelaug vil fortsatt kreve betydelige vassføringer fra Fyres og Nisser.

Feltet mellom Nisser, Fyres, Jørundland og Nelaug har et samlet areal på ca. 1 148 km^2 og et årsavløp på ca. 1 166 mill. m^3. Tapper man fra Nisser, Fyres og Jørundland tilsammen ca. 31 m^3/s. gjenstår det ca. 9 m^3/s. som må renne ut av et felt som har et midlere avløp på ca. 37 m^3/s.

En vannføring under ca. 25 pst. av midlere kan man i ugunstige år og i ugunstige vassdrag ha i henimot halve året.

Man må regne med at det kan bli aktuelt å tappe magasinene under 1 m grensen og med midlere vannføringer over henholdsvis 10 og 20 m^3/s. for å tilfredsstille kravet om 40 m^3/s. ved Nelaug. En EDB-beregning vil bringe nærmere klarhet her. En slik beregning skulle foreligge i midten av april d. å.

Jeg savner i manøvreringsreglementet nærmere angivelse av hvordan tappingen skal fordeles på de to vann når middel på henholdsvis 10 og 20 m^3/s. må overskrides.

Eventuell tapping fra Finndøla og Fjone skal ikke regnes med i de vannmengder som kan tappes ut av Nisser og Fyres i sommertiden. Man må vel kunne regne med at eventuelle tappinger fra Finndal og Fjone kan regnes med ved opprettholdelsen av 40 m^3/s. ved Nelaug. Nedtappingen regnet i meter fra HRV har hittil jevnt over vært noe større i Fyres enn i Nisser. Etter det nye reglement vil nedtappingen regnet på denne måte bli mere lik for de to vann.

Nedenfor Nisser, Fyres og Nesvatn har man følgende magasiner:

Hønetjern	2 mill. m^3
Kjørull	8 mill. m^3
Nelaug	24 mill. m^3
Sum	34 mill. m^3

De to første disponeres vel som inntaksmagasiner, men magasinet i Nelaug skal slippes etter behovet for driftsvann.

I det nåværende manøvreringsreglement er angitt:

> «Magasinering i og slipping av vann fra Nelaug foregår utenfor flomtiden efter behovet for driftsvann idet dog påsees at der såvidt mulig holdes jevn vannføring av minst 52,5 m^3/s.»

Man må vel kunne gå ut fra at dette nå skal endres til 40 m^3/s. og at magasinet ved Nelaug vil bidra til å opprettholde en vannføring på 40 m^3/s.

Kopi av dette brev er oversendt h.r.advokat Helge Jakob Kolrud til orientering.»

Høyesterettsadvokat Helge Jakob Kolrud avga 15. mai 1975 følgende uttalelse:

«Jeg viser til Departementets brev av 4. april d. å.

På vegne av Nissedal og Kviteseid kommuner og på vegne av de grunneiere jeg representerer (jfr. mitt brev av 30. desember 1972 til NVE) har jeg forelagt Hovedstyrets innstilling i saken for sivilingeniør Johan Kinck. — Hans uttalelse av 24. april d. å. vedlegges. — Jeg skal nedenfor få komme med en del bemerkninger.

I. *Tappebegrensning i sommerperioden.*

Det er tidligere gjentatte ganger gitt uttrykk for betydningen av å holde Nisser relativt full i sommerperioden. Foruten problemene i strandsonen, vises det også særlig til problemene for turisme og båttrafikk i nordre ende av Nisser hvor det er et betydelig antall undervannsskjær. Jeg understreker på ny hvilken betydning områdene rundt Nisser har for fritidsaktivitet og turisme og for mulighetene for utvikling av næringslivet innen reiselivssektoren.

I kommunenes siste uttalelse (oversendt ved mitt brev av 8. juli 1974) er det gitt uttrykk for at man under alle omstendigheter må være garantert en minstevannstand på 0,7 m under H.R.V. — Selv dette har ikke Hovedstyret tatt til følge, idet det i forslaget til nytt reglement bare er foreslått en tappebegrensning på 1 m under høyeste reguleringsgrense. — Med de lempninger utkastet forøvrig inneholder, synes denne grense også bare å være satt opp som en målsetting som sjelden eller aldri oppnås.

Jeg viser her til sivilingeniør Kincks utredning av 24. f. m., sidene 3 og 4 samt til de nevnte kurver, bladene 5, 6, 7 og 8.

Jeg peker særlig på at nederst på s. 4 hos sivilingeniør Kinck går det frem at midlere vannstand vil bli 0,2 m under den nevnte «målsetting», og at midlere vannstand er beregnet å ligge 0,8 m under observert vannstand. — Jeg peker videre på at i praktisk talt alle situasjoner vil Hovedstyrets utkast til manøvreringsreglement innebære vannstander b e t y d e l i g lavere enn de observerte og at forskjellen kan bli opp til 2,1 m.

Dette kan Nissedal og Kviteseid kommuner ikke godta.

Jeg finner det riktig her å henvise spesielt til to av de prinsipper som har kommet til uttrykk i Hovedstyrets innstilling, jfr. s. 94:

a. «Hovedstyret har ved fastsettelsen av reglementer alltid lagt til grunn at en skal søke å få størst mulig vinterkraft.»
b. Det må være en sak for Brugseierforeningens medlemmer internt å fordele eventuelt tap/vinnen.

Under henvisning til de her nevnte prinsipper, vil man opprettholde kravet om at dammen for Nisser i sommerperioden (1. mai —1. oktober) manøvreres slik at Nisser fylles så hurtig som mulig til 0,7 m under høyeste reguleringsgrense og ikke synker under denne kote.

Jeg peker her på at Brugseierforeningen til nå har EDB-beregnet en rekke alternativer for nytt manøvreringsreglement. — Et alternativ med den foreslåtte begrensning er ikke beregnet, enn mindre hvilken utstrekning denne tappebegrensning vil innebære noe s a m l e t tap. — Umiddelbart skulle man kunne tro at en tappebegrensning som foran nevnt vil innebære en øket samlet produksjon av ekvivalent vinterkraft. — Det må da under enhver omstendighet kunne forlanges at Brugseierforeningen fremlegger en EDB-beregning som viser hvilke konsekvenser den nevnte tappebegrensning vil få.

Til slutt vil jeg hevde at det ikke kan være riktig i en situasjon som denne å legge vekt på de allerede konsederte rettigheter slik Hovedstyret gjør i innstillingen øverst på s. 94. Også her må det generelle prinsipp om en oppfyllingsgrense for lavlandsmagasiner som nevnt nederst på side 93 få anvendelse. Spesielt gjelder dette når det gamle reglement i punkt 11 gir Kongen uten forbehold anledning til å endre reglementet av hensyn til almene interesser.

II. *Tolkning og kontroll.*

Det gamle reglement var i ulike relasjoner uklart. — Ved fastsettelse av nytt reglement bør det påsees at dette gir minst mulig rom for tolkningstvil.

Som påpekt av sivilingeniør Kinck i den foran nevnte uttalelse av 24. f. m., synes Hovedstyrets utkast uklart på en del punkter. — Det pekes her på:

a) Utkastets pkt. 2 inneholder et forslag om tilskuddstapping på henholdsvis 20 og 10 m³/sek. referert til Hagefoss og Dynjanfoss under bestemte forutsetninger. — Da denne tilskuddstapping er fastsatt av hensyn til elven nedenfor og de nedenforliggende verker ,synes det klart at de nevnte kvanta også må omfatte lokalt tilsig fra feltene nedenfor magasinene. — Som imidlertid påpekt av sivilingeniør Kinck nederst på s. 6, har Brugseierforeningen i sin EDB-beregning ikke tatt hensyn til dette lokale tilsig.

   Skulle forslaget om en tilskuddstapping som her nevnt bli opprettholdt, bør det presiseres at de kvanta som måtte bli bestemt er iberegnet de lokale tilsig.

b) I fjerde avsnitt i pkt. 2 i Hovedstyrets utkast til nytt reglement er det forutsatt at det av hensyn til vassføringen ut av Nelaug kan tappes fra Nisser og Fyresvann selv om de tappebegrensninger som foran er anført er overskredet.

   Skulle dette forslag også bli opprettholdt på tross av hva som foran er anført under I), bør det presiseres hvordan denne tapping skal skje.

   Det bør her tas hensyn til den samlede reguleringshøyde ved de to vann og at Nisser bare er regulert ved senkning. — Ved Brugseierforeningens EDB-beregning er det forutsatt en lik tapping, noe som eventuelt bør presiseres i reglementet.

Det var vanskelig for ikke å si umulig å kontrollere for de angjeldende kommuner og de berørte grunneiere om det tidligere reglement ble overholdt. — Slik Hovedstyret har foreslått det nye reglement, er dette meget komplisert og om mulig ennå vanskeligere å kontrollere.

En ber derfor om at det blir etablert en ordning slik at i hvert fall kommunene til enhver tid kan kontrollere hvorvidt det reglement som måtte bli endelig fastsatt er overholdt. — Det vises for så vidt til tidligere uttalelse i saken, og en peker for så vidt særlig på den mulighet at Brugseierforeningen til enhver tid blir pålagt å sende de nødvendige data til Fylkesmannen i Aust-Agder slik at disse kan sammenholdes med reglementet.»

Som vedlegg til uttalelsen fulgte følgende brev av 24. april 1975 fra Kincks Vandbygningskontor:

«Jeg viser til innstilling av 26. februar 1975 fra Hovedstyret for Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen. I denne innstilling er inntatt:

«Utkast til manøvreringsreglement for regulering av Vråvatn, Nisser, Fyresvatn, Drangsvatn og Nelaug i Arendalsvassdraget.»

For å bringe på det rene hvordan en regulering etter dette reglement ville virke, er det av Arendals Vassdrags Brukseierforening latt foreta en EDB-beregning. Denne beregning omfatter blant annet vannstander i Fyresvatn og Nisser, vannføringer ut av disse magasiner, vannføringer ved Dynjanfoss og Høgefoss kraftverk og vannføring ved Nelaug.

Beregningene er foretatt for pentader i årene 1935—61. Beregningene er basert på en tilsiktet sommervannføring fra Nelaug på 45 m³/s. Videre er det en forutsetning at når tappingen fra Fyresvatn og Nisser må overskride henholdsvis 10 og 20 m³/s ved Dynjanfos og Høgefoss for å holde min. 40 m³/s ved Nelaug så fordeles denne tilskuddstapping likt på Fyresvatn og Nisser.

De beregnede vannstander i Fyresvatn og Nisser er sammenlignet med de observerte vannstander for samme tidsrom. Det vises til vedlagte kurveblad 1—8.

De vannstander man får i Fyresvatn og Nisser når NVE's utkast legges til grunn for manøvreringen blir som ventelig kunne være noe høyere enn når Brukseierforeningens forslag legges til grunn. Forskjellen blir noe større i Fyresvatn enn i Nisser. I flere av årene er forskjellen svært liten. Som angitt på de vedlagte kurveblad er forskjellen mellom de observerte vannstander og de beregnede etter NVE's utkast fremdeles betydelig. Dette gjør seg spesielt gjeldende i den første del av sommerperioden. I den siste del av sommerperioden er forskjellen mindre og det kan også forekomme at de observerte vannstander ligger noe lavere enn de beregnede etter NVE's utkast.

Kurveblad 1.
Fyresvatn.
Øvre kvartil vannstand og median vannstand observert og etter NVE's utkast.
Øvre kvartil vannstand observert ligger 40—60 cm høyere enn etter NVE's utkast.
Median vannstand observert ligger fra 25—90 cm høyere enn etter NVE's utkast.
Etter NVE's utkast vil median vannstand ligge omtrent 1 m under HRV hele sommeren frem til begynnelsen av september.

Kurveblad 2.
Fyresvatn.
Nedre kvartil og minimum vannstand, observert og etter NVE's utkast.
Nedre kvartil vannstand observert ligger i den første del av sommerperioden opptil 1,8 m over NVE's utkast. Denne forskjell avtar gradvis utover sommeren for å oppheves omtrent fra begynnelsen av september og utover.
Minimum vannstand observert ligger i første del av sommeren opptil 2 m over NVE's utkast. Ved slutten av sommerperioden faller observert og etter NVE's utkast sammen.

Kurveblad 3.
Fyresvatn.
Forskjell mellom samtidig observert vannstand og beregnet etter NVE's utkast.
Maksimalt kan forskjellen variere fra 1,6 m til 2,7 m med minst forskjell på ettersommeren.
Øvre kvartil varierer fra ca. 1,75 m til ca. 0,5 m med minst forskjell i slutten av sommerperioden.
Middel varierer fra snaut 1 m i begynnelsen av sommerperioden til vel 0,5 m i slutten.
Median ligger litt under middel.
Nedre kvartil ligger på ca. 0,5 m i begynnelsen av sommerperioden. I slutten av sommerperioden blir differansen negativ dvs. vannstander etter NVE's utkast ligger over observerte.
Minimumkurven viser at man over hele sommerperioden kan få enkelte tilfelle med observerte vannstander lavere enn beregnet etter NVE's utkast.

Kurveblad 4.
Fyresvatn.
Midlere vannstand observert og beregnet etter NVE's utkast.
Midlere observert vannstand vil synke fra HRV i begynnelsen av sommerperioden med ca. 25 cm til slutten av juni, for så å stige til HRV og synker deretter i slutten av sommerperioden ned til ca. 30 cm under HRV.
Etter NVE's utkast vil midlere vannstand ligge ca. 1,2—1,3 m under HRV og reduseres til ca. 0,9 m under HRV i slutten av sommerperioden.
Hovedstyret nevner i sin innstilling at midlere vannstand bør komme opp på ca. 1 m under HRV. Når tapperestriksjonene innføres ved grensen 1 m under HRV vil midlere vannstand bli liggende noe lavere, og de beregnede vannstander viser at midlere vannstand kommer ned i ca. 30 cm under denne grense.

Kurveblad 5.
Nisser.
Øvre kvartil vannstand og median vannstand observert og etter NVE's utkast.
Øvre kvartil vannstand observert ligger for hele sommerperioden omtrent på HRV, ca. 45—75 cm høyere enn etter NRV's utkast.
Medina vannstand observert ligger fra 0,65—1,0 m høyere enn etter NVE's utkast.
Etter NVE's utkast vil median vannstand ligge omtrent 1 m under HRV for hele sommerperioden.

Kurveblad 6.
Nisser.
Nedre kvartil og minimum vannstand observert og etter NVE's utkast.
Nedre kvartil vannstand observert ligger i den første del av sommerperioden fra 1,25—1,45 m over NVE's utkast. Ved slutten av sommerperioden ligger observert vannstand ca. 0,5 m over NVE's utkast.
Minimum vannstand observert ligger fra 0,6 til 1,2 m over NVE's utkast.

Kurveblad 7.
Nisser.
Forskjell mellom samtidig observert vannstand og beregnet etter NVE's utkast.
Maksimalt kan forskjellen variere fra 1,7—2,1 m.
Øvre kvartil varierer fra vel 1 m til snaue 1,5 m.
Middel varierer fra ca. 0,8 m og ned til 0,65 m i slutten av sommerperioden.
Median ligger litt under middel.
Nedre kvartil varierer fra 0,4 til 0,1 m.
Minimumkurven viser at man over hele sommerperioden kan få enkelte tilfelle med observert vannstand lavere enn beregnet etter NVE's utkast.

Kurveblad 8.
Nisser.
Midlere vannstand observert og beregnet etter NVE's utkast.
Midlere observert vannstand ligger hele sommerperioden omtrent 0,4 m under HRV.
Etter NVE's utkast vil midlere vannstand ligge omtrent 1,2 m under HRV og stige opp til 1 m under HRV i slutten av sommerperioden.

Hovedstyret nevnte i sin innstilling at midlere vannstand burde ligge ca 1 m under HRV. Etter NVE's utkast ligger midlere vannstand ca. 0,2 m under denne grense.

EDB-beregningene er som foran nevnt basert på at det fra Nelaug tappes 45 m³/s så lenge det er mulig ved hjelp av Nelaugmagasinet. Når dette er tappet ned tappes det nødvendige tilskuddsvann fra Fyres/Nisser for å holde 40 m³/s ut av Nelaug.

Tilskuddstapping ut over 10/20 m³/s fra Fyres/Nisser fordeles likt på de to magasiner.

Ingen av disse bestemmelser er angitt i manøvreringsreglementet. I NVE's utkast er angitt: «Det skal så vidt mulig holdes en vassføring ut av Nelaug på minst 40 m³/s. I den utstrekning det er nødvendig for å holde denne vassføring kan det tappes fra Nisser og Fyresvatn selv om de tappebegrensninger som er angitt i første ledd måtte bli overskredet.» Regler for tapping ut av Nelaug og fordeling av tilskuddstapping bør fastlegges i manøvreringsreglementet.

For den periode på 27 år som er lagt til grunn for beregningen ville en tilskuddstapping forekomme i 14 år, omtrent hvert annet år. Det midlere antall døgn det måtte tappes i disse 14 år er ca. 30. Samlet vannmengde tilskuddstapping utgjorde 273,9 mill. m³ eller ca. 19,6 mill. m³ i gjennomsnitt for hvert år det måtte tappes.

Maksimal tilskuddstapping var for sommeren 1940, da det måtte tappes 51,1 mill. m³.

Beregningene angir at i 1940 ville det bli foretatt tilskuddstapping likt fordelt på begge magasiner inntil Nisser var tømt ca. 10. september. Hele tilskuddstappingen ble da lagt over til Fyresvatn.

Tilskuddstappingen ville gitt følgende vannstandssekninger:

År	Fyresvatn	Nisser
1935	0,14 m	0,09 m
1938	0,27 m	0,18 m
1940	0,61 m	0,28 m
1941	0,16 m	0,10 m
1942	0,12 m	0,08 m
1945	0,05 m	0,03 m
1946	0,12 m	0,08 m
1947	0,38 m	0,24 m
1949	0,13 m	0,08 m
1952	0,19 m	0,12 m
1953	0,02 m	0,01 m
1955	0,16 m	0,11 m
1957	0,06 m	0,04 m
1959	0,48 m	0,31 m

I vannfattige år vil tilskuddstappingen være så stor at den gir seg merkbare utslag og den kommer da som regel som et tillegg til en ekstra stor nedtapping. Regler for tilskuddstapping bør derfor fastlegges i et reglement.

I NVE's utkast er det i pkt. 2 angitt en tapping fra Fyres/Nisser på henholdsvis 10/20 m³/s referert til Dynjanfoss og Høgefoss. De nevnte vannføringer er gjennomsnitt for den tid etter 1. mai hvor vannstanden ligger lavere enn 1 m under HRV.

Flommer i feltet mellom magasin og kraftverk bør vel regnes med i gjennomsnittet siden referansepunktet er satt til kraftverket.

I EDB-beregningen er det regnet med en minste vannføring på 10/20 m³/s ved Dynjanfoss og Høgefoss.

Forutsatt at lokalt tilsig har gitt en vannføring større enn 10/20 m³/s bør vel tappingen reduseres den første tid slik at man kommer ned på et gjennomsnitt på 10/20 m³/s. I EDB-beregningen er det som nevnt regnet med minstevannføring 10/20 m³/s uten å ta hensyn til at vannføringen tidligere har overskredet 10/20 m³/s på grunn av lokalt tilsig fra felt mellom magasin og kraftverk.

Dette bør fastlegges nøyere i reglementet slik at det ikke senere kan oppstå tvil om hvordan vannføringen skal beregnes.

Beregning av produksjonen i kraftverkene nedenfor Fyresvatn og Nisser viser at når det manøvreres etter NVE's utkast blir produksjonen litt mindre enn når det manøvreres etter Brukseierforeningens forslag.

Omregnet til ekvivalent vinterkraft blir produksjonen:

Brukseierforeningens alt. ..... 923,9 GWh
NVE's utkast ..... 920,7 GWh

Forskjellen 3,2 GWh utgjør ca. 0,3 pst. av produksjonen. Forskjellen ligger i det vesentlige i kraftverkene Dynjanfoss og Høgefoss. I de nedre kraftverk blir forskjellen ubetydelig.»

Høyesterettsadvokat Jan Dahl uttalte følgende i brev av 26. mai 1975:

«Jeg har på vegne av Arendals Vassdrags Brukseierforening mottatt gjenpart av h.r.advokat Otto Chr. Hagemanns brev av 12. ds. til det ærede Departement.

Jeg vil i den anledning først bemerke at Brukseierforeningen i tilknytning til den fortolkningstvil og tvist det var vedrørende reglementet av 17. mars 1950 ved mitt brev av 9. september 1972 søkte reglementet klarlagt og modernisert overensstemmende med fremlagt forslag. Som det fremgår av søknaden var det ikke realitetsendringer av betydning i søknadens forslag til nytt reglement. På grunn av de anmodninger som kom fra interessene rundt Nisser og Fyresvatn om bedring av vannstandsforholdene om sommeren i disse magasiner fremla Brukseierforeningen ved mitt brev av 30. mars 1974 et alternativt reglementsforslag der den gjennomsnittlige maksimaltapping fra Nisser og Fyresvatn ble betydelig redusert (fra 26 m³/sek + 19 m³/sek = 45 m³/sek til 22 m³/sek + 13 m³/sek = 35 m³/sek) samtidig som beregningen av gjennomsnittsperioden for tappingen ble forenklet og gjort smidigere. Det siste reglementsforslag er i det vesentlige lagt til grunn av Hovedstyret, dog slik at den gjennomsnittlige maksimaltapping er blitt ytterligere redusert, nemlig fra 35 m³/sek (22 m³/sek + 13 m³/sek) til 30 m³/sek (20 m³/sek og 10 m³/sek). D erved er den gjennomsnittlige maksimaltapping om sommeren fra Nisser og Fyresvatn redusert fra 45 m³/sek til 30 m³/sek.

Brukseierforeningen synes at reduksjonen er blitt svært stor og den vil skape vansker særlig for kraftstasjonene umiddelbart nedenfor Nisser og Fyresvatn. Flere av disse kraftstasjoner vil nå få vannføringer som ligger

på grensen av det som kan utnyttes. Det kan imidlertid produseres noenlunde regningssvarende også med de foreslåtte vannføringer, og Brukseierforeningen vil da når Hovedstyret har vurdert saken slik ikke protestere mot forslaget.

Ved mitt brev av 30. mars 1974 fremla jeg kurver utarbeidet av Ingeniør A. B. Berdal over bl. a. hvordan vannstanden i de 2 magasiner ville bli med henholdsvis det nåværende manøvreringsreglement og Brukseierforeningens alternative forslag. Etter anmodning fra h.r.advokat Hagemann har man latt kjøre en tilsvarende databeregning slik at man også har kurver for hvordan vannstanden vil bli etter Hovedstyrets reglementsforslag. Denne beregning av 15. april 1975 fra Ingeniør A. B. Berdal er tilstillet h.r.advokat Hagemann, men da den ikke er fremlagt med hans brev, vedlegges den. Det er imidlertid grunn til å understreke at en slik databehandling nødvendigvis må bygge på nærmere spesifiserte forutsetninger. Man har således lagt til grunn at det hele tiden tappes maksimalt, hvilket ikke vil være tilfelle i praksis. Videre er det av programmeringstekniske grunner operert med vannslipninger fra magasinene som er noe større enn det reglementsforslaget gir adgang til, jfr. nedenfor under ad 1 a (om feltet umiddelbart nedenfor dammene) og under ad 1 b, 2 .avsnitt (om innsparing av tappet tilskuddsvann).

Nærmere i tilknytning til h.r.advokat Hagemanns brev bemerkes:

Ad 1 a).

Det er riktig at databehandlingen av programmeringstekniske grunner ikke har tatt hensyn til flommer i feltene mellom magasinene (Nisser og Fyresvatn) og referansepunktene for maksimalvannføringene (Høgefoss og Dynjanfoss). At det imidlertid ved tappingen i praksis må tas hensyn til hele tilsiget og da også fra dette felt slik h.r.advokat Hagemann ønsker, følger klart av reglementets pkt. 2, første ledd, der det angis at det kan foretas slik tapping at det kan «holdes en gjennomsnittlig vassføring ved Høgefoss på 20 m³/sek og ved Dynjanfoss på 10 m³/sek.» Reglementsforslaget antas å være helt klart på dette punkt.

Ad 1 b).

I likhet med h.r.advokat Hagemann anser jeg det som selvsagt at vann tappes fra ovenforliggende magasiner i henhold til reglementets pkt. 2, annet ledd, ikke kommer i tillegg til kravet om «en vassføring ut av Nelaug på minst 40 m³/sek», da dette dreier seg om en m i n s t e vannføring. En annen sak er at det selvsagt kan tappes mer under forutsetning av at pkt. 2, første ledd overholdes.

Det er riktig at EDB-beregningene er basert på at det tappes 45 m³/sek så lenge dette er mulig ved hjelp av Nelaug-magasinet. Dette er gjort fordi man av programmeringstekniske grunner ved beregningene måtte angi en forutsetning på dette punkt, og de angitte 45 m³/sek vil antagelig være representativt for det som ofte vil skje. Det er imidlertid intet grunnlag for å ta denne databehandlingstekniske forutsetning inn i reglementet. Noe slikt ville ikke tjene noen rimelig hensikt, og det ville gjøre reglementet urimelig stivbent til skade for såvel kraftproduksjonen som de øvrige interesser rundt Nelaug og i vassdraget videre nedover.

Ad 1 c).

Det synes her å være en misforståelse som stammer fra sivilingeniør Kincks uttalelse. Det någjeldende reglements bestemmelse om en jevn vannføring på minst 52,5 m³/sek ut av Nelaug er jo nettopp ved forslagets pkt. 2, fjerde ledd, endret til at «det skal såvidt mulig holdes en vassføring ut av Nelaug på minst 40 m³/sek.» Det nye reglementsforslag erstatter reglementet av 17. mars 1950 i sin helhet.

Ad 1 d).

Det er riktig at reglementsforslaget ikke angir hvordan den økte tapping fra Nisser og Fyresvatn som av og til må foretas for å holde en vannføring ut av Nelaug på minst 40 m³/sek skal fordeles. I EDB-beregningene stilte man som forutsetning opp lik tapping fra de 2 magasiner. I praksis vil det nok bli tappet mest fra det magasin der vannstanden ligger høyest, idet dette både vil være i distriktenes (sett under ett) og Brukseierforeningens interesse. Spørsmålet er relativt lite, og Brukseierforeningen har ikke noen betydelig innvending mot at det i pkt. 2, fjerde ledd, angis hvordan tilskuddstappingen skal fordeles; men man synes som nevnt at det må være riktig ikke å foreta noen fastlåsning på dette punkt, særlig fordi det ikke er noen interessemotsetning mellom Brukseierforeningen og distriktenes interesser sett under ett.

I tilknytning til tilskuddstappingen bemerkes at i den fremlagte uttalelse av 24. april 1975 fra sivilingeniør Kinck er det på side 6 kommentert betydningen av tilskuddstappingen. Det er her foretatt en ren summasjon av tilskuddstappingen og angitt dette som varig reduksjon av vannstanden. Det er imidlertid helt uriktig å angi dette som en varig reduksjon av vannstanden. Reglementsforslaget må nødvendigvis fortolkes slik at når det foretas tilskuddstapping i henhold til pkt. 2, fjerde ledd, vil dette medføre en tilsvarende reduksjon av hva som senere kan tappes, idet dette beregnes ut fra gjennomsnittet i den forløpne periode. Dette fremgår klart av reglementsforslagets ordlyd, og det var forøvrig påpekt i mitt brev av 30. mars 1974, jfr. innstillingen side 62, første nye avsnitt. Tilskuddstappingen vil således ikke få betydning for den gjennomsnittlige vannstand, bortsett fra de tilfeller da tilskuddstappingen kommer svært sent i sommerhalvåret. (I den behandlede 27 årsperiode vil tilskuddstappingen være innspart i alle år bortsett fra ett år, 1947 for Nisser og 1940 for Fyresvatn, da innsparingen ikkje skjer fullt ut.)

Den samme feil er forsåvidt gjort ved utarbeidelsen av Ingeniør A. B. Berdals databehandlede vannstandskurver, hvilket formentlig henger sammen med at man har benyttet det samme program som for Brukseierforeningens forslag da spørsmålet hadde vesentlig mindre betydning. De databehandlede kurver viser således i de angjeldende 14 år for lave vannstander. (Kurvene skulle i perioden etterat tilskuddstappingen «er tatt igjen» ved redusert tapping ha ligget så meget høyere som sivilingeniør Kinck angir.)

Ad 2 a).

Det er riktig at de beregnede kurver i middel ligger noe under 1 m under HRV. (For Nisser fra 5 cm til 20 cm, jfr. Kinck blad 8 og for Fyresvatn fra noe over 1 m under HRV til 29 cm under, jfr. Kinck blad 4.) Man må imidlertid her huske på at gjennomsnittet er sterkt påvirket av at Brukseierforeningen står fritt når vannstanden er over 1 m under HRV og at beregningene legger til grunn at det straks denne grense er nådd tappes h.h.v. 26 m^3/sek og 19 m^3/sek. Det henvises imidlertid i første rekke til det som er sagt foran om at kurvene viser for lave vannstander, slik at det i praksis formentlig vil være full dekning for Hovedstyrets uttalelse om en midlere vannstand på ca. 1 m under HRV. Noe grunnlag for å angripe Hovedstyrets forutsetning på dette punkt er det således ikke, rent bortsett fra at det under enhver omstendighet dreier seg om helt små størrelser.

I tilknytning til at det også foretas sammenligning med de observerte kurver, understrekes at det er helt uberettiget og irrelevant å foreta sammenligning av observerte vannstander (der reguleringene til dels bare delvis ble utnyttet) med beregnede kurver som viser lavest tenkelige vannstander (og sogar noe lavere enn disse) ved det nye reglementsforslag. Det henvises nærmere herom til mitt brev av 13. september 1974 (innstillingen s. 78, annet nye avsnitt) og Arendals Vassdrags Brukseierforenings brev av 19. august 1974 til meg, pkt. 2 (fremlagt ved mitt brev av 13. september 1974, men såvidt sees ikke inntatt i innstillingen). Forøvrig bemerkes at det må være en skrivefeil når h.r.advokat Hagemann og Kinck angir at kurvene viser en differanse på 0,5 m i slutten av perioden, idet tallet skal være 0,22 m i slutten av perioden.

Det er ikke grunnlag for å bagatellisere de vannstandsforbedringer som Hovedstyrets forslag innebærer i relasjon til det någjeldende reglement. Hvor betydelig høyningen av vannstanden er i forhold til det någjeldende reglement fremgår av Ingeniør A. B. Berdals kurver. Dessuten viser kurvene som tidligere nevnt av databehandlingstekniske grunner lavere vannstander enn det som vil bli i praksis.

Ad 2 b).

Produksjonstapet ved Hovedstyrets endring vil nok i realiteten bli klart større enn det som angis. D et vil komme inn tilsvarende momenter som nevnt i mitt brev av 30. mars 1974, I, 2 (jfr. innstillingens side 58—61).

Ad c) og d).

Som tidligere fremholdt er det hverken reelt eller formelt grunnlag for å fastsette en minstevannstand i magasinene.

Jeg minner om at det dreier seg om vann som har vært regulert i en årrekke, der vannstandene alltid har variert, og at det någjeldende manøvreringsreglement medfører muligheter for vesentlig lavere vannstander enn det Hovedstyret nå foreslår. Noe egentlig behov for å bedre vannstandsforholdene utover Hovedstyrets forslag foreligger etter Brukseierforeningens mening ikke. På den annen side ville en fastsettelse av en minstevannstand være helt uakseptabel for de nedenforliggende kraftverk og da særlig for stasjonene umiddelbart nedenfor magasinene, og det ville likeledes være helt uakseptabelt for de øvrige nedenforliggende interesser. Jeg minner om at man nedenfor Nelaug har hatt en minstevannføring på 52,5 m^3/sek. Like meget av hensyn til de øvrige nedenforliggende interesser har man ikke funnet det forsvarlig å foreslå minstevannføringen ut av Nelaug redusert ytterligere enn til 40 m^3/sek, og det henvises til at det fra distriktet ble gitt uttrykk for at man fant også denne minstevannføring for lav.

Jeg fastholder likeledes at det ikke ville være rettslig adgang til å foreta et slikt etterfølgende inngrep i de konsederte rettigheter, hvilket i realiteten ville bety en vesentlig reduksjon av effekten av de gitte konsesjoner. Sammenligningen med Ulla-Førrevassdragene er ikke særlig relevant. Dels fremgår det av det siterte at det gjaldt en reservasjon vedrørende en konkret forutsetning for konsesjonen og dernest er selvsagt å merke seg at når dette er uttrykt i tilknytning til en konkret konsesjon er konsesjonæren varslet, hvilket vil få betydning for fortolkningen av det angjeldende reglement.

I den foreliggende sak dreier det seg ikke om konkrete eller betydelige ulemper, men om at man som følge av ovenforliggende reguleringer får en noe lavere sommervannstand, hvilket nødvendigvis måtte ha vært forutsatt ved innvilgningen av de ovenforliggende konsesjoner, selv om dette ikke uttrykkelig ble tatt opp under konsesjonsbehandlingen. Ved det nye reglementsforslag er imidlertid virkningene av de siste ovenforliggende reguleringer på vannstanden i det vesentlige oppveiet (det henvises herom til mitt brev av 30. mars 1974 II, jfr. innstillingens side 61, der jeg anga dette for Brukseierforeningens forslag, hvilket jeg imidlertid måtte korrigere noe, jfr. innstillingens side 86. Uttalelsen er imidlertid betegnende for Hovedstyrets forslag).

Ad 3.

Jeg håper jeg med ovenstående har påvist tilstrekkelig klart at Hovedstyrets reglementsforslag ikke frembyr fortolkningstvil, og at det heller ikke er rettslig eller faktisk grunnlag for å foreta noen endring av dette i den retning som påstås av h.r.advokat Hagemann.

Jeg tillater meg imidlertid også å gjøre oppmerksom på at skjønn vedrørende de ovenforliggende reguleringers virkninger rundt Nisser og Fyresvatn er formelt inkaminert, og det er partenes forutsetning at manøvreringsreglementsendringen skal behandles i forbindelse med dette skjønn. Befaringen med realitetsbehandlingen er berammet til 9. september og påfølgende uker. Man ville derfor være meget takknemlig hvis det nye reglement kunne foreligge i god tid før denne dato.

Etterat ovenstående var skrevet har jeg mottatt kopi av h.r.advokat Kolruds brev av 15. ds. til det ærede Departement. Da innholdet av dette brev i realiteten er kommentert ved mine ovenstående bemerkninger til h.r.advokat Hagemanns uttalelser, tillater jeg meg å henvise hertil. Særlig understrekes at det hverken er faktisk eller rettslig grunnlag for å fastsette en minstevannstand. Rent bort-

sett fra at det ikke er rettslig adgang til dette, kan det ikke gjøres uten en for alle interesser uakseptabel reduksjon av vannføringen nedenfor Nelaug.

Som jeg tidligere har meddelt (innstillingens side 79) er Brukseierforeningen selvsagt villig til å la seg underkaste den kontroll/rapporttjeneste som måtte finnes ønskelig. Man vil imidlertid anta at denne på vanlig måte bør bestemmes av og skje gjennom Vassdragsvesenet.»

Departementet oversendt de innkomne brev i saken til NVE til uttalelse. 27. januar 1976 avga NVE på denne bakgrunn følgende uttalelse:

«En viser til Departementets brev av 14. november 1975 m/bilag vedrørende ovenstående. Bilagene følger vedlagt sammen med mottatt brev av 7. s. m. m/bilag fra h.r.advokat Jan Dahl. Saken er tidligere behandlet av Hovedstyret i brev av 26. februar 1975, jfr. også NVE's brev av 5. mars 1975. I nevnte brev la Hovedstyret fram nytt forslag til reglement etter forutgående drøftelser med AVB. Forslaget er godtatt av et flertall i brukseierforeningen.

Det sees imidlertid av de nye dokumenter at de berørte kommuner fremdeles fastholder sine tidligere krav om en minstevasstand i Fyres- og Nisservatn på 1,0 m, respektive 0,7 m under HRV. Kommunene mener at forslaget ennå ikke tar nok hensyn til deres interesser. En kan ikke se at det er ført fram vesentlige nye momenter — det er gjentatt at det er estetiske hensyn sammen med visse skadevirkninger (båttrafikk etc.) ved lav vasstand som er avgjørende for kommunenes standpunkt. Kommunene foretar nå en sammenligning fra år til år over vasstander o: vasstander fra før reguleringene for Fyres og Fjone kraftverker ble satt i verk, mot beregnede vasstander til samme tid med de nevnte magasiner i drift. Oenne sammenligning uttrykker at forskjellen i middel for Fyresvatns vedkommende varierer fra snaut 1 m i begynnelsen til vel 0,5 m i slutten av perioden (31. mai—20. september) mens den maksimale angis til mellom 1,6 og 2,7 m.

For så vidt angår Nisservatn varierer forskjellen i middel fra ca. 0,82 m til ca. 0,64 m og maksimalt fra ca. 2,1 m (30. september) til 1,7 m.

Hovedstyret mener — av grunner som en skal komme tilbake til nedenfor — at disse tallmessige sammenligninger har liten interesse. Dersom det likevel skal foretas en slik sammenligning vil Hovedstyret peke på resultatet av beregningene foretatt av den rettsoppnevnte sakkyndige for skjønnet rundt Nisser og Fyresvatn, Ingeniør Chr. F. Grøner A/S. Disse gir dette bilde av situasjonen:

Fyresvatn: Differansen i median mellom NVE's forslag og ingen regulering ovenfor utgjør jevnt over 0,50 m lavere vasstand etter NVE's forslag avtakende til 0,15 m i slutten av perioden. NVE's vasstander ligger mellom 0,8 og 1,0 m under HRV.

I de dårligste år gjennom perioden varierer vasstandene slik:

Dato	Uten reg. ovenfor vasst. i m under HRV	Etter NVE's forslag vasst. i m under HRV	diff.
1.6.	ca. 2,25	ca. 2,85	ca. 0,60
1.7	» 1,75	» 2,60	» 0,85
1.8.	» 2,00	» 3,00	» 1,00
1.9	» 3,00	» 3,60	» 0,60

Reguleringshøyden er 4,5 m.

Nisservatn: Differansen i median ligger her stort sett på 0,10—0,20 m med et største utslag på 0,40 m. For de dårligste år er situasjonen denne:

Dato	Uten reg. ovenfor vasst. i m under HRV	Etter NVE's forslag vasst. i m under HRV	diff.
1.6.	ca. 2,3	ca. 2,5	0,2
1.7.	» 2,1	» 2,3	0,2
1.8.	» 2,3	» 2,2	÷0,1
1.9.	» 2,8	» 2,7	÷0,1

Reguleringshøyde er 3,0 m.

I stedet for observerte har en her fått beregnede vasstander uten reguleringer ovenfor og med det gamle (gjeldende) reglement. Ved dette nyttes det gjeldende reglement helt ut med bl. a. tapping av 19, respektive 26 m^3/sek fra Fyres- henholdsvis Nisservatn når vasstanden i magasinene ligger under HRV ÷ 1,0 m. I denne henseende vil beregnede vasstander i stedet for observerte samsvare bedre med de beregnede etter det nye reglement. Differansen i vasstander angitt i den sakkyndiges utredninger mener Hovedstyret derfor er de som samsvarer best med de virkelige forhold, men samtlige vasstander vil ligge noe høyere enn angitt på grunn av at uttappingen i praksis bl. a. vil rette seg etter tilsiget nedenfor Fyres- og Nisservatn.

Vasstandene er etter Hovedstyrets forslag nå gjennomgående høynet med 0,6—08, m i forhold til AVB's opprinnelige forslag.

Hovedstyret gjentar at det ikke er noen tvil om at reguleringene ovenfor har gjort fyllingen av Fyres- og Nisservatn ugunstigere enn

før. Det gjelder her imidlertid konsederte rettigheter, og Hovedstyret mener det har vært naturlig å forhandle med AVB om bedring av fyllingsforholdene og er etter dette blitt stående ved å innskrenke retten til uttapping av magasinene til det som stort sett kan godtas også av interessene i vassdraget nedenfor. En viser for så vidt til elvekommunenes behandling av saken gjengitt i Hovedstyrets innstilling av 26. februar 1975. Etter Hovedstyrets syn er det ikke rimelig å gå lenger med pålegg etter post 11 til å endre reglementet av 17. mars 1950 i denne forbindelse.

En ytterligere forbedring av fyllingsforholdene er bare mulig ved endret tapping av magasinene for Fyres og Fjone kraftverker. For disse er det fastsatt særskilte manøvreringsreglementer ved kgl. res. 14. august 1970 og 21. juli 1967. Disse reglementer har også en tilsvarende bestemmelse som den nevnte post 11.

Departementet har i brev til partene av 27. juli 1975 uttrykt at saken både rettslig og faktisk gir anledning til tvil. Hovedstyret finner ikke at det er oppstått uventede skader på grunn av disse reguleringer. Lavere vasstand i Fyres- og Nisservatn er en uunngåelig følge av magasinering av vatn ovenfor etter det forslag til manøvreringsreglement som fulgte Hovedstyrets innstilling. De vasstandsdifferanser som det er vist til foran er ikke større enn ventet for Hovedstyret. Dersom slike skader hadde blitt funnet betydningsfulle, ville det vært mulig under konsesjonsbehandlingen å erstatte lavlandsmagasinene i nødvendig grad med de nye lenger oppe i vassdraget, jfr. reguleringslovens § 12 pkt. 14.

Det som nevnes i Departementets brev om teknisk/økonomiske konsekvenser for de ovenforeliggende kraftverker ved eventuelle endringer i tappingen fra disses magasiner er for vagt til at vi har kunnet foreta noen beregning. Før det kan gjøres, må man være kommet fram til mere konkrete forslag for slik ettertapping. Det som kan sies på det nåværende tidspunkt, er at en i så fall ville redusere verdien av disse magasiner i tørre år ved overføring av vinterkraft til sommerkraft.

Hovedstyret finner ikke ut fra sin vurdering grunn til å foreslå endringer i reglementene til Fyres og Fjone kraftverker.

Det er pekt på enkelte fortolkningsspørsmål når det gjelder Hovedstyrets forslag til nytt reglement. De 10 og 20 m³/sek som omtales i post 2 refererer seg til Dynjanfoss, respektive Høgefoss og inkluderer da selvsagt avløpet fra mellomliggende nedbørfelt i det aktuelle tidsrom. Likeledes inngår også gjennomtapping fra Finndalsmagasinet i opprettholdelse av 40 m³/sek ved Nelaug. En kan ikke se det er mulighet for feiltolking av det foreslåtte reglement på disse punkter.

Dersom Hovedstyrets forslag blir vedtatt, vil någjeldende bestemmelse om en jevn vassføring ut av Nelaug på minst 52,5 m³/sek bli erstattet av «minst 40 m³/sek».

Fra kommunenes advokater er det fremmet ønske om å få fastlagt hvordan eventuell tilleggstapping utover 10/20 m³/sek skal fordeles. Det vil dreie seg om relativt små kvanta vatn, men det er naturligvis en fordel at reglementet er entydig også på dette punkt. De framlagte vasstandsberegninger forutsetter tilleggstappingen fordel likt på Fyres- og Nisservatn, og Hovedstyret mener det er en rimelig fordeling og foreslår følgende tillegg til post 2, 4. ledd:

«Denne tapping fordeles likt på Høgefoss og Dynjanfoss.»

Det er etter vanlig praksis Hovedstyret som kan gripe inn ved feil manøvrering, og en foreslår at det også her tillegges Hovedstyret å kunne forlange adgang til protokollen over manøvreringen, jfr. post 5. Hvorledes den mest praktisk skal føres i dette tilfellet, vil en ta opp med AVB senere.»

Departementet mottok følgende særutskrift av Froland kommunestyres møteprotokoll av 15. mars 1976:

«En vil vise til tidligere behandling av denne sak — i Froland kommunestyre den 6. juni 1974 — hvor Froland kommune ba om svar på 4 konkrete spørsmål, før kommunestyret kunne ta endelig stilling til de foreslåtte endringer i reglementet, jfr. side 73 til 75 i Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesens brev av 26. februar 1975 til Industridepartementet.

Kommunen hadde pr. 15. januar 1976 intet hørt om saken. Ved henvendelse til Arendals Vassdrags Brukseierforening fikk en med brev av 19. januar 1976 oversendt kopi av NVE's brev av 26. februar 1975 til Industridepartementet (merket: Utkast).

På side 84 og 85 i brevet av 26. februar 1975 er inntatt uttalelse fra Statens Forurensningstilsyn av 13. desember 1974. Det var ved en slik uttalelse kommunen håpet å få klarlagt de spørsmål som ble stilt i møtet 6. juni 1974. Men etter å ha studert denne uttalelsen kan en ikke se at spørsmålene er klarlagt.

Videre vil en vise til møtet avholdt i Industridepartementet den 19. februar 1976.

Formannskapets innstilling:

Froland kommunestyre finner nå å ville avgi følgende enstemmige uttalelse:

1. *Saksbehandlingen.*

Froland kommunestyre vil påpeke ut fra kommunestyrets vedtak i møtet 6. juni 1974, at kommunen ikke ble forelagt uttalelsen fra Statens Forurensningstilsyn av 13. desember

1974 slik at en endelig uttalelse fra Froland kommune kunne bli avgitt.

Kommunestyret vil også peke på forholdet vedrørende det møtet som ble avholdt i Industridepartementet den 19. februar 1976, og vil i denne forbindelse vise til første avsnitt på side 3 i h.r.adv. Jan Dahls brev av 7. november 1975 til Industridepartementet. Kommunene nedenfor Nelaug ble ikke innbudt til dette møtet, men Froland kommunestyre vil avholde seg fra ytterligere kommentarer da representanter fra Froland kommune likevel fikk delta, takket være Arendals Vassdrags Brukseierforening.

2. *Manøvreringsreglementet.*

Froland kommune vil på det sterkeste protestere mot at minstevannføringen ut av Nelaug settes lavere enn 52,5 m³/sek. En mener at dette tar forsvarlig hensyn til alle brukerinteresser.

Kommunen mener imidlertid av hensyn til fellesnytten at i ekstremt dårlige vannår, hvor det kan være fare for vinterens kraftforsyninger bør det kunne dispenseres fra reglementet, dog ikke under 40 m³/sek. ut av Nelaug. Denne sak bør kunne avgjøres lokalt, brukerne imellom.

Kommunen vil begrunne sitt standpunkt slik:

De tidligere manøvreringsreglementer har aldri operert med en minstevannføring ut av Nelaug på under 50 m³/sek. (fra 1913—1930) senere 52,5 m³/sek. I praksis har elva vært regulert slik at nevnte minstevannføring bare i liten utstrekning har forekommet. Det dominerende bilde har vært at vannføringen i sommerhalvåret stort sett har ligget på 60—70 m³/sek. de ca. 20 siste år fram til 1973. Kommunen mener at Arendals Vassdrags Brukseierforenings ønske om å vri elva mot størst mulig vintervannføring vil føre til helt andre forhold på dette området. En regner med at en vil oppleve minstevannføringen over forholdsvis lange perioder nesten hver sommer.

På møtet i Industridepartementet 19. februar 1976 ble det opplyst fra konsesjonæren at magasinkommunene i forbindelse med de nye ovenforliggende konsesjoner var blitt gjort oppmerksom på at disse ville føre til tilbakeholdelse av sommervann til fordel for vinterkraftproduksjon.

Dette ble i samme møte bekreftet av representantene for magasinkommunene.

På denne bakgrunn mener Froland kommune det er svært urimelig at vannføringen ved Høgefoss og Dynjafoss blir redusert så mye at det vil vanskeliggjøre en akseptabel vannføring (52,5 m³/sek.) ut av Nelaug.

Dersom en reduksjon av vannføringen ved Høgefoss og Dynjafoss likevel vil bli slik som forslagene til nytt manøvreringsreglement går inn for, vil Froland kommune gjøre oppmerksom på at en vannføring ut av Nelaug på 40 m³/sek. under normale forhold ikke kan aksepteres. En redusert vannføring ved Høgefoss og Dynjafoss må i tilfelle kompenseres.

Tidligere har Nesvatn vært nyttet som supplement for vannføringen til Nelaug slik at vannføringen ut av Nelaug har blitt som ønsket.

Kommunen vil dessuten peke på den uoverensstemmelse det er mellom NVE's forslag til manøvreringsreglement og Statens Forurensningstilsyns forslag, når det gjelder garanterte minstevannføringer ved henholdsvis Høgefoss, Dynjafoss og Nelaug.

En vil presisere at Nidelva er hovedvannkilde og resipient for hovedtyngden av befolkningen i Froland kommune.

I denne forbindelse kan nevnes at for tiden har ca. 1 150 personekvivalenter elva som vannkilde, herav ca. 1 000 personekvivalenter via kommunalt vannverk. Videre er avløpsanlegg for kloakk i dag belastet med ca. 900 personekvivalenter. Dessuten vil i løpet av 1976—77 et boligfelt på 76 boligtomter bli tilknyttet de samme anlegg.

Den framtidige utbygging i kommunen er naturgitt å måtte konsentrere seg omkring Nidelva ut fra hensynet til vannkilde og resipient. Generalplanen for kommunen som for tiden er under utarbeiding har da også ut fra dette tatt hensyn til at den videre utvikling må skje i tilknytning til elva, hvor kommunen de senere år har ervervet større arealer med sikte på dette. Det forutsettes en utbygging som vil innebære en økning i befolkningen i området til ca. det dobbelte fram til 1990.

Kommunen mener derfor at det er av største betydning at elva har kapasitet til å tåle en slik utvikling.

De øvrige elvekommunenes interesser for elva som vannkilde og resipient i framtiden må også være med i vurderingen.

Nidelva går gjennom sentrale deler av kommunen og er en vesentlig miljøfaktor som ved den antydede reduksjon i vannføringen vil bli betydelig forringet.

3. *Skadeerstatning.*

Froland kommune vil forbeholde seg rett til å komme tilbake til spørsmålet om erstatning for de skadevirkninger en eventuell redusert vannføring måtte medføre.

Vedtak:

Formannskapets innstilling vedtatt enstemmig.»

Departementet mottok følgendee utskrift av Hisøy formannskaps møteprotokoll av 3. mai 1976:

«Denne søknad, som forutsetter en reduksjon av vannføringen ut av Nelaug fra 52,5 m³/sek. til 40 m³/sek., ble behandlet av formannskapet 13. mai 1974, sak nr. 293.

Formannskapet uttalte da at det fant det meget betenkelig med en endring av manøvreringsreglementet som forutsatte en såpass betydelig reduksjon av vannføringen ut av Nelaug.

Den 31. mars 1976 ble det holdt et orienterende møte med representanter for Brukseierforeningen, Aust-Agder Kraftverk, Aust-Agder fylke og fra elvekommunene Åmli, Froland, Øyestad, Hisøy og Arendal.

Kommunens representanter var varaordfører og kontorsjef.

Etter de opplysninger som framkom under møtet synes det å være ganske klart at det er et sterkt ønske fra «magasinkommunene» med en mindre uttapping av hovedmagasinene av sommervann, vel for å unngå for store variasjoner i reguleringen.

Hisøy kommune avgrenses som kjent for ca halvparten av sitt areal av vassdragets delte utløp.

Dette medfører at disse utgjør en betydelig del av kommunens rekreasjons- og fritidsområde, med tilgrensende friarealer, badeplasser, campingplasser m. v.

Gjennom årtier har man kunnet konstatere en tiltagende forurensning og spesielt en tiltagende begroing i vassdraget.

Dette siste har bl. a. medført at grønne arealer, bukter og viker i vassdragets nedre del nærmest er gjengrodd, og mindre sekundære løp som tidligere var farbare med mindre farkoster nå er ufarbare.

Det kunne under møtet ikke gis eksakte opplysninger om eventuelle ulemper i vassdragets nedre del ved en slik redusert vannføring ut av Nelaug som søknaden forutsetter.

Skulle den aktuelle søknad bli innvilget må en vel regne med at det vil bli operert med minste tillatte vannføring så langt som mulig.

Sett ut fra et vanlig skjønn og ut fra det kjennskap en har til vassdraget, er det vel neppe tvil om at en såpass betydelig reduksjon av vannføringen/gjennomstrømningen vil føre med seg ulemper på ulike hold.

Jeg vil derfor tilrå formannskapet pånytt å gi uttrykk for sterke betenkeligheter for Hisøy kommunes vedkommende. Det vises for øvrig til Aust-Agder Kraftverks brev av 1. april 1976.

Kontorsjefens innstilling.

Formannskapet slutter seg fullt ut til det syn og de momenter kontorsjefen har gitt uttrykk for og finner å måtte fraråde at søknaden fra Arendals Vassdrags Brukseierforening om endring av manøvreringsreglementet for vassdraget tas til følge, slik at vannføringen ut av Nelaug reduseres fra 52,5 m³/sek. til 40 m³/sek.

Vedtak:

Kontorsjefens innstilling vedtatt enstemmig.»

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen avga følgende uttalelse 27. august 1976:

«For så vidt angår bruk av Nesvattnmagasinet for å holde oppe vassføringen fra Nelaug på 52,5 m³/sek. bemerkes at situasjonen for dette er den samme som for Finndøla- og Fjonemagasinene. Magasinet tar sikte på i størst mulig grad å skaffe vinterproduksjon for Jørundland kraftverk, og det har i denne funksjon minst like stor verdi som de nevnte magasiner har for Finndøla og Fjone kraftverker. Det er også for Nesvatn fastsatt eget manøvreringsreglement som gir brukseierforeningen fri disposisjonsrett over magasinet for kraftproduksjon.

Statens Forurensningstilsyns forslag om minstevassføringer ved Høgefoss og Dynjafoss er uakseptable. For det første vil en minstevassføring på 13 og 22 m³/sek. fra Fyres- respektive Nisservatn ta vekk meget av grunnlaget for den forbedring av fyllingen av de nevnte magasiner som Hovedstyrets reglementsforslag bygger på. For det annet garanterer någjeldende reglement bare «minimalvassføringer» på disse steder i vassdraget, og disse er atskillig mindre og mere tilsvarende de 4 og 6 m³/sek. som er satt som lavvassføringer i regneprogrammet.

De forhold som er nevnt har Hovedstyret vært klar over. Man kan ikke se at det er framkommet noen nye faktiske opplysninger som gir grunn for NVE til å endre standpunkt i saken, og en viser til de tidligere uttalelser — senest i brev av 27. januar 1976.»

Telemark fylkesfriluftsnemnd avga 27. august 1976 følgende uttalelse:

«Gårdbruker Hans Øy, Vrådal, har vendt seg til fylkesfriluftsnemnda, og gjort oppmerksom på de problemer som den lave vannstanden i Nisser i sommer har skapt bl. a. for friluftslivsinteressene.

I den anledning var nemnda på befaring i Vrådal fredag den 20. august 1976 for å bli orientert om forholdene.

Med i befaringen var også formannen i den kommunale friluftsnemnda i Kviteseid.

Etter befaringen vil fylkesfriluftsnemnda få uttale:

Arendal Vassdrags Brukseierforening har tillatelse til å regulere Nisser — i alt 3 meter.

Videre har samme brukseierforening tillatelse til å regulere Napevatn — Rudsvatn m. v. og overføringer i forbindelse med Fjone Kraftverk, som ble satt i drift for endel år tilbake.

Etter hva fylkesfriluftsnemnda har fått opplyst, kjøres Fjone Kraftverk bare om vinteren, og i den anledning vil nemnda vise til følgende utdrag av en uttalelse som Statens Naturvernråd vedtok den 5. februar 1973 i forbindelse med brukseierforeningens søknad om å endre manøvreringsreglementet for dette vassdraget:

> «Statens Naturvernråd viser til at den situasjon som nå er oppstått, skyldes at en har foretatt en utbygging av de ovenforliggende vassdrag uten å forandre manøvreringsreglementet videre nedover i vassdraget. Avløpet fra en del av nedbørsfeltet til Nisser vil derfor bli magasinert i ovenforliggende magasiner uten å kunne medvirke til en forbedring av vannstanden i Nisser i sommerperioden. En burde derfor ha tatt manøvreringsreglementet for hele vassdraget opp til ny vurdering etter hvert som utbyggingen av vassdraget ble foretatt.»

Som nevnt er reguleringsgrensen for Nisser 3 m, og da nemnda var på befaring manglet det bare 20—30 cm på full nedtapping. Og slik har det vært i lengre tid. Det har også tidligere vært like sterk nedtapping, men det har etter hva nemnda har fått opplyst inntruffet senere på sommeren.

Slik forholdene nå er, er bl. a. bademulighetene sterkt redusert. Vannstanden har i lengre tid stått ved marbakken. Dette har igjen medvirket til en sterk erosjon som etter hvert helt kan ødelegge de ypperlige sandstrendene som det er så mange av ved Nisser.

Småbåttrafikken er også sjenert av forholdene, — særlig i øyområdet i Vrådal. En

skal vel heller ikke se bort fra at en slik sterk nedtapping vil skade gyteplassene, og dermed fisket i selve vannet.

Brukseierforeningens søknad om endring av manøvreringsreglementet gjelder også bl. a. Fyresvatn, som har en reguleringsgrense på 4 m.

Etter anmodning fra Fyresdal kommune, behandlet fylkesfriluftsnemnda denne saken i desember 1972, og gjorde slikt vedtak:

> «Fylkesfriluftsnemnda slutter seg til den fyldige uttalelse fra Fyresdal formannskap, — en uttalelse som nemnda slutter seg til.
>
> Stadig flere turister og dagsbesøkende søker til våre større vann og vassdrag i sin trang til natur og naturopplevelser. Planlegging innen sektoren friluftsliv — naturvern tar bl. a. sikte på å bevare strandområdene ved våre innsjøer. Men det betinger også at vannstand etc. gjør strandområdene tilgjengelige og brukelige til friluftsaktiviteter i og ved vann. En utvidelse av den nåværende gjennomsnittsperiode for nedtapping (4 uker) vil uten tvil forverre forholdene ved strandområdene vår og sommer, — både visuelt og når det gjelder brukeligheten. Nemnda må derfor fraråde endringer i det nåværende manøvreringsreglement for Fyresvatn, som ytterligere vil sjenere friluftsinteressene i området.»

Også ved Fyresvatn er forholdene ekstremt dårlige på grunn av den lave vannstand.

I Statens Friluftsråds utredninger om Områder for friluftsliv i Norge, heter det i del 2, Østlandet, om feriområder i Telemark bl. a. slik:

> «Innlandet i Telemark byr på større muligheter for å finne egnede arealer for friluftsliv i ferien i tilknytning til vann. . . . . Registreringene har særlig pekt ut Nisservann, og det finnes flere andre muligheter. Nisservann ligger så lavt at en kan regne med rimelig badevannstemperatur størstedelen av sommeren. Forholdene for bading er gode, særlig i den nordlige del av vannet hvor det flere steder finnes sandstrender. Vannet er stort nok til å gi rimelige utfoldelsesmuligheter for båtsport, og mulighetene for sportfiske er til stede.»

Østlandskomitéen har i sin innstilling vist til dette som her er sitert.

Selv om den nedbørsfattige sommeren har endel av årsaken til den lave vannstanden, er det fylkesfriluftsnemndas oppfatning at manøvreringsreglementet for disse vassdragene må tas opp til drøfting på bred basis. Det viktigste spørsmål synes imidlertid å være å få fastsatt en minstevannstand i disse vassdragene. Fylkesfriluftsnemnda vil i den anledning slutte seg til forslagene fra Nissedal og Fyresdal kommuner, som for Nisser og Fyresvatns vedkommende går ut på en minstevannstand på 0,5 m under høyeste reguleringsgrense i perioden fra vårflommens kulminasjon til 1. oktober hvert år.

Ut fra et friluftsliv- og naturvernsynspunkt er dette en sak av meget stor betydning for de distrikter dette gjelder, og nemnda viser i den anledning til de uttalelser som kommunene tidligere har vedtatt.

Fylkesfriluftsnemnda vil henstille til Miljøverndepartementet at særlig spørsmålet om en minstevannstand i disse vassdragene blir tatt opp til drøfting i forbindelse med den endelige behandling av søknaden om endring av manøvreringsreglementet.

Fylkesfriluftsnemnda tror kommunene og distriktet for øvrig ville sette pris på om representanter for Miljøverndepartementet, Industridepartementet og Vassdragsvesenet tok en befaring til områdene under de nåværende forhold.»

Fra Kviteseid kommune mottok departementet følgende uttalelse av 11. september 1976:

> «Kviteseid kommunestyre hadde saka føre i møte den 27. august 1976 sak nr. 214/76, der det samrøystes vart vedteke å sende slik uttale til Miljøverndepartementet:
>
> «Den urimeleg sterke nedtappinga av Nisser- og Vråvatn som ein har sett i fjor sommar og spesielt nå i sommar, har ført til stor uro og misnøye i bygdene her.
>
> Noko av Telemarks vakraste natur blir vesentlig redusert i verdi sett frå eit naturvernsynspunkt. Det er svært skjemmande slik dei nakne strendene ligg i dag, og det er alvorleg fare for varige skadeverknader.
>
> Kviteseid kommunestyre tillet seg å gjera Miljøverndepartementet marksam på det store ansvar departementet her har, og vil på det sterkaste oppmode miljøverndepartementet om snarast råd å gripe inn i denne saka før endå større skade skjer.»»

«Blant annet gjennom avismeldinger er en blitt kjent med at representanter fra Deres departement vil foreta en befaring i ovennevnte vassdrag i sammenheng med spørsmålet om fastsettelse av et nytt manøvreringsreglement. Såvidt en har fått opplyst vil befaringen finne sted allerede den 29. og 30. innev. måned.

Undertegnede representerer Nedenes Laksestyre i sammenheng med vassdragsutbygginga ved Rykene i Nidelven, der en bl. a. er sterkt opptatt av vannføringsforholdene i sammenheng med fiskens gang til de forskjellige årstider. Som forutsetning for skjønnet er det med utgangspunkt i den foreliggende konsesjon angitt at:

> «Vannføringen i elven skal fortsatt reguleres etter gjeldende Reglement for regulering av dammene i Arendalsvassdraget fastsatt i Kgl. res. av 17. mars 1950.»

Ifølge gjeldende reglement skal vassføringa ved Nelaug ikke understige 52,5 m^3/sek. Etter det forslag som nå foreligger til behandling, tenkes vassføringa ved Nelaug redusert til «såvidt mulig» 40 m^3/sek. Hvordan det er mulig å foreta en så vesentlig reduksjon uten videre, og til tross for de gjeldende forutsetninger for tidligere og senere reguleringer og utbygginger nedover i vassdraget, kan en ikke se er nærmere vurdert av departementet.

På vegne av Nedenes Laksestyre vil jeg få uttale de største betenkeligheter m. h. t. å redusere minstevassføringen ved Nelaug, og

jeg tør anmode om at den planlagte befaring også utvides til å omfatte Nelaug og kanskje også vassdraget nedover.

I relasjon til spørsmålet om garantert vassføring ved Nelaug, vil en gjerne antyde en løsning slik at det i alle fall søkes holdt en gjennomsnittlig vassføring pr. uke eller pr. måned som tilsvarer den tidligere garanterte vassføring med 52,5 m³/sek. Av hensyn til fiskeriet vil dette antakelig være en brukbar mellomløsning, dersom den garanterte vassføring skal senkes til 40 m³/sek.

En vil for øvrig henstille om at spørsmålet om nytt manøvreringsreeglement forelegges Fiskerikonsulenten for Øst-Norge, og eventuelt også Direktoratet for Vilt- og Ferskvannsfiske, før det treffes noe endelig standpunkt i saken.

En var takknemlig for å bli holdt underretta om sakens behandling, og de beslutninger som måtte bli truffet.»

Etter anmodning fra Industridepartementet om å beregne krafttapet ved faste minstevannstander i Nisser og Fyresvatn, avga høyesterettsadvokat Jan Dahl følgende uttalelse 27. januar 1977:

«Jeg viser til Det ærede Departements brev av 7. september 1976. Som meddelt over telefon er brevet ikke besvart tidligere fordi brukseierforeningen har arbeidet med undersøkelser i tilknytning til Departementets henstilling om å se på mulighetene for å bedre de laveste sommervannstandene i Nisser og Fyresvatn.

Som svar på Departementets brev av 7. september 1976 vedlegges (som bilag 1) kopi av Arendals Vassdrags Brukseierforenings brev av 5. d. m. til meg med bilag. Som det fremgår vil de minstevannstander Nissedal og Fyresdal kommuner foreslår ikke kunne oppnås uten at man ville få enten helt uakseptable forhold for de nedenforliggende kraftverk og elveinteressene for øvrig, eller det måtte foretas en nedtapning fra ovenforliggende magasiner som ville innebære at en vesentlig del av de ovenforliggende kraftverks produksjon (mer enn hele Fjone Kraftverks) ville bli overført fra prima vinterkraft til tilfeldig sommerkraft. Jeg går ut fra at det er unødvendig å gå nærmere inn på hvorfor en slik løsning såvel faktisk som rettslig er uakseptabel.

Brukseierforeningen har imidlertid i henhold til anmodningen sett nærmere på mulighetene for å bedre de laveste sommervannstandene, og jeg henviser til vedlagte kopi av brukseierforeningens brev av 19. d. m. til meg med bilag (bilag 2). Det eneste man fant som en tenkelig løsning var at når vannstanden i Nisser og Fyresvatn når visse grenser (man kom frem til i tilfelle kote 245,01 i Nisser og kote 277,65 i Fyresvatn) reduseres tappingen fra de to magasiner ytterligere med tilsammen 14 m³/sek. ned til 9 m³/sek. fra Nisser og 7 m³/sek. fra Fyresvatn og minstevannføringen ut av Nelaug til 30 m³/sek. Som det fremgår av brukseierforeningens brev mener man at de siste års erfaringer viser at en slik vannføringsreduksjon ut av Nelaug, ville være fullt forsvarlig i relasjon til elveinteressene, men kraftverkene ville få betydelige vansker. De henvises herom til brukseierforeningens brev, og særlig til Aust-Agder Kraftverks brev av 17. d. m. (underbilag til bilag 2) hvori kraftverket redegjør nærmere for hvorfor en slik løsning er uakseptabel for kraftverket. Arendals Fossekompani har som kjent tidligere vært imot også en reduksjon av vannføringen ut av Nelaug til under 52,5 m³/sek.

I brukseierforeningens og Aust-Agder Kraftverks brev antydes som en mulighet for forbedring av de lavere vannstander at man når Nisser og Fyresvatn synker til under de angjeldende koter, kunne man sløyfe bestemmelsen om at minstevannføringen på 40 m³/sek. ut av Nelaug skal ha prioritet foran tappingen fra Nisser og Fyresvatn og eventuelt innføre en ny minstevannføring for denne situasjon på 30 m³/sek. Alternativet er ikke datakjørt, men man kan uten videre si at vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn vil bli forbedret i tørkeår, men ikke bli så meget forbedret som kurvene etter det datakjørte alternativ viser. Brukseierforeningen har for øvrig ut fra ovennevnte datakjørte program beregnet og inntegnet på s. 2 og 31 i mappen hvordan en slik restriksjon ville virke på de laveste vannstandene. For Rygene Kraftstasjon vil alternativet innebære betydelige driftsvansker, men kraftstasjonene umiddelbart nedenfor Nisser og Fyresvatn vil ikke få den uholdbare driftsmessige situasjon som ved det datakjørte alternativ.

Til tross for at brukseierforeningen etter Departementets anmodning meget seriøst har undersøkt mulighetene for å bedre vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn i de dårligste år, har man ikke funnet noe akseptabelt alternativ. Man finner ikke at det er grunnlag for ytterligere restriksjoner for tappingen enn det som er foreslått i hovedstyrets innstilling. Og jeg minner om at under hele denne behandlingen vedrørende modernisering av manøvreringsreglementet er det foreslått stadig sterkere innskrenkninger for brukseierforeningens tapping, og man bør ikke gå enda lenger ut fra inntrykkene i et ekstremår. Som tidligere fremholdt er det ikke rettslig adgang til å endre manøvreringsreglementet på en slik inngripende måte at det i realiteten er en endring av de konsesjoner som er gitt, og det ville være tilfelle hvis foreningen skulle underkastes ytterligere restriksjoner.»

Som vedlegg fulgte brev fra Arendals Vassdrags Brukseierforening av 5. januar og 19. januar 1977, og fra Aust-Agder Kraftverk av 17. januar 1977:

«Vi viser til Industridepartementets brev av 7. september d. å. til Dem hvor vi blir anmodet om å foreta en beregning av tapt kraftproduksjon i vassdraget ved bestemte minstevannstander i Nisser og Fyresvatn.

Vi har forstått det slik at det ikke var nødvendig å foreta en databeregning for besvarelsen. Vi mener at vi kan gi et relativt godt bilde av forholdene, både for kraftproduksjonen og for vannføringen i vassdraget nedenfor, ved å ta utgangspunkt i siv.ing. Robert

Grøners uttalelse av 15. oktober 1975 til skjønnsretten. Denne er sendt departementet ved Deres brev av 7. november 1975. Her vil man finne beregninger og kurver over hvordan vannstanden i sommertiden på nærmere angitte forutsetninger ville ha stilt seg i perioden 1935—1961 (27 år) med henholdsvis 1) det nåværende reglement uten ovenforliggende reguleringer (heltrukket strek), og 2) hovedstyrets forslag til nytt reglement og med de ovenforliggende reguleringer iverksatt (stiplet strek). Det er det siste som interesserer i denne relasjon. Bak de 27 årskurvene for hvert vann finner man vannstandene for beste år, median år og dårligste år og likeledes for øvre og nedre kvartil. (Dvs. de sistnevnte kurver angir ikke noe bestemt år, men henholdsvis beste vannstand, median vannstand osv. for hver enkelt dato i den beregnede 27-års periode).

Skal man oppnå de vannstander kommunene ønsker, må det altså skaffes så meget mer vann i magasinene på de respektive tidspunkter som det kurvene ligger under de grenser det spørres om. Dette kan enten skje ved at man reduserer tappingen fra de to vann eller ved at det slippes ned vann fra de ovenforliggende magasiner, eventuelt ved en kombinasjon av de to fremgangsmåter:

Redusert tapping.

Vår manuelle beregning av tidspunktet for oppfylling av Nisser og Fyresvatn til de angitte minimumsvannstander og den resulterende vannføring i vassdraget nedenfor bygger på vannstandskurver og datautskrifter i siv.ing. R. Grøner's beregninger. Denne manuelle beregning er svært tidkrevende og vi har derfor valt å ta for oss kun det minst strenge krav til sommervannstander, nemlig for Nisser 0,7 m under HRV og for Fyresvatn 1,0 m under HRV. Vi har også valgt å ta for oss kun 5 år av de 27 årene. Vi mener at disse 5 årene gir et representativt bilde av sommersesonger med varierende tilsig og med lave vannstander i ulike tidsrom:

I 1938 var tilsiget om våren og forsommeren lite, men stort i juli og september.
I 1940 var tilsiget godt i mai og siste del av september, lite resten av sommeren.
I 1947 var tilsiget godt i mai, meget lite i siste del av sommeren.
I 1956 og 1957 var utgangspunktet om våren dårlig, mens tilsiget var stort gjennom hele sommeren og høsten.

Våre beregninger viser at vannstanden i disse årene ville ha nådd opp til de angitte minimumsvannstander til følgende tider:

	Nisser	Fyresvatn
1938	1/7	10/7
1940	15/6	15/9
1947	20/6	10/5
1956	5/7	25/8
1957	25/6	5/8

Vannføringen i vassdraget nedenfor er illustrert på vedlagte 3 kurveblad (bilag 1). Her er med heltrukket strek vist vannføringen iflg. ing. Grøners beregninger med utgangspunkt i Hovedstyrets forslag. Med stiplet strek er vist vannføringen når Nisser og Fyresvatn holdes stengt inntil krevet vannstand er oppnådd.

Vi har i beregningene gjort ytterligere en forenkling, nemlig ikke tatt med de alminnelige lavvassføringer som skal gå i Nisserelv og i Fyreselv. I og med at lavvassføringene skal holdes, vil oppfyllingen av vannene komme litt senere enn angitt ovenfor. Det vil dreie seg om 2—10 dager. Likeledes vil vannføringen nedenfor være noe høyere enn kurvene viser. Det vil dreie seg om 1—8 m^3/s.

Resultatet for kraftprodksjonen av en slik tapping vil være at omkring 170 GWh av i alt ca. 220 GWh prima sommerkraft i stasjonene nedenfor de to vann vil gå over til å bli tilfeldig sommerkraft. Dessuten blir det reduksjon i den totale produksjon ved de betydelig større flomtap som vil oppstå om sommeren og høsten i de årene det er store tilsig og vannstandene på forhånd ligger høyt. Dette vil gå ut over den påfølgende vinterproduksjon, både over primakraften og den tilfeldige kraft.

Som man vil forstå vil en slik reduksjon i tappingen som dette for å oppnå de angitte minstevannstander være helt uakseptabelt for kraftforsyningen til distriktet, selv om tapet ikke blir fullt så markant som ved nedtapping fra ovenforliggende magasiner (kfr. neste avsnitt). Vi går også ut fra at de vannføringer man får i hovedvassdraget nedenfor Nelaug (ned til omkring 10 m^3/s. i endel tidsrom) ikke er akseptable for elvekommunene, bl. a. av hensyn til vannforsynings- og resipientforholdene.

Tapping fra ovenforliggende magasiner.

Skal man derimot holde en vannføring ut av Nelaug på 40 m^3/s, vil de angjeldende vannstander bare kunne oppnås ved tapping fra ovenforliggende magasiner. Hvis man holder I/S Skafså Kraftverk utenfor, idet dette kraftverk stort sett kjøres jevnt over året, vil vannet måtte tappes fra henholdsvis Fjonemagasinene og Finndølamagasinene. Dvs. da det er en kombinasjon av vannstanden i de angjeldende magasiner og minstevannføringen ut av Nelaug som skal oppnås, kommer Nesvatn-magasinet (Jørundland kraftverk) i prinsipielt samme stilling. Det vil således måtte tappes fra et eller flere av de tre magasiner.

En slik nedtapping vil føre til:

1. Et absolutt krafttap.
2. Overføring av prima vinterkraft til tilfeldig sommerkraft.

A d 1. Krafttapet vil oppstå både ved flomtap fra Nisser og Fyresvatn om høsten (vannføringer større enn det kraftstasjonene kan bruke), et tap som vil bli betydelig, og ved vann forbi Fjone og Finndøla kraftverker forutsatt krav om raskere nedtapping enn verkenes kapasitet.

A d 2. Overføring av prima vinterkraft til tilfeldig sommerkraft vil skje både ved kraftstasjonene nedenfor Nisser og Fyresvatn og ved de tre kraftverkene Fjone, Finndøla og Jørundland. Vi har søkt å finne størrelsen av overført kraftmengde ved de tre nevnte stasjonene ved en tilnærmet beregning ut fra det tidligere nevnte materialet fra siv.ing. R. Grøner. Ved krav om vannstander i Nisser og Fyresvatn på 0,5 m under HRV vil overført kraftmengde bli følgende:

I median år	90 GWh
I bestemmende år	170 GWh
I dårligste år	235 GWh

Ved krav om vannstander på 0,7 m under HRV i Nisser og 1,0 m under HRV i Fyresvatn vil overført kraftmengde bli:

I median år	55 GWh
I bestemmende år	125 GWh
I dårligste år	195 GWh

(For ordens skyld gjør vi oppmerksom på at det dårligste år her gjelder for den angjeldende 27-års periode, mens et år som 1976 ville ha gitt enda større overført kraftmengde enn dette.)

For å ang i hva dette betyr, kan vi opplyse følgende om den beregningsmessige totale produksjon i de tre berørte kraftverk:

	Fjone	Jørundland	Finndøla	Sum
Median år	120 GWh	300 GWh	210 GWh	630 GWh
Bestemmende år	105 GWh	275 GWh	185 GWh	565 GWh
Dårligste år	95 GWh	215 GWh	120 GWh	430 GWh

(For Fjone og Jørundland er praktisk talt alt vinterproduksjon, mens for Finndøla er ca. 30 pst. sommerproduksjon.)

Som det vil fremgå ville man ved de angitte krav om sommervannstander i et bestemmende år måtte overføre fra prima vinterkraft til tilfeldig sommerkraft mere enn hele Fjone kraftverks samlede produksjon, ved det strengeste krav betydelig mere.

I det dårligste år vil mellom 50 pst. og 60 pst. av den samlede vinterproduksjon fra de tre kraftverk måtte overføres til tilfeldig sommerproduksjon.

Som man vil forstå vil en nedtapping av vann fra ovenforliggende magasiner for å oppnå de angitte minstevannstander medføre så betydelige reduksjoner og endringer i produksjonen at det vil være helt uakseptabelt.

Vi tør gå ut fra at det sier seg selv at det ikke kan være aktuelt å fastsette slike vannstandsgrenser, idet dette i realiteten vil være å trekke tilbake betydelige deler av de gitte konsesjoner.»

«I vårt brev til Dem av 5. januar d. å. har vi forsøkt å besvare de spørsmål som er stillet i Industridepartementets brev av 7. september 1976. Under befaringen 28. og 29. september 1976 ble det henstillet til oss om å se nærmere på mulighetene for å bedre vannstandene i Nisser og Fyresvatn i år med særlig lite nedbør. Vi skal i dette brev redegjøre nærmere for våre overveielser, de beregninger vi har foretatt og det resultat vi er kommet til i den anledning.

1. En bedring av vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn finner vi vanskelig kan oppnås på annen måte enn ved en ytterligere redusert tapping fra disse når vannstanden synker under visse grenser. Dette vil imidlertid innebære at vannføringen ut av Nelaug også må reduseres samtidig. Ut fra erfaringene fra sommeren 1976 mener vi imidlertid at dette må være forsvarlig i tørkeårene, og at man da til tider må kunne gå ned til 30 m³/s. ut av Nelaug. Som kjent var man i 1976 nede i 30 m³/s. i ca. 5 uker, i en periode også lavere enn dette.

Ved hvilke vannstander i Nisser og Fyresvatn den reduserte tapping i tilfelle skal bebynne, blir selvsagt et skjønnsspørsmål. Ut fra vannstandskurvene i siv.ing. Robert Grøners uttalelse av 15. oktober 1975, og da særlig en vurdering av kurvene for nedre kvartil i de to vann, har vi funnet at det kan være naturlig å begynne den reduserte tapping når Nisser ligger 1,25 m over LRV og Fyresvatn ligger 2,5 m over LRV. Det naturlige må da også være at når et av magasinene kommer ned til den nevnte grense, tappes det hovedsakelig fra det annet magasin inntil også dette når sin grense, og dernest tappes det i et nærmere angitt forhold for å oppnå minimum 30 m³/s. ut av Nelaug.

Enhver reduksjon av den tillatte tapping i forhold til Hovedstyrets forslag vil imidlertid bety økede ulemper og produksjonstap for kraftstasjonene, da særlig for stasjonene umiddelbart nedenfor de to magasinene (Tjønnefoss og Høgefoss i Nisserelv og Dynjafoss og Berlifoss i Fyreselv). For ikke å sette alle de fire kraftstasjonene periodevis helt ut av drift, har vi valgt å sette opp som forutsetning for beregningene en minimumsvannføring ved Høgefoss på 9 m³/s. og ved Dynjafoss på 7 m³/s. I Nisserelv kan denne vannføring nyttes ved periodevis kjøring. I Fyreselv kan vannføringen nyttes i Dynjafoss, mens den for en vesentlig del vil gå tapt i Berlifoss. Dette er imidlertid på ingen måte noen tilfredsstillende situasjon for disse stasjonene. Det henvises nærmere herom til vedlagte brev av 30. desember 1976 fra Aust-Agder Kraftverk.

En vannføring på ned mot 30 m³/s. ut av Nelaug vil antagelig ligge under det som kan nyttes i den nye Rygene kraftstasjon som nå er under bygging nederst i vassdraget. Selv om vannet kan nyttes, vil virkningsgraden bli meget dårlig. Også herom vises til det nevnte brev fra Aust-Agder Kraftverk. Flatenfoss kraftstasjon vil få betydelig øket kavitasjon. Vi har fått opplyst at etter drift de siste 5 år er turbinhjulene påført skader som medfører reparasjonsomkostninger på omkring ¼ mill. kroner. I tillegg kommer produksjonstap i reparasjonstiden på ca. 3½ måned. I disse 5 årene har vannføringen vært under 45 m³/s. i tilsammen 22 uker, hvorav 9 uker med under 40 m³/s. Det antas at det er i disse 9 uker den vesentligste del av skadene er påført.

For å holde en vannføring ut av Nelaug på minst 30 m³/s., vil det ofte være nødvendig å tappe mer enn minimumsvannføringene ved Høgefoss og Dynjafoss, og dette bør da skje forholdsmessig fra de to vann.

2. Med utgangspunkt i de forutsetninger som er nevnt ovenfor, har vi latt ingeniør A.

B. Berdal A/S foreta en databeregning for den tidligere angitte periode 1935—1961. Beregningene er foretatt for å få frem følgende:
a. Betydningen for vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn.
b. Hvor hyppig og langvarig vannføringen ut av Nelaug blir lavere enn 45 m^3/s. og 40 m^3/s.
c. Produksjonsforholdene.

Resultatene av beregningene er samlet i vedlagte mappe, hvor det også er gitt en detaljert beskrivelse av dataprogrammene og gjort en sammenligning med siv.ing. Robert Grøners beregninger og kurver som har Hovedstyrets reglementsforslag som forutsetning.

Ad a. Betydningen for vannstandsforholdene er vist på kurvebladene for Nisser og Fyresvatn. Kurvene viser vannstandene etter Hovedstyrets forslag (heltrukket strek) og etter de ovennevnte subsidiære forutsetninger (stiplet strek). Av grunner som er nevnt i Deres brev av 26. mai 1975 til Industridepartementet vil vannstandene for begge alternativer i praksis bli noe høyere enn det kurvene viser. (At kurvene ved høye vannstander ikke faller helt sammen skyldes små endringer i EDB-opplegget som antas ikke å trekke i noen spesiell retning.)

Kurvene viser som ventet at man får bedrede vannstandsforhold i de år hvor vannstanden er lav. Bedringen er følgende, grovt angitt:

	Nisser	Fyresvatn
1938	40 cm	20 cm
1940	65 »	45 »
1941	45 »	40 »
1942	70 »	40 »
1944	60 »	
1953	30 »	
1956	40 »	20 »
1957	25 »	30 »

De karakteristiske kurvene på side 2 og 3 for Nisser viser en betydelig bedring av den dårligste situasjon om sommeren. Alle de dårligste vannstandene blir klart bedret. Likeledes er det bedring for nedre kvartil. De karakteristiske kurvene på side 31 og 32 for Fyresvatn viser bedring av den dårligste situasjon for det aller meste av sommertiden.

Bedringen skyldes både at man i dårlige år går ned med vannføringen ut av Nelaug til 30 m^3/s. og, spesielt for Nissers vedkommende, at kravet til vannføring i stasjonene umiddelbart nedenfor er redusert.

Ad b. På side 60 i mappen har vi gitt en oversikt over hvor hyppig vannføringen vil være under 40 m^3/s. ut av Nelaug. Vi har forøvrig også satt opp hvor ofte den vil være under 45 m^3/s., både for beregningene etter Hovedstyrets forslag og for beregningene etter de nye forutsetninger. Det fremgår av bilaget at vannføring under 40 m^3/s. bare vil forekomme i et fåtall år og at det kun er 3 år (1938, 1940 og 1947) hvor vannføringen vil bli av noen varighet.

Vi har tidligere gitt uttrykk for at vi ikke har trodd at det ville være rimelig av hensyn til de øvrige elveinteresser nedenfor Nelaug å gå under 40 m^3/s. ut av Nelaug. Vi gjentar imidlertid at erfaringene fra sommeren 1976, og for så vidt også i noen grad fra sommeren 1975, viser at en reduksjon ned til 30 m^3/s. i tørkeår etter vårt syn fullt ut kan forsvares overfor disse interesser.

Ad c. Databeregningene viser at man får en direkte redusert produksjon ved de alternative forutsetninger i forhold til Hovedstyrets forslag. Med de forutsetninger som er satt opp for datakjøringene og med det verdiforhold mellom prima og tilfeldig vinter- og sommerproduksjon som er benyttet, er reduksjonen 3 GWh ekvivalent prima vinterkraft i kraftstasjonene nedenfor Nisser og Fyresvatn.

Databeregningene tar imidlertid ikke med to faktorer i forbindelse med produksjonen, nemlig redusert virkningsgrad ved ugunstige vannføringer og vannføringer mindre enn stasjonene kan benytte. Disse to faktorer får en vesentlig innflytelse på produksjonsresultatet når man kommer ned i de vannføringer som man opererer med i de alternative forutsetninger. En gjennomgåelse av hva dette betyr for en del av de berørte kraftstasjoner finnes i det før nevnte brev av 30. desember 1976 fra Aust-Agder Kraftverk. Det er helt klart at tapene blir store ved å endre de tillatte tappinger fra Hovedstyrets utkast til det som er ført opp under pkt. 1 ovenfor. Tapene blir betydelig større enn den reduksjonen som databeregningene viser.

I tillegg til produksjonstapene vil det bli andre ulemper ved de restriksjoner som redusert tapping medfører. Det gjelder økt slitasje (kavitasjon) på turbinene, redusert effekttilgang, ekstra omkostninger ved skiftende drift og større vanskeligheter ved produksjonsplanleggingen, dvs. disponeringen av vann og maskiner på lengere sikt m. v. En nærmere gjennomgåelse av disse ulemper og deres økonomiske betydning ville føre for langt, samtidig som man for virkningsgrad og kavitasjon befinner seg i et grenseområde hvor det er store usikkerheter i et eventuelt beregningsgrunnlag.

Som ytterligere et moment vil vi peke på at ved vannføringer mindre enn ca. 42 m^3/s. vil ikke A/S Arendals Fossekompani's egenproduksjon om sommeren dekke firmaets leveringsforpliktelser i henhold til inngåtte kontrakter med industrien.

I siste avsnitt i Aust-Agder Kraftverks brev av 30. desember 1976 er det pekt på en mellomløsning som gir noe mindre tap og ulemper, samtidig som bedringen av magasinfyllingen i forhold til det som er vist under pkt. 1 og 2 ovenfor ikke blir fullt så stor. Denne mellomløsning går ut på at man i Hovedstyrets forslag fjerner prioriteringen av 40 m^3/s. ut av Nelaug. Siden man her er ute etter en bedring av fyllingen i de perioder vannstanden i de to magasinene er lave, mener vi et slikt frafall av prioritet eventuelt bare bør skje når vannstanden i magasinene kommer under bestemte grenser, f. eks. de grenser som er gitt i pkt. 1 ovenfor. Dersom man ikke gir en vannføring på 40 m^3/s. ut av Nelaug prioritert som den alminnelige bestemmelse, risikerer man å komme ned mot 30 m^3/s. i vassdraget nedenfor Nelaug forholdsvis hyppig og langvarig, også når vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn er gode. Dette vil skape unødige problemer og ulemper for kraftverkene og synes heller ikke rimelig overfor elevinteressene for øvrig.

Vi har ved hjelp av utskriftene fra de gjennomførte databeregninger foretatt en manuell beregning av hva en slik mellomløsning vil bety for vannstandene i den dårligste situasjon. For Fyresvatn vil man få den samme bedring som forutsetningene under pkt. 1 gir (kfr. stiplet strek på side 31 i vedlegget). For Nisser blir bedringen noe mindre. Den gir en vannstand som ligger 15—35 cm høyere enn Hovedstyrets forslag i det meste av sommerperioden (kfr. side 2 i vedlegget).

4. Vi vil ikke unnlate å peke på at ved den langvarige behandling av denne saken har vært en stadig søken etter muligheter for å bedre vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn. De forbedringer som er oppnådd har man fått ved å legge stadig strengere restriksjoner på tappingen fra magasinene, restriksjoner som har medført vanskeligheter for kraftproduksjonen og redusert mulighetene til å disponere vann og maskiner slik det til enhver tid passer kraftselskapene og kraftforsyningen best. Kraftselskapene og dermed Brukseierforeningen aksepterte under sterk tvil Hovedstyrets forslag til reglement, idet man med dette fikk vannføringer som lå på grensen av det som kan utnyttes.

Som det fremgår har vi etter Industridepartementets henstilling sett nærmere på mulighetene for en ytterligere bedring av vannstandsforholdene og gjennomgått dette ovenfor. I den avsluttende fase av arbeidet har det vist seg at det alternativ vi har bearbeidet gir betydelige produksjonstap, ulemper og problemer for kraftverkene. Saken er nøye drøftet med de berørte medlemmer som ikke finner å kunne akseptere en slik løsning.»

«En endring av manøvreringsreglementet for hovedvassdraget vil berøre disse av våre kraftstasjoner:

I Fyreselv:
Dynjafoss, fallhøyde ca. 81 m.
Berlifoss, fallhøyde ca. 29 m.

I Nisserelv:
Tjønnefoss, fallhøyde ca. 17,3 m.
Høgefoss, fallhøyde ca. 64,0 m.

I Nidelven:
Rygene, fallhøyde ca. 38,0 m.

1. De fastsatte gjennomsnittsvannføringer etter det nå gjeldende reglement, h.h.v. 10 m³/sek. ved Dynjafoss, 26 m³/sek. ved Høgefoss og 52,5 m³/sek. nedenfor Nelaugvann, byr ikke på driftsmessige problemer i noen av våre stasjoner. Det er da også reglementet av 1950 som har ligget til grunn ved maskindimensjoneringen i samtlige. Dog har man ved dimensjoneringen sett 40—45 m³/sek., som en fremtidig mulig minimumsvannføring for den nye maskin ved Rygene kraftverk i Nidelven.

2. Da det i forbindelse med Brukseierforeningens søknad av 9. september 1972 om endringer i gjeldende manøvreringsreglement, ble aktuelt å finne frem til et alternativ med noe reduserte vannføringer ble saken nøye vurdert av oss og man kom til at 13 m³/sek. for Fyreselv og 22 m³/sek. for Nisserelv kunne aksepteres som brukbare minimumsvannføringer for maskinene.

Den eneste problematiske stasjon på disse vannføringer er Berlifoss. Man har her kun en maskin (Francisturbin) beregnet for maks. vannføring 40,0 m³/sek. (ved overbelastning over kort tid kan den presses ca. 10 pst. høyere). Stasjonen er uten inntaksmagasin og må kjøres i takt med elvas vannføring til enhver tid. Kritisk grense (kavitasjonsgrense) for denne turbin ligger ved en belastning på ca. 25 pst., dvs. ved en vannføring på ca. 10 m³/sek Det er dog ønskelig å ligge noe over denne grense, hvorfor man da fant 13 m³/sek som betryggende nedre grense.

3. Under den videre saksbehandling foreslo NVE at maks. gjennomsnitt vannføring i tiden 1. mai—1. oktober i Fyreselv burde kunne settes til 10 m³/sek. og i Nisserelv til 20 m³/sek. Dette medfører fortsatt ikke problemer av noen betydning for andre av våre stasjoner enn Berlifoss. Under henvisning til opplysninger ovenfor under pkt. 2, ligger vannføringen ved Berlifoss da på kavitasjonsgrensen, men vi fant likevel etter omstendighetene ikke å ville gjøre innsigelser.

4. De siste beregninger AVB har foretatt over magasinfyllinger i Fyresvatn og Nisser har som forutsetning at vannføringen i h.h.v. Fyreselv og Nisserelv settes til 7 og 9 m³/sek., når fyllingen i magasinene ligger under nærmere definerte grenser. (Fyresvatn 2,5 m over LVR og Nisser 1,25 m over LVR). Videre har det vært forutsetning at tappingen ut fra Nelaugvatn kan settes ned til 30 m³/sek.

Disse vannføringer vil volde problemer for samtlige av de ovenfor nevnte 5 kraftstasjoner. De foretatte produksjonsberegninger må nå antas å gi betydelig missvisende resultater, fordi man i EDB-programmet ikke kan få lagt inn problemene slik de vil opptre. Vi skal nedenfor gå gjennom stasjonene hver for seg.

Dynjanfoss.

7 m³/sek. vil gi under halv belastning på en maskin og man vil ligge farlig nær kavitasjonsgrensen. Under enhver omstendighet vil maskinens virkningsgrad være betydelig redusert, anslagsvis med 10 pst. Den beregnede produksjon i perioder med så lav vannføring vil således ligge endel for høyt og må reduseres.

Det største tapet ligger vel imidlertid i det forhold at man ikke kan påregne større produksjon av f a s t k r a f t ved Dynjanfoss enn vannføringene etter reglementet tillater. Av sommerproduksjonen må derfor en langt større andel nå betraktes som t i l f e l d i g kraft. I forhold til AVB's alternativ, nevnt ovenfor under pkt. 2, vil fastkrafttapet være ca. 15,7 mill. kWh. Mesteparten av dette tap vil innvinnes igjen som tilfeldig produksjon. En meget liten andel vil gå over til vinterproduksjon av høyere kvalitet. I forhold til Hovedstyrets forslag (pkt. 3 ovenfor) vil fastkrafttapet måtte ansettes til 7,8 mill. kWh. Av dette vil neppe noe være flyttet over til vinterkraft.

Med en prisforskjell på 2 øre i kraftkategoriene kan denne form for tap anslås til ca. kr. 150 000 årlig eller kapitalisert ca. 1,8 mill. kroner.

Et tredje forhold som må nevnes er effekttilgangen som betydelig svekkes.

Berlifoss.
Denne stasjon har tidligere vært nevnt som problem. Ved en vannføring på 7 m³/sek. vil det være «nøden på kraft» som avgjør om man må utsette maskinen for kavitasjon og den raske tæring dette medfører. I en vurdering som her bør man regne med at produksjonen ved Berlifoss i perioder med så lav vannføring helt går tapt. Anslagsvis kan dette dreie seg om ca. 2 GWh i det bestemmende år i årrekken 1935—61. Gjennomsnittet ligger noe lavere.

Dette med den forutsetning at maskinen kjøres når vannføringen er 10 m³/sek. eller mer. Vurdert mot AVB's alternativ under pkt. 2 er tapet større, anslagsvis 4 GWh i gjennomsnitt og 7—8 GWh i bestemmende år.

Det må videre fastslås at man ikke lenger kan påregne fastkraft i sommermånedene fra Berlifoss. Hele sommedproduksjonen må få betegnelsen tilfeldig kraft.

Tjønnefoss og Høgefoss.
For disse stasjoner vil der oppstå driftsmessige problemer, men neppe særlige produksjonstap.

Dette skyldes da for Tjønnefoss at denne stasjon f. eks. kan kjøres på dag og stanses om natten og ved Høgefoss vil vannføringen 9 m³/sek. kunne mestres. Døgn- og ukereguleringsmagasinet for Høgefoss vil også her være av meget stor betydning.

Rygene.
Ved å gå ned med vannføringen fra Nelaugvatn til 30 m³/sek. oppstår også for Rygene kraftverk betydelige problemer. Ifølge konsesjonsvilkårene skal det i tidsrommet 1. mai—30. september gå en vannføring på 5 m³/sek. i elveleiet forbi kraftstasjonen. Dette vil medføre at gjenværende vannføring for kraftproduksjon blir 25 m³/sek. Dette ligger betydelig under minstevannføringen for kontinuerlig drift. For ordens skyld legger vi ved uttalelse fra firma Sivilingeniør Nybro Hansen av 6. desember 1976.

Det er en komplisert sak å analysere hvilke tap som kan oppstå ved Rygene som følge av så lav vannføring som 30 m³/sek. Enkelte år og det er gjerne år som er problematiske for hele landsdelen, vil tapet være betydelig. Eksempelvis ville et tilsigsår som 1940 gitt 70 dager med vannføringer i området 30—40 m³/sek. og da et beregnet tap av størrelsesorden 15 GWh. Sommeren 1976 inngår ikke i referanseperioden, men det nevnes likevel at tapet nok kunne ha ligget på det dobbelte av 1940, dvs. ca. 30 GWh. I gjennomsnitt for referanseperioden 1935—61 kan man antagelig vurdere det årlige tap til ca. 1,3 GWh. Ser man rent økonomisk på saken for Aust-Agder Kraftverk, betyr et årlig tap ved Rygene på 1—2 GWh neppe noen stor katastrofe. Det som v i r k e l i g betyr noe er at de store tap vil oppstå nettopp i kriseårene og kan forplante seg til næringslivet i distriktet.

Konklusjon.
Ved en helhetsvurdering av saken er det vår oppfatning at det ikke kan aksepteres å legge strengere restriksjoner på bruken av Fyresvatn og Nisser enn de som følger av Hovedstyrets forslag til nytt manøvreringsreglement. Den noe bedrede fylling man kan få i magasinene enkelte kritiske år, synes på ingen måte å berettige de tap man derved påfører effekt- og energitilgangen i distriktet.

Den situasjon som oppsto i Fyresvatn og Nisser på ettersommeren dette år, bør ikke trekkes særlig sterkt inn i bildet når det gjelder hovedtendensen for fyllingen i magasinene. For det første var nedbørsituasjonen så ekstrem denne sommer at man vel ikke har tidligere år å sammenligne med i det hele tatt. For det andre ble magasinene ikke manøvrert etter NVE's forslag til reglement. De tidligere EDB beregninger har vist at det er betydelig forskjell i magasinfyllingen i ekstreme år, når man anvender NVE's forslag i forhold til det nå gjeldende reglement.

Det er vår oppfatning at det fører galt av sted om man anvender ekstremår i bedømmelse av interessemotsetninger. Man kommer lett i skade for å feiltolke uheldige situasjoner som kanskje ville ha vært tilstede under enhver omstendighet. Men anvendes imidlertid ekstremår for en bestemt interesse bør det være innlysende at «motinteressen» bør veies på samme vekt.

Den eneste løsning vi kan øyne for å bedre magasinfyllingen ytterligere noe i forhold til NVE's forslag til manøvreringsreglement, er å fjerne prioirteringen på min. 40 m³/sek. ut fra Nelaugvann. Prinsipielt så vi da helst at man fjerner tall for minstevannføring fullstendig og faller tilbake på reglementets generelle bestemmelse på dette punkt. Vi skal imidlertid kunne akseptere om man av hensyn til spesielt Froland kommune finner å måtte definere 30 m³/sek. som ny min. vannføring. Denne vil da kunne oppnås med de foreslåtte tappeforutsetningene i Fyres- og Nisserelv, når tilsiget til hovedelven går mot null. Det er vår oppfatning at det tross alt er bedre å konsentrere problemene til kraftstasjonene nedenfor Nelaug, hvor det etter **vår bedømmelse i første** rekke blir Rygene som får en uheldig og dårlig nyttbar vannføring.»

Høyesterettsadvokat Otto Chr. Hagemann avga følgende uttalelse 28. februar 1977:

«Jeg viser til tidligere korrespondanse vedrørende ovennevnte sak, senest h.r.advokat Jan Dahls brev til Dem av 27. f. m. med bilag.

På vegne av Fyresdal kommune har jeg forelagt brevet for kommunens tekniske konsulent, sivilingeniør Johan Kinck, og jeg vedlegger kopi av hans brev til meg av 11. ds. Kommunen slutter seg til ingeniør Kincks anbefaling av Aust-Agder Kraftverks forslag i brev av 7. januar 1977 om å fjerne restriksjonene for tapping fra Nelaugmagasinet for å øke minstevannføringen ut fra Nelaug.

Den reduserte tapping Brukseierforeningen har foreslått i brev av 19. januar 1977 (bilag 2 til h.r.advokat Dahls brev), vil bare medføre beskjedne økninger av vannstanden i Fyres, og er ingen akseptabel løsning, selv om forholdene forbedres noe.

Fyresdal kommune er fortsatt av den bestemte oppfatning at bare en fastlagt minstevannstand gir tilstrekkelig vern for de mange og betydelige interesser som er knyttet til dette vann. Jeg finner det for så vidt tilstrekkelig å henvise til de tidligere bemerkninger om dette fra kommunens side, som jeg her ikke skal gjenta.

At de restriksjoner kommunen anser nødvendige vil føre til tap i kraftproduksjonen er en selvfølge. Imidlertid ligger det langt på vei i kraftverkenes hånd å redusere et slikt tap mest mulig, ved å disponere de ovenforliggende magasiner med henblikk på de restriksjoner som måtte bli lagt på bruken av Fyresvatn. Ved en slik disponering ville krafttapet ikke bli av den størrelsesorden som antydet av Brukseierforeningen, uten at kommunen ser seg istand til å bekoste de nødvendige tekniske beregninger for å tallfeste tapet under forskjellige alternative magasindisponeringer.

At man må ofre kraftproduksjon, for å oppnå akseptable forhold ut fra naturvernhensyn er ingen ny problemstilling i denne sak. Kommunen kan derfor heller ikke godta at det skal være de rene økonomiske betraktninger som her gis utslagsgivende vekt. Det vil nødvendigvis koste å verne bygden mot de ulemper og det skjemmende sår i landskapet som et nedtappet Fyresvatn innebærer. Denne pris må det imidlertid pålegges regulanten å bære, ut fra det syn på verneverdige naturverdier som i dag gjør seg gjeldende.

Jeg minner i denne forbindelse på ny om Hovedstyrets uttalelse på s. 93 i brevet til det ærede Departement av 26. februar 1975, hvoretter man sa seg enig i at kravet om en oppfyllingsgrense er i tråd med hva man i dag ville fastsette ved lavlandsmagasiner av denne type, om en sto fritt. Hovedstyrets syn på den rent naturvernmessige side er her kommet klart til uttrykk, og faller sammen med kommunens oppfatning.

Fastleggelsen av en minstevannstand i Fyresvatn vil ikke på noen måte gripe så sterkt inn i de konsesjoner som er gitt for regulering av de ovenforliggende magasiner, at det foreligger rettslige hindringer for en endring av reglementet slik kommunen fremmer krav om. Jeg viser for så vidt til det som tidligere er anført om dette.

På kommunens vegne vil jeg til slutt uttrykke håp om at saken nå kan bringes til en avslutning. Reglementet bør om mulig fastsettes i løpet av våren, slik at man ikke nok et år risikerer slike nedtappinger og skadevirkninger som Departementets representanter ved selvsyn kunne iaktta under befaringen høsten 1976.»

Som vedlegg fulgte følgende uttalelse fra Kincks Vandbygningskontor av 11. februar 1977:

«Jeg viser til brev av 27. januar 1977 med bilag fra høyesterettsadvokat Jan Dahl til Industridepartementet.

I bilag 1, brev av 5. januar 1977 fra Arendals Vassdrags Brukseierforening til h.r.adv. Jan Dahl er angitt at for å oppnå de vannstander kommunene ønsker må det skaffes vann til magasinene enten ved å redusere tappingen fra de to vann eller ved at det tappes vann fra de ovenforliggende magasiner.

For det første alternativ er vannføringen ved Nelaug beregnet for årene 1938, 1940, 1947, 1956 og 1958. Av vannføringskurvene ser det ut til at man har regnet med at Nelaug-magasinet tappes ut i samme tidsrom som forutsatt ved de tidligere EDB-beregninger. I dette tilfelle ville det være naturlig å bruke Nelaug-magasinet til å øke den minste vannføring som tappes ut av Nelaug. Tapet ved at prima sommerkraft går over til tilfeldig sommerkraft blir da ikke så stort som angitt.

Ved alternativet med tapping fra ovenforliggende magasiner er det regnet med at det tappes fra disse magasiner for å oppnå en bestemt vannføring i vassdraget. Dette er en metode som neppe kan være aktuell, da det her er tale om tapt kraft som skal erstattes.

I brev av 19. januar 1977 fra Arendals Vassdrags Brukseierforening til h.r.adv. Jan Dahl har brukseierforeningen foreslått en redusert tapping som trer i kraft når vannstanden i Nisser ligger 1,25 m over LRV og i Fyres 2,50 m over LRV. Dette gir en øking i vannstanden i vannfattige år, i Nisser i 8 år av 27 og i Fyres i 6 år av 27. For median vannstand er endringen ubetydelig, og median vannstand ligger fremdeles omtrent på den grense for tapping som kommunene har angitt.

Som foran nevnt bør Nelaug-magasinet brukes til å øke minstevannføringen ut fra Nelaug og jeg er helt enig med Aust-Agder Kraftverk når de i brev av 17. januar 1977 til Brukseierforeningen anfører at restriksjonene for tapping fra Nelaug-magasinet bør fjernes.

En tapping fra Fyres og Nisser som foreslått av kommunene vil selvsagt medføre tap for alle kraftverk nedenfor de to vann, men tapene behøver ikke å bli så store som antydet av Brukseierforeningen. Det vil da være opp til Brukseierforeningen å endre manøvreringsreglementet for Nelaug-magasinet slik at dette kan utnyttes på den beste måte.»

Høyesterettsadvokat Helge Jakob Kolrud avga denne uttalelsen 10. mars 1977:

«Jeg viser til h.r.advokat Jan Dahls brev til det ærede departement av 27. januar 1977 med uttalelse om mulighetene for en bedring av de laveste sommervannstander i Nisser og Fyresvatn. Jeg har forelagt uttalelsen for grunneiernes tillitsmenn samt Nissedal og Kviteseid kommuner, som har følgende bemerkninger:

For å sikre akseptable vannstandsforhold i sommertiden må det nødvendigvis enten sørges for mindre uttapping fra vannene eller tilførsel av vann fra de ovenforliggende magasiner. Resultatet kan også oppnås gjennom en k o m b i n a s j o n av disse metoder. Det er selvsagt ingen overraskelse at dette i alle tilfelle vil føre til tap i kraftproduksjonen. Poenget er imidlertid hvorledes man velger å vurdere dette i forhold til de naturvernmessige hensyn som står på spill.

Det må understrekes at både Nisser og Fyresvatn i en årrekke faktisk ble regulert slik at man gjennom hele sommerperioden hadde akseptable vannstandsforhold. Det er p. g. a. senere konsesjoner at dette bildet nå er endret ved at vannene ikke lenger får det tilsig som magasineres i de ovenforliggende magasiner og derfor blir manøvrert hardere av hensyn til de nedenforliggende kraftverk. Man må derfor ha for øye at det for befolkningen og de som ivaretar de almene interesser kun er snakk om å forhindre en forverring av den tilvante situasjon skapt under någjeldende manøvreringsreglement.

Det godtas ikke at alternativet til en minstevannstand i vannene er «helt uakseptable forhold» enten for kraftverkene nedenfor eller for de ovenforliggende, slik det anføres i h. r.-advokat Dahls brev. Hva som skal anses som uakseptabelt, beror på en konkret vurdering avhengig av hvilke interessemotsetninger man står ovenfor. I dette tilfelle gjelder det rent økonomiske betraktninger kontra naturvernhensyn. Den pris det må antas å koste å b e h o l d e brukbare vannstandsforhold i Nisser og Fyresvatn vil langt fra være uoverkommelige og kan derfor bæres av regulanten uten at det hverken faktisk eller rettslig kan være noen hindring for det.

Det materiale som det henvises til i h.r.-advokat Dahls brev har vært forelagt for siv.-ing. Kinck, og jeg vedlegger kopi av hans brev til meg av 11. februar d. å. Som det vil sees, påpeker siv.ing. Kinck at det vil være naturlig å bruke Nelaugmagasinet til å øke den minste vannføring som tappes ut av Nelaug. Ellers konkluderes med at de restriksjoner som kommunene o. a. har foreslått, selvsagt medfører tap for alle kraftverk nedenfor de to vann, men at tapene ikke behøver å bli så store som antydet av Brukseierforeningen.

Som påpekt i h. r.advokat Hagemanns brev av 28. februar d. å. til det ærede departement, ligger det i dette tilfelle langt på vei i kraftverkenes egen hånd å redusere et tap mest mulig. Brukseierforeningen synes å ha sett bort fra å benytte de ovenforliggende magasiner som tilførselskilde for å opprettholde vannføringen. At noe av produksjonen på den måten overføres fra vinterkraft til tilfeldig sommerkraft er kun et økonomisk spørsmål uten slik størrelsesorden at man av den grunn kan se bort fra denne mulighet. Forskjellen i pris behøver heller ikke alltid å være så betydelig, jfr. fjorårets høye priser på sommerkraft.

Den reduserte tapping Brukseierforeningen har foreslått i brev av 19. januar 1977 bedrer forholdene noe, men ikke tilstrekkelig, og såvel grunneiere som de to kommuner mener derfor fortsatt at det kun kan oppnås tilfredsstillende forhold ved at det fastsettes en nærmere bestemt minstevannstand.»

Høyesterettsavokat Helge Jakob Kolrud oversendte i brev av 31. mars 1977 følgende uttalelse fra Nissedal innlandsfiskenemnd og Nissedal turist- og frilutsnemnd av 10. september 1976:

«Innlandsfiskenemnda og turist- og friluftsnemnda i Nissedal var 24. august 1976 samla til møte for å handsama tilhøva i samband med den sterke nedtrappinga av Nisser.

I samband med Arendals Vassdrags Brukseierforenings søknad om endring av manøvreringsreglementet har kommunen tidlegare peika på dei ulemper som ein sterk nedtapping av Nisser kan føre med seg. Det folket den gongen frykta ser vi skjer i dag.

Alle er einige om at Nisser er kommunens store atraksjon. Det er dette vatnet som med sine mange gode badeplasser trekker turistar til kommunens campingplassar og pensjonat. Slik tilhøva har vore i sumar er dei fleste badestrendane tørre. Vatnet stend i markbakken med brådjupet like utafor.

Fiske i Nisser har alt teke skade av reguleringa og overføringane av tilløpsvassdraga til Nisser. Ein må rekne med at den sterke nedtappinga av vatnet vil skade gyteplassane i vatnet. Matfatet for fisken vil og verta redusera ved at strendane ligg tørre.

Dei to nemnder vil be om at kommunen på ny tek kontakt med styresmaktene, og peiker på dei røynslene ein no har med den sterke nedtappinga. Eit avgjerande spørsmål i saka er å få fastsett ein minstevasstand som kan trygge tilhøva for fisket og turist- og friluftslivet som har så mykje å seie for kommunen.»

Norges Vassdrags- og elektrisitetsvesen avga følgende uttalelse 2. mai 1977:

«Vi viser til departementets brev av 1. april d. å.

Magasinet i Fyresvatn mellom LRV og LRV + 1,0 m utgjør ca. 43 mill. m^3 eller ca. 11 pst. av partielt (uregulert) midlere årstilsig. For Nisservatn er de tilsvarende tall for et magasin mellom LRV og LRV + 0,75 m ca. 55 mill. m^3 og ca. 14 pst. Det er ikke noe problem å få disse magasiner raskt fylt opp i vårflommen. For Fyresvatn kan en slik fyllingsgrad regnes oppnådd før 20.—22. mai — for Nisservatn noe senere.

Departementets forslag innebærer at magasinene ikke kan tappes under de grenser som er nevnt ovenfor før 1. oktober, og spørsmålet er hvilke økonomiske konsekvenser dette får for kraftverkene samlet sett i vassdraget. Departementet angir tidsrommet 1. mai til 1. oktober for restriksjonen, men en går ut fra at en må se bort fra den tid umiddelbart etter 1. mai som medgår til fylling av de nevnte bunnmagasiner.

Vi går ut fra at produksjonstapet skal illustrere den skjerpelse av Hovedstyrets reglementsforslag som Departementet overveier.

Det er kun i ekstremt tørre år at det kan bli aktuelt å underskride de nevnte vasstander. En viser i denne forbindelse til Hovedstyrets brev av 27. januar 1976. Dette baserer seg på ingeniør Grøners beregning av vasstander for årrekken 1935—61 etter Hovedstyrets reglementsforslag.

I følge disse beregninger vil Fyresvatn kun ett år (1940) av 27 undersøkte underskride grensen (og da med ca. 5,4 mill. m^3). Skal dette tappes fra Findøla kraftverks magasiner tilsvarer det ca. 3,8 GWh overført fra vinter- til sommerkraft det året eller 0,14 GWh pr. i år i middel for årrekken. En kan si at Hovedstyrets og Departementets forslag praktisk talt dekker hverandre i dette tilfelle.

For Nisservatns vedkommende blir det underskridelse i to år:

a) I 1938 med ca. 9 mill. m^3 tilsvarende ca. 5,5 GWh i Fjone.
b) I 1940 med ca. 48 mill. m^3 tilsvarende ca. 30,0 GWh i Fjone.

Tapet — overføring fra vinter- til sommerkraft — blir i sum ca. 35,5 GWh eller ca. 1,3 GWh i årsmiddel for årrekken.

Prisdifferansen varierer meget i samkjøringsområdet, men regnes 5 øre/GWh, blir tapet ca. kr. 65 000 pr. år.

Hovedstyret vil legge til at tapet er avhengig av hvilken vassføring som holdes ved utløpet av Nelaug. I reglementsforslaget er brukt den gamle formulering «såvidt mulig holdes en vassføring ut av Nelaug på minst 40 m^3/sek.». (Den någjeldende bestemmelsen fastlegger minst 52,5 m^3/sek.)

I 1976 hadde man i slutten av august et tilsig på ikke over 1 l/sek./km^2 i Arendalsvassdraget, hvilket tilsvarer mindre enn 5 m^3/sek. ved Nelaug. I denne tid ble vassføringen satt ned til 30 m^3/sek., og i begynnelsen av september til 25 m^3/sek. Nedsettelsen ble godkjent herfra. Selv med denne begrensning ville tapet i Fjone ha utgjort omtrent som angitt foran for 1940 og for Fyresvatn ca. 8 GWh i produksjonsomlegging i Findøla kraftverk.

For Nisservatn betyr Departementets forslag en innkjerpelse i noen grad av Hovedstyrets forslag. Regnet på årsgjennomsnitt blir det som det sees dog et meget lite tap.»

Høyesterettsadvokat Jan Dahl avga følgende uttalelse i brev av 18. mai 1977:

«Etter det jeg har forstått fra dagens telefonsamtale har Det ærede Departement fått henvendelse fra Nissedal og Fyresdal kommune og Departementet arbeider med utkast til nytt manøvreringsreglement etter noe andre retningslinjer enn Hovedstyrets forslag.

Som nevnt over telefon har jeg gått ut fra at det ikke ville være aktuelt å fremme noe nytt forslag til reglement i statsråd uten at dette var forelagt konsesjonæren. Jeg må derfor på vegne av Arendals Vassdrags Brugseierforening be om at et eventuelt nytt utkast til manøvreringsreglement forelegges brukseierforeningen til uttalelse.

Jeg minner om at denne sak er fremmet som en søknad fra brukseierforeningen om en klargjøring av det någjeldende reglement. Skulle Det ærede Departement overveie å endre reglementet på et annet grunnlag må iallfall dette grunnlag og forslaget til nytt manøvreringsreglement forelegges for brukseierforeningen.

Jeg ber samtidig om å få oversendt kopi av det som måtte foreligge i saken såvel fra partene som mellom Departementet og Vassdragsvesenet etter mitt brev av 27. januar d. å. til Det ærede Departement.»

Industridepartementet sendte 31. mai 1977 følgende brev til Arendals Vassdrags Brukseierforening:

«Som det vil være kjent, arbeider departementet med spørsmålet om mulig endring av manøvreringsreglementet for Arendalsvassdraget for å gi Fyresdal og Nisserdal en bedre sikring mot de ulemper som melder seg i særlig tørre år.

Det har vært reist tvil om den rettslige adgang til å pålegge minstevannstand i Nisser og Fyresvatn slik det er fremsatt krav om i distriktet. Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har antatt at dette ville gi den beste løsning, men har gått ut fra at en mangler hjemmel.

Indupstridepartementet vil for sin del være tilbøyelig til å anta at reglementets post 11 etter endringen av 17. mars 1950 kan gi grunnlag for visse endringer til ugunst for konsesjonæren dersom dette er påkrevet av almene hensyn.

Før departementet tar endelig stilling til spørsmålet om eventuell fastsettelse av minstevannstand i Fyresvatn og Nisser, er det ønskelig å fastlegge de økonomiske konsekvenser for Brugseierforeningen av en vannslipping fra magasinene ovenfor de nevnte vann. Et alternativ er besvart av NVE allerede, jfr. vedlagte gjenpart av brev 2. mai d. å. Som det vil sees, vil fastsettelse av minstevannstand ikke uten videre påføre konsesjonæren store økonomiske oppofrelser. Etter at denne beregning ble gjort på departementets foranledning, har Nisserdal, Fyresdal og Kviteseid kommuner, ved ordføreren, gitt sterkt uttrykk for at den minstevannstand som herfra ble tatt opp med NVE ville være helt utilstrekkelig for å oppnå reell bedring av forholdene i tørkesomre.

På denne bakgrunn vil departementet derfor be Brugseierforeningen om snarest å utarbeide beregninger over GWh som konverteres fra vinterkraft til sommerkraft (og eventuelt krafttap), samt kostnadsberegning ut fra den prisdifferanse NVE har lagt til grunn. Beregningene bes gitt på disse alternativer: Fyresvatn 1,5 m — 2,0 m — 2,5 m over LRV og i Nisserfvatn 1,0 m — 1,25 m — 1,50 m over LRV. Beregningene bes videre knyttet til perioden 1. juni—1. september, alternativ 15. juni—15. august.

Departementet hadde helst sett at denne sak var blitt ferdigbehandlet i god tid før inneværende sommer. Man anmoder imidlertid Brugseierforeningen om å gjøre sitt for å søke å hindre eller redusere skader og ulemper dersom man igjen får en vannfattig sommer.

Gjenpart av nærværende skriv sendes NVE med særskilt følgebrev, samt Fyresdal, Nisserdal og Kviteseid kommuner til underretning.»

Høyesterettsadvokat Jan Dahl avga 29. august 1977 følgende uttalelse:

«I.

Idet jeg viser til Det Ærede Departements brev av 31. mai d. å. oversendes vedlagt Arendals Vassdrags Brukseierforenings brev av 26. d. m. der de spørsmål som reises i Departementets brev besvares.

Jeg vil imidlertid på det sterkeste gi uttrykk for at det verken kan være faktisk eller rettslig grunnlag for å påby nedtapping fra de senere konsederte ovenforliggende reguleringer, jfr. nedenfor under II og III. Og i tilknytning i 2. avsnitt i Departementets brev vil jeg gi uttrykk for at Hovedstyret ikke kan oppfattes som å mene at påbud nå om minstevannstander i Nisser og Fyresvatn skulle gi den beste løsning i denne sak dersom det hadde vært rettslig adgang hertil.

Jeg vil også innledningsvis minne om sakens gang. Brukseierforeningen mente opprinnelig og mener fortsatt at den etter det någjeldende reglement også om sommeren står temmelig fritt med hensyn til tapping fra Nisser og Fyresvatn, idet tappebegrensningene gjaldt for det vann fløtningen kunne kreve. I tilknytning til tvist herom fortolket Departementet reglementet derhen at begrensningene på 26 og 19 m³/sek. i gjennomsnitt over 4 ukers perioder også gjaldt brukseierforeningens tapping, en avgjørelse som ble anket. Brukseierforeningen ønsket imidlertid reglementet forenklet og klargjort, og søknad herom ble innsendt. I søknadens reglementsforslag fulgte man Departementets fortolkning av de någjeldende reglement.

I forbindelse med behandlingen av søknaden ble det i samarbeid med Vassdragsdirektoratet utført en rekke beregninger over vannførings- og vannstandsforhold. Ut fra disse og ønsket i distriktet om å bedre vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn, fremla så brukseierforeningen et alternativt reglementsforslag som begrenset den samlede tapping fra de to vann med i alt ca. 10 m³/sek., hvilket betydelig bedret vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn. Hovedstyrets innstilling og forslag til nytt reglement fulgte det nye opplegg, men begrenset tappeadgangen ytterligere med ca. 5 m³/sek., slik at man fikk redusert den gjennomsnittlige sommertapping fra 45 m³/sek. (26+19) til 30 m³/sek. (20+10). Derved hadde man redusert tappingen fra Nisser og Fyresvatn omtrent like meget som det som blir magasinert i Fjonemagasinene og de nye magasinene i tilknytning til utbyggingen av Finndøla Kraftverk. Den økte reduksjon av tappeadgangen ville skape ytterligere vansker for kraftverkene, men brukseierforeningen fant under tvil å ville akkviecere ved Hovedstyrets forslag, i og med at man hadde fått Vassdragsdirektoratets sakkyndige vurdering og man trodde at saken derved var avsluttet. Med henblikk på hva restriksjonene innebærer for kraftverkene, minner jeg om det tidligere anførte at det ikke bare dreier seg om et beregningsmessig krafttap, men om særlige tap og betydelige ulemper for de umiddelbart nedenforliggende kraftverk som ikke kan kjøres hensiktsmessig.

Under den senere behandling for Departementet ble brukseierforeningen som kjent bedt om å vurdere hva som kunne gjøres for ytterligere å bedre vannstandene i Nisser og Fyresvatn i de tørre sommere, hvilket ble vurdert meget seriøst og gjort til gjenstand for omfattende beregninger. Brukseierforeningen fant det imidlertid ikke rimelig at den skulle strekke seg ytterligere, men anga hvordan en forbedring i tilfelle måtte skje, jfr. mitt brev av 27. januar d. å. med bilag.

En tapping av vann fra de senere konsederte ovenforliggende reguleringer, som det nå reises spørsmål om, mener man ikke kan være aktuelt, og man vil på det sterkeste motsette seg dette.

II.

Et pålegg om nedtapping fra Fjone eller Finndøla magasinene vil innebære en redusert magasineringsadgang i disse magasiner og vil medføre en betydelig omgjøring av vinterkraft til sommerkraft samt dessuten et visst absolutt krafttap i en del år. Og dette vil som regel skje i år med en særlig vanskelig kraftsituasjon.

Med henblikk på tapene henvises til brukseierforeningens brev av 26. d. m., og det henvises særlig til brevets III om at det ikke gir et riktig bilde å se på det midlere krafttap. Det er den reduserte vinterkraftproduksjon i de dårlige år som angir hva nedtappingen vil bety for kraftselskapenes kraftdekning og økonomi og for så vidt også for den samlede vinterforsyning i landet.

Av brukseierforeningens brev fremgår det at selv det minste nedtapppingsalternativ ville innebære at man i den datakjørte årrekken ville ha fått år med betydelige tap sett i relasjon til bestemmende års vinterproduksjon, og i et år som 1976 vil det minst strenge alternativ dreie seg om 38 pst. av bestemmende års samlede vinterproduksjon i Fjone og Finndøla Kraftverk. For det strengeste alternativ ville det være de helt store tap ,og i 1976 ville det ha vært hele 67 pst. av bestemmende års samlede vinterproduksjon i de to kraftverk.

Jeg minner om at beregningene tar utgangspunkt i Hovedstyrets forslag til manøvreringsreglement. Tapene ved en nedtapping vil således komme i tillegg til de tap og ulemper som følger av tapperestriksjonene i Hovedstyrets forslag. Også disse restriksjoner har som nevnt skapt produksjonstap og vansker for kraftverkene. De har imidlertid ikke innebåret noe slikt betydelig tap i prima vinterkraftproduksjon som det som nå antydes. Med et pålegg om nedtapping med de betydelige tap i primakraftproduksjon og tap i de år da man mest trenger kraften vil brukseierforeningen etter en inngående styrebehandling på det sterkeste motsette seg. Foruten å være uhjemlet, som jeg skal komme tilbake til, finner man en nedtapping helt urimelig. Jeg minner i den forbindelse igjen om at allerede de restriksjoner som følger av Hovedstyrets forslag tilnærmet oppveier den magasinering som foretas ved de sist tilkomne ovenforliggende reguleringer.

Brukseierforeningen vil i det hele understreke at hvis vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn skulle forbedres ytterligere, hvilken man hensett til de reelle forhold ikke synes det er rimelig grunnlag for, måtte det i tilfelle skje ved en redusert tapping fra Nisser og Fyresvatn etter de retningslinjer som er antydet i brukseierforeningens brev av 19. januar d. å. pkt. 3, (bilag 2 til mitt brev av 27. s. m.). Det antydes her at tappebegrensningene fra Nisser og Fyresvatn skal ha

prioritet foran en minstevannføring på 40 m³/sek. ut av Nelaug når vannstanden i de to magasiner når visse grenser.

Det kan nemlig ikke være noe rimelig grunnlag eller hjemmel for å pålegge nedtapping fra ovenforliggende magasiner og samtidig holde en reglementsbestemt minstevannføring ut av Nelaug som ligger vesentlig høyere enn den alminnelige lavvassføring og bare er muliggjort ved tidligere reguleringer. Jeg minner om at den alminnelige lavvassføring ut av Nelaug er ca. 18 m³/sek., og i særlig tørre år ville man uten reguleringer i vassdraget ha fått enda lavere vannføringer. Av Vassdragsvesenets brev av 2. mai d. å. fremgår det at vannføringen sommeren 1976 ville ha sunket til ca. 5 m³/sek. om det ikke hadde vært tappet magasinvann.

Man vil også gi uttrykk for at man tror at reaksjonen i distriktet på vannstandene rundt Nisser og Fyresvatn i noen grad har vært et resultat av de særlige vannfattige somre man har hatt i de senere år, og av at vannstandene dessuten på grunn av den någjeldende bestemmelse om så vidt mulig 52,5 m³/sek. ut av Nelaug dessuten er blitt lavere enn det de ville ha vært etter det nye reglementsforslag. Og man kan ikke — ikke minst med den kraftsituasjon man nå går inn i — la dette og det helt spesielle år man har hatt i 1976 forårsake restriksjoner av den art som nå antydes for konsederte reguleringer. Jeg gjentar at det dreier seg om vann som har vært regulert innen de angjeldende reguleringsgrenser i en lang årrekke, samt at man ved de tapperestriksjoner som følger av Hovedstyrets forslag tilnærmet har oppveiet den reduksjon i sommervannstand som følger av Fjonereguleringene og de nye reguleringer i forbindelse med Finndøla Kraftverk.

III.

Som alt fremholdt er det heller ikke rettslig adgang til å gi et slikt pålegg om nedtapping.

Det Ærede Departement henviser til post 11 i manøvreringsreglementet for hovedvassdraget av 17. mars 1950. Jeg vil imidlertid understreke at denne bestemmelse selvsagt bare gjelder de reguleringer dette reglement omfatter. Man kan ut fra den nevnte bestemmelse neppe foreta noen endring av tappingen i hovedvassdraget hvis dette vil medføre noe vesentlig inngrep i brukseierforeningens muligheter for å utnytte de reguleringer dette reglement gjelder. Men man kan iallfall ikke under henvisning til denne bestemmelse, påby nedtapping fra andre reguleringer som har særskilte konsesjoner og særskilte manøvreringsreglement. Denne sak gjelder kun manøvreringsreglementet av 17. mars 1950 for hovedvassdraget, og man kan da allerede av den grunn ikke gripe inn i manøvreringsreglementene for de ovenforliggende reguleringer.

Men selv ved en behandling av manøvreringsreglementene for Fjone og Finndølamagasinene, ville det ikke være adgang til å påby nedtapping idet det ville være en delvis tilbaketrekking av disse konsesjoner, hvilket det ikke er hjemmel for. Det er et sikkert forvaltningsmessig prinsipp at når først en konsesjon er gitt, kan denne ikke senere helt eller delvis trekkes tilbake. Meg bekjent har det heller aldri uten i tilknytning til forhandlinger om en ny konsesjon, blitt pålagt minstevannstander i tidligere konsederte reguleringsmagasiner, enn si pålagt nedslipping fra konsederte ovenforliggende reguleringer.

At en ny regulering medfører senere fylling og lavere sommervannstander i nedenforliggende magasiner, er velkjent, og dette var man utvilsomt også klar over ved konsesjonsbehandling for reguleringene i tilknytning til Fjone og Finndøla Kraftverk uten at det da ble tatt opp noe spørsmål om nedtapping. Hovedstyret gir også i sitt brev av 27. januar 1976 uttrykk for at det heller ikke er oppstått uventede skader på grunn av reguleringene. Kraftverkene ble såvel av de interesserte som av myndighetene under konsesjonsbehandlingen og under skjønnene vurdert som typiske vinterkraftverk, uten tanke på noen nedslipping av vann om sommeren utover det som følger av magasinforholdene for Finndøla Kraftverk. Kraftverkenes installasjoner og dimensjonering for øvrig og reguleringsanleggenes størrelse ble bestemt ut fra dette, og dette gjaldt også konsesjonsavgifter og fallerstatninger. Man kan da ikke i strid med disse forutsetninger senere gi et nedslipningspålegg som innebærer en mindre vinterkraftproduksjon og er en delvis tilbaketrekning av konsesjonene. Jeg mener at dette må gjelde generelt, men særlig når det som her dreier seg om ulemper som ikke har noen uforutsett karakter eller størrelsesorden.

I konsesjonsvilkårenes pkt. 18 i Fjonekonsesjonen av 21. juli 1967 og pkt. 17 i Finndøla-konsesjonen av 14. august 1970 er det under nærmere angitte vilkår gitt adgang til en viss endring av manøvreringsreglementene i henhold til disse konsesjoner. Men dette er standardvilkår, og de tilsvarende bestemmelser i andre konsesjoner har som nevnt meg bekjent aldri vært benyttet til å pålegge nedtapping om sommeren til tross for at den problemstilling vi står overfor i denne sak er velkjent. Brukseierforeningen vil dels med styrke hevde at man ikke står overfor noen så betydelige skadevirkninger for almene interesser at det skulle berettige til noen endring av manøvreringsreglementene, særlig ikke når de skadevirkninger kravene begrunnes med refererer seg til ekstreme år og ikke kan sies å være uforutsette. Men i relasjon til de ovenforliggende reguleringer er det som kjent ikke bare reist spørsmål om en endring av manøvreringsreglementene, men om en nedtapping som innebærer en redusert magasineringsadgang og et krafttap og derved en delvis tilbaketrekning av konsesjonen, og dette er det under ingen omstendighet adgang til. Et nedtapningspålegg ville for øvrig ikke falle inn under konsesjonsvilkårenes ordlyd, idet det her tales om at «slippingen» volder skade. Dette omfatter ikke det forhold at selve magasineringen måtte volde skade, hvilket er naturlig, idet man i så fall måtte gripe inn i selve magasineringsretten som er det konsesjonen gjelder. Og det er et sikkert rettslig prinsipp at man ikke kan foreta noen utvidende fortolkning av konsesjonsvilkår av denne art.

Jeg beklager at det har tatt så lang tid før brukseierforeningens beregninger og uttalelse foreligger, hvilket bl. a. skyldes at man etter de uventede og helt uakseptable konsekvenser som antydes ved Departementets spørsmål, har funnet det nødvendig på

nytt å styrebehandle saken. Jeg tillater meg da også særlig å henvise til styrets vedtak, som er referert i brukseierforeningens brev av 26. d. m.»

Som vedlegg til høyesterettsadvokat Jan Dahls brev fulgte følgende uttalelse med bilag fra Arendals Vassdrags Brukseieforening av 26. august 1977:

«Vi viser til Industridepartementets brev av 31. mai 1977 til Dem vedr. vår søknad om endring av reglementet for hovedvassdraget. Nedenfor fremkommer resultatene av de beregninger vi har foretatt.

I.

Departementets henvendelse sammen med resultatene av de foretatte beregninger ble 16. ds. behandlet av brukseierforeningens styre som fattet følgende vedtak:

«Styret finner enhver tanke om nedtapping om sommeren fra etablerte vintermagasiner uakseptabel og motsetter seg dette bestemt.

De i saken berørte ovenforliggende magasiner er alle Stortingsbehandlet og er hjemlet i egne konsesjoner. Av hensyn til samfunnet, representert ved de enkelte kraftverk, kan styret ikke forsvare å drøfte en reell nedsettelse av disse magasiners effekt. Søknadene om konsesjon for disse er begrunnet med samfunnets behov og konsesjonene er gitt på dette grunnlag.

Styret må vise til tidligere vedtak om å akseptere Hovedstyrets forslag til manøvreringsreglement for hovedvassdraget. Dette eliminerer så godt som fullstendig ulempene i Nisser og Fyresvatn ved de sist tilkomne ovenforliggende reguleringer.»

Direktør B. Behrens, A/S Arendals Fossekompani, avholdt seg fra å stemme i saken med følgende begrunnelse som han ba tilført protokollen:

«A/S Arendals Fossekompani er — som tidligere fremholdt — av den oppfatning at en endring av reglementet av 1950 hva angår tappingen ut av Nelaug, er et inngrep i gitte konsesjoner, og opprettholder derfor sitt tidligere meddelte forbehold om retten til å kreve erstatning for de ulemper og tap en endring av reglementet måtte medføre for selskapet.»

II.

Etter departementets anmodning har vi beregnet det antall GWh som konverteres fra vinterkraft til sommerkraft ved nedtapping fra ovenforliggende magasiner for å oppnå følgende minstevannstander: Fyresvatn 1,5 m — 2,0 m — 2,5 m over LRV og Nisser 1,0 m — 1,25 m — 1,50 m over LRV. Beregningene er foretatt for periodene 1. juni—1. september og 15. juni—15. august. Vi har også foretatt en viss kostnadsberegning av tapet ved nedtappingen.

I tillegg til tidsperioden 1935/1961 har vi foretatt beregningene også for året 1976. For dette året har vi for Fyresvatn også beregnet hvorledes vannstanden ville ha vært uten de siste reguleringer. Vi har også foretatt en sammenligning av sommertilsiget i årene 1971—1976 med tilsiget i 27 årsperioden 1935—1961.

Beregningene byggeer på NVE hovedstyrets reglementsforslag av februar 1975. Ing. A. B. Berdal A/S/siv.ing. Robert Grøner har på grunnlag av dette reglementsforslaget foretatt en EDB-beregning av hvordan vannstandsforholdene ville ha vært i Nisser og Fyresvatn for årene 1935—1961, samt av tappingen fra magasinene i den samme perioden. De nye beregningene er utført manuelt på grunnlag av de nevnte EDB-resultater. Resultatene av beregningene er vedlagt som egne bilag.

Av tabellene i bilag I fremgår det at selv det minst strenge krav til minstevannstand (tabell 1 A og 2 A) innebærer nedtapping til Nisser i 6 av de datakjørte årene 1935—61 med en tapt vinterproduksjon i 1940 på 19,6 GWh eller et tap på ca. 1 mill. kroner med den angitte prisdifferanse. Samme år vil tapet i Finndøla Kraftverk ved nedtapping til Fyresvatn bli 6,9 GWh. For dette året vil det dreie seg om en reduksjon på 19 pst. for Fjone Kraftverk og på ca. 4 pst. for Finndøla Kraftverk sett i relasjon til bestemmende års vinterproduksjon.

Ser man på de strengeste krav til minstevannstand, finner man av tabell 1 B og 2 B siste kolonne at det vil dreie seg om nedtapping fra Fjone Kraftverks magasiner i 12 år eller nærmere halvparten av den betraktede årrekken. Nedtappingen i 1940 ville redusere vinterproduksjonen med 55,4 GWh tilsvarende 53 pst. av bestemmende års produksjon. Fra Finndøla Kraftverks magasiner ville det bli tale om nedtapping i 7 år med en tapt vinterproduksjon i 1940 på 49,1 GWh tilsvarende ca. 26 pst. av bestemmende års vinterproduksjon.

Ser man dernest på året 1976, vil de minst strenge krav til minstevannstand innebære en tapt vinterproduksjon på 111,8 GWh tilsvarende 38 pst. av bestemmende års vinterproduksjon for de to kraftverk. De strengeste kravene vil innebære et krafttap på 198,9 GWh tilsvarende 67 pst. av anlegegnes bestemmende års vinterproduksjon (jfr. tabell 5).

III.

Det er meget vesentlig ved vurdering av resultatene å være oppmerksom på at midlere konvertert kraftmengde for årrekken i denne sammenheng ikke gir et riktig bilde av forholdene. Det er den reduserte vinterkraftproduksjon i de dårlige år, dvs. de år hvor nedtappingen er stor, som her er de relevante størrelse. Når kraftselskapene skal vurdere hvilket primakraftkvantum de har for vinterperioden, må de ved en eventuell bestemmelse om minstevannstand regne med at nedtapping vil måtte foretas nettopp de år hvor magasinbeholdning og tilsig er dårlige. Primakraft (bestemmeende års produksjon) defineres vanligvis som den kraftmengde man er sikker på å kunne levere i 9 av 10 år. Det kan derfor diskuteres hvilke av de største tallene i tabellen over konverterte kraftmengder kraftselskapene eventuelt må regne med, men det er disse man må se på når man skal vurdere hva nedtapping vil bety for selskapenes kraftdekning og økonomi. Det er også disse største konverterte kraftmengdene man må se på ved bestemmelse av hva nedtapping vil bety for den samlede vinterkraftforsyning i landet. Av tabellene vil man finne at ved de mest moderate krav til vannstand og tidsperiode vil det dreie seg om 15—25 GWh og ved de strengeste krav om 75—100 GWh. Til

sammnligning minner vi om at hele Fjone Kraftverks prima vinterproduksjon er på 105 GWh.

Det er fra vår side tidligere fremholdt at de restriksjoner på tappingen fra Fyresvatn og Nisser som følger av Hovedstyrets forslag til reglement tilnærmet oppveier de reduserte tilsig til disse vann p. g. a. de magasiner som ble konsedert ved bygningen av Finndøla og Fjone kraftverker. Den råregnelige vannstand i de to vann skulle dermed ved dette reglement bli omtrent som den ville ha blitt uten disse utbygninger.

Vi har foretatt en beregning og vurdering av hvorledes dette ville ha stillet seg for året 1976 for Fyresvatn. Resultatet er vist på vedlagte kurveblad, bilag 2. Et vesentlig spørsmål ved denne vurdering har vært hvor langt Fyresvatn ville vært tappet ned ved foregående vinterperiodes slutt uten de nye reguleringer. Reguleringsprosenten for hele Fyresfeltet blir da forholdsvis liten, og det er sannsynlig at magasinet ville blitt tappet helt tomt hvert år, slik det også tilnærmet ble gjort i årene før de nyeste reguleringer. Vi har derfor benyttet dette som utgangspunkt for beregningene.

Det fremgår av kurvebladet at man med de restriksjoner i tappingen som ligger i Hovedstyrets forslag, ville få bedring av vannstandsforholdene i 1976 i Fyresvatn i forhold til det någjeldende reglement og uten de nye reguleringer.

Ved en omprioritering av tappebestemmelsene nede i vassdraget, dvs. ved å la maksimaltappingen på 30 m^3/s. (10+20 fra henholdsvis Fyresvatn og Nisser) ha prioritet fremfor minstevannføringen på 40 m^3/s. ut av Nelaug, ville forholdene bli ytterligere bedret slik kurven viser.

For Nisser er ikke gjennomført tilsvarende beregninger, men forholdene er meget parallelle.

V.

Det er i årene etter 1970 at vannstandene i Fyresvatn og Nisser har vært lave om sommeren og det er i disse årene klage over forholdene er fremkommet. For å belyse en del av årsakene til dette, har vi laget en oppgave over midlere månedstilsig i sommermånedene for årene 1971 til 1976 sammenlignet med midlere månedstilsig for den betraktede 27-årsperiode 1935—61.

Resultatet er fremstillet på vedlagte kurveblad, bilag 3.

Som det fremgår av kurvene har sommertilsigene i 1971—76 vært adskillig lavere enn «normalt», for juli og august betydelig lavere Ved vurdering av vannstandsforholdene må man derfor være forsiktig med å betrakte de seneste år, idet disse ikke vil være representative for en lengere årrekke. Alle de 6 årene, bortsett fra 1972, må karakteriseres som særlig vannfattige somre, med 1976 som et helt eksepsjonelt år.»

«Forutsetninger:

1) Tar utgangspunkt i vannstandskurver for Nisser og Fyresvatn i årene 1935—61, beregnet på grunnlag av NVE, Hovedstyrets reglementsforslag, februar 1975.
2) Vann til oppfylling av Nissr og Fyrsvatn tappes ned fra h.h.v. Fjone og Finndøla.
3) Skafså kjøres uendret.
4) Tapping fra Nisser, Fyresvatn og Nelaug er uendret.
5) Prisdifferans mellom sommer- og vinterkraft = 5 øre/kWh.

Krav:

1) Minstevannstander.
   a) Nisser: LRV +1,0 m, LRV +1,25 m, LRV +1,5 m.
   b) Fyresvatn: LRV +1,5 m, LRV +2,0 m, LRV +2,5 m.
2) Tidsperiode for minstevannstander.
   a) 1. juni—1. september.
   b) 15. juni—15. august.

Resultat av beregningene:

Tabell 1 A og B. Nedtapping fra Fjone til Nisser for å holde minstevannstander i de enkelte år for 1935—61.

Tabell 2 A og B. Nedtapping fra Finndøla til Fyresvatn for å holde minstevannstander i de enkelte år for 1935—61.

Tabell 3 A og B. Samlet oversikt over nedtapping fra Fjone og Finndøla for å holde minstevannstander i Nisser og Fyresvatn i perioden 1935—61.

Tabell 4 A og B. Økt flomtap for stasjonene i Nisserelv og Fyreselv på grunn av kravet om minstevannstand.

Tabell 5. Beregninger av nedtapping i sum for Fjone og Finndøla for å holde minstevannstander i 1976.

Tabell 1 A — Nisser:

Minstevannstander i perioden 15. juni—15. august.

	Nedtapping fra Fjone=vinterkraft overført til sommerkraft					
	Minstevannstander					
År	LRV+1,0 m		LRV+1,25 m		LRV+1,5 m	
	GWh	1 000 kr.	GWh	1 000 kr.	GWh	1 000 kr.
1938	16,4	820	27,9	1 395	39,3	1 965
1940	19,6	980	31,1	1 555	42,5	2 125
1941	11,4	570	22,9	1 145	34,3	1 715
1942	9,5	475	21,0	1 050	32,5	1 625
1944	11,4	570	22,9	1 145	34,3	1 715
1946	0	0	1,3	65	12,7	635
1953	0	0	10,4	520	21,9	1 095
1956	4,5	225	15,9	795	27,4	1 370
1957	0	0	11,4	570	22,9	1 145
1959	0	0	6,8	340	18,3	915

Tabell 1 B — Nisser:

Minstevannstander i perioden 1. juni—1. september.

	Nedtapping fra Fjone=vinterkraft overført til sommerkraft					
	Minstevannstander					
År	LRV+1,0 m		LRV+1,25 m		LRV+1,5 m	
	GWh	1 000 kr.	GWh	1 000 kr.	GWh	1 000 kr.
1938	17,4	870	28,8	1 440	40,3	2 015
1940	32,5	1 625	43,9	2 195	55,4	2 770
1941	11,4	570	22,9	1 145	34,3	1 715
1942	9,5	475	21,0	1 050	32,5	1 625
1944	24,7	1 235	36,1	1 905	47,6	2 380
1946	0	0	5,4	270	16,9	845
1947	0	0	0	0	6,3	315
1953	0	0	11,4	570	22,9	1 145
1956	10,9	545	22,4	1 120	33,8	1 690
1957	3,6	180	15,1	755	26,5	1 325
1958	0	0	0	0	4,5	225
1959	0	0	6,8	340	18,3	915

Tabell 2 A — Fyresvatn:

Minstevannstander i perioden 15. juni—15. august.

	Nedtapping fra Finndøla=vinterkraft overført til sommerkraft					
	Minstevannstander					
År	LRV+1,5 m		LRV+2,0 m		LRV+2,5 m	
	GWh	1 000 kr.	GWh	1 000 kr.	GWh	1 000 kr.
1938	0	0	6,9	345	24,2	1 210
1940	6,9	345	24,2	1 210	41,6	2 080
1941	0	0	0	0	7,9	395
1942	0	0	11,4	570	28,7	1 435
1946	0	0	0	0	3,0	150
1956	0	0	4,7	235	22,1	1 105
1957	0	0	0	0	10,7	535

Tabell 2 B — Fyresvatn:

Minstevannstander i perioden 1. juni—1. september.

	Nedtapping fra Finndøla=vinterkraft overført til sommerkraft					
	Minstevannstander					
År	LRV+1,5 m		LRV+2,0 m		LRV+2,5 m	
	GWh	1 000 kr.	GWh	1 000 kr.	GWh	1 000 kr.
1938	0	0	9,3	465	26,6	1 330
1940	14,5	725	31,8	1 590	49,1	2 455
1941	0	0	0	0	9,2	460
1942	0	0	11,4	570	28,7	1 435
1946	0	0	0	0	4,5	225
1956	0	0	11,7	585	29,1	1 455
1957	0	0	0	0	13,8	690

Tabell 3 A — Nisser:

Samlet oversikt.

Krav			Resultat			
Minste-vannstand	I perioden	Antall år med nedtapping	Sum nedtapping		Middel over 27 år	
			GWh	Mill. kr.	GWh	1 000 kr.
LRV+1,0 m	15. juni—15. aug.	6	72,8	3,6	2,6	130
LRV+1,25 m	15. juni—15. aug.	10	171,6	8,6	6,3	315
LRV+1,5 m	15. juni—15. aug.	10	286,1	14,3	10,5	525
LRV+1,0 m	1. juni—1. sept.	7	110,0	5,5	4,0	200
LRV+1,25 m	1. juni—1. sept.	10	213,8	10,7	7,9	395
LRV+1,5 m	1. juni—1. sept.	12	339,3	17,0	12,5	625

Tabell 3 B — Fyresvatn:

Samlet oversikt.

Krav			Resultat			
Minste-vannstand	I perioden	Antall år med nedtapping	Sum nedtapping GWh	Mill. kr.	Middel over 27 år GWh	1 000 kr.
LRV+1,5 m	15. juni—15. aug.	1	6,9	0,3	0,2	10
LRV+2,0 m	15. juni—15. aug.	4	47,2	2,4	1,7	85
LRV+2,5 m	15. juni—15. aug.	7	138,2	6,9	5,1	255
LRV+1,5 m	1. juni—1. sept.	1	14,5	0,7	0,5	25
LRV+2,0 m	1. juni—1. sept.	4	64,2	3,2	2,3	115
LRV+2,5 m	1. juni—1. sept.	7	161,0	8,1	5,9	295

Flomtap.

Ved nedtapping fra Fjone og Finndøla vil vannstanden i Nisser og Fyresvatn i enkelte av årene ligge svært høyt på sensommeren og høsten. Det vil derfor være liten flomdempning i disse vannene f ø r store tilsig. Store tilsig kan derfor gi uønsket stor vannføring for magasinene og resulterende ø k t e flomtap for kraftstasjonene umiddelbart nedenfor Nisser og Fyresvatn. For kraftstasjonene nedenfor Nelaug vil risikoen for flomtap også øke p. g. a. feltets lave reguleringsevne. (De økte flomtap for kraftstasjonene nedenfor Nelaug er ikke beregnet.)

For de årene i perioden 1935—61 der det er nødvendig med nedtapping, er det undersøkt om flomtapene har økt i perioden frem til det påfølgende årsskiftet. I tabellene nedenfor viser hvilke år dette gjelder og størrelsene av de økte flomtap. Flomtapene har både kommet på ettersommeren (før 1. oktober) og i løpet av høsten (1. oktober—31. desember).

For Nisser er de økte flomtap referert Høgefoss og Tjønnefoss, og for Fyresvatn er de referert Dynjafoss og Berlifoss. Det er ikke gjort noen kostnadsberegninger siden flomtapene kommer både i sommer- og vinterperioden.

Økt flomtap forstås som flomtap ut over hva som er beregnet etter NVE, Hovedstyrets reglementsforslag — februar 1975.

Tabell 4 A:

Økt flomtap ved Høgefoss og Tjønnefoss p. g. a. nedtapping i Nisser fra Fjone kraftstasjon (alle tall i GWh).

	Krav for Nisser Periode 15. juni—15. aug. Minsteavstand			Periode 1. juni—1. sept. Minsteavstand		
År	LRV+1,0 m	LVR+1,25 m	LRV+1,5 m	LRV+1,0 m	LVR+1,25 m	LRV+1,5 m
1938	4,7	7,9	11,2	4,9	8,2	11,4
1942	2,7	6,0	9,2	2,7	6,0	9,2
1944	0	3,2	6,5	3,8	7,0	10,2
1953	0	3,0	6,2	0	3,2	6,5
1958	0	0	0	0	0	1,3

Tabell 4 B:

Økt flomtap ved Dynjanfoss og Berlifoss p. g. a. nedtapping i Fyresvatn fra Finndøla kraftstasjon (alle tall i GWh).

	Krav for Fyresvatn Periode 15. juni—15. aug. Minsteavstand			Periode 1. juni—1. sept. Minsteavstand		
År	LRV+1,5 m	LRV+2,0 m	LRV+2,5 m	LRV+1,5 m	LRV+2,0 m	LRV+2,5 m
1938	0	2,5	8,8	0	3,4	9,6
1941	0	0	2,0	0	0	2,5
1942	0	4,1	10,4	0	4,1	10,4

For høsten 1976 ville kravet om minstevannstand i Nisser og Fyresvatn ikke gitt noe flomtap.

Beregninger for sommeren 1976.

Forutsetninger:

1) Bruker tilsigstall på ukebasis for hvert enkelt lokalfelt.
2) Utgangsposisjon er magasinfyllingen som ble observert 12. april 1976.
3) Tapping ifølge NVE, Hovedstyrets reguleringsforslag — februar 1975.
4) Vann for oppfylling av Nisser og Fyresvatn tappes ned fra h.h.v. Fjone og Finndøla.
5) Tapping fra Nisser, Fyresvatn, Skafså og Nelaug er uendret.

6) a) Prisdifferans mellom sommer- og vinterkraft = 5 øre/kWh.
b) Kraftpris uke 20—35/76 = 0,33 øre/kWh — uke 40 — 53/76 = 7,32 øre kWh, dvs. prisdifferans mellom sommer- og vinterkraft 1976 = 7 øre/kWh.

Tabell 5:

Resultat.

Krav Minstevannstand		Sum nedtapping for å holde minstevannstander (sum for Fjone og Finndøla) Periode 15. juni—15. aug.			1. juni—1. sept.		
Nisser	Fyresvatn	GWh	Mill. kr. v/5 øre/ kWh	Mill. kr. v/7 øre/ kWh	GWh	Mill. kr. v/5 øre/ kWh	Mill. kr. v/7 øre/ kWh
LRV + 1,0 m	LRV + 1,5 m	111,8	5,6	7,8	141,4	7,1	9,9
LRV + 1,25 m	LRV + 2,0 m	140,5	7,0	9,8	170,1	8,5	11,9
LRV + 1,5 m	LRV + 2,5 m	169,4	8,5	11,9	198,9	9,9	13,9»

Høyesterettsadvokat Otto Chr. Hagemann avga i brev av 12. oktober 1977 følgende uttalelse:

«I anledning det ærede Departements brev av 31. mai 1977 til h.r.advokat Jan Dahl (ref. Id 3354/77 V/O.S./L.H.) og advokatens brev til Dem av 29. august 1977, skal jeg p. v. a. Fyresdal kommune og de grunneiere jeg representerer ved Fyresvatn få bemerke:

1. Det er fortsatt kommunens og grunneiernes oppfatning at en tilfredsstillende ivaretagelse av miljøverninteressene, samt de øvrige private og almene interesser som knytter seg til Fyresvatn, bare kan sikres forsvarlig gjennom fastleggelse av en minstevannstand gjennom sommertiden. For så vidt finner jeg det tilstrekkelig å vise til den tidligere omfattende korrespondanse og til kommunens uttalelser om dette punkt.
2. Hvorvidt en reglementsfestet minstevannstand i Fyresvatn — som i hvert fall ikke bør ligge lavere enn 1,0 m under HRV — enkelte år vil nødvendiggjøre tapping fra de ovenforliggende magasiner i Finndølavassdraget, vil i høy grad avhenge av Brukseierforeningens magasindisponeringer og tappestrategi gjennom året. Det samme vil dermed også gjelde størrelsen av det kvantum kraft som i tilfelle vil bli omgjort fra vinter- til sommerkraft. De beregninger h.r.advokat Dahl har fremlagt, er forelagt kommunens og grunneiernes hydrologiske sakkyndige, sivilingeniør Johan Kinck. Jeg viser for så vidt til hans vedlagte uttalelse av 15. f. m.

   I tillegg til det ingeniør Kinck har anført, vil jeg særlig understreke at beregningsperioden 1935—1961 inneholder en rekke vannfattige år. Spesielt vil 1940 ha et gjentaksintervall som formodentlig vil være større enn 27 år, slik at de angitte middeltall ikke vil gi noe riktig bilde. Noe tallmessig uttrykk for den sannsynlige hyppighet av de enkelte år er imidlertid vanskelig å angi, da det ikke bare er avløpet over året, men fordelingen av avløpet som virker inn. I hvert fall må det anses sannsynlig at man i år hvor nedtapping kan bli nødvendig, vil prøve å øke det gjenværende magasin og dermed redusere tappingen.

   At tapperestriksjoner på magasinet i Fyresvatn i enkelte år kan medføre tap i kraftproduksjonen — eller i hvert fall tap i inntekter for kraftverkene — bestrides ikke. Jeg undesrtreker imidlertid at Brukseierforeningens beregninger over et slikt tap bygger på en rekke forutsetninger som hver for seg kan vise seg å bli endret. For øvrig synes heller ikke de beregnede tap avskrekkende i forhold til den betydning saken har for kommunen og distriktet.

   Det sentrale spørsmål i saken er imidlertid en avveining av de miljømessige virkninger av et sterkt nedtappet Fyresvatn gjennom sommeren mot den økonomiske belastning for kraftselskapene. Slike miljøkavliteter lar seg vanskelig definere økonomisk og det ville heller ikke være riktig — eller overensstemmende med dagens syn — å legge en slik rendyrket økonomisk beregningsmåte til grunn. Jeg henstiller derfor på ny til Departementet om å legge avgjørende vekt på den miljømessige side som ikke sterkt nok kan understrekes, uten at jeg her skal gjenta argumentasjonen som tidligere har vært ført fra distriktets side.
3. Av det ærede Departements brev av 31. mai 1977, 3. avsnitt, fremgår at man synes å dele mitt syn på de rettslige sider av saken, hvoretter post 11 i reglementet av 17. mai 1950 gir grunnlag for endringer til ugunst for konsesjonæren, dersom dette er påkrevet av almenne hensyn.

   At slike almenne hensyn i dette tilfelle sterkt taler for en fastleggelse av garantert minstevannstand har jeg tidligere påpekt, og viser for så vidt til post 2 foran, sammenholdt med de mange tidligere innlegg i saken.

   Til h.r.advokat Dahl's anførsler under III) i brevet av 29. august 1977 har jeg etter dette følgende bemerkninger:

   — En endring av reglementet for Fyresvatn av 17. mars 1950 ved innføring av pålegg om garantert minstevannstand i sommertiden, behøver ikke medføre noe tilsvarende formelt pålegg om tapping fra Finndalsmagasinene.

   Det vil være opp til Brukseierforeningen selv fritt å innrette den totale manøvrering av de samlede magasiner slik at minstevannstanden i Fyresvatn

opprettholdes. I prinsippet stiller ikke dette seg annerledes enn den plikt foreningen i dag har til ikke å underskride nåværende LRV i Fyresvatn.

— Om tappingen fra de ovenforliggende magasiner rent faktisk må innrettes slik at man til tider slipper vann — gjennom eller utenom Finndøla Kraftverk — også når dette ikke måtte harmonere med ønsket om en optimal produksjon av vinterkraft, innebærer ikke dette noen uhjemlet innskrenkning i disposisjonsretten til magasinet.

Konsesjonene for Finndølavassdraget er hjemlet i Vassdragsreguleringsloven som i § 12 post 12 påbyr at det skal inntas bestemmelser om utferdigelse av manøvreringsreglement. Dermed er konsesjonene også automatisk undergitt den begrensning i rådighetene som følger av reglementene.

Såvel reglementet for Hovatn m. v. av 7. april 1961 som det senere reglement av 14. oktober 1970 med Departementets rettelse av 8. oktober 1971, inneholder i post 4 bestemmelser hvoretter reglementet kan endres dersom slippingen medfører skadelige virkninger for almenne interesser.

De almenne interesser er ikke geografisk knyttet til vedkommende magasin og gjelder dermed også for skadevirkninger i nedenforliggende vassdragsavsnitt. Dersom Departementet derfor skulle anse det nødvendig også med en endring i reglementet for Finndølavassdraget for å sikre tilfredsstillende vannstandsforhold i Fyresvatn, vil man ha klar rettslig hjemmel for dette. En slik endring vil i tilfelle ikke på noen måte innebære en tilbaketrekking av konsesjonen, men utelukkende en utøvelse av de rettigheter de konsederende myndigheter har forbeholdt seg av hensyn til almennheten. På dette punkt har Brukseierforeningen derfor neppe rettslig belegg for sin anførsel om at en reglementsendring ville innebære en delvis tilbaketrekking av allerede gitte konsesjoner.

— Adgangen til reglementsendringer etter reglementets post 4 jfr. Regl. § 12, post 12, er lagt til grunn som en klar og uttalt forutsetning såvel under konsesjonsbehandlingen som under de senere skjønnsforhandlinger.

Ikke i noe tilfelle ville for øvrig regulanten og distriktet på egen hånd kunne eliminere eller innskrenke konsesjonsmyndighetenes rettigheter og plikter etter lov og reglement. Anførselen om at det på dette trinn av saksbehandlingen skulle være skjedd en form for fraskrivelse av endringsadgangen må jeg derfor på det bestemteste tilbakevise.

— At endringsbestemmelsen i Finndølakonsesjonens post 17, jfr. Regl. post. 4, er standardvilkår, fratar den selvsagt ikke karakteren av reelle vilkår som også binder Brukseierforeningen i nærværende sak.

Heller ikke er det gjennom tidligere praksis etablert noen beskrankninger for konsesjonsmyndighetenes adgang til å benytte seg av den forbeholdte endringsadgang. For øvrig gjelder det her som på andre områder i vårt samfunn at naturverntanken og de miljømessige aspekter i de senere år har fått en ganske annen gjennomslagskraft enn tidligere. Denne utvikling må nødvendigvis også få følger i relasjon til tidligere praksis vedrørende reglementsendringer.

Nærværende sak er for så vidt en utmerket illustrasjon på den problemstilling konsesjonsmyndighetene kan forvente å bli stillet overfor i et økende antall tilfelle i årene som kommer. I den forstand er saken på mange måter en prøvesak av betydelig prinsipiell interesse for spørsmålet om hvilken vekt det i dag skal legges på almenne naturvernhensyn i kollisjon med de økonomiske interesser representert ved utnyttelsen av et vassdrag til kraftproduksjon.

— Hva reglementets ordlyd angår, innebærer uttrykket «slipping» selvsagt også manglende slipping — altså magasinering. Dette følger uten videre av selve formålet med en vassdragsregulering som skal utjevne årsvannføringen. Fra min side behøver den ordfortolkning h.r.advokat Dahl her har gitt seg ut på neppe ytterligere kommentarer.

4. Selv om det ligger noe på siden av det spørsmål nærværende brev gjelder, finner jeg grunn til å minne om de fordeler regulanten har fått ved at fløtningen i vassdraget er nedlagt. Fløtningsvannet representerte tidligere betydelige tapninger uten hensyn til kraftprodusentenes interesser.

Den omlegging av magasindisponeringen som fløtningens opphør har medført bør ikke ensidig komme kraftproduksjonen til gode, men også distriktets interesser i akseptable sommervannstander i Fyresvatn.»

Som vedlegg til høyesterettsadvokat Hageanns brev fulgte følgende uttalelse fra Knicks Vandbygningskontor av 19. september 1977:

«Jeg takker for Deres brev av 1. september 1977 med bilag. De beregninger som er oversendt er vanskelig å kontrollere, men de virker riktige så det er for så vidt ikke noe å bemerke til de tap som er beregnet. Det eneste det kan være noe å si på er at perioden 1935—61 inneholder ganske mange vannfattige år. Spesielt vil 1940 ha et gjentaksintervall som sikkert er større enn 27 år, så de angitte middeltall vil ikke gi et riktig bilde. Noe tallmessig uttrykk for den sannsynlige hyppighet av de forskjellige år er det vanskelig å finne da det ikke bare er avløpet over året men fordelingen av avløpet som virker inn.

Det er sannsynlig at man i slike år hvor nedtapping kan bli nødvendig vil prøve å øke det gjenværende magasin og redusere tappingen.

Jeg har satt opp en kommentar som vedlegges, kopi av denne er sendt h.r.advokat Kolrud.

Arendalsvassdraget.
Manøvreringsreglement for Nisser og Fyresvatn.

Det vises til brev av 29. august 1977 fra høyesterettsadvokat Jan Dahl til Det Kgl. Departement for Industri og Håndverk.

Etter departementets anmodning har Arendals Vassdrags Brukseierforening beregnet det antall GWh som konverteres fra vinterkraft til sommerkraft ved nedtapping fra ovenforliggende magasiner for å oppnå følgende minstevannstander:
Fyresvatn 1,5 m — 2,0 m — 2,5 m over L.R.V.
Nisser 1,0 m — 1,25 m — 1,5 m over L.R.V.

Beregningene er foretatt for periodene 1. juni—1. september og 15. juni—15. august.

Som grunnlag for beregningene er benyttet årrekken 1935—61, på 27 år.

Beregningene er basert på tapping fra Nisser og Fyresvatn etter NVE, Hovedstyrets reglementsforslag februar 1975.

Vedrørende tapping fra Nelaug er beregningene basert på at det tappes 45 m³/s. ut av Nelaug inntil Nelaugmagasinet er tomt. Deretter tappes tilskuddsvann fra Nisser og Fyresvatn, som fordeles likt på de to vann, for å holde 40 m³/s ut av Nelaug.

Av tabellene ser man at tapene man får ved nedtapping til Fyresvatn og Nisser knytter seg til spesielt vannfattige år.

For eksempel vil tapet i 1940 for Nisser utgjøre ca. 15—30 pst. av det totale tap i perioden på 27 år. For Fyresvatn vil tapet i 1940 utgjøre ca. 30—100 pst. av det totale tap i perioden.

Perioden 1935—61 inneholder en rekke spesielt vannfattige år med ganske langt gjentaksintervall, spesielt er dette tilfelle for året 1940.

I omtrent alle år hvor man ville hatt nedtapping fra ovenforliggende magasiner ville man også hatt tilskuddstapping. Denne ville i 1940 tilsvare en vannstandssenking på 0,61 m i Fyresvatn og 0,28 m i Nisser.

Som høyesterettsadvokat Jan Dahl nevner i sitt brev vil det være urimelig å tappe fra ovenforliggende magasiner og samtidig holde en forholdsvis stor minstevannføring ut av Nelaug.

Av kurven for vannstand i Fyresvatn for 1976 fremgår det at tilskuddstappingen betyr en senking av vannstanden på ca. 0,5 m i august måned.

Det er trolig at man i spesielt vannfattige år ikke vil bruke Nelaugmagasinet til å holde en vannføring på 45 m³/s. ut av Nelaug.

Som det fremgår av de tabeller som er utarbeidet vil de største tap ved nedtapping være knyttet til enkelte spesielt vannfattige år. Det er trolig at tapene vil kunne reduseres både ved øking av gjenværende magasin i Nisser og Fyresvatn og ved reduksjon av tappingen.»

Høyesterettsadvokat Jan Dahl uttalte følgende i brev av 6. desember 1977:

«Jeg har mottatt kopi av h.r.advokat Otto Chr. Hagemanns brev av 12. oktober d. å. På grunn av reisefravær har jeg dessverre ikke tidligere fått kommentert dette brev.

Jeg vil først få meddele at jeg fastholder i sin helhet det som er anført i mitt brev av 29. august d. å.

I tilknytning til det nye som anføres fra h.r.advokat Hagemann, skal i korthet bemerkes:

Når h.r.advokat Hagemann anfører at en eventuell minstevannstand om sommeren skulle kunne holdes ved å øke gjenværende magasin, er å bemerke at dette forutsetter en forutseenhet med hensyn til nedbør og tilsig som vanskelig kan være til stede. Når det inntrer lave sommervannstander, er dette nemlig i første rekke bestemt av det dårlige tilsig i de tørre somre samtidig med at man har kravet om minstevannføring ut av Nelaug. Skulle brukseierforeningen sikre seg mot dette ved ikke å tappe ned Nisser og Fyresvatn om vinteren, ville foreningen, som ikke kan forutse sommerens forløp, måtte la ligge igjen vann i en rekke år hvor dette senere viser seg ikke å ha vært nødvendig. Det vil derved i en langt større årrekke oppstå betydelige tap. Jeg vil for øvrig påpeke at anføreselen om at Nisser og Fyresvatn ikke skulle tappes ned i vintersesongen klart viser at kravet om minstevannstand om sommeren er et inngrep i de konsesjoner som er gitt.

Jeg gjentar at en eventuell bedring av vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn i tilfelle måtte skje etter de retningslinjer som er antydet i brukseierforeningens brev av 19. januar d. å. pkt. 3 (bilag 2 til mitt brev av 27. s. m.).

(Det hevdes i h.r.advokat Hagemanns brev at «beregningsperioden 1935—61 inneholder en rekke vannfattige år» og at «de angitte middeltall ikke vil gi noe riktig bilde». Til dette vil brukseierforeningen bemerke: Årene 1940—42 er de tørreste år de siste 50 år. Men 27-års perioden 1935—61 inneholde rogså det vannrikeste året (1951). Midlere årlig tilsig til hele vassdraget (Lunde Mølle) i de siste 50 år var 3 622 mill. m³. For den benyttede 27-års periode var middeltilsiget 3 642 mill. m³. Rent statistisk er det derfor ingen grunn til å hevde at årrekken 1935—61 ikke er representativ for vurderingen av de hydrologiske forhold i vassdraget. Det bør også tilføyes at NVE har brukt den samme beregningsperiode uten å anføre at denne skulle være «unormal».)

Når h.r.advokat Hagemann videre anfører at brukseierforeningens beregninger «bygger på en rekke forutsetninger som hver for seg kan vise seg å bli endret», er å bemerke at forutsetningene fremgår av beregningene, og det kan neppe reises tvil om at disse er realistiske. Grunneiernes sakkyndige har heller ikke hatt noe spesielt å bemerke til beregningsforutsetningene. Det er ikke anført noe konkret som skulle tilsi at tapene ved en minstevannstand skulle bli mindre enn det brukseierforeningen har beregnet.

Jeg kan vanskelig forstå at det av h.r.advokat Hagemann kan hevdes at det ikke er tale om avskrekkende tap, når det i et år som 1976 ville ha dreiet seg om hele 67 pst. av bestemmende års samlede vinterproduksjon i Finndøla og Fjone kraftverk. Det er altså tale om et tap lik ca. 2 ganger hele Fjone kraftverks vinterproduksjon. Dette refererer seg riktignok til tapet ved det høyeste sommervannstandsalternativet (1,5 m over LDV i Nisser

og 2,5 m over LRV i Fyresvatn), men også de lavere alternativene viser avskrekkende tap. Jeg gjentar at til tross for de anførsler som er fremkommet, kan det ikke aksepteres at saken har så stor betydning for distriktet. Det dreier seg tross alt om relativt beskjedne reguleringshøyder i innsjøer som har vært regulert i over 60 år. Jeg minner om at ved de tappemodifikasjoner som er gjort ved Hovedstyrets forslag, er vannstandsforholdene i Nisser og Fyresvatn blitt tilnærmet slik de var før Fjonereguleringene og før reguleringene i tilknytning til Finndøla Kraftverk.

Jeg fastholder at hvis man samtidig som man opprettholder krav om minstevannføring ut av Nelaug vil stille opp krav om minstevannstander i Nisser og Fyresvatn som forutsetter en tapping fra ovenforliggende magasiner, vil dette i tilfelle nødvendiggjøre en endring av manøvreringsreglementene for de ovenforliggende magasiner, som det ikke er hjemmel til. Jeg henviser til det jeg har anført herom i mitt brev av 29. august d. å.

Det er heller ikke riktig å sammenligne det påståtte pålegg om minstevannstand med brukseierforeningens plikt til ikke å underskride LRV. Kommer man nemlig ned mot LRV, vil følgen bli at tappingen etter hvert stanses, og vannføringen ut av Nelaug vil gå under den fastsatte normalminstevannføringen. Men når det gjelder den høyere sommervannstand som kreves, er det altså antydet at det skal tappes fra ovenforliggende magasiner for samtidig å holde de krevde minstevannstander og en minstevannføring ut av Nelaug.

Jeg vil i den forbindelse påpeke at også distriktets sakkyndige, siv.ing. Johan Kinck, erklærer seg enig i at det vil «være urimelig å tappe fra ovenforliggende magasiner og samtidig holde en forholdsvis stor minstevannføring ut av Nelaug».

Jeg fastholder i det hele at det ikke er hjemmel for å endre reglementene på en slik måte at det i realiteten er inngrep i de konsesjoner som er gitt. Dette så meget mer som konsesjonæren har innrettet seg etter den gitte konsesjon, og det ikke har inntrådt noen uforutsett situasjon. Det er fra h.r.advokat Hagemann henvist til at miljøvernstanken etter hvert gjør seg sterkere gjeldende, men et eventuelt endret syn på naturforhold kan ikke medføre en delvis tilbaketrekning av tidligere meddelte konsesjoner. Og jeg gjentar at naturvernanførslene synes temmeleg overdrevne i denne sak. Dessuten vil jeg peke på det behov man har for energi i dagens samfunn. Foruten miljøverntanken og ved siden av denne gjør det seg gjeldende en sterk tendens til og ønske om å utnytte de anlegg man alt har utbygd på den mest rasjonelle og optimale måte. Dette henger sammen med den energisituasjon som landet står overfor og spesielt den svake balanse for elektrisk kraft man venter å få i årene fremover.

H.r.advokat Hagemann hevder til slutt at regulanten har fått fordeler ved at fløtningen i vassdraget er nedlagt, og at disse fordeler ikke ensidig bør komme kraftproduksjonen til gode. Det må imidlertid her påbekes at kraftselskapene i begynnelsen av 1950-årene bekostet byggingen av tømmerrennene forbi alle kraftstasjonene (der elven utgjorde de vanskeligste fløtningspartiene) for å redusere vannslippingen. At fløtningen i vassdraget nå er nedlagt, vil derfor bare føre til helt ubetydelige fordeler for kraftproduksjonen.»

Høyesterettsadvokat Otto Chr. Hagemann avga følgende uttalelse i brev av 4. januar 1978:

«Jeg viser til h.r.advokat Jan Dahls brev av 6. f. m. til det ærede Departement.

Da brevet i alt vesentlig inneholder gjentagelser kan jeg ikke se at det er tilført saken nye realitetsopplysninger. Brevet foranlediger derfor heller ikke ytterliger anførsler fra min side, idet jeg fastholder det som tidligere er gjort gjeldende i saken.

Da jeg går ut fra at spørsmålet om endring av manøvreringsreglementet nå er tilstrekkelig utredet fra alle sider, ber jeg på vegne av Fyresdal kommune om at det må bli truffet en avgjørelse så snart som mulig, slik at man ikke risikerer å oppleve nok en tappesesong uten et nytt og tidsmessig reglement.»

Høyesterettsadvokat Jan Dahl har sendt følgende brev datert 17. februar 1978:

«Jeg tillater meg høfligst å minne om ovennevnte sak og gi uttrykk for at det vil være av stor betydning at det er tatt standpunkt til manøvreringsreglementet før en ny sommerperiode inntrer, 1. mai. Jeg tillater meg også å henlede oppmerksomheten på at man har gående skjønnsbehandling for Nisser og Fyresvatn der skjønnsretten har foretatt befaring. Man er faktisk nå kommet i den situasjon at man er redd for at enkelte av skjønnsmennene vil kunne falle fra og at et betydelig arbeid derfor vil kunne måtte bli foretatt på nytt.»

Høyesterettsadvokat Helge Jakob Kolrud har avgitt følgende uttalelse i brev av 1. mars 1978:

«Jeg viser til den foreliggende korrespondanse i saken, senest h.r.advokat Otto Chr. Hagemanns brev av 4. januar d. å. og h.r.advokat Jan Dahls brev av 17. d.s.

M. h. t. de rettslige spørsmål som er reist er jeg enig med h.r.advokat Hagemann i at andre, nye konsesjoner ikke begrenser reguleringsmyndighetenes adgang til med hjemmel i reglementets post 11 å foreta de endringer av reglementet som hensynet til almene interesser krever. Konsesjonæren i Fjone og Finndølavassdragene har derfor ikke rettslig vern mot h j e m l e d e forandringer av reglementet for andre deler av vassdraget, selv om endringen rent faktisk får betydning, men må til enhver tid tilpasse seg de forhold som lovlig blir etablert i vassdraget. Noen rettslig skranke for å endre reglementet slik det åpenbart er behov for av hensyn til de almene interesser foreligger derfor etter min mening ikke.

Forøvrig er jeg enig i at saken nå må anses tilstrekkelig utredet fra alle sider og at det er av stor betydning at departementet nå treffer en avgjørelse i så god tid som mulig før sommersesongen.»

Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har avgitt følgende uttalelse i brev av 6. mars 1978:

«En viser til departementets brev av 13. september 1977 m/bilag og av 31. mai 1977.

Ved Hovedstyret har en gjennomgått i det vesentlige de framlagte beregninger over konsekvensene av tvungen tapping til Nisser- og Fyresvatn.

Arendals Vassdrags Brukseierforening har foretatt en omfattende beregning, og resultatet synes rimelig, og en har ingen kommentarer til tallene.

Prisrelasjonene mellom sommer- og vinterkraft har grovt regnet vært satt 1 : 2. Dette forhold vil stort sett bestå i overskuelig framtid.

Importmulighetene, spesielt om vinteren, er, og vil være begrenset. En kan derfor ikke være garantert at pålagt ekstra produksjon om sommeren i sin helhet kan erstattes med importert varmekraft i etterfølgende vinter. I verste fall kan det føre til tilsvarende økning i innskrenkning og rasjonering.

For øvrig peker en på at Hovedstyret ved sin behandling av saken har sett vasstandsforholdene ved Fyres- og Nisservatn ved gjennomføring av de nye reguleringer i forhold til de vasstandsforhold i samme vatn som en ville ha hatt ved bruk av gjeldende manøvrereringsreglement fullt ut uten disse reguleringer. En slik sammenligning framgår av Hovedstyrets brev av 27. januar 1976 og som en spesielt viser til. Hovedstyret mener en slik relativ skadevurdering ikke bør mangle.»

Departementet skal bemerke:

Gjeldende reglement ble fastsatt ved kongelig resolusjon 19. juli 1930 og endret ved kongelig resolusjon 17. mars 1950. Reglementet omfatter lavlandsmagasinene Vråvatn, Nisser, Fyresvatn, Drang og Nelaug. Før 1950 var det ikke bygget ut andre magasiner i Arendalsvassdraget.

I årene 1952—70 ble det bygget ut magasiner for kraftverkene Skafså I og II og Fjone ovenfor Vråvatn og Nisser. Ovenfor Fyresvatn er det anlagt magasiner i forbindelse med utbyggingen av Finndøla kraftverk. For nevnte reguleringer er det fastsatt særskilte manøvreringsreglementer.

Arendals Vassdrags Brukseierforening (AVB) har søkt om en endring av reglementet for å oppnå en klargjøring og modernisering av det gjeldende reglement. Brukseierforeningens medlemmer er Aust-Agder Kraftverk, Vestfold Kraftselskap, Arendals Fossekompani, Rygene-Smith Tommesen og Arendal Elektrisitetsverk. Arendals Fossekompani har ikke funnet å kunne gi sin tilslutning til søknaden.

I sin uttalelse til departementet har Hovedstyret foreslått at tappingen ut av Nisser og Fyresvatn skal reduseres, samtidig som minstevassføringen fra Nelaug lenger ned i vassdraget blir redusert i forhold til gjeldende reglement.

Under behandlingen av saken har magasinkommunene Nissedal, Fyresdal og Kviteseid i tillegg krevd at det i reglementet skal fastsettes minstevannstander i sommertiden på henholdsvis 0,7 m under HRV i Nisser og 1 m under HRV i Fyresvatn. Reguleringshøyden i de to magasinene er henholdsvis 3 m og 4,5 m.

Bakgrunnen for det nevnte krav fra magasinkommunene er den forverring som de ovenforliggende reguleringer for Fjone og Finndøla har ført til for vannstanden i Nisser og Fyresvatn. Den reduserte vannstand har gitt vannene et sterkt skjemmende utseende, dårligere bademuligheter og resipientforhold, hindret ferge- og båttrafikken, og innskrenket fiskemulighetene. På lang sikt vil også turistnæringen kunne bli påført betydelige tap. Kommunene har også lagt vekt på den sentrale plassering vannene har i bygdene, og vist til at store deler av kommunenes innbyggere sogner til de nevnte vann.

AVB har avvist kommunenes krav om en fast minstevannstand; noe som ville innebære tapping fra de ovenforliggende magasiner for Fjone og Finndøla kraftverker.

Av elvekommunene har Øyestad og Grimstad ingen innvendinger mot Hovedstyrets forslag, mens Hisøy, Froland og Åmli går imot; hovedsakelig av hensyn til elvas funksjon som resipient og vannkilde.

Når det gjelder Hovedstyrets innstilling i saken, vil departementet slutte seg til Hovedstyrets forslag i den utstrekning dette innebærer en viss bedring for de berørte magasinkommuner. Inntil nå har magasinkommunene båret de alt overveiende ulempene ved reguleringene. Hovedstyrets forslag vil innebære en viss forverring for elvekommunene nedenfor ved at vannføringen blir noe redusert. Departementet mener likevel at dette er forsvarlig sett på bakgrunn av den fordel magasinkommunene derved vil oppnå, samtidig som reduksjonen av vannføringen i elva neppe vil føre til vesentlige endringer når det gjelder elvens funksjon som resipient og vannkilde.

Utover Hovedstyrets forslag vil det bli spørsmål om de ovenforliggende reguleringinteresser skal pålegges tapping for å holde en fast minstevannstand i Nisser og Fyresvatn om sommeren. Som grunnlag for sitt krav har

magasinkommunene her vist til det gjeldende reglements pkt. 11, som gir Kongen adgang til å foreta de reglementsendringer som er nødvendig av hensyn til almenhetens interesser uten erstatning til konsesjonæren.

Pkt. 11 har følgende ordlyd:

«Forandringer i reglementet kan foretas av Kongen etter at Fellesfløtningsforeningen, vannkraftanleggene og de interesserte kommuner har hatt anledning til å uttale seg. Forandringer som foretas fordi slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for føltningen eller andre almene interesser kan foretas uten erstatning til konsesjonæren, og med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann.»

Saken berører som nevnt en rekke kommuner med tildels motstridende interesser. Arendalsvassdraget kan i denne sammenheng ses i tre avsnitt: Lavlandsmagasinene Fyresvatn og Nisser der det nå i flere år har oppstått betydelige ulemper, de ovenforliggende magasiner til Fjone og Finndøla kraftverker der vannet blir holdt tilbake for vinterkraftproduksjon, og den nedenfor liggende elvestrekning. Med Hovedstyrets forslag kan ulempene sies å bli noe bedre fordelt enn tidligere. Det synes imidlertid klart at dette i tørre perioder ikke er tilstrekkelig til å gjøre forholdene i Fyresvann og Nisser tilfredsstillende. De to kommuners krav om minstevannstand om sommeren aktualiserer derfor spørsmålet om slipping av vann fra ovenforliggende magasiner dersom en rimelig vannføring i det nedre avsnittet skal kunne opprettholdes. En endret manøvrering av disse magasinene ville flytte noe av ulempene oppover, men det er den samme brukseierforeningen som er konsesjonær i alle tre avsnittene. Under de møter og befaringer som har vært holdt har brukseierforeningen antatt at det ikke er rettslig adgang til å «gripe inn i konsederte rettigheter», dvs. å endre manøvreringsreglementet til ugunst for konsesjonæren.

Hovedstyret uttaler i samme retning at dersom man står fritt, ville de beste grunner tale for å slippe vann for å opprettholde en bedre fyllingsgrad i de to magasinene.

I de senere år har vannstanden i de to vann i perioder av sommeren ligget ned mot LRV, noe som må sees i sammenheng med de siste års tørkesomre. Den lave vannstand har i Fyresvatn ført til at stor strandpartier har blitt blottlagt. Dette har vært til skade for badeliv og båtbruk, samtidig som det i nordenden av vannet har ført til en vesentlig forverring av resipientforholdene. Også rundt Nisser er store strandpartier blitt blottlagt. Flere fiskeplasser er blitt ødelagt, merkbare erosjonsskader er oppstått, samtidig som badeliv og båtbruk er blitt hindret. De almene interesser er som følge av den lave vannstand blitt sterkt skadelidende, noe som er kommet klart frem både ved befaring og møter som er gjennomført.

Til de rettslige spørsmål som melder seg er departementet tilbøyelig til å ta som utgangspunkt at manøvreringsreglementets post 11, sammen med den ulovfestede omgjøringsadgang i forvaltningsretten, må kunne gi grunnlag for endringer til ugunst for konsesjonæren uten at det derved oppstår noe erstatningsansvar for det offentlige. Det må kunne tillegges betydelig vekt at det i reglementet er tatt klart forbehold om adgang til endringer uten erstatning til konsesjonæren når almene hensyn krever det.

Generelt er det er spørsmål om å være bundet av de vilkår og forutsetninger som er fastsatt i konsesjonene helt til utløpet av 50 år, da en alminnelig revisjon normalt kan skje. Ofte vil hensyn som i dag tillegges økende vekt, f. eks. landskapsestetiske eller andre verneinteresser, kunne tale sterkt for justeringer i perioden, særlig der det oppstår virkninger som ikke er vurdert under konsesjonsbehandlingen. I nærværende sak ble mulige skadevirkninger ved Fyresvatn og Nisser tillagt sterk vekt i behandlingen i Stortinget i 1930, i det et betydelig mindretall gikk imot konsesjon på dette grunnlag.

De reelle hensyn som kan anføres for almenhetens interesser er tungtveiende. I den helhetsvurdering som departementet må foreta, vil de almene behov måtte avveies mot de tap brukseierforeningen vil bli påført.

Når en tidligere har vært tilbakeholdende med reglementsendringer til ugunst for konsesjonæren, er det bl. a. fordi pålegg om økt sommervannføring vil redusere vintekraftproduksjonen. I et produksjonssystem med flerårsmagasiner, bedret samkjøring og ikke minst import- og eksportmuligheter, vil imidlertid den store prisforskjellen mellom sommer- og vinterkraft jevnes mer ut.

Departementet har vurdert forholdene omkring konsesjonsbehandlingen både før fastsettelsen av det opprinnelige reglement for Fyresvatn og Nisser og i forbindelse med de ovenforliggende reguleringer. Det viser seg da at mens man i 1930 var sterkt opptatt av mulige skadevirkninger langs de to lavlandsmagasiner, så var dette spørsmålet knapt nevnt i forbindelse med behandlingen av Fjone og Finndølareguleringene. Likevel var det nok klart for distriktet at de ovenforliggende reguleringer ville føre til en reduksjon av vannstanden i Nisser og Fyresvatn, og at dette til en viss grad ville føre til ulemper

for de almene interesser. Erfaringene fra de siste års tørkesomre har likevel vist at de almene interesser er blitt langt sterkere skadelidende enn forutsatt.

Det må likeledes tillegges vekt at den alminnelige samfunnsoppfatning har endret seg i løpet av de senere år. Miljø- og naturvernmessige hensyn har fått en større gjennomslagskraft overfor de mer økonomiske betraktninger.

Ved en samlet avveining har departementet funnet å måtte tilrå at det for en periode om sommeren fastsettes en viss minstevannstand i Nisser og Fyresvatn som sikrer mot de verste ulemper som en tørkeperiode gir etter det någjeldende reglement. På den annen side bør det økonomiske tap for brukseierforeningen holdes på et så lavt nivå som mulig. Hensynet til energisituasjonen tilsier også en viss forsiktighet i og med at en minstevannstand vil kunne føre til reduksjon av vinterkraftproduksjonen fra Fjone og Finndøla kraftverker.

Departementet har derfor bedt brukseierforeningen og NVE beregne kraftfordelingstap og flomtap og de derav følgende økonomiske konsekvenser ved alternative minstevannstander i Nisser og Fyresvatn. Prisdifferansen mellom sommer- og vinterkraft er satt til 5 øre/kWh. Det beregnede tap er fermkommet ved sammenligning med den antatte produksjon i henhold til Hovedstyrets forslag til manøvreringsreglement.

Departementet har funnet å kunne begrense pålegget om minstevannstand til perioden 15. juni—15. august. Det er i dette tidsrom det er av størst betydning for kommunene at det blir holdt en viss minstevannstand i de to vann.

For Nissers vedkommende har departementet festet seg ved en minstevannstand på 1 m over LRV. Dette vil gi et fordelingstap i middel på 2,6 GWh, som tilsvarer et økonomisk tap på kr. 130 000 pr. år for brukseierforeningen. Flomtapet vil bli helt minimalt. Vannstander over dette nivå vil gi uforholdsmessige foredlingstap og flomtap som ikke vil stå i forhold til det som i så fall ville være vunnet av hensyn til almenheten.

For Fyresvatn synes en minstevannstand på 2 m over LRV å ville bøte på de verste ulemper i eventuelle tørkeperioder. Foredlingstapet vil beløpe seg til 1,7 GWh i middel, som tilsvarer et økonomisk tap på kr. 85 000 pr. år. Heller ikke her vil det oppstå flomtap av noen betydning. Vannstander over dette vil som for Nissers del gi foredlings- og flomtap av for stort omfang.

Det samlede tap for Brukseierforeningen vil etter departementets forslag bli på ca. kr. 215 000 i et middelår.

Middelproduksjonen i Fjone kraftverk er 120 GWh, hvorav det alt vesentlige er produksjon av vinterkraft. Den foreslåtte endring vil derfor føre til en omlegging til sommerkraft av ca. 2 pst. av vinterkraftproduksjonen i et middelår.

I Finndøla kraftverk er middelproduksjonen 300 GWh, hvorav 210 GWh er vinterkraftproduksjon. Endringen som tilrås vil her medføre en omlegging fra vinterkraft til sommerkraft på ca. 1 pst. i et middelår. For å holde den pålagte minstevannstand i Fyresvatn og Nisser vil det år om annet nødvendigvis måtte tappes fra de ovenforliggende magasiner i Fjone og Finndøla. Departementet finner det imidlertid ikke nødvendig med noen tilsvarende endring av manøvreringsreglementene for de ovenforliggende reguleringer. Det er i denne sammenheng ønskelig å se hele vassdraget under ett. Brukseierforeningen innehar samtlige reguleringer i vassdraget, og det er derfor opp til foreningen selv fritt å innrette den totale manøvrering av samtlige magasiner slik at minstevannstanden i Fyresvatn og Nisser kan opprettholdes.

Departementets tilråding til endring av manøvreringsreglement er for øvrig i det alt vesentlige i samsvar med Hovedstyrets forslag.

I reglementets pkt. 2, 4. ledd er det bestemt at det så vidt mulig skal holdes en minstevannføring ut av Nelaug på minst 40 m^3/sek. i sommertiden. Dersom Brukseierforeningen skulle finne det nødvendig å underskride den fastsatte minstevannføringen, må den etter søknad på forhånd ha fått tillatelse fra Vassdragsdirektoratet til dette. Vassdragsdirektoratet skal så før søknaden blir avgjort, innhente uttalelser fra Fiskerikonsulenten for Østlandet av hensyn til laksen i nederste del av vassdraget.

I reglementet pkt. 2, 5. ledd er det fastsatt at lavvannsføringen i Nisserelv og Fyreselv ikke må forminskes. I fyllingsberegningene er lavvannsføringen satt til 6 m^3/sek. ved Høgefoss og 4 m^3/sek. ved Dynjanfoss. Departementet forutsetter at disse tallene for lavvannsføringen ikke underskrides.

I pkt. 7 er det bestemt at reglementet kan endres dersom vannslippingen medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser. I den sammenheng er det noe uvisst hvordan det nye reglementet vil innvirke på laksens oppgang og reproduksjon i elva og på utøvelsen av laksefisket når minstevannføringen ut av Nelaug settes ned til 40 m^3/sek. Fiskerikonsulenten har gitt uttrykk for

at det kan være ønskelig å ta opp spørsmålet om laksen på et senere tidspunkt ut fra de erfaringer man gjør med det nye reglementet. Departementet forutsetter at bestemmelsen om minstevannføring ut av Nelaug skal kunne vurderes på ny dersom reglementet medfører skadevirkninger for laksen etter pkt. 7.

Departementets forslag til endret manøvreringsreglement for regulering av Vråvatn, Nisser, Fyresvatn, Drangsvatn og Nelaug i Arendalsvassdraget har følgende ordlyd:

1.

Reguleringer.

Magasin	Reguleringsgrenser Øvre kote	Nedre kote	Reg.-høyde m
Vråvatn	247,87	246,39	1,48
Nisser	246,76	243,76	3,00
Fyresvatn ..	279,65	275,15	4,50
Drangsvatn .	272,86		
Nelaug	140,31	137,31	3,00

Høydene refererer seg til Norges Geografiske Oppmålings Normal Null 1954.

Reguleringsgrensene skal markeres med faste og tydelige vannstandsmerker som Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen godkjenner.

2.

Etter 1. mai skal dammene for Nisser og Fyresvatn manøvreres slik at magasinene fylles så hurtig som mulig til 1 m under høyeste reguleringsgrense, idet det dog fra disse magasiner kan foretas slik tapping at det kan holdes en gjennomsnittlig vassføring ved Høgefoss på 20 m³/sek. og ved Dynjanfoss på 10 m³/sek. De nevnte gjennomsnitt beregnes over den til enhver tid forløpne tid etter 1. mai som vannstanden i vedkommende magasin har ligget lavere enn 1 m under høyeste reguleringsgrense. Tappebegrensningene gjelder fra 1. mai til 1. oktober i den tid vannstanden i vedkommende magasin ligger lavere enn 1 m under høyeste reguleringsgrense. I perioden 15. juni—15. august skal det holdes en nedre reguleringsgrense i Nisser på kote 244,76 og i Fyresvatn på kote 277,15.

Vann tappet fra ovenforliggende reguleringer, dog unntatt Skafsåreguleringene (Skrevatn, Bordsjø, Urvatn og Hyllebuhyl), kommer i tillegg til de i første ledd nevnte gjennomsnittlige vassrøringer.

Den øverste halve meter i Nisser og i Fyresvatn må ikke fylles ved hjelp av dammene før vårflommen antas å være kulminert — unntatt for å hindre forhøyelse av store flommer nedenfor i vassdraget.

Det skal såvidt mulig holdes en vassføring ut av Nelaug på minst 40 m³/sek. Det kreves tillatelse fra Vassdragsdirektoratet for å underskride denne vassføring.

I den utstrekning det er nødvendig for å holde denne vassføring kan det tappes fra Nisser og Fyresvatn selv om de tappebegrensninger som er angitt i første ledd måtte bli overskredet. Denne tapping fordeles likt på Høgefoss og Dynjanfoss.

Det skal ved manøvreringen has for øyet at vassdragets flomvassføring ikke forøkes. Heller ikke må lavvassføringen i Nisserelv nedenfor Høgefoss Kraftverk, i Fyreselv nedenfor Dynjanfoss Kraftverk og i Nidelv forminskes til skade for andres rettigheter eller almene interesser.

For øvrig kan vannslippingen skje etter brukseierforeningens bestemmelse, jfr. dog punkt 3 og 4 nedenfor.

3.

Regulering av Drangsvatn skal kun skje i forbindelse med fløting. Dammen må kun benyttes til heving av vannstanden når fløting pågår fra Fyresdal.

4.

Fløting.

Dersom den alminnelige fløting i vassdraget helt eller delvis gjenopptas, skal det avgis det til den alminnelige fløtingen nødvendige vann etter nærmere bestemmelse ved overenskomst eller skjønn.

5.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende samt at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander samt observeres og noteres om det forlanges, nedbørmengder, temperatur, snødybder m. v. Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare for hele reguleringstiden.

6.

Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som godtas av vedkommende departement.

Hovedstyret kan bestemme hvor damvokterne skal bo og at de skal ha telefon i sin bolig.

7.

Viser det seg at slipping etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser, kan Kongen uten

erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

Forandringer i dette reglement kan bare foretas av Kongen etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

I medhold av lov om vassdragsreguleringer av 14. desember 1917 fastsettes nytt manøvreringsreglement for regulering av Vråvatn, Nisser og Fyresvatn, Drangsvatn og Nelaug i Arendalvassdraget i samsvar med utkast inntatt i Olje- og energidepartementets tilråding av 19. juni 1978.

13. Kraftverkene i Orkla.

(Tillatelse til erverv og regulering av Orkla og Grana.)

Kongelig resolusjon av 16. juni 1978.

Stortinget har i møte den 25. mai 1978 fattet følgende vedtak:

«Stortinget samtykker i at Karftverkene i Orkla ved Trondheim Elektrisitetsverk, Sør-Trøndelag Kraftselskap og Hedmark Kraftverk får tillatelse til ekspropriasjon, erverv og reguleringer i Orkla- og Granavassdraget for utbygging av kraftverkene Storeng, Botnan, Brattset, Øvre og Nedre Grana og Svorkmo, alt i det vesentlige i samsvar med Olje- og energidepartementets foredrag av 27. januar 1978 og industrikomitéens innstilling.»

Vedtaket var i samsvar med innstilling fra industrikomitéen i Innst. S. nr. 294 for 1977—78. Denne bygget på departementets tilråding i St. prp. nr. 86 samme år, men fravek proposisjonen når det gjaldt utkastet til ervervs- og reguleringsbestemmelser på følgende punkter:

1. Konsesjonsavgifter til kommuner er hevet til kr 8,50 pr. nat.hk. I St. prp. nr. 86 for 1977—78 var avgiftene foreslått satt til kr 8,00 pr. nat.hk. til kommunene.
2. Post 18, pkt. IX endres slik at vilkåret gir mulighet for en raskere avgjørelse angående utløsning av fiskerettighetene i elvemunningen enn det vilkåret som er foreslått i St. prp. nr. 86. Vilkåret gis følgende utforming:
   «Konsesjonæren kan av departementet bli pålagt å gjennomføre og betale utgiftene ved innløsning av fiskerettighetene i det område i sjøen som ligger nærmest utløpet av Orkla for å avbøte de virkninger som reguleringen kan få ved at laksen blir gående lenger i munningsområdet.»
3. I post 18 I endres «Svorkmo kraftverk» til «kraftverkene» slik at denne vernebestemmelsen gjelder generelt for hele utbyggingsområdet.

Etter at de av Stortinget vedtatte endringer er innarbeidet, blir ervervs- og reguleringsvilkårene sålydende:

«1.

Konsesjonen gis på ubegrenset tid.

Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 50 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjonen innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jfr. konsesjonslovens § 4, 3. ledd, og vassdragsreguleringslovens § 10, post 2. siste ledd.

Konsesjonen kan ikke ovedras.

De utførte reguleringS- og overføringsanlegg eller andeler deri kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vassfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten av kr 1,00 pr. nat.hk., beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som de konsederte vassfallene etter den foretatte utbygging, regulering og overføring kan frembringe med den påregnelige vassføring år om annet og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer av kr 8,50 pr. nat.hk., beregnet på samme måte.

Etter 10 år kan fastsettelsen av avgiften tas opp til ny prøvelse.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter inntrer etter hvert som vasskraften tas i bruk. Avgiftene har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente.

3.

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vassforbruket samt angående avgivelse av kraft, jfr. post 21 skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av vedkommende departement.

4.

Arbeidet må påbegynnes innen en frist av 2 år fra konsesjonens datum og fullføres innen en ytterligere frist av 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen.

I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av overordentlige tildragelser (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversit tes uten tillatelse fra vedkommende departement, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen av kr 100.

5.

Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anleggene fortrinnsvis anvende norske varer, for så vidt disse kan fås like gode, tilstrekkelig hurtig, herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen — samt til en pris som ikke med mer enn 10 pst. overstiger den pris med tillagt toll, som de kan fås for fra utlandet. Er det adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som repreprenterer det største inenlandske arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere, når bare ovennevnte prisforskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges. Toll og pristillegg tilsammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske varepris (eksklusive toll). I tilfelle av tvist om dette, avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknad om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

For overtredelse av bestemmelsene i denne post betaler konsesjonsnæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulkt av inntil 15 pst. av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

6.

Forsikring tegnes fortrinnsvis i norske selskaper, hvis disse byr like fordelaktige betingelser som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse.

7.

Konsesjonæren er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer, i anleggstiden helt eller delvis å dekke utgiftene til legehjelp for arbeiderne og funksjonærene ved anlegget og deres familier og til oppførelse eller utbygging av sykehus eller sykestue.

Det kan pålegges konsesjonæren, etter vedkommende departements nærmere bestemmelse, helt eller delvis å bære utgiftene til vedkommende kommunes alminnelige forebyggende helsetjeneste og alminnelige sosiale tiltak.

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

8.

Konsesjonæren er i nødvendig utstrekning forpliktet til på rimelig vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene og deres familier sunt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

9.

Konsesjonæren plikter før arbeidet påbegynnes å sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige befolkning som er knyttet til anleggene, eller hvis departementet måtte finne det mer hensiktsmessig og ikke vesentlig dyrere, å delta i oppføring, utbedring eller nedbetaling av permanent forsamlingslokale, f. eks. samfunnshus.

Konsesjonæren skal stille inntil kr 50 000 til rådighet for allmenndannende virksomhet og geistlig betjening etter Kirkedepartementets nærmere bestemmelse.

10.

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold og drift av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt departementet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for departementet detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene og vassdragets utbygging. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Innen en rimelig økonomisk ramme plikter konsesjonæren å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det landskapsarkitektoniske resultatet blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Opprydningen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift.

Midlertidige hjelpetiltak kan kreves pålagt slik at de senere blir til varig nytte for allmennheten dersom det kan skje uten forholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget. Ansvar for hjelpeanlegget kan ikke overdras til andre uten departementet samtykke.

11.

Konsesjonæren plikter å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsetting av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning.

Konsesjonæren plikter å bekoste nødvendig omlegging av de riks-, fylkes- og øvrige veger som blir berørt.

Veger, bruer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmennheten med mindre departementet treffer annen bestemmelse.

12.

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vassføring eller vannstand, kan departementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler (grunndammer), foreta elvekorreksjoner, opprenskninger m. v. for å redusere skadevirkninger. Tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan departementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

13.

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes etter bestemmelser

Dersom intet annet blir pålagt konsesjonæren skal reguleringssonen være fri for trær og busker som er over 1,5 m høye, eller har over 5 cm diameter målt 25 cm fra bakken. Gjenstående stubber skal være 25 cm lange. I rimelig grad kan departementet pålegge ytterligere rydding.

Dersom vegetasjonen over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers angitt i denne posten.

Ryddingen av reguleringssonen skal være gjennomført senest 1 år etter første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14.

Konsesjonæren plikter i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper eller utgifter å unngå ødeleggelser av naturforekomster og områder, når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner, eller på grunn av områdets naturskjønnhet eller egenart. Så fremt slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal Statens naturvernråd underrettes i god tid på forhånd.

Konsesjonæren skal videre i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i henhold til lov av 29. juni 1951 nr. 3, eller andre kulturhistoriske lokaliteter bli berørt, og i tilfelle straks gi melding om dette til vedkommende museum. Viser det seg først mens arbeidet er igang at det kan virke inn på fortidsminner som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.

Om bestemmelsene i denne post gis vedkommende ingeniører eller arbeidsledere nødvendig underretning.

15.

Vasslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

En norsk statsborger som vedkommende departement godtar, skal foreta manøvreringen. Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

For så vidt vasslippingen foregår i strid med reglementet, kan konsesjonæren pålegges en tvangsmulkt til staten av inntil kr 10 000 for hver gang etter departementets nærmere bestemmelse.

16.

Anleggenes eier skal etter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske observasjoner som i det offentliges interesse finnes påkrevet, og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser betegnes ved faste og tydelige vasstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Norges Geografiske Oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført.

17.

Konsesjonæren plikter å treffe nødvendige midlertidige tiltak — herunder isbryting — for å søke å avhjelpe de skader og ulemper som reguleringene kan føre med seg for sjøverts trafikk ved havneområdet i Orkanger som følge av øket isproduksjon. Innen 10 år etter at de første reguleringene er tatt i bruk, plikter konsesjonæren å holde skjønn til fastsettelse av erstatninger eller permanente tiltaksordninger i forbindelse med havneområdet.

18.

I.

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og kraftverkdriften å gjøre, tar de nødvendige hensyn for å forebygge skader på vilt- og fiskebestandene som berøres av utbyggingene, reguleringene og den øvrige drift av anleggene. Hernuder skal konsesjonæren søke å forebygge forurensing og tilslamming av vassdraget. Dersom det under utsprengning av tunneler m. v. for kraftverkene påtreffes forekomster av svovelkis, kobber og sink, skal dette straks meldes fra til Statens Forurensningstilsyn som skal godkjenne deponering av slike masser. Det er ikke tillatt å deponere kisholdig eller sinkholdig materiale fra kraftstasjoner eller tunneler på en slik måte at det kan være til skade for fisket i Orklavassdraget. Spyling av tunneler skal såvidt mulig foretas under stor vassføring i Orkla. I inntaket fra Raubekken eller i tilløpstunnelen for Svorkmo kraftstasjon skal nødvendige installasjoner foretas slik at avløpet fra Raubekken ikke føres til Bjørset i tilfelle driftsstans i stasjonen.

II.

Etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement plikter konsesjonæren:

a) å bygge sperre for oppgående laks og sjøørret ved utløpet fra Svorkmo, Grana og Brattset kraftverker,
b) å bygge sperre for å hindre at utvandrende fisk blir ført inn i tilløpstunnelen ved Bjørset, eventuelt å stanse kraftverksdriften under smoltvandringen,
c) å bygge, justere og vedlikeholde fisketrapp forbi dammen ved Bjørset og å gjennomføre de nødvendige modellforsøk i denne forbindelse.

III.

Alle forandringer av vassføringen i vassdraget som følge av kraftverksdriften må skje med myke overganger.

I det naturlige elveleiet nedenfor inntaksdammen ved Bjørset skal det i den del av perioden 1. mai—1. september som faller utenom selve vårflommen slippes en minstevannføring som i gjennomsnitt skal fastsettes av departementet til mellom 20 m^3/sek og 30 m^3/sek. I tiden fra 1. september og til gytingen er avsluttet ca. 25. oktober skal minstevannføringen fastsettes av departementet mellom 10 m^3/sek og 15 m^3/sek og kan fra 25. oktober til utgangen av oktober måned trappes jevnt ned til 4 m^3/sek som skal være minste tillatte vannføring i resten av året.

Utbyggerne skal bekoste nærmere undersøkelser for å søke å fastsette den endelige vannføringen i sommer- og gyteperioden.

Inntil endelig pålegg er fastsatt slippes i tiden 1. mai—1. september på samme måte en vannføring på 20 m^3/sek og i tiden fra 1. september og til gytingen er avsluttet ca. 25. oktober en vannføring på 10 m^3/sek.

Etter nærmere avtale med en tilsynsmann oppnevnt av Miljøverndepartementet foretas slippingen slik at en får en hensiktsmessig variasjon i vassføringen i tiden etter flomvassføringen.

Under ekstraordinære forhold med ekstremt liten avrenning fra regulerte og uregulerte felt, kan den garanterte minstevassføringen fastsatt til mellom 20 m^3/sek og 30 m^3/sek bare gjennomføres ved tapping fra kraftverkenes magasiner. I slike situasjoner kan bestemmelsen om minstevassføring fravikes i forståelse med tilsynsmannen.

IV.

Departementet kan bestemme at vann fra magasinene i tida 15. juni—15. september skal tappes fra overflatelagene, såfremt utgiftene ved dette står i rimelig forhold til fordelene for fisken.

V.

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement eller den dette bemyndiger

a) å sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også smolt og annen flerårig fisk) av det antall de arter og stammer, den størrelse og kvalitet, og på den tid, sted og måte som måtte fastsettes, og dekke alle utgifter forbundet med fangst og stamfisk, klekking, foring og transport av den fisk som skal settes ut.
b) å bekoste fiskeri- og viltbiologiske undersøkelser, herunder langtidsundersøkelser og å delta i fellesfinansiering av større biologiske undersøkelser som omfatter de populasjoner som berøres av utbyggingen.
c) å dekke utgifter med utvidet jakt- og fiskeoppsyn.
d) å dekke utgiftene forbundet med etableringen av fredede soner ved utløpene fra Svorkmo, Grana og Brattset kraftverker, og ved inntaksdammen ved Bjørset.
e) å opprette 2 lokale viltfond på kr 100 000 hver for å kompensere de skader og ulemper som reguleringene fører til for faunaen på de tilgrensede områder ved magasinene i henholdvis øvre Orkla og Grana (uten takstnummer ved eventuelle skjønn).

Pengene skal brukes til å legge forholdene til rette for å bevare og utnytte viltet som en del av næringsgrunnlaget primært for den del av bygda som reguleringen må antas å få innflytelse på.

Pengene disponeres av viltnemnda i henholdsvis Tynset og Rennebu kommuner etter nærmere retningslinjer fastsatt av Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk.

VI.

Eventuelle korreksjoner av elveløpet for å redusere faren for kjøving nedenfor Brattset kraftverk må bare foretas i samråd med Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk.

VII.

I tilfelle Brattset kraftverk må stoppe, skal det være en vassføring på minst 10 m^3/sek i elva.

VIII.

Dersom det som følge av kraftutbyggingen oppstår skader som berører vilt- og fiskebestandene i området, tilpliktes konsesjonæren utover det som er nevnt ovenfor å bekoste ytterligere tiltak som Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk bestemmer, så fremt omkostningene står i rimelig forhold til det som derved vinnes.

IX.

Konsesjonæren kan av departementet bli pålagt å gjennomføre og betale utgiftene ved innløsning av fiskerettighetene i det område i sjøen som ligger nærmest utløpet av Orkla for å avbøte de virkninger som reguleringen kan få ved at laksen blir gående lenger i munningsområdet.

X.

Alle utgifter forbundet med nødvendig kontroll og tilsyn med overholdelse av ovennevnte vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår dekkes av konsesjonæren.

19.

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

20.

Når konsesjon er gitt, plikter anleggenes eier å innbetale til Tynset kommune kr 5 000 000, til Rennebu kommune kr 5 000 000, til Meldal kr 1 000 000 til Orkdal kr 1 000 000 som avsettes til næringsfond for kommunene.

Fondene anvendes etter nærmere bestemmelse av de enkelte kommunestyrer til fremme av næringsilvet i kommunen. Vedtekter for næringsfondet skal være undergitt godkjennelse av vedkommende departement.

21.

Konsesjonæren plikter å avgi inntil 10 pst. av den gjennomsnittlig kraftmengde som de konsederte vassfallene etter den foretatte utbygging, regulering og overføring kan frembringe med den påregnelige vassføring år om annet til den kommune hvor kraftanlegget er beliggende eller andre kommuner, derunder også fylkeskommuner.

Fordeling av kraften bestemmes av vedkommende regjeringsdepartement. Staten forbeholdes rett til å erholde inntil 5 pst. av kraften.

Pålegget om avgivelse av kraft kan etter begjæring av en interessent tas opp til ny avgjørelse etter 30 år.

Kraften kan kreves avgitt med en brukstid ned til 5 000 brukstimer årlig. Kraften avgis i den form hvori den produseres.

Elektrisk kraft uttas etter departementets bestemmelse i kraftstasjonen eller fra fjernledningene eller fra ledningsnettet, hva enten ledningene tilhører reguleringsanleggenes eier eller andre. Forårsaker kraftens uttakelse av ledningene økede utgifter, bæres disse av den som uttar kraften, enten denne er staten eller en kommune. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- eller samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vassfallene kan gi er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris.

Uenighet om prisen avgjøres av vedkommende departement.

Eieren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles kan forlanges oppgitt den bruks-tid som ønskes benyttet og dennes fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av departementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt

Eventuell avgivelse av overskytende kraftmengder i henhold til endret pålegg etter 2. ledd kan bare kreves etter hvert som kraft blir ledig.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter departementets bestemmelse å betale en mulkt til statskassen av kr. 2 pr. dag for hver kW som urettelig ikke er levert. Det offentlige skal være berettiget til etter departementets bestemmelse å overta driften av anleggene for eierens regning og risiko så vidt nødvendig til levering av den betingende kraft.

22.

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av vedkommende departement til kontroll med overholdelse av de oppstilte betingelser.

De med kontrollen forbundne utgifter erstattes det offentlige av konsesjonæren etter vedkommende departements nærmere fastsatte regler.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2, 4, 15, 21 og 22, første eller annet ledd, kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i ervervslovens § 26 og vassdragsreguleringslovens § 12, post 19.

For overtredelse av de i konsesjonen inntatte bestemmelser påløper en tvangsmulkt på kr 1 000 pr. dag eller kr 5 000 for hver overtredelse, såfremt det ikke er fastsatt annen straff for overtredelse av vilkåret. Mulkten kan inndrives ved utpanting.

23.

— Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelser å betale merkostnader forbundet med at det kan stilles skjerpede rensekrav til kloakkavløp som følge av reguleringen og/eller fastsettes kortere gjennomføringsfrist og/eller mer omfattende tilknytting til felles kloakkrenseanlegg eller andre tiltak i forbindelse med forurensning for all bebyggelse m. v. i de berørte kommuner.

— Konsesjonæren tilpliktes å betale merkostnadene til ny eventuelt endret vannforsyning som følge av regulering for alle som blir berørt. Vedkommende fylkesmann avgjør i mangel av minnelig overenskomst hvem som berøres og bidragets størrelse.

— Konsesjonæren tilpliktes å bekoste en omfattende vassdragsundersøkelse av hele Orklavassdraget med sidevassdrag og senere overvåkingsundersøkelse. Vedkommende departement skal godkjenne opplegget m. v. for undersøkelsen.

24.

Konsesjonæren kan pålegges etter departementets nærmere bestemmelse å bekoste lokalklimatiske undersøkelser i og etter anleggsperioden.

25.

Konsesjonæren plikter å dekke 75 pst. av omkostningene ved tilsetting av planlegger i hver av kommunene Tynset og Rennebu så lenge utbyggingsperioden i hver av kommunene varer.

26.

Konsesjonen skal tinglyses i de tinglag hvor anleggene er beliggende. Vedkommende departement kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene og overføringene kan medføre forpliktelser.»

Stortinget har vedtatt følgende manøvreringsreglement for regulering av Orkla og Grana:

«1.

A. Reguleringsmagasin:

	Naturlig vannstand	Reg.grenser Øvre	Nedre	Reg.-høyde m
Nerskogmagasinet	603,0	650,0	610,0	40,0
Falningsjøen	847,0	872,5	825,0	47,5
Sverjesjøen	867,7	872,5	867,7	4,8
Innerdalsmagasinet	765,0	813,0	778,0	35,0
Brevadmagasinet .	514,0	533,0	520,0	13,0
Bjørsetmagasinet .	128,0	129,5	129,0	0,5

Høydene refererer seg til NGO's høydesystem.

B. Overføringer:

a) Avløpet fra et felt på 6,8 km² i Stavåa overføres til Nerskogmagasinet.

b) Avløpet fra felter i Gjera og Tynna på i alt 17,1 km² kan via driftstunnelen Grana kraftverk føres til Nerskogmagasinet for lagring.

c) Avløpet fra Granas felt ved Norskog-Falningsjøen eller føres inn på driftstunnelen for Storeng kraftverk: Ya (155,4 km²), Russu (27,8 km²) og Sverja (19,9 km²).

d) Avløpet fra følgende felter overføres til Falningsjøen eller føres inn på driftstunnelen for Storeng kraftverk: Ya (155,4 km²), Russu (27,8 km²) og Sverja (19,9 km²).

e) Avløpet fra følgende felter overføres til Innerlandsmagasinet eller føres inn på driftstunnelen for Botnan kraftverk: Orkla ved Øvre Dølvad (219,1 km²), Næringsåa (41,9 km²), Storbekken (4,0 km²) og Gardåa (14,2 km²).

f) Avløpet fra Innas naturlige nedbørsfelt ved Innerdalsmagasinet (104,1 km²) sammen med overføringene under pkt. e overføres via Botnan kraftverk til Orkla ved Brevad.

g) Avløpet fra følgende felter føres inn på driftstunnelen for Brattset kraftverk: Ulvassbekken (5,1 km²), Nåva (60,5 km²) og Ea (6,0 km²).

h) Avløpet fra følgende felter føres inn på driftstunnelen for Svorkmo kraftverk: Raubekken (32,9 km²) og Svorka (293,6 km²).

2.

Fra vårflommens begynnelse skal alt tilløp innen Nerskogmagasinets reguleringsområde nyttes til oppfylling av magasinet inntil kote 648,0, og slipping av pålagt minstevannføring i Grana. Vasstanden må deretter ikke senkes under nevnte kote før 1. oktober.

Fra Øvre Dølvad, Innerdalsmagasinet, Falningsjøen og Ya ved Eventjønbekken skal det i tiden 1. mai—30. september slippes tilstrekkelig vannføring til vanning av dyr på beite og til å holde eventuelle terskelfammer fulle, dog minst 0,1 m³/sek. Resten av året skal vannslippet de samme stedene være minst 0,05 m³/sek. Vannslippingspålegget ved Øvre Dølvad og Eventjønbekken er dog begrenset til den naturlige vannføringen i henholdsvis Orkla og Ya.

Vintervannslippet fra Falningsjøen skal foregå så lenge det er mulig p. g. a. vannhøyden i magasinet.

Minstevannføringen på elvestrekningen forbi Yset målt ved Kvikne kirke skal være 2,5 m³/sek i tiden fra 1. mai—30. september og 0,5 m³/sek resten av året.

Ved vannslipp fra Litlefossmagasinet skal vannføringen nedenfor Litlefoss i perioden 1. mai—30. september være 0,5 m³/sek og 0,03 m³/sek resten av året.

Minstevannføringen ovenfor Brattset kraftverk skal i tiden 1. mai—30. september være 2 m³/sek og 0,5 m³/sek resten av året.

Fra Nerskogmagasinet skal det i tiden 1. mai—30. september slippes 0,1 m³/sek til Grana ved Nerskogmagasinet og 0,05 m³/sek resten av året.

I Svorka skal det i tiden 1. mai—30. september slippes en vannmengde på 0,1 m³/sek og en vannmengde på 0,05 m³/sek resten av året.

Fra Bjørsetmagasinet skal det i den del av perioden 1. mai—31. august som faller utenom selve vårflommen slippes en minstevassføring som i gjennomsnitt skal fastsettes mellom 20 m³/sek og 30 m³/sek etter departementets nærmere bestemmelse til enhver tid. I tida fra 1. september og til gytingen er avsluttet ca. 25. oktober skal minstevassføringen fastsettes mellom 10 m³/sek og 15 m³/sek etter departementets nærmere bestemmelse. Fra 25. oktober til utgangen av oktober måned trappes vassføringen jevnt ned til 4 m³/sek som er minste tillatte vassføring i resten av året. Etter nærmere avtale med en oppsynsmann oppnevnt av Miljøverndepartementet foretas slippingen slik at en får en hensiktsmessig variasjon i vassføringen i tida etter flomvassføringen.

Under ekstraordinære forhold med ekstremt liten avrenning fra såvel regulerte som uregulerte felt, da den garanterte minstevannføring fastsatt til mellom 20 m³sek og 30 m³/sek bare kan gjennomføres ved tapping fra kraftverkenes magasiner, kan bestemmelsen om minstevassføring fravikes i forståelse med tilsynsmannen.

Ovennevnte krav til minstevannføring og slipp av vann kan endres av departementet dersom vassdragsundersøkelsene som nevnt i konsesjonsvilkårenes pkt. 23 viser at dette er nødvendig av hensyn til forurensningssituasjonen i vassdraget.

Dersom den alminnelige forurensningsbelastningen, sammenliknet med forholdene på det tidspunkt konsesjonen ble gitt, øker vesentlig som følge av økt folketall, industriutvikling m. v., kan regulanten etter nærmere bestemmelse av departementet tilpliktes å endre ovenstående minstevannføringer.

I Brattset og Svorkmo kraftverker skal det anordnes arrangement for forbislipping av vatn ved eventuell driftsstans.

Med unntak for Botnan kraftverk meå utpreget døgnregulering ikke forekomme i den tid isvansker kan oppstå i vassdraget. Ellers må

endringer i vasslippingen for kraftverksdrifften skje med så myke overganger som mulig.

Det skal ved manøvreringen has for øye at flomvassføringen i vassdragene nedenfor magasinene såvidt mulig ikke økes.

For øvrig kan tappingen skje etter Kraftverkene i Orklas behov.

3.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende samt at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vasstander samt observeres og noteres om det forlanges, nedbørmengder, temperatur, snødybder m. v. Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare så lenge reguleringen består.

Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som godtas av vedkommende departement. Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen kan bestemme hvor manøvrererne skal bo, og at de skal ha telefon i sine boliger.

5.

Mulig tvist om forståelse av dette reglement avgjøres med bindende virkning av departementet.

6.

Viser det seg at vasslippingen etter reglementet medfører skadelige virkninger for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendig.

Endringer i reglementet kan bare foretas etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.»

Departementet skal bemerke:

Olje- og energidepartementet tilrår at det gis tillatelse i henhold til ervervsloven av 14. desember 1917 og vassdragsreguleringsloven av samme dato til erverv og regulering i Orkla-Granavassdraget på de vilkår og under de forutsetninger som er vedtatt av Stortinget. I tillatelsen inngår også nødvendig tillatelse i henhold til lov av 26. juni 1970 om vern mot vannforurensning § 4, jfr. § 10, første ledd. Videre tilrår departementet at det gis tillatelse etter vassdragslovens § 148 til å ekspropiere de nødvendige fallrettighetene for utbygging.

Tillatelsen etter vassdragsreguleringsloven omfatter:

Regulering av Falningsjø og Sverjesjø med overføring av Ya, Russu, Falninga og Sverja for utbygging av Storeng Kraftverk, regulering av Inna og Øvre Orkla med etablering av magasin i Innerdalen og overføring av Næringåa med Storbekken og med inntak av Gardåa for utbygging av Botnan Kraftverk, etablering av utjevningsmagasin ved Litlefoss og utbygging av Brattset Kraftverk og inntak av Ulvassbekken og Nåva på overføringstunnelen for sistnevnte kraftstasjon. En tilrår også at det gis tillatelse til inntak av Ea dersom det senere ikke blir gitt tillatelse til overføring av Stavåa og Døåa. Videre tilrås at det gis tillatelse til utbygging av Svorkmo Kraftverk med inntak av Raubekken og Svorka. Endelig tilrås at det gis tillatelse til regulering av Grana på Nerskogen og overføring av Jøla og Hella for utbygging av Øvre og Nedre Grana Kraftstasjon med plassering av sistnevnte ved Grindal.

Søknaden vedrørende neddemming av Minilla er avslått. Videre er det ikke gitt tillatelse til det omsøkte utjevningsmagasin ved Brevad: Istedet er det vedtatt at magasinet skal etableres ved Litlefoss. Videre er det vedtatt at Grana utbygges til Grindal og ikke Hol som den prinsipale søknad gikk ut på.

Når det gjelder tillatelsen til erverv, gjelder denne for samtlige fallrettigheter på utbyggingsstrekningen. Tillatelsen til ekspropriasjon etter vassdragsloven § 148 gjelder de private fallrettigheter. Spørsmålet om kjøp av statens fallrettigheter forutsetter man blir tatt opp med Statens Skoger snarest.

Industrikomitéen har forutsatt at om et lovforslag om senking av tidsrommet for ny prøving av konsesjonsavgifter fra 10 til 5 år blir vedtatt, vil denne endring bli gjort gjeldende for Orklautbyggingen. Energidepartementet vil gjøre en lovendring på dette punkt gjeldende for denne utbyggingen i samsvar med det som vil bli gjort gjeldende for statens utbygginger.

Industrikomitéen har understreket behovet for at de modellforsøk konsesjonæren er pålagt i henhold til post 18 II i vilkårene blir ført fram til et akseptabelt resultat så snart som mulig, da disse er viktige for den endelige fastsettelse av vannslippingen ved Bjørset-dammen, og dermed for bevarelsen av laksen. Komitéen har presisert at det må være en forutsetning at vannslippingen for øvrig alltid er stor nok til å fylle terskeldammer og tilstrekkelig for dyr på beite.

Komitéen har spesielt vist til pkt. 6 i manøvreringsreglementet og til post 23 i konsesjonsbetingelsene vedrørende størrelsen av vannslipping og konsesjonærens plikter vedrørende kloakkering, vannforsyning, undersø-

kelser og overvåking i hele Orkla-vassdraget. For øvrig er det vist til proposisjonen vedrørende disse spørsmål. Når det gjelder vilt og ferskvannsfisk, viser komitéen til pkt. I—X der det er inntatt vilkår som i betydelig grad er i samsvar med krav fra Miljøverndepartementet og andre berørte parter.

Komitéen har merket seg at næringsfondene skal utbetales straks konsesjon er gitt og at kraftverkene også under anleggsperioden skal bær 75 pst. av utgiftene til lønn i forbindelse med tilsetting av en planlegger i kommunene Tynset og Rennebu. Dette vil etter komitéens oppfatning styrke kommunenes muligheter til å skaffe nye arbeidsplasser.

Komitéen har vist til at flere grunneiere i Kvikne overfor komitéen har reist en del ønskemål dersom det skulle bli utbygging. Det gjelder blant annet flytting av setrer, traktorvei langs Innderdalsmagasinet og tiltak for å hindre dårlig veiforbindelse i selve Orkladalføret. Komitéen har ikke funnet grunnlag for å gå nærmere inn på disse spørsmål. Videre anser komitéen det som en forutsetning at tippmassen fra Storeng kraftverk ikke skal plasseres slik at beboelseshus må flyttes.

Det er godkjent av Stortinget at Kongen kan gi tillatelse til eventuell endring av Grana kraftverk til utbygging i ett kraftverk nedenfor Grindal etter at saken har vært behandlet på vanlig måte. Videre har departementet i proposisjonen forutsatt at søknaden om overføringen av Svartåa og Døåa tas opp som egen sak og avgjøres av Kongen.

Olje- og energidepartementet forutsetter for øvrig at det er bemyndiget til å samtykke i mindre planendringer, herunder de endringer av manøvreringsreglementet som slike planendringer måtte betinge.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r :

1. I medhold av ervervsloven av 14. desember 1917 og vassdragsreguleringsloven av samme dato gis Kraftverkene i Orkla ved Trondheim Elektrisitetsverk, Sør-Trøndelag kraftselskap og Hedmark Kraftverk tillatelse til erverv og reguleringer i Orkla-Grana vassdraget på de vilkår og under de forutsetninger som er nevnt i Olje- og energidepartementets foredrag av 16. juni 1978.
2. Det fastsettes manøvreringsreglement for reguleringene og overføringene i samsvar med det i ovennevnte foredrag inntatte utkast som gjeldende inntil videre.
3. I medhold av vassdragsloven av 15. mars 1940 § 148 tillates Kraftverkene i Orkla ved Trondheim Elektrisitetsverk, Sør-Trøndelag Kraftselskap og Hedmark Kraftverk å ekspropriere de fallrettigheter i Orkla- og Granavassdraget som er nødvendig for utbygging av de kraftverkene som er omtalt i ovennevnte foredrag.

14. Sira-Kvina Kraftselskap.

(Ingangsetting og finansiering av annen del av 5 byggetrinn samt tillatelse til regulering og erverv for utbygging av Kvinen Kraftverk.)

Kongelig resolusjon av 3. mars 1978.

Stortinget har ifølge meddelelse fra dets Presidentskap i møte 19. mai 1978 gjort følgende vedtak:

«Stortinget samtykker i:

1. Regulering, overføring og erverv av fall i øvre Kvina i forbindelse med utbyggingen av Kvinen kraftverk,
2. igangsetting av ordinært anleggsarbeid,
3. at staten stiller seg solidarisk med de øvrige interessenter i Sira-Kvina Karftselskap for at anlegget blir fullført,
4. at staten overfor långivere garanterer avtak og betaling for kraftproduksjonen, alt i det vesentligste i samsvar med Olje- og energidepartementets foredrag av 3. mars 1978.»

Vedtaket er i overensstemmelse med Innst. S. nr. 243 for 1977—78 som igjen bygger på St. prp. nr. 105 for 1977—78.

De av Stortinget vedtatte vilkår for Sira-Kvina Kraftselskaps tillatelse til regulering, overføring og erverv av fall i øvre Kvina i forbindelse med utbygging av Kvinen kraftverk, lyder:

1.

«Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Konsesjonsvilkårene kan tas opp til alminnelig revisjon i 2013. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjonen innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jfr. vassdragsreguleringslovens § 10, post 2, siste ledd og konsesjonslovens § 4, tredje ledd.

De utførte anlegg eller andeler deri kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vassfall nedenfor anleggene.

Konsesjonen kan ikke overdras uten Kongens samtykke.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

For den øking av vasskraften som ved reguleringen og overføringene tilflyter eiere av vassfall eller bruk i vassdraget, skal disse erlegge følgende årlige avgifter:

Til staten kr 1,50 pr. nat. hk.

Til de fylkes-, herreds- eller bykommuner som Kongen bestemmer kr. 8,00 pr. nat. hk.

Etter 10 år kan fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny prøvelse.

Økingen av vasskraften ved bygging av magasin i Øyarvatn på 105 mill. m^3 og de planlagte inntak av Skjerevassfeltet og Ognhellerfeltet regnes for de planlagte og utbygde fall på 827 m, å bli 40 000 nat. hk.

Hvis det blir vedtatt lovendring i vassdragsreguleringsloven, skal avgiftene fra denne endrings ikrafttreden beregnes etter de nye regler.

For den del av fallet som konusesjonen gjelder skal avgiftene beregnes av den gjennomsnittlige kraftmengde som det konsederte vannfall etter den foretatte utbygging og regulering kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter inntrer etter hvert som den innvunne vasskraft tas i bruk.

Avgiftene har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente.

3.

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vassforbruket samt angående angivelse av kraft, jfr. post 22 skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av vedkommende departement.

4.

Arbeidet må påbegynnes innen en frist av 2 år fra konsesjonens datum og fullføres innen en ytterligere frist av 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen.

I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av overordentlige tildragelser (vis major), streik eller lockout har vært umulige å utnytte.

For hver dag fristen uten tillatelse meddelt av Kongen måtte oversittes, erlegger konsesjonshaveren en løpende mulkt til Statskassen av kr 1000.

5.

Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anleggene fortrinnsvis anvende norske varer, for så vidt disse kan fås like gode, tilstrekkelig hurtig, herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen — samt til en pris som ikke med mer enn 10 pst. overstiger den pris med tillagt toll, som de kan fås for fra utlandet. Er det adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innenlandske arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbudet er kostbarere, når bare ovennevnte prisforskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges. Toll og pristillegg tilsammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske varepris (eksklusive toll). I tilfelle av tvist om dette, avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknad om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

For overtredelse av bestemmelsene i denne post betaler konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulikt av inntil 15 pst. av verdien. Mukten tilfaller statskassen.

6.

Forsikring tegnes fortrinnsvis i norske selskaper, hvis disse byr like fordelaktige betingelser som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse.

7.

Konsesjonæren er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer, i anleggstiden helt eller delvis å dekke utgiftene til legehjelp for arbeiderne og funksjonærene ved anlegget og deres familier og til oppførelse eller utbygging av sykehus eller sykestue.

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

8.

Konsesjonæren er i nødvendig utstrekning forpliktet til på rimelige vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene og deres familier sunt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

9.

Konsesjonæren er forpliktet til ved arbeidets påbegynnelse å sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige til anlegget knyttede befolkning eller,

hvis departementet måtte anse det mere hensiktsmessig, og ikke vesentlig dyrere, å delta i oppføring eller utbedring av permanent forsamlingslokale, f. eks. samfunnshus.

Konsesjonæren skal stille kr 30 000 til rådighet for almendannende virksomhet og til geistlig betjening etter Kirkedepartementets nærmere bestemmelse.

10.

Konsesjonæren er forpliktet til å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning.

Veger, bruer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal stilles til fri benyttelse for almenheten, for så vidt NVE finner at dette kan skje uten vesentlige ulemper for anlegget, nærings- og allmenne interesser.

11.

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere drift og vedlikehold av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt departementet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for departementet detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene og vassfallenes utbygging.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anlegget skal utføres solid og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Innen en rimelig økonomisk ramme plikter konsesjonæren å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det landskapsarkitektoniske resultat blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trengs for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Opprydingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift. Midlertidige hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for almenheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget. Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke ovedras til andre uten departementets samtykke.

12.

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vassføring eller vasstand, kan departementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler (grunndammer), foreta elvekorreksjoner, opprenskninger m. v. for å redusere skadevirkninger. Tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan departementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

13.

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes eller brennes.

Dersom intet annet blir pålagt konsesjonæren skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 1,5 m høye, eller har over 5 cm stammediameter målt 25 cm fra bakken. Gjenstående stubber skal være maksimalt 25 cm lange. I rimelig grad kan departementet pålegge ytterligere rydding.

Dersom intet annet blir pålagt konsesjonæav reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Ryddingen av reguleringssonen skal være gjennomført senest 2 år etter første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14.

Konsesjonæren plikter i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper eller utgifter å unngå ødeleggelser av naturforekomster og områder, når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner, eller på grunn av områdets naturskjønnhet eller egenart. Så fremt slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal Statens naturvernråd underrettes i god tid på forhånd.

Konsesjonæren skal videre i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i henhold til lov av 29. juni 1951 nr. 3, eller andre kulturhistoriske lokaliteter

kommende departement tilpliktes å øke minstevannføringen fra Øyarvatn og/eller slippe vann fra Roskreppfjorden.

21.

Da partier av isen på Øyarvatn og tilstøtende sund som mister sin bæreevne på grunn av reguleringen og utbyggingen, skal markeres slik:

Så snart isen er farbar om høsten, innsirkles det svekkede parti med tau festet til peler som settes fast i isen med passe mellomrom. Tauet skal til enhver tid ha en fri høyde over is- eller snøoverflate på mellom 0,5 og 1,0 m.

22.

De vassfalls- og brukseiere som benytter seg av det ved reguleringen og overføringene innvunne driftsvann er forpliktet til å avgi til den eller de kommuner, derunder også fylkeskommuner som departementet bestemmer, etter hvert som utbygging skjer, inntil 10 pst. av den for hvert vassfall innvunne øking av kraften — henholdsvis gjennomsnittlig kraftmengde — beregnet som angitt i post 2. Staten forbeholdes rett til å erholde inntil 5 pst. av kraften.

Pålegget om avgivelse av kraft kan etter begjæring av en interessert tas opp til ny avgjørelse etter 30 år.

Kraften kan kreves avgitt med en brukstid ned til 5000 brukstimer årlig. Kraften avgis i den form hvori den produseres.

Elektrisk kraft uttas etter departementets bestemmelse i kraftstasjonen eller fra fjernledningene eller fra ledningsnettet, hva enten ledningene tilhører reguleringsanleggenes eier eller andre. Forårsaker kraftens uttakelse av ledningene økede utgifter, bæres disse av den som uttar kraften, enten denne er staten eller en kommune. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- og samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vassfallene kan gi er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris.

Uenighet om prisen avgjøres av departementet.

Eieren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og dennes fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av departementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Eventuell avgivelse av overskytende kraftmengder i henhold til endret pålegg etter 2. ledd kan bare kreves etter hvert som kraft blir ledig.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter departementets bestemmelser å betale en mulkt til statskassen av kr. 2 pr. dag for hver kW som urettelig ikke er levert. Det offentlige skal være berettiget til etter departementets bestemmelser å overta driften av anleggene for eierens regning og risiko så vidt nødvendig til levering av den betingede kraft.

23.

Når konsesjon er gitt, plikter anleggenes eier å innbetale kr. 1 million til Kvinesdal kommune som tilskudd til det planlagte fellesanlegg for jordvanning på Øyesletta.

24.

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av departementet til kontroll med overholdelse av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av departementet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av post 2, 4, 15, 22 og 24, første eller annet ledd, kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake eller til at enkelte deltakeres rett til å bruke reguleringsvatn faller bort, i samsvar med vassdragsreguleringslovens § 12, post 17, annet og tredje ledd og konsesjonslovens § 26, annet ledd.

For overtredelse av de i konsesjonen inntatte bestemmelser påløper en tvangsmulkt på kr. 1000 pr. dag eller kr. 5000 for hver overtredelse, såfremt det ikke er fastsatt annen straff for overtredelse av vilkåret. Mulkten kan inndrives ved utpanting.

25.

Konsesjon skal tinglyses i de tinglag hvor anleggene er beliggende. Departementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringen og overføringene kan medføre forpliktelser.

26.

Det gjeldende manøvreringsreglement for regulering av Sira-Kvina-vassdragene gis følgende tillegg:

blir berørt, og i tilfelle straks gi melding om dette til vedkommende museum. Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på fortidsminne som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.

Om bestemmelsene i denne post gis vedkommende ingeniører eller arbeidsledere nødvendig underretning.

15.

Vasslippingen skal foregå overensstemmende med manøvreringsreglementet som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

En norsk statsborger som vedkommende departement godtar, skal forestå manøvreringen. Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

For så vidt vatnet slippes i strid med reglementet kan konsesjonæren pålegges en tvangsmulkt til staten av inntil kr 10 000 for hver gang etter departemetnets nærmere bestemmelse.

16.

Anleggenes eier skal etter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske observasjoner som i det offentliges interesse finnes påkrevet, og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Norges Geografiske Oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført.

17.

Ved damanleggene skal der tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle, uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper og innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

18.

Konsesjonæren skal uten vederlag finne seg i enhver ytterligere regulering vedkommende vassdrag som ikke forringer den tillatte reguleringseffekt.

19.

I.

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsarbeidet og driften å gjøre, tar de nødvendige hensyn for å forebygge skader på vilt- og fiskebestandene som berøres av reguleringen, overføringen og utbyggingen. Herunder skal konsesjonæren i rimelig grad forebygge fare for tilslamming og annen forurensning av vassdragene.

II.

For å avhjelpe skadevirkninger av reguleringen m. v. skal konsesjonæren dersom vedkommende departement eller den dette bemyndiger finner det nødvendig:

a) Sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også flerårig fisk) av det antall, de arter og stammer, den størrelse og kvalitet, og på den tid, sted og måte som måtte fastsettes, og dekke alle utgifter forbundet med fangst av stamfisk, klekking, foring og transport av den fisk som skal settes ut.
b) Bekoste fiskeri- og vilbiologiske undersøkelser, herunder langtidsundersøkelser, og å delta i fellesfinansiering av større biologiske undersøkelser som omfatter de populasjoner som berøres av reguleringen og utbyggingen.
c) Dekke utgiftene med utvidet jakt- og fiskeoppsyn i anleggsperioden.

III.

Dersom det som følge av reguleringen m. v. oppstår skader som berører vilt- og fiskebestanden i området, tilpliktes konsesjonæren utover det som er nevnt ovenfor å bekoste ytterligere tiltak som departementet bestemmer, herunder lette villreinens passasje forbi magasinet og faste anlegg, og fiskefremmende tiltak som kalking av den berørte del av Kvina, så fremt omkostningene står i rimelig forhold til det som derved vinnes.

IV.

Alle utgifter forbundet med nødvendig kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovennevnte vilkår og pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår, dekkes av konsesjonæren.

20.

Konsesjonæren plikter etter vedkommende departements bestemmelser å la utføre eller bekoste tiltak som skyldes forurensningsvirkninger som står i forbindelse med reguleringen og utbyggingen.

Konsesjonæren plikter etter vedkommende departements nærmere bestemmelser helt eller delvis å bekoste oppfølgingsundersøkelser i det berørte vassdragsavsnitt.

Dersom forurensningsbelastningen, sammenlignet med forholdene på det tidspunkt konsesjonen ble gitt, øker som følge av økt folketall, landbruksvirksomhet m. v. kan regulanten etter nærmere bestemmelse av ved-

I post 1, Kvinavassdraget:

Øyarvann: HRV kote 837,0. LRV kote 820,0. Reguleringshøyde 17,0 m, 9,0 m opp og 8,0 m ned.

Ved hjelp av grentunnel føres avløpet fra de øvrige 12 km² av Ognhellerfeltet inn i svingekammeret for Kvina kraftverk.

I post 2, foran siste avsnitt:

Fra Øyarvanndammen skal det slippes en vannføring til Kvina på minst 0,5 m³/s i tiden 15. juni—15. september og 0,2 m³/s i tiden 16. september—15. oktober.

Fra lavvannsperiodens slutt skal det uregulerte tilsig til Øyarvann nyttes til oppfylling av magasinet inntil 2 m under HRV. Vannstanden skal ikke senkes igjen før 15. september.

Følgende endring foretas i det gjeldende manøvreringsreglement:

I post 2, annet avsnitt:

I tiden 1. mai—30. september skal det holdes en minstevannføring ved Rafoss vannmerke på 3,7 m³/sek. og i tiden 1. oktober—30. april en minstevannføring på 1,3 m³/sek.

Departementet skal bemerke:

Departementet vil tilrå at Sira-Kvina Kraftselskap gis tillatelse til regulering, overføring og erverv av fall på de vilkår og med de tillegg i det gjeldende manøvreringsreglement som fremgår av Stortingets vedtak. I tillatelsen inngår også nødvendig tillatelse etter vannvernlovens § 10 jfr. § 4.

Industrikomitéen forutsetter at Sira-Kvina Kraftselskap besørger nødvendige hydrologiske undersøkelser som utføres av Vassdragsdirektoratet og som bekostes av kraftselskapet, jfr. konsesjonsvilkårenes post 16 om hydrologiske observasjoner.

Departementet forutsetter at det er bemyndiget til å samtykke i mindre planendringer og til å foreta de endringer i manøvreringsreglementet som måtte nødvendiggjøres av slike planendringer.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven av 14. desember 1917 og lov om konsesjon for vannfall, bergverk og annen fast eiendom m. v. av 14. desember 1917, gis Sira-Kvina Kraftselskap tillatelse til erverv og regulering av øvre Kvina i forbindelse med utbygging av Kvinen Kraftverk i samsvar med Industridepartementets foredrag av 3. mars 1978.

2. Manøvreringsreglementet for Sira-Kvinavassdragene fastsatt ved kongelig resolusjon av 5. juli 1963 gis et tillegg i samsvar med forslag inntatt i ovennevnte foredrag.

15. Direktoratet for statskraftverkene.

(Valg av damsted i Suldalsvatn.)

Kongelig resolusjon av 23. juni 1978.

Ved kongelig resolusjon av 13. september 1974 ble det gitt samtykke til statsregulering for utbygging av Ulla-Førrevassdragene m. v.

Den foreliggende sak gjelder valg av damsted i Suldalsvatn. Denne avgjørelsen ble utsatt under den opprinnelige konsesjonsbehandling. Statskraftverkene har i brev av 30. september 1977 søkt om å få bygge dammen på Osvadet.

Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har i brev av 9. februar 1978 avgitt følgende innstilling i saken:

«Frå Direktoratet for statskraftverka ligg det føre følgjande søknad dagsett 30. september 1977:

«Under konsesjonsmyndighetens behandling 1972—74 av vår reguleringstillatelse ble valget av damsted holdt åpent. Denne avgjørelsen ble utsatt etter anmodning fra oss i brev av 23. februar 1973, se St. prp.en side 100: «Vi mener at valg av damsted ikke bør trekkes inn under behandlingen av vår søknad, men at saken drøftes mellom oss og kommunen før dammen detaljeres.» Skisse, se bakerste vedlegg.

I disse drøftelsene har lakseinteressene hatt stor betydning. Vi vedlegger kopi av brev 22. september fra Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk (DVF). De to damstedene Osvadet (Suldalsosen) og Helganes sammenlignes, og DVF konkluderer med «at ut fra en fiskeribiologisk vurdering er forskjellen mellom de to alternative damsteder liten. De momenter som er anført peker likevel på at alternativ Helganes er den beste løsning av hensyn til fisken og fisket, og dette direktorat vil derfor gå inn for at dette alternativ blir valgt».

I telefonsamtale 28. september ble vi enige med ordfører Vågane at ytterligere drøftelser neppe frembringer nye opplysninger, slik at nå er tiden inne forat saken avgjøres av konsesjonsmyndighetene. Kommunen vil da avgi sin uttalelse når saken blir tilsendt.

Etter vår mening bør dammen bygges på Osvadet. Det viktigste argument er at dette damstedet gir en dam som er minst 10 mill. kroner billigere.

Vår terminplan. Damarbeidene starter 1. oktober 1978, og dammen skal være ferdig til vinteren 80/81. Mesteparten av arbeidene må utføres om vinteren da vannføringen ved damstedet er minst.

Av hensyn til prosjekteringen er det viktig med en rask avgjørelse.

Begrunnelsen for valg av damsted Osvadet. Hovedargumentet er anleggskostnadene. Våre kalkyler fra april 1976 viser at en dam på Helganes ville bli ca. 10 mill. kroner dyrere. Årsaken til det er at vannet er dypere der og også at dammen blir lengre. Imidlertid har vi trolig undervurdert

problemene med det store vanndypet. så vi antar at nye overslag ville gi større differense.

Andre forhold må også nevnes selv om de hver for seg betyr langt mindre:

1. Lettere å bygge ny bro ved Stråpa.
2. Ferdselen på vannet.
3. Inntak vannverk Suldalsosen.
4. Utseendemessig.
5. Klima.

Det er grunn til å tro at også kommunen vil nevne disse forholdene.

Bro ved Stråpa. Nåværende Stråpa bro er ikke tilfredsstillende for gårdene på sydsiden. Brosaken er reist fordi meieriet har begynt å hente melk med tankbil. På lengre sikt må man regne med at dyrefôr (mel) vil bli tilført med tankbil.

Å forsterke nærværende hengebro (3 t akseltrykk og 5 t. totalvekt) anses for en dårligere og dyrere løsning enn å utnytte dammen som underlag for en ny bro. Veitilknytningene på begge sider av en slik bro blir i alle tilfelle bygget i forbindelse med damarbeidene.

Ferdselen på vannet. På lang sikt antar vi at ferdselen på vannet først og fremst vil bli en fritidssyssel med småbåter. Det vil da være verdifullt å få med den del av vannet som ligger mellom Helganes og Osvadet.

Vannverket. Kommunens nye vannverk har inntak like oppstrøms Osvadet og er konstruert for en laveste vannstand på kote 67,0. Med dam på Osvadet sikres denne vanstanden.

En dam på Helganes ville gi laveste vannstand kote 66,7 (tilsvarer 10 m^3/sek, som er manøvreringsreglementets laveste vintervannføring). Kommunens tekniske sjef har opplyst at kvikksandproblemer gjør det kostbart å senke inntaket.

Utseendemessig. Etter vår mening vil ikke en slik dam skjemme landskapet. Men fra flere hold har det vært påpekt at dammen bør skjules best mulig. Damsted Osvadet er relativt bortgjemt bortsett fra de få husene nede ved elva. Ved Helganes derimot, ville en eventuell dam bli mer dominerende i landskapet.

Klima. En dam på Osvadet gir større vanndybde på strekningen Helganes—Osvadet. Dette gir lavere strømhastighet og dermed lettes isleggingen. At vannet er islagt anses fordelaktig for vinterklimaet.

DVF's brev. Her vil vi kun kommentere forhold som har betydning for valg av damsted det vil si:

1. Oppholdssted nedstrøms vandringshinderet (dammen).
2. Lokkevann.
3. Delfeltene mellom Helganes og Osvadet.
4. Plankton som næring for laksunger.
5. Forurensninger.

Oppholdssted nedstrøms dammen. Det må presiseres at man her ikke har en vanlig dam som er så høy at laksen bare kan passere den i en trapp. I dette tilfelle har man en lav dam hvor det skal slippes betydelige vannmengder gjennom lukeåpningene. Under detaljeringen vil vi i samråd med DVF prøve å finne løsninger som hindrer laksen så lite som mulig.

Dersom laksen stopper ved dammen og blir der en stund, legger DVF vekt på at den får det så rommelig at den ikke «forstyrres vesentlig». Betydningen av dette burde vært begrunnet.

Med «forstyrres» tenker man på at laksen blir så lett å fiske at gytefiskbestanden blir for liten, og dermed trues reproduksjonen. Vi minner om at gytefiskbestanden kan sikres på mange måter og at man derfor trenger en samlet fremstilling av problemet. Her nevner vi lenger fredningstid og forbud mot visse redskaper. Heller ikke er gytefiskbestanden et mål i seg selv, for reproduksjonen kan også sikres med utsetting av yngel.

Lokkevann. Det DVF skriver, gjelder forholdene ved utløpet i Sandsfjorden og er medtatt etter anbefaling fra oss. I denne sak må man derfor ikke lenger vise til at DVF anbefalte damstedet Osvadet i 1973, se St. prp.-en side 115.

Men DVF har ikke sagt fra om lokkevannet har betydning lenger opp i elva. Jo høyere opp i elva man kommer, desto mindre dempes lokkevannsflommen og desto større betydning har damstedet.

Delfeltene mellom Helganes og Osvadet. Saken må avgjøres raskt, og derfor kan ikke eventuelle strømmålinger bli igangsatt og tolket i tide. Fordi tilløpene fra delfeltene kommer inn nærmest utløpet, er det grunn til å tro at nesten alt dette vannet vil havne i Suldalslågen selv med dammen på Osvadet. Når det ikke er is på vannet og man samtidig har SV-vind, kan imidlertid dette tilløpet bli ført NØ-over, og elva får vann fra dypet.

Men i forhold til de store vannmengder som slippes i Suldalslågen betyr det svært lite om en beskjeden del av tilløpet fra dette delfeltet blir erstattet av annet vann.

Plankton. I brev av 17. juni ba vi førstekonservator Lillehammer (Universitetet i Oslo, Zoologisk Museum) om en uttalelse. Dette har også betydning for skjønnet.

Hans undersøkelse må pågå så lenge at man ikke kan få en sluttrapport fra Lillehammer så tidlig at den kan brukes i damstedsaken.

I våre samtaler med Lillehammer har det fremkommet at endringen av vanndybden mellom Helganes og Osvadet har liten betydning for lakseyngelens viktige næring zooplankton. Hans undersøkelser vil konsentrere seg om å finne hvor i vannet zooplankton produseres. Det vil således bli opp til andre å vurdere strømforholdene og si noe om hvordan valg av damsted innvirker på størrelsen av den andel zooplankton som følger tappingen til Suldalslågen. Men ut fra det vi foran har skrevet om delfeltene, antar vi at damstedvalget har liten betydning.

Forurensninger. Denne saken er til behandling i Statens Forurensningstilsyn (SFT). I notat av 20. april skrev vi også om manøvreringen av Suldalsvatnet under spylingen, se vedlagte utsnitt. Damsted Osvadet gir størst magasin nedstrøms inntak Hylen og er derfor best i denne forbindelse, vel og merke dersom man ikke har ugunstige vindforhold under spylingen.

Konklusjon. Etter vår mening bør damsted Osvadet velges. Vi ber dem sørge for at saken avgjøres snarest mulig.»

Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk (DVF) si fråsegn av 22. september 1977 lyder slik:

«En viser til diverse korrespondanse om saken, senest til brev av 28. juni d. å. fra NVE-Statskraftverkene til dette direktorat.

Bakgrunnen i DVF's engasjement i denne saken framgår av Kronprinsregentens resolusjon av 13. september 1974, statsregulering for utbygging av Ulla-Førrevassdragene post 9 pkt. IX hvor det heter:

> «Planene for utløpet av Suldalsvatn skal forelegges Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk. Dersom departementet bestemmer det, skal reguleringsanleggets eier bekoste bygging av laksetrapp ved utløpet av Suldalsvatn, samt dekke utgifter forbundet med ekspropriasjon av grunn- og fiskeretter forbundet med disse tiltak.»

Det er framlagt 3 ulike alternativer for plassering av damsted ved utløpet av Suldalsvatn:

1. Helganes
2. Suldalsosen (Osvadet)
3. Vik

Fra NVE — Statskraftverkenes side er det laget et kostnadsoverslag over alternativene 1 og 2 som viser at alternativ Helganes er 10 mill. kroner dyrere sammenlignet med alternativ Sudalsosen. Vik-alternativet som er det absolutt ugunstigste på grunn av den store vanndybde er ikke omkostningsberegnet. Dette alternativet har fellestrekk med begge de andre alternativer, men har ingen fiskeribiologiske fordeler. En har imidlertid forstått at dette alternativet er lite aktuelt og det er derfor ikke nærmere vurdert fra direktoratets side.

Generelt om Suldalslågen.

Fisket etter laks og sjøørret i Suldalslågen foregår nå utelukkende som stangfiske. Ved en direktoratforskrift av april 1977, er garnfisket i Suldalslågen nedstrøms Suldalsosen forbudt for en periode på 10 år. I Suldalsvann og ned til Suldalsosen er garnfiske etter laks foreløpig tillatt fram til 1. september. Ved en eventuell plassering av dammen på Helganes vil en måtte vurdere om garnfisket nedenfor dam-stedet fortsatt skulle være tillatt.

Beskatningsmessig betyr fisket etter laks ovenfor Suldalsosen lite. Anslagsvis 10—15 pst. av total-avkastningen for Suldalslågen blir fanget fra Suldalsosen og oppover i hele Suldalsvannet. Det er svært sjelden at laksen kommer opp til Suldalsosen før i begynnelsen av august. Bortsett fra selve Suldalsosen er det idag ingen gyteplasser og dårlige oppvekstområder for laks i områdene ovenfor Suldalsosen.

Gytingen for laks i Suldalslågen er sein, den finner sted i desember—januar. Fiskesesongen for laks og sjøørret i elva går fram til og med 14. oktober. Enkelte år vil hovedtyngden av laksen som går opp ovenfor strykene, fortsette opp i Suldalsvannet. Denne laksen går først ned i elven igjen når gytetiden nærmer seg. Ettersom beskatningen i Suldalsvannet er liten må dette vurderes positivt for gytebestanden. Det synes imidlertid å være stor vairasjon i antall laks som går opp i Suldalsvann i de ulike år.

Når Hylen kraftverk kommer i drift kan gytefisken som er på vei ned i Suldalslågen, isteden velge å gå inn i inntakstunnelen for Hylen og derved være tapt som gytefisk for vassdraget. Bare framtidige erfaringer kan gi svar på i hvilken grad dette vil skje. En går imidlertid ut fra at tapet av gytefisk tildels kan hindres gjennom bygging av tilstrekkelig finmasket mekanisk sperre i inntakstunnelen. Ettersom direktoratet vil gå inn for at laksen ihvertfall i første omgang fritt skal kunne gå opp i Suldalsvann, vil en gå inn for at en slik sperre blir bygget. Dersom en senere vurdering eventuelt tilsier at laksen skal stoppes ved damstedet vil det være en fordel med damsted på Helganes, da laksen får større oppholdsmuligheter nedenfor dammen. I første omgang vil imidlertid direktoratet gå inn for at laksen slippes fritt opp i Suldalsvannet.

Feromoner.

I forbindelse med utbyggingen av Ulla-Førre, knytter det seg stor interesse til spørsmålet om hvorvidt laksen eventuelt vil gå inn i Hylsfjorden istedenfor som normalt å gå opp i Suldalslågen. I månedene juni og juli er ikke dette noe problem da Hylen kraftstasjon skal stå. For den laksen som kommer inn i fjordområdet fra og med 1. august kan det imidlertid oppstå tvil om hvilken vei den vil velge. Det hari denne forbindelse vært hevdet at feromoner (fiskelukt) i vannet virker inn på valg av damsted. Forekomst av feromoner i utløpsvannet fra Hylen kraftstasjon som følge av at laks er sluppet opp i Suldalsvannet vil ikke ha betydning i denne forbindelse da konsentrasjonen av feromoner vil være vesentlig mindre her, sammenlignet med innholdet i elvevannet fra Suldalslågen. På grunn av de store vannmengder som kjøres gjennom Hylen må en sannsynligvis i framtiden likevel vente at en del laks vil gå inn Hylsfjorden.

Fiskesperre og fisketrapp.

Når det gjelder mulighetene for å stenge oppgangen av laks ved de to foreslåtte damstedene, må begge alternativene vurderes likt. I begge tilfeller vil dette medføre store problemer ettersom fallhøyden er liten. Det eneste alternativ for å hindre videre oppgang av laks synes derfor å være mekanisk sperre ved hjelp av gittere. Inntil videre er det imidlertid ikke aktuelt å stoppe lakseoppgangen ved damstedet. Dammen må imidlertid konstrueres slik at mulighetene for å stoppe lakseoppgangen er tilstede. For å sikre lakseoppgangen på full vannstand i Suldalsvannet, må dammen utstyres med fisketrapp, hvor beliggenhet og utførelse er planlagt i samråd med dette direktorat. Uansett effektiviteten av en slik fisketrapp, kan en imidlertid gå ut fra at den betyr et vandringshinder og derved en forsinkelse i fiskeoppgangen. Det er imidlertid mulig at en fast lav vannstand i Suldalsvatnet i tiden for fiskeoppgang, dvs. fra 1. august—14. oktober i vesentlig grad kan bidra til å redusere problemene som er forbundet med fiskegangen gjennom dammen.

Av hensyn til fiskevandringene både oppover en nedover i vassdraget er det viktig at forholdene umiddelbart nedenfor dammen blir utformet av hensyn til fisken. Dette betyr at det må være god dybde slik at fisk som er på vei ned, f. eks. gytefisk, ikke blir drept eller

skadet ved fall mot en betongplate e. l. Likeledes er det viktig med god dybde for fisken som er på vei opp vassdraget, slik at vannhastigheten ikke blir for store.

Ved stor vannstand i Suldalsvannet er det mulig at laksen vil gå en kortere eller lengre tid nedenfor dammen før den finner laksetrappen(e) og går opp. Plassering av en dam i vassdraget vil generelt påvirke fiskeoppgangen. Det er derfor en fordel at forholdene nedenfor dammen er såvidt romslige at laks kan oppholde seg der uten å forstyrres vesentlig. Ettersom det er grunn elv like nedenfor det planlagte damstedet på Suldalsosen mens dybdeforholdene ved Helganes er bedre, vil damsted Helganes være å foretrekke i denne forbindelse.

Lokkevann.

Det fremgår av manøvreringsreglementet at det årlig kan disponeres inntil 50 mill. m^3 vann for slipping av lokkevannsflommer i Suldalslågen. Hvordan dette lokkevannet skal disponeres vil være avhengig av den erfaring som etterhvert blir høstet. Målet i denne sammenheng er å komme fram til lokkeflommer som gir den best mulige effekt på oppgangen av laks i vassdraget. I denne forbindelse er Suldalsosen holdt fram som et bedre alternativ sammenlignet med Helganes, idet slipping av vann fra Suldalsosen vil gi en direkte effekt i vassdraget, mens slipping fra Helganes vil bety en utjevning av lokkeflommen allerede ved Suldalsosen. En vil her peke på at det er en god del grunne områder og loner i Suldalslågen, også nedenfor Suldalsosen. Det er videre viktig å være oppmerksom på at det tross alt er ca. 22 km elvestrekning fra Suldalsosen og ned. Denne elvestrekning vil bidra til å dempe lokkevannsflommen. Ved munningen av Suldalslågen vil det trolig bli liten forskjell i lokkevannsflommene for de to alternativer. En nærmere klargjøring av dette forholdet er vanskelig, da det vil kreve omfattende profileringer og EDB-beregninger av vassdraget. Dersom spørsmålet om lokkevann eventuelt skulle trekkes fram til fordel for et av damstedalternativene, må dette i tilfelle være Suldalsosen.

Delfeltene mellom Helganes og Suldalsosen.

Vannføringen i Suldalslågen gjennom året etter Ulla-Førreregulering, er bestemt gjennom et detaljert manøvreringsreglement. Minste vannføring er angitt for tidsrommet 15. desember—30. april hvor vannføringen ikke må overskride 15 m^3/sek. ved Tjelmane bru, med et tilleggskrav om minst 10 m^3/sek. ut fra Suldalsosen fra 15. oktober—30. april.

Et forhold som er trukket inn i diskusjonen vedrørende damplasseringen er hvilken betydning vannkvaliteten fra delfeltene mellom Suldalsosen og Helganes har for vannkvaliteten i Suldalslågen. Bakgrunnen for dette er at disse delfeltene har en god vannkvalitet, mens store deler av nedslagsfeltet for Kvilldal kraftstasjon som i framtiden vil utgjøre hovedtilløpet til Suldalsvatn har problemer med surt vann. Dette gjelder særlig feltene syd og sydøst for Suldalsvann/Suldalslågen. Det er usikkert i hvilken grad de sure delfeltene vil prege vannkvaliteten i Suldalslågen etter at reguleringen er gjennomført.

I denne sammenheng, og særlig i perioder med lav vannføring, vil tilsiget fra delfeltene mellom Helganes og Suldalsosen kunne tillegges en viss vekt. Dersom vannet i Suldalslågen skulle bli såvidt surt som følge av Ulla-Førre utbyggingen at laks ikke kan leve der, vil dette få meget store negative konsekvenser.

NVE — Statskraftverkene antar at mesteparten av avløpet fra Kvildal kraftstasjon vil føres over til inntaket for Hylen kraftstasjon, og derved ikke vesentlig endre vannkvaliteten i Suldalsvann. Dette direktorat er usikker på hvilken kvalitet vannet som kjøres gjennom Kvilldal kraftstasjon vil få, og eventuelt om dette vil ha konsekvenser for vannkvaliteten og vanntemperaturen i Suldalslågen. Direktoratet er av den oppfatning at de utredninger som er gitt om disse spørsmål er ufullstendige, og vil derfor gå inn for at det opprettes målestasjoner for å måle vannkvaliteten, samtidig som det må iverksettes nøyere undersøkelser av strømningsforholdene i Suldalsvann som kan gi grunnlag for vurdering av strømningsforholdene etter at Ulla-Førreanleggene er satt i drift. Dette vil imidlertid bli tatt opp som egen sak i forbindelse med vassdragsundersøkelser for Ulla-Førre.

Plankton — næring for lakseunger.

I pressen er det hevdet at en av de fiskerisakkyndige for skjønnet for Røldal-Suldal Kraft A/S har uttalt at av hensyn til planktonproduksjonen og lakseungenes ernæring, er det en fordel at damsted Helganes blir valgt. Ved direkte kontakt med den fiskerisakkyndige Lillehammer har direktoratet fått opplyst at undersøkelser har vist at plankton som produseres i Suldalsvannet og på de grunne områdene nedenfor Helganes har meget stor betydning som føde for laksungene i månedene juli, august og september. Av hensyn til ernæringen for fiskeungene i denne perioden da næringstilbudet for øvrig er redusert, er det ønskelig at utskyllingen av plankton etter reguleringen blir den samme som før. De varmere og planktonrike overflatelag bør komme Suldalslågen og fisken der tilgode i størst mulig utstrekning. Direktoratet kan imidlertid ikke se at disse spørsmålene direkte berører spørsmålet om damplassering men at de i større grad hører til de generelle problemer som er forbundet med utbyggingen av Ulla-Førre. Størsteparten av planktonproduksjonen på de grunne områdene mellom Helganes og Suldalsosen vil bli ført ut med overflatevannet og nedover Suldalslågen selv med en damplassering på Suldalsosen. En endring av dybdeforholdene med 0,5 m ovenfor Suldalsosen vil sannsynligvis ha liten betydning for planktonproduksjonen. Dersom denne endringen medfører en økning i vannarealet vil en gå ut fra at planktonproduksjonen i området øker i forhold til dagens nivå.

Forurensninger.

Forurensninger som følge av tunnelspyling og ras i forbindelse med nedtapping av magasiner har videre vært inne i bildet ved vurdering av damstedalternativene. Direktoratet er av den oppfatning at konsekvensene av tunnelspyling og ras for vannkvaliteten, fisken og fisket i Suldalslågen, kan reduseres gjennom et samlet opplegg som bl. a. tar hensyn

til tidspunkt, vannføring i Suldalslågen, nedbørsforhold m. v. Ingen av de to damstedalternativene peker seg klart ut som fordelaktige i denne sammenheng.

Konklusjon.

En vil sammenstille de momenter som ut fra en fiskeribiologisk vurdering klart peker positivt på at alternativene, samt de momenter som er like for begge.

Utenom det rent økonomiske aspekt, har en ikke funnet momenter som ut fra hensynet til fisken eller fisket direkte peker på at alternativ Suldalsosen er å foretrekke.

Ved slipp av lokkevannsflommer vil vannmengde og tid være av betydning, men når en tar i betraktning elvens lengde nedenfor Suldalsosen vil sannsynligvis effekten av lokkevannslippet være omlag lik for de to alternativer ved utløpet av Suldalslågen.

De momenter som taler for en plassering av dammen på Helganes er følgende:

1. Større områder for laksen mellom Helganes og Suldalsosen, dersom en ønsker å stoppe oppgangen av laks ovenfor damstedet.
2. Damstedet betyr generelt et vandringshinder for oppgangsfisk. Ved Helganes vil fisken ha større område å bevege seg på umiddelbart nedstrøms dammen, i forhold til Suldalsosen.
3. Vannmengde og vannkvaliteten fra de 33,8 km² store delfeltene mellom Suldalsosen og Helganes kan ha en viss betydning både for vannmengde i Suldalslågen i enkelte tidsrom gjennom året, og for vannkvaliteten i vassdraget.

En vil imidlertid ikke unnlate å peke på at ut fra en fiskeribiologisk vurdering er forskjellen mellom de to alternative damsteder liten. De momenter som er anført peker likevel på at alternativ Helganes er den beste løsning av hensyn til fisken og fisket, og dette direktorat vil derfor gå inn for at dette alternativ blir valgt.»

Søknaden har vore lagt fram for Suldal kommune og Miljøverndepartementet med frist for merknader sett til 1. januar 1978. Likeeins er grunneigarane kjente med søknaden. Det ligg no føre desse fråsegner:

S u l d a l k o m m u n e, vedtak i møte 20. desember 1977 med 24 mot 9 røyster:

«Suldal kommune går inn for at damstaden skal vere på Helganes.

Konstruksjon av dammen bør gjerast i samarbeid med DVF (Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk).»

Innstillinga frå k o n t o r s j e f e n lyder slik:

«Spørsmål om plassering etter alternativa:

1. Osvadet.
2. Vik.
3. Helganes.

Det vert innleiingsvis vist til innstilling nr. 21/76 frå 28. januar 1976. Innstillinga ligg ved på nytt.

Med bakgrunn i innstillinga og dei dokumenta som følgde saka da, eller vart innlevert til formannskapsmøtet den 4. februar 1976, gjorde formannskapet slikt vedtak i sak 94/76: (samrøystes).

Suldal kommune ber NVE — Statskraftverka detaljplanlegga demningane på Osvadet, eit alternativ på Vik og eit alternativ på Helganes.

Detaljerte planar med den teknisk/økonomiske vurdering vert å føreleggja Viltdirektoratet og Suldal kommune.

Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk ba om ei prosjektgruppe til å vurdere plasseringa, jfr. brev av 16. februar 1976. Skrivet vart det gjeve tilsvar til ved brev av 5. mars 1976 og 12. mars 1976 frå NVE.

Som følgje av dei her nemnde skriva kom kontorsjefen med si innstilling nr. 97/76.

Formannskapet gjorde i sak 187/76 vedtak om:

a. Å velje Anders Slagstad som kontaktmann. (Uavhengig kontakt.)
b. Mandat for kontaktmannen.
c. Å velje ordføraren som kommunen sin kontaktmann.
d. Å påleggja kontaktmannen, ordføraren og prosjekteringsteamet å sende referat fra arbeidet til kommunen.

Sluttleg sytte kontorsjefen for at dokumenta frå NVE vart lagt ut til ettersyn på postkontoret Suldalsosen på formannskapskontoret og hjå Robert Jensen, Jelsa.

Innan fristen 15. april 1976 og for formannskapsmøte den 4. februar 1976 kom det inn til saman 4 merknader:

1. Skriv frå Arbeidsutvalet i Suldal Naturvern av 14. april 1976.
2. Suldal Grunn- og Elveeigarlag av 3. februar 1976.
3. Oppsitjarprotest av 3. februar 1976 (5 lister).
4. Oppsitjarprotest av 2. februar 1976 (1 liste).

Alt dette ligg med.

Av innhaldet i saka, så langt, går argumentasjonen stort sett på:

a. Laksefisket — laksetrapp.
b. Almeninformasjon (Utlegging).
c. Estetiske omsyn.
d. Natur- og bumiljø i dalen.
e. Restfelta i nedslagsfeltet til Suldalslågen.
f. Kartgrunnlaget.
g. Jordbruket.
h. Temperatur o. a.

Mykje av argumentasjonen er vel bygd på generelle vurderingar, ein heil del på erfaringar og dels ved å støtta seg til sakkunnige uttalingar.

Det er liten støtte å få for synspunkt som har med vegspørsmål og kostnader å gjere. For ordens skuld vil ein få nemna at det kartverket som er omtala i skriv av 2. februar 1976 og dagsett til 20. april 1970 og syner ei damplassering nedanfor Stråpa bru, og eit oversiktskart som til vanleg vert vurdert slik at dei påførte symbola ikkje er 100 pst. geo-

grafisk nøyaktig plasserte. Det er og opplyst at det her omtala kartet er forelda og skal makulerast. Inga synfaring har gått til denne staden.

Arbeidet i «prosjekteringsteamet» har på dette tidspunkt kome i gang og har halde fram med synfaringar, arbeidsmøte og informasjon.

Kontorsjefen vil på dette tidspunkt i gjennomgåinga av saka visa til samanhengen mellom tunnelspylinga frå Kvilldal og Saurdal Kraftverk og tidspunktet for ferdigbygging av demningen mot Suldalsvatnet.

Frå skriv av 1. juni 1977 frå NVE kan ein sjå at dammen er venta ferdig innan utgangen av 1980. Ein kan då meir eller mindre velje spyleprogram.

Korleis slamføringa vil strøyma gjennom Suldalsvatnet er ikkje skikkeleg klårlagt før ein får eit prøveprogram for det. Det bør lata seg utforska ved prøvelaboratoriet i Trondheim.

Kommunen bør oppmoda NVE til å få eit slikt straumningsprogram utført.

Det må vere grunnar til å rekna med at slamføringa på eit bestemt tidspunkt vil nå eit nivå og eit punkt der straumen deler seg ved ei grein mot Hylen og ei grein mot dam Suldalsvatn (Lågen), jfr. notat av 20. april 1977 og skriv av 1. juni 1977.

Av omsyn til manøvreringa og kravet om skarpe lokkevassflaumar, konsesjonen pkt. 2 d, må dammen vere ferdig i 1980. Om dambygginga vert utsett til våren 1982, vil ein missa dei skarpe lokkevassflaumane i tida 1. august —14. oktober 1980 og 1. mai—14. oktober 1981.

Temperaturtilhøva.

I Stortingsproposisjon nr. 117 (1973—74) er det side 117 peika på at RSK A/S sine reguleringar har vore årsak til ca. 2°C lågare temperatur i Suldalsvatnet/Suldalslågen i august/september, og at dette seinkar lakseoppgongen i elva, jfr. side 112 der det og er nemnd at reguleringa ved RSK A/S har ført til ein 2° temperaturnedgang i april—august. Det er Direktoratet som hevder dette.

Til skjønsretten er det likevel utført målingar som ikkje samhøver med dette. Målingane er utført i tida 1962—68 (før reguleringa) og i morgontimane mellom kl. 08.00—09.00.

Resultata frå målingane viser at reguleringa frå RSK A/S berre har ført til små endringar av temperaturen i avløpsvatnet, berre nokre 10-dels grader.

I sommarmånadene juni—september var avløpsvatnet etter reguleringa blitt noko varmare, i medel for juni 0,8°C, i juli 2,3°C, i august 1,1°C og i september 0,7°C.

Tendensen og nokså klår:

Suldalsvatnet er etter RSK-reguleringane blitt eit større varmemagasin om sommaren. Det kalde tilsig frå høgfjellet vert halde att i magasina. Målingane er m. a. haldne ved Stråpa bru og viser at det på strekninga frå Suldalsosen til Tjelmane bru er ei mindre avkjøling av vassmengdane etter reguleringa enn for reguleringa.

Kan dette tyda at ein vil få varmare vatn frå maskinane i kraftstasjonane enn det ein får ved naturleg avløp?

Informasjon — allmannamøte.

Orienteringsmøtet som Suldal Bondelag, Suldal Naturvernlag og Suldal Grunn- og Elveeigarlag arrangerte 21. juni 1977 hadde godt frammøte av bygdefolket og fleire foredragshaldarar frå dei organa som arbeidde med utgreiinga om bru ved Helganes og om damplasseringa. Saka skulle såleis nå vere godt kjent blandt folket i bygda.

Vassdjupna Helganes—Osvadet og næringsproduksjonen.

Av Suldalsposten for 5. mai 1977 går det fram at førstekonservator Lillehammer ved Zoologisk Muséum i ein telefon med avisa har peike på at sidan planktonkrepsen vert produsert i dei grunne områda i Suldalsvatnet ovanfor Suldalsosen, vil det ha mykje å seia for framtida til laksestamma i Suldalslågen kvar dammen kjem. Han stettar ei lokalisering til Helganes, kan avisa fortelje.

Med eit reknestykke der ein vel vasslipping på 69 m^3 pr. sekund, gir dette 0,5 m større vassdjupn på strekninga Osvadet—Helganes ved alternativ Osvadet enn alternativ Helganes. Dette er ikkje mykje avvik og tilseier knapt eit særleg redusert næringsgrunnlag. Direktoratet har meir utførleg kommantarar til dette i si utgreiing frå 22. september 1977, side 6.

Arealet for slik produksjon vil vel ved alternativ Helganes minka sidan vassføringa også vil minka.

Direktorat-uttalen av 22. september 1977.

Uttalen ligg ved.

Direktoratet presenterte si uttale i eit møte med prosjekteringsgruppa den 14. september 1977. Representantar for Suldal grunn- og elveeigarlag og frå Suldal Naturvern fekk vere med i møtet. Likeeins møtte Tormod Tjøstheim som privat grunneigar med svært lang strandrett.

Direktoratet har opplyst at det under utforminga av rapporten har hatt mange samtaler med lokale representantar og fått mange informasjonar om tilhøva i Suldalslågen.

Kontorsjefen kan merka:

Alternativ Vik er karakterisert som eit alternativ utan særleg interesse. Det var likevel frå kommunen si side tidleg i konsesjonshandsaminga, sterkt inne i biletet som ein alternativ til damstad.

Garnfiske etter laks har dei siste åra vori praktisert like ovanfor damstad Osvadet. Om Helganes vert vald som damstad vil Direktoratet vurdere å stoppa garnfiske nedanfor damstaden. Kommunen bør nå nytta høvet til å uttala seg om garnfiske på denne strekninga alt nå. Det er truleg at det er som sportsfiskeelv Suldalslågen har sin største verdi, difor bør også stangfiske prioriterast så sterkt at garnfiske ikkje bør tillatast i framtida.

Områda ovanfor Suldalsosen er karakterisert som dårlege oppvekstområder for laks (side 2), men det er her det vert produsert mykje plankton. Dette har likevel liten betydning for damplasseringa (side 6). Som ein før har peika på, skulle det ved damplassering Osvadet kunne skapast eit meir stabilt basseng og eit større areal for slik næringsproduksjon.

Rapporten (side 2) klarlegg og at laksen går opp i Suldalsvatnet, i einskilde år går hovudtyngda av laksen opp i vatnet. Dette skulle klårt tilseie bygging av laksetrapp i tilknytning til dambygginga/lukene.

Inntakstunnelen til Hylen kraftstasjon må sikrast med finmaska mekanisk sperre.

Eit stort magasin med rikeleg næringsproduksjon mellom damstadet og inntakstunnelen i Hylen skulle tilseie damstad Osvadet.

Andre vegen dreg det argumentet at ved damstad Helganes vil laksen få eit noko større opphaldsmagasin nedanfor demminga. Forskjellen er likevel berre c a. 0, 9 5 k m², noko ein ikkje vil tru er noko avgjerande for laksen. Det er vel grunn til å tru at Stråpaholen er ein opphaldsplass for laksen slik det er nå, og at den også i framtida vil vere ein slik oppholdsplass før fisken går inn i trappa og vidare oppover, dersom Osvadet vert vald som damstad.

Delfelta mellom Suldalsosen og Helganes.

Kontorsjefen har merka seg at einskilde har gjort seg opp tankar kring delfelta m e l l o m Osvadet og Helganes og komi til den konklusjonen at dette nedslagsfeltet skulle tilføra Suldalslågen større vassforsyning dersom dammen vart lagt til Helganes.

Kontorsjefen kan ikkje sjå at dette er av betydning. Vassforsyninga er knytta til T j e l m a n e b r u i den nedre enden av elva og til omgrepet «u t f r å S u l d a l s o s e n» i den øvre enden av elva.

Mellomliggjande felt vil etter dette i k k j e gje ekstra tilførsel av vatn så lenge det frå dette nedslagsfelt ikkje kjem meir enn 10 m³/sek. Referansen «ut frå Suldalsvatn» må gjelda vassmerket og ikkje demminga sidan damplassen på konsesjonstidspunktet ikkje var fastlagt. Ei damplassering Helganes kan då i verste fall gje svært lita vassføring like nedanom demminga. Dette er — om ein ikkje tek i miss — ein så uklar situasjon at spørsmålet må få ei avklaring straks.

Direktoratet k o n k l u d e r e r med damstad Helganes, men har ikkje ein overtydande argumentasjon. Det er vel likevel rett å true at det først og fremst er dei fiskerimessige sidene av saka som er vurderte.

Kommunen må sjølvsagt sjå saka i ein vidare heilskap.

Statskraftverkene har i skriv av 30. september 1977 gjeve sine merknader til saka.

Vassdragsvesenet har ved skriv av 2. november 1977 bede om å få Direktoratet sitt syn på evt. restriksjonar på fisket like nedanfor dammen. Ein har diverre ikkje fått inn eit skriftleg svar på dette. Ein viser til dokumenta.

Dei seinare uttalingar i saka.

Saka har nå vore sendt ut til uttale frå:

Suldal Friluftsnemnd 15. november 1977.

Suldal Vegnemnd 16. november 1977.

Suldal Grunn- og elveeigarlag 17. november 1977.

Utvalet for landskapsleie og naturvern 18. november 1977.

Suldal jordstyre 17. november 1977 (etter oppmoding frå ein del oppsitjarar på Stråpa, Sørstad og Tjøstheim i skriv av 14. november 1977).

Bygningsrådet 17. november 1977.

Kontorsjefen skal i eit eige notat få koma attende til dei formelle sidene ved saka som er komne til under møtene i utvalet for landskapsleie og naturvern, bygningsrådet, vegnemnda og jordstyret.

Av tidsomsyn vil dette bli gjort i helga 3.—4. desember 1977 og etterdelt seinare.

Kontorsjefen skal få leggja fram slik konklusjon:

Uttalingane som er komne inn har i stor grad gått på fiske og estetiske tilhøve.

Andre moment som må inn i vurderinga er m. a. Kommunikasjonsspørsmål og vassforsyningsspørsmål, økonomi for kommunen. Under kommunikasjonssida kjem:

a. Vegutløysing for garden Vik.
b. Vegsamband med bru til grenda Berge og Stråpasida.
c. Vegsambandet til Tjøstheim/Sørstad, Lunde/Lunde bru og veg til Moe/Galland.
d. At brua ved Helganes nå vert forsterka og tidsmessig i alle høve.

Vassforsyninga på Suldalsosen har sitt inntak ovanfor damplassen på Osvadet og må antakelig ombyggast om damplassen vert flytta til Helganes.

Økonomisk er det vel då slik at NVE her først vil få langt høgare anleggskostnader på Helganes enn på Osvadet.

Deretter at kommunen vil pådra seg unødvendig dei kostnadene som fell på kommunen om dei andre prosjekta ikkje vert løyste nå i eit samspel med NVE.

Ein vil rå formannskapet til å leggja saka fram for kommunestyret med slik.

t i l r å d i n g :

1. Suldal kommune ber NVE — Statskraftverka detaljplanleggja damstadet på Osvadet med alternativet ved Stråpa bru.
   Den nøyaktige plasseringa må liggja ovanfor nåverande bru. Det må vere køyrebru av tilstrekkelege dimensjoner for alm. tungtransport på damkrona. Vegsjefen i Rogaland må gje dei nødvendige godkjenningar i brusamanheng.
   Brua må knyttast til det alminnelege off. vegnettet på begge sidene av brua.
2. Dammen må forsynast med luker og laksetrapp med sperreanordning.
   Damlukene må kunna justerast for korrekt vasslipping.
3. Det må om nødvendig leggjast tersklar. Fiskerisakkunnige må uttala seg om behovet og utforminga.
4. Den uforstyrra gang for laksen inn i trappa må sikrast.
   Behovet for restriksjonar på fisket i Stråpahølen er i k k j e vurdert i denne samanheng.
5. Nåverande Stråpa bru vert demontert og flytta til Vik. Nødvendige tilførselsvegar på ny bustad ved Vik vert kravd utbygd av NVE.
6. Når desse vilkåra for å leggja dammen på Osvadet er stadfesta ved avtale med statskraftverka vert saka lagt fram for kommunestyret.
7. Garnfiske på strekninga frå damstaden og oppover til og med Helganes bru vert det bede om å få innført forbod mot berre i tilfelle av at damstaden vert Helganes.

4230 Sand, 2. desember 1977.

Bjarne Smedsrud,
kontorsjef.

Ordføraren stilte spørsmål om nokon sa seg ugild i denne saka. Ingen representant sa seg ugild. Ordføraren stilte så spørsmål om Ola Fisketjøn var ugild.

Ola Fisketjøn gikk frå sedan formannskapet tok spørsmålet om ugildskap opp til avgjerd.

Ved prøveavrøysting røysta 4 for at Fisketjøn var ugild og 4 røysta imot. Ved endeleg avrøysting vedtok formannskapet med 7 mot 1 røyst at Fisketjøn ikkje er ugild i denne saka.

SP sette fram slikt forslag:

Suldal kommune går inn for at damstaden skal vere på Helganes.

Konstruksjon av dammen bør gjerast i samarbeid med DVF.

Formannskapet vedtok med 5 mot 4 røyster å legga saka fram for kommunestyret med slik

tilråding:

I samsvar med forslag frå SP.
Mindretalet røysta for slikt forslag:

1. Suldal kommune ber NVE — Statskraftverkene detaljplanlegge damstaden på Osvadet. Det må vere køyrebru av tilstrekkeleg dimensjon for alm. tungtransport på damkrona. Vegsjefen i Rogaland må gje dei nødvendige godkjenningar i brusamanheng. Brua må knytast til det offentlege vegnettet på begge sidene av brua.
2. Dammen må forsynast med luker og laksetrapp med sperreanordning godkjent av DVF.
3. Den uforstyrra gangen for laksen opp og ned trappa må sikrast. Behovet for restriksjonar på fisket i Stråpahølen er ikkje vurdert i denne samanheng.
4. Nåverande Stråpa bru vert demontert, flytta til Vik og forsterka. Nødvendige tilførselsvegar på ny brustad ved Vik vert kravd bygt av NVE.
5. Når desse vilkåra for å leggje dammen på Oksvadet er stadfesta, ved avtale med Statskraftverkene, vert saka lagt fram for kommunestyret.»

Rogaland Naturvern, brev 14. desember 1977:

«I forbindelse med regulering av Suldalslågen ved Røldal/Suldal- og Ulla/Førreutbyggingen, ble muligheten for at laksestammen skulle opprettholdes tillagt meget stor betydning, noe som fikk store økonomiske konsekvenser for begge disse utbygninger. Ved valg av damsted i Suldalsvatnet, mener derfor Rogaland Naturvern at hensynet til laksen må være det som veier tyngst, slik at man ikke nå reduserer den effekt som var tilsiktet ved de tidligere vedtak.

Statskraftverkene går inn for Osvadet fordi dette damster blir minst 10 mill. kroner billigere, og kontorsjefen i Suldal anbefaler Osvadet fordi dette alternativ vil bety en rekke besparelser i forbindelse med veibygning i Suldal.

Vil man gå inn for å sikre laksestammen i Suldalslågen, og det ga Stortinget klart uttrykk for ved konsesjonsbehandlingen, må derfor dammen plasseres ved Helganes som anbefalt av Viltdirektoratet.»

Høyesterettsadvokat Stig B. Harris har i brev av 2. januar 1978 m. a. halde fram følgjande:

«Grunnlagsmaterialet mottatt fra Statskraftverkene har vært gjennomgått med partene og det engasjerte konsulentfirmaet — Sivilingeniør Bjarne Instanes A/S, Bergen.

Gjennomgåelsen må nødvendigvis bli foreløpig da det grunnlagsmaterialet som er mottatt må karakteriseres som ufullstendig.

Forsåvidt gjelder grunnlaget for den tekniske sakkyndige vurdering, har sivilingeniør Bjarne Instanes tilskrevet Statskraftverkene direkte med spesifikasjon over ønskete opplysninger. Gjenpart av sivilingeniør Instanes' brev skal være sendt Vassdragsdirektoratet.

Forsåvidt gjelder tilretteleggingen av materialet for øvrig som grunnlag for valg mellom to altenativ Osvad og Helganes, tillater jeg meg å gjøre oppmerksom på at det synes å mangle oppgaver over de arealstørrelser av forskjellig bonitet som vil bli neddemmet ved Osvad-alternativet.

Fra partenes side er det dessuten anført at reguleringsvirkningene ved Osvad-alternativet vil kunne gjøre bygninger og bygningsmessige arbeider (kaier o. l.) utjenlig for fortsatt bruk.

Hvis slike registreringer er foretatt, tør jeg med dette be om å bli tilstillet kopi av det foreliggende materialet.

Hvis slikt materiale ikke foreligger som ledd i saksforberedelsen, tillater jeg meg under henvisning til forvaltningslovens § 13, jfr. § 37 å anmode Vassdragsdirektoratet om å pålegge Statskraftverkene å innhente det nødvendige materialet.»

Direktoratet for statskraftverka har på oppmoding frå Vassdragsdirektaratet gitt h.r.advokat Harris svar direkte. Svaret, dagsett 13. januar 1978, lyder:

«Vi viser til Deres brev av 2. januar og til Vassdragsdirektoratets brev av 5. januar hvor vi ble bedt om å skrive direkte til Dem om eventuelle demningskader på strekningen Helganes—Osvadet dersom damalternativ Osvadet blir valgt.

Naturlige forhold.

Vi gjør oppmerksom på at reguleringsgrensene ligger innenfor de naturlige vannstandsgrensene. HRV (øvre reguleringsgrense) er kote 68,5, og denne vannstanden har man i naturlig tilstand når vannføringen ut av vannet er 222 m^3/sek., hvilket tilsvarer 2,33 × middelvannføring og inntreffer hvert eneste år. Under generalplanleggingen 1969—71 ble derfor ikke arealer under HRV undersøkt, og dette ble heller ikke etterlyst av konsesjonsmyndighetene under deres saksbehandling 1972—74.

Etter regulering, alternativ Osvadet.

Vannstander opp mot HRV vil inntreffe oftere enn før, og dette kan bety forverring for:

1. Bygninger etc. hvor man tidligere har akseptert en sjelden flom.
2. Beite som ikke skades av en flom og kan utnyttes straks vannstanden synker.
3. Jordbruksarealer like over HRV. Disse har tidligere vært sjenert av kortvarig forsumpning, men nå inntreffer dette oftere.

Dette er en generell beskrivelse av forholdene ved tilsvarende magasiner. I tilfellet Suldalsvatnet har vi aldri fått vite om konkrete eksempler. Vi ringte Deres kontor 10. januar for å få vite om det fantes slike tilfelle, men fikk vite at De er bortreist resten av uken. Da saken haster, skriver vi dette straks.

Vi har ikke befart strekningen Helganes—Osvadet i detalj, men ut fra vår generelle kjennskap til området vil vi anta at det ikke eksisterer eksempler på forverrede forhold. Skulle slike tilfelle mot formodning likevel finnes, ber vi Dem snarest mulig gi oss beskjed med angivelse av hvor. I så fall kan Ulla-Førre-anleggene straks foreta oppmålinger.»

I svaret til sivilingeniør Bjarne Instanes sier Statskraftverka i brev av 10. januar 1978:

«Vi viser til Deres brev av 2. januar og til diverse telefonsamtaler 5. januar og 6. januar. De opplyste at Deres oppdrag fra høyesterettsadvokat Stig B. Harris gikk ut på å vurdere vår kostnadsdifferanse på ca. 10 mill. kroner mellom damstedene Helganes og Osvadet. Vedlagt følger det underlagsmaterialet som ble avtalt oversendt i samtalen mellom Deres sivilingeniør Reigstad og sivilingeniør Reite på vår detaljplankontor. Vi forutsetter at Harris har gitt dem kopi av vårt brev av 11. november 1977 med vedlegg.

Eventuell damplassering oppstrøms Helganes bro. Årsaken til at vårt Helganesalternativ er nedstrøms broen er at en oppstrøms plassering ville medføre at brofundamentene måtte erosjonsbeskyttes mot den overkritiske hastigheten på vannføringen gjennom lukene. Vi har ikke profilert oppstrøms broen.

Forskjellig luketverrsnitt. Damsted Osvadet er ved utløpet av Suldalsvatnet og her er det et visst fall som gjør at man kan velge mindre luketverrsnitt enn for damsted Helganes, som ligger i selve vannet og ikke har nevneverdig fall.

Manøvreringsreglementet sier at «I Suldalsvatnet skal maksimale flomvannstander ikke overstige det som ville fremkommet i uregulerte vassdrag» og at det ved manøvreringen skal «has for øye at de naturlige flomvannføringer så vidt mulig ikke forøkes». Beregninger viser at de angitte luketverrsnitt er nødvendige for å tilfredsstille reglementet. For øvrig vil vi gjøre oppmerksom på at dette er vanlige bestemmelser i vassdragsregulering.

Ved Helganes kan dette bare oppnås ved å velge samme vannførende tverrsnitt som i dag. Derimot ved Osvadet kan man bruke en optimal kombinasjon av innsnevret tverrsnitt og kanalisering for å bedre fallforholdene.

Tunnelen til Hylefjorden. Denne tunnelen vil virke flomreduserende under de fleste flommer, og dette vil være en fordel for lavtliggende arealer langs Suldalslågen. Men vi kan ikke tillate oss å regne med at denne tunnelen alltid er operativ og derfor må dammen dimensjoneres uavhengig av tunnelen.

Utkast til gjennomsyn. For å unngå eventuelle misforståelser foreslår vi at vi får Deres uttalelse til gjennomsyn før den leveres til Harris.

Terminplan. Utredningsarbeidet omkring valg av damsted har nå pågått i ca. 2 år, og NVE's hovedstyre tar sikte på å sluttbehandle saken i februar.»

Hovudstyret sine merknader:

Saka gjeld val av damsted for Suldalsvatn som etter dei fastsette reguleringsvilkår og planar skal regulerast 1,5 m mellom kotene 67,0 og 68,5. Valet står mellom to alternativ: 1) Osvadet som er sjølve utlaupsoset og 2) Helganes ca. 4,5 km lengre opp i vassdraget. Frå Helganes til Osvadet har vassflata etter høgdemålingar i juni månad eit fall på berre 1 cm slik at denne delen av vassdraget rettast må reknast som ein del av sjølve Suldalsvatn.

I den opphavelege konsesjonsbehandlinga blei valet av damstad ikkje drøfta, men det var Osvadalternativet som var lagt fram. Det var frå Statskraftverka si side sist i behandlingsfasen lova at det skulle bli tinga om damplasseringa seinare. Konsesjonen inneheld ikkje noko ålment atterhald om dette, men i reguleringsvilkåret vedkomande fisket er det m. a. sagt at «planene for utløpet av Suldalsvatn skal forelegges Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk». Etter Hovudstyret si meining må ein tyde behandlinga av konsesjonssaka slik at det var omsynet til laksen som gjorde at desse interessene måtte utgreiast nærare før damstaden kunne bli endeleg vald.

Som det går fram av fråsegnene i saka er vurderinga av alle skader no teke opp att på distriktsplanet, dvs. det er gjort ein ny heilskapsvurdering for denne delen av Suldalsvatn.

Vurderinga av reguleringsgrensene for Suldalsvatn resulterte tidlegare i at oppdemminga blei sett 1 m lågare enn det søknaden gjaldt. Ved denne avgjerda blei det teke omsyn til at det ikkje skulle bli nemnande skade på dyrka mark, men omsynet til flaumskade på bustadhus m. v. talde òg med. Hovudstyret vil peika påat skadene samla seg hovudsakleg om nordaustre delen av vatnet. Reguleringsgrensene ligg innafor svingingar som årleg måtte ventas i eit uregulert Suldalsvatn. Dette gjeld og strekninga Suldaloset—Helganes. Ved ein dam på Helganes blir svinging i vasstand på nemnde del av vatnet noko mindre. På ettersumaren er skilnaden i vasstand ca. 0,9 m mellom 10 og 75 m^3/sek. som er sett fast i reglemuentet om minste og største vassføring i elva. I mai, juni og juli vil likevel vassleppinga etter reglementet på same staden skifte med naturleg tillaup og vil i medelverdi liggja på mellom 90 og 115 m^3/sek. Rekna opp til denne grensa vil svingningane bli på ca. 1,2 m mellom kotene 66,7 ved 10 m^3/sek. og 67,9 ved 115 m^3/sek. Skilnaden i svingingar er då etter Hovudstyret sitt syn av mindre vekt. Når det gjeld skilnaden i neddemd grunn m. v. vil ein etter

det som er nemnt i det førre heller ikkje leggja avgjerande vekt på dette.

Damstaden på Helganes vil elles føra med seg trong til å senka inntaket for vassverket som er konstruert for ein lågaste vasstand på 67,0.

pet er etter Hovudstyret sitt syn Osvadet betre enn Helganesalternativet, sjølv om det førstnemnde ligg i eit bustadområde. Sjølve damstaden er der ikkje synleg frå vegen og ligg avskjerma til.

I behandlinga no er det frå kommunalt hald lagt mykje vekt på — sjølv om kommunestyret røysta 24 for og 9 imot dam på Helganes — at dam Osvadet vil skaffa ei tidhøveleg bru til sørsida av elva og vegsambandet med gardar på denne sida. Den hengebrua som no står på staden kan ikkje utan forsterking taka trafikk av t. d. tankbil for mjølketransport. Ved Helganes er det bygt ei ny bru i samband med kraftutbygginga.

Den sermerkte tekniske skilnad mellom damstadane er at elveprofilet ved Helganes er vesentlig djupare og breidare enn ved Osvadet. Då fundamenteringstilhøva er dei same for so vidt som ein har å gjera med lausmasser begge stader, blir damkostnaden ved Osvadet ca. 10 mill. kroner mindre enn ved Helganes. Her spelar det og inn at flaumavleiinga ved Osvadet grunna betre fall i elva kan gjerast med 4 luker medan det er naudsynt med 9 luker ved Helganes, jfr. Statskraftverka sitt brev av 10. januar 1978 til sivilingeniør Bjarne Instanes.

Hovudstyret kan etter dette ikkje sjå at det er kome fram noko avgjerande nye moment om dei verkelege skader på grunn, utsjånad m. v. i høve til sist Suldalsvatn var behandla. Hovudstyret konstaterar difor at ei slik skadevurdering mot teknisk/økonomiske omsyn framleis fell ut til føremun for dam ved Osvadet. Spørsmålet er då no som tidlegare om andre omsyn t. d. til lakseinteressene gjer at ein bør velja Helganes. Resultatet av røystinga i Suldal kommune ser Hovudstyret slik at det er desse interessene som har vore avgjerande for fleirtalet.

Ved behandlinga av konsesjonssaka blei det teke store omsyn til laksen i Suldalslågen. Ein kan seia at det var ein berande tanke at laksestamma skulle bli halde oppe på gamalt nivå. I denne samanhangen blir skilnaden i anleggskostnader berre ein liten del av t. d. verdet av det produksjonsvatn som vassleppinga representerar i Hylen kraftverk, og den bør heller ikkje vera avgjerande no om det kan visast at damplasseringa har vesentleg verknad på laksestammen.

DVF har drøfta føremuner og ulemper ved dei to alternativa. Hovudstyret har merka seg at det er uvisst om DVF i framtida vil late laksen gå opp i Suldalsvatn eller ikkje. Fisket i vatnet har liten vekt, då det er dårlege oppvekstområde ovanfor Suldalsoset og ingen gyteplasser. Laksen kan og gå inn i inntaket for Hylen kraftverk og gå tapt som gytefisk. Eit anna moment som er nemnt mot å la laksen gå opp er at fiskelukt (feromonar) då blir spreidd ut i Hylsfjorden og kan lokka inn der i staden for mot Suldalslågen. DVF argumenterar likevel imot dette, då konsentrasjonen av feromonar vil vera munaleg mindre mot Hylsfjorden enn mot Suldalslågen. Direktoratet vil likevel førebels ikkje stengje fisken ved dammen. Om ein seinare skulle velja å stengje oppgangen, legg direktoratet vekt på det større område laksen får å gå i mellom Suldaloset og Helganes. Problema med sjølve stenginga blir vurdert likt. Det er i begge alternativ ikkje reint små tekniske vanskar å stengje laksen grunna den vesle høgdeskilnaden.

Det har vidare vore diskutert kva avlaupet frå delfeltet mellom Suldaloset og Helganes har å seia i dei to alternativa. Vatnet frå desse felta har ein nøytraliserande verknad på det overførte vatnet frå Ulla-Førre som har ein høgare surheitsgrad enn Suldalslågen. Ved dam ved Helganes er ein viss på å få dette ut i elva. Ved dam ved Suldalsoset er det meire uvisst i kva grad det vil gå i elva. Hovudstyret meiner at det ligg nær å tru at det hovudsakeleg vil gå ut i elva då og. Det gjeld berre ca. 34 km² nedbørfelt, og om ein reknar 4,5 l/sek./km² som vanleg lågvassføring, blir dette 150 l/sek. som avlaup frå feltet. Dette svarar til 1,5 pst. av minstevassføringa på 10 m³/sek. i Suldalslågen. Dette må tyda på ein munaleg avgrensa verknad, i alle fall ved slike minstevassføringar som ein må gå ut frå er kritiske for fisken.

Vidare er det diskutert effekten av lokkeflaumen ved slepping av dei 50 mill. m³ vatn som er bestemt i konsesjonen. Val av damstad er ikkje avgjerande i denne samanhang, men Suldalsosalternativet er eit noko betre alternativ enn Helganes.

For næringstilhøva for laksen har det lite å seia om strekninga Helganes—Osvadet blir regulert eller ikkje.

DVF har konkludert med Helganes som beste alternativ, men legg til at skilnaden på alternativa er liten ut frå ei fiskeribiologisk vurdering.

I møte og synfaring som representantar frå Vassdragsdirektoratet har gjennomført, blei det gjort klårt at grunneigarene gjekk sterkt inn for Helganesalternativet. Det blei lagt vesentleg vekt på lakseinteressene m. a. ved at den uhindra lakseførande delen av vassdraget blir lengre, at laksen får større vassvolum å gå

i nedanfor dammen og betre nøytralisering av tilført surt vatn. Det blei og nemnt at damarbeider ved Osvadet ville føra med seg meire forureiningar av elva og at det var lite ynskjeleg med dam nær tettstaden i Suldalsoset.

Hovudstyret er ikkje overtydd om at val av damstad har nokon nemnande verknad for laksestamma. Av størst verde syner det seg å vera å få eit større basseng å gå i for laksen nedanfor dammen og såleis er Helganesalternativet best. Dette er likevel gått imøte av mindretalet i kommunestyret som peikar på at Ståpahølen er ein opphaldsplass for laksen no og at den vil vera det om dammen blir bygd ved Osvadet og.

Hovudstyret er etter ei samla vurdering blitt ståande ved å rå til at Osvadet blir valt.

Mindretalet i kommunen har sett fram vilkår i 5 punkt for si tilråding. Av disse er punkta 1, 2 og 3 dekka mel lovnad frå Statskraftverka og vilkår i konsesjonen. I punkt 4 krev mindretalet at Stråpa bru blir demontert og flytta til Vik og forsterka og at det blir bygd tilførselsvegar til Vik.

Hovudstyret har ikkje føresetnad for å vurdere trongen for vegsamband til Vik samanlikna med t. d. dei andre vegspørsmåla som er aktuelle på sørsida av elveoset, jfr. side 17. Hovudstyret ser det slik at ein del av den innsparinga som val av damstad Osvadet fører med seg bør koma området til gode. Hovudstyret er difor blitt ståande ved å rå til at det blir oppretta eit fond for Suldal kommune på kr. 1 000 000 til kommunikasjonsføremål i området.

Behandla i Hovudstyret sitt møte 6. februar 1978.»

Ånen og Lars Stråpa har i brev av 4. mars 1978 avgitt følgende uttalelse:

«Underskrivne grunneigarar som eig Stråpahølen nedafor Osvadet, syner til protestskrivet vårt av 2. februar 1976 og skriv frå DVF av 14. november 1977 om restriksjonar på fisket, og tillet oss å komma med følgjande merknad til innstillinga frå Hovudstyret for NVE av 9. februar 1978:

På side 26 i innstillinga frå Hovudstyret står følgjande:

> «Av størst verde syner det seg å vera å få eit større basseng å gå i for laksen nedafor dammen og såleis er Helganesalternativet best. Dette er likevel gått imøte av mindretalet i kommunestyret som peikar på at Stråpahølen er ein opphaldsplass for laksen no og at den vil vera det om dammen blir bygd ved Osvadet og.»

Ordførar Bråtveit har opplyst til oss at mindretalet ikkje har sagt dette. Det er vel følgjande avsnitt i kontorsjefen si innstilling til formannskapet (s. 15) Hovudstyret har meint:

> «Andre vegen dreg det argumentet at ved damsted Helganes vil laksen få eit noko større opphaldsmagasin nedafor demninga. Forskjellen er likevel berre ca. 0,95 km², noko ein ikkje vil tru er noko avgjerande for laksen. Det er vel grunn til å tru at Stråpahølen er ein opphaldsplass for laksen slik det er nå, og at den også i framtida vil vere ein slik opphaldsplass før fisken går inn i trappa og vidare oppover, dersom Osvadet vert vald som damstad.»

Me finn det underleg at kontorsjefen legg så lite vekt på denne forskjellen på 0,95 km², særleg når han nemner Stråpahølen i denne samanhengen. Stråpahølen har ei areal som varierer mellom 9 og 15 dekar etter kor høgt vatnet går. Når ein veit at 0,95 km² er det same som 950 dekar, vil det med andre ord seia det same som at arealet mellom Helganes og Osvadet er bortimot hundre gonger så stort som Stråpahølen.

I ei ny innstilling til formannskapet av 2. mars 1978 går kontorsjefen inn for å plassere dammen på Helganes. Dette skulle tyde på at han har skifta syn sidan han skreiv den første innstillinga i saka.

Det er ikkje rett at Stråpahølen fungerer som nokon spesiell opphaldsplass for laksen. Når laksen går opp om sommaren, gjev han seg ikkje til i Stråpahølen, men går vidare opp i Suldalsvatnet. Stråpahølen står såleis ikkje i nokon særstilling, men kan samanliknast med andre gode fiskeplassar i Suldalslågen.

Arealet mellom Helganes og Osvadet på 950 dekar er vel større enn arealet av heile Suldalslågen nedafor Osvadet, og store deler av lågen er ikkje nokon oppholdsplass for laksen p. g. a. sterk straum. Me er difor overtydde om at områda mellom Helganes og Osvadet er livsviktige for laksen. Særleg avgjerande vil dette området vera dersom laksen ikkje får komma forbi dammen, noko som på nåverande tidspunkt er heilt på det uvisse.

Den sperresona DVF vil setja nedafor dammen dersom han kjem på Osvadet, vil freda den beste halvdelen av Stråpahølen. Ei tilsvarande sperresone vil ha liten innverknad på fisket ved Helganes.»

Oddvar Mehus har i brev av 4. mars 1978 uttalt følgjende om saken:

«Underskrivne syner til innst. frå H.st. for NVE s. 24 der det m. a. heiter: «Når det gjeld dammens dominans i landskapet er etter Hovudstyret sitt syn Osvadet betre enn Helganesalternativet, sjølv om det førstnemnde ligg i eit bustadområde. Sjølve damstaden er der ikkje synleg frå vegen og ligg avskjerma til.»

Eg har registrert alle dei bustadhusa kring Suldalsosen som har utsyn til den påtenkte damstaden på Osvadet og har kommet fram til i alt 23 bustadhus. På tilsvarande måte har eg funne ut at 6 bustadhus på Helganes vil ha utsyn til damstaden der. Eg har da gått ut frå at dammen vert bygd nær Helganesbrua. Som kjent er ikkje damstaden kartfesta på Helganes på tilsvarande måte som på Osvadet. Dette finn eg svært merkverdig, særlig når det gjeld ei så viktig sak som dette er for miljøet vårt.

Eg vil og gjerne få peika på at Osvadet ligg midt i det gamle bygdesenteret Suldalsosen. At ein så stor og ruvande konstruksjon vert

plassert her, verkar meiningslaust når dammen kan byggjast utanom tettstaden utan særlege vanskar. Eg har den tiltru til Statskraftverka at dei vil kunna planleggja og byggja dammen i tilknytning til Helganesbrua på ein slik måte at han vil kunna tilpassast den store konstruksjonen som Helganesbrua også er.»

Lars Stråpa m. fl. har i brev av 28. mars 1978 uttalt følgende:

«Saka om damplassering i Suldalsvatnet har nå versert i over 2 år. Vi har lese i avisene at saka har vore oppe i Suldal kommunestyre opptil fleire gonger, og nå har vi fått greie på at saken er ute til høring.

Vi har fått inntrykk av at Statskraftverka set svært mykje inn på å få dammen plassert på Osvadet, midt i bygdesenteret. Men det er noe vi har undrast på: Kvifor får ikkje vi som bur her sjå kva planane går ut på?

Det har vore planlagt byggjefelt her, og sykkel- og gongesti. Kvar gong har planane vore utlagde til offentleg ettersyn — med detaljerte teikningar. Det same galdt Prestevika der NVE byggjer den permanente verkstaden. På eit orienteringsmøte på Suldal Samfunnshus for mykje over eit år sidan synte NVE modellar av dammar som skal byggjast langt inne i heia, t. d. Oddatjørndammen. Kvifor har ikkje det same verte gjort for dammen i Suldalsvatnet? Det skulle vera endå meir påkravt å leggja fram konkrete detaljerte planar for dette byggverk som skal liggja der folk bur.

Med bakgrunn i det som er sagt ovanfor vil underskrivne be om at både Helganes- og Osvadalternativet blir lagde ut til offentleg ettersyn med detaljerte teikningar og modellar før endeleg avgjerd vert teken i damsaka.»

Suldal kommune uttaler i brev av 28. mars 1978 følgende om saken:

«Ein viser til skriv frå Dykk dagsett 15. februar 1978 der De ber om uttale frå Suldal kommune om val av damstad i Suldalsvatnet.

Suldal kommunestyre handsama saka i møte 21. mars 1978, sak 46/78 og gjorde med 22 mot 10 røyster slikt vedtak:

> Suldal kommune går inn for at damstaden skal vere på Helganes. Konstruksjon av dammen bør gjerast i samarbeid med DVF (Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk).

Ein legg ved utskrift av møteboka.

Som det går fram av utskrifta, er det varsla påklaging av vedtaket idet det blir vist til avgjerda om ugildskap for eindel representantar.

I tillegg legg ein følgjande dokument:

1. Skriv dagsett 27. februar 1978 frå h.r.advokat Stig B. Harris.
2. Skriv dagsett 28. februar 1978 frå NVE til siv.ing. Bjarne Instanes.
3. Skriv frå utvalet for landskapspleie og naturvern dagsett 7. mars 1978.
4. Skriv frå h.r.advokat Anders Rekve dagsett 7. mars 1978.
5. Skriv frå Rogaland Naturvern dagsett 4. mars 1978.
6. Skriv dagsett 10. mars 1978 frå h.r.advokat Stig B. Harris vedlagt skriv dagsett 9. mars 1978 og 10 februar 1978 frå siv.ing. Bjarne Instanes.
7. Skriv dagsett 17. mars 1978 frå h.r.advokat Stig B. Harris vedlagt skriv frå siv.ing. Bjarne Instanes, dagsett 14. mars 1978.
8. Skriv dagsett 17. mars 1978 frå h.r.advokat Stig B. Harris vedr. inhabilitet.
9. Skriv dagsett 20. mars 1978 frå Ingemund Hjorteland.

Damstaden på Suldalsosen/Suldalsvatnet Remissehandsaming.

Kontorsjefen syner til innstilling nr. 371/77 om saka.

Kommunestyret gjorde med bakgrunn i innstillinga slikt vedtak (k.sak 174/77):

> «Suldal kommune går inn for at damstaden skal vere på Helganes. Konstruksjonen av dammen bør gjerast i samarbeid med DVF.»

Vedtaket vart gjort med 24 mot 9 røyster.

Ved skriv av 15. februar 1978 frå olje- og energidepartementet er saka sendt attende til kommunen til uttale og evt. merknader til den handsaminga saka har fått i Hovedstyret for NVE etter møte der den 6. februar 1978.

Fullstendig kopisett av dokumenta ligg ved.

Ovafor kontorsjefen har einskilde stilla spørsmål om kvifor saka nå kjem attende til kommunen til ny uttale. Til det er å seia at større vassdragssaker som er lekkar i ei konsesjonssak til vanleg vert førelagt kommunane til uttale etter at Hovedstyret har handsama saka. Saka om damplasseringa på Suldalsosen/Suldalsvatnet er ein sak av ein slik viktighet og av såvidt store alternative kostnader at det er rimeleg å la saka få ein slik remissehandsaming som ein her står føre.

Saka er elles heilt frå starten av ein presisering av kor damplassen skal vere.

Hovedstyret har handla svært raskt. Dette kan ein forstå utfrå det arbeidsprogrammet Ulla-Førreanlegget har og utfrå den tida som er gått med til planleggingsfasen. Statskraftverka (Direktoratet for Statskraftverka) peikar på dette i sitt skriv frå 30. september 1977, jfr. vedlegget, der det heiter:

> «Av hensyn til prosjekteringen er det viktig med en rask avgjørelse.»

Og heilt til slutt heiter det:

> «Vi ber Dem sørge for at saken avgjøres snarest mulig.»

Departementet har sett frist til 29. mars 1978 for merknader. Kommunen må halde denne fristen.

Av dokumenta som var kome fram til Hovedstyret til møtet den 6. februar 1978, skal ein få vise til vedlegget uten nærare kommentarar.

Hovedstyret har konkludert med at Osvadet vert vald til damstad, men rår til at ein del av den innsparinga som val av damstad Osvadet fører med seg kjem området til gode, m. a. ved at kommunen får eit kommunikasjonsfond på kr. 1 000 000,— til bruk i området. Pengevederlaget er berre ein del av gevinsten med damstad Osvadet.

Etter denne tid har h.r.advokat Stig Harris, Bergen på vegne av grunneigarar som vert råka av dei alternative damplasseringane i eit

brev til kommunen 27. februar d. å. reist spørsmål om kommunen bør krevje fristen for tilsvar sett ut.

Kontorsjefen kan ikke sjå at det her er grunn til å søkje utsetjing med sitt tilsvar.

Om den tekniske vurderinga som h.r.advokat Harris ventar på skulle vise nye moment til fordel for damplass H e l g a n e s, vil dette s t y r k e kommunestyret sitt syn.

Skulle utgreiinga styrke argumentasjonen for damstad O s v a d e t ville det s v e k k e kommunestyrevedtaket, men styrke Hovedstyret sitt syn.

Kontorsjefen vil rå til at saka nå vert endeleg handsama av formannskapet ved første høve, men kan og peike på at det er tidsmessig mogleg å leggje saka fram for kommunestyret ved å halde eit ekstraordinært møte t. d. 21. mars 1978.

Framlegg til

v e d t a k :

Suldal formannskap viser til kommunestyret sitt vedtak frå møte 20. desember 1977 sak 175 og slår fast på følgjande:

«Suldal kommune går inn for at damstaden skal vere på H e l g a n e s. Konstruksjonen av dammen bør gjerast i samarbeid med DVF (Direktoratet for vilt- og ferskvannsfisk).»

Følgjande skriv vart ref. under formannskapsmøtet 6. mars 1978:

1. Skriv dagsett 4. mars 1978 til Suldal formannskap frå grunneigarar i Veka.
2. Skriv dagsett 3. mars 1978 frå Suldal grunn- og elveeigarlag til Suldal formannskap.
3. Skriv dagsett 4. mars 1978 frå Oddvar Mehus til Olje- og energidep.
4. Skriv dagsett 4. mars 1978 frå Ånen og Erik Stråpa vedlagt merknad stila til Olje- og energidep.
5. Ref frå møte i nemnda for naturvern og landskapspleie 3. mars 1978.

Kontorsjefen presiserte at han ved si innstilling til formannskapet nr. 75/78 ikkje har endra oppfatning av kvar dammen bør ligge, men at han her legg fram kommunestyret sitt fleirtals vedtak frå 20. desember 1977, K.sak 175/77.

Ordføraren opplyste at Olje- og energidep. pr. telefon har spurt om Suldal kommune kan avgje sin uttale før den fastsatte fristen 29. mars 1978.

Formannskapet vedtok med 6 mot 3 røyster å legge saka fram for kommunestyret 21. mars 1978.

Vågane sette fram slikt forslag:

Suldal formannskap viser til kommunestyrevedtak 175/77 der kommunestyret delte seg med eit fleirtal som gjekk inn for damstad Helganes og eit mindretal for Osvad. Suldal f.sk. har ikkje noko nytt å tilføre saka.

Formannskapet vedtok med 5 mot 4 røyster å legge saka fram for kommunestyret med slik

t i l r å d i n g :

I samsvar med innstillinga.

Mindretalet røysta for forslaget frå Vågane.

Under kommunestyremøtet 21. mars 1978 vart det reist spørsmål om følgjande representantar var ugilde avdi dei kan sjåast som part i saka:

Ola Fisketjøn, Sp, Lars Hiim, Sp, Torjus Kr. Steine, Sp, Olav Berge, Sp, Lars Veka, Sp, Svein Tjøstheim, Kr.f.

Albert Moe, Sl, hadde sjølv sagt seg ugild etter § 6, pkt. b i forvaltningslova. Dei gjekk alle frå medan ugildskapen vart teken opp til avgjerd.

Kjølvik, Sp, var ikkje møtt fram, og Lars Lofthus, Sp, tok hans plass. I tillegg var følgjande varamenn innkalla til denne saka:

Kari Nærheim, Sp, Gabriel Nordmark, Sp, Andreas Ranvik, Sp, Johannes Østerhus, Sp, Oddmar Mehus, Kr.f., Dagfinn Sand, Sl.

Skriv dagsett 17. mars 1978 frå h.r.adv. Stig Harris vart ref. av repr. T. Hauge, Sp.

Representanten Holen ba om at spørsmålet om ugildskap også for han vart handsama. Han gjekk frå møtelokalet, og Magne Erland som var innkalla til møtet, tok hans plass.

Det vart røysta i slik rekkefølgje:

1. Ugildskap etter forvaltningslova § 6 første avsnitt pkt. a for dei grunneigarane/kommunestyremedl. som har gitt uttale i saka v/advokat:
   Ola Fisketjøn, Lars Hiim, Torjus Kr. Steine, Lars Veka, Svein Tjøstheim, Olav Berge.
2. Ugildskap etter forvaltningslova § 6 første avsnitt pkt. b for Albert Moe.
3. Ugildskap for Hallvard Holen som er tilsett i leiinga ved Ulla-Førreanlegga.

1. 16 røysta for at Ola Fisketjøn, Lars Hiim, Todjus Steine, Lars Veka, Svein Tjøstheim og Olav Berge er ugilde etter forvaltningslova § 6 første avsnitt pkt. a og 16 røysta imot. Med ordføraren si dobbeltstemme vart dei kjente ugilde.
2. Med 29 mot 3 røyster godtok kommunestyret ugildskap etter § 6 første avsnitt pkt. b for Albert Moe.
3. Suldal kommunestyre vedtok samrøystes at representanten Hallvard Holen ikkje er ugild i saka.

Hallvard Bakka, Sp, sette deretter fram forslag om at ordførar Odd Bråtveit må kjennast ugild då han er styremedlem i DnC avd. Suldal, og DnC har økonomiske interesser i Suldalslågen.

Dette forslaget vart ikkje teke opp til avrøysting.

Skriv dagsett 17. mars 1978 frå h. r.adv. Stig B. Harris vart ref. Skrivet hadde som vedlegg skriv dagsett 14. mars 1978 m/vedlegg frå siv.ing. Bjarne Instanes. Skriva vart delte ut.

Skriv frå Ingemund Hjorteland motteke 20. mars 1978 vart ref. og delt ut.

Ordføraren sette fram slikt forslag:

Kommunestyret syner til mindretalet si tilråding i sak 175/77 om damplasseringa. Kommunestyret har merka seg at hovedstyret for Vassdragsvesenet ikkje har kunna gå inn for flytting av Stråpa bru til Vik, men i staden stiller til rådvelde ein million til samferdselsoppdrag i området.

Kommunestyret meiner at NVE må i tillegg påleggast å demontera Stråpa bru på en slik måte at ho kan setjast oppatt.

Med 22 mot 10 røyster gjorde kommunestyret slikt

v e d t a k :

I samsvar med tilrådinga frå formannskapet.
Mindretalet røysta for forslaget frå Bråtveit.
Med bakgrunn i avgjerda i spørsmålet om ugildskrav i denne saka, varsla representantane Gunnar Stein, Kr.f. og Hallvard Bakka for SP at dei vil påklaga vedtaket i saka.

Ulle Førre verkene. Konsesjonssak valg av damsted Suldalsvann.
Uttalelse fra Suldal kommune.

Min henvendelse skjer på vegne av en rekke grunneiere som berøres ved de forskjellige alternativer for damplassering i Suldalsvann.

Ut fra sakens store betydning for de interesser som berøres og ut fra den offentlige interesse som gjør seg gjeldende, tillater jeg meg med dette å be saken fremmet for Suldal kommunestyre og ikke avgjort som hastesak av Suldal formannskap.

I denne forbindelse tillater jeg meg å gjøre oppmerksom på at jeg overfor Vassdragsdirektoratet har anmodet om å få avgitt uttalelse etter at det er innhentet sakkyndig/teknisk vurdering av det grunnlagsmaterialet som er benyttet av NVE — Statskraftverkene ved presentasjonen av de foreliggende damalternativene.

Bakgrunnen for at det er funnet nødvendig å engasjere annen sakkyndig assistanse, er at Statskraftverkenes materiale er funnet ufullstendig og ensidig tilpasset alternativ Osvadet som Statskraftverkene selv går inn for.

Det kan nevnes at Statskraftverkene som vilkår for å utlevere nødvendig teknisk hydrologisk grunnlagsmateriale til det privatengasjerte konsulentfirmaet Bjarne Instanes A/S har stilt som vilkår at konsulentfirmaets rapport og vurdering skal tilstilles Statskraftverkene til kontroll før materialet stilles til disposisjon for oppdragsgiverne.

På tross av dette vilkår og på tross av at materialet ennå ikke er frigitt av Statskraftverkene, er saken gjennom Vassdragsdirektoratet fremmet for Industridepartementet.

Jeg finner således grunnlag for å antyde at saksbehandlingen er kommet inn i et helt utilfredsstillende spor ved at det synes som om saken nå skal presses frem uten at reglene i forvaltningslovens § 13 (lov av 10. februar 1967) blir etterlevet.

Jeg kan med dette meddele at etter mitt syn bør den rapport som utarbeides av siv.ingeniør Bjarne Instanes A/S foreligge som dokument i saken før kommunestyrets behandling.

Selv om rapporten ennå ikke er mottatt av meg er jeg kjent med at det fra firmaets side vil bli påpekt ufullstendigheter i det materiale som Statskraftverkene hittil har gjort bruk av.

Videre kan jeg meddele at i strid med vanlig praksis har Statskraftverkene hittil ikke innhentet registrering av faktiske skadevirkninger ved de to damalternativer.

Også dette materialet synes å burde foreligge for kommunestyret før saken blir tatt til behandling.

Slik sakens behandling har funnet sted og slik saken ligger an tør jeg antyde at Suldal kommune bør kreve fristforlengelse til å avgi uttalelse i saken inntil alt nødvendig materiale foreligger.

Den sakkyndige vurdering fra siv.ing Bjarne Instanes A/S vil bli oversendt Suldal kommune så snart den blir frigitt fra Statskraftverkene.

Ulla-Førre-verkene, valg av damsted i Suldalsvatnet.

Vi viser til Deres brev av 14. februar og har følgende kommentarer til Deres forslag til uttalelse:

Grunnlagsmaterialet.

Vår sammenligning av damstedene ble gjort på grunnlag av kostnadsoverslagene journalisert 27. april 1976, som bygget på generalplanens bilag 3.3.10 for Osvadet og en tegning av april 1976 med tilsvarende standard for Helganes.

Ved en oppdatert sammenligning trenger man ikke nødvendigvis nye tegninger begge steder. De forbedringene som gjøres under detaljeringen for Osvadet må man også kunne forutsette for Helganes.

Kostnadsoverslag.

Overslagene var på henholdsvis 8,1 og 18,8 mill. kroner. Hertil kommer sentrale fellesutgifter (Ulla-Førre og hovedkontoret), renter i byggetiden og merverdiavgift. For enkelhets skyld avrundet vi differansen nedover til 10 mill. kroner og brukte dette tallet offentlig første gang på et møte 24. juni 1976 med Suldal kommune. Siden den gang har det vært en betydelig prisstigning, men vi har likevel funnet det praktisk å beholde tallet 10 mill. kroner. Hvis De i Deres uttalelse mener at enkeltposter i overslagene bør endres slik at differansen reduseres, ber vi Dem samtidig påpeke ovenstående forhold som øker den egentlige differansen.

Luker.

I overslagene var lukene kalkulert til 7,2 og 2,8 mill. kroner, altså en differanse på 4,4 mill. kroner. På grunn av overgangen til klappeluker antyder vi at differansen bør settes til 3,8 mill. kroner. Dette harmonerer med Deres forslag.

Spunting.

En dam på Helganes ville bli over dobbelt så lang som dammen på Osvadet. Dessuten må man regne med å spunte dypere ved Helganes fordi vanntrykket blir høyere. Enhetsprisen er sterkt avhengig av dybden. Vi kan ikke se at spuntingen i vesentlig grad kan utføres fra land ved Helganes. Skal differansen endres for denne posten, må den heller økes enn reduseres.

Plastring.

Ved Helganes må man være spesielt på vakt mot erosjon ved brofundamentene. Vi ser derfor ingen grunn til å endre overslaget.

Veibro.

Vi viser til side 2 i vårt brev av 30. september 1977 til Vassdragsdirektoratet. Andre broalternativer ved Stråpa anses for dårligere og dyrere enn å utnytte dammen som underlag for en ny bro.

I samfunnsmessige sammenligninger mellom damstedene må derfor kostnadene for dammen ved Osvadet (inkl. veibro) reduseres med kostnaden for billigste andre broalternativ.

Tunnelen til Hylsfjorden.
I vårt brev av 10. januar forklarte vi hvorfor tunnelen ikke kan redusere behovet for luker i dammene.

Modellforsøk.
Etter vår mening kan dammen på Osvadet detaljeres uten modellforsøk, som er meget kostbare. For å unngå uro omkring detaljeringen antyder vi at punkt 4b i Deres forslag bør sløyfes.

Referanser.
Her mangler vårt brev av 30. september 1977 til Vassdragsdirektoratet. Brevet av 5. januar er fra Vassdragsdirektoratet, ikke fra oss.

Utvalet for landskapspleie/naturvern heldt møte på Garaneset 3. mars 1978 kl. 10.00.
Desse møtte:
Birger Sandvik, Ola Fisketjøn, Margot Vandvik, Oddvar Mehus, Knut Svendheim, Vidar Gjesdal.
Margot Vandvik gjekk inn som varamann for Albert Moe.
Det vart reist spørsmål om Ola Fisketjøn var inhabil i sak 5/78. Ola Fisketjøn forlot møtet og Oddvar Mehus gjekk inn som varamann.
Ved avstemninga vart det enstemmig vedteke at Ola Fisketjøn ikkje var inhabil i saka om damplassering Suldalsosen.
Birger Sandvik gjekk under handsaminga av sak 3/78 og Oddvar Mehus gjekk inn som varamann og tok del i avstemninga.
Utvalet vedtok einstemmig å gje fylgjande uttale:

Sak 3/78 — *Damplassering Suldalsvatn.*

1. Utvalet vil peike på viktigheten av at området mellom Osvad og Helganes vert opprettholde som kvileplass for laksen. Dette er spesielt viktig i tida rett før gyting. Utvalet vil og anta at det aktuelle området også vert nytta som gyteplass for ein del laks. Etter uttalingar ifrå lokalbefolkningen er det fleire gode gyteplassar her, spesielt ved Vik der vatnet er smalast. I området ved Brustveitkilen vart det for nokre år sidan i år etter år utsett lakseyngel med godt resultat.
   Utvalet er og kjent med at det vil verta ei sperresone nedanfor dammen. Dette vil vera spesielt uheldig ved ei plassering av dammen på Osvad. Her vil sannsynlegvis store deler av Stråpahølen verta bandlagt. Ved å plassere dammen på Helganes, vil fleire elver mellom Osvad og Helganes renne fritt ut i Suldalslågen og få betydning for vasskvaliteten. Dette vil gjelde kjemisk samansetning, men kanskje spesielt temperaturen i Lågen som i den tida laksen går opp er ein svært avgjerande faktor. Dette er og presisert av fiskerisakkyndige.
2. Når det gjeld damplassering Osvad, så vil her ca. 25 familier ha direkte utsyn mot dammen. På Helganes er dette antallet 6. I tillegg kjem her ein viss turisttrafikk. Dette bryt noko med det som før er sagt om den konsekvens dammen har utsjåandemessig for bygdesenteret Suldalsosen.
   Det vil og verta naudsynt med ei ganske omfattande plastring av elvebreddane nedanfor Osvad dersom dammen vert plassert her. Utsjåandemessig vil dette vera svært uheldig.
3. På strekningen mellom Osvad og Helganes er det ganske omfattande lausmasseavsetningar, og jordbruksarealet på dei enkelte bruka ligg relativt lågt. Gardsbruka her er etter forholda små, slik at skade på jordbruksareala vil slå ganske sterkt ut. Ved plassering av dammen på Helganes vil vasstanden mellom Helganes og Osvadet generelt verta mindre, samtidig som og flaumtoppane vil verta lågare og meir kortvarige. Eventuell skade på det tilstøytande jordbruksareal vil då verta redusert. Likeein vil faren for skade på bygningar verta reduserte. Det mangler konkrete oppgaver over den konsekvensen HFV på 70,5 m vil få for den ikringliggande busetnad.
4. Utvalet vil og peike på den effekt ei damplassering på Helganes vil ha for samkjøring med Hylen kraftstasjon. Dette vil vera svært viktig i samband med tunnelspylinga i Kvilldal. Ved å leggje spylinga til tider med stor nedbør kan ein vel på det næraste stengja damlukene ved Helganes og då vere sikker på å få spylevatnet til Hylen og såleis spare Lågen. På bakgrunn av den viktighet Suldalslågen i dag har som lakseelv og som drikkekjelde for busetnaden ned dalen, bør ein gjere det som er mogleg for å unngå den forurensinga som tunnelsylinga vil medføre for Suldalslågen.

På bakgrunn av det som framfor er sagt vil utvalet gå sterkt inn for at Helganes vert valgt som damplass.

Ulla-Førre reguleringen/Dam ved Suldalsvannets utløp.
Lars Herabakke, Tor Tjordal, Odd Bakke Veka og Olav Berge har henvendt seg til meg i anledning plassering av damanlegget i nedre ende av Suldalsvannet enten dette skal være på Osvadet eller på Helganes.
De opplyser at saken på ny er sendt ut til høring, og at svarfristen er satt til 29. mars 1978. Da ordinært kommunestyremøte først skal behandles 17. april 1978, og da spørsmålet formentlig på nytt bør behandles av kommunestyret, må kommunen sørge for enten å få utsettelse på svarfristen, eller å beramme et ekstraordinært kommunestyre-møte. Jeg henviser for øvrig til skrivelse fra disse grunneiere av 4. mars 1978.
Når er jo forholdet at når man hittil har behandlet spørsmålet om plassering av dammen enten på Osvad eller på Helganes, er det laksefisket i Suldalslågen som i første rekke har vært inne i bildet. Men det er et annet problem som såvidt jeg forstår ikke eller svært lite er blitt behandlet, nemlig følgene for enkelte av brukene — herunder husene — på strekningen fra Osvadet til Helganes hvis dammen blir plassert på Osvadet. Dam på Osvadet vil nemlig få tildels alvorlige følger for en del av brukene, og herunder husene, på denne strekning.
Disse spørsmålene bør nå tas opp til vurdering og behandling når kommunen har fått forelagt seg planene for annen gang. I den anledning er det viktig å være klar over reguleringsgrensen og reguleringshøydene for Sul-

dalsvann, og spesielt hvordan forholdene her vil bli. Såvidt jeg forstår må man nemlig regne med at regulanten vil hevde at den flomstigning som skal være tillatt etter manøvreringsreglementet vil bety at flomstigningsgrensen vil måtte ta sitt utgangspunkt i høyeste regulerte vannstand, og ikke som tidligere i uregulert vannstand. Dermed forflyttes flomstigningsgrensen i takt med reguleringsoppdemningen.

Ytterligere må man være oppmerksom på at man må regne med at regulanten vil holde vannstanden i Suldalsvannet så høyt som mulig opp til høyeste regulerte vannstand, hvilket igjen da vil medføre at man får en forsumpningssone som man i slike tilfelle regner med vil gå en meter over høyeste regulerte vannstand. Det er disse virkninger for Veka-gårdene som må vurderes i relasjon til en dam på Osvadet.

Jeg går ut ifra at kommunestyret her får innhentet nødvendig sakkyndig utredning over virkningene ifra jordstyret, og at jordstyret er oppmerksom på hvordan reguleringen kan komme til å virke slik som ovenfor nevnt.

Utviklingen omkring Ulla-Førre utbyggingen.

Rogaland Naturvern er meget bekymret for den utvikling vi har sett i forbindelse med Ulla-Førre utbyggingen.

Det ser for oss ut som om Industridepartementet, senere Olje- og energidepartementet, nærmest konsekvent går imot alle naturverntiltak i forbindelse med denne utbyggingen.

Først var det saken om anleggsvei til Mostøl hvor departementet klart brøt intensjon bak Stortingets vedtak om skånsom utbygging av dette området. Av sakens dokumenter gikk det tydelig frem at Mostøl var planlagt utbygget uten vei.

Damplassering i Suldalsvatn.

Når det gjelder damplassering i Suldalsvatn har departementet utelukkende tatt økonomiske hensyn. NVE sier selv om dette i brev av 9. februar 1978 til departementet:

«Hovedargumentet er anleggskostnadene.»

Da Ulla-Førre var oppe til konsesjonsbehandling skrev NVE at valg av damsted skulle drøftes med kommunen på et senere tidspunkt. Ved en rekke anledninger har NVE selv hevdet at hensynet til laksen da ville være det avgjørende. Hovedstyret bekrefter også dette syn i sin uttalelse av 9. februar 1978, hvor det heter:

«I den opphavelege konsesjonsbehandlinga blei valet av damstad ikkje drøfta, men det var Osvadalternativet som var lagt fram. Det var frå Statskarftverka si side sist i behandlingsfasen lova at det skulle bli tinga om damplassering seinare. Konsesjonen inneheld ikkje noko ålment atterhald om dette, men i reguleringsvilkåret vedkomande fisket er det m. a. sagt at «planene for utløpet av Suldalsvatn skal forelegges Direktoratet for vilt er ferskvannsfisk». Etter Hovedstyret si meining må ein tyde behandlinga av konsesjonssaka slik at det var omsynet til laksen som gjorde at desse interessene måtte utgreiast nærare før damstaden kunne bli endeleg vald.»

At rene økonomiske hensyn ikke skulle være avgjørende går frem av samme brev fra Hovedstyret, hvor det heter:

«Ved behandlinga av konsesjonssaka blei det teke store omsyn til laksen i Suldalslågen. Ein kan seia at det var ein berande tanke at laksestammen skulle bli halde oppe på gamalt nivå. I denne samanhangen blir skilnaden i anleggskostnader berre ein liten del av t. d. verdet av det produksjonsvatn som vassleppinga representerar i Hylen kraftverk, og den bør heller ikkje vera avgjerande no om det kan visast at damplasseringa har vesentleg verknad på laksestammen.»

Direktoratet (DVF) som er faginstans går inn for plassering av dammen ved Helganes av hensyn til laksen. Om alternativ Suldalsosen sier direktoratet:

«Utenom det rent økonomiske aspekt har en ikke funnet momenter som ut fra hensynet til fisken eller fisket direkte peker på at alternativ Suldalsosen er å foretrekke.»

I tre punkt begrunner direktoratet hvorfor de anser Helganeset som det gunstigste alternativ. Riktignok er direktoratet forsiktig, — det er som kjent meget vanskelig å si noe helt sikkert når det gjelder virkningen for laksen av en gigantutbygging som Ulla-Førre. Direktoratet sier at forskjellen mellom de to alternativer er liten. Hva liten betyr i denne sammenheng er ikke godt å vite. Men det var i alle fall nok til at Hovedstyret og departementet dermed gikk inn for alternativ Osvadet utelukkende av økonomiske grunner.

Regulering av Lauvastøl/Steinstølområdet.

Til slutt gjelder det Lauvastøl saken. Her kan som kjent store dyrkingsområder spares og verdifulle naturkvaliteter bevares for ettertiden. Rogaland Naturvern forsøkte forgjeves under konsesjonsbehandlingen å komme frem til den løsning som nå foreligger til behandling, men vi hadde dessverre ikke tilstrekkelig ekspertise til rådighet. I dag foreligger en slik løsning. Grunneieren, kommunen, landbruks- og naturverninteresser går inn for den. Landbruksdepartementet støttet denne saken, men trakk siden, angivelig etter påtrykk fra Olje- og energidepartementet, sin uttalelse tilbake, og sender en ny og betydelig avsvekket uttalelse. Dette fremgår av vedlagte klipp fra Stavanger Aftenblad av 23. februar med intervju med statssekretær Ole K. Sara.

Fra Statskraftverkene er det utarbeidet beregninger som viser det kapitaliserte tap, ved en regulering mer i samsvar med jordbruks- og naturverninteressene. Dette sammenholdt med den økonomiske gevinst en kan få ved jordbruksutnytting, faller naturligvis ut til fordel for ensidig kraftutbygging av området.

Likevel vil vi peke på forhold som også må tas i betraktning: Jordbruksjorda i Lauvastøl/Steinstølområdet representerer en uhyre viktig styrking av næringsgrunnlaget for de små gardsbruka i Kvilldal, som ellers ville hatt små utvidingsmuligheter. Gardbrukerne i Kvilldal har som kjent forpliktet seg til å dyrke jorda i dette området.

Det er fra mindretallet i Suldal kommune samt fra Olje- og energidepartementet blitt

pekt på et større dyrkingsområde i Indre Kvilldalsdalen. Dette området kan imidlertid ikke sammenlignet med Lauvastøl/Steinstølområdet, fordi jordsmonnet og de klimatiske forhold er bedre her.

I forhold til den totale Ulla-Førre utbygging utgjør Lauvastøl/Steinstølområdet 0,3 prosent. Energitapet ved en redusert utbygging av området vil tilsvare årlig el-forbruk til maksimalt 600 boliger. Denne prisen bør vi ha råd til å betale.

I brev av 4. oktober 1977 skriver Statskraftverkene:

> «Vi er ikke prinsipielt uenige i at gitte reguleringstillatelser måtte kunne justeres, dersom forutsetningene endres på grunn av samfunnsutviklingen etc. Men vi vil minne om at reguleringstillatelsen ikke ble gitt med grunnlag i eksakte regler og beregninger, men bygget på politisk skjønn hvor man veiet forskjellige interesser mot hverandre.»

Det politiske skjønn som ble gjort av de politiske organer ved konsesjonsbehandlingen, skjedde på et utilstrekkelig og mangelfullt grunnlag. Ikke på noe tidspunkt kom det klart frem hvilke betydelige jordbruks- og naturverninteresser som fantes i Lauvastøl/Steinstølområdet. Ei heller kom det frem økonomiske og tekniske beregninger over hva endret regulering ville medføre.

Dette har nå skjedd, blant annet som følge av et endret samfunnsmessig syn på bruken av våre ressurser. Ikke minst kommer dette frem i det program Arbeiderpartiet gikk til valg på, og hvor man legger stor vekt på betydningen av «skånsom vannkraftutbygging».

I pakt med dette synet mener Rogaland Naturvern at regjeringen må ta hensyn til de verneforslag for Lauvastøl/Steinstølområdet som har kommet fra naturvern- og jordbrukshold.

Vedlegg.
Stavanger Aftenblad 23. februar 1978.

Kuvending om Lauvastølsaka.
Landbruksdepartementet skifta meining.

Landbruksdepartementet gjorde kuvending i Lauvastølsaka. Det blei fyrst støtta opp om dei synspunkta som låg til grunn for ynskjet om ei omregulering i Lauvastølområdet i Suldal i samband med Ulla/Førre-utbyggjinga i eit brev til Olje- og energidepartementet. Dette brevet blei tilbakekalt dagen etter. Seinare blei det sendt eit brev der ein mykje meir reservert overfor ynskjet om ei omregulering.

Det var rett før helga det blei kjent at Olje- og energidepartementet ikkje hadde teke omsyn til ynskje frå Suldal kommunestyre, Suldal jordstyre og Rogaland jordstyre om å unngå ei neddemming av Lauvastølsområdet for å spara dei dyrkbare areala som ein finn i dette området.

I det nye brevet som Landbruksdepartementet sende ut om Lauvastølsaka blir det bede om at dei vurderingane og den konklusjon som jordstyre og fylkeslandbruksstyre var kome til, blei vurderte. Men dersom det ikkje let seg gjennomføra med ei omregulering, peikar ein på at ein kan nå fram til alternative nydyrkingsområde ved å forlengja anleggsvegen innover i dalen og til Steinstøl. Ein viser her til eit framlegg til vedtak som blei sett fram i Suldal formannskap, men som seinare blei nedstemt i kommunestyret, der det blei sett fram liknande tankar.

Statssekretær Ole K. Sara i Landbruksdepartementet opplyser til Aftenbladet at det fyrste brevet blei sendt frå fagkontoret i departementet utan at den politiske leiinga hadde hatt saka til vurdering. Grunnen til at brevet blei trekt tilbake var at den politiske leiinga i departementet fann at ein måtte vurdera dei verdiane som dyrkingsjorda representerte opp mot det som gjekk tapt ved kraftutbyggjinga.

— Ein la også vekt på at utbyggjingsplanane for Ulla/Førre blei vurderte av alle instanser før utbyggjinga blei sett i verk, utan at det kom fram innvendingar mot ei neddemming av Lauvastølsområdet, seier Sara vidare.

Statssekretær Ole K. Sara seier vidare at rett nok skal Landbruksdepartementet ta vare på jordverninteressene, men i denne saka var det mange moment som tala for at departementet fann at ein måtte avdempa den første uttalen til Olje- og energidepartementet. Dessutan er det høve til å dyrka opp ganske store areal dersom ein forlengjer anleggsvegane i samband med utbyggjing av Lauvastøl.

Anke frå Suldal.

— Det er tre vekers ankefrist på avgjerda i Olje- og energidepartementet. Det blir derfor arbeidd for å få til ein anke frå grunneigarar og kommunestyret, opplyser Gunnar Steinbru, som er gruppeførar i Kristeleg Folkeparti i Suldal kommunestyre og dessutan grunneigar i Lauvastølområdet til Aftenbladet.

Steinbru reknar med at saka kjem opp i kommunestyret som melding i møtet fyrstkommande mandag. Sjølv om det truleg blir delte meiningar om å anka, reknar Steinbru med at det blir gjort vedtak om dette.

jone.

Ulla Førre anleggene — valg av damstad i Suldalsvann.

I.

Jeg tillater meg å henvise til mine brev datert 27. februar og 9. mars d. å. til Suldal kommune og oversender vedlagt avtrykk av brev datert 9. ds. fra sivilingeniør Bjarne Instanes, Bergen, vedlagt hans utredning datert 10. februar d. å.

Det er å merke at når utredningen først foreligger nå, skyldes det at den etter ønske fra tilstillet meg som oppdragsgiver før Statskraftverkene hadde gjort seg kjent med innholdet og kommet med sine kommentarer.

Disse ble først mottatt av sivilingeniør Bjarne Instanes for få dager siden.

Som det fremgår av sivilingeniør Bjarne Instanes' brev av 9. ds., gir bemerkningene fra Statskraftverkene ikke grunnlag for endring i vurderingene og konklusjonene i utredningen av 10. februar d. å.

II.

Med henvisning til det mottatte materialet er det grunnlag for å fastslå:

1) Omkostningsdifferansen mellom de to alternativ oppgitt av Statskraftverkene ligger for høyt.
Riktigere forskjell ut fra det foreliggende materialet.

Hvis tilbudet om 1 mill. kroner til kommunikasjonsformål gjelder under forutsetning av Osvad-alternativet, ligger forskjellen i realiteten i en størrelsesorden på 6 mill. kroner.

2) Utformingen av dammen ved Osvadet sammenholdt med elvedelets form og retning, innebærer risiko for at vannstrømmen når opp mot kritisk hastighet.
Valg av dette alternativ innebærer således fare for erosjon og vel også for oppstukning av vannmassene ned mot Ståpa bro.
Det foreliggende materialet gir intet grunnlag for å vurdere de skadevirkninger og økonomiske konsekvenser dette vil kunne medføre.
Som det fremgår finner sivilingeniør Instanes å måtte anbefale at som ledd i forsvarlig saksbehandling, bør det utføres modellforsøk for begge damalternativ for å få et sikrere grunnlag for å vurdere tjenligheten av de foreslåtte løsninger.

3) Det større antall prosjekterte luker ved Helganes-alternativet representerer en omkostningsøkning av størrelse. Da det videre er kjent at omløpstunnelen ved Hylen kraftverk skal være gitt vesentlig større dimensjoner enn tidligere antatt, er det nærliggende å antyde at spørsmålet om og i tilfellet under hvilke forutsetninger bruk av omløpstunnelen kan forsvare begrensning av antall luker ved Helganes, bør vurderes. Også denne siden av saken bør underkastes en vurdering i tilknytning til de modellforsøk som er nevnt under 2 foran.

III.

Jeg finner grunn til å reise kritikk mot den saksbehandling det nå er lagt opp til fra NVE's side.

Allerede ved brev datert 9. mai 1975 og 25. juli 1975 ble NVE gjort oppmerksom på ønskeligheten av å bli gjort kjent med de pågående prosjekteringsarbeider slik at de interesser som ble berørt, fikk anledning til å uttale seg så tidlig som mulig under planleggingen.

Ikke desto mindre må det nå fastslås at saken søkes fremmet med tidsfrister som har gjort det vanskelig å innhente nødvendige grunnlagsmateriale og det synes som om de tidsfrister som er satt tilsikter å begrense muligheten for å utvikle og begrunne de synspunkter som taler mot det forhåndsstandpunkt som er tatt av Statskraftverkene.

Unnlatelser av på forhånd å få gjennomført modellforsøk for å fastslå virkningene ved de prosjekterte planløsninger og unnlatelser av å få undersøkt muligheten for å nytte omløpstunnelen ved Hylen for eventuelt å oppnå forenkling ved damprosjektene, sees som utslag i samme retning.

IV.

I brev datert 13. januar d. å. meddeler Statskraftverkene at damalternativ Osvadet vil medføre vannstander opp mot høyeste regulerte vannstand oftere enn tidligere, noe som kan bety forverring for:

«1. Bygninger etc. hvor man tidligere har akseptert en sjelden flom.
2. Beite som ikke skades av en flom og kan utnyttes straks vannstanden synker.
3. Jordbruksarealer like over høyeste regulerte vannstand.
Disse har tidligere vært sjenert av kortvarig forsumpning, men nå inntreffer dette oftere.»

Betydningen av det her anførte er uklar etter som høyeste regulerte vannstand etter konsesjonsbehandlingen ble satt til kote 68,5, mens kartmaterialet benyttet ved utformingen av damalternativene operer med en høyeste flomvannstand over høyeste regulerte vannstand og som synes å gjøre betydningen av reduksjonen av høyeste regulerte vannstand oppnådd under konsesjonsbehandlingen, illusorisk.

Ut fra tidspresset med de frister som er satt har det ikke latt seg gjøre å få klarlagt betydningen av disse forhold for mulige neddemningsskader på strekningen mellom Helganes-alternativet og Osvadet.

Men selv med utgangspunkt i høyeste regulerte vannstand, synes det etter de rapporter jeg har mottatt å være åpenbart at det vil oppstå skade på jordbruksjord for følgende eiendommer:

gnr. 34 bnr. 5, 8 og 9,
gnr. 34 bnr. 6,
gnr. 34 bnr. 1,
gnr. 33 bnr. 1.

Enn videre synes det åpenbart at bebyggelsen på gnr. 30 bnr. 66 vil kunne bli utjenlig dersom vannstanden når opp mot høyeste regulerte vannstand hyppigere enn før.

Jeg betrakter det som en feil ved tilretteleggingen av saksmaterialer fra NVE's at disse forhold ikke er registrert med detaljopplysninger, arealstørrelse etc. vedlagt saken.

V.

For de partsinteresser som representeres ved meg, er de fiskerimessige og miljømessige forhold som gjør seg gjeldende, av stor betydning og leder entydig til at Helganesalternativet bør velges.

Jeg finner det imidlertid ikke riktig å foreta oppsummering av det materialet som foreligger vedrørende disse forhold, men henviser forsåvidt til de utredninger som er vedlagt saken.

Min henvendelse til herredsstyret tilsikter derfor bare å henlede oppmerksomheten på de svakheter som foreligger når det gjelder de økonomiske beregninger fremlagt av Statskraftverkene og enn videre påpeke den mangelfulle saksforberedelse som innebærer risiko for skadevirkninger ved valg av Osvad-alternativet som ikke er registrert.

Det må derfor kunne slås fast at argumentasjonen fra NVE for valg av Osvad-alternativet er betydelig svekket og at de mange fordeler som oppnås ved Helganes-alternativet kan være overveiende selv om dette alternativ innebærer risiko for et større økonomisk engasjement.

Ulla Førre anleggene.
Valg av damsted i Suldalsvatnet.

Med dette oversendes vår vurdering av de to damalternativene Helganes og Osvadet og kostnadsdifferansen mellom de to damalternativene, datert 10. februar 1978.

Rapporten ble den 14. februar 1978 oversendt Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen — Statskraftverkene til gjennomsyn før videre distribusjon til Dem.

Den 6. mars 1978 mottok vi kommentarer datert 28. februar 1978 fra Statskraftverkene. Kopi vedlegges.

Etter gjennomgåelse av kommentarene fra Statskraftverkene, finner vi ikke grunner for å endre vår vurdering og våre konklusjoner.

Vedlegg.

Ulla-Førre verkene.
Valg av damsted i Suldalsvatnet.

1. *Oppdraget.*

Etter oppdrag fra høyesterettsadvokat Stig B. Harris, Bergen har undertegnede vurdert de to damstedene Helganeset og Osvadet i Suldalsvatnets utløp. Ved denne vurdering er lagt særlig vekt på kostnadsdifferansen mellom de to damalternativene.

2. *Grunnlagsmaterialet.*

Som grunnlag for kostnadsvurderingen er brukt kostnadsoverslag for de to alternativ utarbeidet av Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen — Statskraftverkene, datert (journalisert 27. april 1976).

Tegningene som kostnadsoverslaget bygger på er datert 1971 for Osvadet, men er udatert for Helganeset. Tegningene er noe mangelfulle for å gi en nøyaktig nok kostnadsvurdering.

Det foreligger reviderte tegninger for Osvadet, dat. 8. juni 1977 og 8. desember 1977 og disse er vesentlig forandret i forhold til den opprinnelige tegning dat. 1971.

Tilsvarende reviderte tegninger for Helganeset foreligger ikke.

Det foreligger heller ikke reviderte kostnadsoverslag og dette vanskeliggjør fullstendig kostnadsvurdering etter de siste planer for Osvadet.

3. *Kostnadsvurdering.*

Ved kostnadsvurderingen for Osvadet har en merket seg de viktigste forandringer fra de opprinnelige planer og til de sist reviderte tegninger for dette damalternativ.

— Tidligere segmentluker er nå skiftet ut med klappluker. Klapplukene er av enklere konstruksjon og krever mindre bygningstekniske forarbeider enn segmentlukene.
På telefonisk forespørsel til Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen ble det opplyst at klapplukene er et billigere alternativ enn segmentlukene, ca. 10—30 pst. billigere. Bruk av klappluker vil derfor redusere prisforskjellen med 0,5 — 1,0 mill. kroner.

— Spuntarbeidene i foreliggende kostnadsoverslag mener vi viser for stor differanse mellom damalternativene. Vi mener det er tatt med for mye og dyr spunt for Helganeset. Selv om bunnen ligger dypere ved Helganeset enn ved Osvadet, er «våt» bredde tilnærmet like stor for begge alternativer.
Ved at en relativ større del av spuntarbeidene kan utføres fra land ved Helganeset, mener vi det må være mindre forskjell i enhetsprisen for spunting mellom de to damalternativene.
På grunnlag av ovennevnte mener vi at prisforskjellen for spuntarbeidene må reduseres med 0,5 — 1,0 mill. kroner.

— Plastring av bunn og sider ved de to alternative damsteder er uklar på de opprinnelige tegningene. Plastringen er imidlertid medtatt i begge foreliggende kostnadsoverslag. Plastring er vist på siste reviderte tegning for Osvadet.
I brev fra Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen, Statskraftverkene, datert 10. januar 1978 til sivilingeniør Bjarne Instanes, er det også sagt at det ved Osvadet skal brukes en optimal kombinasjon av innsnevret tverrsnitt, og kanalering (plastring) for å tilfredsstille manøvreringsreglementet vedrørende vannstanden.
Plastring ved Osvadet er også nødvendig på grunn av vannhastigheten. Våre beregninger viser at vannet når helt opp mot kritisk hastighet for strømmende bevegelser. At dette medfører riktighet er bekreftet av NVE — S. Slike vannhastigheter øker faren for erosjon nedstrøms damalternativ Osvadet.
I brevet fra NVE — S datert 10. januar 1978 er det for damalternativ Helganeset sagt at manøvreringsreglementet vedrørende vannstander bare kan oppnås ved å velge samme vannførende tverrsnitt gjennom dammen, som for naturlig tverrsnitt. Vannhastigheten blir derved uendret, og fare for erosjon grunnet dammen er liten. Behovet for plastring ved damalternativ Helganeset blir derfor lite, eller faller helt bort. Dette vil redusere prisforskjellen for plastringen med ca. 0,5 mill. kroner.

Veg på damtoppen for damalternativ Osvadet er vist på siste reviderte tegning, datert 8. desember 1977. Denne vegen er ikke medtatt i eksisterende kostnadsoverslag. Tilsvarende veg er ikke vist for damalternativ Helganes. Bro over Helganesstraumen tilsier at det heller ikke er aktuelt med slik veg der. Kostnadene med vegen ved Osvadet vil derfor redusere kostnadsdifferansen mellom damalternativene Osvadet og Helganes.

Hylen Kraftverk forventes ferdig før damalternativ Helganes/Osvadet, men virkningen av tunnelen til Hylsfjorden synes ikke å være tatt med. Denne tunnelen vil virke regulerende på Suldalsvatn, og da særlig flomreduserende. Tunnelens regulerende virkning kan derfor redusere behovet for luker i dammene.

4. *Konklusjon.*

Etter vår gjennomgåelse av eksisterende materiell angående kostnadene for damalternativene Helganes og Osvadet, er vi kommet til følgende:

a) Damalternativ Helganeset er dyrere enn damalternativ Osvadet, men kostnadsdifferansen vil bli mindre enn tidligere antatt, nå ca. 7 mill. kroner.

Om kostnadsdifferansen blir relativt mindre, grunnet økte totalkostnader for begge damalternativene, kan bare reviderte tegninger med tilhørende kostnadsoverslag for begge damalternativer vise.

b) Vi mener det bør utføres modellforsøk for begge damalternativer. Særlig for damalternativ Osvadet, på grunn av elveløpets form nedover til Stråpa bro. Først etter dette kan en vurdere elveløpets faktiske framtidige vannstander.

5. *Referanser.*
Som grunnlag for våre vurderinger har vi:

a) Brev fra NVE, Statsarkivene, datert: 9. mai 1975, 26. april 1976, 11. november 1977, 5. januar 1978, 10. januar 1978 og 13. januar 1978.
b) Kostnadsoverslag fra NVE for begge damalternativer datert 26. april 1976.
c) Brev fra høyesterettsadvokat Stig B. Harris til NVE, datert 2. januar 1978.
d) Tegninger fra NVE: SBP - 28838 datert 21. juni 1971, udatert tegning for damalternativ Helganes, journalnr. 48549 datert 8. juni 1977, 49894 datert 8. desember 1977.
e) Diverse:
Bro over Helganestraumen 641 13ª datert 31. oktober 1977 fra dr. Lars Sandnesen & Co. A/S.
Diverse profiler av elveløpet og vassføringstabell.

Herredsstyremøte den 21. d. s. — sak damalternativ Suldalsvann.

Som vedlegg til behandlingen av ovennevnte sak i Suldal herredsstyre, tillater jeg meg vedlagt v oversende to brev datert 14. ds. mottatt fra Sivilingeniør Bjarne Instanes.

Som det fremgår utgår brevet av 13 ds. til meg og som ble oversendt i gjenpart til Suldal kommune, — og skal erstattes med vedlagte brev for å forhindre misforståelser.

Jeg finner grunn til å gi følgende kommentarer.

Sivilingeniør Instanes er privatengasjert med klart definert oppdrag å foreta kontroll av de kostnadsoverslag utarbeidet av Statskratverkene og som konkluderte med en omkostningsdifferanse på 10 mill. kroner.

Som grunnlag for sin kontroll måtte ingeniør Instanes innhente supplerende oppgaver fra Statskraftverkene.

Disse opplysningene ble formidlet gjennom herr Tønnevold i NVE som pr. telefon forbeholdt seg kontroll med siv.ing. Instanes' utredning før den ble tilstillet meg som oppdragsgiver.

Som det fremgår av tidligere ekspedisjon fra meg til Suldal herredsstyre, ga de kommentarer NVE ga til utredningen, ikke grunnlag for endringer i Instanes' vurderinger og konklusjoner.

Jeg anmoder om at herredsstyrets medlemmer blir gjort kjent med at da dette ble kjent for NVE mottok sivilingeniør Instanes ny telefonisk henvendelse fra NVE ved herr Tønnevold som trakk inn forhold som tidligere ikke var brukt i NVE i deres eget omkostningsoverslag. Tilleggsuttalelsene fra sivilingeniør Instanes først av 13. ds. nå erstattet av brev av 14. ds., er basert på den argumentasjon som på denne måten ble presentert fra NVE.

Jeg finner det oppsiktsvekkende at det på dette tidspunkt fra NVE's side søkes trukket inn nye argumenter som innebærer at de overslag som NVE tidligere har utarbeidet i saken må oppfattes som ufullstendige og misvisende på tross av at disse tidligere opplysningene bl. a. har dannet grunnlaget for hovedstyrets innstilling.

Jeg påpeker således at spørsmålet om riktigheten av å belaste alternativene ikke spesifiserte fellesutgifter, herunder renter i byggetiden synes å være et mere politisk spørsmål særlig etter som det da også oppstår spørsmål om saksbehandlingen vil bli forsinket p. g. a. den motstanden som gjøres gjeldende mot Osvad i motsetning til Helganes.

Det må forventes at de rettsmidler og klagemuligheter som står til disposisjon vil bli benyttet av de interesser som går mot Osvadet.

Hvis en omvendt kan legge til grunn at arbeidet med Helganes vil kunne settes igang uten protester, vil det ikke bare kunne oppstå rentetap, men også inflasjonstap p. g. a. økte byggeomkostninger om Osvadalternativet skulle velges.

Størrelsesordenen av dette rentetapet og inflasjonstapet er umulig å antyde, men det vil åpenbart føre til reduksjon i den reelle omkostningsdifferansen mellom de to alternativer.

Jeg tillater meg å antyde at betydningen av de økonomiske utslag mellom de to alternativer må vurderes på basis av det grunnlag for omkostningsoverslag som er kommet inn i saken forut for hovedstyrets uttalelse og som etter siv.ing. Instanes' kontroll, antas å ligge i en størrelsesorden 7 mill. kroner — alternativt 6 mill. kroner hvis den bebudete fondsavsetning skal telle med.

Jeg vil være takknemlig med den vending saken har tatt og noe usedvanlige saksbehandling fra NVE's side, — om avskrift av dette brev tilstilles hvert enkelt herredsstyremedlem i forbindelse med behandling av saken og da såvidt mulig ved utsendelse forut for herredsstyremøtet.

Ulla-Førre anleggene.
Valg av damsted Suldalsvatnet.

Jeg viser til mitt brev av 13. mars 1978 vedrørende ovennevnte.

Det er blitt påpekt at formuleringene i brevet ikke var helt klare og at muligheten for misforståelser kunne foreligge.

Jeg beklager at jeg derfor må bry Dem med et nytt brev om samme sak, idet jeg vennligst ber Dem makulere brevet av 13. mars 1978 og erstatte det med vedlagte skriv.

Ulla-Førre anleggene.
Valg av damsted Suldalsvatnet.

I tilknytning til tidligere oversendt vurdering vedrørende valg av damsted kan en supplere med følgende opplysninger:

Statskraftverkenes kostnadsoverslag datert 26. april 1976 omfatter de bygningsmessige arbeider ved de to damalternativene Osvadet og Helganes.

Byggekostnadene for dam ved Osvadet var beregnet til 8,1 mill. kroner og dam ved Helganes var beregnet til 18,8 mill. kroner. Prisdifferansen, 10,7 mill. kroner ble av Statskraftverkene rundet av nedover og differansen i byggekostnad oppgitt til 10,0 mill. kroner.

Det er dette tallet undertegnede er bedt om å kontrollregne.

Etter gjennomgåelse og vurdering av kostnadsoverslagets enkelte poster, er en kommet til en prisforskjell på ca. 7,0 mill. kroner.

Statskraftverkene påpeker i sitt brev av 28. februar 1978 at i tillegg vil det komme fellesutgifter, renter i byggetiden og merverdiavgift.

Vi har på samme måte som Statskraftverkene ikke trukket disse postene inn i vår vurdering.

Vår beregnede prisdifferanse på 7,0 mill. kroner skulle således være direkte sammenlignbar med Statskraftverkenes differanse på 10,7 mill. kroner eller avrundet 10,0 mill. kroner.

Størrelsen av fellesutgifter og byggelånsrenter er ikke mulig å beregne uten nærmere opplysninger, blant annet om finansieringsmåten.

Når det gjelder avgift til Staten har vi fått bekreftet av skattemyndighetene at det ikke skal svares merverdiavgift med 20 pst., men kun investeringsavgift med 13 pst. av slike arbeider.

Vurderes tillegget for ovennevnte utgifter til samlet 25 pst. av de rene byggekostnader, får man følgende sammenligning av de beregnede prisdifferanser inklusive nevnte fellesutgifter, renter og avgift:

Statskraftverkene	10 000 000 · 1,25 = kr 12 500 000
Instanes	7 000 000 · 1,25 = kr 8 750 000

Herredsstyremøte 21. mars 1978 — damalternativ Suldalsvann — inhabilitet.

Jeg tillater meg å henvise til telefonkonferanse med mitt kontor og til brev datert 16. ds. underskrevet av Ordføreren og formannskapssekretæren med underretning om vedtak om inhabilitet ved behandlingen av ovennevnte sak for parter som representeres ved meg og som er medlemmer av herredsstyret.

Inhabilitetsspørsmålet for herredsstyremedlemmer reguleres av lov av 12. november 1954 nr. 1 § 15, jfr. lov av 10. februar 1967 kap. II.

Inhabilitetsspørsmålet i kollegiale organer, således herredsstyret, skal avgjøres av det kollegiale organ etter lov av 10. februar 1967 § 8, 2. ledd.

I den utstrekning brevet datert 16. ds. er uttrykk for at inhabilitetsspørsmålet er avgjort, er beslutningen ulovhjemlet og ugyldig.

Avgjørende for spørsmålet om inhabilitet vil være om vedkommende herredsstyremedlem har direkte eller indirekte økonomisk interesse i saken.

For de parter som representeres ved meg og som er medlemmer av herredsstyret gjelder:

Hvis alternativ Helganes blir valgt vil eiendommer mellom Helganes og Osvadalternativet ikke bli påført skadevirkning som følge av damplasseringen.

Hvis Osvadalternativet blir valgt vil de samme eiendommer i varierende grad bli påført skadevirkninger.

Dette vil utløse erstatningskrav på etterfølgende ekspropriasjonsskjønn.

I samsvar med gjeldende ekspropriasjonsrettslige prinsipp skal erstatningen kompensere det økonomiske tap skadevirkningene medfører.

Vedkommende eiers økonomiske stilling vil således etter lovreglenes formål tilsikte status quo. Vedkommende skal ikke tjene på ekspropriasjonen og skal heller ikke tape på den.

De kommunestyremedlemmer hvis eiendommer ligger i det aktuelle området, vil således ikke ha noen fordel i forvaltningslovens forstand og som betinger inhabilitet etter forvaltningslovens § 6.

Jeg tillater meg å gjøre gjeldende at en beslutning om inhabilitet for herredsstyremedlemmer i den situasjon som er behandlet ovenfor, vil være utslag av uriktig anvendelse av forvaltningslovens bestemmelser i § 6. Det tas forbehold om å gjøre gjeldende at et herredsstyrevedtak med beslutning om inhabilitet er ulovhjemlet og således ugyldig.

Jeg har mottatt underretning om at følgende herredsstyremedlemmer er ansatt i NVE:

Halvard Holen og Bjarne Århus.

Da NVE har gått utover utredningsstadiet med tilrettelegging av materiale for vurdering av forskjellige alternativer — og har tatt standpunkt til damalternativet, — tillater jeg meg å fremsette krav om at de nevnte representanter viker sete ved behandlingen av saken som inhabil etter forvaltningslovens § 6, 2. ledd.

Ut fra sitt ansettelsesforhold kan det ikke forventes at de vil stå fritt i en vurdering av hvilket alternativ som er mest tjenlig for Suldal kommune, idet det må forventes at de vil føle seg bundet til det standpunkt som er inntatt av deres arbeidsgiver.

Ut fra dette forhold vil disse medlemmers deltagelse i herredsstyrets behandling av saken kunne medføre at herredsstyrets vedtak kjennes ugyldig p. g. a. feil saksbehandling.

Jeg anmoder om at innholdet i dette brev gjøres kjent for herredsstyrets medlemmer ved behandlingen av inhabilitetsspørsmålene.

Damplassering i Suldalsvatnet.

Ser av kunngjeringar at kommunestyret på nytt skal uttala seg om damplasseringa i Suldalsvatn. Eg hadde ikkje tenkt å blanda meg opp i striden om plasseringa, sjølv om eg er grunneigar på Helganes, som er det eine alternativet. Eg har ei etter måten lang strandline og er såleis påverka av det som skjer. Når eg ser den aktiviteten som dei som vil ha dammen bort frå Osvadet driv, finn eg grunn til å legga fram mitt syn i saka. Eg kan med ein gong seia frå om at eg er heilt mot plassering på Helganes og meinar å ha fleire gode grunnar for det. Dersom ein skal sjå dammen som eit byggverk som skjemmer naturen må det verta mest skjemmande på Helganes. Dette fordi det vert ein større dam, men mest fordi han ligg slik til at han vil syna mykje meir att enn om han ligg på Osvad. Dertil kjem han nær opp til Suldalsporten, som er ein av dei mest særprega turistattraksjonane i Suldal.

For meg tel det likevel mest at ved dam på Helganes vil vatnet nedanfor dammen minka. Så grunt som vatnet er, vil det føra til svarte strender slik me ser det når vatnet er lite. Å sjå på er vatnet finast når det er fylt opp til 69—70 meters koten. Det undrar meg difor mykje at friluftsnemnda og Rogaland Naturvern kan gå inn for Helganes framfor Osvadet. Det kan i alle høve ikkje vera landskapet det er tenkt på.

Av sakførarinnlegg ser eg og at det er drege inn at dam på Osvad kan føra til overfløyming eller forureining av jordbruksareal i Vekakrinsen. Eg har sjølv jorde som ligg like lågt som dei bruka i Veka har, og eg er ikkje det minste redd for at eg skal få ulemper med overfløyming etter utbygging. Med høgste regulerte vasstand 68,5 m veit eg ikkje om ein stad langs heile Suldalsvatnet som det vil skapa ulemper for jordbruket. At flaumar kan gå høgre er rett nok, men ikkje høgare enn dei har gjort før. Dertil vil dei koma langt skjeldnare om dei i det heile kjem. Etter Røldal-Suldal utbygginga har oppfløyming av Suldalsvatnet vorte både skjeldnare og aldri så høge som før. Med den nye utbygginga må det verta endå mindre fåre for store flaumar. Eg vil tru at det ikkje vert sleppt meir vatn i Suldalslågen enn det som køyrereglementet fastset.

Eg har sett at Oddvar Mehus har sendt skriv til Olje- og energidepartementet der han protesterar mot damplassering på Osvad, fordi det vil vera skjemmande for dei som bur slik til at dei kan sjå dammen. Han fortel at det gjeld 23 hus, og han kan fortelja at på Helganes gjeld det berre 6 hus. Eg som bur på Helganes kan opplysa om at dammen der i alle høve vil vera synleg frå 13 hus. Men kor mykje folk elles vil sjå dammen på kvar av dei stadene? På Helganes vil dammen ligga like inn til riksvegen så alle som trafikerar den, vil sjå dammen.

Noko som eg ser svært uheldig, er at med dam på Helganes vert Suldalsvatnet delt i to. Med alt folket som no vert busett ved Suldalsosen, er eg ikkje i tvil om at mange kjem til å vilja ha båt i vatnet. Kjem det dam på Helganes, må båtane helt stasjonerast ovanfor dammen, og der er ikkje mykje strender skikka for opptrekk av båt.

NVE har peika på at med dammen på Osvad, kan ein rekna med mindre frostrøyk enn om dammen kjem på Helganes. Dette må vera eit viktig argument å ta med. Når ein attpå til kan få skikkeleg bru til Stråpa, burde ikkje kommunestyret vera i tvil om kvar dammen bør leggast.»

Kommunaldepartementet har i brev av 31. mars 1978 avgitt følgende uttalelse:

«En viser til Olje- og energidepartementets brev datert 15. februar 1978.

Kommunaldepartementet gir sin tilslutning til tilrådningen fra Hovedstyret for Norges Vassdrags- og elektrisitetsvesen om å velge Osvadet som damsted i Suldalsvatn. De teknisk/økonomiske hensyn taler for at dette alternativ blir valgt fremfor Helganes, da kostnadene ved utbyggingen ved Osvadet etter det opplyste vil bli redusert med minst 10 mill. kroner. De fordeler en ville oppnå for laksestammen i vassdraget ved å velge Helganes, er små og usikre. Vi finner heller ikke at muligheten for skader på grunn eller estetiske hensyn skulle tilsi å velge Helganes fremfor det teknisk/økonomiske mest forsvarlige alternativ, Osvadet.

Miljøverndepartementet uttaler i brev av 24. april 1978 følgende om saken:

«Vi viser til deres brev av 15. februar 1978 vedlagt innstilling fra Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen vedrørende ovenstående.

Vedlagt oversendes kopi av uttalelse av 20. april 1978 fra Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk.

Departementet vil ikke motsette seg at dammen legges ved Osvadet.

I reguleringsbestemmelsene vedrørende fisket (post 9 pkt. IX) er det bl. a. sagt at «Planene for utløpet av Suldalsvatn skal forelegges Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk». Konsesjonen inneholder ellers ikke noen bestemmelser om damstedsvalget. Hovedstyret tolker dette som at det var hensynet til laksen som gjorde at damstedsvalget ble utsatt. Dette er også departementets syn. Dersom Osvadet velges som damstedsalternativ finner en det derfor på samme måte som Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk mest naturlig at det i første rekke er lakseinteressene som bør sikres gjennom fondsavsetninger.

Departementet vil på dette grunnlag foreslå at det i forbindelse med spørsmålet om damplassering, avsettes et kommunalt fiskefond på kr. 500 000,— eller betales et årlig indeksregulert beløp på kr. 50 000,— som skal nyttes til fremme av laksefisket i Suldalslågen. Avsetningen skal nyttes til oppsyn, innsamling av statistikk for laksefisket, samt arbeide i forbindelse med den beste utnyttelse av det tildelte lokkevann etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

Ulla-Førre.
Valg av damsted i Suldalsvatn.

Deres oversendelse av 27. februar d. å. med ref. 997/78 N TBL/MSy.

Saken er drøftet med fiskerikonsulenten i Vest-Norge.

Utover de forhold vedrørende damplasseringer som er drøftet i direktoratets tidligere uttalelse, kan en nevne spørsmål om forskjeller i vannstand på strekningen Osvadet—Helganes, avhengig av damplasseringen. Dam på Osvadet vil her føre til større svingninger i vannstand sammenlignet med alternativ Helganes. Dette er også nevnt i Hovedstyrets uttalelse. Ved dam på Osvadet vil vannstandsvariasjonene være ca. 1,5 m, mellom kotene 67,0 og 68,5, mens tilsvarende for dam Helganes vil være ca. 0,8 m mellom kotene 67,14 (30 m^3/sek.) og 67,66 (75 m^3/sek.). Strekningen Osvadet—Helganes vil etter dette få en større karakter av elv ved en damplassering på Helganes. Ei vil vurdere dette som positivt for fisket.

I Hovedstyrets innstilling vedrørende damplasseringen er det fremmet forslag om at det skal avsettes et fond til kommunikasjonsformål i Suldal kommune på kr. 1 000 000,—. Direktoratet ser det slik at var Stortingets forutsetning for utbyggingen av Ulla-Førre at fiskeinteressene skulle komme sterkt inn i bildet i spørsmålet om damplassering. Dette er også nevnt i konsesjonsvilkårenes post 9 pkt. IX. På dette grunnlag vil en se det som mest naturlig at det er lakseinteressene som blir sikret gjennom fondsavsetninger.

I reguleringsvilkårenes post 9 pkt. III er det oppført et generelt fiskefond på kr. 500 000,— til kommuner som blir berørt av Ulla-Førre utbyggingen. Det er på det rene at rentene av dette på langt nær vil dekke aktivitet som ansees ønskelig vedrørende lakse- og innlandsfisket.

Direktoratet vil på dette grunnlag foreslå at det i forbindelse med spørsmålet om damplassering, avsettes et fiskefond på kr. 500 000,— eller betales et årlig indeksregulert beløp på kr. 50 000,— som skal nyttes til fremme av laksefisket i Suldalslågen. Avsetningen skal nyttes til oppsyn, innsamling av statistikk for laksefisket, samt arbeide i forbindelse med den beste utnyttelse av det tildelte lokkevann. Dette er forhold som ikke er dekket av de vilkår som er gitt for Ulla-Førrereguleringen.

A. Oppsyn. Et vel etablert oppsyn er nødvendig for en optimal utnyttelse av et laksevassdrag. De nåværende vilkår dekker ekstraordinært oppsyn bare i anleggsperioden. Til nå har utleieforholdene i vassdraget vært av en slik karakter at leietaker har etablert oppsyn. Etterhvert som disse leieforholdene går tilbake til grunneierne vil imidlertid behovet for et sterkt og samordnet oppsyn øke.
B. En skikkelig statistikk er nødvendig for driften av et laksevassdrag. En kombinasjon av en ordnet oppsynsvirksomhet og statistikkinnsamling ansees fordelaktig. For øvrig regner en med at statistikkinnsamlingen blir vanskeligere ettersom de nåværende leieforhold i vassdraget opphører.
C. Den beste utnyttelse av de 50 mill. m^3 lokkevann som er tildelt lakseinteressene gjennom konsesjonsvilkårene, krever inngående kjennskap til oppgangsforhold og laksegangen i vassdraget. En deltidsansatt person til oppsynsvirksomhet og statistikkinnsamling vil kunne være en garanti for at lokkevannet blir utnyttet på beste måte.

For øvrig har en ingen kommentarer til Hovedstyrets innstilling.

Landbruksdepartementet har i brev av 3. mai 1978 avgitt følgende uttalelse:

«En viser til oversendelse den 15. februar 1978.

Rogaland fylkeslandbruksstyre behandlet Innstillingen fra Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen i møte den 28. april 1978. Jfr. vedlagte kopi av møteprotokollen. Landbruksdepartementet slutter seg til fylkeslandbruksstyrets uttalelse i saken.

Vedlegg.

Utskrift av møteprotokollen for Rogaland fylkeslandbruksstyre.

Fredag den 28. april 1978 vart det halde møte i Rogaland fylkeslandbruksstyre på kontoret til fylkeslandbrukssjefen, Rogaland landbruksselskap, Stavanger. Møtet tok til kl. 9.00.

Styremedlemene Oluf Mjølhus, Bernhard Frafjord, Tolleiv Gjedrem og Torbjørn Sletten møtte etter skriftleg innkalling av 15. mars 1978.

Styremedlem Karl Wohlegefahrt har meldt forfall, og i hans stad møtte varamannen Harry Rokstad, Hervik i Ryfylke etter skriftleg innkalling av 25. april 1978.

Bernhard Frafjord hadde berre høve til å vera med ei kort tid av møtet, og varamedlem Else Ingebrigtsen, Sand møtte i dei sakene som Bernhard Frafjord ikkje kunne vera med å behandla. Else Ingebrigtsen møtte etter skriftleg innkalling av 15. mars 1978.

Styreformann Oluf Mjølhus er ugild i sak nr. 486/78. Varamannen er innkalla, men han har meldt forfall. I denne saka møtte Else Ingebrigtsen etter fylkesmannens oppnemning av 26. april 1978.

Bernhard Frafjord var med ved behandlinga av sakene 387/78, 388/78, 389/78, 390/78, 399/78, 400/78, 401/78, 402/78, 404/78, 414/78, 415/78, 416/78, 417/78, 462/78, 475/78, 476/78, 477/78, 478/78, 483/78, 486/78, 503/78, 504/78, 505/78, 512/78 og 517/78.

I dei andre sakene møtte Else Ingebrigtsen.

Formannen i styret — Oluf Mjølhus — synte til reglane om inhabilitet i kap. II i forvaltningslova av 10. februar 1967.

Ingen av medlemene sa seg ugilde i nokon av dei framlagde sakene — bortsett frå Oluf Mjølhus i sak nr. 486/78.

Som sekretær for Rogaland fylkeslandbruksstyre møtte fylkeslandbrukssjef G. Svarstad.

Kontorsjef Joar Oltedal, fylkesagronom Dag Raustein og juridisk konsulent Odd Mehus var til stades under møtet.

Sakene 358/78—529/78 var til behandling.

Protokoll frå fullsett møte 28. april 1978.

Sak nr. 431/78. GS/EW.

Val av damstad i Suldalsvatnet i samband med regulering av Suldalsvatnet.

Søkjar: Norges Vassdrags- og elektrisitetsvesen, Oslo.

Desse dokumenta er framlagde:

1. Skriv frå Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen til Olje- og energidepartementet, Vassdrags- og kraftforsyningsavdelingen — 9. februar 1978.
2. Fotostatkopi av skriv frå Olje- og Energidepartementet til Landbruksdepartementet — 15. februar 1978.
3. Skriv frå Landbruksdepartementet til Rogaland fylkeslandbruksstyre — 23. februar 1978.
4. Skriv frå Rogaland fylkeslandbruksstyre til Suldal jordstyre — 2. mars 1978.
5. Kart.
6. Fotostatkopi av kopi av skriv frå Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk til NVE — Vassdragsdirektoratet — 14. november 1977.
7. Fotostatkopi av skriv frå NVE — Statskraftverkene til h.r.adv. Stig B. Harris — 13. januar 1978.
8. Utskrift av møteprotokollen for utvalget for landskapspleie/naturvern frå møte den 3. mars 1978.
9. Fotostatkopi av skriv frå grunneigarar på Stråpa i Suldal til Olje- og energidepartementet — 4. mars 1978.
10. Kopi av skriv frå h.r.adv. Stig B. Harris til Suldal kommune — 17. mars 1978.
11. Kopi av skriv frå h.r.adv. Stig B. Harris til Suldal kommune — 17. mars 1978, med vedlegg.
12. Skriv til Suldal kommune — 17. mars 1978.
13. Ymse fotostatkopiar av avisutklypp.
14. Utskrift av møteprotokollen for Suldal jordstyre — sak nr. 18/78.
15. Fotostatkopi av skriv frå Gunnleiv Mehus m. fl. til Olje- og energidepartementet — 28. mars 1978.

16. Kopi av skriv frå Rogaland fylkeslandbruksstyre til Suldal kommune og NVE — Statskraftverka — 28. mars 1978.
17. Skriv frå Suldal jordstyrekontor av 31. mars 1978.
18. Skriv frå Suldal kommune, formannskapskontoret til Rogaland fylkeslandbruksstyre — 5. april 1978.
19. Innstilling frå fylkeslandbrukssjefen i Rogaland — 10. april 1978.
20. Skriv frå Suldal kommune, formannskapskontoret til Rogaland landbruksselskap — 6. april 1978 med vedlegg.
21. Kopi av skriv frå Rogaland fylkeslandbruksstyre til Landbruksdepartementet — 17. april 1978.

Saka er lagt fram for Rogaland fylkeslandbruksstyre ved skriv frå Landbruksdepartementet til Rogaland fylkeslandbruksstyre av 23. februar 1978.

Hovedstyret for Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen seier i innstilling av 9. februar 1978:

«Saka gjeld val av damstad for Suldalsvatn som etter dei fastsette reguleringsvilkår og planar skal regulerast 1,5 m mellom kotene 67,0 og 68,5. Valet står mellom to alternativ: 1) Osvadet som er sjølve utlaupsoset og 2) Helganes ca. 4,5 km lengre oppe i vassdraget. Frå Helganes til Osvadet har vassflata etter høgdemålingar i juni månad eit fall på berre 1 cm slik at denne delen av vassdraget rettast må reknast som ein del av sjølve Suldalsvatn.

I den opphavlege konsesjonsbehandlinga blei valet av damstad ikkje drøfta, men det var Osvadalternativet som var lagt fram. Det var frå Statskraftverka si side sist i behandlingsfasen lova at det skulle bli tinga om damplassering seinare. Konsesjonen inneheld ikkje noko ålment atterhald om dette, men i reguleringsvilkåret vedkomande fisket er det m. a. sagt at «planene for utløpet av Suldalsvatn skal forelegges Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk». Etter Hovudstyret si meining må ein tyde behandlinga av konsesjonssaka slik at det var omsynet til laksen som gjorde at desse interessene måtte utgreiast nærare før damstaden kunne bli endeleg vald.

Som det går fram av fråsegn i saka er vurderinga av alle skader no teke opp at på distriktsplanet, dvs. det er gjort ein ny heilskapsvurdering for denne delen av Suldalsvatn.

Vurderinga av reguleringsgrensene for Suldalsvatn resulterte tidlegare i at oppdemminga ble sett 1 m lågare enn det søknaden galdt. Ved denne avgjerda ble det teke omsyn til at det ikkje skulle bli nemnande skade på dyrka mark, men omsynet til flaumskade på bustadhus m. v. talde og med. Hovudstyret vil peika på at skadene samla seg hovudsakleg om nordaustre delen av vatnet. Reguleringsgrensene ligg innafor svingingar som årleg måtte ventast i eit uregulert Suldalsvatn. Dette gjeld og strekninga Suldalsoset—Helganes. Ved ein dam på Helganes blir svinging i vasstand på nemnde del av vatnet noko mindre. På ettersumaren er skilnaden i vasstand ca. 0,9 m mellom 10 og 75 m³/sek. som er sett fast i reglementet som minste og største vassføringar i elva. I mai, juni og juli vil likevel vassleppinga etter reglementet på same staden skifte med naturleg tillaup og vil i medelverdi liggja på mellom 90 og 115 m³/sek. Rekna opp til denne grensa vil svingingane bli på ca. 1,2 m mellom kotene 66,7 ved 10 m³/sek. og 67,9 ved 115 m³/sek. Skilnaden i svingingar er då etter Hovudstyret sitt syn av mindre vekt. Når det gjeld skilnaden i neddemd grunn m. v. vil ein etter det som er nemnt i det førre heller ikkje leggja avgjerande vekt på dette.

Damstaden på Helganes vil elles føra med seg trong for å senka inntaket for vassverket som er konstruert for ein lågaste vasstand på 67,0.

Når det gjeld dammens dominans i landskapet er etter Hovudstyret sitt syn Osvadet betre enn Helganesalternativet, sjølv om det førstnemnde ligg i eit budstadområde. Sjølve damstaden er der ikkje synleg frå vegen og ligg avskjerma til.

I behandlinga no er det frå kommunalt hald lagt mykje vekt på — sjølv om kommunestyret røysta 24 for og 9 imot på Helganes — at dam ved Osvadet vil skaffa ei tidhøveleg bru til sørsida av elva og vegsambandet med gardar på denne sida. Den hengebrua som no står på staden kan ikkje utan forsterking taka trafikk av t. d. tankbil for mjølketransport. Ved Helganes er det bygt ei ny bru i samband med kraftutbygginga.

Den sermerkte tekniske skilnad mellom damstadane er at elveprofilet ved Helganes er vesentleg djupare og breidare enn ved Osvadet. Då fundamenteringstilhøva er dei same for so vidt som ein har å gjera med lausmasser begge stader, blir damkostnaden ved Osvadet ca. 10 mill. kroner mindre enn ved Helganes. Her spelar det og inn at flaumavleiinga ved Osvadet grunna betre fall i elva kan gjerast med 4 luker medan det er naudsynt med 9 luker ved Helganes, jfr. Statskraftverka sitt brev av 10. januar 1978 til sivilingeniør Bjarne Instanes.

Hovudstyret kan etter dette ikkje sjå at det er kome fram nokon avgjerande nye moment om dei verkelege skader på grunn, utsjånad m. v. i høve til sist Suldalsvatn var behandla. Hovudstyret konstaterar difor at ei slik skadevurdering mot teknisk/økonomiske omsyn framleis fell ut til føremun for dam ved Osvadet. Spørsmålet er då no som tidlegare om andre omsyn t. d. til lakseinteressene gjer at ein bør velja Helganes. Resultatet av røystinga i Suldal kommune ser Hovudstyret slik at det er desse interessene som har vore avgjerande for fleirtalet.

Ved behandlinga av konsesjonssaka blei det teke store omsyn til laksen i Suldalslågen. Ein kan seia at det var ein berande tanke at laksestamma skulle bli halde oppe på gamalt nivå. I denne samanhangen blir skilnaden i anleggskostnader berre ein liten del av t. d. verdet av det produksjonsvatn som vassleppinga representerar i Hylen kraftverk, og den bør heller ikkje vera avgjerande no om det kan visast at damplasseringa har vesentleg verknad på lakse-stammen.

DVF har drøfta føremuner og ulemper ved dei to alternativa. Hovudstyret har merka seg at det er uvisst om DVF i fram-

tida vil late laksen gå opp i Suldalsvatn eller ikkje. Fisket i vatnet har liten vekt, då det er dårlege oppvekstområde ovanfor Suldalsoset og ingen gyteplassar. Laksen kan og gå inn i inntaket for Hylen kraftverk og gå tapt som gytefisk. Eit anna moment som er nemnt mot å la laksen gå opp er at fiskelukt (feromonar) då blir spreidd ut i Hylsfjorden og kan lokka laksen inn der i staden for mot Suldalslågen. DVF argumenterar likevel imot dette, då konsentrasjonen av feromonar vil vera munaleg mindre mot Hylsfjorden enn mot Suldalslågen. Direktoratet vil likevel førebels ikkje stengje fisken ved dammen. Om ein seinare skulle velja å stengje oppgangen, legg direktoratet vekt på det større område laksen får å gå i mellom Suldalsoset og Helganes. Problema ved sjølve stenginga blir vurdert likt. Det er i begge alternativ ikkje reint små tekniske vanskar å stengje laksen grunnar den vesle høgdeskilnaden.

Det har vidare vore diskutert kva avlaupet frå delfeltet mellom Suldalsosen og Helganes har å seia i dei to alternativa. Vatnet frå desse felta har ein nøytraliserande verknad på det overførte vatnet frå Ulla-Førre som har ein høgare surheitsgrad enn Suldalslågen. Ved dam ved Helganes er ein viss på å få dette ut i elva. Ved dam ved Suldalsoset er det meire uvisst i kva grad det vil gå i elva. Hovudstyret meiner at det ligg nær å tru at det hovudsakleg vil gå ut i elva då og. Det gjeld og berre ca. 34 km² nedbørfelt, og om ein reknar 4,5 l/sek./km² som vanleg lågvassføring, blir dette 150 l/sek. som avlaup frå feltet. Dette svarar til 1,5 pst. av minstevassføringa på 10 m³/sek. i Suldalslågen. Dette må tyda på ein munaleg avgrensa verknad, i alle fall ved slike minstevassføringar som ein må gå ut frå er kritiske for fisken.

Vidare er det diskutert effekten av lokkeflaumen ved slepping av dei 50 mill. m³ vatn som er bestemt i konsesjonen. Val av damstad er ikkje avgjerande i denne samanhang, men Suldalsosalternativet er eit noko betre alternativ enn Helganes.

For næringstilhøva for laksen har det lite å seia om strekninga Helganes—Osvadet blir regulert eller ikkje.

DVF har konkludert med Helganes som beste alternativ, men legg til at skilnaden på alternativa er liten ut frå ei fiskeribiologisk vurdering.

I møte og synfaring som representantar frå Vassdragsdirektoratet har gjennomført, blei det gjort klårt at grunneigarane gjekk sterkt inn for Helganesalternativet, det blir lagt vesentleg vekt på lakseinteressene m. a. ved at den uhindra lakseførande delen av vassdraget blir lengre, at laksen får større vassvolum å gå i nedanfor dammen og betre nøytralisering av tilført surt vatn. Det blei og nemnt at damarbeider ved Osvadet ville føra med seg meire forureining av elva og at det var lite ynskjeleg med dam nær tettstaden i Suldalsoset.

Hovudstyret er ikkje overtydd om at val av damstad har nokon nemnande verknad for laksestamma. Av størst verde syner det seg å vera å få eit større basseng å gå i for laksen nedanfor dammen og såleis er Helganesalternativet best. Dette er likevel gått imøte av mindretalet i kommunestyret som peikar på at Stråpahølen er ein opphaldsplass for laksen no og at den vil vera det om dammen blir bygd ved Osvadet og.

Hovudstyret er etter ei samla vurdering blitt ståande ved å rå til at Osvadet blir valt.

Mindretalet i kommunen har sett fram vilkår i 5 punkt for si tilråding. Av desse er punkta 1, 2 og 3 dekka med lovnad frå Statskraftverka og vilkår i konsesjonen. I punkt 4 krev mindretalet at Stråpa bru blir demontert og flytta til Vik og forsterka og at det blir bygd tilførselsvegar til Vik.

Hovudstyret har ikkje føresetnad for å vurdere trongen for vegsamband til Vik samanlikna med t. d. dei andre vegspørsmåla som er aktuelle på sørsida av elveoset, jfr. side 17. Hovudstyret ser det slik at ein del av den bør koma området til gode. Hovudstyret er difor blitt ståande ved å rå til at det blir oppretta eit fond for Suldal kommune på kr 1 000 000 til kommunikasjonsføremål i området.

Dokumenta i saka ligg ved.

Behandla i Hovudstyret sitt møte 6. februar 1978.»

Direktoratet for statskraftverka har i søknad av 30. september 1977 (jfr. dok. nr. 1) kome til denne konklusjonen:

> «Etter vår mening bør damsted Osvadet velges. Vi ber Dem sørge for at saken avgjøres snarest mulig.»

I fråsegn frå Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk av 22. september 1977 heiter det (konklusjonen s. 11 i dok. nr. 1):

> «En vil imidlertid ikke unnlate å peke på at ut fra en fiskeribiologisk vurdering er forskjellen mellom de to alternative damsteder liten. De momenter som er anført peker likevel på at alternativ Helganes er den beste løsning av hensyn til fisken og fisket, og dette direktorat vil derfor gå inn for at dette alternativ blir valgt.»

Suldal kommunestyre gjorde den 20. desember 1977 dette vedtaket med 24 mot 9 røyster (s. 11 i dok nr. 1):

> «Suldal kommune går inn for at damstaden skal vera på Helganes.
>
> Konstruksjon av dammen bør gjerast i samarbeid med DVF (Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk).»

Den 21. mars 1978 gjorde Suldal kommunestyre slikt vedtak:

> Suldal kommunestyre gjorde den 20. desemden skal vere på H e l g a n e s. Konstruksjonen av dammen bør gjerast i samarbeid med DVF (Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk).»

Rogaland Naturvern konkluderer slik i fråsegn av 14. desember 1977:

> «Vil man gå inn for å sikre laksestammen i Suldalslågen, og det ga Stortinget klart uttrykk for ved konsesjonsbehandlingen, må derfor dammen plasseres ved Helganes som anbefalt av Viltdirektoratet.»

Utvalet for landskapspleie/naturvern i Suldal konkluderer slik i sak nr. 3/78:

Fiskeinntektene i Suldalslågen er ein del av inntektene til dei brukarane som har fiskerett i Suldalslågen. Desse inntektene må såleis reknast som ein del av inntektene frå landbruket.

Direktoratet for Vilt og Ferskvannsfisk har uttalt seg om fisket i skriv av 22. september 1977, og vi syner til denne fråsegna.

Under synfaringa den 4. april 1978 blei det opplyst at ein kunne rekna med restriksjonar på fisket nedanfor damplassen på Osvad. Slike restriksjonar kan redusera fisket i den gode hølen (Stråpahølen) nedanfor samstaden. Skulle ein og seinare finna det turvande å stansa oppgangen av laks til Suldalsvatnet, må ein dam på Helganes — landbruksmessig sett — vera ei betre løysing enn dam på Osvad.

Etter dette må Rogaland fylkeslandbruksstyre tilrå at reguleringsdammen i Suldalsvatnet blir plassert på Helganes. Ved vurderinga av plasseringsspørsmålet har styret ikkje lagt vekt på andre omsyn enn dei som er nemnde ovafor.»

Ved behandlinga av saka har styret delt seg i eit fleirtal og eit mindretal.

Fleirtalet — styremedlemene Oluf Mjølhus, Tolleiv Gjedrem, Torbjørn Sletten og varamann Harry Rokstad — tiltrer fylkeslandbrukssjefens innstilling og vedtek denne som fråsegn i saka.

Mindretalet — varamedlem Else Ingebrigtsen — syner til Lars Løland si mindretalsfråsegn i sak nr. 18/78 i Suldal jordstyre. Eg seier meg samd i dei synspunkta som er komne fram i nemnde mindretalsfråsegn og tiltrer denne, og røystar for at Osvad blir vald som damstad i Suldalsvatnet.»

Høyesterettsadvokat Stig B. Harris har i brev av 22. mai 1978 uttalt følgende om saken:

«Jeg tillater meg å vise til mitt brev datert 27. februar 1978 der jeg bl. a. underrettet om min partrepresentasjon.

Årsaken til mitt engasjement er at de interesser jeg representerer går sterkt mot Osvadalternativet samtidig som de har innvendinger mot saksbehandlingen i dens innledende faser.

Etter partenes oppfatning synes det som om tilretteleggingen av materialet i saken har tatt sikte på å begrunne et på forhånd bestemt valg av Osvadalternativet fremfor å få alle sider ved saken belyst for å få best mulig grunnlag for en fordomsfri vurdering.

På denne bakgrunn tillater jeg meg å slå fast følgende konklusjoner ut fra det grunnlagsmateriale som nå foreligger:

1) Med støtte i uttalelsene fra Direktoratet for Jakt- og viltstell innebærer valg av Osvadalternativet fare for skade på laksefisket som vil unngås ved valg av Helganesalternativet.
2) Med støtte i uttalelse bl. a. fra den kommunale friluftsnemnd, vil Osvadalternativet medføre estetiske og miljømessige skadevirkninger for lokalsamfunnet i langt større omfang enn Helganesalternativet.
3) Valg av Osvadalternativet vil medføre neddemningsskader på dyrket mark og enkelte bygninger og anlegg p. g. a. hyppigere og mere langvarige høyeste vannstander på strekningen mellom Osvadet og Helganes. I strid med vanlig praksis er registrering av disse skadevirkningene meg bekjent ikke foretatt og er således ikke vedlagt saken.
4) Osvadalternativet vil falle rimeligere hva anleggsomkostninger angår. Etter NVE's kalkyler ca. 10 mill. kroner, et overslag som etter kontroll av sivilingeniør Bjarne Instanes ut fra de samme forutsetninger som benyttes av NVE, riktigere antas å ligge i en størrelsesorden på 7 mill. kroner. Hvis tilbudet om 1 mill. kroner til kommunikasjonsformål knyttet til Osvadalternativet tas i betraktning, ligger omkostningsdifferansen i en størrelsesorden 6 mill. kroner.
5) Osvadalternativet er basert på en teknisk løsning som ut fra de topografiske forhold innebærer risiko for at vannstrømmen ved utslipp i Suldalslågen vil nå den kritiske hastighet med fare for erosjon og vel også oppstukning av vannmassene ned mot Stråpa bro. Intet er gjort som ledd i saksforberedelsen for å fremskaffe grunnlag for en vurdering av denne risiko med de skadevirkninger og deres økonomiske konsekvenser. Ut fra sin sakkyndige vurdering anser sivilingeniør Bjarne Instanes det som ønskelig som ledd i en forsvarlig saksforberedelse at forholdene ved de to damalternativene gjøres til gjenstand for modellforsøk.
6) Det største antall prosjekterte luker ved Helganesalternativet representerer en vesentlig del av omkostningsdifferansen. Det er kjent at omløpstunnelen ved Hylen kraftverk skal være gitt en vesentlig større dimensjon enn tidligere oppgitt og det er nærliggende å antyde at spørsmålet om og i tilfellet under hvilke forutsetninger bruk av omløpstunnelen kan forsvare begrensning i antall luker ved Helganes, bør vurderes. Heller ikke denne side ved saken finnes tilfredsstillende behandlet under saksforberedelsen og også disse forhold bør klarlegges ved modellforsøk som nevnt under 2 foran.

Konklusjonen nevnt ovenfor fører til at heller ikke en omkostningsforskjell i størrelsesorden 6 mill. kroner kan godtas som grunnlag for valg av alternativ. For det første kan det være mulig at denne forskjell i anleggsomkostninger vil kunne reduseres ved innføring av andre forutsetninger for utformingen av Helganesalternativet som nevnt under pkt. 6 foran.

For det annet vil omkostningsdifferansen kunne bli redusert hvis en tar hensyn til risikoen for de spesielle skadevirkninger som er nevnt under pkt. 5 foran.

Endelig må omkostningsdifferansen vurderes mot risikoen for økt skade på laksefisket og mot de økte estetiske og miljømessige skadevirkninger som Osvaldalternativet ubestridelig medfører og som vanskelig lar seg omregne i kroner.

Da det har vist seg at materialet fremlagt til støtte for Helganes alternativet i enkelte tilfeller ikke har fulgt med saken ved dens behandling i forskjellige instanser, tillater jeg meg med dette å vedlegge følgende dokumenter:

1) Brev datert 9. mars 1978 fra sivilingeniør Bjarne Instanes vedlagt hans rapport datert 10. februar 1978.
2) Brev datert 14. mars 1978 fra sivilingeniør Bjarne Instanes med supplerende bemerkninger.
3) Avtrykk av mitt brev datert 10. mars 1978 til Suldal kommunestyre.

For ordens skyld nevnes at gjenpart av dette brev med vedlegg er sendt:

1. Miljøverndepartementet,
2. Landbruksdepartementet,

til underretning.

Ulla-Førre anleggene.
Valg av damsted i Suldalsvatnet.

Med dette oversendes vår vurdering av de to damalternativene Helganes og Osvadet og kostnadsdifferansen mellom de to damalternativene, datert 10. februar 1978.

Rapporten ble den 14. februar 1978 oversendt Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen — Statskraftverkene til gjennomsyn før videre distribusjon til Dem.

Den 6. mars 1978 mottok vi kommentarer datert 28. februar 1978 fra Statskraftverkene. Kopi vedlegges.

Etter gjennomgåelse av kommentarene fra Statskraftverkene, finner vi ikke grunner for å endre vår vurdering og våre konklusjoner.

Ulla-Førre verkene.
Valg av damsted i Suldalsvatnet.

1. *Oppdraget.*

Etter oppdrag fra høyesterettsadvokat Stig B. Harris, Bergen har undertegnede vurdert de to damstedene Helganeset og Osvadet i Suldalsvatnets utløp. Ved denne vurdering er lagt særlig vekt på kostnadsdifferansen mellom de to damalternativene.

2. *Grunnlagsmaterialet.*

Som grunnlag for kostnadsvurderingen er brukt kostnadsoverslag for de to alternativ utarbeidet av Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen — Statskarftverkene, datert (journalisert 27. april 1976).

Tegningene som kostnadsoverslaget bygger på er datert 1971 for Osvadet, men er udatert for Helganeset. Tegningene er noe mangelfulle for å gi en nøyaktig nok kostnadsvurdering.

Det foreligger reviderte tegninger for Osvadet, dat. 8. juni 1977 og 8. desember 1977 og disse er vesentlig forandret i forhold til den opprinnelige tegning dat. 1971.

Tilsvarende reviderte tegninger for Helganeset foreligger ikke.

Det foreligger heller ikke reviderte kostnadsoverslag og dette vanskeliggjør fullstendig kostnadsvurdering etter de siste planer for Osvadet.

3. *Kostnadsvurdering.*

Ved kostnadsvurderingen for Osvadet har en merket seg de viktigste forandringer fra de opprinnelige planer og til de sist reviderte tegninger for dette damalternativ.

— Tidligere segmentluker er nå skiftet ut med klappeluker. Klappelukene er av enklere konstruksjon og krever mindre bygningstekniske forarbeider enn segmentlukene.
På telefonisk forespørsel til Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen ble det opplyst at klappelukene er et billigere alternativ enn segmentlukene, ca. 10—30 pst. billigere. Bruk av klappeluker vil derfor redusre prisforskjellen med 0,5 — 1,0 mill. kroner.
— Spuntarbeidene i foreliggende kostnadsoverslag mener vi viser for stor differanse mellom damalternativene.
Vi mener det er tatt med for mye og for dyr spunt for Helganeset. Selv om bunnen ligger dypere ved Helganeset enn ved Osvadet, er «våt» bredde tilnærmet like stor for begge alternativer.
Ved at en relativ større del av spuntarbeidene kan utføres fra land ved Helganeset, mener vi det må være mindre forskjell i enhetsprisen for spunting mellom de to damalternativene.
På grunnlag av ovennevnte mener vi at prisforskjellen for spuntarbeidene må reduseres med 0,5 — 1,0 mill. kroner.
— Plastring av bunn og sider ved de to alternative damsteder er uklar på de opprinnelige tegningene. Plastring er imidlertid medtatt i begge foreliggende kostnadsoverslag. Plastring er vist på siste reviderte tegning for Osvadet.
I brev fra Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen, Statskraftverkene, datert 10. januar 1978 til sivilingeniør Bjarne Instanes, er det også sagt at det ved Osvadet skal brukes en optimal kombinasjon av innsnevret tverrsnitt og kanalering (plastring) for å tilfredsstille manøvreringsreglementet vedrørende vannstanden.
Plastring ved Osvadet er også nødvendig på grunn av vannhastighetene. Våre beregninger viser at vannet når helt opp mot kritisk hastighet for strømmende bevegelser. At dette medfører riktighet er bekreftet av NVE — S. Slike vannhastigheter øker faren for erosjon nedstrøms damalternativ Osvadet.
I brevet fra NVE — S datert 10. januar 1978 er det for damalternativ Helganeset sagt at manøvreringsreglementet vedrørende vannstander bare kan oppnåes ved å velge samme vannførende tverrsnitt gjennom dammen, som for naturlig tverrsnitt.
Vannhastigheten blir derved uendret, og fare for erosjon grunnet dammen er liten. Behovet for plastring ved damalternativ Helganeset blir derfor lite, eller faller helt bort. Dette vil redusere prisforskjellen for plastringen med ca. 0,5 mill. kroner.

Veg på damtoppen for damalternativ Osvadet er vist på siste reviderte tegning, datert 8. desember 1977. Denne vegen er ikke medtatt i eksisterende kostnadsoverslag. Tilsvarende veg er ikke vist for damalternativ Helganes. Bro over Helganesstraumen tilsier at

«På bakgrunn av det som framfor er sagt vil utvalet gå sterkt inn for at Helganes vert valgt som damplass.»

Fylkeslandbruksstyret har lag saka fram for Suldal jordstyre (dok. nr. 4). I sak nr. 18/78 i Suldal jordstyre er det mellom anna protokollert fylgjande:

«Etter drøfting av saka delte jordstyret seg i eit fleirtal på fire og eit mindretal på ein.

Fleirtalet i jordstyret har i denne saka støtta seg til dei skriv som er komne inn, m. a. frå DVF som konkluderar med Helganes som damstad. Likeeins skriv frå Suldal Grunn- og Elveeigarlag og skriv frå oppsitjarar på Veka.

Fleirtalet meiner at laksefisket for dei fleste gardsbruk nedetter dalen er ei vesentleg attåtinnkome, og at ein bør ta alle vernetiltak for å bevara dette best mogeleg. Fleirtalet ser det og slik at dei lågaste deler av Veka vil kunna nyttast betre om dammen kjem på Helganes på grunn av lågare vasstand. Vasstanden vil også bli meir stabil, og ein vil unngå skjemmande strender på strekninga Osen—Helganes.

Mindretalet (Lars Løland) kan vanskeleg påvisa store skilnader mellom dei to damalternativa når det gjeld jordbruksinteressene. Når det i konsesjonsvilkåra er gått inn for høgste reguleringsgrense i Suldalsvatnet på 68,5 m, så er det etter tilråding frå Suldal jordstyre. Jordstyret stod i nær kontakt med dei grunneigarane som var mest utsette og meinte den gongen at jordbruksareal var trygga mot neddemming eller forsumping.

Når det frå einskilde hald er sett fram påstand om at dam på Osvadet kan føra til forsumping av jordbruksareal i Veka, så er mindretalet sterkt i tvil om det kan vera rett. Dersom det er ynskjeleg med endå lågare vatn i Veka kan kanskje dammen på Helganes verka positivt. På den andre sida vil det til tider føra til turrlagde strender som vil vera skjemmande i naturen.

Laksefisket tel sjølvsagt mykje for mange gardbrukarar, men etter den utgreiinga som ligg føre frå DVF, vurderar mindretalet det slik at skilnaden mellom dei to damalternativa er liten, og når det gjeld lakseinteressene.

Mindretalet ser det difor slik at det må vera rett å ta andre omsyn enn reine jordbruksinteresser. Det bør telja med at ved å plassera brua på Osvadet og med bru på damkruna, kan gardane på Stråpa få betre tilkomst. Den brua som er der idag kan ikkje køyrast med større lastebilar, slik som tankbilar for mjølk og kraftfor. Mindretalet finn det og rett å legga vekt på andre samfunnsinteresser, først og fremst den store skilnaden i kostnaden for dei to alternativa, og vil rå til at dammen vert lagt på Osvadet.

I saka ligg det elles føre kopi av skriv frå grunneigarar på Stråpa av 7. mars 1978 (dok. nr. 9), 2 skriv frå grunneigarar v/h.r.adv. Stig B. Harris av 17. mars 1978 (dok. nr. 10 og 11), fotostatkopi av skriv frå Ingemund Hjorteland av 17. mars 1978 (dok. nr. 12), skriv frå grunneigarar på Suldalsosen av 28. mars 1978 (dok. nr. 15) og ymse avisutklipp (dok. nr. 13).

Varamedlem Else Ingebrigtsen, styremedlem Oluf Mjølhus, styremedlem Tolleiv Gjedrem og styremedlem Torbjørn Sletten hadde synfaring på dei aktuelle damstadane på Osvad (Suldalsosen) og på Helganes saman med fylkeslandbrukssjef G. Svarstad og heradsagronom Jon Foldøy. Frå Suldal kommune møtte ordførar Odd Bråtveit og kontorsjef Bjarne Smedsrud. Jordstyremedlem Torger Hauge møtte for Suldal jordstyre. Elles møtte Odd Stråpa (for Odd Stråpa), Gjermund Stråpa, Ola Fisketjøn, Lars Herabakka, Torjus Stråbø, Odd Bakka Veka, Lars Veka, Ingemund Hjorteland, Tor Brustveit, Nils Havrevoll og Lars Hiim (for Suldal grunn- og elveeigarlag). Lars Veka møtte og for Marta Mokleiv og Suldal planteskule.

Rogaland fylkeslandbruksstyre hadde i brev til NVE, statskraftverka, Sand meldt frå om synfaringa og synfaringstidspunktet. Ingen representantar for statskraftverka møtte under synfaringa.

I samband med synfaringane på dei 2 damstadene såg representantane for styret på grensemerket for den høgaste flaumstanden som hadde vore tidlegare og på pelar for kote 69,5 m. Ein hadde og høve til å sjå på areal langs vatnet mellom dei 2 damstadene.

Grunneigarane i den midtre og nedre del av området ga tydeleg uttrykk for at ein dam på Osvad ville føra til større ulempe for dei enn ein dam på Helganes. Dei gjekk ut frå at ein ville få større og meir langvarige flaumar med høg vasstand og dårlegare forhold for fisket. Det blei og hevda at det ikkje var nødvendig med ny bru til Stråpa.

Dei to brukarane på Helganes meinte at ein dam på Osvad vil gi dei minste ulempene.

Fylkeslandbrukssjefen har i innstilling av 10. april 1978 tilrådd at Rogaland fylkeslandbruksstyre vedtek slik fråsegn i saka (dok. nr. 19):

«Legg ein til grunn dei føresetnadene som er nemnde i Hovudstyret for NVE si innstilling, reknar Rogaland fylkeslandbruksstyre med at det er liten skilnad på beinveges jordskade ved overflauming og forsumping når det gjeld dei to alternative damstadene.

Tek ein utgangspunkt i vasstanden i Suldalsvatnet i dag, skjønar Fylkeslandbruksstyret saksdokumenta slik at ein dam på Osvad vil føra til at vasstanden i Suldalsvatnet etter reguleringa oftare og i lenger tid vil stå over normal vasstand (67,5 m) enn kva som er tilfelle i dag. Men ein vil ikkje få så store og mange flaumar som går over den høgaste regulerte vasstanden (68,5 m).

Ved eventuell bygging av dam på Osvad vil tilføringa av ny veg over damkrona øyda dyrka jord og dela opp produktiv jord på ein uheldig måte på bruket til Gjermund Stråpa. Men ei dambygging etter dette alternativet vil føra til at eigedomane på Stråpa og Berge får ei breidare bru som tolar større akseltrykk enn den brua dei har i dag.

Jamvel om ein tek omsyn til den jordskaden som dambygging på Osvad + vegbygging fører med seg, kjem styret til at det er så liten skilnad på jordskaden etter nemnde damalternativ at andre tilhøve må vera avgjerande for val av damstad.

det heller ikke er aktuelt med slik veg der. Kostnadene med vegen ved Osvadet vil derfor redusere kostnadsdifferansen mellom damalternativ Osvadet og Helganes.

Hylen Kraftverk forventes ferdig før damalternativ Helganes/Osvadet, men virkningen av tunnelen til Hylsfjorden synes ikke å være tatt med. Denne tunnelen vil virke regulerende på Suldalsvatn, og da særlig flomreduserende. Tunnelens regulerende virkning kan derfor redusere behovet for luker i dammene.

4. *Konklusjon.*

Etter vår gjennomgåelse av eksisterende materiell angående kostnadene for damalternativene Helganes og Osvadet, er vi kommet til følgende:

a. Damalternativ Helganeset er dyrere enn damalternativ Osvadet, men kostnadsdifferansen vil bli mindre enn tidligere antatt, nå ca. 7 mill. kroner.
   Om kostnadsdifferansen blir relativt mindre, grunnet økte totalkostnader for begge damalternativene, kan bare reviderte tegninger med tilhørende kostnadsoverslag for begge damalternativer vise.
b. Vi mener det bør utføres modellforsøk for begge damalternativer. Særlig for damalternativ Osvadet, på grunn av elveløpets form nedover til Stråpa bro. Først etter dette kan en vurdere elveløpets faktiske framtidige vannstander.

5. *Referanser.*

Som grunnlag for våre vurderinger har vi:

a. Brev fra NVE, Statskraftverkene, datert: 9. mai 1975, 26. april 1976, 11. november 1977, 5. januar 1978, 10. januar 1978 og 13. januar 1978.
b. Kostnadsoverslag fra NVE for begge damalternativer datert 26. april 1976.
c. Brev fra høyesterettsadvokat Stig B. Harris til NVE, datert 2. januar 1978.
d. Tegninger fra NVE:
   SBP — 28838 datert 21. juni 1971, udatert tegning for damalternativ Helganes, journalnr. 48549 datert 8. juni 1977, 49894 datert 8. desember 1977.
e. Diverse:
   Bro over Helganesstraumen 641.13[a] datert 31. oktober 1977 fra Dr. Lars Aadnesen & Co. A/S.
   Diverse profiler av elveløpet og vassføringstabell.

Ulla-Førre anleggene.
Valg av damsted i Suldalsvatnet.

I tilknytning til tidligere oversendt vurdering vedrørende valg av damsted kan en supplere med følgende opplysninger:

Statskraftverkenes kostnadsoverslag datert 26. april 1976 omfatter de bygningsmessige arbeider ved de to damalternativene Osvadet og Helganes.

Byggekostnadene for dam ved Osvadet var beregnet til 8,1 mill. kroner og dam ved Helganes var beregnet til 18,8 mill. kroner. Prisdifferansen, 10,7 mill. kroner ble av Statskraftverkene rundet av nedover og differansen i byggekostnad oppgitt til 10,0 mill. kroner.

Det er dette tallet undertegnede er bedt om å kontrollregne.

Etter gjennomgåelse og vurdering av kostnadsoverslagets enkelte poster, er en kommet til en prisforskjell på ca. 7,0 mill. kroner.

Statskraftverkene påpeker i sitt brev av 28. februar 1978 at i tillegg vil det komme fellesutgifter, renter i byggetiden og merverdiavgift.

Vi har på samme måte som Statskraftverkene ikke trukket disse postene inn i vår vurdering.

Vår beregnede prisdifferanse på 7,0 mill. kroner skulle således være direkte sammenlignbar med Statskraftverkenes differanse på 10,7 mill. kroner eller avrundet 10,0 mill. kroner.

Størrelsen av fellesutgifter og byggelånsrenter er ikke mulig å beregne uten nærmere opplysninger, blant annet om finansieringsmåten.

Når det gjelder avgift til Staten har vi fått bekreftet av skattemyndighetene at det ikke skal svares merverdiavgift med 20 pst., men kun investeringsavgift med 13 pst. av slike arbeider.

Vurderes tillegget for ovennevnte utgifter til samlet 25 pst. av de rene byggekostnader, får man følgende sammenligning av de beregnede prisdifferanser inklusive nevnte fellesutgifter, renter og avgift:

Statskraftverkene:	10 000 000 · 1,25 = kr 12 500 000
Instanes:	7 000 000 · 1,25 = kr 8 750 000

Ulla Førre anleggene —
valg av damsted i Suldalsvann.

I.

Jeg tillater meg å henvise til mine brev datert 27. februar og 9. mars d. å. til Suldal kommune og oversender vedlagt avtrykk av brev datert 9 ds. fra sivilingeniør Bjarne Instanes, Bergen, vedlagt hans utredning datert 10. februar d.å.

Det er å merke at når utredningen først foreligger nå, skyldes det at den etter ønske fra Statskraftverkene ble holdt tilbake og ikke tilstillet meg som oppdragsgiver før Statskraftverkene hadde gjort seg kjent med innholdet og kommet med sine kommentarer.

Disse ble først mottatt av sivilingeniør Bjarne Instanes for få dager siden.

Som det fremgår av sivilingeniør Bjarne Instanes' brev av 9. ds., gir bemerkningene fra Statskraftverkene ikke grunnlag for endring i vurderingene og konklusjonene i utredningen av 10. februar d. å.

II.

Med henvisning til det mottatte materialet er det grunnlag for å fastslå:

1) Omkostningsdifferansen mellom de to alternativ oppgitt av Statskraftverkene ligger høyt.
   Riktigere forskjell ut fra det foreliggende materialet synes å ligge i en størrelsesorden 7 mill. kroner.
   Hvis tilbudet om 1 mill. kroner til kommunikasjonsformål bare gjelder under forutsetning av Osvad-alternativet, ligger forskjellen i realiteten i en størrelsesorden på 6 mill. kroner.
2) Utformingen av dammen ved Osvadet sammenholdt med elveleiets form og retning, innebærer risiko for at vannstrømmen når opp mot kritisk hastighet.

Valg av dette alternativ innebærer således fare for erosjon og vel også for oppstukning av vannmassene ned mot Stråpa bro. Det foreliggende materialet gir intet grunnlag for å vurdere de skadevirkninger og økonomiske konsekvenser dette vil kunne medføre.
Som det fremgår finner sivilingeniør Instanes å måtte anbefale at som ledd i forsvarlig saksbehandling, bør det utføres modellforsøk for begge damalternativ for å få et sikrere grunnlag for å vurdere tjenligheten av de foreslåtte løsninger.

3) Det større antall prosjekterte luker ved Helganes-alternativet representerer en omkostningsøkning av størrelse. Da det videre er kjent at omløpstunnelen ved Hylen kraftverk skal være gitt vesentlig større dimensjoner enn tidligere antatt, er det nærliggende å antyde at spørsmålet om og i tilfellet under hvilke forutsetninger bruk av omløpstunnelen kan forsvare begrensning av antall luker ved Helganes bør vurderes. Også denne siden av saken bør underkastes en vurdering i tilknytning til de modellforsøk som er nevnt under 2 foran.

III.

Jeg finner grunn til å reise kritikk mot den saksbehandling det nå er lagt opp til fra NVE's side.

Allerede ved brev datert 9. mai 1975 og 25. juli 1975 ble NVE gjort oppmerksom på ønskeligheten av å bli gjort kjent med de pågående prosjekteringsarbeider slik at de interesser som ble berørt, fikk anledning til å uttale seg så tidlig som mulig under planleggingen.

Ikke desto mindre må det nå fastslås at saken søkes fremmet med tidsfrister som har gjort det vanskelig å innhente nødvendig grunnlagsmateriale og det synes som om de tidsfrister som er satt tilsikter å begrense muligheten for å utvikle og begrunne de synspunkter som taler mot det forhåndsstandpunkt som er tatt av Statskraftverkene.

Unnlatelsen av på forhånd å få gjennomført modellforsøk for å fastslå virkningene ved de prosjekterte planløsninger og unnlatelsen av å få undersøkt muligheten for å nytte omløpstunnelen ved Hylen for eventuelt å oppnå forenkling med damprosjektene, sees som utslag i samme retning.

IV.

I brev datert 13. januar d. å. meddeler Statskraftverkene at damalternativ Osvadet vil medføre vannstander opp mot høyeste regulerte vannstand oftere enn tidligere, noe som kan bety forverring for:

«1. Bygninger etc. hvor man tidligere har akseptert en sjelden flom.
2. Beite som ikke skades av en flom og kan utnyttes straks vannstanden synker.
3. Jordbruksarealer like over høyeste regulerte vannstand.
Disse har tidligere vært sjenert av kortvarig forsumpning, men nå inntreffer dette oftere.»

Betydningen av det her anførte er uklar etter som høyeste regulerte vannstand etter konsesjonsbehandlingen ble satt til kote 68,5, mens kartmaterialet benyttet ved utformingen av damalternativene opererer med en høyeste flomvannstand over høyeste regulerte vannstand og som synes å gjøre betydningen av reduksjonen av høyeste regulerte vannstand oppnådd under konsesjonsbehandlingen illusorisk.

Ut fra tidspresset med de frister som er satt har det ikke latt seg gjøre å få klarlagt betydningen av disse forhold for mulig neddemningsskader på strekningen mellom Helganes-alternativet og Osvadet.

Men selv med utgangspunkt i høyeste regulerte vannstand, synes det etter de rapporter jeg har mottatt å være åpenbart at det vil oppstå skade på jordbruksjord for følgende eiendommer:

gnr. 34 bnr. 5, 8 og 9,
gnr. 34 bnr. 6,
gnr. 34 bnr. 1,
gnr. 33 bnr. 1.

Enn videre synes det åpenbart at bebyggelsen på gnr. 30 bnr. 66 vil kunne bli utjenlig dersom vannstanden når opp mot høyeste regulerte vannstand hyppigere enn før.

Jeg betrakter det som en feil ved tilretteleggingen av saksmaterialet fra NVE at disse forhold ikke er registrert med detaljopplysninger, arealstørrelse etc. vedlagt saken.

V.

For de partsinteresser som representeres ved meg, er de fiskerimessige og miljømessige forhold som gjør seg gjeldende av stor betydning og leder entydig til at Helganesalternativet bør velges.

Jeg finner det imidlertid ikke riktig å foreta oppsummering av det materialet som foreligger vedrørende disse forhold, men henviser forsåvidt til de utredninger som er vedlagt.

Min henvendelse til herredsstyret tilsikter derfor bare å henlede oppmerksomheten på de svakheter som foreligger når det gjelder de økonomiske beregninger fremlagt av Statskraftverkene og enn videre påpeke den mangelfulle saksforberedelsen som innebærer risiko for skadevirkninger ved valg av Osvadalternativet som ikke er registrert.

Det må derfor kunne slås fast at argumentasjonen fra NVE for valg av Osvad-alternativet er betydelig svekket og at de mange fordeler som oppnås ved Helganes-alternativet kan være overveiende selv om dette alternativ innebærer risiko for et større økonomisk engasjement.»

Ragnvald Håranes har i brev av 30. mai 1978 uttalt følgende:

«Det var bestemt at eg skulle vore med i denne deputasjonen som får møta i dep. for å diskutera damspørsmål i Suldalsvatnet.

Grunna sjukdom kan eg dessverre ikkje møta.

Eg må på det sterkaste fråråd at dammen vert lagd på Osvadet. Håpar at dep. legg vekt på alle argumenta som støttar Helganes utan at eg skal gå i detaljer.

Eg er medlem av Suldal kommunestyre og sit i formannskapet innvalt av arbeidarpartiet.»

Miljøverndepartementet har i brev av 5. juni 1978 avgitt følgende tilleggsuttalelse:

«Vedlagt oversendes kopi av uttalelse fra Suldal Naturvern av 18. mai 1978 og fra h.r.-adv. Stig B. Harris av 25. mai 1978.

Ut fra sitt ansvarsområde finner departementet ikke grunnlag for å ta saken opp til fornyet behandling.

En ber Olje- og energidepartementet oversende de kopier som h.r.adv. Stig B. Harris ber om.

Ulla-Førre. Val av damstad i Suldalsvatnet.

Suldal Naturvern er kjent med den uttalen Miljøverndepartementet har gjeve 24. f.m. i denne saka, og vil gjerne peika på følgjande:

1. Uttalen har fått ei negativ form. Departementet seier berre at det ikkje vil motsetja seg at dammen vert lagd på Osvadet. Vi hadde venta at departementet hadde sagt kva det meinar er den beste damstaden ut frå naturvernomsyn.

2. Uttalen er ikkje grunngjeven. Tilleggsuttalen frå DVF vert nemnd. Den styrkjer uttalen av 22. september 1977, som eintydig går inn for Helganes. Vi finn det uskjønleg at departementet ikkje følgjer dei fiskerisakkunnige utan å seia kvifor.

3. I ein telefonsamtale med Berge Larssen kom det fram at Miljøverndepartementet ikkje hadde alle dokument i saka då damsaka blei vurdert. Mellom anna mangla uttalen frå h.r.-advokat Stig B. Harris og dei teknisk-økonomiske vurderingane siv.ing. Bjarne Instanes har gjort, likeins uttalar frå grunneigarar på Stråpa, Suldalsosen og i Veka. Desse legg vi med.

4. Tunnelspylinga til Suldalsvatnet må og sjåast i samanheng med damplasseringa. Det nye utsleppløyvet frå SFT av 3. april 1978 er nå til uttale hjå kommunens konsulent siv.ing. Ræstad.

Med bakgrunn i det som er sagt ovafor meiner Suldal Naturvern det må vera grunnlag for Miljøverndepartementet å ta saka om damplass i Suldalsvatnet opp til ny vurdering. Vi torer be om at departementet denne gongen uttalar seg om kva damstad det positivt går inn for.

Ulla Førre-anleggene — valg av damsted i Suldalsvann.

Ovennevnte sak skal ha vært forelagt Miljøverndepartementet til uttalelse.

Undertegnede representerer interesser som går sterkt mot Osvadalternativet og som har innvendinger bl. a. mot behandlingen av denne saken under dens innledende faser.

Således har de inntrykk av at ikke alle dokumenter som etter deres oppfatning er av betydning for vurderingen av valg av alternativ, har fulgt saken.

På denne bakgrunn er jeg anmodet om å oversende vedlagte uttalelse med vedlegg.

Da dette materiale som er fremlagt i saken såvidt jeg forstår ikke har foreligget for Miljøverndepartementet da dette departement avga sin uttalelse i saken, tillater jeg med dette å anmode om at saken tas opp til fornyet vurdering.

Da jeg på tross av meddelt partsrepresentasjon ikke er holdt underrettet om de uttalelser som foreligger bl. a. fra Miljøverndepartementet, tillater jeg meg med dette samtidig å anmode om utskrift av Friluftsnemndas uttalelse, Fylkesfriluftsrådets uttalelse og endelig den uttalelsen som allerede skal være avgitt av departementet.

Ut fra det materiale som foreligger i saken og som er kjent for meg, synes det ganske utvilsomt at rene miljøvernmessige hensyn tilsier at Helganesalternativet må foretrekkes fremfor Osvadet.

Foruten hensynet til lakseinteressene tilsier estetiske forhold at den sentrale bebyggelse omkring Suldalsosen forskånes fra neddemmingseffektene som vil bli forsterket ovenfor dammen og dessuten selve damanlegget.

Disse momenter som vel er kjent i saken fra tidligere, forsterkes ved uttalelsene fra sivilingeniør Bjarne Instanes og der det pekes på at damkonstruksjonen med lukeanordninger innebærer risiko for at vannet nedenfor dammen vil nå «kritisk hastighet» med den risiko for erosjon med ukjente skadevirkninger til følge, og videre risiko for oppstukning av vannmassene nær Stråpa bro.

Også disse momentene har foruten de rene økonomiske skadevirkninger de kan innebære, en miljømessig side som såvidt jeg forstår har vært ukjent for Miljøverndepartementet da den tidligere uttalelsen ble avgitt.

Som det fremgår anbefales det at virkningene ved driften av de to damalternativene blir gjort til gjenstand for modellforsøk før det tas endelig avgjørelse for på forhånd å få verifisert betydningen av de påpekte risikomomenter.

Jeg tillater meg å antyde at det vel også ligger under Miljøverndepartementets område å påse at risikofaktorer som vil kunne ha miljømessig innvirkning blir utredet på best mulig måte før det tas endelig avgjørelse i saken.»

Departementet skal bemerke:

Direktoratet for Statskraftverkene søker i brev av 30. september 1977 om at dammen for Suldalsvatn i forbindelse med regulering av Ulla-Førrevassdragene legges på Osvadet.

Suldalsvatn skal etter de fastsatte reguleringsvilkår og planer reguleres 1,5 m mellom kotene 67,0 og 68,5.

Valg av damsted står mellom to alternativ:

1. Osvadet, som er selve utløpsoset, og
2. Helganes, ca. 4,5 km lenger opp i vassdraget.

Fra Helganes til Osvadet er det etter høydemålinger i juni måned bare et fall på 1 cm slik at denne delen av vassdraget kan regnes som en del av selve Suldalsvatn.

Samtykke til statsregulering for utbygging av Ulla-Førrevassdragene ble gitt ved kongelig resolusjon av 13. september 1974. Under konsesjonsbehandlingen ble valg av damsted i

Suldalsvatn ikke drøftet, men det var Osvad-alternativet som var lagt frem. Statskraftverkene lovet at spørsmålet om damplassering skulle bli tatt opp til drøftelse senere. Konsesjonen inneholder ikke noe alment forbehold om dette, men i reguleringsvilkårene vedrørende fisket er det bl. a. sagt at «planene for utløpet av Suldalsvatn skal forelegges for Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk». Det var primært hensynet til laksen som gjorde at det måtte skje ytterligere utredninger før damstedet kunne bli endelig valgt.

Det er nå foretatt en ny helhetsvurdering for denne delen av Suldalsvatn.

Ved å legge dammen på Helganes vil svingningene i vannstanden på strekningen Suldalsoset—Helganes bli noe mindre enn om man velger Osvadet som damsted. Alternativ Helganes vil også medføre noe mindre neddemt grunn m. v. (ca. 10 dekar).

Dersom dammen legges på Helganes, vil det føre til at en må senke inntaket for vannverket som er konstruert for en laveste vannstand på 67,0.

Dam ved Osvadet vil skaffe ny tidsmessig bru til sørsiden av elva og veisamband med gårder på denne siden, idet planen er å bruke dammen som underlag for en ny bru. Den gamle brua kan f. eks. ikke ta trafikk av tankbil for melketransport. Ved Helganes er det bygd ny bru i forbindelse med kraftutbyggingen.

Det vil bli ca. 10 mill. kroner billigere å bygge dammen på Osvadet enn på Helganes. Grunnen til den store forskjellen i damomkostninger er at elveprofilet ved Helganes er dypere og bredere enn ved Osvadet. Dessuten er det bedre fall i elven ved Osvadet slik at flomavledningen kan gjøres med 4 luker, mens det ved Helganes er nødvendig med 9 luker.

Effekten av slipping av den lokkeflom som er bestemt i konsesjonen vil være noe bedre ved damplassering på Osvadet.

Alternativet Helganes vil medføre at laksen får større område å gå i mellom Helganes og Suldalsosen dersom en ønsker å stoppe oppgangen av laks ovenfor damstedet. Videre vil en ved damplassering på Helganes være sikker på å få vannet fra delfeltene mellom Suldalsoset og Helganes ut i elva, og dette vannet vil ha nøytraliserende virkning på det overførte vannet fra Ulla-Førre som har en høyere surhetsgrad enn Suldalslågen. Dette vil kunne ha betydning for vannmengde og vannkvalitet i vassdraget.

Ved å legge dammen på Helganes vil en som nevnt få mindre svingninger i vannstanden, og strekningen Osvadet—Helganes vil få en større karakter av elv, noe som vurderes som positivt for fisket.

Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk konkluderer med Helganes som det beste alternativ av hensyn til laksen, men legger til at ut fra en fiskeribiologisk vurdering er forskjellen mellom de to alternative damsteder liten.

Suldal kommune, Suldal Grunn- og Elveeigarlag samt de fleste grunneierne i området går inn for Helganes som damsted. Begrunnelsen for dette er vesentlig hensynet til lakseinteressene, men det blir også lagt vekt på at alternativet Helganes medfører mindre neddemming av jord, samt er bedre estetisk.

Hovedstyret tilrår at Osvadet blir valgt som damsted, men mener at en del av innsparingen som valg av alternativet Osvadet fører med seg bør komme området til gode. Hovedstyret foreslår derfor at det blir opprettet et fond for Suldal kommune på 1 mill. kroner til kommunikasjonsformål i området.

Miljøverndepartementet vil ikke motsette seg at dammen legges ved Osvadet, men finner det mest naturlig at det er lakseinteressene som sikres gjennom fondsavsetninger. Miljøverndepartementet foreslår at det avsettes et kommunalt fiskefond på kr 500 000 eller betales et årlig indeksregulert beløp på kr 50 000 som skal nyttes til fremme av lakse-fisket i Suldalslågen.

Kommunaldepartementet går inn for Osvadet som damsted.

Landbruksdepartementet går inn for Helganes som damsted. Det blir fra Landbruksdepartementets side understreket at forskjellen på jordskader etter de to alternativene er så liten at andre forhold må være avgjørende for valg av damsted. Landbruksdepartementet mener at hensynet til fisket må være avgjørende og viser til at fiskeinntektene her må regnes som en del av inntektene fra landbruket for de bruk som har fiskerett i Suldalslågen. Når det gjelder fisket, viser Landbruksdepartementet til uttalelsen fra Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk.

Olje- og energidepartementet mener i likhet med Hovedstyret at en skadevurdering mot teknisk/økonomisk hensyn faller ut til fordel for dam ved Osvadet. De forskjellene som er i svingningene på vannstanden ved de to alternativene må i denne forbindelse tillegges lite vekt. En vil heller ikke legge avgjørende vekt på forskjellen i neddemt grunn. I den forbindelse kan nevnes at ved den opprinnelige konsesjonsbehandlingen ble oppdemmingen satt 1 m lavere enn det søknaden gjaldt. Ved denne avgjørelsen ble det tatt hensyn til at det ikke skulle bli særlig skade på dyrket mark.

Som også understreket av Hovedstyret er det lakseinteressene som står i sentrum i denne saken. I den sammenhengen blir for-

skjellen i anleggsomkostningene av underordnet betydning.

Forskjellen på de to alternativene er ifølge Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk liten ut fra en fiskeribiologisk vurdering. Olje- og energidepartementet er derfor i likhet med Hovedstyret kommet til at valg av damsted ikke vil ha noen nevneverdig virkning for laksestammen.

Olje- og energidepartementet finner etter en samlet vurdering å ville tilrå at Osvadet blir valgt som damsted for Suldalsvatn.

Tatt i betraktning at det er hensynet til lakseinteressene som står i sentrum i denne saken, slutter Olje- og energidepartementet seg til Miljøverndepartementets forslag om at det opprettes et kommunalt fiskefond på kr 500 000 som skal nyttes til fremme av laksefisket i Suldalslågen. Avsetningen skal nyttes til oppsyn, innsamling av statistikk for laksefisket, samt arbeide i forbindelse med den beste utnyttelse av det tildelte lokkevann etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

Departementet foreslår videre i likhet med Hovedstyret at det opprettes et fond for Suldal kommune på 1 mill. kroner til kommunikasjonsformål i området.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

Direktoratet for Statskraftverkene tillates å bygge dammen i Suldalsvatn ved Osvadet under de forutsetninger som nevnt i departementets foredrag av 23. juni 1978.

16. Sogn og Fjordane fylke.

(Reguleringer og overføringer i Åskåravassdragene m. fl. Tillatelse til regulering av Z-vatn i Øksendalsvassdraget.)

Kronprinsregentens resolusjon 14. juni 1978.

Sogn og Fjordane fylke fikk ved kongelig resolusjon av 12. august 1966 tillatelse til å utføre reguleringer og overføringer i Åskåravassdragene m. v. Tillatelsen gjaldt blant blant annet overføring av de øvre delene av Vestre Øksendalsvassdraget med X-, Y- og Z-vatn til Østre Åskåra.

Den foreliggende sak gjelder en søknad fra Sogn og Fjordane fylke om tillatelse til en planendring slik at Z-vatn kan reguleres, med 20 m senking og 1 m oppdemming.

Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har i brev av 1. juni 1978 avgitt følgende uttalelse i saken:

«I søknad datert 28. juli 1977 viser Sogn og Fjordane Kraftverk til St. prp. nr. 77 for 1965—66 og kongelig resolusjon 12. august 1966, og held fram:

«Sogn og Fjordane fylkeskommune søkjer med dette om løyve til å endre utbyggingsplanen såleis at vi får høve til å regulere Z-vatnet med 21 m (20 m senking og 1 m oppdemming) i samsvar med vedhefta utgreiing.

Samstundes ber vi om at manøvreringsreglementet vert supplert slik:

Z-vatnet:	
NV	kt 921,6
Øvre reguleringsgrense	kt 922,6
Nedre reguleringsgrense	kt 901,6
Reguleringshøgde	21,0 m

Evt. gjennomslag for senking av Z-vatnet er planlagt i 1978.

Arbeidet på overføringstunnelen er starta opp og vi vonar på ei rask handsaming av denne søknaden.»

Med søknaden følgde denne utgreiinga:

«1. *Innleiing.*

Sogn og Fjordane fylke fekk løyve til å føreta reguleringar og overføringar i Åskåravassdraga m. fl. i samband med utbygging av Austre- og Vestre Åskåra — St. prp. nr. 77 (1965—66).

Ein føresetnad for løyvet til å overføre ein del av nedslagsfeltet i Øksendalsvassdraget som er utnytta i L/L Firdakraft sitt kraftverk, var at semje mellom L/L Firdakraft og fylket skulle vere oppnådd før reguleringsskjøn vert halde.

Austre Åskåra sitt aggregat vart sett i drift i november 1970 og Vestre Åskåra sitt aggregat vart sett i drift i september 1973. Arbeid med overføring av XYZ-vatna i Øksendalsvassdraget vart sett i verk i juni 1977.

2. *Planendring.*

2.1. Konsedert plan.

I reguleringsløyvet (St. prp. nr. 77/1966) er det føresetnad å overføre øvre felt av Øksenelvane gjennom ein 1,6 km lang tunnel med minimum tverrsnitt. Tunnelen går frå vatn kt. 892 i Øksenelvane til vatn kt. 870 i Åskåravassdraget. Bekken frå Z-vatn vert ført inn på tunnelen gjennom eit tverrslag. Vi tek med fylgjande sitat frå St. prp. nr. 77/1966):

> «Når inntaket er lagt til bekken skyldes dette at en inntakssjakt til vannet formodentligvis vil gi et meget beskjedent magasintilskudd. Opplodding av Z-vann vil klargjøre dette spørsmål.»

2.2. Revidert plan.

Det syner seg at Z-vatn er djupt og at det kan innvinnast ikkje lite magasin ved senking. Vår reviderte plan går ut på å nytte omlag same tunneltrasé, men i staden for bekkeinntak, vil vi lage ei avgreining frå overføringstunnelen og slå eit utslag på ca. 20 m djup i Z-vatn. I avgreininga vert det plassert ein tappeventil 70 cmø som kan betjenast gjennom ei loddsjakt med lukehus på toppen. I utløpet frå Z-vatn vil vi lage ein terskel med overløp 1 m over noverande normalvass-stand.

Det er føresetnaden at ventilen ikkje skal fjernstyrast. Når Z-vatn er fullt vil tilsiget bli leia i røyr gjennom lukesjakta til overføringstunnelen.

I samsvar med denne reviderte planen søkjer vi om å regulere Z-vatn med 20 m senking og 1 m oppdemming.

3. *Grunngjeving.*

Regulering av Z-vatn som nemnt i pkt. 2.2. vil gje eit magasintilskot på 6 mill m³ som svarar til 9,6 GWh vinterkraft. Som utrekningane neafor syner er det ei lønsam investering. Ein føresetnad for kalkylen, og eit vilkår for at Z-vatn skal regulerast på ein rimeleg måte, er at arbeidet vert utført samstundes med driving av overføringstunnelen.

4. *Skader og ulemper.*

Den reviderte planen vil føre til neddemming av ca. 10 da blankskurt fjell. Uttappinga om vinteren fører til tørrlegging av strendene kring Z-vatnet. I nokre år vil breslam frå botn av Z-vatnet verte ført nedover i vassdraget.

Vintervassføringa frå overføringstunnelen til Store Åskårsvatn vert auka med ca. 25 pst. i høve til konsedert plan.

Etter vår vurdering er dei nemnde skader og ulemper utan nemnande praktisk betydning. Z-vatn er til liks med dei andre vatna fisketomt. Området er svært utilgjengeleg og øyde — sjå vedlagde flyfoto vedlegg IV.

5. *Avløp. Magasin.*

På grunnlag av registreringar utført av L/L Firdakraft og eigne målingar på nye kart og berekningar har vi kome fram til nokre justeringar av felt- og avløpsdata i høve til opplysningane i den opphavelege konsesjonssøknaden. Korrigerte tal er oppsett i fylgjande tabell.

Tabell over felt og avløp:

Nedslagsfelt	Areal km²	Sps.avl. sek.l./km²	Gj.avl. m³/sek.	Medl.årsavløp mill. m³
X-vatn	6,6	120	0,792	25,0
Y-vatn	1,2	120	0,144	4,5
Vatn kt. 892	1,3	120	0,156	4,9
Z-vatn	3,5	120	0,420	13,3
Sum	12,6		1,512	47,7

I neste tabell er det laga eit oversyn over dei magasin ein kan få for dei einskilde delfelt. Energiekvivalenten for kraftverket varierar frå 1,46 til 1,65, i tabellen er rekna med 1,6 (1 m³ svarar til 1,6 kWh).

Tabell over magasin:

	Magasinvolum mill. m³	GWh	Tillop mill. m³	GWh	Magasin — pst.
X-vatn	20,0	32,0	25,0	40,0	80
Y-vatn	3,6	5,7	4,5	7,2	80
Vatn kt. 892	0	0	4,9	7,8	0
Z-vatn	6,0	9,6	13,3	21,3	45
	29,6	47,3	47,7	76,3	62

6. *Kostnader.*

Tilleggsregulering av Z-vatn vil føre til auka kostnader for XYZ-overføringa i høve til opphaveleg plan med inntak i bekken frå Z-vatn.

I kostnadsoverslaget nedanfor er medrekna lukehus kombinert med eit opphalds- og soverom for framtidig drift. Sidan terrenget er så vanskeleg tilgjengeleg med ekstreme vertilhøve, må det av tryggleiksomsyn reknast med at folk kan ligge verfast i fleire døgn. I overslaget er det rekna med prisar frå i dag.

6.1. Kostnadsoverslag.

Sprengingsarbeid.

Skråsjakt mot utslag 14 m	kr.	56 000	
Utslag i Z-vatn ..	»	100 000	
Lukesjakt 35 m ..	»	175 000	
Spr. av grop, terskel, rensk og spyling	»	90 000	
Sum spr.arb.			kr. 421 000

Betongarbeid.			
Forskaling	kr.	126 000	
Armering	»	30 000	
Betong	»	130 000	
Fjellboltar	»	20 000	
Sum betongarb. ..			» 306 000
Stål- og innreiingsarbeid m. m.			
Leider og plattformer i sjakt	kr.	50 000	
Innreiing lukehus .	»	40 000	
Inntak for overløp .	»	30 000	
Overløpsrør i sjakt	»	26 000	
Ymse montering og transport	»	30 000	
Sum stål- og innreiingsarb. m. m.			» 176 000

Reguleringsventil inkl. montasje	»	200 000
	kr.	1 103 000
Investeringsavgift 13 pst.	»	143 390
Sum	kr.	1 246 390
Renter i byggetida ca. 10 pst.	»	124 610
	kr.	1 371 000
Auke i sentrale felleskostnader (avrund.)	»	29 000
Totalsum for regulering av Z-vatn	kr.	1 400 000

6.2. Nytteverdi.

Innvunne magasin i Z-vatn er iflg. tabell under pkt. 5 lik 9,6 GWh.

Magasinkostn. pr. kWh: kr. $1\,400\,000 \cdot \frac{1}{9{,}6\ M\ kWh} = 14{,}6$ øre/kWh.

Magasinprosent for XYZ-felta vert i medel
Marginalverdi for tilleggsmagasin under 62 pst. og for heile austre Åskåra vert magasinprosenten 51 pst. (inkl. XYZ).
slike tilhøve vurderer vi i dag til 3 0 øre/kWh.

Brutto nytteverdi		
kr. 0,30 · 9,6 M	= kr.	2 880 000
÷ Totale anl.kostnader	»	1 400 000
Nettonytte	kr.	1 480 000

7. *Eigedomstilhøve.*

Det er reist tvistesak for jordskifteretten om eigedomstilhøva i områda der XYZ-vatna ligg. Brukarane på gnr. 27, Hope i Gloppen og brukarane på gnr. 110—112 og gnr. 114, Vik og Isane, i Bremanger er oppgjevne som partar saman med Statens Skoger som også har meldt krav i desse områda.

Frå samtlege impliserte partar er innhenta
1) samtykke til at drøftingane om oppgjer for manglande rettar og inngrep i det omtvista område står ut til eigartilhøva er klårlagde samt
2) arbeidsløyve for gjennomføring av overføringa med naudsynte inngrep i det omtvista område.

Desse samtykka omfatar også mogeleg utnytting av Z-vatn som magasin ifall brigde blir godkjent.

Magasinrett i Z-vatn må ervervast i alle høve saman med evt. utnytta fallrettar i området som ligg (til gnr. 27, Hope) i Gloppen. Frå Statens Skoger er ikkje tidlegare erverva vassrettar i desse områda.

8. *Avtale L/L Firdakraft/SFK.*

Sogn og Fjordane fylke sine fallrettar i Øksendalsvassdraget er bortleigde til L/L Firdakraft for eit tidsrom av 50 år. Når avløpet frå XYZ-felta vert ført over til Åskåra fører dette til ein minka produksjon i L/L Firdakraft sitt kraftverk.

Iflg. St. prp. nr. 77 (1966) har SFK fått konsesjon på overføringa på fylgjande vilkår:

«Det foreslås oppstillet som en forutsetning for en eventuell tillatelse at enighet skal vere oppnådd før reguleringsskjønn blir avholdt.»

Etter drøftingar mellom partane er det no kome til semje om den kompensasjonskraft som SFK skal levere til L/L Firdakraft når overføringa vert sett i verk.

Avtalen er godkjent av SFK sitt styre sak 37/75 og av L/L Firdakraft sitt styre sak 19/75 og av årsmøte i L/L Firdakraft (generalforsamling) sak 9/75.

9. *Tidsfrist.*

Tilleggsregulering av Z-vatn vil ikkje ha innverknad på framdrifta av arbeidet. Drivinga av den 1 650 m lange overføringstunnelen er kritisk veg i terminplanen og dette arbeidet kan gå uhindra.

I samsvar med løyve frå I-dep. er byggefristen sett til 12. august 1978 (vedlegg V).

På grunn av ny lov om m. a. skiftarbeid kan overføringa ikkje gjerast ferdig til denne dato. Vi reknar likevel med at overføringa skal kunne takast i bruk innan utgangen av 1978 og all opprydding og etter arbeid skal gjerast ferdig i løpet av 1979.»

Med utgreiinga følgde 3 blad skisser, luftfoto av området, og kopi av departementet sitt brev av 1. august 1973 om bl. a. fristlenging for overføringa av X-, Y- og Z-vatna.

Søknaden er blitt kunngjord i Norsk lysingsblad og i lokalpressa og har vore lagd fram for distriktet. Følgjande fråsegner er komne inn:

Fylkesmannen i Sogn og Fjordane har lagt saka fram for fylkeskommunen, fylkesfriluftsnemnda og Bremanger kommune og seier i brev datert 23. januar 1978:

«Ingen av dei nemnde instansar har gjort merknader til planendringa. Fylkesfriluftsnemnda presiserer at ein ikkje kan fråvike krava om tilfredsstillande opprydding og fullnøyande landskapsverntiltak under og etter utbygginga.

Fylkesmannen har for sin del ikkje noko særleg å merke og rår til at konsesjon vert gjeve.»

Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk, brev av 14. november 1977:

«Dersom det blir gitt tillatelse til regulering av Z-vatn, vil direktoratet anse det som en selvfølge at konsesjonsvilkårene som gjelder for hovedkonsesjonen også blir gjort gjeldende for Z-vatn.»

Statens forurensningstilsyn, brev av 7. november 1977:

«Z-vatn ligger på kt. 921,6 nord for Ålfotbreen på grensen mellom Bremanger og Gloppen kommune. Vatnet er brepåvirket, og det er store muligheter for at breslam fra bunnen av vatnet vil bli ført nedover i vassdraget ved senknings- og hevingsprosessene. Slamtransporten vil neppe komme lengre enn store Åskåravatn som er inntaksmagasin for Åskåra kraftverk. Kraftverket har utløp i Ålfotfjorden.

SFT antar at slamtransporten neppe vil føre til ulemper av betydning for resipient- eller drikkevannsforhold da det ikke er bosetning i området.

Vi finner det likevel riktig at det tas med et generelt vilkår om tiltak mot forurensninger. Dette vilkåret vil omfatte utslipp fra bl. a. anleggsvirksomhet og uforutsette forurensninger.

Under henvisning til det ovennevnte og lov om vern mot vannforurensning (§§ 4 og 10), vil SFT tilrå at følgende vilkår tas med i en eventuell tillatelse for regulering av Z-vatn:

— Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelse å la utføre eller bekoste tiltak som skyldes forurensningsvirkninger som står i forbindelse med utbyggingen.»

Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer, brev av 9. februar 1978:

«Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer har på det nåværende tidspunkt ingen innvendinger mot den overføring og oppdemning det søkes om. Det vil imidlertid være nødvendig med en fluvialgeoomorfologisk befaring av området omkring Z-vatnet før det foretas inngrep i og omkring vannet.

Ålfotbreen er den eneste bre i Norge som ligger i devonske bergarter. På grunn av de spesielle egenskapene til denne typen bergarter knytter det seg stor interesse til de fluvialgeomorfologiske prosessers relative intensitet i reguleringsområdet.

Ålfotbreen har den største materialomsetning som er observert på noen norsk bre. Til tross for dette er sedimentproduksjonen påfallende liten. Sedimentproduksjonen og sedimenttransport i et nedbørfelt reflekteres gjerne som fluviale akkumulasjonsformer langs breddene og på bunnen av innsjøer. Hvis sjøene reguleres blir disse avsetningene ødelagt. Det er derfor av stor betydning å få undersøkt de berørte vannene med tilliggende områder før eventuelle inngrep blir foretatt.

Befaringene kan forestås av Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer, og kan utføres i august d. å.»

Den Norske Turistforening, brev av 15. desember 1977:

«D. N. T. har ingen bemerkninger til søknaden.»

Magnus Hope, brev av 20. oktober 1977:

«I sumar kom eg til å ta turen over Ålfotbreen, og ved Y-vatnet der kom eg over eit trist syn etter leiren til Eeg-Henriksen og det dei har late etter seg.

Der låg ca. 50 tome bensinfat og rusta. Ein stram bensindunst var merkbar på lang avstand, og nokre fat låg og i vatnet. Jernskrammel låg ute i det speglblanke fjellvatnet, og restar etter ein 4—5 hytter som var delvis raserte stod der og. I det heile eit nedslåande syn.

Så er spørsmålet mitt: Går det an å få gjort noko med dette?»

Til dei innkomne fråsegnene gjer Sogn og Fjordane Kraftverk desse merknadene i brev av 22. februar 1978:

«1. Direktoratet for vilt og ferskvannsfiske.
Ingen merknad.
2. Statens forurensningstilsyn.
Ingen merknad.
3. Magnus Hope.
Vi er kjende med dei tilhøva som herr Hope skildrar om manglande opprydding etter tidlegare anleggsverksemd ved Y-vatnet. Ansvaret for dette ligg til L/L Firdakraft og ikkje SFK. Vi har for lenge sidan teke opp spørsmålet med L/L Firdakraft som erkjenner sitt ansvar og har lova å rydde opp etter seg.
4. Fylkesmannen i Sogn og Fjordone.
Ingen merknad.
5. Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer.
Vi har merka oss at Kontaktutvalget «på det nåverande tidspunkt ingen innvendinger har mot den overføring og oppdemming det søkes om».
I motsetnad til Kontaktutvalget meiner vi at det er fullstendig unødvendig med geomorfologisk synfaring av området omkring Z-vatnet før det vert føreteke inngrep i og omkring vatnet. «Den interessante fluvialgeomorfologiske prosessers relative intensitet i området» kan granskast når som helst fullstendig uavhengig av om Z-vatnet, med ei overflate på 0,36 km², vert regulert.

Pr. dato er 700 m av den 1 650 m lange overføringstunnelen ferdig. Det er von om å fullføre arbeidet i år, og vi torer be om at søknaden vert handsama snarast mogeleg. Dersom ein skal få nytte seg av det verdfulle magasintilskotet som kan innvinnast utan skadeverknader i Z-vatnet, må reguleringsventilen støypast inn i sommar.

Vi vil difor be om avgjer snarast, slik at ein unngår evt. feildisponering og sløsing av tid og midlar.»

Kraftverkets merknader har vore lagd fram for Kontaktutvalget som i brev av 14. mars 1978 mellom anna seier:

«I den nye søknaden bes det om tillatelse til en planendring, med tunnelgjennomslag i selve vannet og en regulering av dette på 21 m. De naturlige sedimentasjonsprosesser vil etter denne planen bli ødelagt. Det er disse prosessene vi ønsker vurdert før endelig uttalelse kan gis.

Vi vil for øvrig bemerke at det er arealet av vannets nedbørfelt, og ikke vannets areal som er interessant i denne sammenheng.»

Hovudstyret sine merknader:

Søknaden m. v.

Ved kongelig resolusjon av 12. august 1966 fekk Sogn og Fjordane fylke løyve til å utføre reguleringar og overføringar i Åskåravassdraga m. v. Løyvet gjaldt mellom anna overføring av dei øvre delane av Vestre Øksendalsvassdraga med X-, Y- og Z-vatn til Austre Åskåra.

X- og Y-vatna var regulerte frå før, medan det ikkje var planar om regulering av Z-vatn. Nærare undersøkingar har vist at det vil løna seg å regulera Z-vatn òg. Sogn og Fjordane fylke søkjer nå om løyve til å gjera dette — med 20 m senking og 1 m oppdemming. I staden for som opphaveleg tenkt å føra bekken frå Z-vatn inn på overføringstunnelen, vil ein nå føre ei avgreining frå tunnelen inn i Z-vatn på 20 m djup.

Produksjon m. v.

Magasinet i Z-vatn blir 6 mill. m^3 og magasingraden 45 pst. (felt 3,5 km^2). For XYZ-felta (12,6 km^2) blir magasingraden 62 pst. og for Austre Åskåra totalt 51 pst. (ca. 50 km^2 medrekna overføringane).

Det omsøkte magasinet i Z-vatn vil gi ein auke i regulerd vassføring i Austre Åskåra kraftverk på ca. 0,05 m^3/s. i bestemmande år. Med fallhøgd ca. 667 m blir kraftauken da ca. 445 nat.-hk.

Produksjonsauken er utrekna til 9,6 GWh vinterkraft. Med eit kostnadsoverslag på 1,4 mill. kroner for tilleggsarbeida ved Z-vatn vil produksjonsauken koma på ca. 14,6 øre/kWh.

Magasinverdien er vurdert til ca. 30 øre/kWh. Dette gir ein brutto verdi på 2,88 mill. kroner, netto 1,48 mill. kroner og nyttefaktor 2,06.

Taloppgåvene gis med atterhald om seinare justering.

Skader og ulemper.

Vatnet ligg nær inntil Ålfotbreen i eit øyde og utilgjengeleg område. Det er fisketomt. Ca. 10 dekar blankt fjell vil bli neddemt. På strekninga frå utløpet av overføringstunnelen til Store Åskårsvatn vil vintervassføringa auke med 25 pst. i høve til den konsederte planen, og det vil bli ført breslam frå botnen av Z-vatnet nedover i vassdraget ei tid framover. Men desse tilhøva vil truleg ikkje føra med seg skadeverknader av større praktisk betydning.

Konklusjoner.

Det er ikkje kome innvendingar mot søknaden. Bremanger kommune har ingen merknader. Fylkeskommunen og Fylkesmannen rår til at konsesjon blir gitt.

Etter ei samla vurdering av prosjektet finn Hovudstyret at skadeverknadene for private, offentlege og allmenne interesser er små i forhold til nytten ved tiltaket. Hovudstyret vil tilrå at løyve blir gitt til den regulering det er søkt om på dei vilkår som følgjer i vedlagte utkast.

Merknader til vilkår og reglement.

På grunn av lovendringar siden konsesjonen av 1966 blei gitt, legg Hovudstyret fram utkast til nye vilkår for det nå aktuelle reguleringsløyvet. Også av andre grunnar får nokre postar nå i regelen ei anna utforming enn før.

Konsesjonstid, post 1.

Hovudkonsesjonen gjeld på uavgrensa tid. Hovudstyret gjer framlegg om det same her.

Konsesjonsvilkåra i hovudkonsesjonen kan tas opp til revisjon etter 50 år frå konsesjonens dato, dvs. i år 2016. Same år er foreslått her.

Årlege avgifter, post 2.

I hovudkonsesjonen er brukt satsane kr. 1 pr. nat.-hk til staten og kr. 3 pr. nat.-hk til kommunar. Hovudstyret gjer her framlegg om kr. 2,00 og kr. 8,50 i same følgd.

Den aktuelle reguleringa er økonomisk svært gunstig. Skadeverknadene er små.

Naturvern og tilsyn, post 10.

Posten er tatt inn i vanleg form, og gir mellom anna høve til pålegg i samband med rydding og estetiske omsyn.

Erosjon, tilslamming m. v., post 11.

Posten har vanleg form og gir mellom anna høve til pålegg om tiltak mot erosjon og tilslamming m. v. i delar av vassdrag som får endra vassføring eller vasstand.

Vasslepping, post 14.

Posten har den vanlege form, der det mellom anna heiter at sleppinga skal gå for seg i samsvar med eit manøvreringsreglement som Kongen fastset på førehand.

Hovudstyret rår til at det reglementet som er fastsett for Åskåravassdraga m. v. blir gjort gjeldande også for denne nye reguleringa.

Under reglementets post «I. Reguleringer» blir da å føye til:

Magasin	Naturleg sommar-vst. kote	Øvre reguleringsgrense kote	Nedre reguleringsgrense kote	Reguleringshøgd kote
Z-vatn	921,6	922,6	901,6	21

Fiske, post 18.

I samsvar med framlegg frå Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk er her tatt inn dei same føresegnene som for hovudkonsesjonen.

Forureining, post 19.

Det er ikkje venta forureining av nemnande praktisk betydning. Etter framlegg frå Statens forurensningstilsyn har ein likevel tatt inn i ei generell føresegn om at vedkomande departement kan gi pålegg om tiltak mot forureining som står i samband med reguleringa.

Andre merknader.

Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer ved Universitetet i Oslo meiner det er nødvendig med ei fluvialgeomorfologisk synfaring ved Z-vatnet før det blir gjort inngrep i og omkring vatnet. På grunn av snø- og istilhøva reknar dei ikkje med at synfaringa kan gjerast før i august månad. Vassdragsdirektoratet har derfor bedt kraftselskapet om at vasstands- og vassføringstilhøva i vatnet ikkje blir endra før synfaringa er gjord.

Den mangel på opprydding etter anleggsarbeid ved Y-vatnet — som Manus Hope klagar over — har ingen samanheng med denne saka. Den gjeld arbeid for L/L Firdakraft i første del av 60 åra. Både Sogn og Fjordane Kraftverk og Vassdragsdirektoratet har tatt opp spørsmålet med Firdakraft.

Søkjaren har opplyst at fullføringsfristen for overføringstunnelen — 12. august 1978 — ikkje kan haldast p.g.a. den nye arbeidsmiljølova. Hovudstyret vil tilrå at nemnde frist blir lengd til 31. desember 1978.

Ein gjer merksam på at saka hastar, da det er mye om å gjera å få koordinert dei nye arbeida med det pågående tunnelarbeidet.

Dokumenta i saka følgjer vedlagt.

Behandla i Hovudstyret sitt møte 29. mai 1978.»

Utkast til vilkår for tillatelse for Sogn og Fjordane fylke til regulering av Z-vatn i Bremanger.

1.

Konsesjonen gis på ubegrenset tid. Konsesjonsvilkårene kan tas opp til alminnelig revisjon i år 2016. Hvis vilkårene blir revidert har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjonen innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jfr. vassdragsreguleringslovens § 10, post 2, siste ledd.

Konsesjonen kan ikke overdras.

De utførte reguleringsog overføringsanlegg eller andel av disse kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøres til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vassfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

For den øking av vasskraften som ved overføringen tilflyter eiere av vassfall eller bruk i vassdraget, skal disse erlegge følgende årlige avgifter:

Til staten kr. 2,00 pr. nat.-hk.

Til de fylkes-, herreds- eller bykommuner som Kongen bestemmer kr. 8,50 pr. nat.-hk.

Etter 10 år kan fastsettelsen av avgiftene tas opp til ny prøvelse.

Økingen av vasskraften beregnes på grunnlag av den øking av vassføringen som reguleringene og overføringene antas å ville medføre utover den vassføring som har kunnet påregnes år om annet med den bestående regulering. Ved beregningen av denne øking forutsettes det at magasinene utnyttes på en sådan måte at vassføringen i lågvassperioden blir så jevn som mulig. Hva der i hvert enkelt tilfelle skal ansees som innvunnet øking av vasskraften avgjøres med bindende virkning av departementet.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter inntrer etter hvert som den innvunne vasskraft tas i bruk.

Avgiftene har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente.

3.

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vassforbruket samt angående avgivelse av kraft, jfr. post 24 skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av vedkommende departement.

4.

Arbeidet må påbegynnes innen en frist av 2 år fra konsesjonens datum og fullføres innen en ytterligere frist av 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen.

I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av overordentlige tildragelser (vis major), streik eller lockout har vært umulige å utnytte.

For hver dag fristen uten tillatelse meddelt av Kongen måtte oversittes, erlegger konsesjonshaveren en løpende mulkt til statskassen av kr. 1 000.

5.

Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anleggene fortrinnsvis anvende norske varer, for så vidt disse kan fås like gode, tilstrekkelig hurtig, herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen — samt til en pris som ikke med mer enn 10 pst. overstiger den pris med tillagt toll, som de kan fås for fra utlandet. Er det adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innenlandske arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere, når bare ovennevnte prisforskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges. Toll og pristillegg tilsammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske varepris (eksklusive toll). I tilfelle av tvist om dette, avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknad om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

For overtredelse av bestemmelsene i denne post betaler konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulkt av inntil 15 pst. av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

6.

Forsikring tegnes fortrinnsvis i norske selskaper, hvis disse byr like fordelaktige betingelser som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse.

7.

Konsesjonæren er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer i anleggstiden helt eller delvis å dekke utgiftene til legehjelp for arbeiderne og funksjonærene ved anlegget og deres familier og til oppførelse eller utbygging av sykehus eller sykestue.

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

8.

Konsesjonæren er i nødvendig utstrekning forpliktet til på rimelige vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene og deres familier sunt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

9.

Konsesjonæren er forpliktet til å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsettelse av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvisttilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal stilles til fri benyttelse for almenheten med mindre departementet treffer annen bestemmelse.

10.

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere drift og vedlikehold av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt departementet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge frem for departementet detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for vassdragets utbygging.

Arbeidet kan ikke settes i gang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Innen en rimelig økonomisk ramme plikter konsesjonæren å planlegge, utføre og vedlike-

holde hoved- og hjelpeanlegg slik at det landskapsarkitektoniske resultatet blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trengs for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Opprydningen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift. Midlertidige hjelpeanlegg kan pålegges planlagt slik at de senere blir til varig nytte for almenheten dersom det kan skje uten uforholdsmessig utgift eller ulempe for anlegget. Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten departementets samtykke.

11.

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vassføring eller vasstand, kan departementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler (grunndammer), foreta elvekorreksjoner, opprenskninger m. v. for å redusere skadevirkninger. Tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan departementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Arbeidene skal påbegynnes straks detaljene er fastlagt og må gjennomføres så snart som mulig.

12.

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes eller brennes.

Dersom intet annet blir pålagt konsesjonæren skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 1,5 m høye, eller har over 5 cm stammediameter målt 25 cm fra bakken. Gjenstående stubber skal være maksimalt 25 cm lange. I rimelig grad kan departementet pålegge ytterligere rydding.

Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Ryddingen av reguleringssonen skal være gjennomført senest 2 år etter første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

13.

Konsesjonæren plikter i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper eller utgifter å unngå ødeleggelser av naturforekomster og områder, når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner, eller på grunn av områdets naturskjønnhet eller egenart. Så fremt slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal Statens naturvernråd underrettes i god tid på forhånd.

Konsesjonæren skal videre i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i henhold til lov av 29. juni 1951 nr. 3, eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding om dette til vedkommende museum. Viser det seg først mens arbeidet er igang at det kan virke inn på fortidsminne som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.

Om bestemmelsene i denne post gis vedkommende ingeniører eller arbeidsledere nødvendig underretning.

14.

Vasslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for almene interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

En norsk statsborger som vedkommende departement godtar ,skal forestå manøvreringen. Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

For så vidt vatnet slippes i strid med reglementet kan konsesjonæren pålegges en tvangsmulkt til staten av inntil kr. 10 000 for hver gang etter departementets nærmere bestemmelse.

15.

Anleggenes eier skal etter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske observasjoner som i det offentliges interesse finnes påkrevet, og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

Kopier av alle karter som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Norges Geografiske Oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført.

16.

Ved damanleggene skal der tillates truffet militære foranstaltninger for sprengning i krigstilfelle, uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper og innskrenkninger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

17.

Konsesjonæren skal uten vederlag finne seg i enhver ytterligere regulering vedkommende vassdrag som ikke forringer den tillatte reguleringseffekt.

18.

I de områder som berøres av reguleringene, overføringene og utbyggingene plikter konsesjonæren å sette ut yngel og/eller settefisk etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

Dersom departementet finner det nødvendig å foreta fiskeribiologiske undersøkelser i de samme områder, plikter konsesjonæren å bære utgiftene til disse undersøkelser.

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement å delta med partsinnskudd i eventuelt felles anlegg for yngel og/eller settefiskproduksjon for distriktet.

Dersom departementet finner det nødvendig, plikter konsesjonæren å sette opp og vedlikeholde sperregitter foran tappeluker og tunnelinntak etter departementets nærmere bestemmelse.

19.

Konsesjonæren plikter etter vedkommende departements bestemmelser å la utføre eller bekoste tiltak som skyldes forurensingsvirkninger som står i forbindelse med reguleringen.

20.

De vassfalls- og brukseiere som benytter seg av det ved reguleringen og overføringene innvunne driftsvann er forpliktet til å avgi til den eller de kommuner, derunder også fylkeskommuner som departementet bestemmer ,etter hvert som utbygging skjer, inntil 10 pst. av den for hvert vassfall innvunne øking av kraften (beregnet som angitt i post 2). Staten forbeholdes rett til å erholde inntil 5 pst. av kraften.

Pålegget om avgivelse av kraft kan etter begjæring av en interessert tas opp til ny avgjørelse etter 30 år.

Kraften kan kreves avgitt med en brukstid ned til 5 000 brukstimer årlig. Kraften avgis i den form hvori den produseres.

Elektrisk kraft uttas etter departementets bestemmelse i kraftstasjonen eller fra fjernledningene eller fra ledningsnettet, hva enten ledningene tilhører reguleringsanleggenes eier eller andre. Forårsaker kraftens uttakelse av ledningene økede utgifter, bæres disse av den som uttar kraften, enten denne er staten eller en kommune. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringen som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- eller samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vassfallene kan gi er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris.

Uenighet om prisen avgjøres av departementet.

Eieren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og dennes fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av departementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel.

Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Eventuell avgivelse av overskytende kraftmengder i henhold til endret pålegg etter 2. ledd kan bare kreves etter hvert som kraft blir ledig.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller lockout hindrer leveransen, plikter han etter departementets bestemmelse å betale en mulkt til statskassen av kr. 2 pr. dag for hver kW som urettelig ikke er levert. Det offentlige skal være berettiget til etter departementets bestemmelse å overta driften av anleggene for eierens regning og risiko så vidt nødvendig til levering av den betingede kraft.

21.

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av departementet til kontroll med overholdelse av de oppstilte vilkår.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av konsesjonæren etter nærmere regler som fastsettes av departementet.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av post 2, 4, 14, 20 eller 21 første eller annet ledd, kan medføre at konsesjonen trekkes

tilbake eller til at enkelte deltakeres rett til å bruke reguleringsvatn faller bort, i samsvar med vassdragsreguleringslovens § 12, post 17, annet og tredje ledd.

For overtredelse av de i konsesjonen inntatte bestemmelser påløper en tvangsmulkt på kr. 1 000 pr. dag eller kr. 5 000 for hver overtredelse, såfremt det ikke er fastsatt annen straff for overtredelse av vilkåret. Mulkten kan inndrives ved utpanting.

22.

Konsesjon skal tinglyses i de tinglag hvor anleggene er beliggende. Departementet kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringen og overføringene kan medføre forpliktelser.

Miljøverndepartementet uttaler i brev av 20. juni 1978 følgende av saken:

«Vi viser til Deres brev av 9. juni 1978 vedlagt innstilling fra Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Departementet har ingen merknader til at konsesjon gis.

Hovedstyret foreslår at Direktoratet for vilt og ferskvannsfisks forslag til vilkår vedrørende fisk følges. Departementet er enig i dette.

Tillatelse etter lov om vern mot vannforurensning kan gis dersom vilkårene som er inntatt i Hovedstyrets forslag til tillatelse blir fastsatt.»

Departementet skal bemerke:

Sogn og Fjordane fylke har i brev 28. juli 1977 søkt om tillatelse til en planendring i forbindelse med utbyggingen av Åskåravassdragene m. fl. (kongelig resolusjon 12. august 1966). Søknaden gjelder tillatelse til å regulere Z-vatn i Øksendalsvassdraget, samt tillatelse til tunnelgjennomslag i selve vannet.

Sogn og Fjordane fylke fikk ved kongelig resolusjon av 12. august 1966 tillatelse til reguleringer og overføringer i Åskåravassdragene m. v. Tillatelsen gjaldt blant annet overføring av de øvre delene av Vestre Øksendalsvassdraget med X-, Y- og Z-vatn til Østre Åskåra. X-vatn og Y-vatn var regulert fra før mens det ikke var planlagt noen regulering av Z-vatn. I stedet var planen å føre bekken fra Z-vatn inn på overføringstunnelen.

Nærmere undersøkelser har vist at det i stedet for å overføre bekken vil lønne seg å regulere Z-vatn. Den reviderte planen går derfor ut på regulering av Z-vatn med 20 m senkning og 1 m oppdemming.

Magasinet i Z-vatn blir på 6 mill. m^3 og det vil gi en økning i regulert vassføring i Østre Åskåra kraftverk på ca. 0,05 m^3/s. i bestemmende år. Med fallhøyde på ca. 667 m blir kraftøkingen da ca. 445 nat.-hk. Produksjonsøkingen er beregnet til 9,6 Gwh vinterkraft, og prisen på produksjonsøkingen vil bli ca. 14,6 øre/kWh.

Skadevirkningen ved reguleringen synes å bli ubetydelige. Vatnet ligger i nærheten av Ålfotbreen i et øde og utilgjengelig område, og vatnet er fisketomt. Det vil bli neddemt ca. 10 dekar blankt fjell ved reguleringen. Fra utløpet av overføringstunnelen til Store Åskårsvatn vil vintervassføringen øke med 25 pst. i forhold til den opprinnelige planen, og reguleringen vil føre til at breslam fra bunnen av Z-vatn vil bli ført nedover i vassdraget. Men det antas at disse forhold ikke vil medføre skadevirkninger av større praktisk betydning.

Bremanger kommune og Sogn og Fjordane fylkeskommune har ingen merknader til at konsesjon gis. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane tilrår at konsesjon blir gitt.

Miljøverndepartementet har ingen merknader til at konsesjon gis.

Olje- og energidepartementet finner i likhet med Hovedstyret, at skadevirkningene for private, offentlige og almene interesser er små i forhold til nytten ved tiltaket. Departementet vil derfor i likhet med Hovedstyret tilrå at det blir gitt tillatelse til den omsøkte regulering.

I samsvar med Miljøverndepartementets uttalelse foreslås også at nødvendig tillatelse etter lov om vern mot vannforurensning blir gitt.

Tillatelsen foreslås gitt på vilkår som foreslått av Hovedstyret.

Departementets bemerkninger til vilkårene:

Post 1. *Konsesjonstid.*

Hovedkonsesjonen gjelder på ubegrenset tid og Hovedstyret foreslår det samme her. Departementet er enig i dette.

Vilkårene i hovedkonsesjonen kan tas opp til revisjon etter 50 år fra konsesjonens dato, dvs. i år 2016. Hovedstyret foreslår at også vilkårene i den nye konsesjonen kan tas opp til revisjon i samme år. Departementet slutter seg til Hovedstyrets forslag.

Post 2. *Årlige avgifter.*

I hovedkonsesjonen er satsene fastsatt til kr. 1 pr. nat.-hk til staten og kr. 3 pr. nat.-hk til kommuner. Hovedstyret gjør framlegg om henholdsvis kr. 2 og kr. 8,50 for den kraftøking som blir innvunnet ved den nye reguleringen. Det legges vekt på at reguleringen

er svært gunstig økonomisk og at skadevirkningene er små. Departementet er enig i Hovedstyrets forslag.

Post 14. *Vasslipping.*

Posten har den vanlige form. Vasslippingen skal foregå overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Hovedstyret tilrår at det reglement som er fastsatt for Åskåravassdragene m. v. også blir gjort gjeldende for den nye regulering. Departementet er enig i dette.

Under reglementets post «I. Reguleringer» blir da å tilføye:

Magasin	Naturlig sommer-vst. kote	Øvre reguleringsgrense kote	Nedre reguleringsgrense kote	Reguleringshøyde m
Z-vatn	921,6	922,6	901,6	21

Post 18. *Fiske.*

Vilkåret er i samsvar med forslaget fra Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk og inneholder det samme som post 13 i hovedkonsesjonen.

Post 19. *Forurensing.*

Vilkåret er i samsvar med forslaget fra statens forurensingstilsyn.

Kontaktutvalget for vassdragsreguleringer ved Universitetet i Oslo mener det er nødvendig med en fluvialgeomorfologisk befaring ved Z-vatn før det foretas inngrep i og omkring vatnet. Vassdragsdirektoratet har bedt kraftselskapet om vasstands- og vassføringsforholdene i vatnet ikke blir endret før befaring er foretatt. Sogn og Fjordane Kraftverk har i brev av 23. juni 1978 bekreftet at vasstands- og vassføringsforhold ikke vil bli endret før slik befaring er foretatt.

På grunn av den nye arbeidsmiljøloven kan ikke fullføringsfristen for overføringstunnelen, 12. august 1978, holdes. Hovedstyret tilrår at fristen forlenges til 31. desember 1978. Fristforlengelsen vil bli fastsatt av departementet i henhold til fullmakt.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r :

1. I medhold av vassdragsreguleringsloven av 14. desember 1917 og lov av 26. juni 1970 om vern mot vannforurensing § 4 jfr. § 10 tillates Sogn og Fjordane fylke å regulere Z-vatn i Øksendalsvassdraget i samsvar med forelagte planer og på de vilkår som er inntatt i Olje- og energidepartementets foredrag av 14. juni 1978.
2. I post I i manøvreringsreglementet for Åskåravassdraget, fastsatt ved kongelig resolusjon av 12. august 1966, gjøres en tilføyelse i samsvar med det i ovennevnte tilråding inntatte forslag som gjeldende inntil videre.

17. Vest-Agder Elektrisitetsverk. Bjelland kraftverk.

(Fløtningsvann. — Endring av vilkår.)

Kongelig resolusjon 28. juli 1978.

Vest-Agder Elektrisitetsverk har i brev av 25. november 1976 søkt om å få opphevet post 3 i vilkårene for tillatelsen til utbygging av Bjelland kraftverk, samt om å få endret post 2 i manøvreringsreglementet for inntaksdammen ved Tungefoss tilsvarende.

H o v e d s t y r e t f o r N o r g e s v a s s d r a g s - o g e l e k t r i s i t e t s v e s e n har i brev av 14. februar 1978 avgitt følgende uttalelse i saken:

«Fra Vest-Agder Elektrisitetsverk er innkommet følgende søknad datert 25. november 1976:

«De nødvendige tillatelser for bygging av Bjelland Kraftverk i Mandalselven ble meddelt ved kongelig resolusjon av 16. juni 1972. I vilkårene for tillatelsen til ekspropriasjon av grunn og rettigheter heter det i pkt. 3:

> «Utbyggeren plikter å treffe slike tiltak samt å slippe forbi vatn slik at den almindelige fløtning forulempes så lite som mulig. Spørsmålet om hvilke forføyninger det skal treffes, avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.»

I pkt. 2 i manøvreringsreglementet for inntaksdam ved Tungefoss heter det:

> «Det slippes forbi vatn til fløtningen i henhold til vilkårenes post 3.»

Mandalselvens betydning som fløtningselv har variert meget gjennom tidene. I tiårsperioden 1933—1943 ble det fløtet gjennomsnittlig 4 532 m³ i året. I den etterfølgende tiårsperiode lå kvantumet på gjennomsnittlig 5 155 m³ i året. Senere har fløtningstallene gått betydelig ned, noe som fremgår av følgende tabell:

År		År	
1953	3 998 m³	1964	1 200 m³
1954	1 600 »	1965	1 500 »
1955	1 000 »	1966	1 000 »
1956	500 »	1967	?
1957	900 »	1968	20 »
1958	1 600 »	1969	0 »
1959	2 300 »	1970	55 »
1960	?	1971	0 »
1961	?	1972	432 »
1962	1 400 »	1973	78 »
1963	1 500 »	1974	0 »

De angitte tall er oppgitt av Mandalselvens Fellesfløtning. Der hvor det står spørsmålstegn har ikke Fellesfløtningen kunnet oppgi noe tall for fløtet virke. Tallene gjelder fløtet kvantum i hele Mandalselven.

Tidligere ble mesteparten av tømmeret fløtet ned til Lindland bom idet hovedavtagerne for tømmeret lå ved Mandalselvens utløp. Fellesfløtningen oppgir nå at i de siste 10 år har tømmer ovenfor Mannflåvann blitt stoppet ved Mannflåvann og tatt opp her.

Med bakgrunn i de reguleringer som er foretatt i Mandalsvassdraget, og som fremgår av bilag 1, har forholdet mellom VAE og Mandalselvens Fellesfløtning vært behandlet av diverse skjønn. Vi vil her gi en kort oversikt over de skjønn som er avhjemlet i forholdet mellom VAE og Fellesfløtningen og også kort referere de viktigste skjønnsforutsetningene.

1. *Voldgiftsskjønn av 12. august 1954.*

Partene var her tidligere blitt enige om at de skader og ulemper av enhver art som var eller ville bli ved de inntil da foretatte reguleringer av Skjerka og Monsvassdraget skulle bli å avgjøre ved et voldgiftsskjønn.

Voldgiftsretten avsa et enstemmig skjønn, og det heter her bl. a.:

> «Voldgiftsretten legger til grunn at Mandalselvens Fellesfløtning skal ha full erstatning for det tap denne lider ved reguleringen. Voldgiftsretten finner det godtgjort at det som følge av reguleringen blir noe ugunstigere fløtningsforhold enn før og fastsetter nedenfor nevnte erstatning for tap og ulemper som følge herav.»

Det er så angitt spesifisert hvilke steder i vassdraget man regner med at Mandalselvens Fellesfløtning må gjøre visse arbeider for å forbedre forholdene for fløtningen. Retten fortsetter:

> «Voldgiftsretten har regnet med godtgjørelse for utførelse av disse arbeider og har dessuten på en rekke punkter tilkjent ulempeserstatning. Den samlede erstatning inkl. erstatning fra 1. januar 1943 fastsettes til kr. 122 000. Til dette kommer 25 pst. tillegg etter voldgiftsavtalens pkt. 2 med kr. 30 500, tilsammen kr. 152 500.»

Ingen av de arbeidene som retten hadde listet opp i sin begrunnelse for erstatning ble senere utført av Mandalselvens Fellesfløtning.

2. *Overskjønn av 13. oktober 1961.*

Dette skjønnet skulle fastsette den erstatning som Mandalselvens Fellesfløtning måtte tilkomme for ytterligere skader og ulemper av enhver art forårsaket av de reguleringsanlegg som er utført av VAE utover det som ble omfattet av den ovenfor angitte voldgiftsdom. De anlegg som nå var kommet til, var Juvannsreguleringen og byggingen av Logna kraftverk (Kronprinsregentens resolusjon av 9. desember 1955 og kongelig resolusjon av 31. oktober 1958).

Av de skjønnsforutsetninger som ble lagt til grunn vil vi spesielt nevne pkt. 5 hvor det heter:

> «Skjønnet skal baseres på den forutsetning at VAE ikke avgir fløtningsvann eller foretar andre spesielle foranstaltninger av hensyn til fløtningsforholdene.»

Det er da her forutsatt at VAE ikke skal avgi fløtningsvann, men at fløtningen skal basere seg på det vannet som kommer ut fra Håverstad kraftverk med tillegg av det tilsiget som kommer til enhver tid i det gamle elveleiet. VAE skulle altså stå helt fritt til å regulere sine magasiner tilpasset den kraftproduksjon som var nødvendig for å dekke det aktuelle behov.

Skjønnet fastsatte følgende engangserstatninger:

A. På strekningen Håverstad kraftanlegg — Monan i Bjelland kr. 72 000.
B. På strekningen Monan—Mannflåvann kr. 4 000.
C. På strekningen Mannflåvann—Lindland bom kr. 164 000.

Videre ble det fastlagt en ulempeserstatning for de foregående år (1958—1962) på i alt kr. 17 500.

Til samtlige erstatninger kom et tillegg på 25 pst.

I forbindelse med vurderingen av erstatningens størrelse uttaler retten:

> «Ved vurderingen av hvilke beløp som er nødvendige er retten ikke bundet av de tiltak som er foreslått av siviling. Ås (rettsoppnevnt sakkyndig) og av de kalkyler han har fremlagt. Retten anser imidlertid hans redegjørelse å være av den aller største betydning som veiledning for skjønnet, og finner i det store og det hele å kunne legge til grunn at de tiltak som han har foreslått ut fra sine forutsetninger, vil skape brukbare fløtningsforhold i Mandalselven. Foranlediget ved det som er anført i skjønnsforutsetningenes pkt. 6, vil retten ha uttalt at Mandalselvens Fellesfløtning i forhold til VAE må ansees å være ansvarsfri hvis tiltakene blir utført overensstemmende med det som er anført av siviling. Ås.»

Videre uttaler retten:

> «Det er forutsetningen at den erstatning som tilkjennes Mandalselvens Fellesfløtning skal holde denne økonomisk skadesløs for de skader og ulemper som reguleringen etter voldgiftsskjønnet har medført. Det

vil i høy grad være en vurderingssak hvorvidt det er økonomisk forsvarlig å sette i verk tiltak i elven eller å nytte erstatningen til dekning av de fremtidige merutgifter som fløtningen blir påført. Retten ser det slik at det for strekningen ovenfor Monan kan være meget som taler for at utgiftene til tiltak i hvert fall ikke vil bli mindre enn omkostningen ved å dekke merutgiftene for ulemper som er påført fløtningen. Som nevnt må man på denne strekningen regne med en vannføring på 150 m³/sek. for å gjennomføre fløtningen.»

De tiltak som det her er referert til, er ikke utført.

3. *Overskjønn av 3. mai 1975.*

Ved dette skjønnet som gjelder skader og ulemper i forbindelse med gjennomføringen av Bjelland kraftverk, var også Mandalselvens Fellesfløtning en av partene. Vis à vis Fellesfløtningen gjaldt følgende skjønnsforutsetning:

«Skogsprodukter som er oppmålt og innmeldt for fløtning på elvestrekningen ovenfor Tungefossmagasinet og ned til dette påtar VAE seg videre transport av fra magasinet og ned på elven ved Monan. Tømmeret må være fremkommet til Tungefossmagasinet i så god tid at VAE kan få transportert det til Monan før fløtningen avsluttes her. Driften av Bjelland kraftverk skal ikke føre til at man får redusert antall dager ved fløtningsvann (Q = 90 m³/sek.) nedenfor Monan.»

Når det gjaldt skogsprodukter på selve den berørte elvestrekning mellom inntaksmagasinet og utløpet for avløpstunnelen, var det en forutsetning at det skulle slippes vann som angitt i konsesjonsvilkårene og manøvreringsreglementet.

Adv. Olav Bryge la på vegne av Mandalselvens Fellesfløtning ned en rekke påstander som fremgår av skjønnsdokumentet. I tilknytning til disse påstandene fattet retten denne avgjørelsen:

«1. De fremsatte krav om utsettelse av erstatningsfastsettelsen og eventuelle pålegg om tiltak tas ikke til følge.
2. De fremsatte tiltakskrav tas ikke til følge.
3. Ingen erstatning.»

I sine kommentarer sier retten bl. a. følgende:

«. . . . . ., men vil for ordens skyld tilføye at som foran nevnt er vannføringen i elven nedenfor Håverstad kraftverk utenom flomperioder bestemt av vannforbruket i Håverstad kraftverk som maksimalt er ca. 70 m³/sek., og at for den ulempe dette medfører for fløtningen er tidligere tilkjent erstatning. Det følger derav at den vannmengde som VAE plikter å slippe forbi Tungefossdammen av hensyn til fløtningen er begrenset til disse 70 m³/sek. med tillegg av flomvannføring. Noen forpliktelser til å tappe sine magasiner ovenfor Håverstad kraftverk av hensyn til fløtningen ut over det som trenges for driften av Håverstad kraftverk kan VAE ikke pålegges.»

Det kan nevnes at før erstatningsskjønnet som ble avholdt i forbindelse med Bjellandsutbyggingen, forsøkte man å komme frem til en frivillig avtale angående fløtningsvannet. Siktemålet var at VAE skulle bli fri plikten til å slippe fløtningsvann mot å utføre visse tiltak. Ved underskjønnet ble det først utarbeidet et forslag av den rettsoppnevnte skogsakkyndige. Videre ble det utarbeidet et forslag fra Agder Skogeierlag på vegne av grunneierne og Mandalselvens Fellesfløtning. Forslaget fra den rettsoppnevnte skogsakkyndige ble i prinsippet godtatt av VAE, men forkastet av grunneierne. Forslaget fra Agder Skogeierlag ble på den annen side godtatt av grunneierne, men forkastet av VAE. Ved underskjønnet behandlet man da fløtningsspørsmålet under forutsetning av at VAE slapp nødvendig fløtningsvann i henhold til konsesjonsvilkårene.

Før overskjønnet tok til, ble det framlagt et forslag fra Agder Skogeierlag og den rettsoppnevnte skogsakkyndige i fellesskap. Dette forslaget var godtatt av grunneierne, men ble forkastet av VAE's styre. Overskjønnet ble derfor gjennomført og avhjemlet med det resultat som er gjengitt ovenfor.

Første år etter at Bjelland kraftverk var kommet i drift (1975), ba Mandalselvens Fellesfløtning om fløtningsvann for 30 m³ skurtømmer og 30 m³ slipfuru. VAE holdt den gang på med byggingen av de pålagte terskler på elvestrekningen Tungefoss—Monan, og man ble enig med Fellesfløtningen om at VAE transporterte tømmeret frem til mottakeren uten utgift for Fellesfløtningen. Mottakeren var et sagbruk ved Monan.

I 1976 anmeldte Mandalselvens Fellesfløtning ca. 200 m³ syrefelt tømmer for fløtning på strekningen Tungefoss—Monan. På grunn av de eksepsjonelt vanskelige nedbørforhold sommeren 1976, oppsto det en lengere diskusjon mellom VAE og Mandelselvens Fellesfløtning om fløtning av dette tømmerpartiet. Kopi av denne korrespondanse vedlegges til orientering. Hele saken endte med et møte mellom partene hvor man ble enige om at tømmeret skulle transporteres frem til vei av Mandalselvens Fellesfløtning for Vest-Agder Elektrisitetsverks regning. Kopi av det notat som ble satt opp etter møtet vedlegges.

Vae har nå til behandling søknad om de nødvendige tillatelser for bygging av Laudal kraftverk i Mandalselven. Anleggets plassering fremgår av bilag 1. For dette anlegget har VAE søkt om å få disponere alt vannet i elven, og at fløtningen på denne strekningen blir avviklet. Tømmer som kommer frem til Mannflåvann har VAE tilbudt seg å frakte vederlagsfritt forbi den tørrlagte elvestrekningen. I sin innstilling til departementet har Hovedstyret for Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen akseptert dette synet, og det er i det foreslåtte manøvreringsreglement for inntaksmagasinet (Mannflåvann) ikke tatt med noe om slipping av fløtningsvann.

Av ovennevnte bilag 3 og 5 fremgår det at vannføringen på elvestrekningen Tungefoss—Monan må være i størrelsesorden 100 m³/sek.

for at fløtningen skal kunne gjennomføres. Maksimal slukeevne i Bjelland kraftverk er 80 m³/sek., dvs. for at fløtningen ikke skal føre til driftsinnskrenkninger i kraftverket, må vannføringen i elven ved Tungefoss være nær 200 m³/sek. Det er neppe realistisk å forvente at man da skal få tilstrekkelig antall fløtningsdager, og slipping av fløtningsvann er ensbetydende med produksjonstap i stasjonen. Ved full drift er døgnproduksjonen ca. 1,3 GWh.

På bakgrunn av det lille kvantum tømmer som år om annet nå fløtes i Mandalselven på strekningen ved Bjelland kraftverk, og som det ikke er noen tegn på vil forandre seg i årene fremover, mener VAE at det er et betydelig misforhold mellom verdien av vannet som fløtningsvann og verdien av vannet som produksjonsvann i Bjelland kraftverk. Det kan nevnes at for å få fløtet de ca. 200 m³ som var innmeldt til fløtning i 1976, måtte man regne med driftsstans i Bjelland kraftverk på minimum 1 uke. Produksjonstapet ville da komme opp i ca. 9 GWh. Med dagens pris i Samkjøringsnettet tilsvarer dette en verdi på ca. 0,6 mill. kroner.

VAE søker derfor under henvinsning til Industridepartementets brev av 7. mars 1975 om tillatelse til — eventuelt ved ekspropriasjon — å få opphevet konsesjonsvilkåret i pkt. 3 sålydende:

> «Utbyggeren plikter å treffe slike tiltak samt å slippe forbi vatn slik at den almindelige fløtning forulempes så lite som mulig. Spørsmålet om hvilke forføyninger det skal treffes, avgjøres i tilfellet av tvist ved skjønn.»

Manøvreringsreglementets pkt. 2 må endres tilsvarende.

Det forutsettes at eventuelle skader og ulemper som blir påført grunneiere og rettighetshavere blir å avgjøre ved skjønn.

Det søkes samtidig om tillatelse til ved offentlig kunngjøring å innkalle til dette skjønnet, jfr. lov av 9. juli 1851 § 1, jfr. vassdragsloven § 130 nr. 4.»

Søknaden har vært forelagt fløtningsforeningen.

Mandalselvens Fellesfløtning har i brev av 21. februar 1977 uttalt:

«Vi mener at fløtning er et aktuelt alternativ til biltransport av tømmer og at det er mye som tyder på at fløtning vil bli enda mer aktuell i framtida. Vi begrunner bl. a. denne påstanden med at vi etter hvert vil få visse restriksjoner — og dermed høyere transportkostnader — på biltransporten og med at landlagring av tømmer byr på en rekke problemer. For det første er det vanskelig med lagringsplass, og for det andre ser det ut som en kan få betydelige insektskader når furutømmeret lagres ubarket utover sommeren.

I søknaden til V.A.E. går det fram at det er fløtet lite i Mandelselven de senere år. Det er flere årsaker til dette, men den viktigste av disse er sannsynligvis at man har vært betenkt på å fløte ubarket tømmer. Erfaringer fra andre vassdrag har imidlertid vist at det utmerket godt lar seg gjøre å fløte ubarket virke, og Fellesfløtningen har i 1976 fattet beslutning om at ubarket tømmer også kan leveres i Mandalselven.

Vi vil ikke unnlate å nevne at det er ganske store skogområder som sokner til Mandalselven på strekningen mellom Tungefoss og Monan, og at det minst er 30 000 m³ tømmer som er helt avhengig av fløtning på denne strekningen.

De synspunkter vi har gjort gjeldende overfor tilsier at vi må fraråde at V.A.E.'s søknad blir imøtekommet. Vi gjør oppmerksom på at grunneierne også deler vår oppfatning.

Av V.A.E.'s søknad går det fram at man før erstatningsskjønnet vedr. Bjelland kraftverk forsøkte å få til en frivillig avtale som i korthet gikk ut på at V.A.E. skulle bygge en del veger i det aktuelle område mot å bli fri plikten til å slippe vann. Forutsetningen fra både grunneiernes og vår side var at omfanget av vegene ble av en slik størrelsesorden at de samlede ulemper en fikk ved at fløtningsmulighetene falt bort ble kompensert på en tilfredsstillende måte . Det ble ført forhandlinger mellom V.A.E.'s administrasjon og juridiske konsulent på den ene side og representanter fra grunneierne og Fellesfløtningen på den annen side. Disse forhandlingene førte fram til et anbefalt forslag, men dette ble ikke godkjent av styret i V.A.E. Dersom Industridepartementet etter en samlet vurdering ikke finner å kunne ta hensyn til vårt prinsipale syn, vil vi tillate oss å foreslå at det blir gjort et nytt forsøk på å få til en vegløsning. Vi kunne f. eks. tenke oss at Departementet anmodet fylkesskogsjefen i Vest-Agder om å utarbeide et forslag til vegplan for det aktuelle området. Forutsetningen måtte være at arbeidet ble utført i nært samarbeid med grunneierne.»

Vest-Agder Elektrisitetsverk er gjort kjent med ovenstående uttalelse og har i brev av 11. mars 1977 bemerket:

«Vi har ingen spesielle kommentarer til de betraktninger Fellesfløtningen har omkring fløtning og biltransport, idet dette ikke er vårt fagområde. Men det saken i dette tilfelle gjelder er at de tømmerkvanta som eventuelt blir å fløte er altfor små i forhold til verdien av fløtningsvannet.

Mandalselvens Fellesfløtning nevner at en av de viktigste årsaker til at det har vært fløtet så lite i vassdraget den senere tid, er at man har vært betenkt på å fløte ubarket tømmer. Når man ser på hvor lite som er gjort for å vedlikeholde elven som fløtningselv, er vår mening den at det har vært gunstigst å transportere på annen måte som er bakgrunnen for de små fløtningskvanta. Det har også vært avvirket lite i området, spesielt fordi driftsforholdene har vært vanskelige på grunn av manglende skogs- og traktorveier.

Når det gjelder påstanden om de store skogområdene som er helt avhengig av fløtning, er vår mening den at en stor del av disse områdene nå er lettere tilgjengelig med elven tørrlagt. Vi vil i den forbindelse ikke unnlate å nevne at en skogeier i fjor mens VAE tappet vann forbi Bjelland p. g. a. spesielle driftsforhold, henstilte til VAE å tørrlegge elven slik at han kunne få transportert tømmeret over denne.

I vår søknad av 25. november 1976 forutsetter vi at «eventuelle skader og ulemper som blir påført grunneiere og rettighetshavere blir å avgjøre ved skjønn». Vi kan ikke gå med på det subsidiære syn som Fellesfløtningen går inn for, nemlig at fylkesskogsjefen i Vest-Agder skal fungere som en slags voldgiftsmann. Man har allerede to ganger forsøkt å komme frem til en frivillig avtale med veiløsning i området, uten at dette har ført frem. Vi vil i den forbindelse påpeke at den fremstilling som Fellesfløtningen gir av disse forsøk ikke er helt korrekt. De skriver her: «Det ble ført forhandlinger mellom VAE's administrasjon og juridiske konsulent på den ene side og representanter fra grunneierne og Fellesfløtningen på den annen side. Disse forhandlingene førte frem til et anbefalt forslag, men dette ble ikke godkjent av styret i VAE.» Som det fremgår av vår søknad, er det faktiske forhold noe annerledes. Kort før overskjønnet for Bjelland kraftverk tok til, ble partene enige om at Agder Skogeierlag og den rettsoppnevnte sakkyndige i fellesskap skulle fremlegge et forslag. Dette forslaget ble godtatt av grunneierne, men ble forkastet av VAE's styre. Det var heller ikke anbefalt av VAE's administrasjon.

Vi har for øvrig ingen vesentlige innvendinger til uttalelsen.»

Etter at Vassdragsdirektoratet senere kontaktet Vest-Agder Elektrisitetsverk, har dette i brev av 22. desember 1977 uttalt bl. a.:

«Vi ble på forsommeren i år anmodet av direktør Sperstad om nok en gang å forsøke å komme frem til en minnelig ordning med grunneierne og Fellesfløtningen angående fløtningsvannet og Bjelland Kraftverk, og eventuelt ta kontakt med fylkesskogsjefen i denne forbindelse.

I brev av 6. juli 1977 ble fylkesskogsjef Jon Johnsen anmodet om å vurdere dette spørsmålet. Med brev av 24. oktober 1977 oversender han grunneiernes krav til tiltak og erstatninger i forbindelse med at fløtningsvannet blir tatt bort på strekningen Tungefoss—Monan. Til Deres orientering vedlegges fylkesskogsjefens brev og redegjørelse.

Som det fremgår av konklusjonen på side 12 i redegjørelsen, presenterer det oppsettet fylkesskogsjefen har satt opp, de samlede krav som grunneierne stiller for at de skal gi avkall på retten til fløtningsvann. Kravene som nå settes frem er stort sett de samme som herredsskogmester Tolleiv Homme og konsulentene Lindseth og Skjerve fra Agder Skogeigarlag la frem i sin redegjørelse av 12. september 1974, kfr. avsnitt 5 på side 4 i vårt brev av 25. november 1976 til Industridepartementet. Bakgrunnen for at forslaget den gang ble forkastet av VEA's styre, var at styret fant at det var lite samsvar mellom de veianleggene som ble foreslått og de ulemper grunneierne ble påført ved at fløtningsvannet ble fjernet fra elvestrekningen Tungefoss—Monan.

Fylkesskogsjef Jon Johnsens redegjørelse ble behandlet i VAE's styre i møte 19. ds. hvor det ble fattet følgende vedtak:

«Vassdragsdirektoratet underrettes om at VAE ikke kan godta det som er fremlagt av fylkesskogsjef Jon Johnsen med brev av 24. oktober 1977.»

Fylkesskogsjefens nevnte konklusjon lyder:

«Dette skrivet presenterer de krav grunneierne stiller for at de skal gi avkall på retten til fløtningsvann i Mandalselva på strekninga Tungefoss—Monan.»

Fylkesskogsjefens redegjørelse omhandler krav vedrørende en rekke skogsbilveger, traktorveger, opplagsplasser m. v., — krav som til sammen utgjør nær 1,5 mill. kroner etter kostnadsnivået 1. november 1977.»

Hovedstyret vil bemerke:

Ved kongelig resolusjon 16. juni 1972 fikk Vest-Agder Elektrisitetsverk tillatelse til utbygging av Bjelland kraftverk på vilkår om bl. a. å treffe tiltak og å slippe forbi vatn slik at den alminnelig fløting ble så lite forulempet som mulig. Ved det etterfølgende skjønnet ble lagt til grunn at utbyggeren hadde påtatt seg å transportere alt tømmer som sognet til vassdraget ovenfor inntaksdammen ved Tungefoss videre til elva nedenfor avløpet fra kraftstasjonen. Påbudet om å avgi vatn får derfor etter dette virkning bare for det tømmer som kommer til på selve utbyggingsstrekningen.

I søknaden er gjengitt en oppgave over fløtningsvolum for Mandalsvassdraget som viser at det særlig de siste årene er fløtet svært lite. For perioden 1968—74 ligger således gjennomsnittet en god del under 100 m^3 pr. år for hele vassdraget. Oppgaven gir ingen opplysning om fordelingen på de forskjellige elveavsnitt, men det er åpenbart at bare meget beskjedne tømmervolum skriver seg fra strekningen Tungefoss—Monan.

Avgivelse av fløtningsvatn innebærer driftsstans i kraftverket med et daglig produksjonstap på inntil 1,3 GWh til følge. Vest-Agder Elektrisitetsverk har derfor søkt om at vilkåret om fløtningsvatn må bli opphevet.

Fra utbyggerens side er anført at skjønnsrettene i forbindelse med tidligere reguleringer har fastsatt erstatninger til fløtningen bl. a. ut fra en vurdering av hva det ville koste å utføre forskjellige tiltak som ville muliggjøre fløtning ved lavere vassføring enn opprinnelig. Fløtningsforeningen har imidlertid ikke gjennomført et eneste av disse tiltakene, og man står derfor i dag i den stilling at vassdraget fortsatt krever stor vassføring for at fløtning skal kunne foregå.

Hovedstyrets flertall, Generaldirektøren og medlemmene Fossen, Jacobsen, Knudson og Næss, finner ikke grunn til å gå i detaljer om disse forhold, men innskrenker seg til å understreke at fløtning i dette tilfelle vil være

lite rasjonell og at det i samfunnsmessig sammenheng må være en åpenbart uheldig ressursdisponering, ettersom verdien av tapt kraftproduksjon langt vil kunne overstige verdien av det aktuelle tømmeret. Ved henvendelse til utbyggeren har Hovedstyret forsøkt å få saken ordnet i minnelighet, men som det går fram av det som er gjengitt foran, er dette ikke lykkes. Hovedstyrets flertall vil derfor anbefale at Vest-Agder Elektrisitetsverks søknad i det vesentlige blir imøtekommet.

Mandalselvens Fellesfløtning har antydet at fylkesskogsjefen burde få i oppdrag å utarbeide en vegplan for området. Hovedstyrets flertall kan ikke støtte dette synet, idet man mener at det her klart må skjelnes mellom ordinære skogsveger og eventuelle veger som avløsning for fløtning. Man antar derfor at en vanlig skjønnsrett best kan vurdere de totale skadevirkningene, hva enten dette skjer ut fra kostnadene til vegbygging eller øvrige tiltak, eller det fastsettes rene skade- eller ulempeerstatninger i fall kraftutbyggingen medfører at enkelte skogteiger ikke lenger blir drivverdige.

Hovedstyrets flertall vil etter dette anbefale at pkt. 3 i tillatelsen av 16. juni 1972 endres til:

«Utbyggeren plikter å treffe tiltak slik at den alminnelige fløtning forulempes så lite som mulig. Spørsmålet om hvilke forføyninger det skal treffes, avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.»

Pkt. 2 i manøvreringsreglementet for inntaksdammen ved Tungefoss utgår.

Hovedstyrets mindretall, medlemmet Haugeland, stemte for å avslå søknaden.

Hovedstyret har ikke noe å bemerke til at eiere og rettighetshavere innstevnes som foreskrevet for allmenningssaker.»

Landbruksdepartementet uttaler i brev av 7. april 1978 følgende om saken:

«Under henvisning til Deres brev av 22. februar 1978 og til telefonsamtale med herr Thorenfeldt, oversendes vedlagt brev av 21. mars 1978 fra Vest-Agder fylkesskogkontor.»

«Av saksdokumentene framgår at det fløtes lite på den aktuelle strekninga og i Mandalselva i sin helhet.

I norske elver har fløtninga gått tilbake. Den ble for kostbar og tidkrevende sammenlignet med andre transportmåter. Men nå er det mye som tyder på at oljeprisene vil stige relativt sterkt. Fløtning kan igjen bli en aktuell transportmåte. Fløtningsretten har skogeierne for alle framtid.

Mandalselva er sterkt regulert. Tidligere utbygninger har skjedd ovenfor Tungefoss. Nå bygges Laudal kraftverk. Det blir tre inntakstunneler til kraftverk mellom Ørevann i Åseral og Laudal i Marnardal. Elvestrekninga her er ca. 45 km. Inntakstunnelene på samme strekninga gjør at elva i 20 til 25 km lengde nærmest er tørrlagt store deler av året. Mellom Ørevann og Laudal er det tre inntaksdammer for kraftverk og i tillegg kommer terskeldammene. Dammene er ikke bygd med tanke på fløtning. Under tidligere skjønn har en ikke vurdert samlede ulemper for fløtninga. En har kun vurdert den strekninga av vassdraget som står for tur til utbygging.

Nå blir det bare aktuelt å fløte på korte strekk av elva fram til steder der tømmeret kan taes opp.

Fløtningsvann — Bjelland kraftverk.

Etter nå gjeldende regler skal V. A. E. slippe nødvendig vann til fløtning. Kraftverket peker på at det går mye vann med når fløtning skal gjennomføres.

Etter fylkesskogkontorets syn er fløtning på denne strekninga en dårlig løsning. Det går uforholdsmessig mye vann med til å fløte tømmer et kort stykke.

Men når det i konsesjonsvilkårene ble bestemt at grunneierne hadde rett til fløtningsvann burde V. A. E. under anlegg av terskeldammer ha rettet seg etter denne bestemmelsen.

På den aktuelle strekninga er det tre terskeldammer. Det er meget vanskelig å fløte over disse, det vil i alle fall kreve store vannmengder. En må anta at V. A. E. ikke har regnet med at det ville komme krav om fløtningsvann. Når så kravet likevel melder seg, fremmer verket nesten omgående søknad om å få avviklet plikten til å slippe vann.

Krav om fløtningsvann er ikke imøtekommet. Det er forhandlet om andre løsninger for å få fram tømmeret.

Av andre problemer ved fløtning mellom Tungefoss og Monan vil fylkesskogkontoret nevne: V. A. E. har rett til å slippe vann når som helst driften av anleggene måtte kreve det. I langvarige nedbørsperioder kan det bli flom i elva. Framlegging av tømmer for fløtning er vanskelig da en må rette seg etter flomvassføring.

Forpliktelsene V. A. E. har tatt på seg angående transport av tømmer fra inntaksdam ved Tungefoss til nedenfor avløp fra Bjelland kraftverk kan synes noe merkelige og blir enda mindre forståelige når elva blir stengt for fløtning ved Laudal.

Grunneiernes krav.

Fylkesskogkontoret ved fylkesskogsjef ble av V. A. E. bedt om å registrere grunneiernes krav for å gå med på en minnelig overenskomst for å avvikle fløtninga. Disse kravene foreligger. Grunneierne fastholder stort sett de kravene de framsatte under tidligere skjønn, men de har i større grad enn tidligere gått med på at veger skal bygges på deling mellom V. A. E., grunneier og statstilskott.

Verket opplyser at det koster 0,6 mill. kroner å slippe fløtningsvann til en fløtning. Forholdene var rett nok ekstraordinære da kravet kom, men det synes å være klart at det dreier seg om store økonomiske forpliktelser sett i forhold til grunneiernes krav. At verket nå med rettens hjelp ønsker å bli fritatt for plikten til å slippe fløtningsvann er forståelig. Men det er beklagelig at verket ikke kan godta minnelig ordning all den tid skogeiernes krav synes rimelige sammenlignet med forpliktelsene verket er pålagt. Sett mot denne bakgrunnen kan mindretallsforslaget i hovedstyret være en fornuftig løsning. Men sett fra samfunnets synspunkt bør fløtinga nedlegges på denne elvestrekninga. Vannbehovet er alt for stort. For skogen vil utbygging av veger kunne gi god mulighet for drift.

De tiltak som framgår av skogeiernes krav er nødvendige og ønskelige for å drive et rasjonelt skogbruk i det aktuelle området. En del av tiltakene er en forbedring av driftsforholdene sett i forhold til tidligere og derfor er det som tidligere nevnt i flere tilfeller foreslått deling av anleggsutg. mellom V. A. E., grunneiere og statstilskott. V. A. E. oppgir at kravet er 1,5 mill. kroner. I denne summen er også medregnet grunneiernes andel og statstilskott. En annen sak er at totalkostnadene lett kan stige.

Det er forholdsvis mye tømmer som må ned til elva på den aktuelle strekninga. Her er avvirket lite i seinere år i påvente av en avklaring.

Vegplan for området.

Hovedstyrets flertall har i sine merknader sagt seg uenige i at det utarbeides en vegplan for området og begrunner med at det må skjelnes klart mellom ordinære skogsveger og eventuelle veger til avløsning av fløtning.

Fylkesskogkontoret mener at når fløtning skal nedlegges og erstatningsveger bygges bør bygginga skje etter en samlet plan der skogbruksinteressene i det aktuelle området vurderes. Et skjønn må da avgjøre hvilke av de planlagte veger som er rene erstatningsveger for nedlagt fløtning. I andre tilfeller vil det trolig være rimelig at verket må ta en del av anleggsutgiftene.

Grunneiernes krav bygger på en vegplan, men verket mener åpenbart at det kreves for stor økonomisk innsats fra verkets side til gjennomføring av planen.»

Høyesterettsadvokat Anders Rekve har i brev av 10. april 1978 på vegne av en rekke grunneiere i området, uttalt følgende:

«Til orientering vedlegger jeg gjenpart av undertegnedes skrivelse av 31. mars 1978 til Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen. Som det fremgår av nevnte brev representerer undertegnede en rekke grunneiere — herunder skogeiere i området.

Når det gjelder Vest-Agder Elektrisitetsverks søknad om forandring av tidligere ekspropriasjonstillatelse og manøvreringsreglementet, reiser jeg der bl. a. følgende spørsmål:

1. Kan man nå gripe inn i konsesjonsbetingelsene og manøvreringsreglementet som er lagt til grunn i tidligere skjønn, og nå til skade for grunneierne. Spørsmålet anses etter undertegnedes mening å være tvilsomt, spesielt under hensyntagen til det som er nevnt i nedennevnte punkter 2 og 3.

2. Jeg har forstått det slik at Mandal Fløtningsforenings rettigheter og plikter starter opp der hvor tømmeret ligger ferdig til utslag, eller der hvor det er levert tilgodkjent bilveg. Skade eller ulemper som ved en regulering måtte forvoldes før disse to geografiske steder er fløtningsforeningen uvedkommende, og vedrører utelukkende den enkelte grunneier. Det er således i første rekke den enkelte grunneier eller rettere sagt her den enkelte skogeier og vedkommendes leveringsdisposisjoner man her griper inn i.

Jeg kan ikke se at disse spesielle forhold er blitt tatt tilbørlig hensyn til ved den behandling som hittil har funnet sted i forbindelse med disse spørsmål.

3. Det henvises nokså flott og i og for seg nokså lettvint til at eventuelle tiltak og forføyninger skal i tilfelle bli avgjort ved skjønn, men dette synes å være en helt ut mangelfull og lite tilfredsstillende løsning i nærværende sak. Vest-Agder Elektrisitetsverk og Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen vil utmerket godt kjenne til at tillatelsene for så vel angår Bjelland Kraftverk som Laudal Kraftverk, som det skal holdes skjønn på vedrørende neste år, ikke er gitt i medhold av reguleringsloven, men i medhold av vassdragsloven. Og Vest-Agder Elektrisitetsverk vil jo også utmerket godt kjenne til at nettopp på dette grunnlag prosederte verket med hell i Bjellands-skjønnet da det ble reist spørsmål om tiltak i medhold av vassdragsreguleringslovens §§ 16 og 19. Vest-Agder Elektrisitetsverk prosederte med rette på at disse bestemmelser ikke kunne komme til anvendelse i og med at tillatelsen ikke hadde sin hjemmel i reguleringsloven. Og det var selvsagt juridisk riktig. Og vassdragsloven gir dårligere beskyttelse på dette området.

Det er derfor med atskillig forbauselse at man nå konstaterer at såvel Vest-Agder Elektrisitetsverk som Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen synes at de tiltakskrav som her i tilfelle kunne bli aktuelle, ganske enkelt uten videre kan løsest av det skjønn som i tilfelle skal avholdes. Det forekommer meg at det burde i så tilfelle høre med til elementær opplysningsplikt at Vest-Agder Elektrisitetsverk og også Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen samtidig understreket at man under ingen omstendighet vil kunne påberope seg, hvis det ikke nå bestemmes annerledes av Olje- og energidepartementet, at tiltaksbestemmelsene i reguleringsloven §§ 16 og 19 ikke vil kunne påberopes i det nye skjønn som i tilfelle vil bli følgen av en forandring i manøvreringsreglementet.

Det er ønskelig at Olje- og energidepartementet nå treffer avgjørelse så snart som mulig i Vest-Agder Elektrisitetsverks søknad. Det er forutsetningen at det skal avholdes inkaminasjonsmøte høsten 1978 i Laudals-reguleringen, og det er jo selvsagt nødvendig nå å få behandle fløtningsspørsmålet og alt som hører med til dette i forbindelse med Laudals-reguleringen, slik at man ikke skal havne opp i flere skjønn som berører samme forhold.»

Grindheim Skogeigarlag uttaler i brev av 19. april 1978 følgende om saken:

«Grindheim Skogeigarlag hadde årsmøte den 19. april 1978 og drøftet bl. a. kraftutbyggingen i Mandalselven og den søknad Vest-Agder Elektrisitetsverk har sendt om å bli fri plikten til å slippe fløtningsvann for strekningen Tungefoss—Monan. Årsmøtet støtter helt opp om den uttalelse Mandalselvens Fellesfløtning har gitt til Norges Vassdrags- og Elektrisitetsvesen den 21. februar 1977. Årsmøtet vil sterkt understreke at dersom Industridepartementet etter en samlet vurdering finner å måtte imøtekomme V.A.E.'s søknad, så må V.A.E. bli pålagt å bygge skogsveger av en slik størrelsesorden at skogsdriften i det område som sokner til Mandalselven på den nevnte strekning ikke blir skadelidende.»

I brev av 7. juli 1978 uttaler Vest-Agder Elektrisitetsverk følgende:

«De nødvendige tillatelser for bygging av Bjelland kraftverk i Mandalselven ble meddelt ved kongelig resolusjon av 16. juni 1972. Kraftverket ble satt i drift ved årsskiftet 1974/75.

I vilkårene for tillatelsen til ekspropriasjon av grunn og rettigheter heter det i pkt. 3:

> «Utbyggeren plikter å treffe slike tiltak samt å slippe forbi vatn slik at den alminnelige fløtning forulempes så lite som mulig. Spørsmålet om hvilke forføyninger det skal treffes, avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.»

I pkt. 2 i manøvreringsreglementet for inntaksdam ved Tungefoss heter det:

> «Det slippes forbi vatn til fløtning i henhold til vilkårenes post 3.»

I brev av 25. november 1976 til Industridepartementet søkte VAE om tillatelse til å få opphevet konsesjonsvilkåret i pkt. 3. Dette med bakgrunn i at det kvantum som ble å fløte i Mandalselven har gått sterkt tilbake de siste år, for den siste 10-års periode ligger kvantumet på under 100 m³ pr. år i gjennomsnitt, og det er flere år hvor det ikke er anmeldt tømmer til fløtning i det hele tatt.

Hovedstyret for Norges Vassdrags- og El.-vesen har behandlet VAE's søknad og i brev av 14. februar i år ble Hovedstyrets innstilling oversendt departementet. Hovedstyret går mot 1 stemme inn for at pkt. 3 i tillatelsen av 16. juni 1972 endres til:

> «Utbyggeren plikter å treffe tiltak slik at den alminnelige fløtning forulempes så lite som mulig. Spørsmålet om hvilke forføyninger det skal treffes, avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.»

Videre foreslår de at pkt. 2 i manøvreringsreglementet for inntaksdammen ved Tungefoss utgår.

Hovedstyrets flertall imøtekommer da VAE's ønske om ikke å slippe fløtningsvann. 1976 ble det anmeldt til fløtning ca. 200 m³. Etter diverse forhandlinger med Mandalselvens Fellesfløtning ble man enige om å transportere dette frem til bilvei og ikke fløte det.

I 1977 ble det ikke anmeldt noe tømmer til fløtning, men i 1978 er det anmeldt 100 m³, fordelt på 3 leverandører. Å få dette tømmeret frem ved hjelp av fløtning, vil gi et produksjonstap i Bjelland kraftverk på anslagsvis 10—15 mill. kWh, og vi finner det samfunnsmessig forkastlig å ikke å forsøke å komme frem til en annen transport enn fløtning for dette tømmeret. Vi tok derfor straks opp forhandlinger med Mandalselvens Fellesfløtning om dette. Vi har tilbudt dem å transportere tømmeret fra påslagsstedet for hver enkelt leverandør og frem til undervannet for Bjelland kraftverk hvor det vil bli slått på elven, og hvor Fellesfløtningen kan overta det for videre transport. Som et alternativ har vi foreslått at Fellesfløtningen transporterer tømmeret frem til bilvei, og at VAE betaler eventuelle meromkostninger mellom denne transporten og fløtning. Begge alternativer er forkastet av Mandalselvens Fellesfløtning.

Dette til orientering for departementet.»

Departementet skal bemerke:

Vest-Agder Elektrisitetsverk fikk ved kongelig resolusjon av 16. juni 1972 tillatelse til utbygging av Bjelland kraftverk i Mandalsvassdraget. Det ble blant annet satt som vilkår plikt til å treffe tiltak og slippe forbi vann slik at den alminnelige fløtning forulempes så lite som mulig. Ved det etterfølgende skjønnet ble det lagt til grunn at utbyggeren hadde påtatt seg å transportere alt tømmer som sogner til vassdraget ovenfor inntaksdammen ved Tungefoss videre til elva nedenfor avløpet fra kraftstasjonen. Påbudet om å avgi vann får derfor etter dette virkning bare for det tømmer som kommer til på selve utbyggingsstrekningen.

Vest-Agder Elektrisitetsverk har i brev av 25. november 1976 søkt om å få opphevet vilkårenes post 3 om slipping av fløtningsvann samt om å få endret post 2 i manøvreringsreglementet for inntaksdammen ved Tungefoss tilsvarende.

I søknaden er gjengitt en oppgave over fløtningsvolum for Mandalsvassdraget som viser at det særlig de siste årene er fløtet svært lite. Og det er åpenbart at bare meget beskjedne tømmervolum skriver seg fra strekningen Tungefoss—Monan.

Konsesjonæren anfører at skjønnsrettene i forbindelse med tidligere reguleringer har fastsatt erstatninger til fløtningen blant annet ut fra en vurdering av hva det ville koste å utføre forskjellige tiltak som ville muliggjøre fløtning ved lavere vassføring enn opprinnelig. Fløtningsforeningen har imidlertid ikke gjennomført et eneste av disse tiltakene, og man står derfor i dag i den stilling at vassdraget fortsatt krever stor vassføring for at fløtning skal kunne foregå.

Utbyggeren viser videre til det betydelige missforhold det er mellom verdien av vannet

som fløtningsvann og verdien av vannet som produksjonsvann i Bjelland kraftverk. Avgivelse av fløtningsvann innebærer driftsstans i kraftverket med et daglig produksjonstap på inntil 1,3 GWh. Vest-Agder Elektrisitetsverk uttaler at i 1978 er det anmeldt 100 m³ fordelt på 3 leverandører. Å få dette tømmeret fram ved fløting vi gi et produksjonstap på anslagsvis 10—15 GWh.

Mandelselvens Fellesfløtning går imot at søknaden blir imøtekommet, og peker på at det er mye som tyder på at fløtning vil bli enda mer aktuelt i fremtiden, idet det bl. a. må regnes med restriksjoner på biltransport. Dersom søknaden blir imøtekommet foreslår Fellesfløtningen at det blir gjort et nytt forsøk på å få i stand en veiløsning.

Hovedstyrets flertall, 5 medlemmer understreker at fløtningen i dette tilfellet vil være lite rasjonell og at det i samfunnsmessig sammenheng er en uheldig ressursdisponering, og anbefaler derfor at søknaden i det vesentlige blir imøtekommet. Hovedstyrets flertall har ikke funnet å kunne støtte forslaget fra Mandalselvens Fellesfløtning om at fylkesskogsjefen burde få i oppdrag å utarbeide en veiplan for området. Hovedstyrets flertall mener at det her klart må skjelnes mellom ordinære skogsveier og eventuelle veier som avløsning for fløtning, og antar at en vanlig skjønnsrett best kan vurdere de totale skadevirkninger.

Hovedstyrets flertall anbefaler at post 3 i vilkårene endres til:

«Utbyggeren plikter å treffe tiltak slik at den alminnelige fløtning forulempes så lite som mulig. Spørsmålet om hvilke forføyninger det skal treffes, avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn.»

Det foreslås videre at post 2 i manøvreringsreglementet for inntaksdammen ved Tungefoss utgår.

Hovedstyrets mindretall stemte for å avslå søknaden.

Saken har vært forelagt Landbruksdepartementet, som i sin uttalelse viser til uttalelsen fra Vest-Agder fylkesskogkontor.

Fylkesskogkontoret er enig med Hovedstyret i at fløtning på strekningen Tungefoss —Monan er en dårlig løsning samfunnsmessig sett, i det det går uforholdsmessig mye vann med til å fløte tømmer et kort stykke. Men fylkesskogkontoret mener at terskeldammene er årsaken til at det må så store vannmengder til og mener at Vest-Agder Elekerisitetsverk har unnlatt å ta hensyn til vilkåret om fløtningsvann under anlegg av terskeldammer. Fylkesskogkontoret peker videre på at en ved tidligere skjønn ikke har vurdert samlede ulemper for fløtningen, men kun har vurdert den strekning av vassdraget som sto for tur til utbygging.

Fylkesskogkontoret mener at skogeiernes krav om bygging av veier er rimelige sammenlignet med forpliktelsene utbyggeren er pålagt, og peker på at de tiltak som framgår av skogeiernes krav er nødvendige og ønskelige for å drive et rasjonelt skogbruk i det aktuelle området. Men da en del av tiltakene medfører en forbedring av driftsforholdene har det foreslått en deling av anleggsutgiftene mellom Vest-Agder Elektrisitetsverk, grunneiere og statstilskott.

Fylkesskogkontoret går inn for at fløtningen nedlegges og at det bygges erstatningsveier etter en samlet plan der skogbruksinteressene i det aktuelle området vurderes, og at et skjønn må avgjøre hvilke av de planlagte veier som er rene erstatningsveier for nedlagt fløtning.

H.r.adv. Anders Rekve har uttalt seg i saken på vegne av en rekke grunneiere — herunder skogeiere i området. Rekve stiller seg tvilende til om man, til skade for grunneierne, kan gripe inn i konsesjonsvilkår og manøvreringsreglement som er lagt til grunn i tidligere skjønn. Han peker også på at det er helt ut mangelfullt og en lite tilfredsstillende løsning at eventuelle tiltak og forføyninger skal bli avgjort ved skjønn, da vassdragsreguleringslovens §§ 16 og 19 ikke vil komme til anvendelse idet tillatelsen er gitt etter vassdragsloven. Og ifølge Rekve gir vassdragsloven dårlig beskyttelse på dette området.

Grindheim Skogeigarlag støtter den uttalelse Mandalselvens Fellesfløtning har gitt.

Olje- og energidepartementet finner at det er hjemmel i vassdragsloven § 107, pkt. 3, jfr. manøvreringsreglementets post 4, for en endring av post 3 i konsesjonsvilkårene, og for å frafalle post 2 i manøvreringsreglementet for inntaksdammen ved Tungefoss.

Når det gjelder spørsmålet om skjønnets adgang til å fastsette tiltak, er det riktig at vassdragsloven ikke har noen direkte bestemmelse om dette i likhet med §§ 16 og 19 i vassdragsreguleringsloven. Man antar imidlertid at vassdragslovens § 126 pkt. 2 gir hjemmel til å sette vilkår om at skjønnet kan avgjøre spørsmålet om utbyggeren bør pålegges tiltak. Det kan her vises til tillatelse til utbygging av Nye Osa kraftverk, St. prp. nr. 111 (1975—76).

Olje- og energidepartementet finner, i likhet med Hovedstyret og Landbruksdepartementet, at vilkåret om slipping av fløtningsvann bør endres under forutsetning av at

skjønnet kan fastsette tiltak som ovenfor nevnt.

Departementet vil tilrå at post 2 i manøvreringsreglementet for inntaksdammen ved Tungefoss utgår, og at post 3 i tillatelse av 16. juni 1972 til utbygging av Bjelland kraftverk endres til:

«Utbyggeren plikter å treffe tiltak slik at den alminnelige fløtning forulempes så lite som mulig. Spørsmålet om hvilke forføyninger som skal treffes, herunder spørsmålet om å bygge eller medvirke til å bygge erstatningsveier, avgjøres i tilfelle av tvist ved skjønn, idet det som er fastsatt i lov om vassdragsreguleringer av 14. desember 1917 § 16 post 3, annet ledd og § 19 post 1 får tilsvarende anvendelse.»

Olje- og energidepartementet
tilrår:

Post 3 i vilkårene for tillatelse i henhold til vassdragslovens §§ 62, 104, 105 og 148 for Vest-Agder Elektrisitetsverk til ekspropriasjon av grunn og rettigheter for utbygging av Bjelland kraftverk m. v., fastsatt ved kongelig resolusjon av 16. juni 1972, endres i overensstemmelse med departementets foredrag av 28. juli 1978.

Post 2 i manøvreringsreglementet for inntaksdam ved Tungefoss i Mandalselva, fastsatt ved kongelig resolusjon av 16. juni 1972, bortfaller.

Vilkårene forutsettes uendret i forhold til de tidligere vilkår gitt ved kongelig resolusjon av 16. juni 1972.

Departementet finner ikke å kunne samtykke i søknad om å senke Kvandalsvatn S med 2 m istedenfor å heve vatnet 2 m.

Søknaden om senking av Kvandalsvatn S istedenfor en heving er vesentlig begrunnet med at kraftlaget sparer utgiftene til det damanlegg som en heving krever.

Mot dette står de landskapsmessige og biologiske fordeler en heving vil få.

Blant annet vil en heving gjøre det mulig å benytte båt gjennom det innsnevrede parti i vatnet og verne fisket mot de skader en senking vil medføre.

Vedlagt følger nytt manøvreringsreglement for reguleringen og overføringen i Åmelavassdraget m. v.

De ovenfor nevnte avgjørelser er i samsvar med innstilling av 22. august 1978 fra Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Dette vedtak kan påklages til Kongen. Fristen for dette er 3 (tre) uker fra det tidspunkt underretning om vedtaket er kommet fra. Klagen, som skal begrunnes, sendes Olje- og energidepartementet som vil kunne gi nærmere opplysninger om klageadgangen, jfr. forvaltningsloven §§ 28—34.

18. L/L Tussa Kraft.

(Regulering av Åmelavassdraget m. v. (Kongelig resolusjon 16. juni 1977.) Planendring.)

Olje- og energidepartementets samtykke 3. november 1978.

Det vises til brev av 26. april 1978.

Departementet samtykker med dette i planendring i forbindelse med konsesjon gitt ved kongelig resolusjon 16. juni 1972 om regulering av Åmelavassdraget m. v. Planendringen går ut på at Løysingevatn S blir regulert med 2 m heving istedenfor 2 m senking.

Dette begrunnes med at Skjønnsretten påla kraftlaget å sikre grunneierne langs Stårheimselva en minstevannføring ved at kraftlaget plikter å etablere et reservemagasin på 180 000 m³ til dette formål. Magasinet kunne enten legges til Løysingevatn S eller til Forkleivvatnet og er derfor mest interessert i å legge det nødvendige magasin i Løysingevatn S. Dette må da heves med en dam for å kunne foreta den nødvendige slipping av vatn til Stårheimselva.

19. A/S Nordkraft.

(Tillatelse til erverv og regulering m. v. for utbygging av Sildvik kraftanlegg i Narvik.)

Kongelig resolusjon 8. desember 1978.

Stortinget har ifølge meddelelse fra dets Presidentskap i møte 29. november 1978 gjort følgende vedtak:

«Stortinget samtykker i at det blir tillatt A/S Nordkraft å foreta erverv og regulering m. v. for utbygging av Sildvik kraftanlegg i samsvar med Olje- og energidepartementets foredrag av 3. november 1978 og industrikomitéens innstilling.»

Vedtaket er i overensstemmelse med Innst. S. nr. 88 (1978—79) som igjen bygger på St. prp. nr. 33 (1978—79).

De av Stortinget vedtatte vilkår for A/S Nordkrafts tillatelse til å foreta erverv og regulering m. v. for utbygging av Sildvik kraftanlegg lyder:

1.

Konsesjonen gis for den tid leiekontrakten angående statens fall varer. Ved utløpet av konsesjonstiden tilfaller anleggene staten uten vederlag. Vilkårene for konsesjonen kan tas opp til alminnelig revisjon etter 50 år. Hvis vilkårene blir revidert, har konsesjonæren adgang til å frasi seg konsesjonen innen 3 måneder etter at han har fått underretning om de reviderte vilkår, jfr. konsesjonslovens § 4, 3. ledd, og vassdragsreguleringslovens § 10, post 2, siste ledd.

Dersom vannfall som ikke tilhører staten eller norske kommuner deltar i reguleringen eller blir medeiere i anlegget, gjelder konsesjonen for disses vedkommende maksimum 60 år fra konsesjonens datum.

Konsesjonen kan ikke overdras. De utførte regulerings- og overføringsanlegg eller andeler deri kan ikke avhendes, pantsettes eller gjøre til gjenstand for arrest eller utlegg uten i forbindelse med vannfall i samme vassdrag nedenfor anleggene.

Anleggene må ikke nedlegges uten statsmyndighetenes samtykke.

2.

Konsesjonæren skal betale en årlig avgift til staten av kr. 1,50 pr. nat.-hk, beregnet etter den gjennomsnittlige kraftmengde som de konsederte vannfallene etter den foretatte utbygging, regulering og overføring kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet og en årlig avgift til de fylkes-, herreds- og bykommuner som Kongen bestemmer av kr. 8 pr. nat.-hk, beregnet på samme måte.

Etter 10 år kan fastsettelsen av avgiften tas opp til ny prøvelse.

Plikten til å erlegge de ovenfor omhandlede avgifter inntrer etter hvert som vannkraften tas i bruk. Avgiftene har samme pantesikkerhet som skatter på fast eiendom og kan inndrives på samme måte som disse. Etter forfall svares 6 pst. rente.

Når konsesjon er gitt, plikter anleggenes eier å innbetale til Narvik kommune kr. 1 000 000 som skal avsettes til næringsfond for kommunen.

Konsesjonsavgiftsmidler og næringsfond danner ett og samme fond som etter nærmere bestemmelse av kommunestyret skal anvendes til fremme av næringslivet i kommunen. Vedtekter for fondene skal være undergitt godkjennelse av vedkommende departement.

3.

Nærmere bestemmelse om betaling av avgifter etter post 2 og kontroll med vannforbruket samt angående avgivelse av kraft, jfr. post 22 skal med bindende virkning for hvert enkelt tilfelle fastsettes av vedkommende departement.

4.

Arbeidet må påbegynnes innen en frist av 2 år fra konsesjonens datum og fullføres innen en ytterligere frist av 5 år. Under særlige omstendigheter kan fristene forlenges av Kongen.

I fristene medregnes ikke den tid som på grunn av overordentlige tildragelser (vis major), streik eller lockout har vært umulig å utnytte.

For hver dag noen av disse fristene oversittes uten tillatelse fra vedkommende departement, betaler konsesjonæren en mulkt til statskassen av kr. 100.

5.

Konsesjonæren skal ved bygging og drift av anleggene fortrinnsvis anvende norske varer, for så vidt disse kan fås like gode, tilstrekkelig hurtig, herunder forutsatt at det er utvist all mulig aktsomhet med hensyn til tiden for bestillingen — samt til en pris som ikke med mer enn 10 pst. overstiger den pris med tillagt toll, som de kan fås for fra utlandet. Er det adgang til å velge mellom forskjellige innenlandske tilbud, antas det tilbud som representerer det største innenlandske arbeid og produserte materiale, selv om dette tilbud er kostbarere, når bare ovennevnte prisforskjell — 10 pst. — i forhold til utenlandsk vare ikke derved overstiges. Toll og pristillegg tilsammen forutsettes dog ikke å skulle overstige 25 pst. av den utenlandske varepris (eksklusive toll). I tilfelle av tvist om dette, avgjøres spørsmålet av departementet.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknad om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

For overtredelse av bestemmelsene i denne post betaler konsesjonæren for hver gang etter avgjørelse av vedkommende departement en mulkt av inntil 15 pst. av verdien. Mulkten tilfaller statskassen.

6.

Forsikring tegnes fortrinnsvis i norske selskaper, hvis disse byr like fordelaktige betingelser som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse.

7.

Konsesjonæren er forpliktet til, når vedkommende departement forlanger det, på den måte og på de vilkår som departementet bestemmer, i anleggstiden helt eller delvis å dekke utgiftene til legehjelp for arbeiderne og funksjonærene ved anlegget og deres familier og til oppførelse eller utbygging av sykehus eller sykestue.

Det kan pålegges konsesjonæren, etter vedkommende departements nærmere bestemmelse, helt eller delvis å bære utgiftene til vedkommende kommunes alminnelige forebyggende helsetjeneste og alminnelige sosiale tiltak.

Hvis noen av arbeiderne eller funksjonærene omkommer ved arbeidsulykke i anleggstiden, kan konsesjonæren etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement pålegges å sikre eventuelle etterlatte en øyeblikkelig erstatning.

8.

Konsesjonæren er i nødvendig utstrekning forpliktet til på rimelige vilkår og uten beregning av noen fortjeneste å skaffe arbeiderne og funksjonærene og deres familier sunt og tilstrekkelig husrom etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement.

9.

Konsesjonæren plikter før arbeidet påbegynnes å sørge for midlertidig forsamlingslokale til bruk for arbeiderne og den øvrige befolkning som er knyttet til anleggene, eller hvis departementet måtte finne det mer hensiktsmessig og ikke vesentlig dyrere, å delta i oppføring, utbedring eller nedbetaling av permanent forsamlingslokale, f. eks. samfunnshus.

Konsesjonæren skal stille inntil kr. 50 000 til rådighet for allmendannende virksomhet og geistlig betjening etter Kirkedepartementets nærmere bestemmelse.

10.

Godkjenning av planer og tilsyn med utførelse og senere vedlikehold av anlegg og tiltak som omfattes av denne post er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Konsesjonæren plikter å legge fram for Vassdragsdirektoratet detaljerte planer med nødvendige opplysninger, beregninger og kostnadsoverslag for reguleringsanleggene og vassdragets utbygging. Arbeidet kan ikke settes igang før planene er godkjent. Anleggene skal utføres solid og skal til enhver tid holdes i full driftsmessig stand.

Innen en rimelig økonomisk ramme plikter konsesjonæren å planlegge, utføre og vedlikeholde hoved- og hjelpeanlegg slik at det landskapsarkitektoniske resultatet blir best mulig.

Kommunen skal ha anledning til å uttale seg om planene for anleggsveger, massetak og plassering av overskuddsmasser.

Konsesjonæren plikter å skaffe seg varig råderett over tipper og andre områder som trenges for å gjennomføre pålegg som blir gitt i forbindelse med denne post.

Konsesjonæren plikter å foreta en forsvarlig opprydding av anleggsområdene. Oppryddingen må være ferdig senest 2 år etter at vedkommende anlegg er satt i drift.

Hjelpeanlegg som forutsettes å bli permanente skal planlegges med dette for øye. Ansvar for hjelpeanlegg kan ikke overdras til andre uten departementets samtykke.

11.

Konsesjonæren plikter å erstatte utgiftene til vedlikehold og istandsetting av offentlige veger, bruer og kaier, hvis disse utgifter blir særlig øket ved anleggsarbeidet. I tvilstilfelle avgjøres spørsmålet om hvorvidt vilkårene for refusjonsplikten er til stede, samt erstatningens størrelse ved skjønn på konsesjonærens bekostning. Veger, bruer og kaier som konsesjonæren anlegger, skal kunne benyttes av allmennheten med mindre departementet treffer annen bestemmelse.

Anleggsvegen fra Katterat stasjon langs Hunddalselva til damstedet i Hunddalen skal så vidt mulig bygges på vestsiden av vassdraget. Denne vegen skal nedlegges etter anleggsperiodens slutt.

12.

I de deler av vassdragene hvor inngrepene medfører vesentlige endringer i vannføring eller vannstand, kan departementet pålegge konsesjonæren å bygge terskler (grunndammer), foreta elvekorreksjoner, opprenskninger m. v. for å redusere skadevirkninger. Tilsyn med utførelse og senere vedlikehold er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

Dersom inngrepene forårsaker erosjonsskader, fare for ras eller oversvømmelse, eller øker sannsynligheten for at slike skader vil inntreffe, kan departementet pålegge konsesjonæren å bekoste sikringsarbeider eller delta med en del av utgiftene forbundet med dette.

Konsesjonæren pålegges etter departementets nærmere bestemmelse ved hjelp av terskler eller andre tiltak å sikre Djevlepassmyra, Sørdalsmyra og Sildvikmyra som fortsatte våtmarksområder.

Konsesjonæren pålegges å sørge for at Rombakselva opprenskes og samles til ett løp.

Konsesjonæren skal stille midler til rådig-

het for utredning av en rammeplan for framtidig vannforsyning til Narvik kommune.

Konsesjonæren garanterer at Narvik kommune — ved behov — kan ta ut drikkevann fra den øvre del av nedbørfeltet inkludert Stublivatn, med magasin i Stublivatn.

13.

Neddemmede områder skal ryddes for trær og busker på en tilfredsstillende måte. Generelt gjelder at stubbene skal bli så korte som praktisk mulig. Ryddingen må utføres på snøbar mark. Avfallet fjernes eller brennes.

Dersom intet annet blir pålagt konsesjonæren skal reguleringssonen holdes fri for trær og busker som er over 1,5 m høye, eller har over 5 cm stammediameter målt 25 cm fra bakken. Gjenstående stubber skal være maksimalt 25 cm lange. I rimelig grad kan departementet pålegge ytterligere rydding.

Dersom vegetasjon over HRV dør som følge av reguleringen, skal den ryddes etter de samme retningslinjene som ellers er angitt i denne posten.

Ryddingen av reguleringssonen skal være gjennomført senest 2 år etter første neddemming og bør så vidt mulig unngås lagt til yngletiden for viltet i området.

Tilsyn med overholdelsen av bestemmelsene i denne post er tillagt Vassdragsdirektoratet. Utgiftene forbundet med dette dekkes av konsesjonæren.

14.

Konsesjonæren plikter i den utstrekning det kan skje uten urimelige ulemper eller utgifter å unngå ødeleggelser av naturforekomster og områder, når dette er ønskelig av vitenskapelige eller historiske grunner, eller på grunn av områdets naturskjønnhet eller egenart. Så fremt slike ødeleggelser ikke kan unngås, skal Statens naturvernråd underrettes i god tid på forhånd.

Konsesjonæren skal videre i god tid på forhånd undersøke om faste fortidsminner som er fredet i henhold til lov av 29. juni 1951 nr. 3, eller andre kulturhistoriske lokaliteter blir berørt, og i tilfelle straks gi melding om dette til vedkommende museum. Viser det seg først mens arbeidet er igang at det kan virke inn på fortidsminne som ikke har vært kjent, skal melding som nevnt i foregående ledd sendes med en gang og arbeidet stanses.

Om bestemmelsene i denne post gis vedkommende ingeniører eller arbeidsledere nødvendig underretning.

15.

Vannslippingen skal foregå, overensstemmende med et manøvreringsreglement som Kongen på forhånd fastsetter.

Viser det seg at slippingen etter dette reglement medfører skadelige virkninger av omfang for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann, fastsette de endringer i reglementet som finnes nødvendige.

En norsk statsborger som vedkommende departement godtar, skal forestå manøvreringen. Ekspropriasjonsskjønn kan ikke påbegynnes før reglementet er fastsatt.

For så vidt vannslipping foregår i strid med reglement, kan konsesjonæren pålegges en tvangsmulkt til staten av inntil kr. 10 000 for hver gang etter departementets nærmere bestemmelse.

16.

Anleggenes eier skal etter nærmere bestemmelse av departementet utføre de hydrologiske observasjoner som i det offentliges interesse finnes påkrevet, og stille det innvunne materiale til disposisjon for det offentlige.

De tillatte reguleringsgrenser betegnes ved faste og tydelige vannstandsmerker som det offentlige godkjenner.

Kopier av alle kart som konsesjonæren måtte la oppta i anledning av anleggene, skal sendes Norges Geografiske Oppmåling med opplysning om hvordan målingene er utført.

17.

I.

Konsesjonæren plikter å påse at han selv, hans kontraktører og andre som har med anleggsvirksomheten og kraftverksdriften å gjøre, tar de nødvendige hensyn for å forebygge skader på vilt- og fiskebestanden som berøres av utbyggingene, reguleringer og overføringer, og den øvrige drift av anleggene.

Herunder skal konsesjonæren i rimelig grad forebygge fare for tilslamming og annen forurensning av vassdragene og deres nedbørsfelt.

II.

Konsesjonæren plikter etter nærmere bestemmelse av vedkommende departement eller den dette bemyndiger —

a. å sette ut yngel og/eller settefisk (herunder også smolt og annen flerårig fisk av det antall, de arter og stammer, den størrelse og kvalitet, og på den tid, sted og måte som måtte fastsettes, og dekke alle utgifter forbundet med fangst av stamfisk, klekking, fôring og transport av den fisk som skal settes ut.
b. å bekoste vilt- og fiskeribiologiske undersøkelser, herunder langtidsundersøkelser, og å delta i fellesfinansiering av større bio-

logiske undersøkelser som omfatter de populasjoner som berøres av utbyggingen.

c. å foreta korreksjoner av elveleier for å avhjelpe skadevirkninger av redusert vannføring, herunder også bygging av fisketrapper. Eventuelle fisketrapper skal utstyres med fiskefeller. Trappene skal planlegges i samråd med Direktoratet for vilt og ferskvannsfisk. (DVF.)
d. å foreta utfiskinger (uttynninger).
e. å bekoste forsterket jakt- og fiskeoppsyn i anleggsperioden.

III.

Dersom det som følge av utbyggingen oppstår uforutsette skader som berører vilt- og fiskebestandene i området, tilpliktes konsesjonæren å bekoste tiltak som DVF bestemmer dersom utgiftene til dette står i rimelig forhold til det som oppnås.

IV.

Alle utgifter forbundet med nødvendig kontroll og tilsyn med overholdelsen av ovennevnte vilkår eller pålegg gitt med hjemmel i disse vilkår dekkes av konsesjonæren.

18.

I den utstrekning vedkommende departement finner det påkrevet, plikter anleggenes eier av hensyn til reindriften å bekoste:

a) bygging av bruer og gjerder, herunder sperregjerder,
b) oppføring/eventuelt flytting av reinvokterhytter,
c) andre tiltak for å redusere skader og ulemper for reindriften, f. eks. sperreanordning for å hindre rein i å komme inn i tunnelinntakene.
d) Rydding av nye flyttveger.

19.

Konsesjonæren plikter å innbetale til lappefogden i Nordland et årlig beløp fastsatt av skjønnet til fremme av reindriften i det reinbeitedistrikt som blir berørt av reguleringen. Midlene disponeres av lappefogden i samsvar med planer som han utarbeider i samråd med distriktsformannen i det berørte reinbeitedistrikt. Planene skal godkjennes av vedkommende departement.

Etter 10 år kan konsesjonsmyndighetene ta fastsettelsen av det årlige beløp opp til ny prøvelse.

20.

Ved reguleringsanleggene skal det tillates truffet militære foranstaltninger for sprenging i krigstilfelle uten at konsesjonæren har krav på godtgjørelse eller erstatning for de herav følgende ulemper eller innskrenkinger med hensyn til anleggene eller deres benyttelse. Konsesjonæren må uten godtgjørelse finne seg i den bruk av anleggene som skjer i krigsøyemed.

21.

Konsesjonæren plikter å innbetale til Narvik kommune et årlig beløp på kr. 200 000 som skal nyttes til tiltak som angår fiske-, fritids- og rekreasjonsmuligheter innenfor Narvik kommune. Nærmere retningslinjer for bruk av avsetningen fastsettes av kommunestyret. Retningslinjene skal være undergitt godkjennelse av vedkommende departement.

Etter 10 år kan konsesjonsmyndighetene ta fastsettelsen av det årlige beløp opp til ny prøvelse.

22.

Konsesjonæren plikter å avgi inntil 10 pst. av den gjennomsnittlige kraftmengde som vannfallet etter den foretatte utbygging, regulering og overføring kan frembringe med den påregnelige vannføring år om annet til den kommune hvor kraftanlegget er beliggende eller andre kommuner, derunder også fylkeskommuner.

Fordeling av kraften bestemmes av vedkommende regjeringsdepartement. Staten forbeholdes rett til å erholde inntil 5 pst. av kraften.

Pålegget om avgivelse av kraft kan etter begjæring av en interessert tas opp til ny avgjørelse etter 30 år.

Kraften kan kreves avgitt med en brukstid ned til 5 000 brukstimer årlig. Kraften avgis i den form hvori den produseres.

Elektrisk kraft uttas etter departementets bestemmelse i kraftstasjonen eller fra fjernledningene eller fra ledningsnettet, hva enten ledningene tilhører reguleringsanleggenes eier eller andre. Forårsaker kraftens uttakelse av ledningene økede utgifter, bæres disse av den som uttar kraften, enten denne er staten eller en kommune. Avbrytelse eller innskrenkning av leveringene som ikke skyldes vis major, streik eller lockout, må ikke skje uten departementets samtykke.

Kraften skal leveres til vanlig pris i vedkommende forsynings- eller samkjøringsområde. Dersom det ikke er mulig å påvise noen slik pris, skal kraften leveres til selvkostende. Hvis den pris som således skal legges til grunn blir uforholdsmessig høy, fordi bare en mindre del av den kraft vannfallene kan gi er tatt i bruk, skal kraften leveres til rimelig pris.

Uenighet om prisen avgjøres av vedkommende departement.

Eieren har rett til å forlange et varsel av 1 år for hver gang kraft uttas. Samtidig som uttak varsles kan forlanges oppgitt den brukstid som ønskes benyttet og dennes fordeling over året. Tvist om fordelingen avgjøres av departementet. Oppsigelse av konsesjonskraft kan skje med 2 års varsel. Oppsagt kraft kan ikke senere forlanges avgitt.

Eventuell avgivelse av overskytende kraftmengder i henhold til endret pålegg etter 2. ledd kan bare kreves etter hvert som kraft blir ledig.

Unnlater konsesjonæren å levere kraft som er betinget i denne post uten at vis major, streik eller locout hindrer leveransen, plikter han etter departementets bestemmelse å betale en mulkt til statskassen av kr. 2 pr. dag for hver kW som urettelig ikke er levert. Det offentlige skal være berettiget til etter departementets bestemmelse å overta driften av anleggene for eierens regning og risiko så vidt nødvendig til levering av den betingede kraft.

23.

Konsesjonæren underkaster seg de bestemmelser som til enhver tid måtte bli truffet av vedkommende departement til kontroll med overholdelsen av de oppstilte betingelser.

De med kontrollen forbundne utgifter erstattes det offentlige av konsesjonæren etter vedkommende departements nærmere fastsatte regler.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av postene 2, 4, 15, 22 og 23, første eller annet ledd, kan medføre at konsesjonen trekkes tilbake i samsvar med bestemmelsene i ervervslovens § 26 og vassdragsreguleringslovens § 12, post 17.

For overtredelse av de i konsesjonen inntatte bestemmelser påløper en tvangsmulkt på kr. 1 000 pr. dag eller kr. 5 000 for hver overtredelse, såfremt det ikke er fastsatt annen straff for overtredelse av vilkåret. Mulkten kan inndrives ved utpanting.

24.

1. Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelse å betale merkostnader forbundet med at det kan stilles skjerpede rensekrav til kloakkavløpet fra nåværende og framtidig bebyggelse som følge av reguleringen og/eller fastsettes kortere gjennomføringsfrist og/eller mer omfattende kloakktilknytting for den berørte bebyggelse enn det som ville ha blitt fastsatt uten at vedkommende regulering blir gjennomført.
2. Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelser å la utføre eller bekoste andre tiltak for å avhjelpe forurensningsvirkninger som står i forbindelse med utbyggingen.
3. Konsesjonæren tilpliktes å informere SFT og Bergmesteren i Nordlandske bergdistrikt om funn av kis under utbyggingsarbeidene.
4. Konsesjonæren tilpliktes etter vedkommende departements nærmere bestemmelser å betale helt eller delvis overvåkingsundersøkelser i de berørte vassdrag.
5. Konsesjonæren tilpliktes å betale kostnadene til ny, eventuell endret vannforsyning som følge av reguleringen for alle som blir berørt. I mangel på minnelig overenskomst avgjøres spørsmålet om bidrag av skjønnet.

25.

Konsesjonen skal tinglyses i de tinglag hvor anleggene er beliggende. Vedkommende departement kan bestemme at et utdrag av konsesjonen skal tinglyses som heftelse på de eiendommer eller bruk i vassdraget for hvilke reguleringene og overføringene kan medføre forpliktelser.

Det av Stortinget vedtatte manøvreringsreglement for Sildvik kraftverk lyder:

1.

A. *Regulering/Inntaksmagasin.*

	Nat. vst.	Reg.grenser Øvre	Nedre	Reg.-høyde m
Sildvikvatn	654,30	680,0	620,0	60,0

Høydene refererer seg til NVE's vassdragsnivellement nr. 505 (Sildvikelva). Dammen utføres med faste overløp og vannstanden i Sildvikvatn kan derfor stige noe over øvre reguleringsgrense under flom.

Reguleringsgrensene skal betegnes med faste og tydelige vannstandsmerker.

B. *Overføringer.*

a) Avløpet fra Stubsvatn (7,13 km²) og en navnløs bekk (1,10 km²) ca. 700 m nord for Stubsvatn, en bekk til Langvatn (3,03 km²) og en bekk til Rombakbotn (1,10 km²) overføres ved en tunnel — «Takrenne Vest» — fra Stubsvatn til kraftverkets fordelingsbasseng ca. 2 km vest for Sildvikvatn.

b) Avløpet fra Hunddalselva (35,70 km²) som fortsetter i Rombakselva overføres ved en tunnel til Sildvikvatn.

c) Avløpet fra Oallajokka (23,80 km²) og bekken fra Daskojavre (10,28 km²) overføres ved tunnel — «Takrenne Øst» — til Hunddalselva og derfra videre ved den under b) nevnte tunnel til Sildvikvatn.

d) Avløpet fra Øvre Sildvikvatn overføres v/kanal direkte til Sildvikvatn.

2.

Det skal slippes en minstevannføring på 100 l/sek. hele året fra dammen i Hunddalen til Hunddalselva.

3.

Ved manøvreringen skal has for øye at vassdragets flomvannføring så vidt mulig ikke økes. For øvrig kan tappingen skje etter Sildvik kraftverks behov.

4.

Det skal påses at flomløp og tappeløp ikke hindres av is eller lignende samt at reguleringsanleggene til enhver tid er i god stand. Det føres protokoll over manøvreringen og avleste vannstander samt observeres og noteres om det forlanges, nedbørmengder, temperatur, snødybder m. v. Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen kan forlange å få tilsendt utskrift av protokollen som regulanten plikter å oppbevare så lenge reguleringen består.

5.

Til å forestå manøvreringen antas en norsk statsborger som godtas av vedkommende departement. Hovedstyret for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen kan bestemme hvor damvokteren skal bo, og at han skal ha telefon i sin bolig.

6.

Mulig tvist om forståelse av dette reglement avgjøres med bindende virkning av departementet.

7.

Viser det seg at vannslippingen etter reglementet medfører skadelige virkninger for allmenne interesser, kan Kongen uten erstatning til konsesjonæren, men med plikt for denne til å erstatte mulige skadevirkninger for tredjemann fastsette de endringer i reglement som finnes nødvendig.

Endringer i reglement kan bare foretas etter at de interesserte har hatt anledning til å uttale seg.

Departementet skal bemerke:

Departementet vil tilrå at A/S Nordkraft gis tillatelse til erverv og regulering m. v. for utbygging av Sildvik kraftanlegg på de vilkår og med det manøvreringsreglement som fremgår av Stortingets vedtak. I tillatelsen inngår også nødvendig tillatelse etter vannvernlovens § 10, jfr. § 4.

Industrikomitéen viser til brev av 20. november 1978 fra A/S Nordkraft, hvor det blir opplyst at på grunn av vanskelige geologiske forhold vil planene med en dam i Hunddalen bli sløyfet. I stedet vil «Takrenne Øst» bli ført i tunnel under Hunddalselva. Denne vil så bli sluppet ned i tunnelen. Det vil videre bli bygget en terskel over elveløpet, og i terskelen vil det bli bygget en gjennomslippsanordning for inntil 100 l/sek.

Industrikomitéen forutsetter at nødvendige tiltak blir truffet slik at skadene/ulempene for reindriften blir minst mulig, jfr. konsesjonsvilkårenes post 18.

Komitéen viser til at det vil bli avsatt et årlig beløp på kr. 200 000 til tiltak som angår fiske-, fritids- og rekreasjonsmuligheter, jfr. konsesjonsvilkårenes post 21. Komitéen er enig i dette, men understreker at det årlige beløp også bør kunne nyttes i noe videre forstand, bl. a. også til ekskursjonssted for skolene i området. Komitéen ber om at noe av dette beløp benyttes til et slikt utvidet formål innenfor den ramme på kr. 200 000 årlig som forutsettes avsatt. Komitéen forutsetter at første utbetaling skjer straks konsesjonen er gitt.

Videre understreker komitéen viktigheten av at anleggsveien fra Katterat til damstedet blir bygd på vestsiden av vassdraget slik at en unngår inngrep i våtmarksområdene i Sørdalen.

Komitéen viser videre til kommunens krav om fremføring av vei videre fra kraftstasjonen og langs fjorden til Indre Sildvik. Komitéen er enig i at dette krav må avslås, men understreker at den forstår den betydning det vil kunne ha for kommunen å få ført veien helt frem til Indre Sildvik, og foreslår derfor at utbyggeren og kommunen tar kontakt med hverandre for om mulig å finne en løsning på veispørsmålet.

Departementet forutsetter at det er bemyndiget til å samtykke i mindre planendringer og til å foreta de endringer i manøvreringsreglementet som måtte nødvendiggjøres av slike planendringer.

Olje- og energidepartementet

tilrår:

1) I medhold av vassdragsreguleringsloven av 14. desember 1917 og lov om konsesjon for vannfall, bergverk og annen fast eiendom m. v. av 14. desember 1917, gis A/S

Nordkraft tillatelse til erverv og regulering m. v. for utbygging av Sildvik kraftanlegg i samsvar med Olje- og energidepartementets foredrag av 8. desember 1978.

2) Det fastsettes manøvreringsreglement for reguleringen i samsvar med det i ovennevnte foredrag inntatt utkast.

3) I medhold av lov om vassdragene av 15. mars 1940 §§ 62 og 148, gis A/S Nordkraft tillatelse til å ekspropriere eventuelle privateide fallrettigheter samt nødvendige grunnarealer og rettigheter for utbyggingen.

20. Årdal og Sunndal Verk A/S.

(Konsesjon på kraftleie av inntil 85 MW/625 GWh pr. år fastkraft og inntil 40 MW/275 GWh ikke-garantert kraft fra statskraftverkene til selskapets anlegg i Årdal.

Kongelig resolusjon av 8. desember 1978.

Bedriften søker om konsesjon på leie av inntil 85 MW/625 GWh fastkraft og inntil 40 MW/275 GWh ikke-garantert kraft fra Statskraftverkene. Av dette kvantum er 575 GW konvertumet skal brukes til Årdal verk, som i samsvar med St. prp. nr. 87 for 1975—76 er modernisert.

Stortinget har samtykket i kraftleveringen. Det vises til St. prp. nr. 87 for 1975—76 Om modernisering av Årdal verk og St. prp. nr. 165 s. å. Om kraftleiekontrakter til kraftkrevende industri.

Tilrådingen er i samsvar med NVE's innstilling, og konsesjonen foreslås gitt på vanlige vilkår.

Årdal og Sunndal Verk A/S har i brev av 22. desember 1977 søkt om konsesjon på leie av 85 MW/625 GWh pr. år fastkraft og 40 MW/275 GWh pr. år ikke-garantert kraft fra Statskraftverkene.

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har i brev av 15. juni 1978 avgitt følgende uttalelse:

1. *Innledning.*

Årdal og Sunndal Verk A/S har fra tidligere 5 kraftleiekonsesjoner, gitt ved:

1.1. Kongelig resolusjon av 29. januar 1960 for leie av inntil 113 MW/900 GWh pr. år fra Aura Kraftverk (Statskraftverkene) til drift av aluminiumverket på Sunndalsøra.

1.2. Kronprinsregentens resolusjon av 17. september 1971 for leie av:

1.2.1 ytterligere inntil 43 MW/350 GWh pr. år og 100 MW/770 GWh pr. år fra Statskraftverkene til aluminiumverket på Sunndalsøra,

1.2.2 inntil 37,5 MW/300 GWh pr. år garantert kraft og 275 GWh pr. år ikke garantert kraft fra Statskraftverkene til drift av aluminiumverket på Årdal,

1.2.3 inntil 14 MW/84 GWh pr. år fra Statskraftverkene til drift av anlegget i Høyanger.

1.3. Industridepartementets brev av 25. november 1971 for leie av inntil 3000 kW/15 GWh pr. år fra L/L Sognekraft til drift av bedriften i Vik kommune.

Tillatelsene er tidsbegrenset slik:

Pkt.	1.1	1. juli 2006.
»	1.2.1	29. februar 2004.
»	1.2.2	31. desember 1975.
»	1.2.3	1. juli 1979.
»	1.3	1. januar 1980.

2. *Søknaden.*

Søknaden fra ÅSV av 22. desember 1977 gjelder konsesjon på leie av inntil 85 MW/625 GWh pr. år fastkraft og 40 MW/275 GWh pr. år ikke-garantert kraft fra Statskraftverkene til selskapets anlegg i Årdal og lyder:

«Ved Kronprinsregentens resolusjon av 17. september 1971 ble vårt selskap meddelt konsesjon til blant annet:

«å leie fra statskraftverkene ytterligere inntil 37,5 MW (timemiddel) og 300 GWh pr. driftsår som garantert kraft og dessuten 275 GWh pr. driftsår som ikke garantert kraft til drift av aluminiumsverket i Årdal,» på nærmere angitte vilkår.

Ifølge vilkårenes punkt 1 gjaldt konsesjonen kun i 5 år til 31. desember 1975 i samsvar med varigheten av den midlertidige kraftleiekontrakt med Statskraftverkene av 20. mars 1961.

I henhold til St. prp. nr. 87 (1975—76) om modernisering av Årdal Verk samtykket Stortinget i møte 1. april 1976 i at det ble inngått en langsiktig kraftleiekontrakt mellom Statskraftverkene og vårt selskap i samsvar med fremlagt utkast til avtale.

Den nye kontrakt som ble undertegnet av partene 26. november 1976 omfatter levering av 900 GWh, hvorav 625 GWh er fastkraft og 275 GWh som ikke-garantert kraft. Av dette kvantum var 575 GWh konvertering av tidligere kraftkontrakt.

Kopi av kontrakten av 26. november 1976 vedlegges.

Ifølge denne kontrakt er kraftleveringen forutsatt å begynne 1. januar 1978. Til orientering bemerkes at det i perioden etter utløpet av den midlertidige kontrakt (31. desember 1975) på grunn av ombyggingsarbeider ikke har foreligget behov for forlengelse av den midlertidige kraftlevering.

I henhold til § 23 i lov av 14. desember 1917 nr. 16 tillater vi oss med dette å søke konsesjon til å erverve den nevnte energimengde på i det vesentlige samme vilkår som for den

midlertidige konsesjon. Vi tør be om å bli forelagt eventuelle endringsforslag som måtte være aktuelle.

Vårt selskaps styre har sitt sete i Norge og styrets flertall består av norske statsborgere. Erklæring fra styret ifølge konsesjonslovens § 24 vil bli forelagt for underskrift i styremøte 19. januar 1978, og vil deretter bli ettersendt.»

3. *Kraftleiekontrakten.*

I samsvar med St. prp. nr. 87 for 1975—76 og nr. 165 for 1975—76 er det den 26. november 1976 inngått kraftleiekontrakt mellom NVE-Statskraftverkene (selgeren) og ÅSV (kjøperen).

Ifølge kontrakten forplikter selgeren seg t. o. m. 1. januar 1978 til å pr. driftsår stille til disposisjon 85 MW/625 GWh fastkraft og inntil 40 MW/275 GWh ikke-garantert kraft.

Kraften skal leveres ved Leirdøla ved 275 kV nominell spenning hvor selgeren setter opp kWh-måler(e) med 1-times registrerperiode samt registrerende MW-MVAr metere.

For fastkraftleveringen skal kjøperen betale 6 øre/kWh (basispris 1. januar 1976) + 9 pst. overføringstillegg og for den ikkegaranterte kraft 75 pst. av basisprisen. I tillegg kommer overføringstillegg med samme takst i øre/kWh som for fastkraften til enhver tid.

Prisen reguleres hvert år pr. 1. januar med engros-prisindeksen på basis av gjennomsnittsindeksen for 1975.

Uttak av overforbruk skal betales etter spesielt avtalt pris.

Kontrakten gjelder til 31. desember 1995, dog ikke utover konsesjonstiden.

4. *Avgitte uttalelser.*

4.1. Årdal kommunestyre har i møte 9. mars 1978 enstemmig vedtatt en anbefaling om at konsesjon blir gitt.

4.2. Sogn og Fjordane fylkeskommune, fylkesutvalget har i møte 5. april 1978 vært enig om å anbefale den omsøkte kraftleiekonsesjon.

4.3. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane har i sitt brev av 19. april 1978 ingen merknader og anbefaler at søknaden blir imøtekommen.

5. *NVE's uttalelse.*

Som nevnt i innledningen fikk ÅSV ved Kronprinsregentens resolusjon av 17. september 1971 bl. a. tillatelse til å leie inntil 37,5 MW/300 GWh pr. år fastkraft og 275 GWh pr. år ikke-garantert kraft fra Statskraftverkene til drift av selskapets aluminiumverk i Årdal kommune. Tillatelsen er gitt med en tidsbegrensning til 31. desember 1975.

Tillatelsen er gitt med vilkår om at det med hensyn til styre og kapital m. v. skal bestemmelsene i pkt. 1—3 i de konsesjonsvilkår som ble fastsatt ved kongelig resolusjon av 11. desember 1970 om konsesjon til Alcan m. fl. gjelde tilsvarende.

Tillatelsen er dessuten gitt med vilkår om en årlig avgift til staten av kr. 2,— pr. kW av den kraft som nyttes, beregnet etter formelen: kWh/8760 = kW.

Konsesjonsavgiften er betalt til og med for 1975 og utgjorde for 1975 kr. 99 352,—.

Søknaden av 22. desember 1977 fra ÅSV gjelder tillatelse til å leie pr. driftsår inntil 85 MW/625 GWh fastkraft og inntil 40 MW/275 GWh ikke-garantert kraft fra Statskraftverkene. Energikvantumet skal brukes til Årdal Verk, som i samsvar med St. prp. nr. 87 for 1975—76 er modernisert, kfr. dessuten St. prp. nr. 165 for 1975—76.

NVE har for sin del ikke noe å bemerke til søknaden og vil anbefale at ÅSV gis den omsøkte tillatelse.

Tillatelsen foreslås gitt med vilkår om at styrets flertall, herunder formannen, skal være norske statsborgere og om en årlig avgift til staten av kr. 2,— pr. kW av den kraft som gjennomsnittlig nyttes, beregnet etter formelen: kWh/8760 = kW.

Tillatelsen foreslås gitt med den samme tidsbegrensning som kraftleiekontrakten, nemlig 31. desember 1995.

Vilkåre om at det med hensyn til styre og kapital m. v., skal bestemmelsen i pkt. 1—3 i de konsesjonsvilkår som ble fastsatt ved kongelig resolusjon av 11. desember 1970 om konsesjon til Alcan m. fl., gjelde tilsvarende, er ikke tatt med i forslaget. NVE går ut fra at Olje- og energidepartementet nærmere vurderer behovet av et slikt vilkår.

Industridepartementet har i brev av 21. juli 1978 avgitt følgende uttalelse:

Årdal og Sunndal Verk A/S. Søknad om konsesjon på kraftleie fra Statskraftverkene til drift av anlegget i Årdal.

Årdal og Sunndal Verk A/S har nå fullført ombyggingen av elektrolyseovnene i hall ÅIIC i Årdal. Produksjonen av aluminium i ovnene er i samsvar med planen påbegynt.

Kraftdekningen og finansieringen av ombyggingen ble behandlet i St. prp. nr. 87 (1975—76) og godkjent av Stortinget i 1976. Den kraftleiekontrakt ÅSV nå søker konsesjon for er i samsvar med kontraktutkastet i nevnte stortingsproposisjon.

Industridepartementet har ingen innvendinger mot at ÅSV gis konsesjon på leie av de omsøkte 625 GWh/år fastkraft og 275 GWh/år ikkegarantert kraft.

Søknadene fra Årdal og Sunndal Verk A/S gjelder konsesjon på leie av inntil 85 MW/ 625 GWh pr. år fastkraft og 40 MW/275 GWh pr. år ikke garantert kraft fra Statskraftverkene til selskapets anlegg i Årdal.

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har i brev av 15. juni 1978 gitt en oversikt over Årdal og Sunndal Verk A/S sine kraftleiekonsesjoner, jfr. side 2 ovenfor.

Ved Kronprinsregentens resolusjon av 17. september 1971 fikk bedriften konsesjon på å leie ytterligere inntil 37,5 MW/300 GWh pr. driftsår som garantert kraft og dessuten 275 GWh pr. driftsår som ikke-garantert kraft fra Statskraftverkene til drift av aluminiumsverket i Årdal. Konsesjonen gjaldt kun i 5 år til 31. desember 1975 i samsvar med varigheten av den midlertidige kraftleiekontrakten med Statskraftverkene av 20. mars 1961.

På grunn av ombyggingsarbeid ved Årdal Verk 1976—77 har det ikke før nå vært behov for forlengelse av den nevnte konsesjon. Den nye kraftleiekontrakt er inngått 26. november 1976 og gjelder inntil 31. desember 1995. En kraftmengde på 575 GWh er konvertering av den tidligere kraftleiekontrakt, mens 325 GWh utgjør ny kraft. Kraften skal brukes til aluminiumsproduksjon ved Årdal Verk, som er modernisert i samsvar med St. prp. nr. 87 for 1975—76 om modernisering av bedriften. Produksjonen er påbegynt etter planen.

Stortinget har samtykket i kraftleveringen i forbindelse med behandlingen av St. prp. nr. 87 jfr. Innst. S. nr. 212 for 1975—76. Priser og andre vilkår i kraftleiekontrakten er i samsvar med St. prp. nr. 165 for 1975—76 om pris og andre vilkår for Statskraftverkenes levering av kraft til kraftkrevende industrier.

Årdal kommunestyre, Sogn og Fjordane fylkeskommune og fylkesmannen i Sogn og Fjordane har anbefalt at søknaden blir imøtekommet.

I brev av 19. januar 1977 erklærer styret i Årdal og Sunndal Verk A/S at Styret har sitt sete i Norge og at flertallet av Styrets medlemmer er norske statsborgere. I tillegg erklærer Styret at ingen avtale foreligger siktende til å overdekke det vesentlige forhold med hensyn til selskapets bestyrelse, jfr. ervervslovens § 24,2.

Konsesjon anbefales gitt til 1995 på vilkår av bl. a. at Styrets flertall, herunder formannen, er norske statsborgere og om en årlig avgift til staten på kr. 2,— pr. kW av den kraft som gjennomsnittlig nyttes.

Departementet vil i tilslutning til NVE anbefale at Årdal og Sunndal Verk A/S gis konsesjon på følgende vilkår:

1. *Leietid.*

Konsesjonen gjelder så lenge kraftleieforholdet med Statskraftverkene måtte bestå, dog ikke lenger enn til 31. desember 1995.

2. *Styre.*

Selskapet skal ha sitt sete her i riket. Styrets flertall, herunder formannen, skal til enhver tid være norske statsborgere.

3. *Overdragelse av energi.*

Den kjøpte energi kan ikke overdras videre uten samtykke av Olje- og energidepartementet.

Handler selskapet mot denne bestemmelse, skal det for hver gang svare en løpende mulkt på opptil kr. 1,— en krone — pr. kW pr. døgn etter nærmere bestemmelse av departementet.

4. *Konsesjon etter lov om rettshøve mellom grannar av 16. juni 1961.*

Dersom selskapet bruker energien til å drive slik virksomhet som omfattes av grannelovens § 19, må det foreligge tillatelse fra Miljøvernmyndighetene. Ny tillatelse er nødvendig dersom kraftleiekonsesjonen medfører at et tidligere utslipp økes vesentlig, at ulempene for omgivelsene av andre grunner blir vesentlig større enn tidligere, eller søknadsplikt følger av forurensningslovgivningen til enhver tid. Søknad om slik tillatelse skal sendes Statens forurensningstilsyn/Røykskaderådet.

5. *Norsk arbeid og materiell.*

For så vidt angår anskaffelse av det til kraftens utnyttelse nødvendige elektriske materiell, maskiner m. v. skal norsk vare fortrinnsvis brukes såfremt den er like så god som den utenlandske, kan skaffes tidsnok (det forutsettes da at den blir tinget i tide) og prisen på den ikke ligger mer enn 10 prosent over prisen på den utenlandske vare inklusive toll. Forutsetningen er dog at toll og prisforskjell tilsammen ikke skal overstige 25 prosent av prisen på den utenlandske vare (eksklusive toll). Når det gjelder valg mellom innenlandske tilbud, skal det tilbud velges som representerer mest norsk arbeid og den største innenlandske produksjon av råvarer og halvfabrikata, selv om dette tilbud er dyrere, når det bare ikke ligger over den prisgrense som gjelder i forhold til utenlandsk vare.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknaden om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

Ved overtredelse av bestemmelsene om bruk av norske varer kan vedkommende departement for hver gang ilegge konsesjonæren en bot til statskassen på inntil 15 — femten prosent av den verdi som varen har.

Det forutsettes at konsesjonæren på alle måter søker å lette innkjøp av innenlandsk materiell f. eks. ved å dele opp ordrene når det er høve til det og ved lempninger med omsyn til leveringstid og andre vilkår.

Når det gjelder innkjøp for over 5 000 kroner av en vare som også blir laget her i landet, må anbudsinnbydelse sendes ut dersom det skal innhentes tilbud fra utlandet. I anbudsvilkårene skal det kreves at det i tilbud om norske varer må opplyses om det er brukt utenlandske råvarer eller halvfabrikata til fremstillingen av varene og eventuelt i hvor stor monn dette er gjort. Alle tilbud skal åpnes samtidig og det må settes opp protokoll over forretningen. Blir det tinget for over 5 000 kroner av en vare som er laget i utlandet, skal det straks sendes melding til vedkommende departement om det med alle de opplysninger som en må ha for å kunne avgjøre om konsesjonsvilkårene er fulgt. Når departementet finner grunn til det, kan det kreve opplyst på forhånd om konsesjonæren akter å kjøpe varer fra utlandet.

6. *Trygd.*

Trygd skal fortrinnsvis tas i norske selskaper, hvis disse byr like så gode vilkår som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse når særlige hensyn foreligger.

7. *Avgift.*

Av den kraft som gjennomsnittlig nyttes, erlegges til staten en årlig avgift av kr. 2,— pr. kW, beregnet etter formelen: kWh/8760 = kW.

Avgiften forfaller til betaling ved hvert års utgang. Erlegges den ikke til forfallstid, svares deretter 6 pst. årlig rente. De nærmere bestemmelser om avgiftens beregning og erleggelse fastsettes av vedkommende departement.

8. *Kontroll.*

Selskapet plikter å rette seg etter de bestemmelser som Olje- og energidepartementet måtte treffe til kontroll med at konsesjonsvilkårene blir holdt.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av selskapet etter nærmere bestemmelser av Olje- og energidepartementet.

9. *Overtredelse av konsesjonsvilkårene.*

For overtredelse av vilkårene fastsettes en løpende mulkt på kr. 2 000,— kroner to tusen — pr. dag.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av de vilkår som er fastsatt i postene 2 og 8 eller overskridelse av den maksimale effekt konsesjonen lyder på kan medføre at konsesjonen bortfaller, jfr. § 26, 2. ledd i lov nr. 16 av 14. desember 1917. Lovens §§ 31 og 32 kommer i så fall til anvendelse.

Det vises til vilkårenes post 4 om konsesjon etter lov om rettshøve mellom grannar av 16. juni 1961.

Kraftuttaket vil være undergitt de til enhver tid gjeldende rasjoneringsregler.

Den årlige avgift til staten som er fastsatt i vilkårenes post 7, bes innbetalt til hovedkassen for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Selskapet plikter innen 1. april hvert år å sende Olje- og energidepartementet oppgave pr. 31. desember året før vedrørende selskapets styre, aksjekapital m. v.

I forbindelse med eventuell omsetning av selskapets aksjer henleder man særlig oppmerksomheten på de bestemmelser om meldeplikt m. v. som ved endringslov av 19. juni 1969 er tatt inn i § 30 i konsesjonsloven av 14. desember 1917 — jfr. lovens § 34 første ledd — samt på bestemmelsen i første ledd § 37 a, hvoretter erverv av aksjer eller parter som medfører konsesjonsplikt etter § 35 eller § 37 i intet tilfelle er gyldig uten samtykke av selskapets styre. Olje- og energidepartementet forbeholder seg for øvrig rett til å treffe enhver bestemmelse som måtte anses påkrevd i anledning av konsesjonsvilkårenes post 8.

Kraftuttakene er undergitt de til enhver tid gjeldende rasjoneringsregler.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r :

I medhold av lov nr. 16 av 14. desember 1917, kap. IV gis Årdal og Sunndal Verk A/S konsesjon på leie av inntil 85 MW/625 GWh pr. år fastkraft og inntil 40 MW/275 GWh ikke-garantert kraft fra Statskraftverkene.

Konsesjonen gis på de vilkår som er foreslått i Olje- og energidepartementets foredrag av 1978.

21. Falconbridge Nikkelverk A/S.

Falconbridge Nikkelverk A/S gis

1. Konsesjon på leie av ytterligere inntil 7 MW Fra Kristiansand Elektrisitetsverk fra 1. juli 1981.
2. Fornyet konsesjon på leie av inntil 3,5 MW fra Kristiansand Elektrisitetsverk.

Kongelig resolusjon av 8. desember 1978.

Falconbridge Nikkelverk A/S har konsesjon på leie av inntil 47,5 MW fra Kristiansand Elektrisitetsverk. Bedriften søker nå om konsesjon på leie av ytterligere 7 MW fra Kristiansand Elektrisitetsverk med virkning fra 1. juli 1981. I tillegg søker bedriften om fornyet konsesjon på 3,5 MW gitt ved kongelig resolusjon 16. november 1973 som utgikk 1. juli 1978.

Kraftmengdene skal brukes til å opprettholde og øke bedriftens produksjon av nikkel, kobber og biprodukter.

Tilrådingen er i samsvar med NVE's innstilling og konsesjon foreslås gitt på vanlige vilkår.

I brev 8. juni 1978 søker Falconbridge Nikkelverk A/S på konsesjon på tilsammen inntil 10,5 MW fra Kristiansand Elektrisitetsverk.

Søknaden.

Søknaden lyder slik:

«Vi har 2 kontrakter med Kristiansands Elektrisitetsverk, som begge løper ut 1. juli 1978. Kontraktene gjelder henholdsvis 3 500 kW og 17 MW/100 GWh/år.

Det har vært ført forhandlinger med KEV om fornyelse av disse kontraktene, og følgende kontrakter er inngått:

17 MW kontrakt.

Denne er fornyet fram til 1. juli 1993. Priser og enkelte andre betingelser er korrigert. Den årlige energimengde er forandret fra 100 til 102 GWh/år. I tillegg er det avtalt å øke kraftuttaket til 24 MW—144 GWh/år fra 1. juli 1981.

3,5 MW kontrakt.

Denne er også fornyet fram til 1. juli 1993, og priser og betingelser er bragt i overensstemmelse med den sist inngåtte kontrakt med KEV av 18. juni 1975, kons. nr. 67292 av 29. juli 1975. For å forenkle avtaleverket med KEV er disse 2 kontraktene slått sammen til en kontrakt på 12 MW (8,5 + 3,5 MW) med utløpstid 1. juli 1993. Konsesjonen for 8,5 MW-kontrakten løper ut 1. juli 1983.

Vi går ut fra at konsesjonen for 17 MW kontrakt uten videre er gyldig fram til 1983. Vi søker da i tillegg om konsesjon på ytterligere 7 MW, 42 GWh fra 1. juli 1981, som angitt på samme kontrakt. Når det gjelder 3,5 MW kontrakten, ber vi om fornyet konsesjon på denne, da konsesjonen løper ut 1. juli 1978. Vi vedlegger kopier av de 2 nye kontraktene med KEV.

Vi gjør oppmerksom på at kontraktene, som er godkjent av begge parters styre, ennå ikke er behandlet av Kristiansand bystyre, men er godtatt av formannskapet.

Den angjeldende kraftmengde vil på samme måte som ved den utløpende konsesjon bli anvendt til å opprethold vår produksjon av nikkel, kobber og biprodukter. Fra 1981 regner vi med noe økning i vår metallproduksjon, slik at vi kan nyttiggjøre noe av den ledige kapasitet i anleggene som de siste års ombygninger av våre prosesser har medført.

Vi vedlegger også vedtekter for selskapet, samt kopi av årlig melding til Industridepartementet om styret og kapital i henhold til konsesjonslovgivningen.

Videre opplyses:

Styremedlemmer og varamenn er alle norske, med unntak av:

Mr. M. A. Cooper (styremedlem)

Mr. H. T. Berry (varamann)

som begge er kanadiske statsborgere.

Selskapet er et datterselskap av Falconbridge Nickel Mines Limited, Toronto, Canada, og eies fullt ut av dette.

Vi erklærer av de gitte opplysninger om styret etc. er korrekte og uttømmende, og at de dekker det reelle forhold.»

Avgitte uttalelser.

K r i s t i a n s a n d b y s t y r e har i møte 21. juni 1978 godtkjent fornyelsen av kontrakten.

V e s t a g d e r f y l k e s k o m m u n e har i brev 9. august 1978 til fylkesmannen i Vest-Agder vurdert kraftleiekontraktens virkning på elektrisitetsforbruket og kraft-balansen i distriktet fram til 1995. Vest-Agder fylkeskommune konkluderer med følgende: «Den omsøkte økning er ikke større enn det anses mulig å levere kraften. Vest-Agder fylkeskommune vil derfor anbefale at konsesjon blir gitt.»

Fylkesmannen i Vest-Agder har i brev 17. august 1978 ingen merknader til at konsesjon blir gitt.

Industridepartementet har i brev 25. juli 1978 avgitt følgende uttalelse:

Falconbridge Nikkelverk A/S.
Konsesjonssøknad av 8. juni 1978.

Det vises til Deres brev 23. juni 1978.

Falconbridge Nikkelverk A/S er et heleiet datterselskap av Falconbridge Nickel Mines Limited, Canada. Selskapets hovedprodukter er nikkel og kobber som raffineres elektrolytisk fra råmaterialer som skaffes til veie gjennom morselskapet.

Den internasjonale krise i stålindustrien har slått meget sterkt ut for produsentene av nikkel. Som en følge av redusert salg gjennom lengre tid har kapasitetsutnyttelsen ved Falconbridge vært lav og de økonomiske resultat svake. Markedssituasjonen er imidlertid nå i ferd med å bedre seg og det er håp om at kapasitetsutnyttelsen vil kunne økes neste år.

Industridepartementet antar markedsforholdene på litt sikt vil kunne bedre seg såpass at det vil være behov for all den kraft selskapet har kontrakt på. En har derfor ingen innvendinger mot at det gis konsesjon på de kontrakter som gjelder fornyelse av eksisterende kraftleieforhold.

Med hensyn til søknaden om konsesjon på leie av ytterligere 42 GWh/år fra 1. juli 1981 skal en bemerke:

For å imøtekomme pålegg fra offentlige myndigheter m. h. t. arbeidsmiljø og ytre miljø har Falconbridge de senere år måttet foreta betydelige investeringer. Omleggingen av en meget miljøbelastende prosess har resultert i at kapasiteten i elektrolyseavdelingen kan økes uten å forandre eksisterende utstyr. Den ekstrakapasitet man her oppnår vil fordi den ikke krever nye investeringer være meget rentabel. Forutsetningen er imidlertid at krafttilgangen økes tilsvarende.

Industridepartementet vil anbefale at konsesjon også gis på denne del av kraftleiekontrakten.

Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen har i brev 28. august 1978 avgitt følgende uttalelser (pkt. 4):

Falconbridge Nikkelverk A/S.
Søknad av 8. juni 1978 om konsesjon på kraftleie.

1. *Innledning.*

Falconbridge Nikkelverk A/S har konsesjon på leie av i alt inntil 47 500 kW fra Kristiansands Elektrisitetsverk med tidsbegrensning til 1. juli 1983 i henhold til følgende konsesjoner, datert:

17. 6.60	på	leie	av	18 000 kW
31. 8.66	»	»	»	2 000 kW
24. 5.68	»	»	»	2 000 kW
16.11.73	»	»	»	17 000 kW
17. 9.76	»	»	»	8 500 kW
				47 500 kW

I tillegg hadde bedriften konsesjon av 16. november 1973 på leie av 3 500 kW fra Kristiansands Elektrisitetsverk med tidsbegrensning til 1. juli 1978. Den foreliggende søknad gjelder bl. a. fornyelse av denne konsesjon i henhold til inngått kontrakt av 18. juni 1975.

Søknaden gjelder dessuten leie av ytterligere 7 000 kW fra Kristiansands Elektrisitetsverk med virkning fra 1. juli 1981 ifølge kontrakt av 1978. Kopi av begge kontrakter vedligger. Nærmere om disse kan vises til søknaden.

2. *Søknaden.*

Søknaden av 8. juni 1978 fra Falconbridge Nikkelverk A/S lyder slik:

«Vi har 2 kontrakter med Kristiansands Elektrisitetsverk, som begge løper ut 1. juli 1978. Kontraktene gjelder henholdsvis 3 500 kW og 17 MW/100 GWh/år.

Det har vært ført forhandlinger med KEV om fornyelse av disse kontraktene, og følgende kontrakter er inngått:

17 MW kontrakt.

Denne er fornyet fram til 1. juli 1993. Priser og enkelte andre betingelser er korrigert. Den årlige energimengde er forandret fra 100 til 102 GWh/år. I tillegg er det avtalt å øke kraftuttaket til 24 MW—144 GWh/år fra 1. juli 1981.

3,5 MW kontrakt.

Denne er også fornyet fram til 1. juli 1993, og priser og betingelser er bragt i overensstemmelse med den sist inngåtte kontrakt med KEV av 18. juni 1975, kons. nr. 67292 av 29. juli 1975. For å forenkle avtaleverket med KEV er disse 2 kontraktene slått sammen til en kontrakt på 12 MW (8,5 + 3,5 MW) med utløpstid 1. juli 1993. Konsesjonen for 8,5 MW-kontrakten løper ut 1. juli 1983.

Vi går ut fra at konsesjonen for 17 MW kontrakt uten videre er gyldig fram til 1983. Vi søker da i tillegg om konsesjon på ytterligere 7 MW, 42 GWh fra 1. juli 1981, som angitt på samme kontrakt. Når det gjelder 3,5 MW kontrakten, ber vi om fornyet konsesjon på denne, da konsesjonen løper ut 1. juli 1978. Vi vedlegger kopier av de 2 nye kontraktene med KEV.

Vi gjør oppmerksom på at kontraktene, som er godkjent av begge parters styre, ennå ikke er behandlet av Kristiansand bystyre, men er godtatt av formannskapet.

Den angjeldende kraftmengde vil på samme måte som ved den utløpende konsesjon bli anvendt til å opprethold vår produksjon av nikkel, kobber og biprodukter. Fra 1981 regner vi med noe økning i vår metallproduksjon, slik at vi kan nyttiggjøre noe av den ledige kapasitet i anleggene som de siste års ombygninger av våre prosesser har medført.

Vi vedlegger også vedtekter for selskapet, samt kopi av årlig melding til Industridepartementet (videresendt til Olje- og energidepartementet) om styret og kapital i henhold til konsesjonslovgivningen.

Videre opplyses:

Styremedlemmer og varamenn er alle norske. med unntak av:

Mr. M. A. Cooper (styremedlem)

Mr. H. T. Berry (varamann)

som begge er kanadiske statsborgere.

Selskapet er et datterselskap av Falconbridge Nickel Mines Limited, Toronto, Canada, og eies fullt ut av dette.

Vi erklærer at de gitte opplysninger om styret etc. er korrekte og uttømmende, og at de dekker det reelle forhold.»

3. *Avgitte uttalelser.*

3.1. Kristiansand bystyre har i møte 21. juni 1978 vedtatt følgende innstilling fra finansrådmannen og formannskapet:

«*Fornyelse av to kraftleiekontrakter mellom Kristiansand Elektrisitetsverk og Falconbridge Nikkelverk A/S.*

En viser til styrets ekspedisjon av 9. mai 1978 og direktørens redegjørelse av 18.4.1978 med bilag angående fornyelse av 2 kraftleiekontrakter med Falconbridge Nikkelverk A/S, som utløper 1.7.1978.

Det blir foreslått at det i stedet for kontrakt av 14.7.1972 om levering av 3,5 MW og kontrakt av 18.6.1975 om levering av 8.5 MW,

inngås ny kontrakt av 1.7.1978 om levering av 12 MW med full brukstid, og at det i stedet for kontrakt av 7.5.1973 om levering av 17 MW inngås ny kontrakt om levering av 17 MW — 102 mill. kW/år fra 1.7.1978—1.7.1981 og levering av 24 MW og 144 mill. kWh/år fra 1.7.1981—1.7.1993, overensstemmende med de forslag til kontrakter som ligger ved direktørens ovennevnte redegjørelse.

En har ikke noe å bemerke og vil foreslå at saken forelegges bystyret med følgende forslag til

vedtak:

Bystyret approberer fornyelsen av kraftleiekontraktene mellom Kristiansand Elektrisitetsverk og Falconbridge Nikkelverk A/S, slik det fremgår av finansrådmannens innstilling av 19.5.1978.»

3.2. Vest-Agder fylkeskommune har i brev av 9. august 1978 til fylkesmannen uttalt:

«Søknaden innebærer en forlengelse av gitte konsesjoner samt et utvidet kraftuttak fra 1.7.1981 på 7 MW, 42 GWh/år.

Etter anmodning fra NVE har elektrisitetsverkene og fylkeskommunen høsten 1977 utarbeidet prognoser for elektrisitetsforbruket og kraftbalanse for perioden fram til 1995.

Kraftintensiv industri i fylket har i dag en sikret fastkraft på 2 758 GWh/år. Fram til 1990 har bedriftene et ønske om ytterligere 1 305 GWh/år, dvs. en økning på 47,3 % i forhold til dagens forbruk.

I prognosene konkluderes med at fylkets elektrisitetsverk har ikke mulighet for å dekke anmeldt økt fastkraftbehov fra kraftintensiv industri.

Etter høyt prognosealternativ vil Kristiansand Elektrisitetsverk periodevis fram til 1995 ha underskudd på kraft, mens det etter lavt alternativ vil være betydelig kraftoverskudd, spesielt mot slutten av prognoseperioden.

Dersom kraftbehovet blir i samsvar med lavt alternativ, vil det være dekning. KEV regner selv med at det er dekning.

Den omsøkte økning er ikke større enn at det anses mulig å levere kraften. Vest-Agder fylkeskommune vil derfor anbefale at konsesjon blir gitt.»

3.3. Fylkesmannen i Vest-Agder har i brev til NVE meddelt:

«Deres ekspedisjon av 23. juni 1978.

Konsesjonssøknaden har vært forelagt Kristiansand kommune og Vest-Agder fylkeskommune til uttalelse.

Kristiansand kommune har ikke merknader til saken, og bystyret har i møte 21. juni 1978 approbert fornyelse av kontraktene.

Utskrift av Kristiansand bystyres forhandlingsprotokoll samt kopi av saksdokumentene vedlegges.

Vest-Agder fylkeskommune viser til at Kristiansand Elektrisitetsverk etter høyt prognosealternativ periodevis frem til 1995 vil ha underskudd på kraft, mens det etter lavt alternativ vil være betydelig kraftoverskudd, spesielt mot slutten av prognoseperioden. Den omsøkte økning av kraftleveransen ansees mulig, og Vest-Agder fylkeskommune anbefaler at konsesjon blir gitt.

Kopi av uttalelsene ligger ved.

Jeg viser til vedlakte uttalelser og har ingen ytterligere merknader til at konsesjon gis.»

Søknaden har dessuten vært forelagt

3.4. Industridepartementet som i brev av 25. juli 1978 har anbefalt at konsesjon gis på fornyelse av de omsøkte 3500 kW samt på leie av de ytterligere 7 000 kW/42 mill. GWh/år fra juli 1981.

Angående fornyelsen av de 3 500 kW har Industridepartementet antatt at markedsforholdene på litt sikt vil kunne bedre seg såpass at det vil være behov for all den kraft bedriften har kontrakt på.

I forbindelse med søknaden om ytterligere 7 000 kW har Industridepartementet bemerket:

«For å imøtekomme pålegg fra offentlige myndigheter m. h. t. arbeidsmiljø og ytre miljø har Falconbridge de senere år måttet foreta betydelige investeringer. Omleggingen av en meget miljøbelastende prosess har resultert i at kapasiteten i elektrolyseavdelingen kan økes uten å forandre eksisterende utstyr. Den ekstrakapasitet man her oppnår vil fordi den ikke krever nye investeringer være meget rentabel. Forutsetningen er imidlertid at kraftilgangen økes tilsvarende.»

4. *NVE's uttalelse.*

På grunnlag av de foreliggende opplysninger vil NVE anbefale at Falconbridge Nikkelverk A/S gis tillatelse til å leie i alt inntil 10 500 kW fra Kristiansands Elektrisitetsverk i henhold til inngåtte kontrakter av 18. juni 1975 og 1978. Av dette kraftkvantum, som kommer i tillegg til de tidligere konsederte 47 500 kW med tidsbegrensning til 1. juli 1983, gjelder 3,500 kW fornyelse av konsesjon av 16. november 1973. De øvrige 7 000 kW med virkning fra 1. juli 1981 gjelder ny kraft.

NVE vil foreslå at tillatelsen gis for den tid de to kontrakter er fornyet, nemlig til 1993.

Tillatelsen foreslås gitt med samme vilkår som tillatelsen av 17. september 1976, bl. a. vilkår om at styrets flertall, herunder formannen, skal være norske statsborgere og om en årlig avgift til staten av kr. 2,00 pr. kW av den kraft som gjennomsnittlig nyttes.

Vilkår om kraftavståelse forutsettes fortsatt sløyfet.

Den årlige avgift til staten og kommuner er betalt til og med for året 1977. For 1977 var den til sammen kr. 64 356,— til staten. Til kommuner var den kr. 18 000,— i henhold til konsesjon av 17. juni 1960.

Det vises for øvrig til vedlagte fullstendige forslag til konsesjonsvilkår.

Departementet skal bemerke:

Falconbridge Nikkelverk A/S har konsesjon på leie av ialt inntil 47,5 MW fra Kristiansands Elektrisitetsverk.

Bedriften søker nå om fornyet konsesjon på 3,5 MW. Denne kraftmengde skal nyttes til å opprettholde bedriftens produksjon av nikkel, kobber og biprodukter. Markedssituasjonen for nikkel er nå i ferd med å bedre seg og bedriften vil i fremtiden ha behov for all den kraft den har kontrakt på.

I tillegg søker bedriften om konsesjon på ytterligere 7 MW, som skal brukes til å øke produksjonskapasiteten i elektrolyseavdelingen. På grunn av betydelige investeringer som bedriften allerede har foretatt for m. a. å imøtekomme krav fra offentlige myndigheter vedrørende arbeidsmiljø og ytre miljø, vil det ikke være behov for ytterligere kapitalinvesteringer for å øke kapasiteten. En økt krafttilgang vil således kunne representere en meget rentabel ekstrakapasitet for bedriften.

Søknaden gjelder konsesjon på kraftleveranse til kraftkrevende industri, og må vurderes på bakgrunn av fremtidige nasjonale såvel som distriktsmessige kraftbalanser. Elektrisitetsverkene og fylkeskommunen i Vest-Agder har etter forespørsel fra NVE høsten 1977 utarbeidet prognoser for elektrisitetsforbruk og kraftbalanse for perioden fram til 1995. Kristiansand Elektrisitetsverk har i dag overskudd på kraft og etter eget utsagn sikker tilgang på kraft i en 20-års periode. Overskuddet vil gradvis avta fram til 1982. I 1982 er imidlertid Otrautbyggingen ferdig, og krafttilgangen vil igjen øke betydelig.

Elektrisitetsverket regner med at den omsøkte kraftmengde kan dekkes ved egen produksjon fram til 1993.

For kraftleveringen av ytterligere 7 MW skal kjøperen betale en pris som er fastsatt på grunnlag av statskraftprisen pr. 1. juli 1978. Prisen skal til enhver tid reguleres på samme måte som denne.

Når det gjelder prisen på de ansøkte 3,5 MW, har partene også lagt statskraftprisen til grunn. Da denne kontrakt imidlertid er slått sammen med en eldre kontrakt på 8,5 MW med lavere kraftpris, er den nye gjennomsnittsprisen blitt noe lavere enn statskraftprisen.

Vest-Agder fylkeskommune anbefaler at konsesjon blir gitt, da det her er tale om en relativt liten kraftmengde som neppe vil komme på bekostning av andre kraftsøkere i distriktet.

Etter en samlet vurdering finner departementet at konsesjon bør gis.

Konesjon anbefales gitt til 1993 på vilkår av bl. a. at styrets flertall, herunder formannen er norske statsborgere og om en årlig avgift til staten på kr. 2,00 pr. kW av den kraft som gjennomsnittlig ytes. Departementet vil i tilslutning til NVE anbefale at Falcon Nikkelverk gis konsesjon på følgende vilkår:

Forslag til
KONSESJONSVILKÅR
for
Falconbridge Nikkelverk A/S for leie av i alt inntil 10 500 kW fra Kristiansand Elektrisitetsverk.

1. *Leietid.*

Konsesjonen gjelder så lenge kraftleieforholdet med Kristiansand Elektrisitetsverk måtte bestå, dog ikke lenger enn til 1. juli 1993.

2. *Styre.*

Selskapet skal ha sitt sete her i riket. Styrets flertall, herunder formannen, skal til enhver tid være norske statsborgere.

3. *Overdragelse av energi.*

Den kjøpte energi kan ikke overdras videre uten samtykke av Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Handler selskapet mot denne bestemmelse, skal det for hver gang svare en løpende mulkt på opptil kr. 1,— en krone — pr. kW pr. døgn etter nærmere bestemmelse av Olje- og energidepartementet.

4. *Konsesjon etter lov om rettshøve mellom grannar av 16. juni 1961.*

Dersom selskapet bruker energien til å drive slik virksomhet som omfattes av grannelovens § 19, må det foreligge tillatelse fra Miljøvernmyndighetene. Ny tillatelse er nødvendig dersom kraftleiekonsesjonen medfører at et tidligere utslipp økes vesentlig, at ulempene for omgivelsene av andre grunner blir vesentlig større enn tidligere, eller søknadsplikt følger av forurensningslovgivningen til enhver tid. Søknad om slik tillatelse skal sendes Statens forurensningstilsyn/Røykskaderådet.

5. *Norsk arbeid og materiell.*

For så vidt angår anskaffelse av det til kraftens utnyttelse nødvendige elektriske materiell, maskiner m. v. skal norsk vare fortrinnsvis brukes såfremt den er like så god som den utenlandske, kan skaffes tidsnok (det forutsettes da at den blir tinget i tide) og prisen på den ikke ligger mer enn 10 prosent over prisen på den utenlandske vare inklusive toll. Forutsetningen er dog at toll og prisforskjell tilsammen ikke skal overstige 25 prosent

av prisen på den utenlandske vare (eksklusive toll). Når det gjelder valg mellom innenlandske tilbud, skal det tilbud velges som representerer mest norsk arbeid og den største innenlandske produksjon av råvarer og halvfabrikata, selv om dette tilbud er dyrere, når det bare ikke ligger over den prisgrense som gjelder i forhold til utenlandsk vare.

Vedkommende departement kan dispensere fra regelen om bruk av norske varer. Søknaden om dispensasjon må på forhånd sendes til departementet med de opplysninger som er nødvendige. Hva angår leveranser fra EFTA-land, vil dispensasjonsadgangen bli praktisert i samsvar med de forpliktelser som foreligger i forhold til disse land under forutsetning av full gjensidighet.

Ved overtredelse av bestemmelsene om bruk av norske varer kan vedkommende departement for hver gang ilegge konsesjonæren en bot til statskassen på inntil 15 — femten prosent av den verdi som varen har.

Det forutsettes at konsesjonæren på alle måter søker å lette innkjøp av innenlandsk materiell f. eks. ved å dele opp ordrene når det er høve til det og ved lempninger med omsyn til leveringstid og andre vilkår.

Når det gjelder innkjøp for over 5 000 kroner av en vare som også blir laget her i landet, må anbudsinnbydelse sendes ut dersom det skal innhentes tilbud fra utlandet. I anbudsvilkårene skal det kreves at det i tilbud om norske varer må opplyses om det er brukt utenlandske råvarer eller halvfabrikata til fremstillingen av varene og eventuelt i hvor stor mon dette er gjort. Alle tilbud skal åpnes samtidig og det må settes opp protokoll over forretningen. Blir det tinget for over 5 000 kroner av en vare som er laget i utlandet, skal det straks sendes melding til vedkommende departement om det med alle de opplysninger som en må ha for å kunne avgjøre om konsesjonsvilkårene er fulgt. Når departementet finner grunn til det, kan det kreve opplyst på forhånd om konsesjonæren akter å kjøpe varer fra utlandet.

6. *Trygd.*

Trygd skal fortrinnsvis tas i norske selskaper, hvis disse byr like så gode vilkår som utenlandske. Vedkommende departement kan dispensere fra denne bestemmelse når særlige hensyn foreligger.

7. *Avgift.*

Av den kraft som gjennomsnittlig nyttes, erlegges til staten en årlig avgift av kr. 2,00 pr. kW, beregnet etter formelen: kWh/8760 =kW.

Avgiften forfaller til betaling ved hvert års utgang. Erlegges den ikke til forfallstid, svares deretter 6 pst. årlig rente. De nærmere bestemmelser om avgiftens beregning og erleggelse fastsettes av vedkommende departement.

8. *Kontroll.*

Selskapet plikter å rette seg etter de bestemmelser som Olje- og energidepartementet måtte treffe til kontroll med at konsesjonsvilkårene blir holdt.

Utgiftene med kontrollen erstattes det offentlige av selskapet etter nærmere bestemmelser av Olje- og energidepartementet.

9. *Overtredelse av konsesjonsvilkårene.*

For overtredelse av vilkårene fastsettes en løpende mulkt på kr. 2 000,— kroner to tusen — pr. dag.

Gjentatte eller fortsatte overtredelser av de vilkår som er fastsatt i postene 2 og 8 eller overskridelse av den maksimale effekt konsesjonen lyder på kan medføre at konsesjonen bortfaller, jfr. § 26, 2. ledd i lov nr. 16 av 14. desember 1917. Lovens §§ 31 og 32 kommer i så fall til anvendelse.

Det vises til vilkårenes post 4 om konsesæjon etter lov om rettshøve mellom grannar av 16. juni 1961.

Kraftuttaket vil være undergitt de til enhver tid gjeldende rasjoneringsregler.

Den årlige avgift til staten som er fastsatt i vilkårenes post 7, bes innbetalt til hovedkassen for Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen.

Selskapet plikter innen 1. april hvert år å sende Olje- og energidepartementet oppgave pr. 31. desember året før vedrørende selskapets styre, aksjekapital m.v.

I forbindelse med eventuell omsetning av selskapets aksjer henleder man særlig oppmerksomheten på de bestemmelser om meldeplikt m. v. som ved endringslov av 19. juni 1969 er tatt inn i § 30 i konsesjonsloven av 14. desember 1917 — jfr. lovens § 34 første ledd — samt på bestemmelsen i første ledd § 37 a, hvoretter erverv av aksjer eller parter som medfører konsesjonsplikt etter § 35 eller § 37 i intet tilfelle er gyldig uten samtykke av selskapets styre.

Olje- og energidepartementet forbeholder seg for øvrig rett til å treffe enhver bestemmelse som måtte anses påkrevd i anledning av konsesjonsvilkårenes post 8.

Kraftuttakene er undergitt de til enhver tid gjeldende rasjoneringsregler.

Olje- og energidepartementet

t i l r å r :

I medhold av lov nr. 16 av 14. desember 1917 kap. IV gis Falconbridge Nikkelverk A/S:

1. Konsesjon på leie av ytterligere inntil 7 MW fra Kristiansand Elektrisitetsverk fra 1. juli 1981.
2. Fornyet konsesjon på leie av inntil 3,5 MW fra Kristiansand Elektrisitetsverk.

Konsesjon gis på de vilkår som er foreslått i Olje- og energidepartementets foredrag av 1978.